STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02854

DER MORALISHER PONEM FUN DER REVOLYUTSYE

Isaac Nachman Steinberg

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

AFE
T2 M1389

יצחק נחמן שטיינבערג

דער מאראלישער פּנים פון דער רעוואלוציע

איבערזעצט פון רוסיש
דורך שמואל פרידמאַן

פאַרלאַג ח. בזשאָזאַ, וואַרשע

1927

Buchdruckerei Lutze & Vogt G. m. b. H., Berlin SW 68

ג ע װ י ד מ ע ט

די קראָנשטאַדטער מאַטראָסן פון 1921 יאָר, װאָס האָבן אין די אײַז־פעלדער פון פינישן אײַנגוס פאַרטײדיקט די אָקטאָבער־רעװאָליוציע, געגאַנגען אין טױט־קאַמף פאַר איר און איר מיט נקמה־טעראָר ניט באַפלעקט

I

ס׳איז געקומען די צייט צו ריידן וועגן דעם גרויסן ח ט א אין אונזער רעוואָלוציע. פֿאַר אַפּולעמען וועט די דאָזיקע טעמע אויסקומען באמת׳ן פּרעמד. אַנדערע וועלן זאָגן: ווידער אַמאָל קומען אינטעליגענטן שלאָגן זיך עקשנות׳דיק על חטא... צי קענען זיין חטאים באַ אַ שטורמישן שטראָם, באַ אַ מעכטיקן וויכער, באַ אַ גרויסער רעוואָלוציע? ווייניק האָט עס אונזער רעוואָלוציע אויסצושטיין? וואָס זשע קומט נאָך צו פּייניקן איר מיט רייד וועגן איר זינדיקייט?

ניין, דאָס זיינען ניט קיין תשובות. אונזער גליק איז, וואָס מיר ריידן וועגן די חטאים פֿון דער רעוואָלוציע ניט ע ר ב איר אָנקומען, אויסשעפּנדיק זיך אַליין אין פֿארגעפּילן און צער פֿון דאָסטאָיעווסקי׳ס העלדן. אונזער גליק איז, אַז מיר ריידן וועגן דעם ניט נ אָ ך איר — אין שווערער חרטה און שפּעטע טרויעריקע איבערלעבונגען. טויזנטער מאָל טאָג איין — טאָג אויס האָבן די פֿאַריזער קאָמונאַרן פֿאַרשמידטע אין קייטן, אויף די גאַלערן און אין גלות, איבערגעלעבט פֿונדאָסניי זייערע קאַמפֿן, זוכנדיק אין זיי זייער ע ר ש ט ן פֿאַטאַלן טעות. מיר האָבן מעהר מזל פֿון זיי, ווייל אין דעם ע צ ם ג אַ נ ג פֿון דער רעוואָליוציע קענען מיר זיך פֿונאַנדערקלייבן אין אירע טעותן, ווייל אַלע אירע דערהויבענע און נידעריקע מעשים, אַלע אירע מעלות און חסרונות ווערן אַנטפּלעקט פֿאַר אונזערע אויגן.

און הגם מיר ווייסן, אַז די גאַנצע צייט ווערט די רעוואָליוציע געשפּייזט פֿון אונטערערדישע וואָרצלען פֿון דער היסטאָרישער פֿאָרבאַרייטונג, אַז אַלס איינהייט, אַלס קאָמפּליצירטע סיסטעם איז זי אַ ר ו י ס ג ע ר ו פֿ ן דורך געוויסע תנאים — פֿון דעסטוועגן פֿילן מיר אין דער זעלבער צייט, אַז מיר זיינען אירע רעאַלסטע מחברים, אירע שעפּער און טוער. מיר טראָגן די אחריות פֿאַר די ליניעס פֿון דער סיסטעם, פֿאַר טיילן פֿון דער איינהייט, פֿאַר אירע ווייטערדיקע ר י כ ט ו נ ג. לאָמיר ניט פֿאַרגעסן, אַז נאָר דער ט י פֿ פֿון דער רעוואָליוציע ווערט צוגעגרייט דורך דער געשיכטע, נאָר די אַלגעמיינע שטריכן פֿון איר גרונטסביבה, נאָר די פּרימאַרע דעמאָקראַציע אירע. פֿון איטלעכן פֿון אונז אָבער

הענגט אָפּ איר ט ע מ פּ, די גיכקייט פון איר אנגריף, די ברייטקייט פון פּאַרנעם. די געשיכטע האָט אונז געגעבן נאָר די עלעמענטאַרע סאָציאָלאָגיע פון דער רעוואָליוציע, נאָר איר גוף, אָבער איר גאַנג און אַנטוויקלונג, איר טעכניק און עטיק, איר פּנים און איר נשמה — דאָס האָט זי אונז אַלעמען איבערגעגעבן אָפּ באארבעטן. די געשיכטע האָט אונז געגעבן אַ רייע אינערלעכע און אינטערנאַציאָנאַלע תנאים, זי האָט פונאַנדער געטיילט די קלאַסן-כחות, די סאָציאַלע אינסטיטוטן, קולטורעלע טראַדיציעס און פּאַראורטיילונגען, זי האָט אונז אַריינגעוואָרפן אין דעם לייבן-גרוב פון אָפענע שונאים און פאַלשע פריינד און האָט געזאָגט: און איצט, מענטשן, קלייבט זיך אַליין פונאַנדער! אַליך, וואָס איז „היסטאָריש-אומפאַרמיידלעך" האָב איך פאַר אייך צוגעגרייט; פון אייך אָבער, פון אייער שכל, כבוד, געוויסן און כחות הייגנט אָפּ, ווי אַזוי דאָס דאָזיקע „אומפאַרמיידלעכע" צו פאַרבעסערן, פאַרענדערן און אָנווענדן אין דעם זין וואָס איז פאַר אייך נויטיק. איך, די געשיכטע, גרייט פאַר אייך צו די רעוואָליוציע און איך זאָג: „אַזוי איז נויטווענדיק", איר אָבער — די טוער און די מאַסן פון דער רעוואָלוציע — איר זאָגט אַנדערש: אַזוי מ ו ז זיין, אַזוי ו ו י ל ן מיר. און אייער ווילן, אייער מענטשלעכער ר צ ו ן איז פאַר מיר אויך אַ נויטווענדיקייט און איך גיב זיך איר אונטער... די רעוואָליוציע ווערט געשאַפן דורך דער געשיכטע, בעת אַ רעוואָליוציע מאַכט מען אָבער געשיכטע.

די רעוואָליוציע דאַרף אָבער ניט געמאַכט ווערן לויט אַ לערנבוך פון געשיכטע, ס'דאַרפן אין איר ניט זיין קיין תקופות פון קערענסקי'ס, לענינ'ס אָדער ספּירידאָנאָוואַ'ס קיניגונג, עס דאַרפן זיך באַטייליקן אין איר באַוואוסטזיניקע מאַסן, און ניט נאָר זייערע פירער. און אויך די מאַסן דאַרפן זיך באַטייליקן ניט ווי מענטשלעכע לאַווינעס, ניט ווי בלינדע היסטאָרישע פעלזן-שטיינער, אין וועלכע דער איינצעלנער אַרבעטער און פויער ווערט פאַרלוירן ווי אַ פינטעלע אין אַ פעלד. נאָר ווי גרויסע פרייע פאַראייניגונגען פון מענטשן, וואָס גרופּירן זיך איינער לעבן צווייטן אַזוי, אַז איטלעכער פילט וואַרעמקייט פון זיין שכנס איילנבויגן, און אין זייער געמיינזאַמער נשמה ווערט אָפּגעהיט די נשמה פון יעדן פרט. איר אַליין מאַכט היינט די געשיכטע. דאָס הייסט, אַז ניט נאָר אייערע פירער דאַרפן איר מאַכן, נאָר איר א ל י י ן — איינציקווייז און אַלע צוזאַמען — קענט איר מאַכן. דאָס הייסט, אַז שלעכט איז, ווען נאָר איינצעלנע „פירער" מאַכן איר, שלעכט איז אָבער אויך, בעת ס'מאַכן איר מאַסן, אַלס „מאַסן", ווייל אַף אַזאַ אופן זיינען זיי נאָר אַ שפּילכל אין די הענט פון זייערע פירער. מע דאַרף, עס זאָלן טעטיק זיין מאַסן, וואָס באַשטייען פון באַוואוסטזיניקע יחידים.

איר וועט פרעגן: צי איז דער מענטש בכּח צו רעכט צו ווערן מיט דער געשיכטע? אף דעם איז פֿאַראַן נאָר איין איינציקע תּשובה, — ער מוז מיט איר צורעכט ווערן. אויך כּלפּי דער פיזישער נאַטור ווערט אין משך פֿון דורות די אומבאַהאָלפֿנקייט פֿון מענטשן אַלץ קלענער און קלענער. אין דעם באַשטייט דאָך טאַקע זיין קולטור, — ער זאָל גובר זיין די סטיכייאישע און בלינדע נאַטור. ער נוצט אויס אירע שטענדיקע „געזעצן" פֿאַר זיינע צילן, ער צווינגט זיי, זיי זאָלן אים דינען. דער מענטש קאָמבינירט פֿאַרשיידענע נאַטור־קרעפֿטן, אָדער ער נייטראַליזירט זייער השפּעה מיט דער הילף פֿון אַנדערע, אָדער ווענדעט אָן זייער ווירקונג אין אַן אַנדער ריכטונג, אָדער ער גייט אַוועק פֿון זייער טעטיקייט־פּלאַץ, אָדער לערנט זיך אויס זיי פֿאַראויס צו זעהן און זיך פֿון זיי אָפּצוהיטן. טויזנטער וועגן פֿלעגט דער מענטש געפֿינען און געפֿינט אויך איצט, בכדי צו ווערן דער „האַר פֿון דער נאַטור", און אַ לעבעדיקער עדות צו דעם איז די מענטשלעכע געשיכטע.

מיט פֿיל מער רעכט איז דער דאָזיקער כּלל חל אַף די געשיכטע, אף די נאַטור פֿון די מענטשלעכע באַציאונגען. אירע „געזעצן" קענען מיר ניט ביז היינטיקן טאָג. מיר האָבן זיך נאָר אויסגעלערנט צו באַמערקן איינציקע גאַנץ־אַלגעמיינע איבער׳חזר׳ונגען אין אירע אַנטוויקלונג־ליניעס, מיר ווייסן נאָר, אַז תּקופֿות פֿון קנעכטשאַפֿט פֿלעכטן זיך דורך אין דער געשיכטע מיט רגעים פֿון באַפֿרייאונג, אַז עס דרייט זיך אַ שטענדיקער גלגל־החוזר פֿון אויפֿבויאונג און מפּלה פֿון מדינות, אַז פֿון תּמיד אָן לעכטשעט די מענטשהייט נאָך אמת און אַז ביז היינט האָט זי אים נאָך ניט דערגרייכט. מיר ווייסן נאָר, אַז בעת עס ווערן שוין צו שווער די ליידן פֿון פֿעלקער, — שטעלן זיי זיך אַנטקעגן, עס קומען פֿאַר אויסברוכן־רעוואָליוציעס. ווי בעת אַ ערדציטערניש הויבן אָן זיך צו קווינקלען, איבערמאָלן זיך און איבערשמעלצן זיך אַלע אף אייביק, דאַכט זיך, פֿאַרגליווערט געוועזענע שטיץ־פּונקטן און כּחות. אַ רעוואָליוציע איז טאַקע אַ סאָציאַלע ערדציטערניש. נאָר די דאָזיקע באַוועגונג פֿון כוואַליעס אין היסטאָרישע ימים געפֿינען זיך אונטער דער כּסדר׳דיקער השפּעה פֿון מענטשן. אויב אפילו אין אַ פיזישער ערדציטערניש אָדער אַ פֿאַרפֿלייצונג, וואו דער מענטש האָט צו טאָן מיט דער שטורמישער נאַטור, קעמפֿט ער פֿונדעסטוועגן קעגן אירע פֿאָלגן, — פֿאַרקלערנדיק איר פֿאַרנעם, רעגולירנדיק איר ריכטונג און זיך אָפּהיטנדיק לכתּחילה אַלץ מער און מער פֿון איר אָנקומען — על אחת כּמה וכּמה קען ער ווירקען אין דער רעוואָליוציע, וואו ער איז אַ אָנטיילנעמער און אַ טוער. און אַז די רעוואָלוציע פֿאַרפֿלייצט אין איר שטורמישן אויסגוס די בליענדיקע ברעגעס, אַז זי רייסט אונטער די לעבנס־וואָרצעלן אַליין, אַז זי ווערט אפילו גרויזאַם אונטער דער ווירקונג פֿון טעותן — אויך דאַן

און דוקא דאַן גיט זי זיך אונטער דער השפּעה פֿון אירע אָנטײלנעמער. די מענטשהײט קאָן ניט שטײן פֿאַר איר ווי פֿאַר אַנ׳אַלמעכטיקער סטיכיע, ווי פֿאַר אַ האַר, זי מוז איר צופּאַסן צו זיך. רעוואָלוציעס זײַנען אַ גנאַד פֿאַר דער מענטשהײט, אָבער נאָר דאַן, ווען זי פֿירט מיט זײ אַלײן אָן.

הײבן מיר אָבער אָן צו צווײפֿלען אין אונזער כח צו באַווירקן די רעוואָ-לוציע, לאָזן אַף אונז די „געלערנטע" אַרויף מיט צו פֿיל אימפּעט דעם פּחד פֿאַר דער „היסטאָרישער אומפֿאַרמײדלעכקײט" פֿון די געשעהענישן — יעמאָלט מוזן מיר זיך קערן צו זיך אַלײן, צו אונזער באַוואוסטזײן. צי פֿילן מיר, אַז מיר זײַנען נאָר אַ זעמדעלע אין אונזערע געשעהענישן, אָדער מיר אַלײן מאַכן זײ? צי פֿילן מיר זיך ווי שפּיל-שטײנדלעך, וואָס די געשיכטע וואַרפֿט פֿויל אַף דער אַרענע פֿון איר קאַלטן טויטן שפּיל, אָדער מיר אַלײן ווילן זײַן די העלדן פֿון דער גרויסאַרטיקער דראַמע פֿון לעבן און טויט? צי פֿילן מיר אַ נ׳אחריות פֿאַרן גאַנג פֿון דער רעוואָלוציע, פֿאַר אירע טונקעלע און ליכטיקע זײַטן, פֿאַר רגעים פֿון שמחה און תקופות דויערנדיקן טרויער, דערפֿאַר, וואָס זי האָט זיך פֿריער געהײבן באַרגאַרויף און אַצינד קאַטשעט זי זיך אַף אונטן אין אָפּגרונט פֿון יאוש און שמערץ?

געוויס פֿילן מיר זיך פֿאַראַנטוואָרטליך. און דאָס איז דער עיקר. הײסט עס, מיר זײַנען דער שעפֿער — זאָל זײַן אַפֿילו דער קלענס-טער — פֿון דער רעוואָלוציע, הײסט עס, מיר קענען איר באַווירקן אויך אַף להבא. הײסט עס, קענען מיר זיך ניט מער טרײסטן, אַז דאָס אַלץ איז אַ „גאָט-זאַך", אָדער ס׳איז „געשיכטע", נאָר מיר מוזן אַלײן אויסזוכן און אָנ-טאַפּן בידים דעם באַוועגער פֿון דער געשיכטע, און מיט אַ שטאַרקער האַנט אַ דרײ טאָן אים צו דער זײַט פֿון אויפֿשוואונג פֿון דער רעוואָלוציע.

אָ, אַ גרויסער גליק איז עס פֿאַר אונז, וואָס נאָך בעת דער רעוואָ-לוציע קענען מיר אַ קלער טאָן וועגן איר אויסבעסערונג.

II

אין איטלעכן מאָמענט פֿון די לעצטע 1½ יאָר (פֿון מאַי 1918), אין איטלעכן חודש פֿון אונזער ראַטן-רעוואָלוציע, אַף וועלכן מיר זאָלן נאָר אָפּ-שטעלן אונזער בליק — אומעטום זעהן מיר, אַז די לאַגע פֿון די אַרבעטנדע מאַסן איז אויסערגעווײנלעך, אומגעהויער שווער. ניטאָ, דאַכט זיך, ניט אײן מענטשלעכע צרה, וואָס זאָל זײ ניט טרעפֿן, און גראָד איצט, אפֿן שוועל פֿון דער תקופֿה, וואָס האָט זײ געזאָלט פֿון די צרות אַף אײביק באַפֿרײען. ווי מיט פֿעסטע אײַזערנע שטאַנגען פֿון אַ שטײג איז די רעוואָלוציאָנערע רוסלאַנד פֿון

אַלע זייטן אומגענומען מיט דער בלאָקאַדע פון די אויסלענדישע מדינות. לאַ די, וואָס זיי האָבן אונז אָפּגעשניטן פון יעדער פאַרבינדונג מיט זייערע פעלקער און מיט די נייטראַלע פעלקער, וואָס זיי האָבן אונז געלאָזן אָן דעם אַלעמען, וואָס איז אונז אַזוי נויטיק אין אונזער לעבנס-שטייגער און וואָס מיר פלעגן תמיד באַקומען פון אינטערנאַציאָנאַלן מאַרק; לאַ די וואָס זיי האָבן פאַרוואַנדלט „רוסלאַנד“ אין אַ מין מחנה פון מצרעים און שטייף אַרומגעצוימט זי מיט שטעכיקע דראָטן פון בלבולים און הונגער-טויט. נאָך מעהר — זיי האָבן געשיקט צו אונז זייערע חילות און זייער פאַרניכטונג-געווער, בכדי צו באַוואָפענען די פינסטערע כחות פון רוסלאַנד און עוקר מהשורש זיין אונזערע רעוואָליוציע, דערשטיקן איר אין איר וויגעלע. דאָס ווערט געטאָן פון אויסנווייניק. און אין לאַנד גופא? שוין לאַנג איז געקומען צו אונז די אַלגעמיינע נויט און פאַראַרמקייט, באַ וועלכע מענטשן דאַרפן קעמפן צווישן זיך פאַר אַ איבעריקן ביסן ברויט, פאַר אַ שייטל האָלץ, פאַר אַ גראַד וואַרעמקייט. אונזערע הצטרכותן ווערן אַלץ קלענער און קלענער, אַלץ מער און מער פאַרשווינדן די געוואוינהייטן און מנהגים, וואָס האָבן פון אונז פריער געמאַכט אַ געזעלשאַפט פון מענטשן, וואָס פאַרשטיין איינער דעם צווייטן. ס'איז אָנגעקומען יענע לעבנס-פאַראיינפאַכונג, בעת דער מענטש מוז זיך אינגאַנצן בנפשו ומאדו אַריינלאָזן אין דעם ברוטאַלסטן, חיי'שן געיעג נאָך'ן עלעמענטאַרסטן גוטס אין לעבן. דער אַרבעטער און דער פויער, וואָס האָט געהאָפט אַרויסרייסן זיך סוף-סוף אַ דאַנק דער רעוואָליוציע פון די נעגל פון אַלטעגלעכער נויט און פיין, איז אַצינד אָפּגעשליידערט וויט אָפּ צוריק אין אַ לעבן, וואָס איז פאַרפולט פון דערנידערנדיקסטע קליינלעכע דאגות. קיינמאָל איז ניט געווען פאַר אים אַזוי שרייענדיק קלאָר און בולט די סתירה צווישן דעם, וואָס ער האָט געזעהן אין דעם פלאַקערדיקן פייער-שיין פון דער רעוואָליוציע, און דעם, וואָס האָט זיך מיט אַזאַ בלייאינער שווערקייט אַ וואָרף געטאָן אָפּ אים אין די וואָכנטעג פון דער רעוואָליציע. באַ דעם אַלץ-פאַרשלינגענדיקן מבול פון פיזישע נויטן ווערט גיך אויסגעלאָשן דאָס גייסטיקע לעבן פון די אָקאָרשט זיך אויפגעוועקטע מאַסן, ס'ווערן צעפליקט די טייערסטע מענטשלעכע באַנדן און קיום וואָס עס צאַנקט נאָך דער לעצטער קערנדל פון דער געזעלשאַפט — די משפחה, וואָס באַהאַלט תמיד איר קיום אין די תקופות פון געזעלשאַפטלעכער צעפאַלעניש.

נאָך מער — ס'שטעלן זיך אָפּ פאַבריקן און וואַרשטאַטן, וואו ס'האָט זיך געזאַמלט די שאַפונג פון עשירות, איידער ס'זיינען געקומען די סאָציאַליסטישע צייטן, און אין די האַלב-פאַרלאָזענע לאָקאַלן בלאַנקען אומעטיק אַרום איינצעלנע הויפעלעך אַרבעטער, וואָס זיינען דאָ פאַרבליבן, נאָר בכדי אָפּצוהיטן די ווירטשאַפט פון אַ פולקומען חורבן. מיט מאַטערניש און עפעס ווי אָן כחות

באַוועגן זיך די סאָכע און דער אַקער פון „מוזשיק“ איבער די בריט=פאַנאַנדער=
געלייגטע פעלדער פון גרויסן רוסלאַנד, מיט אירע הונדערטער=טויזנטער פויערישע
ישובים. נאָך איז ניט געבוירן געוואָרן אין באַפרייטן לאַנד ניט קיין נייע סאָ=
ציאַליסטישע געמיינדע, ניט קיין נייער פויערים=דור מיט אַ יונגער מוטיקער נשמה.
אנגעכמארעט האָט זיך דער דאָרף איינגעשלאָסן אין זיך, מיט חשד און צער אין
די אויגן קוקט ער זיך אום אפן שטאָט, אף די מלוכה, די סאָוועטן, קלייבט אין
האַרצן אן אויפהער ווייטאָג און עולות און טראָגט ווי פריער די שטומע אומ=
באַהאָלפענע שנאה. אין אַ טיפן שלאָף ליגט נאָך די פאָלקס=שאַפונג אין
שטעט און דערפער, און נאָך איז ניטאָ דער באַשערטער בן=מלך, וואָס זאָל
איר אויפוועקן צום לעבן מיט זיין וואַרעמער, ברידערלעכער באַרירונג. מיטן
ברוטאַלן כח נעמט אָפּ די שטאָט באַם דאָרף זיינע רייכקייטן, מיט דריידלעך און
שפּיצלעך — און אָפטמאָלס אויך מיט כח — פאַרטיידיקט זיך דער דאָרף און
שלעפּט אַמאָל אויך באַ דער שטאָט אַרויס די לעצטע האָב און גוט. אָפּט, צו
אָפט זעהן זיך די פויערים און אַרבעטער אין צוו פיינדלעכע מחנות, און ס׳איז
קיין זכר ניטאָ צו יענער ברידערלעכקייט, מיט וועלכער זיי האָבן אָנגעהויבן און
געפירט תחילת די רעוואָליוציע.

ווי פריער הערן זיך ניט אויף די סכסוכים צווישן די סאָציאַליסטישע פאַר=
טייען, וואָס מע איז געוואוינט געווען אין עבר זיך צוהערן צו זייערע שטימען.

און נאָך מער: מיר זיינען געצוואונגען צו פירן אַ אומענדלעכן קאַמף קעגן
אונזערע אינערלעכע און אויסערלעכע שונאים. דאָס לאַנד, וואָס איז שוין טויט=
מיד פון דער מלחמה, מוז מאַכן אַלץ נייע און נייע מאָביליזאַציעס, וואָס רייסן
אַרויס פון דעם נאָר וואָס צו זיך געקומענעם לעבן די מונטערסטע און געזינטעסטע
טיילן זיינע, און וואַרפן אן אף די איבעריקע יאוש און צער. דער בירגער=קריג
איז עקשנות׳דיקער, שווערער און בלוטיקער פון די אַלטע נאַציאָנאַלע מלחמות,
אין אַפּולעמענס באַוואוסטזיין קומט ער אויך אויס פאַרברעכערישער. וואָס זשע
איז דער חידוש, וואָס באַ מיליאָנען אַרבעטענדיקע געבוירן זיך געפילן פון
שנאה, און האַס, און יאוש און חשד? וואָס איז דער חידוש, וואָס ס׳בליהן אויף,
ווי אַ גיפטיקע בלום, די פאַרעלטערטע חלאות׳ן פון דער מענטשהייט — נאַ=
ציאָנאַלע ליידנשאַפטן און נאַציאָנאַלע שנאה?

צי איז ניט ענלעך אונזער גאַנצע לאַנד אף אַ איצטיקן טראַם=וואגן, וואָס
שלעפּט זיך איבער די טונקלע מאָסקווער גאַסן, אַרומגעקלעפּט פון אַלע זייטן
מיט מענטשן, אַ צעקראָכענער און צוקאַלעטשעטער? גיט אַ קוק, ווי ענג עס
זיינען צונויפגעפרעסט אַלע מענטשן אין איין הויפן, ווי מיד זיי אָטמען, פונקט
ווי נאָך אַ שווערן געראַנגל, ווי הונגעריק עם פונקלען זייערע אויגן, ווי ווייניק
מע רעכנט זיך עם איינער מיטן צווייטן. גיט אַ קוק, ווי אָפנהערציק איינער

שלאָגט עס אָפּ דעם אָרט באַם צווייטן, קיין שום מיטגעפיל, אָדער באַטש פאַרשטייעניש איז ניטאָ אין דעם המון פון צופעליק־צונויפגעטשעפּעטע מענטשן, איטלעכער זעהט אין צווייטן נאָר אַ פיינדלעכן קאָנקורענט. דורך און דורך צעפוילט איז די דאָזיקע מענטשלעכע סטאַדע, וואָס דערקענט שוין ניט די פּנים׳ער פון אירע שכנים, וואָס פילט נאָר דעם דרוק פון זייערע קערפּערס און וויל נאָר אָפּשטופּן מיט אַ גרעסערן דרוק זייער שווערקייט. אַ אומזיניקע שנאה צום קאָנדוקטאָר — דאָס זיינען די געפילן פון די צופעליקע מענטשן צו דער מאַכט, צו דער מדינה, צו אָרגאַניזאַציע בכלל. אחריות׳דיקע גלייכגילטיקייט אָדער אָפּלאַכערישער חוזק צו די נייע פּאַסאַזשירן, וואָס שפּאַרן זיך ביים אַריינגאַנג — דאָס זיינען זייערע געפילן צום צוזאַמענלעבן, צו סאָלידאַרישקייט. קוקט זיך אָקאָרשט בעסער צו זיי צו — איר וועט זעהן, ווי נאָענט זיי זיינען אייגנטלעך איינער צום צווייטן; איין געדאַנק, איין געפיל, איין פייערל פונקלט אין זייערע פאַריאָגטע אויגן; די זעלבע יאָגעניש, דער זעלבער ווי י ווינט אין זיי. נאָר איצט, אין דער רגע, דאָ זיינען זיי אומרחמנות׳דיקע שונאים. די אויבערשטע לאָזן בשום אופן ניט די אונטערשטע זיך אַ הייב טאָן, מיט אַ פאַרביסענער שנאה שפּאַרן די אונטערשטע אַרויס די אויבערשטע. אין אַ שעה אַרום וועלן זיי זיך דאָך אָבער בייטן מיט די ערטער, און ס׳איז רעכט אַז פאַרן זעלבן פּיצעלע גוטס — פאַר אַן אָרט אין דער שמוציגער שטיקעניש פון פאַרשטויבטן וואַגאָן זאָלן זיי ווידער אַ מאָל — נאָר אין אַן אַנדער סדר, — מיט שנאה און שפּאָט צו זיך אַליין, קעמפן איינער קעגן צווייטן. און באַם סוף וועג, בעת דער רייזנדער שפּאַרט זיך מיט די גרעסטע מאַטערניש אַרויס צום אויסגאַנג און דערנענטערט זיך צו דער פרייהייט, פאַרלאָזט ער אין אַ דערנידערנדיקער אָנשטרענגונג דעם וואַגן בכדי... תיכּף זיך אַ לאָז טאָן צו אַ צווייטן, פונקט אַזאַ זעלביקן. אַזוי טראָגט זיך דער סימבאָלישער וואַגאָן איבער די אויסערליך־באַלעבטע גאַסן פון דער גוסס׳דיקער, שווער־אָטעמענדיקער שטאָט, און ניט מיט דרך־ארץ — ווי פון גאָגאָל׳ס טרויקע — קערט זיך פון אים אָפּ דער אויסגעמאַטערטער פוסגייער, נאָר מיט פּחד און צער.

פון וואַנען זשע קומט עס אפן דריטן יאָר פון דער רעוואָליוציע דער פּחד און צער און די פאַרביסנקייט, פון וועלכע עס שטאַרבט אָפּ י ע ד ע ש ע פ ע ר י ש ע אַרבעט? וואָס שפּייזט זיי פון אינווייניק, וואָס פאַרוואַנדלט זיי כמעט אין דעם נאַטירלעכן מהות פון דעם היינטיקן מענטשן?

איך ווייס די תשובה, וואָס ווערט אַזוי לייכט אונטערגעזאָגט פון שכל. מע וועט אונז זאָגן, אַז די גאַנצע צרה שטאַמט פון די מעשים־תעתועים פון די אימפּעריאַליסטן פון אַלע לענדער, פון דער אינערלעכער קאָנטר־רעוואָליוציע, וואָס לאָזט ניט דעם פאָלק ניט איין רגע זיך אָפּרוען; די צרה איז — אין

הונגער, קעלט און אָרעמקייט, מיט וועלכע עס ווערגט אונז די ווייסע גוואַרדיע. די סיבה איז פּשוט — מענטשן האָבן אַ שווערן לעבן — דערפֿאַר זיינען זיי פֿאַרביסן און פֿאַרצאָרנט, דערפֿאַר פֿאַלט בײַ זיי די אַרבעט פֿון די הענט. ניט כדאי גריבלען זיך נאָך אַנדערע סיבות — ווערט אונז זאָגן דער באַאָבאַכטער, וואָס זעהט דעם „שורש" פֿון זאַכן. אָט ווערט אויפֿהערן די בלאָקאַדע, ס'וועט זיך פֿונ'סניי אָנהויבן דער מסחר מיט אויסלאַנד, ס'וועלן, ווי געהעריק, אַנ'אַרבעט טאָן די פֿאַבריקן — יעמאָלט ווערט קומען אַ סוף צום הונגער און צום דלות, ס'וועלן זיך אויסגלייכן די קנייטשן פֿון די פּנים'ער, מענטשן וועלן פֿריילעכער ווערן.

פֿון זיך אַליין בעט זיך די דאָזיקע תשובה, און פֿאַרט איז זי ניט ריכטיק, (בכל אופן — פֿאַרענטפֿערט זי ניט די גאַנצע שאלה). זי גיט ניט קיין אמת'דיקע טיפֿע דערקלערונג אַף דער אומגעהויערער, אָפּטמאָלס דאַכט זיך, אומענדלעכער נשמה־דעפּרעסיע, וואָס מיר זעהן אַלע. אונז שטיקט דער אימפּעריאַליזם, די קאָנטר־רעוואָליוציע, די ווייסע גוואַרדיע? — זעהר ריכטיק. אויב אָבער די צ י ל ן, וואָס מיר האָבן זיך געשטעלט, זיינען גוט, אויב די ז אַ ך (פֿון סאָציאַליזם), וואָס לשם איר האָבן זיך אַ הייב געטאָן די אַרבעטנדע פֿון רוסלאַנד, איז הייליק, ריכטיק, שיין — פֿון וואַנען זשע קומט צו זיי די שרעקלעכע נשמה־פֿאַרוויסטעניש? די וועגן צום גליק זיינען דאָרניק? מע דאַרף אויסליידן דאָס גליק אין שמערצן און קאַמף? — דעם ביטערן אמת האָבן דאָך אָבער די אַרבעטס־מאַסן געוואוסט פֿון תמיד אָן, און געוואוסט בעסער פֿון אַנדערע. אַז די אָרעמע וועלן בעסער לעבן ערשט בעת זיי וועלן צעברעכן דעם ווידערשטאַנד פֿון די רייכע, אַז די באַפֿרייאונג, דאָס פֿרייע לעבן, די אַלגעמיינע ברידערלעכקייט וועלן זיי געפֿינען, נאָר גייענדיק פֿאָראויס, און יעדער טראָט אָף צוריק באַדרויט זיי מיט גרעסטע סכנות, אַז דערפֿאַר מוזן זיי ברייגנען צו פֿיל און צו טייערע קרבנות אין קאַמף — דאָס אַלעס ווייסן די אַרבעטענדע צו גוט פֿון זייער שווערן נסיון, און אויב זיי ווייסן ניט — וועלן זיי עס לייכט פֿאַרשטיין און מקבל זיין אין דעם גאַנג פֿון דער רעוואָליוציע. און אויב דער רעוואָליוציאָנערער קאַמף פֿאַרן סאָציאַליזם אין רוסלאַנד וואָלט געבראַכט נאָר דעם הונגער, נ אָ ר די אומענדלעכע מאַטעריעלע ליידן, נ אָ ר די אומבאַקוועמליכקייטן פֿון לעבן און די אַרבעטס־מענטשן וואָלטן ניט געהאַט קיין אינערלעכע שווערע איבערלעבונגען, ספֿקות און אַנטוישונגען — יעמאָלט וואָלטן זיי, און מיט זיי צוזאַמען אונזער גאַנצער דור, ניט געווען היינט אין אַזאַ שווערן נשמה־צושטאַנד. יאָ, עס וואָלט זיך זיי געווים שווער געלעבט, זיי וואָלטן ביז איבערן קאָפּ געווען פֿאַרוואָרפֿן מיט די נמאס־געוואָרענע און אויסמאַטערנדיקע קלייניקייטן, זיי וואָלטן געהאַט אַ אומזיכערע לאַגע אין דער היים, נאָר איינס

וואָלט באַ זיי ניט געווען — זיי וואָלטן ניט געהאַט קיין אומרו אין דער נשמה. דאָס גאַנצע אויסערלעכע לעבן, סיי דאָס פריוואַטע, סיי דאָס עפנטלעכע, קאָן זיין שווער, אומערטרעגלעך, — די מענטשן בלייבן אָבער פעסט, שטייף, זיי ווערן נאָך שטייפער און שטאַרקער פון די צרות... כל זמן אף דער נשמה איז רואיק, כל זמן עס שטייט פאַר זיי קלאָר און אייזן־שטאַל די ציל פון זייער ליידן, דער תכלית פון זייער קאַמף. איך זע אָבער, אַז באַ די מענטשן, וואָס האָבן זיך באַטייליגט אין דער רעוואָליוציע און וואָס פון זייערטוועגן איז זי פראָקלאַמירט געוואָרן, הערשט עפעס אַ מין געוואַלדיקער אומרו אף דער נשמה. כסדר׳דיקע און אָפענע נשמה־ליידן, וואָס אונטער זייער השפעה וואַקסט אויף אף אַ מורא׳דיקן אופן די עמפינדונג פון הונגער, און דחקות און אַלע צרות. איך באַשטיי אף דעם, אַז ניט נאָר פון הונגער און בלאָקאַדע אַליין איז אַזוי געפאַלן באַ זיך דאָס רעוואָליוציאָנערע פאָלק: פאַרקערט — עס איז אַזוי שווער אַריבערצוטראָגן דעם הונגער און די בלאָקאַדע דערפאַר, וואָס אין דער נשמה פון די אַרבעטנדע איז עפעס איינגעבראָכן, עפעס אַזוינס, וואָס מחמת דעם ווערן באַזונדערס פאַרשאַרפט אָט די פשוטע ליידן, וואָס מע קאָן זיך ריכטן אף זיי אָדער לכל הפחות לייכט דערקלערן זיי און פאַרשטיין.

יאָ, אויב מיר זעהן פאַר זיך דעם שווערן נשמה־צושטאַנד פון די פאָלקס־מאַסן, אויב דער דאָזיקער צושטאַנד ווערט ניט כאָטש ציטווייליק לייכטער, נאָר פאַרטונקלט זיך אַלץ געדיכטער און טיפער — איז שוין פאַר אונז קיין שום ספק ניטאָ: די נשמה פון רעוואָליוציאָנערן פאָלק איז שווער קראַנק. אַ נשמה־קראַנקהייט איז אַלעמאָל שרעקלעכער און געפערלעכער פון אַנדערע חלאות׳ן. די רעוואָליוציע אָבער איז דאָך קודם כל דער גרויסער ברען פון דער מענטשלעכער נשמה, און האָט זי מורא פאַרן נשמה־בראָך, ממש ווי פאַרן טויט. קוים זיינען שוין אף אנ׳אמת טיף און אף לאַנג פאַרטריקנט אָדער פאַרשאָטן די נשמה־מקורות פון די הויפט־שעפער פון דער רעוואָליוציע — די אַרבעטנדע — דאַן איז שוין דער רעוואָליוציע באַשערט אַ מפלה. מעגן זיך נאָכדעם דרייען אַן אויפהער די רעדער פון דער אַדמיניסטראַטיווער רעוואָליוציאָנער־מאַשין, מעגן די אויבערשטע אין שיסל פון די פאַרטייען אָדער רעגירונגען שרייען חי־וקים וויפיל זיי ווילן, מעגן די ווירטשאַפטלעכע אָדער פאָליטישע הצטרכותן פון די מאַסן שטופן זיי כסדר פאַראויס — עס וועט ניט העלפן, די רעוואָליוציע שטאַרבט, קוים עס שטאַרבט אָפ איר נשמה. פונקט ווי אַ קראַנקער קערפער אָטעמט נאָך לאַנג ביז זיין לעצטער רגע, גוסס׳ט, ציט זיך פייניק צום קאַרגן זונען־שטראַל, — פונקט אַזוי קאָן אויך די קראַנקע רעוואָליוציע ציען אירע טעג

פון טרויעריקן קיום, שאַפן פאַרן ניט-גענײטן אויג אפילו אַ אילוזיע פון לאַנגע יאָרן. זי קאָן אָבער ניט לאַנג לעבן אָן אַ לעבעדיקער נשמה, וואָס איז אפשר ניט אַלעמאָל פריילעך, וואָס גלויבט אָבער אין איר אמת. דערפאַר קוקן מיר זיך אַלע מאָל אַזוי אויפמערקזאַם צו ניט צום אויסערלעכן פנים פון ראַטן-רוסלאַנד, אַ צעדרייטן און צעקרימטן פון טויזנטער ריכטיקע אָדער פאַלשע קראַמפן, נאָר צו איר אינערלעכן פרצוף, אָפטמאָלס אַזאַ שווייגנדיקן און תמיד אַ איבערגעפולטן מיט ליידן. און מיט אַ פולער זיכערקייט, אָן מורא פאַר טעותן זאָג איך: דאָס אַרבעטס-פאָלק לעבט איבער אין אונזער רעוואָליוציע די גרעסטע נשמה-עינוים.

III

פון וואַנען זשע קומען צום פאָלק די עינוים?

און איך פרוו זיך ענטפערן אויף דעם אַזוי, ווי איך אַליין פיל און פאַרשטיי עס, ווייל אויך איך אַליין בין אַ זון פון פאָלק. איך זאָג: דאָס פאָלק, וואָס האָט מקבל געווען די רעוואָליוציע און האָט איר געשאַפן, איז באַליידיקט דורך די מעטאָדן, וועגן און מעשים פון דער רעוואָליוציע. דאָס פאָלק, וואָס האָט פון אָנהויב אָן געגלויבט — און גלויבט ביז איצט — אין אינערלעכן אמת און הייליקייט פון דער רעוואָליוציע האָט דערפילט אַ אומאויפריכטיקייט, אַ טיפע פאַלשקייט אין איר אויסערלעכן מלבוש, אין די לעבנס-אַנטפלעקונגען אירע, און אַ שוידער האָט אים אומגענומען. תחילת האָט עס זיך שטיל און איינ-געהאַלטן גע׳חידוש׳ט, דערנאָך גענומען לאַנגזאַם און אַנטשלאָסן זיך דערווייטערן פון איר אַלץ מער און מער. ניט נאָר זיין איבערפולטן כוס פון ליידן ברענגט דאָס פאָלק מיט זיך אין דער רעוואָליוציע, ניט נאָר די טיפע טיפענישן פון די דורות-לאַנג אומבאַפרידיקטע הצטרכותן, עס ברענגט אויך עפעס העכערס. עס ברענגט מיט זיך אַלס העכסטע מתנה — ניט נאָר אַלס סיבה — זיין דורות-לאַנג באַליידיגטן א מ ת, זיין ניט-אַרויסגעזאָגטן קינדער-טרוים וועגן ר י י נ-ק י י ט פון לעבן, זיין אומקלאָרן נאָר טיף-איבערצייגנדיקן אידעאַל פון אַ נייעם, שפּאָגל-נייעם און געלייטערטן לעבן. קיינמאָל האָט דאָס פאָלק ניט בדעה צו פאַרווירקלעכן עפעס „געשיכטלעכע געזעצן" אָדער דורכגיין באַשטימטע פון אויבן באַשערטע „עטאַפן פון דער רעוואָליוציע". עס פאַרווירקלעכט פשוט זיין ג אַ נ צ ן ביז איצט אָנגעזאַמלטן אמת און יושר. דערפאַר פאַרמעסט עס זיך אין זיין רעוואָליוציע אויף איינמאָל אויף אַ ל ע ספערן פון לעבן, אויף אַ ל ע פאָרמען פון לעבנס-שטייגער, אויף אַ ל ע געביטן פון גייסט. אונטערהאַקנדיק אין שורש דעם פאָליטישן געביי אָדער די סאָציאַלע באַזע פון דער געזעלשאַפט,

טראָגט עס זיך דעריבער דורך מיט דער גרעסטער שטאַרקייט, ווי אַ שטורעם, אויך איבער אַלע פּערזענלעכע, רעליגיעזע און שטייגער־יסודות פון דער געזעלשאַפט. אין דער ריינקייט פון זיין נשמה גלויבט ער, אַז דער אמת, וואָס ער האָט דורכגעטראָגן אין זיך אין משך פון דורות, (דאָס וואָס מיר רופן געווינטלעך „געזעצן פון אמת און יושר“) וועט פאַרווירקלעכט ווערן ניט נאָר אין אַלע לעבנס־געביטן, נאָר אויך אינגאַנצן, פון אָנהייב ביזן סוף. עס זעט ניט פאַראויס קיין סתירה צווישן זיין מענטשלעכער און אַלגעמיין־מענטשלעכער מאָראַל און דער „מאָראַל פון דער רעוואָלוציע“.

און פונדעסטוועגן איז די דאָזיקע סתירה פאָרגעקומען. קעגן דעם ליכטיקן פאָלקס־אמת איז בולט, קלאָר און מעכטיק אַרויסגעטראָטן דער „שוואַרצער ליגן“ פון דער רעוואָלוציאָנערער פּראַקטיק — איז דאָס פאָלק אויפגעקאָכט געוואָרן. דאָס פאָלק, דאָס אַרבעטס־פאָלק האָט דערפילט דאָס שלעכטס אין דער רעוואָלוציע. און פון דעם אַ געפיל פון שלעכטס איז געקומען תחילת זיין גייסטיקע פאַרלאָרנקייט און דערנאָך אויך די גלייכגילטיקייט צו דער רעוואָלוציע.

פון וואַנען זשע איז געקומען דאָס געפיל פון שלעכטס? עס איז געבוירן געוואָרן פון די אומענדלעכע געוואַלט־מעשים, פון דער סיסטעם פון מאַסן־טעראָר, וואָס זיינען פון מאַי 1918 געוואָרן אַ שטייגער־זאַך אין דער רעוואָלוציע, וואָס זיינען פון דעמאָלט אָן געוואָרן סאַנקציאָנירט, פאַרהייליקט, אַרויפגעפירט אפן פּיעדעסטאַל *).

עס איז אַנטשטאַנען אַ פאַטאַלער קאָנפליקט צווישן דעם טעראָר, אַלס פאַרדרייטן און פאַלשן פּרצוף פון דער רעוואָלוציע און דעם גייסט, דעם זין און מהות אירן. און דעריבער האָט דער טעראָר פאַרוואונדערט, דערשראָקן, צעטרייסלט ביז די יסודות און דערנאָך אויך גענומען אָפּשטויסן אן אַ זייט די זעלבע אַרבעטס־מאַסן, די זעלבע נשמה פון די אַרבעטענדע, וואָס זיינען געווען און וואָס בלייבן שטענדיג די טרייע זין פון דער רעוואָלוציע.

יאָ, אַזוי איז עס. זאָל מען ניט קומען זאָגן, אַז די דאָזיקע דערקלערונג איז שוידערהאַפט, געקינצלט, אויסגעסברה׳ט. זאָל מען ניט קומען מיט פאַרבאַהאַלטענער טריומפירונג (די שונאים פון סאָציאַליזם) אָדער מיט אַ שטאָלצער

---

*) ס׳פאַרשטייט זיך, אַז דאָס דאָזיקע געפיל איז אויך געקומען אַ דאַנק דעם צענטראַליזם פון דער קאָמוניסטישער פאַרטיי, אַדאַנק דער דערווייטערונג פון די מאַסן פון דער באַשטימונג איבער זייער גורל — דער דערווייטערונג, וואָס הרג׳עט אַוועק די רעוואָלוציע אָרגאַניזאַציאָנעל. דער עצם־מהות אָבער פון דעם אָ געפיל און זיין מקור זיינען געקומען פון דער טעראָר־סיסטעם, וואָס איז געווען סיי אַלס סיבה סיי אַלס פועל־יוצא ענג פאַרבונדן מיטן צענטראַליזם.

פּעסטקייט (די כּלומערשטע פּאַרטיידיקער זיינע) און טענ׳ען, אַז ה י י נ ט באַם
איצטיקן מאָמענט פילן די מענטשן ניט שאַרף די דאָזיקע פראַגע, אַז זי איז ער=
גייט אין הינטערגרונד אָדער איז בכלל פאַרשוואונדן לגבי אַנדערע, אָפּענע,
נאָענטע, אינטים=אייגענע פרייגד: לגבי הונגער און קעלט, דחקות, חלאותן. איך
ווייס, אַז סיי די שונאים פון פאָלק, סיי זיינע „פּאַרטיידיקער" האָבן ביידע גלייך
ליב דאָס צו דערווייזן, ווייל פאַר זיי איז דאָס פאָלק לויט דער נאַטור אַ חיה, וואָס
רעוועט און וואַרפט זיך אין שטייג פון ברוטאַלער אינסטינקטן, וואָס ווייס ניט
פון קיין דויערנדיקע מאָראַלישע ליידן, און וואָס וועט ווערן אנ׳עבד באַ יעדן
איינעם, ווער ס׳וועט איר ברענגען ברויט און פלייש. און קוקנדיק אפן היינטיקן
טאָג, זעהן זיי, פאַרשטייט זיך, נאָר פנים׳ער צעקרימטע פון הונגער און נויט
און באַמערקן ניט קיין מידקייט וואָס קומט פון מאָראַלישע קאָנפליקטן פון
באַוואוסטזיין. דאָס איז אָבער אַ אויבערפלעכלעכער און אַ קורצזיכטעקער בליק.
קוקן אַזוי — הייסט עס ניט זעהן די טיפע סבות פון די בולטע און אַרויס=
שטאַרצנדיקע דערשיינונגען, זייערע גרונד=מאָטיוון, זייער בפרושן עבר. יאָ,
ה י י נ ט ווערן אפשר מענטשלעכע ליידן געשפּייזט פון די אויסערלעכע פי=
זישע צרות, ה י י נ ט זעהן אפשר די ליידנדיקע אַליין ניט קיין אַנדערע מקורות
פון זייערע ליידן אַ חוץ די דאָזיקע צרות. קלאָר איז אָבער פאַר מיר און פאַר
איטלעכן אויפמערקזאַמען באַטראַכטער אין לויטערע נשמה=רגעים, אַז דער מקור
פון די שמערצלעכע איבערלעבונגען ליגט גראָד אין דעם פאַרגאַנגענעם טאָג פון
אונזער רעוואָליוציע, אין יענע אומגליקלעכע מאָמענטן, בעת מע האָט צום
ערשטן מאָל אַ קלאַפּ געטאָן דעם מ אָ ר אַ ל י ש ן באוואוסטזיין פון פאָלק,
זיינע גרויסע מאָראַלישע דערוואַרטונגען. פון יענע מאָמענטן האָט זיך אָנגע=
הויבן דער צושטאַנד פון מאָראַלישער פאַרוואונדערונג און צעטומעלקייט און
דערנאָך פון דעם אַליין וואַקסנדיקן עקל און גלייכגילטיקייט, וואָס אַף זייער גיפ=
טיקן באָדן האָט אויפגעבליט דער היינטיקער וואולגארער גלגול פון דעם
רעוואָליוציאָנערן מענטשן צו אַ פשוטן פאַרברויכער. און אויב די נשמה זיינע,
וואָס פלעגט ערשט ניט לאַנג אַזוי האַרמאָניש אָפּקלינגען אַף די שטורמישע
באַגייסטערטע רופן צום קאַמף, האָט זיך איצט אַזוי פעסט איינגעשלאָסן אין
זיך — ליגן די סיבות פון דעם ניט אין די היינטיקע פרייזן אַף ברויט, נאָר אין
די נעכטיקע שווערע „שוישפּילן" פון דער רעוואָליוציע, וואָס האָבן צעטרייסלט
עד היסוד זיין נאַיווע און גלויבנדיק=אָפענע נשמה.

נאָך איין טענה וויל איך באַזייטיקן גלייך אין אָנהויב אָן. זאָלן די שטאָלצע
און רואיק זיכערע מענטשן ניט קומען זאָגן מיר, אַז נאָר ק ל י י נ ע צופעליקע
קרייזן פון דער געזעלשאַפט לעבן איבער דעם שווערן נשמה=צושטאַנד, אַז
„די רעוואָליוציע באַלערנט", אַז אין עצם גאַנג פון איר אַנטוויקלונג פאַלן

ממילא אָפּ די אינטעליגענטישע, באַלעבאַטישע און אַנדערע צווישן=שיכטן. זאָלן זיי זיך ניט איינריידן, אַז נאָר עלעמענטן, וואָס ווערן חרוב אין דער רעוואָליוציע (בורזשואַזיע, פּריצישע, פאַרבונדענע מיט זיי אינטעליגענטישע), אָדער „שוואַך=נערוויקע", אוטאָפּיש=סענטימענטאַלע קרייזן פון די אַרבעטענדע טרייסלען זיך אָפּ מיט שרעק פון טעראָר. ווייל צום גליק פון אונזער גלויבן אין סאָציאַליזם זיינען גראָד די קעמפער פון דער רעוואָליוציע, די *אַרבעטער און פּויערים* — און ניט אַבי ווער — גייסטיק דערשלאָגן און צעטומעלט פון דער טעראָר=סיסטעם, וואָס ווערט דורכגעפירט אין זייער נאָמען. מער געפיל צו פרעמדע ליידן און מעהר רחמנות צו מענטשן האָבן פאַרמאָגט גראָד די, וואָס האָבן אָף זייערע פלייטשעס געטראָגן די גאַנצע שווערקייט פון קאַמף, וואָס האָבן זיך אַ הייב געטאָן אָף איינמאָל פון די טיפעניש פון סאָציאַלן לעבן אַף די העכסטע שטופן זיינע און וואָס האָבן אָבער געבראַכט מיט זיך די אינסטינקטיווע דורשט נאָכן אמת און נאַטירלעכע פשוטע לעבנס=געוואוינהייטן. גראד זיי, וואָס האָבן זיך אין אָנהויב אפשר אָף אַ רגע אָפּגעגעבן דעם סטיכייאישן שקוואַל פון היסטאָרישן גרימצאָרן, האָבן אָבער *קיינמאָל און ערגיץ* ניט פאַרוואַנדלט זייער צאָרן אין אַ דויערנדיקן לעבנס=עטאַפּ, אין אַ נאָרמע פון שטענדיקן שטייגער. שפּעטער וועט אונז נאָך אויסקומען צו רעדן וועגן דעם, נאָר שוין איצט, פון אָנהייב אָן, וויל איך אונטערשטרייכן, אַז די קרענק פון טעראָר (וועגן טעראָר) עסט אוים ניט דעם אויבן אָן פון דעם רעוואָליוציאָנערן אָרגאַניזם, נאָר זיין מיט, זיין האַרץ, אַז ניט עפּעס „שיכטן" פון פאָלק ליידן פון דער אָ נשמה=קראַנקהייט, נאָר דער *רב מנין* און *רב בנין* פון פאָלק אַליין.

IV

וואָס איז אַזוינס דער טעראָר און אין וואָס אַנטפּלעקט ער זיך — דאָס ווייסן דאַכט זיך היינט אַלע, וואָס האָבן אים איבערגעלעבט, אָדער צוגעקוקט זיך צו אים. טאָג=איין — טאָג אוים פלעגן די בירגער פון רעוואָליוציאָנערן רוסלאַנד זיך צוגעוואוינען צו אַלץ שווערערע און שרעקלעכערע פאָרמען פון טעראָר. און דאָס, וואָס האָט תּחילת צעטרייסלט, צערודערט, איבערגעקערט ממש די נשמה, איז דערנאָך געוואָרן אַ אומפאַרמיידלעכע, כמעט פאַרשטענדלעכע שטייגער=זאַך, וואָס מע געוואוינט זיך צו איר צו ווי צו דער כּסדר'דיקער פאַרקלענערונג פון ברויט=ראַציאָן. און דעריבער טאַקע, אַז איר וועט היינט באַ א פאַרמאַטערטן מענטשן פרעגן, וואָס איז טעראָר, וועט ער אפשר גאָר ניט זיין ביכולת אָפּצומאָלן די סיסטעם פון געוואַלט, וואָס נעמט שטייף אַרום זיין גאַנצן לעבן. ער וועט אייך נאָר אָנווייזן אָף איין איינציקן רינג פון דער

סיסטעם, וואָס שניידט אים באַזונדערס שאַרף די אויגן — אַף אומזיניקע אַרעסטן, צי אַף די אָפּלאָכערישע באַהאַנדלונג אין די אַנשטאַלטן, צי אַף די מאַסן-טויט-שטראָפן. און דאָס וועט געווים זיין נ י ט ר י כ ט י ק. ט ע ר אָ ר — דאָס איז ניט קיין איינצעלנער אַקט, ניט קיין איזאָלירטע, צופעליקע — הגם פילמאָליקע — אַנטפּלעקונג פון גרימצאָרן פון דער רעגירונג. דאָס איז אַ ס י ס ט ע ם פון געוואַלט וואָס אַנטפּלעקט זיך אָדער וואָס איז גרייט זיך צו אַנטפּלעקן פון אויבן. דאָס איז אַ סאַנקציאָנירטער פּ ל אַ ן פון דער מאַכט ווי אַזוי צו דערשרעקן, באַצווינגען און פּאַרטיליגן די פּאָלקס-מאַסן. טעראָר — דאָס איז אַ פּינקטלעכע, דורכגעטראַכטע, אָפּגעוואויגענע ביזן סוף ט אַ ב ע ל ע פון שטראָפן און באַדראונגען, מיט וועלכע די רעגירונג וואַרפט אָן אַ פּחד, נאַרט אַריין, צווינגט אויף אויספילן איר אַבסאָליוטן ווילן. טעראָר — דאָס איז דער שווערער דעק-מאַנטל וואָס איז אַרויפגעוואָרפן אַף די גאַנצע באַפעלקערונג פון לאַנד, וואָס איז צונויפגעוועבט פון חדשים, נקמה-געפילן און פּאַרביסנקייט פון דער מאַכט. ווער זשע האַלט עס דעם דעקמאַנטל אין זיינע הענט, ווער דריקט עס מיט אים אַף דער גאַנצער באַפעלקערונג אָן אויסנאַם? אויב דאָס איז ניט קיין אויסערלעכער באַזיגער — צי שוין זשע איז מעגלעך, אַז די באַפעלקערונג אַליין זאָל עס אַף אַזאַ אופן רעגירן מיט זיך אָדער זיך אַליין אַזוי פייניקן?

ס'פאַרשטייט זיך, אַז באַ אַזאַ מין רעגירונג-סיסטעם קען גאָר קיין רייד ניט זיין וועגן דער מאַכט פון דער מערהייט. בשעת'ן טעראָר ליגט די מאַכט אין די הענט פון אַ מינדערהייט, פון אַ בפּירוש'ער מינדערהייט, וואָס פילט איר איינזאַמקייט און שרעקט זיך פאַר איר. דערפאַר טאַקע האָט דער טעראָר אַ קיום, וואָס אַלץ נייע און נייע מענטשן, גרופּן און שיכטן ווערן דורך דער איינזאַמער רעגירנדיקער מינדערהייט פאַררעכנט אין מחנה פון אירע שונאים. אין איטלעכער רעוואָליוציע ווערט געשאַפן דאָס שרעקלעכע געשטאַלט פון דעם „שונא פון דער רעוואָליוציע“ און מיט רעכט אָדער אומרעכט וואַרפט מען אָן אַף אים אַלע אירע טעות'ן און ענויים. בעת די טריומפן און נצחונות פון דער רעוואָליוציע דאַכט ער זיך ניט אוים פאַר געפערליך, ער איז עפּעס נאָר ווי אַ ווייטער געשפּענסט. הייבט זיך אָבער דאָס גליק פון רעוואָליוציע אָן צו וואַקלען, — יעמאָלט ווערט ער רעאַלער, ממשות'דיקער, קאָנטיקער. כל זמן בראש פון דער רעוואָלוציע שטייט אַ מערהייט — האָט זי פאַר אים קיין מורא ניט, זי ווערט מיט אים גיך פאַרטיק, ער פאַרנעמט ניט מיט זיך דעם גאַנצן האָריזאָנט פון איר טעטיקייט. קוים אָבער בלייבט באַ דער מאַכט אַ שרעקענדיקע, איינזאַמע, פולע מיט חשדים מינדערהייט — דאַן וואַקסט אוים „דער שונא פון דער רעוואָליוציע“ (דער „פאַרדעכטיקער“ לויט דער טערמינאָלאָגיע

פֿון דער פֿראַנצויזישער רעוואָליוציע) אין אַ גראַנדיעזע פֿיגור, וואָס פֿאַרנעמט דעם גאַנצן פֿאָן פֿון דער רעוואָליוציע. דער באַגריף פֿאַרברייטערט זיך אַלץ מער און מער, ציט זיך פֿונאַנדער, נעמט אַרום בהדרגה דאָס גאַנצע לאַנד, די גאַנצע באַפֿעלקערונג, און דערגייט סוף־סוף צו דער פֿאָרמול — „אַלע, אַחוץ דער מאַכט" (און אירע מיטאַרבעטער).

אָט ווער עס זיינען די צוויי צדדים אין דעם טעראָר. אין ווי, מיט וואָס פֿאַר אַ ווירקונגס־מיטלען קאָמאַנדעוועט די מאַכט איבער „די שונאים פֿון דער רעוואָליוציע" — ד. ה. איבער דער גאַנצער באַפֿעלקערונג — צי קען מען עס איבער דערציילן ביז'ן סוף, צי קען מען די אַלע מיטלען אויסרעכענען? אַזוי גרויס זיינען זיי אין צאָל, און אַזוי ערפֿינדעריש זיינען די פֿאַנטאַזיע און די אויפֿטוען פֿון די שעפֿער פֿון טעראָר! מע דאַרף געדענקען, אַז אויב דער כמות'דיקער פֿאַרנעם פֿון טעראָר ווערט געשאַפֿן דורכ'ן באַגריף „פֿאַרדעכטיקער", וואַקסט זיך אָבער זיין איכות'דיקער מאַטעריעלער אינהאַלט פֿונאַנדער אָן אַ שיעור אַ דאַנק דעם פּרינציפּ — „אַלץ איז דערלויבט". לכתחילה אָדער בשעת מעשה גופֿא מאַכט זיך די רעגירנדיקע מערהייט אַ פֿרייעם וועג דורך דעם אָ פּרינציפּ פֿון מאָראַלישער צעלאָזנקייט. אָן דעם וואָלט זי קיין קיום ניט האָבן. „אַלץ איז דערלויבט" בנוגע דעם „שונא פֿון דער רעוואָליוציע" — דאָס זיינען די צוויי פּרינציפּן פֿון טעראָר. פּאַקטיש הייסט עס, אַז בנוגע אַלעמען קען מען אָנווענדן אַלע מיטלען און וועגן פֿון פֿאַרגוואַלטיגונג און אויפֿצווינגונג. לאָמיר האָבן דערביי אין זינען, אַז תמיד ווערט דער טעראָר אָנגעווענדעט „לשם רעוואָליוציע", לשם די העכסטע אידעאַלן, וואָס זיינען דערגרייכט געוואָרן פֿון מענטשלעכן שכל.

און וואָס זעהן מיר איצט פֿאַר זיך? צי איז שוין ניט דערגאַנגען אויך דער רוסישער טעראָר ביז די לעצטע גרעניצן, וואָס קענען געמאָלט זיין בײַ אַזאַ רעגירונגס־סיסטעם? צי זיינען אויך בײַ אונז אַציינד ניט אַריינגערעכנט אין לאַגער פֿון די שונאים פֿון דער רעוואָליוציע „אַלע אַחוץ די באָלשעוויקעס"? און צי איז ניט באַהייליקט פֿון אויבן אַף אַ געזעצלעכן וועג דער פּרינציפּ פֿון הפֿקר, וואָס דערלויבט אַלץ און איז אַף אַלץ מכפּר לכתחילה?

לאָזט נאָך אַ מאָל דורך פֿאַר אייער גייסטיקן בליק אַלע פֿאָרמען פֿון טעראָר, וואָס זיינען אונז באַקאַנט. ס'איז ניט שייך טיילן אים אַף פֿיזישן און פּסיכישן, ווייל איטלעכער אַקט זיינער איז גלייכצייטיק אי דאָס אי יענס. איינעם טרעפֿט ער גלייך און דירעקט פֿיזיש אָדער גייסטיק, און אין דער זעלבער צייט טרעפֿט ער אומדירעקט אויך אַ סך אַנדערע, אַלעמען. טעראָר — דאָס איז מאָרד, בלוט־פֿאַרגיסונג, טויט־שטראָף. נאָר טעראָר איז ניט נאָר טויט־שטראָף, וואָס רודערט אויף שטאַרקער פֿון אַלץ דעם געדאַנק און דאָס געמיט פֿון דער

געזעלשאַפט. טויט=שטראָף — דאָס איז נאָר דער פייערדיקער פונקט אין דער
דונקלער טעראָריסטישער שטערן=סיסטעם, וואָס האָט אומגענומען די רעוואָ=
ליוציאָנערע ערד, ס'איז נאָר דער קופּל פון דעם טעראָריסטישן בנין, וואָס האָט
האַרט אומגעצאַמט דאָס גאַנצע לעבן פון פאָלק. אומענדלעך אין צאָל און
פאַרשיידן זיינען די פאָרמען פון טעראָר, פונקט ווי די אַנטפלעקונגען פון אונ=
טערדריקונג און שפּאָט. דער טעראָר האָט זיך אַרויסגעוויזן שוין אין דעם וואָס
עס זיינען צעטריבן געוואָרן די געזעצלעכע אָרגאַניזאַציעס פון די אַרבעטענדע
(סאָוועטן, פראָפ. פאַראיינען, צוזאַמענפאָרן, פרייוויליקע באַוואָפנטע פאַראייני=
גונגען), אין וועלכע עס האָט זיך פריי און מעכטיק אָפּגעשפּיגלט זייער אַקטי=
ווער רצון, און אָן וועלכע זיי ווערן פונדאָסניי פאַרוואַנדלט אין מענטשן=שטויב.
דער טעראָר האָט זיך אַרויסגעוויזן אין דעם, וואָס אַפן שטח פון גאַנצן רע=
וואָליוציאָנערן לאַנד איז אין דער תקופה פון דער טיפסטער סאָציאַלער איבער=
קערעניש אַף צענדליקער חדשים און אַף יאָרן דערשטיקט געוואָרן דאָס פרייע
וואָרט. ניט אין דער פרעסע, ניט אין די פאָלקס=פאַרזאַמלונגען, ניט אין
די פאַריינען—אין ערגיץ ווערט ניט דערלאָזן קיין וואָרט, וואָס זאָל זיך פונאַנדער=
גיין מיט די פּלענער פון דער רעגירנדיקער מאַכט. רייסט זיך יאָ אַמאָל אַרויס
פון די ליפּן פון איינצלנע אַ וואָרט פון קריטיק, פון פּראָטעסט אָדער ליידן —
גייט עס אומבאַהאָלפן אויס אין דער לופט, ווייל עס ברענגט מיט זיך שטראָף
פאַר די מוטיקע, אָדער ווייל קיינע שום מעשים ווערן דורך אים ניט אַרויסגערופן.
צוגלייך מיטן אומבאַהאָלפענעם וואָרט פון דעם רעדנער הערשט דאָס פינסטערע
דערנידערנדיקע שווייגן פון זיינע צוהערער. לאַ די וואָס די מאַסן זאָגן זיך
קיינמאָל ניט אַרויס אין לאַנד פון טעראָר באַ דער ממשלה פון אָפיציעלן
וואָרט, — זיי דערגייען קיינמאָל ניט דעם אמת וועגן זייער לעבן און וועגן
לעבן פון גאַנצן לאַנד. טעראָר איז אין דעם, וואָס שווערע צענזור=קייטן האָבן
זיך געלייגט אַף'ן מענטשלעכן געדאַנק, אַף זיין סטיכייאישע יצירה; וואָס אַ
צענטראַלע רעגירונג=אַנשטאַלט באַשליסט לכתחילה די כשרות פון אַ
בוך, אַ זשורנאַל, אַ צייטונג; וואָס דער געדאַנק אַליין ווערט מחמת דעם
הכנעה'דיק=געשענדעט, אָדער ער ווערט אַ משרת — אַ טעלערלעקער. „איך
קאָן ניט שווייגן", רופט תמיד אויס לויט זיין עצם מהות דער מענטשלעכער
גייסט. אין לאַנד פון טעראָר זיינען אָבער געשטעלט גרעניצן פאַר זיין על=
מענטאַרער אַנטפלעקונג. און דאַן פאַרקלייבט זיך שוין פחדנות, אָרעמקייט און
קליינליכקייט אין די טיפסטע טיפענישן פון דער מחשבה, אין אירע מקורות.
דער טעראָר איז אין דער ענג=צונויפגעפלאָכטענער שפּיצן=נעץ פון פּאָליטישער
השגחה, וואָס די רעגירונג פענטעוועט מיט איר יעדן חלל, יעדן קאַמערל, יעדן
שטאָף פון דער רעוואָליוציאָנערער געזעלשאַפט; אין דער געהיימער פּאָלי=

טישער פּאָליציי, וואָס שפּירט כּסדר נאָך אָדער מאַכט זיך נאָכשפּירנדיק נאָך
איטלעכן טראָט פֿון די בירגער; אין די איבערגעשפּיצט-קלוגע, טייוואָניש-
דערפֿינדערישע מעטאָדן פֿון שפּיאָנאַזש און פּראָוואָקאַציע, אַ דאַנק וועלכע די
געהיימע מחשבות פֿון די בירגער דאַרפֿן ווערן גלוי וידוע פֿאַר דער מאַכט. דער
טעראָר איז אין די אָפּלאַכערישע, פֿאַראַכטנדיקע, פֿייניקנדע פֿאָרמען פֿון פֿאַר-
הערן מענטשן, וואָס ווערן באַשולדיקט דורך דער מאַכט; אין די קונציקע
מעטאָדן פֿון גייסטיקער און אַנדערער פּייניקונג, וואָס טרעט אַמאָל חוצפּה'דיק
אַרויס פֿאַר אַלעמען און אַמאָל פֿאַרשטעלט זי זיך מיט דער מאַסקע פֿון „רעוואָ-
ליוציע און סאָציאַליזם"; אין די טורמעס, איבערפֿולט ביז צום הונגער און פּיין,
וואָס זעלטן ווען עפּנען זיך מיט אַ ביטערן געלעכטער זייערע טירן פֿאַר צע-
דאַרטע צביעות'דיקע אַמניסטיעס; אין די צופֿעליקייט פֿון די פּסק-דינים, וואָס
הענגען אָפּ פֿון די שינויים אין פּאָליטישן וועטער, פֿון די וואַקלענישן פֿון די
באַאַמטע, וואָס פֿאַרווירקלעכן זייערע פּאָליטישע פּלענער מיט די קעפּ פֿון די
הרוגים. דער טעראָר איז אין די הפקר'דיקע רעקוויזיציעס, אויסווייזונגען, קאָנ-
פֿיסקאַציעס, קאָנטריבוציעס, וואָס קיינער ווייס ניט לויט וואָס פֿאַר אַ נאָרמעס זיי
ווערן דורכגעפֿירט, וואָס פֿאַרטשעפּן כּלומרשט די זאַטע ליידיקגייער און אין דער
אמת שלאָגן זיי איבער די הונגעריקע און מידע. און דאָס שרעקלעכסטע, דאָס שווי-
דערהאַפֿטסטע אין טעראָר — איז דער טויט-שטראָף, וואָס איז אַרויסגעטראָטן
אַלס „היילקע גיליאָטינע", אַלס וויכטיקסטע פּערזאָן אַף דער שטיינער-
אַרנע פֿון דער רעוואָליוציע, וואָס דער שווערד אירער הענגט אַף אַזאַ דינעם
פֿעדעמל, אַז יעדע רגע קען ער זיך אַראָפּלאָזן אַף יעדן'ס קאָפּ. דער טעראָר איז
אין בלוט, וואָס פֿליסט אומרחמנות'דיק, טייכנווייז, גלאַט אין דער וועלט אַריין.
דער טעראָר איז אין דעם שרעקלעכן „צום ווענטל", וואָס מע סטראַשעט מיט
אים אי פֿאַרן ניט צאָלן שטייערן, אי פֿאַר אַוועקגיין אָדער אויסמאַכן זיך פֿון
דער אַרמיי, אי פֿאַרן ניט צושטעלן פֿערד און האָבער, אי פֿאַר גאַסן-רויבעריי,
אי פֿאַר בגידות למלכות, אי פֿאַר גרויסע און קליינע ספּעקולאַציע, אי פֿאַר אַ
קינציקע קאָנטר-רעוואָליוציאָנערע אינטריגע, אי פֿאַר אַ לייכטזיניקע „באַליידיקונג
פֿון מלכות" (פֿון דער איבערגאַנג-צייט).

דער טעראָר איז אין דעם, אַז „צום ווענטל" איז געוואָרן דער טאָן פֿון טאָג-
טעגלעכן לעבן, אַז קיין שום אָפּהאַלט, קיין שום גרעניץ איז מער ניטאָ פֿאַר דער
אָפּרעכנונג מיט אומבאַשיצטע, פֿאַר דער פֿאַרוואַנדלונג פֿון מענטשן אין אַ זאַך,
פֿאַר די חיישע אינסטינקטן. דער טעראָר איז אין דעם ווילדן שרעק, וואָס
פּאַראַליזירט דעם רצון, מאַכט בלייך די שטאַרקע, מאַכט זיי פֿאַר עבֿדי-עבֿדים
פֿאַר'ן מענטשן מיטן ביקס. און אַז אַלע האָבן מורא פֿאַר דער שררה,
האָבן זיי אויך מורא איינער פֿאַרן צווייטן. דער טעראָר איז, ענד-

ליך, אין די מאַסן=טויט=שטראָפֿן, וואו אומשולדיקע מענטשן פֿון קעגנערישן קלאַס, וואָס זיינען צופֿעליק אַריינגעפֿאַלן אין די הענט פֿון דער מאַכט און זיצן צופֿעליק אין די טורמעס, קומען אָפּ פֿאַר פֿרעמדע חטאים, פֿאַר אַ קלאַפּ, וואָס די מאַכט האָט געליטן, פֿאַר חששים, וואָס די רעגירונג לעבט איבער. דער מאַסן=טעראָר איז אין דער פֿאַרפֿאָלגונג פֿון אומשולדיקע, אין דעם אינסטיטוט פֿון ע ו ר ב י ם (זאַלאָזשניקעס), אין דער אחריות פֿון איינעם פֿאַרן צווייטן; גראַד דער סאָציאַליזם האָט דאָך אָבער כּסדר געקעמפֿט קעגן דער אידעע פֿון ריין פּערזענלעכער שולד פֿון מענטשן — אפֿילו פֿון שולדיקן, קעגן דער ריין=אינדיווידועלער דערקלערונג פֿון שלעכט, פֿון קראַנקהייט און פֿאַרברעכן. דער טעראָר איז אין דעם, אַז בכדי זיך צו באַשיצן, ווענדעט די מאַכט אָן ניט דעם אָדער יענעם אַקט, דעם אָדער יענעם מין פֿון געוואַלט, נאָר אַז צו די אַלע אַקטן און מינים טוט מען זיך אַ נעם אַף א י י נ מ אָ ל אין אַ מ אַ ס ן = פֿ אַ ר נ ע ם, אַז זיי אַלע זיינען רינגען פֿון איין קייט, וואָס בינדעט פֿעסט אַרום אַלע פֿונקציעס פֿון לעבן פֿון לאַנד. ס'איז לאו דווקא, אַז די געוואַלט זאָל שוין אָנגעווענדעט ווערן בפּועל ממש; מיר האָבן צו טאָן מיטן טעראָר אויך דאַן, בעת דער כּח פֿון געוואַלט הייגט ווי אַ שטענדיקע דרויאונג אין דער לופֿטן. די ב אַ ד ר ו י א ו נ ג מ י ט ן ט ע ר אָ ר — דאָס איז די אַטמאָספֿער, די סטיכיע פֿון טעראָר; אין אַזאַ אַטמאָספֿער איז דאָס מענטשלעכע לעבן נאָך מער פֿאַר'סמ'ט ווי בעת'ן טעראָר אַליין. אויב דער טעראָר איז אַפֿילו היינט ניטאָ, איז אָבער שטענדיק מ ע ג ל ע ך, ער זאָל זיך איבער'חזר'ן, ס'איז פֿאַראַן די נשמה=געוואוינהייט צו אים סיי בײַ די טעראָריזירטע סי בײַ די טעראָריזירנדיקע.

צוויי מחנות מענטשן באַשאַפֿט דער טעראָר — טעראָריזירנדיקע און טעראָריזירטע. פֿאַר איינע — איז עס גבֿורה=זאַך, אַ דרייסקייט פֿון דער נאַטור, אפֿשר די ערשטע זעלבסט באַהויפּטונג נאָך דורות פֿון עבֿדות; פֿאַר די אַנדערע — אַ צרה, דערנידערונג, שרעק. צווישן די צוויי מחנות קאָן הערשן נאָר אַ קעגנזייטיקע פֿאַרביסנקייט, קאָן אָבער קיין רייד ניט זיין פֿון קיין פֿאַרשטייעניש. די עקזיסטענץ פֿון די צוויי מחנות שאַפֿט אַ נייעם רעזשים, וואָס אין אַ פֿיל שאַרפֿערער פֿאָרם ווי אין די פֿריערדיקע זעהן מיר אין אים אַלע פּסיכישע עלעמענטן פֿון אומגלייכקייט און אונטערדריקונג. אַף איין צד — מאַכט=שכּרות, עזות=פּנים און אומבאַשטראָפֿטקייט, אָפּלאַכעריי פֿון מענטשן, קליינלעכע שנאה, ענגע קנאה=געפֿילן און סעקטאַנטישע חשדים, אַליץ אַ טיפֿערע און טיפֿערע פֿאַראַכטונג צו נידעריקערע, בקיצור — ה ע ר ש אַ פֿ ט. אַף'ן אַנדער צד — דערשלאָגנקייט, פּחד, שרעק פֿאַר שטראָף, מאַכטלאָזע שנאה, שטילע פֿיינדשאַפֿט, שפֿלות, שטענדיקע שקרים פֿאַר די עלטערע, מיט אין וואָרט — ע ב ד ו ת. ס'באַקומען זיך צוויי נייע ק ל אַ ס ן, וואָס זיינען אָפּגעטיילט איינער פֿון צווייטן מיט אַ

אומגעהויער=טיפן סאָציאַלן און פסיכאָלאָגישן אָפּגרונט — אַ קלאַס פון סאָוועטישע קאָמיסאַרן און זייערע משרתים, און קלאַס פון סאָוועטישע „אונטערטאַנער“. וואָס פעסטער עס איז דער קוועטש פון דעם נייעם הערשנדיקן קלאַס, וואָס חוצפה׳דיקער און ברוטאַלער ער מאַכט דורך די פאַזע פון באַרייכערונג — אַלץ שטאַרקער פלאַקערן זיך פונאַנדער באַם נייעם אונטערדריקטן קלאַס די געפילן פון שנאה, פיינדשאַפט און צאָרן קעגן דער מאַכט.

ניט נאָר אין די באַציאונגען צווישן דער מאַכט און אירע אונטערטאַנער געפינט זיך אַנ׳אָרט די דאָזיקע זנות פון מאַכט; זי וואָרצלט זיך איין אַפילו אין די באַציאונגען פון די אונטערטאַנער צ ו ו י ש ן ז י ך. עבדות, וואָס נעמט גלייכמעסיק אַרום אַלע שיכטן פון דעם אונטערדריקטן פאָלק, צעשטויבט און צעברעקלט אַפילו די דאָזיקע שיכטן אַליין. קעגנזייטיקע פאַרדעכטיקייט און פאַרזיכטיקייט, דער געראַנגל פאַר אַ שמייכעלע צי פאַר דער לאַסקע פון דער מאַכט, אָפענער אָדער שווייגנדיקער פאַרראַט, זעלבסט=באַפאַרבונג אין שוץ=פאַרבן, די אוטיליזירונג פון דער נאָענטקייט צו דער מאַכט, די אַריבערטראָגונג פון טעראָר אַף אונטן אין אַ מיניאַטור, די קאָפּירונג פון די מדינישע געוואַלט=מעשים — אָט דאָס אַלץ אַנטוויקלט זיך אַף אַ מוראדיקן אופן צווישן די שיכטן, וואָס שפאַרן זיך באַם כסא=הכבוד פון דער מאַכט, (ד. ה. צווישן אַלע שיכטן!). לגבי דער מאַכט זיינען זיי אַלע קנעכט, צווישן זיך — איז איינער דעם צווייטן — אַ וואָלף. אויב פון אויבן קומט דער טעראָר א י ב ע ר די בירגער, איז ער אונטן — צווישן ד יבירגער. מע דאַרף דאָך אָבער געדענקען, אַז באַ אונז, אין דער איבערגאַנג=תקופה איז די פלעכע פון דעם געוואַלט=רעגירן מצד דער מאַכט פיל גרעסער און ברייטע ווי באַ וואָס פאַר אַ ניט איז פריערדיקער געזעלשאַפטלעכער אָרדנונג. באַם צאַרישן און בורזשואַזן רעזשים פלעגט די געוואַלט מצד דער מאַכט קאָנצענטרירן זיך נאָר אַף באַשטימטע געביטן — אַף פאָליטישן, רעליגיעזן, נאַציאָנאַלן, זעלטן ווען — אַפן ווירטשאַפטלעכן. אָבער די גאַנצע ספערע פון באַפרידיקונג פון מענטשלעכע הצטרכותן, פון אינדיווידועלן לעבן פון מענטשן איז געווען מחוץ לגדר פון דער מדינישער באַוואָפנטער באַווירקונג. ממילא אָבער האָט זיך איצט די אונטערדריקונג פון אויבן און די דערשלאָגענע צעשראָקנקייט פון אונטן פאַרשפרייט אַף אַלע לעבנס=ספערן פון דעם סאָוועטישן אונטערטאַן, ווייל א ל ע געביטן פון פערזענלעכן און ווירטשאַפטלעכן און געזעלשאַפטלעכן לעבן זיינען אַריבער אין די הענט און אונטער דער השגחה פון דער מדינה=מאַכט, און די דאָזיקע מאַכט איז געבויט אויסשליסלעך אַף טעראָריסטישע יסודות. דאַרף מען דאָך אָבער אויך געדענקען, אַז אומ׳רחמנות׳דיק דריקט אַף די נשמה פון די סאָוועטישע בירגער די אָרעמע ע ק אָ נ אָ מ י ק, דער דלות, די צעבראָכנקייט פון אַלע פרנסות, פון אַלע ווירט=

שאַפּטלעכע פּאָזיציעס. דערפאַר ווערט דער מענטש נאָך מער אָפּהענגיק פון דער אַלץ באַהערשנדער מאַכט, נאָך שטאַרקער ברענען זיך פונאַנדער געפילן פון אומצוטרוי, צביעות, קאָנקורענץ צווישן די אונטערטעניקע, אַלע גלייך אומ-באַהאָלפענע שיכטן.

אָט דאָס איז אונזער טעראָר; איבער אַ ל ע שיכטן פון דער באַפעלקערונג האָט ער איינגעשטעלט זיין הערשאַפט, אַלע געביטן פון לעבן האָט ער אומגענו-מען. אַלץ ווערט געטאָן מיט כח און מיט נאכלעסיקייט צום מענטשן, און ניט דורך איבערצייגונג אָדער דורך אַ אויסגלייך. דער טעראָר — דאָס איז אַ סאָ-ציאַלע אַ נ אַ ר כ י ע באַ א ענגער געשלאָסנקייט פון אַ מאָנאַרכיסטישער מאַכט. זיינע פאָלגן זיינען קלאָר בנוגע צו איטליכן פאָלק. טאָ וואָס זשע קאָן שוין באַטייטן די נייע עבדות, די שרעק פון דער מאַכט, דאָס אָפּנאַרן, איר אָפּגע-זונדערקייט פון אַלגעמיין-געזעלשאַפטלעכן לעבן, די קעגנזייטיקע חשדים, דער פאַרראַט און די טעראָריזירונג פון די בירגער א י ן ר ו ס ל אַ נ ד, אין אַ לאַנד, וואָס איז אָקאָרשט אַרויס פון אַ דורות-לאַנגער עבדות? כמעט אָן שינויים, אומבאַרירט אין דער קורצער תקופה פון דער פרייער רעוואָליוציע איז די דאָזיקע פּסיכאָלאָגיע פון אונטערטעניקע מענטשן אַריבערגעטראָגן געוואָרן פון דער צאַ-רישער מאַכט — תקופה אין די תקופה פון אונזער טעראָר. און זיינע גיפטיקע זוימען גיסן זיך צונויף מיט די אוראַלטע גיפטיקע זרעים פון פריערדיקע צייטן.

אַזאַ אָ איז דער טעראָר דער טויטשטראָף איז נאָר אַ בלוטיקע באַקרוי-נונג, אַ דונקלער אַפּאָפעאָז פון זיין סיסטעם; טאָג איין טאָג אויס אָבער ד ע ר-ה ר ג ע ט ער מיט זיין גאַנצן אָטעם און מיט אַלע אַטאָמען זיינע די נשמה פון פאָלק. טעראָר — דאָס איז אַ טויט-שטראָף אומעטום, אין אַלץ, אין אַלע זיינע הינטערגעסלעך.

וואָס זשע איז פאַר אַ חידוש, אַז דאָס האַרץ פון רעוואָליוציאָנערן פאָלק צעגייט אין ווייטאָק און צער און צאָרן? איז דען ניט קלאָר, אַז לויט זיין נאַטור נאָך, אומבאַוואוסטזיניק, אַפילו ניט טאַרכטענדיק וועגן פּרינציפּן פון מאָראַל פילט דער מענטש זיך געדריקט פון אַזאַ מין לעבן? צי איז דען ניט קלאָר אַז אויך זיין באַוואוסטזיין ווערט אָפּגערודערט דורך'ן ניגוד צווישן דעם מין לעבן און די פּשוטע געזעצן פון אמת און גערעכטיקייט, געוויינטליכער הייליקער מענטש-ליכער מאָראַל?

אין דחקות אין עלנט האָט געלעבט דאָס פאָלק. פון דעם אָ מצב פון צרת-רבים זיינען פאַראַן נאָר צוויי אויסוועגן: אָדער אַנ'אַלגעמיינע סאָלידאַ-רישקייט פון פרייגד אָדער אַנ'אַלגעמיינער ווילדער חיישער געשלעג. צו וואָס פאַר אַ אויסוועג פירט דער טעראָר?

V

ווען האָט זיך אָנגעהויבן דער טעראָר, ווען האָבן זיך אָנגעמערקט זיינע ערשטע אומקלאָרע טריט ?

מע דאַרף ענטפערן אַף דער פראַגע מיט דער גאַנצער אויפריכטקייט, און ניט וואַרפן די שולד נאָר אַף איין צד.

קודם כל דאַרף מען מאַכן אַ חילוק צווישן דעם באַוואוסטזיניקן טעראָר פון אַ פאַרטיי אָדער פון דער מאַכט, און יענע סטיכייאישע אָנטפּלעקונגען פון גרימצאָרן פון די מאַסן, מיט וועלכע עס הייבן זיך שטענדיק אָן רעוואָליוציעס. די פאָלקס־מאַסן, וואָס זיינען דורות־לאַנג געווען פאַרשקלאַפט און זיינען צולאָזן געוואָרן זעהנדיק כסדר די הפקרות און אכזריות פון דער מאַכט, דריקן אויס אין די דאָזיקע — דאָס רוב ניט געאָרדנעטע — געוואַלט־מעשים זייער היסטאָריש־אָנגעזאַמעלטע שנאה און דעם קנעכטיש־אומבאַהאָלפענעם פראָטעסט־גייסט. אָט די סטיכייאישע אַקטן פון זעלבסט־געריכט פון פאָלק רופן מיר מיטן נאָמען פאָליטישער זעלבסטגעריכט, כדי אָפּצוטיילן אים פון זיינע ריין־קרימינעלע פאָרמען, וואָס ווערן אָנגעווענדעט דורך׳ן פאָלק ניט קעגן דעם אַראָפּגעוואָרפענעם פאָליטישן רעזשים און זיינע משרתים, נאָר קעגן די טאָג־טעגלעכע שונאים (גנבים, רויבער, רוצחים). אין דער רוסישער רעוואָליוציע זיינען די אַקטן פון פאָליטישן זעלבסטגעריכט פאָרגעקומען שוין גלייך באַם אָנהויב, אין פעוורואַל־מאַרץ 1917 — דאָס דאַרף מען זיך דאָ אַף אַנ׳אָרט באַמערקן. מעגן עס פאַרשיידענע צבוע׳יאקים און פאָליטיקער מיט אַ קורצן זכרון פאַרשוויגן וויפיל זיי ווילן, שטרעבנדיק צו שטעלן די פעוורואַל־רעוואָליוציע העכער פאַר דער אָקטאָבערער, און שילדערנדיק די ערשטע ווי אַ זאַך פון „דעם גאַנצן פאָלק“, ווי אַפּאַרנינפּטיקע און דעריבער אַ „בלוטלאָזע“ — פאַקטן זאָגן גראַד דעם היפוך. אין פאַרגלייך מיטן אָנהייב אָקטאָבער איז דוקא אין דער אָ „פרילינג“־תקופה פאָרגעקומען זייער אַ גרויסע צאָל פון געוואַלט־טאַטן, באַליידיגונגען און הריגות פון דינער פון אַלטן רעזשים. מיר וועלן דערמאָנען ווי מ׳האָט גע׳הרג׳עט גאָרדאָווים, זשאַנדאַרמען, „פאַראַאָנעס“, דער עיקר אין פעטערבורג און מאָסקווע (וואו עס איז געוואָרן אַ מין ספאָרט — „אַראָפּנעמען“ זיי פון די דעכער), ווי מע האָט זיך בלוטיק אָפּגערעכנט מיט די באַלטישע אָפיצירן.

עס רעדט זיך דאָ וועגן צעשפּרייטע איבערן גאַנצן לאַנד טויזנטער קרבנות, וואָס זיינען געבראַכט געוואָרן לשם דער טריומפירנדיקער רעוואָליוציע. מע האָט אָבער דאַן געהאַלטן, אַז דער דאָזיקער אויסברוך איז אומפאַרמיידליך אין אַ לאַנד, וואָס האָט צום ערשטן מאָל אַראָפּגעוואָרפן פון זיך דעם

יאָך פון היסטאָרישער אונטערדריקונג, וואָס האָט זיך צום ערשטן מאָל זיגעריש באַגעגנט פּנים אל פּנים מיט די צו נישט געמאַכטע טרעגער פון דער אונטערדריקונג. און ס'איז כאַראַקטעריסטיש, אַז די פּובליציסטן פון יענער תקופה זיינען כמעט אָן פאַרוואורפן, אָן שווערער תוכחה און אָן שרעקנדיגע נביאות דורכגעגאַנגען פאַרביי דער געוואַלט=כוואַליע, וואָס האָט זיך געטראָגן פון אונטן. אין אַלגעמיין זיינען זיי דאָך מסכים געווען מיט די געשעעניש, זיי זיינען געווען צופרידן מיט דער פּעוואָראַל=רעוואָלוציע, האָבן זיי געקאָנט מושוה ווערן אויך מיט דעם: זיי האָבן געגעבן אַ באַרעכטיגונג פאַר די „טרויעריקע פאַקטן"! סאָציאַל=פּאָליטישע אינטערעסן אָדער טעאָריעס האָבן דאָ איינגעשלונגן די מאָראַלישע פראַגן.

צום גליק דויערט דער גרויזאַמער פאָלקס=צאָרן ניט לאַנג. אין דעם דריקט זיך אויס זיין אויפריכטיקער, ערלעכער, ניט צוגעטראַכטער, פון דער נשמה קוועלנדער מקור. ווי נאָר די פאָלקס=מאַסן האָבן אין דעם קורצן און שאַרפן אויסברוך פון בירגער=קריג באַפרידיקט זייער צאָרן — און פּראָטעסט=געפילן, האָבן זיי זיך באַרואיקט. גלייך נאָך די ערשטע טעג פון צאָרן — אָדער ריכטיקער צו גלייך מיט זיי — האָבן זיך אַף דער אויבערפלעכע פון באַפרייטן סאָציאַלן לעבן דורכגעשלאָגן און אויפגעבליט פעדים פון פריינדשאַפט, ליבע, חבר'שאַפט, סאָלידאַרישקייט. דאָס פאָלק — דער זיגער האָט באַטראַכט זיינע געוועזענע שונאים פאַר באַזיגטע און האָט געביטן זיין באַציאונג צו זיי, עס האָט שוין ניט געפילט צו זיי קיין שנאה און פיינדשאַפט, עס האָט געהאַט נאָר פאַראַכטונג אָדער רחמנות.

מע האָט אָבער געדאַרפט אונטערשטיצן און אַנטוויקלען דעם געפיל פון פּאָליטישער מחילה בא די רוסישע מאַסן. מע האָט אָבער געדאַרפט און געקאָנט אַף ווייטער איינהאַלטן דעם אומפאַרמיידלעכן פּאָליטישן און סאָציאַלן קאַמף פון קלאַסן און פּאַרטייען אין די ראַמען פון אָרגאַניזירטע מאַסן=באַוועגונגען. דאָס האָט מע געקאָנט, ווייל שוין באַם אָנהייב פון דער רעוואָלוציע האָבן עקזיסטירט אידייאיש=שטאַרקע און מאָראַליש=איינפלוסרייכע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. אין אַ לאַנד, וואָס איז פּאָליטיש אַזוי שוואַך דערצויגן ווי רוסלאַנד, וואו די פּאַרטייען האָבן צוזאַמען מיטן פאָלק דורכגעמאַכט די שווערע רדיפות און זיינען געווען זיינע גייסטיקע ליכט=טורעמס — האָבן זיי געזאָלט זיין ניט נאָר פּאָליטישע נאָר אויך מאָראַלישע צוציאונגס=צענטרן. אַף אַזאַ אופן וואָלט די דערציערישע ראָלע פון די פּאַרטייען געקאָנט אין דער אויסנוס=תקופה פון דער רעוואָלוציע זיין אומגעהויער גרויס. די דורך דורות אָנגעזאַמלטע אידעאישע ירושה וואָלט געזאָלט זיך פאַראייניקן מיט די גרויסמוטיקע כאַראַקטער=זייטן פון דעם פאָלק, וואָס איז אַזוי

ווייניק באַרירט פון דער ציוויליזאַציע, אַזוי „באַרבאַריש“ אין בעסטן זין פון וואָרט.

לײדער האָבן ניט אַלע פּאָליטישע פּאַרטייען פאַרשטאַנען דעם דאָזיקן אמת. צווישן די סאָציאַליסטן איז געווען איין פּאַרטיי — די באָלשעוויסטישע — וואָס האָט געהאַט פונקט אַ היפּוכדיקן קוק: זי האָט אײנגעזעהן די פאָרסירונג פון דער רעוואָליוציע אין דער צעפלאַקערונג פון די לײדנשאַפטן פון פאָלק, אין דעם שפּילן אַף זײנע באמת־באַרבאַרישע כאַראַקטער־זײטן. גלײך באַם אָנהויב האָט זי אין אַ גרויסער מאָס פאַרביטן דעם קלאַסן־קאַמף מיט אַ העצע קעגן פערזאָנען און גרופּן. אָנשטאָט פאַרהאַסטע אינסטיטוציעס פלעגט מען פאַר די מאַסן אונטערשטעלן רעאַלע, קאָנקרעטע מ ע נ ט ש ן, און אַף זיי פלעגט מען אָנווענדן די סטיכייאישע געפילן פון אומצופרידנהייט און צאָרן. אין דער אַרמיי זײנען עס געווען אָפיצערן, אין דער אינדוסטריע — פאַבריקאַנטן און העכערע באַאַמטע, אין דער פּאָליטיק — טוער פון די בירגערלעכע — און שפּעטער אויך פון אַנדערש דענקענדיקע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. אנשטאט בירגערלעכן און פּריצישן קלאַס פלעגט מען אַלס דירעקטע שונאים פון די אַרבעטענדע מער אָדער ווייניק קונציק אַרויסשטעלן „דעם בורזשוי און דעם פּריץ“. די אַנדערע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען זײנען ניט געווען בכח צו באַקעמפן ווי געהעריק איז דעם דאָזיקן געפערלעכן דעמאַגאָגישן שפּיל; טײלווייז דערפאַר, וואָס די באָלשעוויקעס פלעגן עס אויסטײטשן ווי מעטאָדן פון פּאַרטייאישן קאַמף און פון דיסקרעדיטירונג, טײלווייז — ווייל אויך זיי האָבן שלעכט פאַרשטאַנען דעם פּאַטאַלן באַטייט פון אַזאַ מין טקטיק. אַף אַזאַ אופן איז די מאָראַליש־פּאָליטישע אָנשטעקונג פון די אַרבעטענדע געגאַנגען צו זיי פון אויבן אַראָפּ, מצד אַ סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, וואָס האָט דערביי אַלץ מער און מער פאַרדינט זייער צוטרוי מחמת איר ריכטיקער אַלגעמיינער פּאָליטישער ליניע. די ריכטיקע סאָציאַליסטישע ליניע פון די באָלשעוויקעס איז צ ו נ ו י פ ג ע פ אַ ל ן מיט זייער אומזיניקער מאָראַלישער ליניע, און דעריבער ווערט די צווייטע נאָך מער פאַרשטאַרקט; דעם מאָמענט דאַרף מען ניט פאַרגעסן באַם אויספאָרשן די וואָרצלען פון די טעראָריסטישע שטימונגען אין פאָלק. און פונדעסטוועגן — חזר'ן מיר איבער — דאַרף מען אָנערקענען אַז די רוסישע אַרבעטס־מאַסן האָבן ניט געוואוסט פון אַזאַ אָפּטער און פולער פאָרם פון פּ אָ ל י ט י ש ע זעלבסטגעריכטן, ווי די פראַנצויזישע רעוואָליוציע *). זיי פלעגן זיין נאָר סטיכייאישע

*) דער פראַנצויזישער פאָלקס־אויסרוף: „אַף די לאַטערנע!“ האָט קיין צווייטן נאָך זיך אין רוסלאַנד ניט געפונען. דער גרויזאַמער און שרעקלעכער „צום ווענטל“ איז צוגעקומען ערשט שפּעטער ווי אַ מתנה פון אויבן.

אויסברוכן, קיינמאָל פּלענן זיי אָבער ניט פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ דויערנדיקע ליניע פון דער רעוואָלוציע.

אַזוי איז עס געווען פון מאַרץ ביז אָקטאָבער 1917. די אָקטאָבער־רעוואָלוציע האָט געזאָלט זיין נאָך אין אַ גרעסערער מאָס דער פּרוביר־שטיין פון די טעראָריסטישע נייגונגען פון די מאַסן. ווייל אין פעווראַל האָבן זיי זיך געקאָנט אַרויסווייזן נאָר באַ דעם גרויסן צוזאַמענשטוים פון פאָלק (בכלל) מיט דער ביוראָקראַטיע (מיטן פריץ און קאַפּיטאַליסט — נאָר פאַרבייגייענדיק, אַ דאַנק זייער פּערזענלעכער אוניע מיט דער ביראָקראַטיע); אין אָקטאָבער אָבער האָט זיך דאָס אַרבעטס־פאָלק באַגעגנט פּנים אל פּנים מיט זיין פיל־אינטימערן לאַנגאַניקן שונא. אָקטאָבער האָט אַראָפּגעשמעטערט פון וועג די היסטאָרישע מחיצה צווישן קלאַסן, די היסטאָרישע שיידונג־וואַנט צווישן אָרעמע און רייכע. האָט מען, הייסט עס, זיך געקאָנט ריכטן אַף נאָך אַ גרעסערן אויסגוס פון פאָלקס־צאָרן, בפרט נאָך אַז ער איז צוגעגרייט געוואָרן דורך דער פּראָפּאַגאַנדע און דער פּאַקטישער פרייהייט פון דער ערשטער תקופה פון דער רעוואָליוציע.

צי איז עס אָבער אַזוי געווען? צי קען מען באמתן זאָגן, אַז פון דער אָקטאָבער־רעוואָליוציע אָן האָבן זיך אַ עפּן געטאָן נייע מקורות פון פאָלקס־ווילדקייט, אָדער ס'האָבן זיך באַזונדערס פאַרטיפט די אַלטע?

ניט אַזוי לייכט איז צו ענטפערן אַף די פראַגע. ס'איז פאַראַן אַ רייע פאַקטן, וואָס פון זייער אויסערלעכער זייט וואָלטן זיי, דאַכט זיך, געדאַרפט אונטערשטרייכן דעם דונקלן באַדרויענדיקן פּאָן פון דער אמת'דיקער אַרבעטס־רעוואָליוציע. און פונדעסטוועגן האָב איך ניט מורא צו זאָגן, אַז אויך דעמאָלט זיינען די מאַסן געבליבן טריי זיך אַליין, אַז ווי אַלע מאָל האָבן זיי אויך דאָ זיך נאָר געפונען אין רשות פון זייערע סטיכייאישע, אָפּגעזונדערטע, ספּאָראַדישע אויסברוכן פון אַפעקטן, און האָבן ניט געפירט קיין סיסטעמאַטישע ליניע, וואָס זאָל האָבן אָפּגעשפּיגלט זייער שטענדיקן נשמה־ברען.

אין די ערשטע טריומף־טעג פון די אָקטאָבער־געשעהנישן זיינען ווידער אַמאָל פּאָרגעקומען אכזריות'דיקע און אומזיניקע הריגות פון פינלענדישע און סעוואַסטאָפּאָלער אָפיצערן. עס איז פּאָרגעקומען דער זעלבסטגעריכט איבער'ן גענעראַל דוכאָנין אין דער סטאַווקע. עס איז געווען נאָך אַ פאַל פון אַ אומזיניקן זעלבסטגעריכט, וואָס וועגן אים וועלן מיר ריידן ווייטער. עס זיינען אָפּגעטאָן געוואָרן מעשים מיט די אייזנבאַן־באַאַמטע מצד די מיליאָנען פראָנט־סאָלדאַטן, וואָס האָבן זיך שטורמיש געריסן אַהיים. עס איז געווען נאָך עפּעס, וואָס איז פיל ערגער און ביטערער פאַר דער רעוואָליוציע: ס'האָבן אַ שטאַרקן

שפרונג געטאָן אין דער הויך די ציפערן פון קרימינאַלע זעלבסט־געריכטן.

קיין שום באַרעכטיגונג און מחילה קען ניט זיין פאַר דער עקלהאַפטער דערשיינונג פון פאָלקס־געריכטן, ווען אַ גרויסער און מאַסיוו־שטאַרקער המון האַלומעט זיך מיט פייפעריי, געפילדער, ווילדן געלעכטער און כלומערשטער רחמנות, דויערנדיק, מיט התמדה און הנאה איבער אַ קליינעם פאַרברעכער, אַ גנב צו אַ רויבער, איידער ער שלעפט אים צום טייך דערטרינקען, ממית'נדיק מיט שטיינער, אָדער צעשיסן מיט צענדליקער קוילן באַ דער וואַנט. ווי אַ פאַרבאָרגענער פלאַקער פון אַ לויערנדיקער שרפה האָט זיך אין די דאָזיקע זעלבסטגעריכטן הויך אַ ריס געטאָן אַף אויבן אַ חיישע, אכזריות'דיק חיישע נשמה, דערמאָנענדיק אָן דער קאָלאָסאַלער אַרבעט פון גייסטיקן איבערבוי פון מענטשן, וואָס עס שטייט נאָך פאַר דער רעוואָליוציע. דערביי דאַרף מען ניט פאַרגעסן, אַז די דאָזיקע קרימינאַלע זעלבסטגעריכטן האָבן זיך אָנגעהויבן ניט אין אָקטאָבער, נאָר גלייך באַם אָנהייב פון דער פעוראַל־רעוואָליוציע. זייער סיבה איז באַשטאַנען אין דער צעשטערטקייט און דער אומטעטיקייט פון אַדמיניסטראַטיוון און הויפטזעכליך פון געריכטלעכן אַפּאַראַט. ווייניק ווער עס ווייס, מסתמא, אַז פון מאַרץ אָן האָבן די געריכטן בכלל, און געריכטן מיט געשוואָרענע (פאַר קרימינאַלע פאַרברעכער) בפרט, אינגאַנצן אָדער כמעט אינגאַנצן ניט געאַרבעט. די טורמעס פלעגן אינגאַנצן (בעת די אַמניסטיעס) אָדער טיילווייז ליידיק ווערן. אין דער אַטמאָספער פון מלחמה און צעפאַלונג, פון דער אַלץ־וואַקסנדיקער שנאה און קאַמף פלעגן די באַפרייטע אַרעסטירטע ניט געפינען פאַר זיך קיין צוועקמעסיקע אָנווענדונג. לויט איר עצם־נאַטור האָט די בורזשואַזע תקופה פון דער רעוואָליוציע ניט געקאָנט סאָציאַל איינאָרדנען די טויזנטער אַרויסגעלאָזענע פון דרך „פאַרברעכער“. ממילא האָבן זיי זיך אָנגעהויבן צונויפגיסן מיט אַנ'אַנדערן פאָליטיש־פאַרשטויסענעם שיכט פון דער באַפעלקערונג, מיט דער געוועזענער פאָליציי און זשאַנדאַרמעריע פון פאַרשיידענע פאָרמען, וואָס איז געווען באַזונדערס פאַראינטערעסירט אין דעם, אַז דער לעבנס־שטייגער און זיינע פאַרבינדונגען זאָלן צעפאַלן אַלץ מער און מער. דער וואוקס פון פאַרברעכנס, וואָס איז געגאַנגען פון די אָ שיכטן און פון דער צעפאַלעניש פון לעבן, און די פאַסיוויטעט פון דער מאַכט, וואָס גייט ווי אַ שאָטן נאָך'ן אָנהויב פון איטלעכער רעוואָליוציע — דאָס זיינען די צוויי סבות, וואָס האָבן געבראַכט די מאַסן צום זעלבסטשויץ דורך זעלבסטגעריכטן. און אַ דאַנק די חיישע זייטן פון פאָלקס־כאַראַקטער, וואָס האָבן ניט קיין שטיצע פון אַ פעסטער קולטור, אין דער אָפהענטיקייט פון דער מאַכט — האָבן זיי זיך אַנטוויקלט אין יענע קאָשמאַר־פיינלעכע שענדלעכע

מאַסן־דערשיינונג, וואָס האָט זיך ווי אַ פינסטערער שאָטן אַ לייג געטאָן אַף'ן פאָלקס־אויפשטאַנד. און פונדעסטוועגן, ניט געקוקט אַף די אַלע סיבות, האָבן די זעלבסטגעריכטן געגומען אויפהערן, ווי נאָר די צובושעוועטע כוואַליעס פון פאָלקס־פאַרלאָרנקייט האָבן אָנגעהויבן צוריק אַריינגיין אין די ברעגעס; נאָך מער — זיי האָבן אינגאַנצן אויפגעהערט, זיי זיינען ניט געוואָרן קיין דויערנדיקע דערשיינונג פון לעבן און האָבן נאָר אָפגעשפיגלט איר צייטווייליקע פאַרקריפלונג.

דערפאַר איז נאָך מער, פיל מער געוואַקסן די מאָראַלישע אויפגאַבע פון דער רעוואָליוציאָנערער מאַכט: מאַכן אַ סוף דער סטיכייאישער צעלאָזנקייט פון די מאַסן, געבן באַפרידיגונג דעם דורשט נאָך'ן סדר און נאָך גערעכטיקייט, וואָס ווערט אַזוי אומזיכער, טאַפּענדיק באַפרידיקט. אודאי און אודאי האָט אַף די הויכן פון רעגירונגס־פּאָסטנס, רעדנערישע טריבונעס און אין סאָציאַליסטישע צייטונגען ניט געטאָרט זיין קיין אָרט פאַר'ן רוף צו נקמה, שנאה און האַס. נאָך לייכטער איז דאָס געוואָרן. באַ די פּלוצלינג געקומענע ברייטע סאָציאַלע ווייטן און דער אמת'דיקער אַליין־הערשאַפט פון פאָלק צו וועקן אין אים מקורות פון גרויסמוט, רחמנות, קעגנזייטיגע פאַרשטייעניש, וואָס שטיצן און פאַרפעסטיקן אַזוי ממשות'דיק דעם זיגער.

גראַד דאָס איז אָבער ניט געטאָן געוואָרן. מיטן פריערדיקן ביז־אָקטאָבערדיקן גרימצאָרן האָט זיך ווייטער געפירט די העצע קעגן קלאַסן, פאַרטייען, פערזאָנען. זי האָט נאָך שטאַרקער געבושעוועט אַפן פאָן פון די זיגערישע פאָלקס־כחות. איך וועל דאָ ניט גיין ברענגען קיין ציטאַטן פון די יעמאָלדיקע באָלשעוויסטישע צייטונגען און רעדעס. איך וועל נאָר דערמאָנען וועגן איין אַקט פון דער סאָציאַליסטישער מאַכט, וואָס האָט אייגנטליך געעפנט אַ ברייטן וועג פאַר די ווייטערדיקע זעלבסטגעריכטן, וואָס וועלן שוין אָבער קומען פון אויבן, און ניט פון אונטן. דאָס איז די דערקלערונג, אַז די פאַרטיי פון די קאַדעטן זיינען אַ פאַרטיי, וואָס שטייט אויסערן געזעץ (דעצעמבער 1917). ריכטיק איז די אויסטייטשונג פון דער ראָל פון די קאַדעטן, אַלס אַ קאָנטער־רעוואָליוציאָנערע; דער דעקרעט אַליין אָבער טראָגט אין זיך אַ שרעקלעכע, מוראדיקע סכנה. ער האָט באַטייט, אַז ניט קיין רעאַלע פערזאָן ווערט שוין להבא באַשולדיקט אין אַ רעאַלן פאַרברעכן, אַז דאָס פאָלק שטרעבט שוין ניט צו אַנטדעקן זיינע שונאים בכדי זיך צו קענען שיצן פון זיי! דאָס האָט באַטייט, אַז אַ פאָליטישע אַבסטראַקציע (די ק. ד.־פאַרטיי) ווערט אַלס גאַנצע געשטעלט אונטער חשד און שנאה, אַז יחידים, וואָס גייען אַריין אין דער אַבסטראַקציע הערן אויף צו עקזיסטירן ווי לעבעדיקע, ליידנדיקע מענטשן, אַז אין אַ שעה פון צאָרן אָדער אָפּהענטיקייט קען דאָס פאָלק אָנווענדן קעגן זיי

זיין שטראָף. מיט דעם אַקט, וואָס שטייט אין שרייענדיקן ניגוד מיטן גייסט פון סאָציאַליזם, האָט מען דעם פאָלק צום ערשטן מאָל אָנגעוואָגט, אַז באַ זייערע היינטיקע אָדער מאָרגנדיקע ליידן איז גאָר ניט כּדאַי פאַר זיי זיך פונאַנדערצוקלייבן און זוכן שולדיקע, זיי האָבן ניט וואָס צו זוכן די שולד *אין זיך*, אין דער סביבה, ס'איז ניט שייך זיך נעמען פאַרן איבערבוי פון אינסטיטוטן, פאַר דער סאָציאַלער *אַנטוואָפנונג* פון די קלאַסן-שונאים; נאָר זיי קענען פשוט אָפּרעכנען זיך מיטן פּאַרטיקן שעיר לעזאָזל, פשוט נוקם זיך זיין, שטראָפן און אַף אַ קרימינעלן אופן מאַכן אומשעדלעך זייערע שונאים. צום ערשטן מאָל זיינען מיט *דעם* דעקרעט געשאַפן געוואָרן די אַלגעמיינע קהל-אחריות און דער אינסטיטוט פון עורבים, וואָס נעמען היינט ווי אַ אייזערנער רייף אַרום די גאַנצע רעוואָלוציע. און הגם דער ערשטער חלק פון דעם רעגירונג-טעראָריזם איז געווענדעט געוואָרן קעגן די קאַדעטן, — אָדער פאַרקערט: גראָד דערפאַר — איז דער חוב פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען באַשטאַנען אין דעם, עס זאָל ניט דערלאָזן ווערן די באַפרייאונג פון אַלע פינסטערע פאָלקס-ליידנשאַפטן, די *געזעצלעך*-סאַנקציאָנירטע צעלאָזנקייט, וואָס שטאַמט פון אויבן, פון דער אָנערקענטער און אַווטאָריטעטער מאַכט. די קאַדעטן וואָלטן נאָכצייטווייליק געווען די איינציקע פּאַרטיי אין אַזאַ מצב; שפּעטער וואָלט זייער נאָמען געוואָרן אַ מין שם המפורש; נאָך זיי וואָלט זיך אַוועקגעצויגן אַ גאַנצע קייט פון די, וואָס טראַכטן אַנדערש, פון די אַרבעטענדע אַליין. — ווער האָט עס יעמאָלט געקאָנט טאָן? די באָלשעוויקעס? זיי האָבן דאָך אָבער די פאַרשאַרפונג פון ליידנשאַפטן באַטראַכט, אַלס אַ געווער פון קלאַסן-קאַמף, זיי האָבן געזעהן מיט אַלע מעגליכקייטן איר צו אַנטוויקלען. די מענשעוויקעס און רעכטע ס. ר.? אַף זיי האָט זיך אָבער געשטיצט דער גאַנצער קאַמף קעגן דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. אַלע זייערע מעשים זיינען קאָנקרעט געווען געווענדעט אַף דעם, אַז די סאָציאַליסטישע מאַכט זאָל אויסגיין, דערנידעריקט ווערן, ווערן אַראָפּגעוואָרפן, — וואָלט שוין ממילא זייער קריטיק אויסגעוויזן און אויך געווען ניט-אויפריכטיק, ניט אַווטאָריטעט. נאַטירלעך וואָלט די אויפגאַבע פון אַזאַ קריטיק געדאַרפט אויסגעפירט ווערן פון דער צווייטער פּאַרטיי פון דער אָקטאָבער-רעוואָלוציע, פון דער פּאַרטיי, וואָס האָט געהאַלטן, אַז די גאַראַנטיע פון נצחון פון דער רעוואָלוציע ליגט אין דער הומאַניטאַרער דערציאונג פון די מאַסן, אין זייערע אָרגאַניזירטע אַקציעס, און ניט אין דער צעפלאַקערונג פון זייערע נידעריקע אינסטינקטן. פאַקטיש איז די אויפגאַבע געלעגן אַף דער פּאַרטיי פון די לינקע סאָציאַליסטן-רעוואָלוציאָנערן, וואָס איז אויך געווען צו דעם צוגעגרייט דורך איר גאַנצן היסטאָרישן עבר און דורך די מאָראַלישע יסודות פון איר וועלטאַנשויאונג.

צי האָט זי אויסגעפילט די היסטאָרישע ראָליע אין יענעם איבערברוך־מאָמענט פון דער אָקטאָבער־רעוואָליוציע, בעת עס האָבן זיך נאָר אָנגעמערקט פאַר איר אַפן פרשת־דרכים פון צוויי תקופות די ליניעס פון איר מעגלעכער אַנטוויקלונג, בעת עס זיינען נאָך אָפן געווען ווי פאַר אַ ניי־געבוירענעם קינד ביידע וועגן פון דער רעוואָליוציע ?

VI

איינמאָל פאַר אַלעמאָל דאַרף מען אָפן זאָגן: מיר האָבן ניט געטאָן אַלץ וואָס איז פון אונז אָפגעהאַנגען. צו אָפט פלעגן מיר יוצא זיין מיט ריין־אָפיציעלע קריטיק און מיר פלעגן דערנאָך ניט אָפגעבן זיך דער איינוואָרצלונג פון אונזערע אידעען וועגן געוואַלט און טעראָר אין באַוואוסטזיין פון די מאַסן. צו אָפט פלעגן מיר אָפקומען מיט אַ שווייג און בלייבן פאַסיוו לשם פאָליטישע אָדער אַלגעמיין־רעוואָלוציאָנערע אויפגאַבן (לשם אַ הסכם מיט די באָלשעוויקעס אָדער דעם פרעסטיזש פון דער מאַכט). ווי מיט אַ טאַקטישן דעקמאַנטל פלעגן מיר מיטן פלפול מכח „די אינטערעסן פון דער רעוואָליוציע“ פאַרדעקן די פראַגן פון רעוואָליוציאָנערער עטיק און איר העכסטער צוועקמעסיקייט, וואָס פלעגן אונז באַזונדערס קריינקען. טיילווייז האָבן מיר אויך אין אונזערע רייען געהאַט מענטשן מיט באָלשעוויסטישע שטימונגען (צום גליק זיינען זיי דערנאָך אַוועק פון אונז). אמת — מיר זיינען יעמאָלט אַרויסגעטרעטן אין דער זיצונג פון צענטראַלן אויספיר־קאָמיטעט מיט אַ פראָטעסט קעגן דעם ערשטן דעקרעט וועגן טעראָר, פאָראויסזעהענדיק זיינע פאַרבאַהאַלטענע פאָלגן, און מיט שטאָלץ קענען מיר זיך נאָך היינט דערמאָנען וועגן יענער אַרויסטרעטונג. אמת, מיטן מויל פון פאַרביסענעם שונא פון דער בורזשואַזיע דעם לינק־ס. ר.׳ישן פאָלקס־קאָמיסאַר פראָשיאַן האָבן מיר אַרויסגעזאָגט אונזער פראָטעסט, בעת לענין האָט אין אַ אָפענער טעלעגראַם געגעבן זיין הסכמה צו די ווילדע מעשים פון אַנטאָנאָוו, וואָס האָט מיט זיין אייגענעם ווילן לשם דעמאַגאָגיע אָדער נקמה געשיקט דעם כאַרקאָווער ראַט פון די קוילן־אייגנטימער פון דרום אַף צוואַנג־אַרבעט אין די קוילן־גרובער. אמת, אין דער רעגירונג גופא האָבן מיר געפירט אַ עקשנות׳דיקן קאַמף פאַר דער פאַרשמעלערונג פון די רעכט פון דער טשעקאַ, וואָס איז געשאַפן געוואָרן אין דעם כאַאָטישן מצב פון די ערשטע הייסע אָקטאָבער־טעג. מיר האָבן געקעמפט דערפאַר, אַז אירע רעכט זאָלן רעגולירט ווערן, זי זאָל שטיין אין רשות פון די אָרגאַנען פון יוסטיץ־קאָמיסאַריאַט, ד. ה. פון געריכט. מיט דעם האָבן מיר זיך אָבער, אייגנטלעך, באַגרענעצט. מיר האָבן ניט אַריינגעצויגן די אַרבעטענדע אין אונזערע חלוקי־

דעות, וואָס וואָלטן געקענט האָבן דעם גרעסטן דערציערישן באַטייט פאַרן רע=
וואָליוציאָנערן באַוואוסטזיין. מיר האָבן אָבער אינגאַנצן ניט רעאַגירט אַף אַזעל=
כע פאַלן, וואו דער טעראָריזם איז נאָך ניט געווען קיין פאַרווירקלעכטער פאַקט,
וואו ער פלעגט נאָר ווערן צוגעגרייט,, וואו ס׳פלעגט נאָר גיין די אידייאישע הכנה
און דערציאונג אין זיין גייסט, בעת ס׳זיינען ניט ניכר געווען זיינע פרות און מע
האָט נאָך געהאַט פאַרזייט זיינע גיפטיקע זוימען. מיר האָבן ניט רעאַגירט אַף
די ווילדע צייטונג=העצע קעגן די זעלביקע קאַדעטן, קעגן אַלע אַנדערש=דענקענ=
דיקע, קעגן די פאַרשיידנסטע „קאָנטער=רעוואָליוציאָנערן“, וואָס האָט זיך גע=
גאָסן ווי אַ געדיכטער שוים אַף די גלויבנדיקע און האָרכנדיקע מאַסן. מיר
האָבן ניט רעאַגירט ניט אין דעם אינווייניגסטן גדר פון דער רעגירונג=מאַכט,
ניט דורך אונזער פרעסע און מיטינגען. מיר האָבן ניט רעאַגירט אַף די סיסטע=
מאַטישע אויפמונטערונגען צום בירגער=קריג, באַ וועלכע ס׳פלעגט צום מסירות=
נפש׳דיקן אידעאַליזם פון די פעטערבורגער אַרבעטער און קראָנשטאַטער מאַ=
טראָסן און צום ריין=האַרציקן ענטוזיאַזם פון די אַרבעטענדע כסדר און עקשנות׳=
דיק צוקומען דער קאָפ=טעראָריזם און די דאָקטרינערישע אכזריות פון די אינ=
טעליגענטן. גרויזאַמע סימפּטאָמען פלעגן אָבער אַליין וואַקסן און וואַקסן. צום
סוף יאָר האָט עפעס אַ צופעליקער קויל אָנגערירט (אָדער אַפילו ניט אָנגערירט
אויך) דעם אַוטאָמאָביל פון לענינען, וואָס איז געפאָרן פון אַ פאַרזאַמלונג. די
באָלשעוויסטישע פרעסע האָט אַף דעם געענטפערט מיט אַ אויסברוך פון גרימ=
צאָרן און פון די שרעקלעכסטע באַדראָונגען, און דער האַרניזאָן פון דער
פעטראָפּאַוולער פעסטונג האָט אָנגענומען אַ רעזאָליוציע, אין וועלכער עס זאָגט
צו „סעפּטעמבערער הריגות“, אויב מע וועט באַפאַלן „די געליבטע פירער פון
פּראָלעטאַריאַט“ *). אמת, גלייך נאָכדעם האָבן לענין און דער פאָלקס=קאָמי=
סאַר פאַר יוסטיץ אַוועקגעשיקט אין דעם צו היציקן האַרניזאָן אַ דערקלערונג,
אין וועלכער ס׳ווערט ווי ס׳באַדאַרף צו זיין אָפּגעשאַצט זיין איבערגעבנקייט, און
צוגלייך מיט דעם פאָרגעשלאָגן, ער זאָל ניט נעמען אַף זיך קיין פונקציעס פון
געריכט, וואָס געהערן אים ניט. ווי ווייניק דאָס איז אָבער געווען! און ווי
מע האָט עס געדאַרפט תמיד ריכטן זיך אַף רעצידיוון פון דער „סעפּטעמבער=
שטימונג“!

דער רעצידיוו האָט זיך אַרויסגעוויזן דעם 6=טן יאַנוואַר 1918, בעת אייניקע
מאַטראָסן האָבן אַף אַ נידערטרעכטיקן אופן גע׳הרג׳עט קאָקאָשקינען און שינ=

*) דער לייענער וועט מן הסתם באַמערקן, אַז די אָנצוהערעניש וועגן דעם
פאַריזער מוסטער פון טעראָר האָט ניט געקאָנט שטאַמען פון די ס אָ ל ד אַ ט ן
אַ ל י י ן. אויך דאָ פילט זיך קלאָר די האַנט פון דעם „פּראַוודאַ“=מענטשן, —
און ווי ענלעך איז דער גאַנצער נוסח צו די אַלטע ווערטער וועגן דעם „באַ=
קרוינטן פירער פון פאָלק!“

גאַרעוון, וואָס זיינען אומבאַוואָפנט און קראַנק געלעגן אין דעם טורמע־שפּיטאָל. תּחילת האָט דער דאָזיקער אומרעהערטער געמיינער קלאַפּ איבער דער רעוואָליוציע, איבער איר מאָראַלישן פּרצוף אַרויסגערופן בײַ אַלע אָנגעזעהנע פּאָליטישע גרופּן — ובתוכם בײַ די באָלשעוויקעס — די גרעסטע אויפרעגונג, דעם וואונש זיך אָפּצוגרענעצן פון אים. די באָלשעוויסטישע פּרעסע האָט זיך באַמיט אָפּצוזונדערן זיך פון דעם, לענין און זיינע מקורבים האָבן מן הסתם אויפריכטיק געמאַכט די ערשטע טריט אַף צו געפינען די פאַרברעכער. דער דאָזיקער אַקט איז אָבער געווען אַ נאַטירלעכער, דער נאַטירלעכסטער פּועל־יוצא פון דער גאַנצער פריערדיקער פּאָליטישער קאַמפּאַניע, פון דעם עצם דעקרעט וועגן די קאַדעטן. געשאָסן האָבן מאַטראָסן און רויט־אַרמעער, זייער געווער האָבן אָבער אָנגעלאָדן פּאַרטייאישע פּאָליטיקער און זשורנאַליסטן. גראָד דעריבער איז אָבער די באַוועגונג, וואָס איז אַרויסגערופן געוואָרן דורך די הריגות, אין תּוך געווען אומפּרוכטבאַר, פּיקטיוו, געקינצלט. זי איז אַרויסגערופן געוואָרן אין אַ פיל גרעסערער מאָס דורך טאַקטישע אויסרעכנונגען מכּח מלוכה־אָרדנונג, איידער דורך דער וויטזיכטיקער אָפּשאַצונג פון טעראָריזם און דורך'ן פּראָטעסט קעגן אים. ממילא איז זי דעריבער גיך בטל געוואָרן. בײַ די ערשטע ענערגישע שריט האָט די אויספאָרשונג־קאָמיסיע אין משך פון איין טאָג באַוויזן אויפצודעקן אין דער מיליאָניקער שטאָט וואָס האָט געקאָכט ווי אַ קעסל אַלע פּרטים און אַלע אָנטיילנעמער פון דעם פאַרברעכן. אַזוי ווי סימבאָליזירנדיק די איינשטימיקייט פון ברענענדיקן פּראָטעסט פון די אַרבעטנדע האָבן אין דעם אָנהייב פון דער אויספאָרשונג זיך באַטייליקט אַרבעטער פון אַלע ראַיאָנען פון שטאָט; ס'האָבן זיך אין איר באַטייליקט מיטן תּיכּף'דיקן הסכּם פון דער מאַכט אויך פאַרטרעטער פון די ליבעראַלע קרייזן, — לשם ברייטער עפנטלעכקייט און גאַראַנטיע, מע זאָל קיינעם ניט נושא פּנים זיין. נאָך דעם ערשטן אָנהייב אָבער איז דער אימפּעט גיך אָפּגעקילט געוואָרן. די „טאַקטיק“ האָט אַרויסגערופן די היציקייט פון דער ערשטער רגע, די „טאַקטיק“ האָט דערנאָך אויך אָפּגעקילט דעם ערשטן דראַנג. די אויספאָרשונג האָט נאָר פעסטגעשטעלט די פּערזאָנען און נעמען פון די אָנטיילנעמער, און איז דערגאַנגען, וואו זיי געפינען זיך. דער יוסטיץ־קאָמיסאַריאַט האָט זיך געגרייט צו באַהאַנדלען דעם פּראָצעס אין רעוואָליוציאָנערן טריבונאַל; ס'איז אים ניט געגאַנגען אין דער אינדיווידועלער באַשטראָפונג פון די אָדער יענע מערדער, וואָס זיינען זיך טועה געווען; ער האָט געהאַט בדעה אויפצוקלערן בפומבי פאַר אַלע אַרבעטענדע אַף אַ ברייטן אופן די סאָציאַלע און פּאָליטישע סביבה פון דער געשעהעניש; די פּערזענלעכע נשמה־מ אָ ט י װ ן, וואָס האָבן אַ שטופּ געטאָן אַף דעם זעלבסטגעריכט איינצעלנע מאַטראָסן, האָבן געדאַרפט אַוועקגעשטעלט ווערן אין צוזאַמענהאַנג מיט די

פּאָליטישע און סאָציאַל־פּסיכאָלאָגישע ס י ב ו ת פון דער זאַך, מיט דער גאַנצער געשאַפענער און באַדויערנדיק־וואַקסנדיקער אַטמאָספער; ניט אין שטראָף און אָפּרעכנונג האָבן געזאָלט באַשטיין די צילן פון פּראָצעס איבער שינגאַרעוו׳ס און קאָקאָשקין׳ס מערדער; דער פּראָצעס האָט געזאָלט עפענען די אויגן פון די אַרבעטענדע און ווייזן זיי דעם מאָראַלישן אָפּגרונט, צו וועלכן עס האָט זיי געטראָגן דער שטראָם פון דעם וואַקסנדיקן טעראָריזם, ער האָט געזאָלט מיטהעלפן דער לייטערונג פון גייסט פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. די סאָציאַלע רעוואָלוציע, וואָס פאַרטיידיקט די רעכט פון אירע קלאַסן־קעגנער — וואָס פאַר אַ גרויסער ביישפּיל פון מענטשלעכקייט דאָס וואָלט געווען!

דער פּראָצעס איז אָבער נ י ט פאָרגעקומען, קעגן דעם ווילן פון אונזער פּאַרטיי. ער איז ניט פאָרגעקומען דערפאַר, וואָס די אַלע ארויסגעזאָגטע געדאַנקען זיינען אפשר געשטאַנען אין אַ ניגוד צו דער הערשנדיקער באָלשעוויסטישער אידעאָלאָגיע, ווייל ס׳האָבן אָנגעהויבן אָנקומען פּראָטעסטן קעגן דעם פּראָצעס מצד אייניקע קאָמאַנדעס מאַטראָסן, וואָס מע האָט זיך צו זיי באַזונדערס גע׳חנפ׳עט יעמאָלט, ווייל די ראַטן־מאַכט האָט ניט פאַרמאָגט קיין מוט אָדער קיין רצון אַרויסצופאָדערן בא די קאָמאַנדעס, זיי זאָלן אַרויסגעבן די רוצחים. קיין גרויס געשעהניש האָבן די באָלשעוויקעס ניט געוואָלט מאַכן פון דעם „ענין“. און דאָ קומט אונזער צווייטע שולד — ווייל אויך מ י ר, וואָס זיינען געווען אַזוי טיף־געקריינקט פון דער רציחה, האָבן ניט געקאָנט פונדעסטוועגן אַריינטרעטן איבער דעם „ענין“ אין אַ קאָנפליקט מיט די באָלשעוויקעס. אונז האָט זיך געדאַכט, אַז די גאַנצע קאָמפּליצירטע סיסטעם פון דער זיך אַנטוויקלענדער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע איז וויכטיקער פון דעם דאָזיקן טרויעריקן פאַל אין דער רעוואָלוציע. מיר האָבן דאַן ניט פאַרשטאַנען, אז דער פאַל — איז איינער פון די טאָרמאַזן, וואָס צעברעכן אין שורש אַזעלכע סיסטעמען. מיר האָבן דאַן ניט פאַרשטאַנען, אַז עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן דעם עצם פּרינציפּ, וועגן דער נשמה פון דער רעוואָלוציע. מיר האָבן ניט פאַרשטאַנען, אַז אויב ס׳איז געווען שרעקלעך־אחריות׳דיק פונאַנדערצוּוויקלען פאַר׳ן אַרבעטס־פאָלק דעם דאָזיקן פּראָצעס, פאַרכאַפּן די קראַנקייט פון דער רעוואָלוציע באַם סאַמע אָנהייב אירן, — איז נאָך פיל מאָל מער אחריות׳דיק געווען די זאַך לגמרי נ י ט ב אַ ט ר אַ כ ט ן, לאָזן די רציחה אומבאַשטראָפט, ניט באַהאַנדלט, ניט פאַראורטיילט. ווייל ס׳איז דאָך קלאָר, אַז קוים איז דער דאָזיקער זעלבסטגעריכט ניט פאַראורטיילט געוואָרן מצד דער ראַטן־מאַכט, — דעם העכסטן פּאָליטישן און מאָראַלישן כח צו יענער צייט — קוים איז ער ניט געשטעלט געוואָרן פאַרן עפנטלעכן משפט פון פאָלק —, האָט ער שוין דורך דעם אַליין באַקומען אומדירעקט איר ה ס כ מ ה! און אין דעם צעטומלטן,

צערייצטן, איבערפולטן מיט מיליאָנען איינדרוקן באַוואוסטזיין פון די מאַסן איז געבליבן אַ קלאָרע פאָרשטעלונג וועגן דעם אַקט, ווי וועגן אַ געזעצלעכן, דערלאָזבאַרן, באַרעכטיקטן. דער אַקט איז דאָך אָבער פאָרגעקומען אין דעם מאָמענט, ווען ס'איז צעטריבן געוואָרן די גרינדונגס־פאַרזאַמלונג, אין אַ מאָמענט, וואָס האָט מיט זיך געעפנט אַ אומקלאָרע אפשר אָבער אַ אַנטשיידנדיקע תקופה פון סאָציאַלן קאַמף, פון פאָליטישע צוזאַמענשטויסן, פון שטורמישע ליידנשאַפטן! ער האָט דאָך געקאָנט אַרויסרופן אַ גאַנצע כוואַליע פון אַזעלכע זעלבסטגעריכטן אין די ברייטע וייטן פון דער רוסישער פראָווינץ, וואָס וויל נאָכמאַכן דעם פאָראויסגייענדיקן פעטערבורג!

יאָ, מיר זיינען ניט בכח געווען אַריינצומישן זיך יעמאָלט אין דער זאַך אַף אַ אַנטשיידנדיקן אופן. צום גליק האָט דער דאָזיקער, זעלבסטגעריכט ניט געדינט אַלס סיגנאַל פאַר דער פראָווינץ — און דאָס איז אגב נאָך אַ באַווייז, אַז דאָס פאָלק איז ניט פייאיק אַף דויערנדיקע אכזריות'דיקע און חיישע מעשים. דער אַקט איז געבליבן ווי אַ מאָומדיקער פלאַקער פון אַ קורצן נאַכטליכן בליץ. ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דאָס פאָלק איז ווייניקער מסוגל צו שלעכטס, ווי די סאָציאַליסטישע מאַכט — צו מאָראַלישע פשרות. אָבער די שפורן פון דער געשעעניש, די מאָראַלישע פלעקן זיינע, וואָס זיינען ניט אַראָפּגעוואַשן געוואָרן דורך דער מאַכט, זיינען, פאַרשטייט זיך, דערגאַנגען מיט אומזיכטבאַרע וועגן צום פאָלקס־זכרון, און זיינען אין אים געבליבן. שפעטער, בא אַ גינסטיקער סביבה וועלן זיך אַרויסווייזן די רעזולטאַטן פון דעם.

פון נסיון צו נסיון איז געגאַנגען די רעוואָליוציע. אין מיטן פעוראַל 1918 האָט זיך אָנגעהויבן די אָפענזיווע פון דייטשן חיל קעגן ראַטן־רוסלאַנד. די רעגירונג האָט דאַן דערקלערט „דאָס סאָציאַליסטישע פאָטערלאַנד אין סכנה“, דער מאַניפעסט פון 21־טן פעוראַל, איז געווען אַ רוף צו אַלע אַרבעטנדע פון דער רעפובליק, ער האָט זיי געוועקט צום אַקטיוון קאַמף קעגן אימפעריאַליזם, צו אַ געהעריקן קבלת־פנים פון די ערשטע שלוחים פון דעם וועלט־שונא. צום ערשטן מאָל נאָך'ן דויערנדיקן און בכבוד'יקן דיפּלאָמאַטישן קאַמף אין ברעסט־ליטאָווסק איז די סאָוועט־רעפובליק דורך דעם מאַניפעסט גערופן געוואָרן צום פיזישן, באַוואָפנטן, מסירת־נפש'דיקן געראַנגל. די קראַפט פון דעם געראַנגל און פון דעם אַקט איז באַשטאַנען אין זייער היסטאָרישער גרויסקייט, אין זייער גרויסער מאָראַלישער באַרעכטיגונג, אין דעם פאַרבאַהאַלטענעם ענטוזיאַזם, וואָס דער מאַניפעסט האָט געזאָלט דערוועקן אין די צורודערטע און אויפגערעגטע מאַסן. דער מאַניפעסט, וואָס האָט געשטרעבט איבערצו'חזר'ן די טעג פון פראַנצויזישן 93־טן יאָר, האָט געזאָלט אַפּעלירן נאָר צו די בעסטע און דערהויבנסטע געפילן פון אַרבעטס־פאָלק, נאָר צו די אײדעלסטע סאָציאַל־אינטימע

סטרונעס פּון זיין נשמה *). ווייל דער מאַניפעסט האָט דאָך גערופן צו קרבנות, צו העלדישקייט, צו די פאַרפעסטיקונג פון די גרויסע אָקטאָבער־טעג מיט טויט אָדער לעבן... און אין דער זעלבער צייט, אין דעם זעלבן דאָקומענט האָבן די באָלשעוויקעס אַריינגעוואָרפן גיפטיקע ווערטער וועגן טויט, וועגן מיתות, צעשיסונגען! דער מאַניפעסט האָט דעקלאַרירט דעם טויט־שטראָף אין דעם ברייטסטן פאַרנעם. „פיינדלעכע אַגענטן, ספּעקולאַנטן, רויבער, כוליגאַנעס, קאָנטר־רעוואָליוציאָנערע אַגיטאַטאָרן, דייטשע שפּיאָנעס ווערן אַף אַן־אָרט דער־שאָסן *).

און מער גאָרנית. קיינע שום אינסטרוקציעס, ראַמען, קיין שום השגחה איבער דער אָנווענדונג פון דעם אָ שטראָף. דער איינציקער טעראָריסטישער „פּרוש" צו דעם אַקט איז באַשטאַנען אין די צאָלרייכע אַרשיניקע נקמה־אויפ־רופן, מיט וועלכע עס איז פול געווען די באָלשעוויסטישע פּרעסע. די איינציקע פּראַקטישע „אַנטוויקלונג" פון דער אויסערגעוויינלעך אחריות׳דיקער פאַראָרד־נונג איז באַשטאַנען אין דער צירקולאַרישער טעלעגראַם פון אַלרוסישער טשעקאַ, וואָס האָט מיט אַ היסטערישן טאָן און מיט די שאַרפסטע אויסדרוקן גערופן צו אַ ברייטער אָנווענדונג פון טויט. אַף אַזאַ אופן איז אַף אַ אומוועג, דרך־אגב, אַלס אַ צוגאָב צום מאַניפעסט וועגן פאָטערלאַנד־שוץ איינגעשטעלט געוואָרן דער האַרבסטער שטראָף־מיטל, וואָס שטייט אין שאַרפסטן ניגוד צו די דורות־לאַנגע טראַדיציעס פון קאַמף פון סאָציאַליסטישע פּאַרטייען פון דער גרויסער וועלט און בפרט פון רוסלאַנד, וואָס גייט זיך שאַרף פונאַנדער מיטן פייערלעכן דעקרעט פון ערשטן טאָג פון דער אָקטאָבער־רעוואָליוציע (וועגן אָפּשאַפונג פון טויט־שטראָף, וואָס איז אין קערענסקי׳ס צייטן איינגעפירט געוואָרן פאַר סאָלדאַטן אַפן פראָנט). און אַלעמען, כמעט אַלעמען אָן אויסנאַם האָט מען אָנגע־טרויט די פאַרווירקלעכונג פון דעם דאָזיקן שטראָף־מיטל, וואָס עס איז אים באַשערט געווען צו ווערן מיט דער צייט באמת׳ן די גרעסטע מפּלה פון דער רעוואָליוציע. עס זיינען באַרעכטיקט געוואָרן און לויט אַ סיגנאַל פון אויבן אַרויסגעלאָזן אַף דער פרייער לופט אַלע אינסטינקטן פון שלעכטס און צעלאָזנקייט, וואָס דרעמלען אין דעם מאַסן־מענטשן, וואָס זיינען נאָך ניט גע־

---

*) מיר ווילן דאָ ניט באַרירן די פראַגע, אַף ווי ווייט די באָלשעווי־קעס האָבן יעמאָלט אויפריכטיק געשטרעבט צו אַ אמת׳דיקן קאַמף קעגן אימ־פּעריאַליזם.

*) II.—22. „זנאַמיאַ טרודאַ". אין זעלבן מאַניפעסט איז פאַראַן אויך פאָלגנדיקער פּונקט: „אין די באַטאַליאָנעס (אַף גראָבן טראַנשייען) מוזן איינ־געשלאָסן ווערן אַלע אַרבעטס פייאיקע מענער און פרויען פון בורזשואַזן קלאַס אונטער דער השגחה פון רויט־גוואַרדייער; די וואָס לאָזן זיך ניט — זאָלן דערשאָסן ווערן!"

לייטערט דורך דער קולטור, ניט גערייניקט דורך דער מאָראַלישער התרוממות פון דער רעוואָליוציע, און וואָס ביז אַהער פלעגן זיי נאָר זעלטן ווען אַנטפּלעקן זיך אין אַ פאָרם פון אַ זעלבסטגעריכט. דער צופעליקער, ספּאָראַדישער און פאַרברעכערישער זעלבסטגעריכט איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ געזעצלעכער רעוואָליוציאָנערער סיסטעם. דער מאַניפעסט וועגן שוץ פון סאָציאַליסטישן פאָטערלאַנד איז מגולגל געוואָרן צו אַ מאַניפעסט וועגן צעשיסונגען. די זעלבע מעשים, וואָס פלעגן אָפּגעטאָן ווערן אין אַ מצב פון אַלגעמיינע שכרות און וואָס נאָך זיי פלעגן די מאַסן האָבן חרטה, רחמנות ,געפילן פון זינד, ווערן איצט דערקלערט פאַר דערלאָזבאַרע, נויטיקע, און נוצלעכע. אַ דאַנק דעם רצון פון דער רעוואָליוציאָנערער מאַכט איז געשאַפן געוואָרן אַ שיכט פון רעוואָליוציאָנערע מערדער, וואָס ס'איז זיי באַשערט געווען צו ווערן שפּעטער די מערדער פון דער רעוואָלוציע.

מיט דער פּראָקלאַמירונג פון טויט איז שוין אין שורש אונטערגעריסן געוואָרן די ראָליע פון איינעם פון די וויכטיקסטע רעוואָליוציאָנערע אַנשטאַלטן — די טריבונאַלן — און אַ צווייטער אַנשטאַלט, די טשעקאַ, האָט באַקומען די גרעסטע, ממש אומבאַגרענצטע פולמאַכטן און אומפאַראַנטוואָרטלעכקייט. ווייל קיין איין וואָרט וועגן טויט־שטראָף און איר אָנווענדונג איז ניט געווען אין דעם סטאַטוט פון טריבונאַל, וואָס איז געווען באַרופן צו אַנטוויקלען אין עפנטלעכע געריכט־זיצונגען דעם רעוואָליוציאָנערן רעכטס־באַוואוסטזיין פון די אַרבעטענדע. נאַטירלעך איז די ראָלע פון רעוואָליוציאָנערן הענקער אויסגעפאַלן אַף דער טשעקאַ, וואָס האָט זיך באַטראַכט אַלס אָרגאַן פון רעוואָליוציאָנערער נקמה, פון פיזישער פאַרטיליגונג פון די שונאים. נאַטירלעך איז, אַז אַ אָרגאַן, וואָס איז באַוואָפנט מיט אַזאַ קאַמף־מיטל ווי דאָס רעכט אַף לעבן און טויט פון יעדן בירגער, און וואָס געברויכט דעם דאָזיקן מיטל אָן אַ געזעלשאַפטלעכן קאָנטראָל בסודי־סודות פון אַ פאַרבאַהאַלטענער קאָמיסיע, איז פאַרוואַנדלט געוואָרן לויט זיין השפּעה אין דעם וויכטיקסטן כח פון לאַנד. דאָס געריכט וואָלט אין דער אַרבעטס־געזעלשאַפט פון דער איבערגאַנג־צייט געזאָלט זיין דער אָרגאַן פון דעם געזעלשאַפטליך־מאָראַלישן באַוואוסטזיין, עס האָט געזאָלט דערציען דאָס פאָלק; מע האָט אָבער ניט גע'משפט — מע האָט זיך נאָר אָפּגערעכנט, מע האָט געשטרעבט צו אַ פיזישער פאַרניכטונג און צו אַ מעכאַנישן „גזורו“ פון די קעגנער. דורכ'ן אַקט וועגן צעשיסונגען איז די פּאָליטיק אומדירעקט פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ פּאָליציי און די פּאָליצייאישע אָרגאַנען זיינען געשטעלט געוואָרן העכער פון די פּאָליטישע. אין יענעם טאָג, ווען די טשעקאַ האָט באַקומען דאָס רעכט פון לעבן און טויט, האָט אָנגעהויבן אָפּשטאַרבן — הגם אומבאַמערקבאַר פאַר'ן

אויג — די אומאָפּהענגיקייט פון מיינונגען און פון דעם יחיד אין דער רעוואָליוציע.

צי האָבן מיר אין יענעם מאָמענט געטאָן אַ ל ץ, וואָס מיר זיינען בכּח געווען, בכּדי צו באַזייטיקן די סכּנה, וואָס איז געהאָנגען איבער דער רעוואָליוציע? צי האָבן מיר פאַרשטאַנען, אַז אין דער פראַגע האָט געזאָלט זיין אַ קאַמף צווישן צוויי פּרינציפּן פון אָנפירונג מיט דער רעוואָליוציע און אַז פון זיינע רעזולטאַטן איז אָפּגעהאַנגען, מיט וועלכן פון די צוויי וועגן זאָל די רעוואָליוציע גיין ווייטער — מיט דעם דויערנדיק-אומרואיקער אָבער ליכטיקער אַנטוויקלונג, אָדער באַרג אַראָפּ צום אויסגעטראָטענעם וועג פון בלוטיקע פּעאָדאַלע, בּורזשואַזע און נאַציאָנאַלע מאַסן-שחיטות? צי האָבן מיר דאַן פאַרשטאַנען, אַז אין אונזער דור האָט די געשיכטע ווידער אַמאָל געשטעלט די אַלטע קשיא וועגן דעם גערעכטיקן קרבּנות-שווערד אָדער דער מדיניש-רעגלאַמענטירטער גיליאָטין? צי האָבן מיר פאַרשטאַנען, אַז אין ברען פון דער ס אָ צ י אַ ל ע ר ר ע וו אָ ל י וצ י ע איז די דאָזיקע פראַגע פון געוויסן דערהויבן געוואָרן צו דער מדרגה פון דער וויכטיקסטער פראַגע?

און דאָ קומט אונזער ד ר י ט ע ר חטא פאַר דער רעוואָליוציע — מיר האָבן ניט געטאָן אַלץ, וואָס מיר האָבן געקאָנט. איינשטימיק און מיט פאַרביטערונג האָבן מיר אַרויסגעזאָגט אין אונזערע פאַראַנטוואָרטלעכע קרייזן אונזער באַציאונג צו דעם פאַרהאַסטן, פונ׳סניי אויסגעגראָבענעם געווער פון באַרבאַרישקייט. אין צענטער פון דער מאַכט — אין דעם ראַט פון די פאָלקס-קאָמיסאַרן — האָבן מיר ענערגיש פּראָטעסטירט קעגן דעם טויט-פּונקט פון מאַניפעסט. מיר האָבן געפאָדערט ער זאָל ווערן איבערגעקוקט. אַלע ווי איינער האָבן מיר אָפּגעוואָרפן די פּראָעקטן פון די רחמנות׳דיקע באָלשעוויקעס (לונאַטשאַרסקי, למשל), וואָס האָבן זיך באַמיט איינצושטעלן אַ „השגחה" איבערן טויט, אַ בד׳עבד׳יקן קאָנטראָל איבער די טויט-אורטיילן, דאָס רעכט אָפּצושאַפן זיי באַ געוויסע פאַלן. אַף קיינע שום פּשרות זיינען מיר אין דער פראַגע ניט געגאַנגען, מיר זיינען געווען אינגאַנצן קעגן איר. נאָכדעם אָבער, ווי אונזערע פאַרשלאָגן זיינען אָפּגעוואָרפן געוואָרן דורך דער מערהייט שטימען, האָבן מיר מער ק י י ן ז אַ ך ניט געטאָן. מיר האָבן ניט אויפגעהויבן קיין קאַמפּאַניע אין אונזערע צייטונגען און אַף מיטינגען, מיר האָבן ניט צוגעצויגן די אויפמערקזאַמקייט פון די אַרבעטענדע צו דער אָ פראַגע פון זייער באַוואוסטזיין, פון זייער געוויסן. מיר זיינען געווען יעמאָלט פאַרטאָן מיט פראַגן פון אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק, מיר האָבן אָנגעהויבן דעם טיף-דראַמאַטישן קאַמף קעגן קאַפּיטולאַציעס, קעגן קומענדיקן ברעסט-ליטאָווסקער „שלום". באַשיצנדיק דעם גייסט, דעם אינהאַלט און דעם פּאַטאָס פון מאַניפעסט, זיין קאַמף-רוף קעגן דער

אַלטער וועלט פון געוואַלט, — האָבן מיר אין דער זעלבער צייט געעפנט אין דער רעוואָליוציע דעם צוטריט פאַר אַנ'אַנדער געוואַלט, פאַר אַ אינערלעכער. מיר האָבן ניט באַמערקט, ווי דורך די תחילת־שמאָלע טויערן איז צו אונז צוריקגעקומען די זעלבע אַלטע וועלט מיט אַלע אירע געפילן און מיט איר גאַנצן געווער.

VII

אַזוי אַרום, איז דער טויט־שטראָף ווידער געקומען אין אונזער שכונה.

כ'האָב שוין געזאָגט, אַז דער טעראָריזם, אַלס סיסטעם, וואָס גייט פון אויבן, אַלס אָרגאַניזירטע, שטענדיקע און געזעצמעסיקע אויפפירונג, פאַרדאַרבט שטענדיק די מאַסן, אומאָפהענגיק פון דער פּאָליטישער אָרדנונג און פון סאָציאַלן אָדער היסטאָרישן עבר פון פאָלק. איטלעכע סאָציאַלע דערשיינונג קומט דאָך אָבער פאָר אין אַ באַשטימטע פאָלקס־סביבה, אין באַשטימטע היסטאָרישע לעבנס־תנאים פון דעם פאָלק. און ס'פאַרשטייט זיך, אַז אויך דער כאַראַקטער פון פאָלק איז אַף אַ באַזונדער אופן משפיע דעם כאַראַקטער, די פאָרמען, די אַנטוויקלונג־שטופע פון רעוואָליוציאָנערן טעראָר אין דעם אָדער יענעם לאַנד. טאָ לאָמיר אַ קלער טאָן וועגן אייניקע כאַראַקטער־שטריכן פון רוסישן פאָלק, איידער מיר וועלן אַריבער צו דער שילדערונג פון די פאָרמען פון רוסישן טעראָר. ס'פאַרשטייט זיך, אַז ניט דאָ איז דער אָרט צו גרופירן אַלע מיינונגען פון ערנסטע באַאָבאַכטער און צו מאַכן פון זיי וואָס פאַר אַ ניט איז דורכשניט־מסכנות. מיר וועלן זיך באַגרעניצן מיט דער מיינונג פון איינעם פון די איצטיקע רוסישע שריפטשטעלער, וואָס איז אַליין אַרויסגעקומען פון די טיפעניש פון פאָלקס־לעבן, וואָס האָט נאָענט און שאַרף איבערגעלעבט אונזערע ביידע רעוואָליוציעס (פון 1905 און 1917 יאָר) און איז אַצינד צוגעשטאַנען צו דער רעגירנדיקער פּאַרטיי. אָט וואָס מאַקסים גאָרקי האָט געשריבן אין פאַרשיידענע מאָמענטן פון 1917 יאָר: „אַ סך אַרבעט האָט נאָך דאָס רוסישע פאָלק דורכצומאַכן, בכדי צו באַקומען דעם באַוואוסטזיין פון זיין פערזענלעכקייט, פון זיין מענטשלעכן כבוד־געפיל; דאָס דאָזיקע פאָלק וועט דאַרפן געלייטערט און גערייניקט ווערן פון דער עבדות, וואָס עס האָט אין אים דערצויגן דאָס לאַנגזאַמע פייער פון דער קולטור" *). „דאָס רוסישע פאָלק איז פּאַסיוו, ער ווערט אָבער אכזריות'דיק, בעת ער קומט צו דער מאַכט; (דער קורסיוו איז אומעטום מיינער). זיין באַרימטע נשמה־גוטסקייט איז ניט מער ווי אַ קאַראַמאַזאָוו'שע סענטימענטאַליטעט. ער איז שרעקלעך

*) Несовременные мысли 1918.

ניט־אויפֿנאַמפֿייִק פֿאַר אידעען פֿון הומאַניזם און קולטור". „מיר, רוסן, זײַנען אַנאַרכיש לויט דער נאַטור, מיר זײַנען אַ אכזריות'דיקע חיה,, אין אונזערע אָדערן רינט נאָך פֿינסטערע און בייזע קנעכטישע בלוט — די ירושה פֿון טאָטערישן און פֿעאָדאַלן יאָך... דאָס זינדיקסטע און שמוציקסטע פֿאָלק אין דער וועלט, אומגעלומפערט אין גוטס און שלעכטס, צעשכור'ט מיט בראַנפֿן, צעקריפּלט מיטן ציניזם פֿון געוואַלט, מיאוס־אכזריות'דיק און אין דער זעלבער צייט אומפֿאַרשטענדלעך־גוטמיטיק; און נאָך דעם אַלעמען פֿאָרט אַ טאַלענטירט פֿאָלק... „אַ דאַנק די תּנאָים פֿון זײַן היסטאָרישע אַנטוויקלונג איז דאָס רוסיש פֿאָלק — אַ גרויסער אָפּגעלאָזענער, צעקראָכענער גוף, וואָס האָט קיין שום געשמאַק ניט פֿאַר מלוכה־בויאונג, וואָס כּמעט קיין שום ווירקונג האָבן אַף אים ניט אידייען, וועלכע זײַנען מסוגל צו פֿאַרפֿיינערן די ווילנס־אַקטן", „מיט אַ באַזונדער חשד און אומצוטרוי באַצי איך זיך צום רוסישן מענטשן, בעת ער איז בײַ דער מאַכט; דער נעכטיקער עבד ווערט דער צעלאָזנסטער דעספּאָט, ווי נאָר ער איז ביכולת צו הערשן איבערן צווייטן".

עס איז אוממעגליך, לגמרי אוממעגליך מסכּים צו זײַן אין האַרצן מיט דער מורא'דיק־ביטערער כאַראַקטעריסטיק פֿון רוסישן מענטשן (און פֿון רוסישן פּויער, וועלכן גאָרקי שטראָפֿט נאָך שטאַרקער מיט זײַנע רייד). גאָר פֿון גרויסער אויסגעוויטאָגטער ליבע צום פֿאָלק, פֿון ליבע, וואָס ברענט ווי פֿײַנדשאַפֿט, האָבן זיך בײַם שרײַבער געקאָנט אַרויסרײַסן אַזעלכע שורות. כּמעט אַ טויט־שטראָף פֿאַר אַלע אידעאַלן פֿון דער רוסישער רעוואָליוציע וואָלטן זײַן געווען, אויב מע זאָל זיי האַלטן אין אַלץ און ביז'ן סוף פֿאַר ריכטיק. האָט דאָך אָבער אַן'אַנדער רוסישער פֿאָלקס־דיכטער אַלעקסאַנדר בלאָק, וואָס האָט געשפּירט ווי עס קומט די גרויסע רעוואָליוציע און האָט זיך צוגעקוקט צו איר שטורמישן שטראָם, געזעהן זײַן פֿאָלק גאַנץ אַנדערש. פֿלעגט ער זיך אײַנהאָרכן אין די סודות'דיקע מוזיק פֿון דעם שטראָם און פֿלעגט נביאה־זאָגן: „וואָס האָט מען בדעה? — אַלץ איבערמאַכן. מאַכן אַזוי, אַז אַלץ זאָל ווערן נײַ; אונזער שקרנות'דיקער לאַנגווײַליקער מיאוסער לעבן זאָל ווערן גערעכטיק, ריין, פֿריילעך און שיין. און ווען אַזעלכע געדאַנקען, פֿון אייביק אָן פֿאַרבאָרגענע אין דער מענטשלעכער נשמה, אין דער פֿאָלקס־נשמה (דער קורסיוו איז מײַנער), צערײַסן די קייטן, וואָס בינדן זיי, און וואַרפֿן זיך מיט אַ מעכטיקן שטראָם, ברעכנדיק די דאַמבעס און אויפֿרײַסנדיק איבעריקע שטיקער פֿון די

ברעגעם — דאַן איז עס אַ רעוואָליוציע" *). אפשר איז עס אָבער נאָר אַ רוח־הקודש, וואָס האָט צופעליק אַראָפּגענידערט אַפן רוסישן פאָלק אין אַ מזל'דיקער שעה פון דער געשיכטע? אפשר האָט דער פאַרנעם פון די געשעהנישן איבערגעשטיגן און פאַרפלייצט די שמאָלע ברעגעם פון דער פאָלקס־נשמה? אַף דעם ענטפערט בלאָק: „אַ סך „נביאישע פאָרגעפילן און זעאונגען" האָבן געהאַט די רוסישע קינסטלער, און האָבן געקאָנט זיך ריכטן, אַז גראַד אַזעלכע אויפגאַבן זאָלן שטיין פאַר רוסלאַנד. פונקט ווי די פאָלקס־נשמה, פון וועלכער זיי האָבן געצויגן די יניקה, זיינען זיי קיינמאָל ניט געווען אויסגערעכנט, מעסיק, פּינקטליך. פונקט ווי פאַר'ן פאָלק, ווי פאַר די טיפסטע טרוימען זיינע, איז פאַר זיי געווען — אַלץ אָדער גאָרנישט". „פון שטענדיק אָן טראָגט דאָס פאָלק אין זיך דעם ווילן צום לעבן", זאָגט בלאָק אין יאָר 1908, און דערנאָך — אין 1918: „מע דאַרף תופס זיין, אַז ווי איוואַנושקאַ — דער נאַרעלע האָט זיך דאָס רוסיש פאָלק אָקאָרשט פון בעט אַ כאַפּ געטאָן, און גרויסער רוח־היצירה ליגט אין זיינע מחשבות, וואָס קומען אויס פאַר זיינע ברידער פריינדלעך, אָדער אין בעסטן פאַל — נאַרעש".

אויך גאָרקי אָבער, וועגן וועמען בלאָק זאָגט, אַז ער איז פון די ווייניקע אמת'דיקע פאָלקס־זין צווישן די רוסישע שרייבער, רעדט צום גליק וועגן דעם „טאַלענטירטקייט" פו פאָלק, וועגן זיין „אומפאַרשטענדלעכער גוטמיטיקייט", וועגן זיין „אומגעלומפערטקייט אין גוטס". אַנדערש קען עס גאָר ניט זיין בא אַ פויערשן פאָלק, וואָס זיין מערהייט פירט נאָך אַ פּאַטריאַרכאַלן לעבן, און וואָס איז נאָך ווייניק פאַרדאָרבן דורך דער אינערלעכער אייראָפּייאישער קולטור. אַנדערש קען עס גאָר ניט זיין בא אַ פאָלק פון דאָרף, פון ערד, פון קאָרענעם ברויט, פון א שטוביקער קו, פון אומעטיקן ליד, פון אין דער היים געוועבטן שטאָף און אין דער היים געוועבטער תפילה. ניט דער ראָמאַנטיזם פון די רוסישע שרייבער־פאָלקיסטן און ניט די אָפיציעלע רעוואָליוציאָנערע אידעאָלאָגיע דערציילט אונז וועגן דעם, אַז ריין, „באַרבאַריש"־ריין און דעריבער אָפן און פריי פאַר די בעסטע אינערלעכע רופן און אויסערלעכע השפעות איז די נשמה פון אַ רוסישן אַרבעטס־פויער, ד. ה. פון דעם רוסישן מענטשן בכלל. ניט אין דער „שטאָט־אָקוראָוו" און ניט אין דער „אויעזדניאַ רוס", נאָר אין דעם רוסישן דאָרף מיט זיינע ברייטע פעלדער, שטילע וועלדער, מיט זיין צערקווע, זיין רחמנות, אומבאַהאָלפנקייט, ווילדן אימפעט, גראָבקייט און שיינהייט זעהן מיר אַרויס דעם אמת'דיקן נאַטירלעכן און פשוט'ן פּרצוף פון רוסלאַנד. אַף דעם, קודם כל אַף דעם האָבן מיר, לינקע נאַראָדניקעס, געבויט אונזער גלויבן אין דער סאָציאַליסטישער גייסטיקער באַרייטקייט פון רוסישן

*) Россия и интеллигенция. Изд. Скифы 14, 16, 17, 43.

אַרבעטענדיקן פויערטום פאַר דער רעוואָליוציע, און אין זיין סאָציאַליסטישער אַקטיוויטעט נאָך'ן אָנהייב אירן, ווייל פאַר אַזאַ אַלוועלטלעך־היסטאָרישן גבורה־טאַט וואָלטן נאָך געווען צו ווייניק דער בלוטיקער יאָך פון דער מלחמה, די שרעקלעכע ירושה פון עבדות, די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג פון רוסישן אָדער אַלוועלטלעכן קאַפיטאַליזם. די דאָזיקע אויסערלעכע מאַטעריעלע לעבנס־באַדינגונגען אַליין וואָלטן ניט געקאָנט ברענגען צו דעם גבורה־טאַט, אויב צו זיי וואָלטן זיך ניט פאַראייניקט אויך אינטימע, אינערלעכע שטריכן פון דעם געגעבענעם פאָלקס־כאַראַקטער, די גאַנצע געשיכטע און דער אינערלעכער גייסט פון דער פאָלקס־נשמה.

אין דער זעלבער צייט אָבער ליגט פאַרבאָרגן אַ טרויעריקער אמת אין דער ביטערער כאַראַקטעריסטיק פון גאָרקי, לאָמיר ניט אַרויסלאָזן פון זכרון ניט איין וואָרט זיינעם, ניט איין אויסדרוק. שטענדיק קומט פאָר אין דעם רוסישן מענטשן אַ וואַקלעניש און אַ קאַמף צווישן די מענטשלעכע און ניט־מענטשלעכע יסודות. ס'איז נאָר וויכטיק צו וויסן, וואָס איז גובר אין דער נשמה פון דעם מענטשן, וועלכער האָט זיך אַ הייב געטאָן צו אַ נייעם פרייעם לעבן, וואָס פאַר אַ זייטן פון זיין נשמה זיינען שטאַרקער אַנטוויקלט דורך זיין שווערער היסטאָרישער ירושה. איך רעכן, אַז גראָד די דערהויבענע און ליכטיקע זייטן אירע זיינען שטאַרקער, בולט'ער, פרישער, ווייל זיי זיינען ריינער, צניעות'דיקער. זייער וואוקס אָבער, זייער פאַרטיפונג און פאַרפיינערונג הענגט, פאַרשטייט זיך, אינגאַנצן אָפ, — פון דעם כאַראַקטער פון די רעוואָליוציאָנערע השפעות, און בפרט איז עס גערעדט געוואָרן וועגן דער תקופה פון רעוואָליוציע, ווען די נשמה זאַפט איין אין זיך מיט אַ באַזונדער דורשט די נייע השפעות. פרעגט זיך: וואָס פאַר אַ ראָליע האָט געדאַרפט שפילן דער פון אויבן־קולטיווירטער טעראָר פאַר דעם קאַמף צווישן מענטשלעכע און חיישע געפילן, וואָס ס'האָט זיך צעשפילט בעת דער רעוואָליוציע אין דער נשמה פון דעם רוסישן מענטשן, פון דעם פויער און דעם אַרבעטער? צי איז דען ניט קלאָר, צו וואָס פאַר אַ פאָרמען ס'האָט געקאָנט דעגענערירן דער פון אויבן סאַנקציאָנירטער זעלבסטגעריכט — דער טעראָר — לויט דער כאַראַקטעריסטיק פון רוסישן מענטשן, וואָס מיר געפינען בא גאָרקי'ן?

אַלס ערשטער קרבן פון דעם מאַניפעסט וועגן טויט־שטראָף זיינען געפאַלן אין דער פעטערבורגער טשעקאַ צוויי גרויסע אַוואַנטוריסטן — אַ מאַן און זיין פרוי. פון דעמאָלט אָן האָט זיך אָנגעהויבן יענע אומזיניקע תקופה פון

רציחות און שרעקלעכער טויט=אימה, וואָס האָבן ניט אויפגעהערט ביזן היינטיקן טאָג. די מאַכט האָט געהאָפט, אַז ס'וועט זיך איר איינגעבן צו אָרגאַניזירן און שכל'דיק אָנווענדן דעם טויט=שטראָף. ס'פאַרשטייט זיך, אָבער, אַז דער שטופּ, וואָס זי האָט איינמאָל געגעבן אין דער ריכטונג, איז שוין אַף ווייטער ניט אָפּגעהאנגען פון אירע וואונטשן. ווי אַ בלוטיקע הזהרה זיינען אין יענע טעג אין זעלבן פעטערבורג פאָרגעקומען צוויי פאַקטן. איינער פון די ראַיאָן=סאָוועטן האָט בײַ זייער אומקלאָרע תנאים דערשאָסן אַ ספּעקוליאַנט אַפּטער, וואָס איז אַרייַנגעפאַלן אין זייערע הענט. און אין אַ פינסטערער הערבסטיקער נאַכט האָבן אומבאַקאַנטע אָן אַ שום סיבה אין איינעם פון די צענטראַלע ראַיאָנעם פון שטאָט צעשאָסן דריי ברידער=סטודענטן און נאָך פיר מענטשן. דיביידע פאַלן — איינער מצד אַ „אָרגאַניזירטן" אַנשטאַלט, דער אַנדערער — מצד אַ סטיכייאישן „פאָלקס"=צאָרן אָדער רציחה — האָבן זעהר בולט באַוויזן, מיט וואָס פאַר אַ וועגן וועט מיט דער צייט געהן דער טעראָר איבערן שטח פון גאַנצן לאַנד, אויב שוין באַם סאַמע אָנהייב זיינעם און אין סאַמע צענטר פון דער רעוואָליוציע איז עפּעס אַזוינס מעגלעך געווען.

פון יעמאָלט אָן האָט זיך אָנגעהויבן צו צעגיסן איבערן לאַנד דער רויטער מאַסן=טעראָר. אָפיציעל האָט ער נאָך אַזוי ניט געהייסן, ער איז נאָך ניט געווען אַזוי רעגולירט אין אַלע זיינע פּרטים, ווי שפּעטער. נאָר דער בלוטיק=מוטנער שטראָם האָט זיך זיכער און אָן אַ שום שטערונג דורכגעלייגט אַ פרייעם און טיפן געלעגער. די מיתות, וואָס זיינען געוואָרן אַ געזעצלעכער און נאָרמאַלער ענין בײַ די טשעקאַ און די גיכע פאַרשפּרייטונג פון די טשעקאַ אין דער פּראָווינץ האָבן געשאַפן דאָס שטייגער=לעבן פון טעראָר, די סביבה פון שטענדיקן געמיינעם פחד פאַרן טויט. און אין אַזאַ אָ סביבה האָבן שוין ממילא ווי פּראַכטפולע גיפטיקע בלומען אויפגעבליט אַלע אַנדערע אופנים פון אונטערדריקונג און פאַרגעוואַלטיקונג. אָנהייבנדיק פון אומזיניקן פאַרבאָט פון פרייעם וואָרט, און ענדיקנדיק מיט רויבעריי און שוחד, ריכטענדיק זיך תחילת קעגן גענעראַלן און קאַפּיטאַליסטן, און אויסלאָזנדיק קעגן אַרבעטער און פויערים. דער טויט=שטראָף — דאָס איז געווען די אונטערשטיצונג, דער פיעדעסטאַל, דער שטאָלענער גדר, וואָס אַף אים און הינטער אים האָט זיך געפעסטיקט און געזאַמלט כחות דער רעזשים פון טעראָר. — ס'איז ניט כדאי און ניט מעגלעך דאָ אויסצורעכנען אַלע שטראָמען און שטרעמלעך פון דעם זיך לאַנגזאַם צעגיסנדיקן טייך. טוט אַ לייען די (ווייט ניט=פולע) רשימות פון די צעשאָכטענע, וואָס פלעגן פובליקירט ווערן אין דעם וואָכנבלאַט פון טשעקאַ און איר וועט זעהן, מיט וואָס פאַר אַ ברייטקייט, אומזיניקייט און אומאָרדנונג האָט געפלאָסן בלוט

„לשם דעם סאָציאַליזם“. איר וועט זעהן, ווי ס'האָבן קאָנקורירט צווישן זיך אַרום דער בכורה די גובערניעלע, אויעזדנע און דאָרפישע טשעקאַ.

טאָמער ווילט איר וויסן, ווי ווייט עס איז שוין יעמאָלט דערגאַנגען די בלוט=משונעת אין אייניקע אָנפירנדיקע ערטער — איז גענוג צו ברענגען נאָר איין פאַקט, און ער וועט שוין עדות זאָגן וועגן דעם אָנוואַקסנדיקן גרויזאַמעם מצב=רוח: אין מערץ 1918 האָט דער ראָסטאָווער איספאָלקאָם ערנסט באַהאַנדלט די פראַגע, צי זאָל מען שיסן אַלע לידער'ס פון די אָרטיקע מענשעוויקעס און רעכטע ס. ר., ער האָט עס באַהאַנדלט, און אָפגעשטימט; האָט זיך אָבער ניט אָנגעקליבן קיין מערהייט.

די פאַרערגערטע אַלגעמיינע פאָליטישע לאַגע (נאָך'ן אונטערשרייבן דעם ברעסקער שלום און נאָכ'ן אָנהייב פון דערנערונגס=קריזיס) האָט געצוואונגען די מאַכט צו שיקן אין דאָרף שטראָף= און רעקוויזיציע=אָטריאַדן, וואָס זיינען זיך באַגאַנגען מיט דער באַפעלקערונג אַפן אכזריות'דיקסטן אופן, אָן וואָס פאַר אַ ניט איז קאָנטראָל. בלי שום ספק, איז די תקופה פון מערץ ביז'ן *סוף אַווגוסט 1918 געווען די צייט פון פראַקטישן — הגם ניט אָפיציעלן — רויטן טעראָר.* אַ רייע קאָנטר=רעוואָליוציאָנערע באַוואָפנטע אַרויסטרעטונגען קעגן דער ראַטן=מאַכט (די טשעכאָ=סלאָוואַקישע באַוועגונג, די באַוועגונג פון די רעכטע ס. ר. פאַר דער גרינדונג=פאַרזאַמלונג, דער אויפשטאַנד אין יאַראָסלאַוול) האָבן באַגרינדעט די נויטיקייט פון טעראָריסטישע באַווירקונג=מיטלען מצד דער מאַכט. צו יענער צייט איז אויך אָפגעשאַפן געוואָרן די אינסטרוקציע פאַר די רעוואָליוציאָנערע טריבונאַלן, וואָס האָט ניט געוואוסט פון קיין טויט=שטראָף, און צוגלייך מיט די ניט=גערעכטלעכע מיתות פון טשעקאַ האָבן אויך די טריבונאַלן באַקומען דאָס רעכט פון טויט=שטראָפן. אַף אַזאַ אופן איז פשוט אַרויסגעוואָרפן געוואָרן די גרעסטע דערגרייכונג פון דער רעוואָליוציע, וואָס איז ספעציעל באַשטעטיקט געוואָרן דורכ'ן 2=טן ראַטן=צוזאַמענפאָר אין אָקטאָבער 1917. דער טויט און זיינע ענויים, וואָס האָבן ביז אַהער געהערשט אין די פאַרבאַהאַלטענע חדרים פון דער רעוואָליוציע, האָבן זיך אַצינד אַריבערגעטראָגן אַף איר אָפענער אַרענע. פריער האָבן די טשעקאַ באַזייטיקט די טריבונאַלן פון זייער רעוואָליוציאָנערער רעכטשאַפנדיקער שליחות, אַצינד זיינען די טריבונאַלן מגולגל געוואָרן אין *קאָפיעס* פון טשעקאַ, אפשר נאָר אַ ביסל ווייכערע און בלייכערע. און הגם פאַר דעם אָדער יענעם אָנגעקלאָגטן זיינען אַף אַזאַ אופן אפשר געווען עטוואָס גרעסערע גאַראַנטיעס, פונדעסטוועגן האָבן די טריבונאַלן אַפן יסוד פון טויט=שטראָף ווייטער ממשיך געווען דעם זעלבן מאַסן=טעראָר בנוגע צום *גאַנצן* לאַנד, צו דער *גאַנצער* רעוואָליוציע, דעם גאַנצן מאָראַלישן באַוואוסטזיין פון די מאַסן. על אחת כמה

וכמה, אַז זיי האָבן עקזיסטירט צוגלייך מיט די טשעקאַ, בײַ וועלכער עס זיינען געבליבן בכח אַלע זייערע אומבאַגרענעצטע פולמאַכטן. און שוין דער ערשטער פאַל וואָס איז פאָרגעקומען (ענין שטשאַסני) האָט באַוויזן אַז די מאַכט האָט באַשלאָסן (נאָך אַ ענערגישן פּראָטעסט פון די לינקע ס. ר., וואָס זיינען נאָך דעם אַרויסגעטראָטן פון באַשטאַנד פון אויבערשטן טריבונאַל) אויס־נוצן אַפן ברייטסטן אופן דעם נייעם געווער פון טעראָר. מיט שטשאַסני'ס טויט האָט זיך אָנגעהויבן אַ תקופה פון „לעגאַלע" געריכטלעכע רציחות. בסך־הכל האָט די געמיינזאַמע טעטיקייט פון טשעקאַ, טריבונאַלן, שטראָף־עקספּעדיציעס און קעמפנדיקע קעגן קאָנטער־רעוואָלוציאָנערע אויסברוכן מיליטערישע אָטריאַדן געשאַפן דעם בילד פון פאַקטישן (אַליין נאָך ספּאָראַדישן און ניט פּאַראייניקטן) טעראָר, וואָס האָט זיך געניטיקט נאָר אין איין באַזונדער־בולט'ן תירוץ, בכדי ער זאָל קענען אָנצינדן זיך, ווי אַ פלאַנמעסיקע און שטענדיקע סיסטעם. צו יענער צייט איז שוין אַף דער אויבערפלעכע ניט געווען קיין שום פּאָליטיש לעבן; אויך די איינציקע פּאַרטיי, וואָס וואָלט געקענט אין גדר פון דער סאָ־וועטישער אָרדנונג קעמפן קעגן אַזאַ מצב, איז שוין מער ניט געווען קיין לעגאַלע פּאָליטישע ווירקנדיקע קראַפט: נאָך די יולי טעג פון יאָר 1918 האָט די פּאַרטיי פון די לינקע ס. ר. געמוזט ווערן אומלעגאַל, און איז אַליין געוואָרן אַנ'אָביעקט פון טעראָר.

דער פאַטאַלער תירוץ איז געקומען אין סוף אַווגוסט; אין פּעטערבורג האָט מען דער'הרג'עט אוריצקי'ן, אין מאָסקווע — געמאַכט אַנ'אַטענטאַט אַף לענין'ען. ס'האָט זיך מיט אַמאָל אַ גאָס געטאָן די גאַנצע שנאה און נקמה, וואָס האָט זיך, אַ פּנים, לאַנג געזאַמלט אין די הערצער. די אָפיציעלע פּרעסע האָט אָנגע־הויבן רעדן מיט אַ באַזונדערס־רעאַלן לשון. „פאַרן טויט פון אונזער קעמפער דאַרפן באַצאָלן מיטן לעבן טויזנטער שונאים (דער קורסיוו איז מיי־נער) האָט געשריבן די „קראַסנאַיאַ גאַזעטאַ" — „גענוג צאַצקען זיך". די שונאים זיינען אומ'רחמנות'דיק, לאָמיר זיין, אַזוי ווי זיי *). לאָמיר געבן דער בורזשואַזיע אַ בלוטיקן מוסר־השכל, בכדי אָפּשלאָגן איר איינמאָל פאַר אַלע מאָל דעם חשק צום טעראָר קעגן די לעבעדיקע! חברים, מאַטראָזן, אַרבעטער, און סאָלדאַטן, צעשטערט עד חרמה די רעשטלעך פון די וויסגוואַרדייער און פון דער בורזשואַזיע! אַ טויט דער בורזשואַזיע — דאָס זאָל ווערן דער לאָזונג פון טאָג. אַ טויט דער בורזשואַזיע!" „אַרבעטער" — האָט יעמאָלט געשריבן די „פּראַוודאַ" (185 № פון VIII.—31.) אויב איר וועט איצט ניט פאַרטיליגן די בורזשואַזיע וועט זי אייך פאַרטיליגן. זייט גרייט צום אומרחמנות'־

*) פאַרוואָס? מיר וואָלטן דאָך געקאָנט אויך ניט זיין ענלעך צו די שונאים!

דיקן מאַסן־אָנגריף קעגן די שונאים פון דער רעוואָליוציע. מע דאַרף מבער זיין די בורזשואַזע צעפוילעניש פון די שטעט, מיר דאַרפן שטעלן אַף דער ליסטע אַלע הערן בורזשואַ, פונקט ווי מע האָט עס געמאַכט מיט די הערן אָפיצירן, און פאַרניכטן אַלעמען, ווער ס'איז שעדלעך פאַר דער רעוואָליוציע... פון היינט אָן וועט דער הימן פון אַרבעטער־קלאַס ווערן אַ הימן פון שנאה און נקמה, אַ שרעקלעכערער פון דעם, וואָס מע זינגט אין דייטשלאַנד קעגן ענגלאַנד **), ניט קיין פחד און פאַרלאָרנקייט — נאָר שנאה און נקמה! די קאָנטר־רעוואָליוציע, דער בייזער משוגענ'ער הונט, מוז איינמאָל פאַר אַלעמאָל דער'הרג'עט ווערן". און אָט זיינען צוויי דינים פון דעם „שולחן־ערוך פון אַ באַוואוסטזיניקן פראָלעטאַריער" („פראַוודאַ" № 163 פון VIII.—5.): § 8. אַרבעטער און אָרעמאַן, נעם דעם ביקס אין די הענט. לערן זיך גוט שיסן! זיי גרייט צו די אויפשטאַנדן פון קולאַקעס און וויים־גוואַרדייער אין לאַנד! שטעל צו דער וואַנט אַלע אַגיטאַטאָרן קעגן דער ראַטן־מאַכט! צען קוילן איטלעכן, ווער ס'וועט הייבן אַף איר אַ האַנט!

§ 10. די בורזשואַזיע איז אונזער שטענדיקער, אייגעגעסענער שונא! די הערשאַפט פון קאַפּיטאַל וועט שטאַרבן צוגלייך מיט'ן לעצטן קאַפּיטאַליסט, פריץ, גלח, אָפיציר".

אַזוי האָט מען געשריבן בעת דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע! איינע פון די העכסטע מאָראַלישע אידעען פון סאָציאַליזם איז דאָך אָבער באַשטאַנען אין דעם, אַז ער האָט געפאָדערט עס זאָל פאַרניכטעט ווערן די פיינדלעכע אָרדנונג אין אירע אינסטיטוטן, און ניט פערזאָנען פון פיינדלעכע קלאַסן. ער האָט געפאָדערט אַנשטאַלטן זאָלן ווערן אָפּגעשאַפן מיט געוואַלט, אָבער ניט קיין פאַרגוואַלטיקונג פון מענטשן. אין דעם באַשטייט זיין טיפער אינערלעכער חלוק פון אַלע פריערדיקע אומבייטן פון געזעלשאַפטלעכע פאָרמען, פון אַלע פריערדיקע איבערקערענישן, בא וועלכע עס פלעגן ווערן אומברחמנות'דיק פאַרניכטעט מענטשן. אמת, אַף וויפיל דאָס האָט געצוואונגען צו זיין פּראַקטיק און איינגעהאַלטן אין סאַמע ברען פון קריג, אַף וויפל עס האָט הומאַניזירט די עצם־מעטאָדן פון קאַמף, האָט עס אויך געמאַכט פאַרוויקלטער דעם קלאַסן־ און בירגער־קאַמף; דאָס האָט אָבער אויך געמאַכט ווייכער דעם קריג און האָט דערצויגן נייע מענטשן פאַר אַ נייער אָרדנונג: אַראָפּוואַרפנדיק די אַלטע אינסטיטוטן, האָבן זיי אַזוי ווי באַפרייט צום נייעם לעבן זיך, און די מענטשן פון זייער קלאַס און אַפילו אויך די מיטגלידער פון קעגנערישע קלאַסן. מע האָט אָבער אָן

*) ווידער אַ מאָל אַ פשוטע קאָפּיע פון די מנהגים פון דער אַלטער וועלט!

דעם אַלעמען פאַרגעסן אין די אָנגעזאַפטע מיט נקמה צייטונג־אַרטיקלען, און אָפרעכנענדיק זיך מיט מענטשן, האָט מען אויך אונטערגעריסן די יסודות פון דער צוקונפטיקער געזעלשאַפט. מיט צער האָט געשריבן גאָרקי וועגן דעם דאָזיקן פשוט׳ן אמת נאָך אין 1917 יאָר, בעת די שוואַרצע בלומען פון טעראָר האָבן זיך נאָך קוים געזעהן אַפן האָריזאָנט. „איך האָב איבערגעלייגט" האָט ער געשריבן: „די מעלדונג פון דער באַזונדער־באַראַטונג פון די מאַטראָסן פון רויטן פלאָט פון דער רעפובליק: „מיר, מאַטראָזן, האָבן באַשלאָסן: אויב ס׳וועלן געהן אויך ווייטער די הריגות פון אונזערע בעסטע חברים, וועלן מיר אַרויסטרעטן מיט געווער אין די הענט, און פאַר איטלעכן דער׳הרג׳עטן חבר וועלן מיר ענטפערן מיט דעם טויט פון הונדערטער און טויזנטער גבירים". אַלע געדענקען מן הסתם, אַז נאָכדעם ווי עפעס אַ קונדס צו אַ ליידיקגייער האָט צעקאַלופעט מיט אַ מעסערל דעם דעק פון לעניןס אַוטאָמאָביל, האָט „פראַוודאַ" — האַלטנדיק עס פאַר אַ אַטענטאַט אַף לענין — געמעלדעט מיט אַ גרויזאַמער באַדרויאונג: פאַר יעדן קאָפ אונזער וועלן מיר זיך נוקם זיין אָן הונדערט קעפ פון דער בורזשואַזיע! אַפנים, אַז די דאָזיקע אַריטמעטיק פון שגעון און פחדנות האָט געהאַט די געהעריקע השפעה אַף די מאַטראָזן, והא ראיה — אָט פאָדערן זיי שוין ניט קיין הונדערטער נאָר טויזנטער קעפ. זייט וויסן, הערן מאַטראָזן, אַז אין אייערע ווערטער איז אָפגעהיט אינגאַנצן און עס טריומפירט דער גייסט פון בלוטיקן דעספאָטיזם, פון דער זעלבער מאָנאַרכיע, וואָס די אויסערלעכע פאָרמען אירע האָט איר צושטערט, נאָר איר זייט ניט בכח צו טויטן איר נשמה. און אָט לעבט זי טאַקע אין אייערע ברוסטן, זי מאַכט אייך פאַר ווילדע חיות, זי נעמט אָפ פון אייך אייער מענטשלעכן געשטאַלט".

אַצינד האָט די דאָזיקע „אַריטמעטיק פון שגעון און פחדנות" גענומען טריומפירן אָפיציעל!

נאָך דעם צייטונג־געפילדער האָבן זיך אָנגעהויבן די מעשים פון דער רעגירונג. דעם 2־טן סעפטעמבער איז אין דער זיצונג פון צענטראַלן־אויספיר קאָמיטעט אין צוזאַמענהאַנג מיט די אַטענטאַטן אַף אוריצקי׳ן און לענינען אָנגענומען געוואָרן פאָלגנדיקע רעזאָליוציע: „דער צענטראַלער אויספיר קאָמיטעט מאַכט אַ פייערלעכע הזהרה (דער קורסיוו איז מיינער), אַלע משרתים פון דער רוסישער און אויסלענדישער בורזשואַזיע, אַז פאַר יעדן אַטענטאַט אַף די טוער פון דער ראַטן־מאַכט און אַף די טרעגער פון דער אידעע פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע, וועלן געבן אַ תשובה אַלע קאָנטר־רעוואָליוציאָנערן און אַלע, וואָס זיינען אַף זיי משפיע. אַפ׳ן וויסן טעראָר פון די שונאים פון דער אַרבעטער און פויערים־רעגירונג וועלן די אַרבעטער און פויערים ענטפערן מיט אַ רויטן מאַסן־טעראָר קעגן דער

בורזשואַזיע און אירע שליחים". און שוין דעם 3-טן סעפּטעמבער האָט דער פאָלקס-קאָמיסאַר פאַר אינערלעכע ענינים פּעטראָווסקי פונאַנדערגעשיקט צו אַלע סאָוועטן פאָלגנדיקן טעלעגראַפישן באַפעל: „תיכף זאָל ווערן אַ סוף דער צעקראָכענער ווייכהאַרציקייט און דעם צאַצקען זיך. עס מוזן תיכף אַרעסטירט ווערן אַלע רעכטע ס. ר. וואָס זיינען באַקאַנט דער אָרטיקער מאַכט. עס מוז גענומען ווערן אַ גרויסע צאָל עורבים פון דער בורזשואַזיע און די אָפיצירן. באַ די קלענסטע זיך אַנטקעגנשטעלן אָדער באַ דער קלענסטער באַוועגונג צווישן די ווייס-גוואַרדייער מוז אומרחמנות'דיק אָנגעווענדעט ווערן די מאַסן-צעשיסונג. די אָרטיקע סאָוועטן דאַרפן דערביי אַרויסווייזן זייער איניציאַטיוו. קיין שום וואַקלעניש, קיינע שום ספקות באַ דער אָנווענדונג פון מאַסן-טעראָר" *). צו גלייך מיט די אַקטן איז אַרויסגעגעבן געוואָרן די איינציקע (און נעבעכדיקע לויטן אינהאַלט) באַגרינדונג פון ראַדעק'ן, וואָס איז דערנאָך געוואָרן איבערגעדרוקט און פאַרשפּרייט אין מיליאָנען עקזעמפּליאַרן איבערן גאַנצן לאַנד **). אָט איז די באַגרינדונג, וואָס דער אָנהייב אירער בינדט זיך ניט מיטן עק: „די אַרבעטער-רעוואָליוציע, וואָס האָט געזיגט אין אָקטאָבער 1917, האָט געוואָלט זיין גרויסמוטיק... איינע פון די סיבות באַשטייט אין דעם, וואָס די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע איז אַ קאַרדינאַלער שינוי פון די פּראָדוקציע-באַציאונגען. די סאָציאַליסטן וואַרטן אַף אַ נצחון ניט פון דעם, וואָס זיי וועלן איבערגעבן דעם הענקער אַ געוויסע צאָל מענטשן, נאָר פון דעם, וואָס זיי וועלן איבערגעבן אין די הענט פון די אַרבעטער קוילן-גריבער און ערד, און וועלן אָרגאַניזירן די פּראָדוקציע... די בורזשואַזע רעוואָליוציעס פלעגן קודם כל זיך אַ נעם טאָן צו די קעפּ פון די טיראַנען, מיר אָבער באַמיען זיך פריער פון אַלץ אויסוואָרצלען די סאָציאַלע טיראַניע — דעם פּריוואַט-אייגנטום אַף די פּראָדוקציע-מיטלען. דערפאַר טאַקע איז די אָקטאָבער-רעוואָליוציע געווען אַזוי ניט בלוטדורשטיק". דאַכט זיך, אַז פון דעם אַלעמען זיינען געדרונגען גאַנץ קלאָרע מסכנות. און פונדעסטוועגן ווערט תוך כדי דבור צוגלייך מיט עקספּראָפּריאַציע פון דער בורזשואַזיע דערלאָזן אויך איר פיזישע פאַרניכטונג. „אַצינד", זאָגט אונזער טעאָרעטיקער פון טעראָר: „שטייט אופן סדר-היום דער רויטער טעראָר, וואָס איז אַרויסגערופן דורך'ן ווייסן טעראָר *). די נויטיקייט פון רויטן טעראָר, דאָס הייסט די אָנווענדונג פון אַלע מעטאָדן צו צווינגען די בורזשואַזיע זיך אונטערצוגעבן דעם אַרבעטער-

*) Изв. В. Ц. И. К. №№ 198, 190, 1918 г.

**) „Красный террор" Изв. В. Ц. И. К. № 192.

***) וואָס איז עס פאַר אַ ראיה? מיט וואָס איבערצייגט זי? זי איז אָבער די איינציקע!

קלאַס, איז אַ פועל־יוצא פון אונזער אינערלעכער און אויסערלעכער סיטואַציע**). אַף וויפיל איינצעלנע פאַרטרעטער פון דער בורזשואַזיע באַטייליקן זיך נ י ט דירעקט אין דער ווייס־גוואַרדייאישער באַוועגונג האָט זייער פאַרניכטונג נאָר אַ איינשרעקונג־באַטייט אין מאָמענט פון ממשותדיקן געראַנגל, בתשובה אַף די אַטענטאַטן. ס׳פאַרשטייט זיך, אַז פאַר איטלעכן פירער פון דער אַרבעטער־רעוואָליוציע, וואָס וועט פאַלן פון דער האַנט פון די שליחים פון דער קאָנטער־רעוואָליוציע וועט די לעצטע באַצאָלן מיט צענדליקער קעפ". — אויב אַזוי האָבן גערעדט די העכסטע, די דענקענדיגע מאַכט־אָרגאַנען, היינט וואָס זשע קאָן מען שוין וואַרטן פון אירע אויספיר־אָרגאַנען, פון אירע טאַפ־פינגער? דער דעקרעט פון צענטראַלן אויספיר־קאָמיטעט איז נאָר מ ז ה י ר געווען דעם שונא, אַף די ערטער האָט מען זיך שוין אָבער אַ נעם געטאָן צו דער מלאכה.

דעם 30 אַווגוסט זיינען ערשט פאָרגעקומען אַטענטאַטן, און שוין דעם 1־טן סעפטעמבער האָט די ניזשעגאָראָדער צענטראַל־קאָמיסיע צום קאַמף קעגן דער קאָנטער־רעוואָליוציע צעשאָסן 46 מענטשן. „פאַר יעדן גע׳הרג׳עטן קאָמוניסט אָדער פאַר אַ אַטענטאַט אַף אַ קאָמוניסט" — האָט געשריבן די „ניזשנע־גאָראָדער אַרבעטער און פויערים־צייטונג" — „וועלן מיר ענטפערן מיטן טויט פון די עורבים פון דער בורזשואַזיע, ווייל די בלוט פון אונזערע דער׳הרג׳עטע און פאַרוואונדעטע חברים שרייט נאָך נקמה".

תיכף, אין די זעלבע טעג האָט די פעטערבורגער טשעקאַ דערשאָסן 512 פון די עורבים. מיט בלוטיקע ציפערן האָבן זיך די דאָזיקע 512 אַריינגעשניטן אין דעם טעראָריזירטן באַוואוסטזיין פון איין טייל בירגער און אין צעבושעוועטן און צעלאָזענעם פון צווייטן. די אומערהערטע ציפער „פון משוגעת און פחדנות" האָט אַרויסגערופן אַ „אידייאישן" ווידערשטאַנד אַפילו מצד די טעאָרעטיקער פון רויטן טעראָר*); זי האָט אויך אַ עפן געטאָן אַ ברייטן וועג

***) פאַרוואָס איינגלעך? — מעהר ווערט ניט געזאָגט. דאָס איז ניט קיין ראיה, נאָר אַ פחד פאַר ראיות.

*) אַגיטירנדיק דערפאַר, אַז די אַרבעטער אַליין זאָלן צוגעצויגן ווערן צום טעראָר, האָט ראַדעק אין דעם אויבן־דערמאָנטן אַרטיקל געשריבן: „5 עורבים, גענומענע באַ דער בורזשואַזיע, צעשאָסענע אַפן סמך פון אַ עפנטלעכן פסק־דין פון פלענום פון אָרטיקן סאָוועט, צעשאָסענע פאַר די אויגן פון טויזנטע אַרבעטער, וואָס זיינען מסכים מיט דעם אַקט — זיינען אַ שטאַרקערער אַקט פון מאַסן־טעראָר, איידער די דערשיסונג פון 500 מענטשן דורך דער טשעקאַ אָן דעם אָנטייל פון די אַרבעטער־מאַסן". אין אַ הויך־אַקאַדעמישער פחדנות׳דיקער פאָרם זעהט זיך דאָ בלי ספק אַרויס אַ שוואַכער פראָטעסט קעגן די מורא׳דיקע רציחות, וואָס האָבן זיך אָנגעהויבן אין פעטערבורג. מיט אַזעלכע שוואַכע שפענדלעך פון פרינציפיעלע חקירות האָט מען עס געוואָלט אָפשטעלן די אָפענע שטראָמען פון טעראָר.

פאַר דער אַלרוסישער אכזריות, — דער חרפה פון דער רעוואָליוציע — דעם ערבות=אינסטיטוט, דאָס הייסט פאַר דעם אָפּרעכנען זיך מיט אומשולדיקע מענטשן, וואָס זיינען פערזענליך ניט באַשולדיקט, וואָס האָבן פערזענליך ניט קיין שייכות צום קאַמף פון דער רעוואָליוציע, אַחוץ זייער צופעליקער קלאַסן=אָפּשטאַמונג אָדער זייער פּאָליטישער קרובה'שאַפט.

אין קיין שום פרט זיינען די דאָזיקע הריגות פון די עורבים ניט ענליך צו די סעפּטעמבער=הריגות פון דער פראַנצויזישער רעוואָליוציע. — ווייל, הגם עס איז שוין היינט פעסטגעשטעלט דער אָנטייל פון די פּאַריזער רעוואָליוציאָנערע אַנשטאַלטן אין דער אָרגאַניזירונג פון די דאָזיקע הריגות, זיינען פאָרט די דירעקטע אויספירער זייערע געווען איניגע טיילן (און ניט אַלע) פון די פאָלקס=מאַסן. דאָרטן האָבן מיר פאַר זיך געזעהן אַ האַלבספּאָנטאַנישע נקמה צו די קלאַסן=שונאים, וואָס האָט טיילווייז באַוועגט די אָרגאַניזאַטאָרן, טיילווייז דערפילט זייער רצון; אויב ניט קיין פאָלקס=באַוועגונג, — איז עס לכל הפחות געווען אַ גאַסן=באַוועגונג, אַ גרימצאָרנדיקער פון אונטן גייענדיקער זעלבסטגעריכט פון המון. אין דעם איז באַשטאַנען זייער טרויעריקער צד=זכות פאַר דער געשיכטע. דאָס אַלץ איז לחלוטין ניט געווען אין פּעטערבורג אין 1918. „לויטן באַשלוס פון טשעקאַ, אָן דעם אָנטייל פון די אַרבעטער=מאַסן“, אין אַ צושטאַנד פון אַ קאַנצעלאַריש=קאַלטן, אַדמיניסטראַטיוו=אַבסטראַקטן נקמה=געפיל איז פאָרגעקומען ווי א מיטל פון „מלוכישן שכל“ די רעוואָליוציאָנערע בלוט=באָד, וואָס קיינער האָט איר ניט באַדאַרפט.

אין פענזע האָט מען פאַר'ן דערמאָרדונג פון איין מיטגליד פון טשעקא צעשאָסן מאַסן עורבים. „בתשובה אַף די דערמאָרדונג פון חבר אוריצקי און דעם פירער פון וועלט=פּראָלעטאַריאַט, דעם חבר לעניך“ — האָט די אַלרוסישע טשעקא דערשאָסן 15 מענטשן, דערנאָך נאָך 90. צווישן זיי זיינען געווען רויבער, שוחד=נעמער, געלט=פעלשער — ד. ה. פשוט קרימינאַלע=פאַרברעכער. אָבער ניט נאָר די דעמאָקראַטישע נאָר אפילו די צאַרישע רוסלאַנד האָט דאָך ניט געוואוסט פון קיין טויט=שטראָף פאַר קרימינאַלע=פאַרברעכענס. אַזוי ארום האָט די סאָציאַליסטישע מאַכט גענומען אַף זיך דעם טרויערדיקן חוב אומצוווארפן אויך דעם דאָזיקן גרויסמוטיקן רחמנות=פרינציפ פון דער אַלטער וועלט און ווידער אַ מאָל איינצופירן די אכזריות'דיקע יוסטיץ פון פאַר דער רעפאָרם, פון פאַר די יעקאַטערינא=צייטן. אַף אַזאַ אופן איז די סאָציאַליסטישע מאָראַל גובר געווען די בורזשואַזי=איראָפּייאישע רעכטס=קאָדעקסן נאָר בכדי זיך אומצוקערן צו די אוראַלטע פעאָדאַלע מעטאָדן פון „שויץ פון דער געזעלשאַפט“ קעגן אירע שונאים. צווישן די דער'הרגעטע זיינען געווען אַמאָליקע צאַרישע מיניסטאָרן און מקורבים, וואָס זיינען געזעסן אין טורמע

פון די ע ר ש ט ע טעג פון דער פעוורַאַל=רעוואָלוציע. לשם וואָס פאַר אַ
אידעע זיינען געפאַלן אַלס קרבנות פון רויטן טעראָר, די מענטשן וואָס זיינען שוין
מער ווי אַ יאָר צייט געווען בכלל אַרויסגעריסן פון לעבן? לשם וואָס פאַר אַנ=
אַנדער אידעע — אַ חוץ דער שטרעבונג צו פאַרגרעסערן דעם סכום פון דער
שרעקענדיקער בלוט, — האָט עס דער רויטער טעראָר גדאַרפט נעמען אַלס
קרבנות די געוועזענע פאָליציי=אַגענטן, וואָס זיינען געזעסן אין די טורמעס, און
הייסט עס געווען אומטעטיק? די דאָזיקע הריגות פון מענטשן, וואָס זיינען
רעאַל אומשולדיק פאַר דער רעוואָלוציע און וואָס האָבן געזאָלט זיין נאָר אַלס
הוספה=פּאָרציעס פון בלוט, האָבן דאָך אָבער אַרויסגערופן אין א מורא׳דיקער
פאָרם ענלעכע מעשים אין דער פּראָווינץ. די שטראָמען פלעגן זיך צונויפגיסן
אין אַ טייך, דער טייך האָט איינגעפלאָסן אין אַ אָקעאַן פון שנאה און נקמה!

„בתשובה אויפן מאָרד פון אוריצקין און דעם אטענטאַט אף לענינען“,
האָט אין דער זעלבער צייט די אַרכאַנגעלער טשעקא דערשאָסן 9 מענטשן,
די קימערער — 12, די וויטעבסקער — 2, די סעבעזשער — 17, די וועלי=
שער — 2, וואָלאָגאַדער — 14, וועלסקער, — 4, פּאָשעחאָנער — 31, (צווישן
זיי — גאַנצע משפחות). סמאָלענסקער — 37 (צווישן זיי קרימינאַלע פאַר=
ברעכער, ג ע וו ע ז ע נ ע פּריצים, ג ע וו ע ז ע נ ע אָפיצירן און פּאָליציאַנטן):
פאַרן ווייטערדיקן קאַמף האָט די דאָזיקע טשעקא איינגעפירט פייניקונג=מכשירים.
די פּאָוולאָווע=פּאַסאַדער — 6 מענטשן („דינער פון דער זעלבסטהערשאַפט“),
די פּסקאָווער — 31, די יאַראָסלאַווער — 38. אַלע, אָדער כמעט אַלע מיטגלי=
דער פון די טשעקא זיינען געווען קאָמוניסטן. דער ריבינסקער איספּאָלקאָם איז
געוואר געוואָרן וועגן טויט פון קאַרל ליבקנעכט אין דייטשלאַנד, האָט ער באַ=
האַנדלט די פראַגע צי זאָל מען דערפאַר פּראָקלאַמירן אַ רויטן טעראָר קעגן דער
„אָרטיקער בורזשואַזיע“ 2). דער זעלבער איספּאָלקאָם איז שפּעטער אין
גאַנצן באַשטאַנד פאַרמשפּט געוואָרן אין געריכט פאַר רויבעריי, פאַר נעמען
שוחד, און פאַרן שיסן מענטשן אָן אַ משפּט. און אַזוי אָן אַ סוף, אָן אַ סוף.
און דער גאַנצער צאָרנדיקער אָנגריף קעגן דער רעוואָלוציע איז באַקרוינט גע=
וואָרן דורך דער נאַיוו=ברוטאַלער, פּאַטריאַרכאַל — אכזריות׳דיקער אָפּרעכ=
נונג מיט אַ פּערזאָן, וואָס האָט געוואגט הויבן אַ האַנט אפן קאָפּ פון דער
גאַנצער סיסטעם — אַף לענינען. ניט קוקנדיק אף די גליקלעכע פאַרהיילונג פון
לענינען, אפן כאַראַקטער פון דער פּערזאָן, וואָס איז דעם אטענטאַט באַגאַנ=
גען, אף די היסטאָרישע ביישפּילן פון באַגנאַדיקונג אין אַזעלכע פאַלן — האָט

**) שפּעטער וועלן מיר זעהן צי זיינען די דאָזיקע פיבער=אידעען געשטאַ=
נען אין הסכם מיט די אנשויאונגען פון ליבקנעכט אַליין, וואָס האָט זיך באַ=
טייליקט אין צונויפשטעל פון ספּאַרטאַק=פּראָגראַם.

מען דאָראַ קאַפּלאַן פֿאַרט גע׳הרג׳עט. „ווי שיין און גרויסמוטיק וואָלט אָבער געווען די באַגנאַדיקונג, ווי ניט ענליך אויפֿן צאַרישן שאַבלאָן, און ווי גוטיק זי איז געווען פֿאַר אונזער רעוואָלוציע אין דער צייט פֿון אַלגעמיינער פֿאַרווילדעטקייט און פֿאַרביסנקייט, בעת מע הערט נאָר דעם חיישן צאָנקריצן, דעם געיאַמער פֿון ווייטאָק, פֿון שנאה און שרעק, און... ניט איין קלאַנג, ניט איין אקאָרד פֿון ליבע ***).

VIII

טייכן וויז האָט זיך געגאָסן מענטשלעכע בלוט אין לאַנד. ווי אַנ׳אכזריות׳דיקער וויכער האָט זי געבושעוועט אויך אַף די פֿראָנטן פֿון בירגער־קריג, וואו ס׳האָבן זיך צונויפֿגעטראָפֿן אין אַ טויט־קאַמף די מחנות פֿון רויטע און ווייסע. ווי אין איטלעכער מלחמה, זיינען אין דעם קאַמף אויף ביידע צדדים געלייך אָן אַ צאָל געפֿאַלן מענטשלעכע קרבנות. אַנדערש האָט דאָך עס, ליידער, ניט געקאָנט זיין. דאַרף מען דאָך פֿאַרשטיין, אַז ער קומט שוין יאָ פֿאַר, — דאַרף מען אים מיט אַלע מיטלען זעהן איינהאַלטן, פֿאַרשמעלערן. מען דאַרף פֿאַרשטיין, אַז אויך אין בירגער־קריג מוז דער סאָציאַליסטישער לאַגער, וואָס קעמפּט פֿאַר אַ נייע וועלט, איינהיטן ווי אַ קודש־קדשים די בעסטע זייטן פֿון דער פֿאָלקס־נשמה און ניט דערלאָזן די ערגערע זאָלן זיך צעוואַקסן. נאָר אויך דאָס האָבן די אָנפֿירער פֿון די געשעהענישן ניט פֿאַרשטאַנען, אויך דאַ זיינען זיי געגאַנגען מיטן וועג פֿון עלעמענטאַרן טעראָר. דעם 23 אויגוסט 1918 איז אין די „איזוועסטיע" פֿאַרעפֿנטלעכט געוואָרן אַנ׳אַרטיקל פֿון דעם אָנגעזעהנסטן טוער פֿון דער טשעקא לאַציס; דאָס קעפּל פֿון אַרטיקל אַליין האָט שוין אַ סך געזאָגט: „די געזעצן פֿון בירגער־קריג זיינען ניט געשריבן געוואָרן". „כמעט אין אַלע צייטן, בא אַלע פֿעלקער פֿלעגן זיך די איינגעשטעלטע מנהגים (פֿון דער מלחמה) אויסדריקן אין דעם פֿאָרם פֿון געשריבענע געזעצן. די קאַפּיטאַליסטישע מלחמה האָט אירע געזעצן אין אַ רייע קאָנווענצן. לויט די דאָזיקע געזעצן הרג׳עט מען ניט קיין געפֿאַנגענע, מע טשעפּעט ניט קיין שלום־דעלעגאַציעס, מע בייט זיך מיט געפֿאַרנגענע... קומט איר אָבער צו צו אונזער בירגער־קריג — זעהט איר עס אַלץ ניט. אויב איר וועט אָנווענדן אָדער פֿאָדערן, עס זאָלן אָנגעווענדעט ווערן די דאָזיקע געזעצן, וואָס האָבן זיך אַמאָל גערעכנט פֿאַר הייליקע, וועט איר אויסקומען לעבערלעך *)... אויסקוילענען אַלע, וואָס זיינען

***) „דער בריוו פֿון מ. ספּירידאָנאָוואַ צום צ. ק. פֿון די באָלשעוויקעס".

*) אין וועמעס אויגן? אין די אויגן פֿון די קלאַסן־שונאים אָדער פֿון די פֿאָלקס־מאַסן? מיט וועמעס מיינונג אָבער דאַרף זיך די רעוואָלוציע רעכנען?

פאַרוואונדעט אין קאַמף קעגן דיר — אָט דאָס איז אַ געזעץ פון בירגער־קריג... די בורזשואַזיע האָט אים גוט גענומען אין אַכט, נאָר מיר באַנעמען אים שווערלעך, אָדער מיר באַנעמען אים לגמרי ניט. דאָס איז אַ שוואַכקייט. די געזעצן פון בירגער־קריג זיינען נאָך ניט געשריבן גע־וואָרן, זיי ווערן ערשט אָנגעמערקט אין דעם שטורמיקן קאַמף. מע דאַרף זיי אָבער וויסן. אָן דעם זיינען מיר פאַרפאַלן... הונדערטער און טויזנטער צעשיסט מען די אונזעריקע, און מיר — נאָר איינצלנע און אויך דאָס נאָך לאַנגע חקירות אין קאָמיסיעס און טריבונאַלן. אין בירגער־קריג עקזיסטירן ניט קיין געריכטן פאַרן שונא — עס גייט אַ קאַמף אַף לעבן אָדער טויט. אויב דו וועסט ניט שלאָגן, וועט מען דיר דערשלאָגן. דעריבער שלאָג, בכדי ניט צו זיין געשלאָגן".

וואָס איז עס אַזוינס? אַ אידעאָלאָגיע פון סאָציאַליזם, פון באַפרייאונג, פון גייסטיקער התרוממות?

ניין, דאָס איז אַ אידעאָלאָגיע פון קאַניבאַליזם, פון באַרבאַריש־קייט, וואָס ווערט קנעכטיש קאָפּירט פון די טוער פון דער אַלטער וועלט. מע וויל דאָ באַפלעקן און שענדן דעם בירגער־קריג מיט אכזריות און חיישקייט נאָר דערפאַר, וואָס זאָוי טוט דער צד שכּנגד, דער באַשיצער פון דער אַלטער וועלט. פון דאָסניי ווערן דאָ מיט דער טערמינאָלאָגיע פון געבילדעטן דור איבערגע׳חזרט די לאָזונגען פון אַלטן רעוואָליוציאָנערן פראַנקרייך: קיי־נעם ניט באַגנאַדיקן! (דער לאָזונג פון קאָנווענט), אַף קיינעם קיין רחמנות ניט האָבן! (דער לאָזונג פון די פּרינצן). הייסט עס, — קיין זאַך האָט זיך פאַר דער צייט ניט געביטן? הייסט עס, אַז די האָריקע באַוואַקסענע שוואַגען פון די וואַנדייער וועלדער זיינען געווען די דירעקטע און געטרייע מוסטערן פון אַלע אונזערע ווייסע, רויטע, טשעכאָ־סלאָוואַקן, אוראַלער קאָזאַקן, אוקראַאינער, סיבירער, דאָנער, קובאַנער פּויערים און אַרבעטער? איז, הייסט עס, דער אַכ־צענטער יאָרהונדערט געווען דער געזעצגעבער פון צוואַנציקסטן? נאָך מער: ניט אַף איין טאָג, און ניט פאַר איין פאָלק אַליין ווערן דאָך דיקטירט די דאָזיקע „פּרובן" פון בירגער־קריג. מוזן, הייסט עס די דאָזיקע אמת׳ן פון בירגער־קריג ווערן אַ טאַקטישע פּראָגראַם פאַר אַלע אַרבעטענדע פון אַלע לענ־דער לעולם ועד?

דאָס אַלץ איז גערעדט געוואָרן וועגן דעם מאַסן־קאַמף פון די בירגער. אָט ברענגען מיר אָבער אַנ׳אַנדער ציטאַטע פון די געדאַנקען — באַפעלן פון זעלבן מחבר, און איר וועט זעהן, ווי איינער און דער זעלבער רויטער פאָדעם נעמט דורך זיין גאַנצע אידעאָלאָגיע. אין פיר חדשים אַרום נאָכדעם, ווי די אויבן געבראַכטע ווערטער זיינען געדרוקט געוואָרן, בעת עס איז שוין פּראָקלאַ־

מירט געוואָרן דער רויטער טעראָר, מאַכט לאַצים נייע מסכנות אין דער טעאָריע פון מענטשען-פאַרניכטונג*). עס האַנדלט זיך וועגן די טריבונאַלן, וואָס משפּטן איינצעלנע אומשעדלעך-געמאַכטע שונאים: „זוכט ניט קיין באַשולדיקונג-באַווייזן וועגן דעם, צי האָט ער זיך געשטעלט קעגן דער ראַטן-מאַכט מיט געווער אָדער מיט זיין וואָרט. קודם כּל מוזט איר אים פרעגן, צו וואָס פאַר אַ קלאַס ער געהערט, פון וואָס פאַר אַ אָפּשטאַמונג איז ער, וואָס האָט ער פאַר אַ בילדונג, וואָס פאַר אַ פּראָפעסיע. אָט די פראַגן דאַרפן באַשטימען דעם גורל פון באַשולדיקטן. אין דעם איז דער תּמצית און דער מהות פון רויטן טעראָר" *).

וואָס זשע פאַר אַ גייסטיקער צושטאַנד האָט געדאַרפט הערשן אין יענעם אָרט, און יענער געגנט, וואו עס ווערן פאַרווירקלעכט די דאָזיקע מאָראַלישע עקרים פון דער רעוואָליוציע? די פירער און אידייאישע מנהגים וועלן זיך צעפאַרן, די לאָזונגען וועלן מיט דער צייט פאַרוועלקן, די באַפעלקערונג וועט דאָך אָבער בלייבן. פאַרגעסן וועלן ווערן די וואָרצלען פון די בלוטיקע מאַניפעסטן, ס'וועלן פאַרשווינדן פון זכרון די מקורות פון דער צאָרנדיקער שנאה; די שנאָה אָבער וועט בלייבן, מיט רשעות וועט ווערן אָנגעזאַפּט אפילו די לופט, אין דער פאַרפּעסטעטער סביבה ווערן עס אויפגעצויגן יונגע דורות, אַריינעמענדיק אין דער נשמה ווי ערשטע לעבנס-איינדרוקן, בלוט און רציחה. צי וועלן בלייבן קינדער, די קליינוואַרג וואָס וואַקסן אויף אין אַזאַ אַטמאָספער פון בירגער-קריג, אָדער זיי וועלן ווערן וועלפלעך?

אויב ניט דער מענטש און ניט די שולד זיינע טראָגן די אחריות אין דעם בירגער-קריג, נאָר די היילע קלאַסן אָפּשטאַמונג, זיין צופעליקע אָנגעהעריקייט צו אַ קלאַס — וואָלט דאָך אפשר געווען גלייכער פון אַלץ אויסקיילענען אַף איינמאָל די גאַנצע בורזשואַזיע, דעם אדל-קלאַס, די גייסטלעכע, אַלע אָפיצירן, אַדוואָקאַטן, פּראָפעסאָרן? וואָלט יעמאָלט אפשר גאָר ניט כּדאי געווען צו שטעלן צופעליקע גיליאָטינעס, נאָר מע וואָלט געדאַרפט פונקט ווי קאַליגולאַ טרוימען וועגן איין קאָנטר-רעוואָליוציאָנערן קאָפּ פאַר די אַלע קלאַסן, ראַנגען און פּראָפעסיעס, וואָס מע זאָל קענען לייכט אַראָפּהאַקן מיט איין קלאַפּ?

---

*) „Еженедельник Ч. К. Казани № 1, I. XI. 1918“.

*) אין די הענט פון דעם מחבר וואָלט מען געדאַרפט טאַקע איבערגעבן דעם גורל פון דעם יידישן קליין-בירגערלעכן אינטעליגענט מאַרקס, אָדער פון סימבירסקער אַדלמאַן און אַדוואָקאַט לענין. ס'איז כּדאי צו פאַרגלייכן מיט דעם די ווערטער פון ראָבעספּיערן. פאַרטיידיקנדיק פאַר'ן קאָנווענט דעם פּרעריאַלגעזעץ וועגן טעראָר האָט ער געזאָגט אין יוני 1794: „בּכדי צו טויטן די שונאים פון פאָטערלאַנד, איז גענוג פעסטצושטעלן זייער פּערזענלעכקייט. עס פאָדערט זיך ניט קיין שטראָף, נאָר אַ פאַרניכטונג".

אָדער אפשר פאַרשטיין מיר, אַז אפן פוסטן ארט, וואָס וועט בלייבן נאָך אַזאַ מין קרבן־חטאת, וועט שוין קיין שום לעבן ניט אויפבליען, אַז אין רויך פון דעם שונא'ס בלוט וועלן אַלע דערשטיקט ווערן — סיי די צדיקים, סיי די רשעים? פאַרוואָס זשע באַנעמט עס ניט, בעת מע דערלאַנגט אונז קאַליגולע'ס חלומות אין קלענערע דאזעס? וויפיל ביטערע און שרעקלעכע אמת'ן האָבן די בעסטע פון דער וועלט געזאָגט וועגן די אַלטע, נאַציאָנאַלע מלחמות. ווי שאַרף און ריכטיק אַ גאַרשין, אַ טאָלסטאָי, אַנדרעיעוו, מאָפּאַסאַן, באַרביוס און ליאַצקאַ האָבן אָפּגעשפּיגלט די צעעסנדיקע און פאַרדאָרבנדיקע השפּעה פון דער מלחמה, וואָס ווערט געפירט לשם נאַציאָנאַלע אָדער דינאַסטישע צילן. ערגער, *טויזנט* מאָל ערגער און טיפער איז די השפּעה פון אַ בירגער־קריג! ווייל דאָרטן איז דאָך אַ שטורמווינט, וואָס טראָגט זיך מיט טויט און חורבן, דאָ איז אַ אנשטעקונג, וואָס גייט אין דער *טיף*. דאָרטן זיינען פון אויסנווייניק — אָנגעבונדענע נאַציאָנאַלע ליידנשאַפטן, וואָס ברענען צייטווייליק מיט אַ פלאַקער פייער, וואָס ווערן אָבער גיך אויסגעלאָשן, ווייל זיי זיינען געקינצלט. דאָרטן איז אַ קינסטלעכע פיינדשאַפט צווישן מענטשן פון פאַרשיידענע *פעלקער*, אַ פיינדשאַפט, וואָס גייט אויס מיטן סוף פון דער אויסערלעכער מלחמה־סביבה. דאָ אָבער, אין דעם בירגער־קריג, אין דעם קאַמף צווישן אָרעמע און רייכע זעהן מיר סאָציאַלע ליידנשאַפטן, וואָס דרעמלען פון אייביק אָן אין די נשמות פון די קעמפנדיקע, און וואָס צעברענען זיך דעריבער אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער. דאָ איז אַ *נאַטירלעכע* שנאה צווישן *איינעם און דעם זעלבן* פאָלק, און אַזאַ שנאה ענדיקט זיך ניט מיטן סוף פון דער מלחמה־סביבה. נאָך די נאַציאָנאַלע מלחמות גייען זיך די פאַרסמ'טע מיט שנאה מענטשען פונאַנדער אין פאַרשיידענע זייטן, און אָפּגעזונדערטע מיט מרחקים פון די נעכטיקע פיינד, געפינען זיי וועגן צו דער שרחה פון עבר. בא אַ בירגער־קריג אָבער בלייבןביידע מחנות אין די גרעניצן פון זעלבן לאַנד, און אויך אף ווייטער פאַרפעסטעט די געמיינזאַמע שנאה זייער אַלגעמיינעם פאטערלאַנד, זייערע קומענדיקע דורות. און אויב אַזוי — איז דאָך קלאָר אף וויפיל דער בירגער־קריג איז פאַרביסענער, אכזריות'דיקער, געפערלעכער פאַר דעם ווייטערדיקן וואוקס פון דער פאָלקס־נשמה, און ווי אויפמערקזאַם, ווי גאונישאויפמערקזאַם די אָנפירער פונם קריג דאַרפן זיך עס צוהערן צו די זיינע השפּעות!

לאָמיר נאָך אַ מאָל אַרויפברענגען אַפן זכרון לאַצים'עס ווערטער, און מיר וועלן זעהן, *ווי ווייט* מיר זיינען פון אַזאַ מין פאַרשטייעניש. שלאַג, פאַרטיליג, פאַרניכט — דאָס זיינען די איינציקע ווערטער פון זיין קאדעקס פון בירגער־קריג. וואָס פאַר אַ געוואַלטיקער טעות עס שטעקט אָבער אין *אַזאַ*

פרוש פון בירגער-קריג! אין אַזאַ אויסטייטשונג שטעלט ער זיך אַלס ציל אויסצוראָטן דעם קעגנער, פאַרטרייבן אים פון דער וועלט, פאַרבייטן אינגאַנצן איין קלאַס מיטן אַנדערן אָדער מיט אַנדערע. דער בירגער-קריג האָט אָבער אין דער אמת׳ן נאָר אַן׳אַנדערע און גראָד אַ היפוכ׳דיקע ציל: באַהערשן דעם קעגנער, צערזעצן אים פון אינעווייניק, מאָראַליש באַזיגן אים. איטלעכער קאַמף קען שטרעבן סיי צו דער פאַרניכטונג, סיי צו דער באַהערשונג פון שונא. די נאַציאָנאַלע מלחמות פלעגן שטעלן פאַר זיך אַמאָל איינע און אַ מאָל די אַנדערע אויפגאַבע. דער בירגער-קריג איז אָבער לויטן עצם מהות זיינעם געווענדעט אף די צוציאונג פון די פיינדלעכע אָדער נייטראַלע סאָציאַלע שיכטן צו דער נייער סאָציאַלער אָרדנונג, אף זייער צופּאַסונג צו איר, אף זייער אַסימילירונג מיט איר. ווייל ביידע לאַגערס געהערן דאָך צו דער זעלבער איינהייט — צו איין פאַטערלאַנד, מדינה, פאָלק. און ביידע זיינען פאַראינטערעסירט אין דעם, אַז דער קעגנער זאָל אָפּגעהיט ווערן צוליב דער דאָזיקער „געמיינזאַמער" איינהייט, צוליב׳ן פאַטערלאַנד אַשטייגער. אויב דער כלל איז ניט אַלעמאָל ריכטיק פאַר ביידע לאַגערס, איז ער אָבער, בלי שום ספק, ריכטיק פאַר יענעם צד פון דעם סאָציאַלן קריג, וואָס קעמפט פאַר אַ נייער, פאַר אַ גערעכטערער געזעלשאַפטלעכער אָרדנונג. איז ער דעריבער נאָך שטאַרקער חל אף די אַרבעטענדע, וואָס טרעטן אַריין אין בירגער-קריג לשם אַ סאָציאַליסטישער אָרדנונג. דער כלל ווערט נאָך שטאַרקער מחמת דעם, וואָס נאָר אַ גאַנץ קליינער מעוט פון קעגנערישן קעמפנדיקן צד באַשטייט פון אמת׳דיקע פאַרטרעטער פון די פאַרמעגלעכע קלאַסן (פריצים, באַנקירן, בורזשואַ). דאָס רוב זיינען עס די אייגענע אַרבעטס מענטשן (פויערים, אַרבעטער, אינאָראָדצעס), וואָס זיינען מיטגעצויגן אָדער מיט כח מאָביליזירט דורך דער בורזשואַזיע און וואָס טרעפן זיך צונויף אין זייער אָפענעם קאַמף מיטן רעוואָלוציאָנערן חיל מיט אַנדערע אויך אַרבעטענדע. און אויך דער קליינער טייל פון דעם קאָנטר-רעוואָליוציאָנערן לאַגער, וואָס געהערט פערזענלעך צו די אין דער געשיכטע פאַרמשפטע הערשענדיקע קלאַסן, באַשטייט נאָך ניט אַלעמאָל פון אַזעלכע קלאַסן שונאים, וואָס עס איז שוין זיי גאָרניט צו פאַרענדערן; אף וויפיל עס ווירקט אין זיי נאָר די היסטאָרישע טראַדיציע, די קלאַסן-דערציאונג, די פאַראורטיילן פון ראַנג און קאַסטע, דער פחד פאַר דער אייגענער עפנטלעכער מיינונג, דער בלינדער בלוט-אינסטינקט. ווי פאַרוויקלט ווערט עס אף אַזאַ אופן די פאָליטיק — ניט די טעכניק — פון בירגער-קריג *).

*) אַ ביטערן טעות האָט געהאַט דער קאָנווענט פון 93 יאָר, בעת ער האָט אין זיין פאָליטישן גרימצאָרן אָן אַ סוף פאַרטיליגט די פויערשע וואַנדייע;

אין אונזער בירגער־קריג ווילן מיר ניט עוקר מהשרש זיין די דאָנער אָדער קובאַנער קאָזאַקן, אָדער דאָס אוראַלער פּויערטום, אומגעקערט — מיר ווילן זיי איינגאַנצן אָפּהיטן פאַר דער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט (ניט אַלס שטאַנד נאָר אַלס אַרבעטס־גרופּן). ווי זשע קען גאָר קומען דער געדאַנק וועגן דער פאַרניכטונג פון „קאָנטר־רעוואָליוציאָנערן" לאַגער? ניט אין דעם באַשטייט די פּאָליטיק פון בירגער־קריג, אַז דער אָדער יענער זאָל אויסגעראָטן ווערן פון די רייען פון דער נייער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט, — און מעג ער זיין אפילו דער אויסגעשפּראָכענסטער פאַרשטייער פון אָפּשטאַרבנדיקן קלאַס, — נאָר גראד פאַרקערט — אין דער סאָלידאַריזירונג פון אַלעמען אונטער איין דאַך פון דעם געמיינזאַמען נייעם היים. אויב דער קעגנערישער לאַגער קעמפט מיט אונז פיזיש און אפילו גייסטיק — דאַרפן מיר קודם כל אָפּשוואַכן אים אינערלעך מיט אונזער גייסטיקן געווער, מיטן אמת פון אונזער זאַך, מיטן ענטוזיאַזם פון אונזער גלויבן און נאָר אין העכסטן פאַל זאָלן מיר אָנקומען צום פיזישן קאַמף ווי צו אַ אוממאַרמיידלעכן בייז. אויך דאַן אָבער באַשטייט אונזער אויפגאַבע אין דעם, מיר זאָלן כסדר אויסנוצן יעדע געלעגנהייט בכדי אַראָפּצולאָזן דעם שווערד און פאַרבייטן אים מיטן סאָציאַליסטישן פּרעדיגט, שפּאַלטן מיט אונזער אמת די רייען פון אונזערע שונאים, וועקן אין זיי די אַלגעמיין־מענטשלעכע און אַרבעטס־סטרונעס, וואָס זיינען דורכן קאַמף פאַרהילכט געוואָרן, אַריבערציען זיי מיט אַ גייסטיקער „צוואַנג" אף אונזער צד. ווייל ניט אף איין רגע טאָרן מיר ניט פאַרגעסן, אַז ניט קיין נייע דעספּאָטישע אָדער קלאַסן־אָרדנונג ווילן מיר בויען, נאָר אַ אָרדנונג פון אַלגעמיין־מענטשלעכער ברידערלעכקייט, באַ וועלכער עס איז אונז טייער איטלעכער מענטש, וואָס האָט פון זיך אַראָפּגעריסן די קלאַסן־הייטל. און טאָמער דערווייטערט זיך אַפּן אַוועגטינער באַרג פון סאָציאַלער מחלוקות דער קעגנערישער קלאַס און זיינע מיטגייער, — באַשטייט די אויפגאַבע פון אונזער בירגער־קריג ניט אין דער פאַרניכטונג פון די אַוועקגעגאַנגענע נאָר פון אוועגטין אַליין, פון דעם מקור און יסוד פון דער מחלוקת, וואָס צעטיילט די מענטשן. ניט דער וועט זיגן, וואָס וועט פאַרפילן זיין וועג מיטן רויך פון שרפות און מיט טויזנטער הרוגים; נאָר דער וואָס האָט מיטן גלאַנץ פון זיינע אידעען און מיטן שיין פון זיין מאָראַלישן אמת געבראַכט טויזנטער מענטשן

ווייל פאַרניכטנדיק לשם טאַקטישע דערפאָלגן מאַסן שונאים, האָט ער דאָך אין דער זעלבער צייט דער'הרג'עט די לעבעדיקע כחות פון פּויערטום, וואָס זיינען אַזוי נויטיק פאַר דער נייער אָרדנונג, וואָס ווערט געשאַפן. לאָמיר זיך דערמאָנען אָן דער אַרויסטרעטונג פון פּיליפּאָ קעגן דויער פון דער וואַנדייער שחיטה און די אונטערשטיצונג, וואָס דאַנטאָן האָט אים געגעבן אין דער פראַגע.

ווי געפֿאַנגענע צו זיך אין לאַגער. נאָר וועגן אַזאַ נצחון קען טרוימען אַ בירגער-קריג, וואָס ווערט געפֿירט אונטער דער רויטער אַרבעטס-פֿאָן.

אָבער אַ בירגער-קריג, וואָס שאַנעוועט ניט קיין מענטשן און קיין מענטשלעכע געפֿילן, וואָס האַלט אין איין רייצן די אוראַלטע קלאַסן-ליידנשאַפֿטן, וואָס וואַרפֿט כּסדר אונטער נייע ברען-שטאָף אין דעם סאָציאַלן האַליך-שייטער, וואָס פֿאַראייביקט זיך אַליין — אַזאַ קריג איז ניט מסוגל פֿונ׳סגיי צו דערציען די אַלטע וועלט. לאַ די וואָס ער ציט ניט אַריין קיין נייע שיכטן און קרייזן אין תּחום פֿון דער נייער געזעלשאַפֿט, — ער פֿאַרשמעלערט נאָך אירע ראַמען, פֿאַרטרייבט פֿון איר די נאַטירלעכע און מעגלעכע אנהענגער און פֿריינד. אין אונזער לאַגער שאַפֿט ער אַליך מעהר און מעהר ידידים און פֿריינד פֿון צד שכּנגד. און אויב ער שאַפֿט ניט אָט די אַקטיווע קעגנגעזעצטע סימפּאַטיעס — בכל אופֿן רופֿט ער אַרויס אַ שרעקלעכע, שווייגנדיקע-קאַלטע, פֿאַרפֿרירנדיקע אַטמאָספֿער פֿון גלייכגילטיקייט צו ביידע צדדים, וואָס פֿאַרוואַנדלט דעם בירגער-קריג פֿון אַ גרויסער היסטאָרישער דין-תּורה צווישן דער אַלטער און נייער וועלט אין אַ פּשוטע „קריגס-קאַמפּאַניע“ פֿון רויטע און ווייסע. אין אַזאַ בירגער-קריג איז קיין רעוואָליוציע ניטאָ, ס׳איז פֿאַראַן נאָר אַ קאַמף פֿון צוויי רעגירונגען פֿאַר דער מאַכט, אַ קאַמף, וואָס פֿירט זיך ביי דעם שטיל-שווייגן פֿון פֿאָלק.

און נאָך איינס: לויט זיין טיפֿערן מהות איז דער בירגער-קריג ניט קיין פּראָצעס פֿון מענטשן-פֿאַרניכטונג. ער איז מסירות-נפֿש פֿון אַ פֿאָלק, אַ מאַסן-גבורה, אַ פֿרעדיגט פֿון דער אידעע מיט לייב און לעבן (און ניט נאָר מיט געדאַנק און וואָרט). דעריבער האָט ער אַ אינערלעכע גייסטיקע קרובֿ׳-שאַפֿט צו אונזער אַמאָליקן טעראָר — צום טעראָר פֿון אַ באַלאַמאַשעוו און אַ קאַלאַיעוו. ווייל אי דאָ אי דאָרטן האָבן מיר מער צו טאָן מיט׳ן שטאַרבן פֿאַר דער אידעע, ווי מיטן טויטן לשם איר. דאָרטן איז עס אַ פּערזענלעכע העל-דישקייט פֿון אַ רעוואָליוציאָנער, דאָ — אַ מאַסן גבורה פֿון רעוואָליוציאָנערן פֿאָלק. דעריבער קאָן דער בירגער-קריג זיין נאָר אַ פֿרייוויליקער, דעריבער קען ער געפֿירט ווערן נאָר דורך קעמפֿער, וואָס האָבן באַוואוסטזיניק אויסגעקליבן זייער וועג. און ווער ווייס — אפֿשר העננט דער פֿאַרניכטונגס-כאַראַקטער פֿון בירגער-קריג, וואָס ווערט איצט געפֿרעדיקט, אין אַ גרויסער מאָס אָפּ פֿון דעם צוואַנג-פּרינציפּ, וואָס אויף אים איז געבויט די רעוואָליוציאָנערע אַרמיי. דער אידעאַליסטישער, העראָישער כאַראַקטער פֿון בירגער-קריג גייט אויס, מוז אויסגיין, אויב ער ווערט געפֿירט, ווי די נאַציאָנאַלע מלחמות לויט אַ צוואַנג-מאָביליזאַציע, אויב די קעמפֿער האָבן ניט קיין

סוביעקטיווע פאַרשטייניש פון זייער חוב, אויב די בלוט־פאַרגיסונג קומט פאר על פי הכרח, ווי אַ פליכט.

ניטאָ קיין שיעור פאַר דער אכזריות פון בירגער־קריג, אומבאַגרענצט איז זי אויך אין דער סיסטעם פון איינערלעכן רויטן טעראָר. דאָס האָט קלאָר באַוויזן טאַקע דער זעלבער אָפיציעלער מלוכה־געדאַנק. ניט אבי וואו נאָר אין דעם „Еженедельник чрезв. ком.“ (וואָכנשריפט פון דער טשעקא) אַליין איז אין אָקטאָבער 1918 (№ 3) אָפּגעדרוקט געוואָרן אַ בריף פון די נאַלינער (וויאַטקער גוב.) באָלשעוויקעס מיטן קעפל: „почему вы миндальничаете?“ (וואָס צאַצקעט איר זיך?*). די מחברים פון בריוו זיינען אויפגעבראַכט אַף דער ידיעה, אַז „דער ענגלישער דיפלאָמאַטישער פאַרטרעטער לאָקאַרט, וועמעס מעשים מע האָט אויפגעדעקט, איז אַוועק פון טשעקאַ שטאַרק מבולבלדיק“. „זאָגט זשע — דונערט דער בריף — פאַרוואָס האָט איר אָט דעם זעלביקן לאָקאַרט ניט געפייניקט מיט די סאַמע ראַפינירטע עניים, בכדי אַרויסצובאַקומען בײַ אים די פילע ידיעות און אַדרעסן, וואָס עס מוז געווים פאַרמאָגן אַזאַ מין חפץ!.. פון דער באַשרייבונג פון די עניים האָט געדאַרפט אַרומנעמען שוידער און שרעק אַלע קאָנטר־רעוואָלוציאָנערן. זאָגט, למאי האָט איר אים אנשטאט דעם געלאָזן „אַוועקגעהן פון טשעקאַ שטאַרק מבולבלדיק?“ זאָל וויסן איטלעכער ענגלישער אַרבעטער, אַז דער אָפּיציעלער פאַרשטייער פון זיין לאַנד פאַרנעמט זיך מיט אַזעלכע געשעפטן, פאַר וועלכע מע מוז אים אַזוי פייניקן“. דער בריוו ענדיקט זיך מיט די פאָלגנדיקע ווערטער: „אַ סוף צו די סענטימענטן... מע האָט געפאַקט אַ געפערלעכן חברה׳מאַן, דאַרף מען אַרויסבאַקומען פון אים אַלץ, וואָס עס לאָזט זיך, און משלח זיין אים אַף יענע וועלט“. און די רעדאַקציע פון דעם „סאָציאַליסטישן אָרגאַן“ איז מוסיף, אַז „פּרינציפּיעל איז זי מיט דעם בריוו מסכים“... די באַמערקונג פון דער מאָסקווער רעדאַקציע צו דעם בריוו זאָגט עדות, אַז די וויאַטקער באָלשעוויקעס זיינען, חלילא, ניט געווען קיין יחידים אָדער אויטאָפּיסטן. דער פאַרנעם פון דעם טעאָריסטישן געדאַנק האָט שוין קיין שום גרעניצן פאַר זיך ניט געהאַט. די רוסישע פּראָווינץ און די פאַרוואָרפענע שטעטלעך און דערפער װעלן גאַנץ גיך באַווייזן, ביז וואַנען עס קען דערפליהן אָט דער פענדל, וואָס האָט איינמאָל געקראָגן אַ שטופּ פון דער צענטראַלער צעבושעוועטער האַנט. אויבן אָן, אין

*) דער דאָזיקער סאָציאַליסטישער אויסדרוק איז צום ערשטן מאָל אָפּיציעל פאַרהייליקט געוואָרן אין פּעטראָווסקי׳ס צירקוליאַר. די פּראָווינץ איז זייער לייכט צוגעשטאַנען צו דער דאָזיקער טערמינאָלאָגיע.

די הויפּט=שטעט האָט מען נאָך געגרייט הויפּטזעכלעך קעגן די קאָנטער=רעוואָליוציאָנערן ריטער, וואָס מע האָט לשם זיכערהייט נאָך אומגעוויקלט מיט „טעאָריעס“. לאָמיר אָבער אַ קוק טאָן, אין וואָס פאַר אַ בייטשן פון אימה און צער די דאָזיקע „טעאָריעס“ האָבן זיך אָפּגעשפּיגלט אין די טיפּענישן פון רוסלאַנד, וואו דער דאָרף האָט באמונה ובלב תמים מקבל געווען די רעוואָליוציע. ניט איין וואָרט גוזמא וועט דאָ ניט זיין, נאָר דער אמת, אַ קליין ברעקעלע פון דער אַלרוסישער אימה און קלאָג *).

אין קאָסטראָמער גובערניע, אין דאָרף אורען האָבן זיך אויסגעצייכנט „דער פאַרשטייער פון איספּאָלקאָם רעכאַלעוו און זיינע נאָענסטע מיטאַרבעטער פון סאָוועט. שלאָגן דעם עולם, וואָס קומט עפּעס בעטן אין סאָוועט — דאָס איז געוואָרן אַשטייגער=זאַך; פּונקט אַזוי פלעגט מען שלאָגן אין די קלענערע דערפער. אין בערעזאָווקע, למשל, פלעגט מען די פּויערים שלאָגן ניט נאָר מיט די פויסטן, נאָר אויך מיט שטעקנס; פון די געשלאָגענע פלעגט מען אַראָפּנעמען די שטיוול, מע פלעגט זיי אַריינזעצן אין אַ קעלער אין שניי“. „ניט נאָר איין רעכאַלעוו מיט זיין חברה האָבן זיך קונה שם געווען אין אורענער געגנט, נאָר אויך די מיטגלידער פון וואַרנאַווינער איספּאָלקאָם גאַלאָכאָוו, מאַכאָוו, א. אנד. באַזונדערס האָבן זיי געוויזן וואָס זיי קענען בעת די ברויט=רעקוויזיציעס... צופאָרנדיק צו אַ דאָרף, פלעגט דער אָטריאַד פון גאַלאָכאָוו און מאַכאָוו אָנהייבן אַ שיסעריי פון קוילן=וואַרפער, בכדי איבערצושרעקן די איינוואוינער. די פּויערים פלעגן שוין לכתחילה אָנטאָן צו פינף העמדער און מער, כדי זיי זאָלן ניט שפּירן די שמיץ דאָס האָט אָבער וועניק וואָס געהאָלפן, ווייל נאָך די שמיץ, וואָס זיינען געווען צונויפגעפלאָכטן פון דראָט, פלעגן די העמדער זיך אַריינשניידן אין די פלייש און פלעגן אַזוי פאַרטריקנט ווערן, אַז מע פלעגט זיי מוזן באַם אַראָפּנעמען אָפּנעצן מיט וואַרמע וואַסער“. „מאַכאָוו האָט געהייסן — דערציילט איין רויט=אַרמייער — „מיר זאָלן גוט אַריינשיטן די אַרעסטירטע פּויערים, ד. ה. אַ שמיץ טאָן מיט דער נאַגייקע, און האָט געזאָגט: „איידער שלעפּן זיי מיט זיך שיט זיי אַזוי אַריין, אַז זיי זאָלן גוט געדענקען די ראַטן=מאַכט“. „מע מאַכט אונז אומגליקלעך“, שרייבט אַ וואָלאָסט=פאַרזאַמלונג פון קאָסטראָמער גובערניע, „מע פאַרגוואַלדיגט אונזער רצון, מע האַלומעט זיך איבער אונז, ווי איבער בהמות“*). אין וועטלוגער און וואַרנאַווינער אויעזדן פון דער זעלבער גובערניע פלעגן „די פאַרשטייער פון דער מאַכט, קומענדיק אין אַ דאָרף

---

*) די ציטאַטן זיינען גענומען פון דער „פּראַוודאַ“, פון די „Изв. В. Ц И. К.“, Бюллетень Ц. К. П. Л. С. Р פון „ספּירידאָנאָוו'ס בריוו“ (די מאַטעריאַלן זיינען נאָך פאַרן יאָר 1919).

*) В. Ц. И. К. 23 I. 1919.

צווינגען דעם גאַנצן סכאָד (פּויערים פֿאַרזאַמלונג) שטעלן זיך אַף די קני — די פּויערים זאָלן פֿילן דרך־ארץ פֿאַר די „ראַטן־מאַכט“.

דאָס געזעץ וועגן „קאָמיטעטן פֿון דאָרפֿישער אָרעמקייט“, וואָס האָט געזאָלט קעמפֿן קעגן די „קולאַקעס“ אין דאָרף, האָט שטאַרק מיטגעהאָלפֿן און אפֿילו אָרגאַניזירט דעם ווילדן באַלעבאַטעווען פֿון טעראָר! ס'האָט זיך אָבער אויסגעלאָזן, אַז אין עלף אויסגעפֿאָרשטע גובערניעס איז סך־הכּל געווען נאָר 1,8% קולאַקעס. „אַף אַזאַ אופֿן זיינען די אָרעמקייט־קאָמיטעטן פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ באַוואָפֿנטע דיקטאַטור פֿון 4—3 אָפּטמאָל צופֿעליקע מענטשן קעגן דעם אמת'דיקן אַרבעטס־פּויערטום. און צוגלייך מיט דעם איז געווען אַ גאַנצער מבול פֿון רויבערייען און מעשים־תּעתועים קעגן גאַנצן אַרבעטנדן פּויערטום“. (לארינס אַרטיקל אין די „איזוועסטיא“ 226 №, 1918). „אין כוואַלינער אויעזד סאַראַטאָווער גוב. זיינען אָנגעקומען אין דאָרף רויטע אַרמייער אין אַ רעקוויזיציע אָטריאַד. זייערע דריי מנהיגים האָט באַנאַכט צונויפֿגעזאַמלט די פּויערים, האָבן זיי געהייסן איינהייצן די באָד און ברענגען צוטרייבן אהין מיידלעך. „די שענסטע מיידלעך, יונגע“. האָט זיך אָנגעהויבן אַ ויצעקן, געוואָרן אַ געשלעק, עמיצער, פֿון די רויט־אַרמייער האָט אויסגעשאָסן. האָט מען זיך אָפּגעשלאָגן אַ גאַנצע נאַכט — איינעם פֿון די מנהיגים דערהרגעט, די אַנדערע צוויי זיינען צוזאַמען מיט אָטריאַד אַנטלאָפֿן. („פּראַוודאַ“, 265 №, 1918). אַזוי פֿלעגן אַרויסגערופֿן ווערן די צאָלרייכע פּויערים־אויפֿשטאַנדן, וואָס פֿלעגן דערנאָך אומרחמנות'דיק ווערן אונטערדריקט און פֿונדאָסניי פֿלעגט זיך שאַפֿן אַ מקור פֿון אומרועען און פֿאַרביטערונג. אין ניקאָלאַיעווער אויעזד פֿון וואָלאָגאָדער גוב. פֿלעגט מען „אומבאַרמהערציג אָפּנעמען ניט דעם עודף, נאָר טאַקע ממש דאָס לעצטע שטיקל ברויט. די פֿאַרזאַמלונג האָט מען מיט אַ שיסעריי צוטריבן, ס'איז פֿאָרגעקומען אַ „אויפֿשטאַנד“, אָבער ניט פֿון קולאַקעס, נאָר פֿון די אָרעמע. „די טשעקאַ פֿלעגט מאַסנוויז פֿאַרשפּאַרן די פּויערים אין אַ קאַלטן שפּייכלער, מע פֿלעגט זיי אויסטאָן נאַקעטערהייט און שלאָגן מיט שאָמפּאָלעס. די אָרטיקע טוער פֿלעגן זאָגן: „מע האָט אָנגעזאָגט פֿון צענטער, אַז עס איז בעסער איבערזאַלצן איידער ניט דערזאַלצן“. דאָרטן פֿלעגט פֿאָרקומען אויך אַ אינקוויזיציע — פֿאַרהער מיט פּייניקונגען.

אין צוויי אויעזדן פֿון טאַמבאָווער גובערניע פֿלעגט מען זאָגן, אַז „קיין זאַך וואָלט ניט אַרויסגעקומען, אויב אונזערע חברים, וואָס האָבן באַקומען וואַרעמע ערטער, וואָלטן ניט געוואָרן קיין אוריאַדניקעס און גאָרדעוויס“ („פּראַוודאַ“, 265 №) „די קאָמוניסטן (אין טאַמבאָווער גוב., ספּאַסקער אויעזד) נעמען אַליין אָפּ באַם אַרבעטס־פּויערטום; זאָגט מען אַ וואָרט אַנטקעגן — ווערט מען אַרעסטירט, צעממית'ט, דערשאָסן. אַלע כוליגאַנעס, שאַרלאַטאַנעס און ליי־

דיקגייער רופט מען באַ אונז מיטן נאָמען „קאָמוניסט“. די קאָמוניסטן באַטראַכט מען ווי פאָלקס־שונאים, מחמת די מעשים־תעתועים, וואָס זיי פירן אפ. („פראַוודא“, № 280). „אַמאָליקע צייטן — זאָגט מען אין מאַקאַריעווע — פלעגן די פריסטאַווס ניט רייטן אַף׳ן פויער, טוען עס היינט די קאָמוניסטן“. אין דוכאָוושטשינע, סמאָלענסקער גוב. איז דער גאַנצער איספּאָלקאָם געווען איין שכורע חברה און אים דאַרף מען פאַרדאַנקען דעם אויפשטאַנד. איין אָרעמקייט־קאָמיטעט קריגט פון דערנערונגס־קאָמיסאַר אַזאַ באַפעל: „זאָגט אָן אייערע בירגער, אַז איך גיב זיי 3 טאָג צייט בכדי זיי זאָלן ברענגען צופירן צען טויזנט פוד ברויט. אַז מען וועט עס ניט מקיים זיין וועל איך אַלעמען דערשיסן, ווייל היינט באַנאַכט האָב איך שוין איינעם אַ אויסוואורף דערשאָסן אין דאָרף וואַרוואַרינקאַ: מיין באַפולמעכטיקטער דער־און־דער האָט דאָס רעכט צו צעשיסן די ווידערשפּעניקע, און דער עיקר די ניט־ערעכטיקע וואָלאָסט“... („איזוועסטיע“ № 7). אין ליווני אָרלאָווער גוב., שמייסט מען און מע שיסט פאַר׳ן ברענגען נאָר איין העלפט פון אָפּצאָל.

אפשר איז שוין גענוג מיט די בילדער פון רעוואָליוציאָנערן לאַנד? אפשר זאָלן מיר אויפהערן די באַשרייבונג פון דער „איבערגאַנג־תקופה צום סאָציאַליזם“? טאָמער זיינען מיר שוין דערגאַנגען ביזן לעצטן גרעניץ?

ניין, נאָך ניט גענוג, נאָך ניט דערגאַנגען, לאָמיר זיך ווייטער צוקוקן.

„מע האָט אונז פון אַ רעקוויזיציע־אָטריאַד צעשטעלט אין אַ רייע“ — שרייבט מען אין איין בריוו — „אַ גאַנצע דריטל פון וואָלאָסט, און אין אָנוועזנהייט פון די אַנדערע צוויי דריטל האָט מען אונז געהאַקט מיט די פויסטן פון רעכטס אַף לינקס, און אַז עמיצער פלעגט פרובן מאַכן אַ ויברח פלעגט מען זיך אַ נעם טאָן צו די צופליגעס“. („בריוו פון ספּירידאָנאָווא צום צ. ק. פון די באָלשעוויקעס“). אָדער פון אַ צווייטן בריוו: „אַז ס׳פלעגן אונטערקומען די באָלשעוויקעס, פלעגט מען אָנטאָן אַף זיך אַלע העמדער און אפילו ווייבערשע יאַקלעך, בכדי אָפּשוואַכן די שמערצן; די רויט־אַרמייער זיינען אָבער שוין געווען אַזוי גענייט, אַז צוויי העמדער אַלע מאָל פלעגן זיך איינשניידען אין לייב פונם פויער. דערנאָך פלעגט מען עס אַראָפּנעמען מיט וואַסער אין באָד אָדער פּשוט אין טייך, אַנדערע פלעגן זיך גאַנצע וואָכן ניט קענען ליגן אַפן רוקן. אַלץ ביז אַ האָר האָט מען באַ אונז אָפּגענומען, באַ די ווייבער — אַלע קליידער און שטאָפן, באַ די פויערים — די רעקלעך, זייגערס, שטיוול, פון ברויט איז שוין אָפּגערעדט“. פון נאָך אַ בריוו: „מע האָט אונז געבונדן, געשלאָגן; איינעם האָט מען בשום אופן ניט געקאָנט באַצווינגען, האָט מען אים דער׳הרג׳עט, געווען איז ער אָבער אַ משוגענער... אַ סך בלעטער און ביכלעך האָבן זיי אונז געלאָזן, האָבן מיר זיי

פאַרברענט, דאָס איז אַלץ שקר און חניפה". „אין די אָרעמקייט־קאָמיטעטן גייען נאָר קולאַקעס און כוליגאַנעס; זיי פאָרן זיך אַרום אף אונזערע פערד, יעדן הויז כסדר צווינגען זיי קאָכן זיך מיטאָגס. זיי נעמען אפ אונזער געלט, טיילן עס צווישן זיך, און נאָר אַ קליינער פראָצענט שיקן זיי אָפ קיין קאַזאַן. זיי האָבן געהייסן אָפנעמען די בהמות בא די פויערים". (ספּירידאָנאָווס בריוו). פון אַן אַנדער בריוו: „מיר האָבן ניט באַהאַלטן קיין ברויט, ווי מען'ט געהייסן לויטן דעקרעט, האָבן מיר געלאָזן פאַר זיך צו 9 פוד אף אַ יאָר אף איין מענטשן. האָט מען צוגעשיקט אַ דעקרעט מע זאָל זיך לאָזן נאָר 7 פוד, 2 אָפגעבן — אָפגעגעבן. זיינען געקומען באָלשעוויקעס מיט אַ אָטריאַד, אינגאַנצן חרוב געמאַכט. האָבן מיר זיך אַ שטעל געטאָן. אין יוכנאָווער אויעזד איז שלעכט, די אַרטילעריע האָט זיי צעקלאַפּט. דערפער ברענען, הייזער מיט ערד אויסגעגליכן. אַלץ פלעגן מיר אָפגעבן, געוואָלט מיט גוטן, געוואוסט די שטאָט הונגערט, זיך אַליין ניט געשאַנעוועט". פון אַן אַנדערן: „די רעקוויזיציע־אָטריאַדן א. אַנד. האָבן ממש ביז טויט פאַרמאַטערט די אַרבעטס־פויערים. ס'האָט זיך געקערט עפּעס אַזוינס, וואָס לייגט זיך ניט אַפן שכל, מע האָט געראַבעוועט, געשלאָגן, געשמיסן, געוואַלדעוועט, אַלץ צוגענומען. שטענדיק באַוואפנטע, שכורע, מיט קוילנוואַרפער... דעם קאָמיסאַר פון סטאַנציע האָט מען שיעור ניט צע'ממית'ט, אָנגעסטראַשעט אים מיט אַ פאַפירעלע וואָס האָט זיי כלומערשט געגעבן דאָס רעכט צו טאָן אַלץ, וואָס זיי ווילן". כאַראַקטעריסטיש איז בעת די אַלע מעשים־תעתועים האָבן זיי גערעוועט ווי חיות, אויסשרייענדיק איינצלנע, ניט צונויפגעבונדענע ווערטער: „וואָס, קאָנטר־רעוואָליוציע איינגעפירט... ניין, וואַרט... מיר וועלן אייך... אָט אַזוי... צו דער וואַנט... און פאַרטיק". די פערזאָן צו וועמען מע האָט געשיקט די אַלע בריוו, שרייבט: „ס'זיינען פאַרעגיסטרירט אייניקע גובערניעס, וואו מע האָט געשמיסן פויערים. די צאָל צעשיסונגען, הריגות פאַר אַלעמען אין די אויגן און אין דער נאַכט־פינסטערניש, אָן אַ משפט ערגיץ אין הינטער־קאַמערן, פאַר „קאָנטר־רעוואָליוציאָנערע" אַרויסטרעטונגען און „קולאַק"־אויפשטאַנדן, אין וועלכע ס'פלעגן זיך אַ שטעל טאָן 15 טויזנטיקע געמיינדעס ווי איין מענטש — דאָס איז גאָר אוממעגלעך צו באַרעכענען. די בערכ'דיקע ציפערן זיינען שוין ווייט אַריבערגעשטיגן די צאָל קרבנות פון די שטראָף־עקספּעדיציעס פון די יאָרן 1905—6". („ספּירידאָנאָוואַ'ס בריוו"). מע פלעגט, למשל, הרג'ענען ליגקע ס.ר. „אָפטמאָל הרג'ען דערפאַר, וואָס זיי זיינען ליגקע ס. ר. און פאַר'עקשנען זיך אף דעם; מע פלעגט הרג'ען, פייניקן, האלומען זיך. אין קאָטעלניטשי, למשל, האָט מען דער'הרג'עט די ליגקע

ס.ר. מאַכנאָוו און מיסונא נאָר פאַר זייער פּאַרטייאישקייט...ביידע זיינען זיי בפועל ממש געווען קינדער פון דער איצטיקער פאָלקס-רעוואָליוציע, זיי זיינען אַרויס פון די טיפענישן אירע, אויסגעגלייכט זיך, און אַזוי געאַרבעט, אַז וועגן מיסונא פלעגט מען דערציילן לעגענדעס אין גאַנצן געגנט, אומעטום, וואו ער פלעגט זיך נאָר באַווייזן, אומבאַמערקבאַרע העלדן, וואָס אַף זייערע רוקנ׳ס האָבן מיר (מיט אייך) דורכגעשלעפּט די גאַנצע אָקטאָבער-רעוואָליוציע. מיסונא האָט טייער באַצאָלט דערפאַר וואָס ער האָט זיך פאַר זיין טויט אָפּגעזאָגט... צו גראָבן זיך אַליין מיט זיינע אייגענע הענט אַ קבר. מאַכנאָוו איז מסכים געווען גראָבן זיך א קבר, אָבער מיטן תנאי, מע זאָל אים לאָזן רעדן פאַרן טויט. ער האָט גערעדט, די לעצטע ווערטער זיינע זיינען געווען: „זאָל לעבן די אַלוועלטלעכע סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע“.

אפשר איז עס שוין גענוג פאַרן „סאָציאַליסטישן לאַנד“? אפשר צייט שוין מאַכן אַ סוף צו די באַשרייבונגען? צי דען זיינען מיר נאָך ניט דערגאַנגען ביז דער לעצטער מדרגה?

ניין, נאָך ניט גענוג, נאָך ניט דערגאַנגען, לאָמיר זיך צוקוקן ווייטער.

„אין טולער גוב. זיינען פאָרגעקומען אויפשטאַנדן אין 5 אויעזדן; אין יעפּיפאַנישן האָט מען דערשאָסן 150 מאַן, אין אַלעקסינער (וואו מע האָט געפאָדערט נייע וואַלן אין די ראַטן) — 15, אין קראַפּיוואָווער — 15, אין באָגאָראָדער — 9“ (ביולעטען פון צ. ק. פון לינקע ס. ר., יאַנואַר 1919, № 1) — אין מעדינער אויעזד קאַלוגער גוב. זיינען צעשאָסן געוואָרן 170 מאַן (דאָרטן זיינען געווען אומערהערטע רעקוויזיציעס פון ברויט און בהמות אין אַ הונגער-גובערניע). מע האָט דערשאָסן פיר לערערינס, וואָס האָבן געשריען, שטאַרבנדיק אונטער די קוילן: „*זאָל לעבן די ריינקייט פון דער ראַטן-מאַכט*“...

אין ריאַזאַנער גוב., ספּאַסקער אויעזד, זיינען אין 20 וואָלאָסטן פון 25 פאָרגעקומען אויפשטאַנדן, וואָס מע האָט זיי אונטערדריקט מיט דער גרעסטער אכזריות. הונדערטער מענטשן האָט מען דערשאָסן, אַף יעדן הויף האָט מען אַרויפגעלייגט אַ קאָנטריבוציע אין 600 רובל. — אין פראָנסקער אויעזד האָט מען אַף איינעם אַ דאָרף 47 מאָל געשאָסן פון האַרמאַטן, 300 פויערים האָט מען פאַרן אָנטייל אין אויפשטאַנד דערשאָסן. אין ראַנענבורגער אויעזד — אויך 300, אין קאַסימאַווער 150. — אין טאַמבאָווער גוב. איז אין 40 וואָלאָסטן פאָרגעקומען אַ סטיכייאישער אויפשטאַנד. מע האָט אים באַקעמפט ממש אַף חיישן אופן, מע האָט זיך אַ נעם געטאָן צו בראָגעוויקעס און גיפטיקע גאַזן. מע פלעגט צעשיסן אומשולדיקע, ווייסנדיק לכתחילה, אַז זיי זיינען אומשולדיק, און דערנאָך פלעגט מען זיך מודה זיין: „ס׳איז געווען אומבאַקוועם

אָפּלאָזן זיי, מע וואָלט נאָך געזאָגט, אַז מיר האָבן מורא פאַר זיי; ס'איז געווען נויטיק אונטערצוהאַלטן דעם אַוטאָריטעט און די אָרדנונג". אייניקע דערפער האָט מען ממש אַראָפּגעווישט מיט אַרטילערישן פייער פון דער ערד. די צאָל צעשיסונגען קען מען אפילו ניט פעסטשטעלן...

אין שאַצקער אויעזד געפינט זיך דאָס ווישינער איקאָנע (מאַדאָנאַ-בילד) וואָס ווערט שטאַרק פאַרערט אין פאָלק. אין דאָרף האָט געהערשט די שפּאַנישע קרענק, וואָס האָט געלעגט איינעם נאָכן אַנדערן. האָט מען איינגעאָרדנט אַ תּפילה און אַ צלם-גאַנג. דער פאָרזיצער פון טשעקאַ האָט אַרעסטירט דעם גלח און די איקאָנע. אין דער טשעקאַ האָט מען זיך געהאַלומעט איבער די איקאָנע, „געשפּיגן, געהאַקט מיט איר איבער דער ערד, און אויך דעם באַטיושקע כּל-ערליי שלעכטס אָפּגעטאָן. דער שאַצקער אויעזד איז פינסטער שבּפינסטער". זיינען אַלע ווי פון זינען אַראָפּ. אַוועק, ווי אַ וואַנט „ראַטעווען די געטלעכע מוטער", ווייבער, זקנים, קינדער. דער פאָרזיצער פון טשעקאַ האָט אָנגעהייבן אַ שיסעריי פון קוילנוואַרפער. „איך בין אַ סאָלדאַט — שרייבט איינער אַ פויער — אַ סך מאָל מיט די דייטשן געקעמפט, נאָר עפּעס אַזוינס האָב איך קיינמאָל ניט געזעהן. דער קוילנוואַרפער שניידט אַ רייע נאָך אַ רייע, און זיי געהן אַלץ ווייטער, זעהען קיין זאַך ניט, געהן איבער הרוגים, קריכן איבער פאַרוואונדעטע, די אויגן מורא'דיקע, האַלטן מאַמעס די קינדער פאַר זיך, שרייען: „מוטער, באַשיצערין; ראַטעווע, האָב רחמנות, אַלע זיינען מיר זיך מפקיר פאַר דיר". קיין שום פּחד האָבן זיי דעמאָלט ניט געהאַט. אַ סך האָבן די צעשראָקענע באָלשעוויקעס דאַן גע'פּטרט פון זיי".

אין טווערער גובערניע האָט מען אין 13 וואָלאָסטן צעשאָסן 200 מענטשן אין משך פון 7 טעג... אין קאַזאַנער, צעטרייבט מען די סאָוועטן, מע רעקוויזירט אָן אַ שיעור, טשרעזוויטשייקעס, אויפשטאַנדן און אונטערדריקונגען. „אין אָרסקער וואָלאָסט, קאַזאַנער אויעזד האָט מען געשטעלט איינעם נאָך איינעם 30 פויערים און געהאַקט מיט אַ שווערד, אַלעמען די קעפּ אַראָפּגעהאַקט"... אין סמאָלענסקער גוב. אין וועליזשער אויעזד האָט מען צעשאָסן 600 מאַן, געפייניקט מענטשן, און „תּמיד איז דאָ די נאַגייקע".

וואָראָנעזשער, קאָסטראָמער, אָרלאָווער — טויזנט צעשאָסענע. מע האָט געשמיסן פויערים אין אַלע גובערניעס פון מערב-קאַנט, אויך אין ניזשעגאָראָדער, קאַזאַנער, טווערער, פּסקאָווער, וויאַטקער, טאַמבאָווער, ריאַזאַנער, יאַראָסלאַווער, קאַלוגער, טולער. מע שמייסט מיט ריטער, מיט שאָמפּאָלעס, שטעקנס, נאַגייקעס. מע שלאָגט מיט די פויסטן, מיט די ביקסן, מיט רעוואָלווערס. אין וויאַזמע האָט מען געברענט מיט פייער... (ביולעטען פון צ. ק. לינקע ס. ר., № 1).

אין ספאַסקער אויעזד, טאַמבאָווער גוב., אין אַרדאָטווער אויעזד, סימבירסקער גוב. באַם איינמאָנען דעם אויסעראָרדנטלעכן אָפּצאָל, טוט מען אוים נאַקעט די עקשנות׳דיקע פויערים, וואָס צאָלן ניט דעם באַשטימטן סכום, געבונדענערהייט לאָזט מען זיי אַף שטריק ביז 3 מאָל אַראָפּ אין טייך אונטער אייז, מע קייקלט זיי אין שניי, פאָדערנדיק געלט... (ביולעטען № 2).

גענוג שוין! מער דאַרף מען ניט. מיר זיינען נאָך ביזן לעצטן גרעניץ ניט דערגאַנגען, און מיר וועלן נאָר ניט דערגעהן צו אים... און אַ סוף האָט מען געקאָנט ווייטער ציען די באַשרייבונג; אַזוי פיל זיי פאַראַן, אַזוי פאַרשיידנאַרטיק און אכזריות׳דיק ריידעוודיק; לאָמיר זיך אָבער אָפּשטעלן דאָ, און מער זיך ניט צוריקקערן צו זיי. לאָמיר נאָר איינהאַלטן אין אונזער זכרון די דאָזיקע שוואַרצע בלעטער פון דער רעוואָליוציע, לאָמיר געדענקען אָן די ווערטער און מעשים, וואָס זיינען מיט אַזאַ חלול-הקודש געטאָן אונטער דער פאָן פון ס אָ צ י אַ ל י ז ם. זאָל אונזער זכרון אָפּהיטנדיק די דאָזיקע ווערטער און מעשים, העלפן דערנאָך אונזער שכל און געוויסן צו מאַכן די לעצטע מסכנות וועגן טעראָר, וועגן רוסישן טעראָר*).

---

*) מיר ברענגען דאָ אַן אָפּיציעלן באַריכט וועגן די קרבנות פון רויטן טעראָר, וואָס איז פאַרעפנטליכט געוואָרן אין „איזוועסטיאַ“ פון 6.—II. 1920 № 26 אין לאַציסעס אַרטיקל. ס׳פאַרשטייט זיך, אַז דער באַריכט נעמט אַרום נאָר דאָס, וואָס און ווי ס׳איז פ אַ ר ע ג י ס ט ר י ר ט געוואָרן; כאַראַקטעריסטיש פאַרן טעראָר איז אָבער גראַד זיין אומפאַראַנטוואָרטלעכקייט, ד. ה. די פ אַ ר ב אַ ה אַ ל ט נ ק י י ט פון אַ גרויסער צאָל קרבנות. דאָס איז בנוגע די הויפּטשטעט וואָס איז שייך דער פראָווינץ, וואו ער בושעוועט באַזונדער שטאַרק איז בכלל אָפּגערעט וועגן וואָס פאַר אַ ניט איז רעגיסטראַציע פון קרבנות. אַף אַזאַ אופן קאָן דער דאָזיקער באַריכט געבן נאָר אַ גאַניץ שוואַכע פאָרשטעלונג וועגן דעם פאַרנעם פון טעראָר. אָט זיינען די ציפערס:

	1918	1919	סך הכל
צאָל אַרעסטירטע . . .	47·348	80·662	128·010
″ **גענומענע עורבים (זאַלאָזשניקעס)** .	40·68	5·491	9·559
″ **דערשאָסענע** . . .	6·185	3·456	9·641

פון דער דאָזיקער צאָל זיינען דערשאָסן געוואָרן פאַר „קאָנטר-רעוואָליוציע“ — 7.068, פאַר דינסט-חטאים — 632, ספעקוליאַציע — 217, פאַר כ ר י מ י נ אַ ל ע חטאים — 1204. באַרעכנענדיק די דאָזיקע קופעס פון מענטשלעכן פלייש, פון וועלכע עס גייט נאָך אַ פרישע פאַרע פון בלוט, נעמט זיך נאָר דער מחבר איבער מיט דער רעוואָליוציע פאַר איר „מעסיקייט“ און געפינט פאַר איר נאָר איין פאַרענטפערונג: די ווייסע הרג׳ען נאָך מעהר! פונקט ווי די אכזריות פון די רעאַקציאָנערע וועלט וואָלטן געקענט דינען אַלס מאָסשטאַב פאַר דער רעוואָליוציאָנערער וועלט!

(פאַרגלייך אויך לאַציסעס בראָשור: “(2 года борьбы на внутр. фронте

IX

אָט דאָס איז דאָס לעבן, דער פאָן פון אונזער רעוואָליוציע. אָט דאָס זיינען די פאַקטן, די אומרחמנות׳דיקע ווירקלעכקייט. אונזער אינערלעכע מאָראַלישע זעלבסטעמפינדונג (לאָמיר עס לע״ע אַזוי אָנרופן) פראָטעסטירט, פראָטעסטירט שטורמיש קעגן אַזאַ מין ווירקלעכקייט. קוים וואָס מיר האַלטן איין אונזערע געפילן פון אויפרעקונג, פון צער און צאָרן, בעת מיר דערמאָנען זיך, וואָס עס ווערט געמאַכט „לשם דעם סאָציאַליזם“ און שאַרף און פאָדערנדיק שטעלט זיך פאַר אונז די פראַגע: *צי קענען מען עס אַליין דערלאָזן?* מיר דאַרפן באַשליסן, צי איז אונזער זעלבסטעמפינדונג גערעכט, צי איז כדאי צוהערן זיך צו איר און אויפהייבן איר אַף די הויך פון אַ מאָראַלישן געזעץ, אָדער דאָס איז נאָר אַ רעשט פון דער אינטעליגענטישער בורזשואַזער שוואַך־הערציקייט, וואָס מע מוז איר גובר זיין לשם העתיד. צי *דאַרף* מען און צו מעג מען אַזוי פירן די רעוואָליוציע — אַזוי שטייט די פראַגע.

זאָל מען ניט האַלטן די דאָזיקע פראָבלעם פאַר צו פשוט. אַ סך תשובות אַף איר זאָגט אונדזער דאָס באַוואוסטזיין, נאָך מער — די לעבן־דערפאַרונג. ניט איטלעכע תשובה אָבער דערלייכטערט באמתן די שוועריקייטן פון וועג, — מעג זי ליגן אפילו מי יודע ווי נאָענט צו אים. אַ סך פון זיי באַרואיקן נאָר אַף אַ רגע, נאָר למראית עין, זיי שלעפערן איין דאָס באַוואוסטזיין, און די פראָבלעם בלייבט פונקט אַזוי ברענענדיק ווי פריער.

פאַראַן אַ געוויסע באַציאונג צום טעראָר, וואָס עס איז פשוט און לייכט איר צו פאָרמולירן — דאָס איז די אָפּשאַצונג פון טעראָר פון שטאַנדפּונקט פון *מאָראַלישן* געפיל. מענטשן, אומגענומענע מיט דעם דאָזיקן געפיל קלערן אַזוי: דער מאַסן־טעראָר צעשטערט אַלע געטלעכע און מענטשלעכע רעכט און געפילן, ער איז מאוימדיק און שרעקלעך, ער ברענגט די גרעסטע ליידן אַף זיינע קרבנות און אַף אַלע אַרומיקע. דעריבער איז ער *אַנטי־מאָראַליש*, ווייל ער שטייט אין נגוד צו אַלע אונזערע עלעמענטאַרע מאָראַלישע געזעצן. ס׳איז גאָר ניט נויטיק צו חקר׳ען צי ברענגט דער טעראָר וואָס פאַר אַ ניט איז *נוצן*, צי וועט פון בלוט און טרערן געבוירן ווערן דאָס צוקינפטיקע גליק. געננג איז שוין, וואָס טרערן גיסן זיך אָן אַ סוף און אַ שיעור, אַז אָן ליבע און טרייסט גיסט זיך דאָס בלוט, אַז ניט גליק און שמחה וואַקסן היינט אויף פון דער מיט קרבנות־בלוט אָנגעזעטיקטער ערד, נאָר שמוץ און שקר, ליגן און שפּאָט.

געננג איז שוין דאָס, וואָס אין הערצער פון מיליאָנען מענטשן — קרובים, פריינד, מיטקעמפער און סתם עדות פון די קרבנות — זאַמלט זיך אָן שנאה,

צער, ווייטאָק, אויפרעגונג, פיינדשאַפט און צאָרן. מעג זיין מי יודע ווי ליכטיק אין די פּאַלאַצן פון עתיד, מעגן ווינקען צו אונז פון דערווייטנס מיט גן־עדן דופט און הימלישער פרייד די בלומען פון קומענדיקן דור, איינס ווייסן מיר: שווער, דריקנדיק אומערטרעגלעך איז היינט דעם מאָראַלישן געפיל — איז דעריבער אַמאָראַליש דער טעראָר און אויך דער בירגער־קריג, וואָס געברויכט אים. ניט די ראיות פון שכל מכח נוצן פון טעראָר פאַרן סאָציאַליזם, ניט דער שוואונג פון דער פאַנטאַזיע, וואָס טראָגט אונז אַריבער אין די פאַרווירקלעכטע מרחקים פון אידעאַל, זיינען ניט בכח צו דערשטיקן אין אונז דעם לעבעדיקן, מענטשלעכן פּראָטעסט־געפיל, פון דעם געפיל, וואָס טיילט אונז אָפּ פון חיישקייט, וואָס רעדט אין אונז מעכטיק און פעסט, ווי אַ שטימע פון דער נאַטור, פון אונזער טויזנטער־יאָריקער קולטור, פון די אַלע פאַרגאַנגענע געזונטע דורות. דעריבער ווערט דער טעראָר לכתחילה פאַראורטיילט און אָפּגעוואָרפן, איין מאָל פאַר אַלע מאָל.

ניט קוקנדיק אַף די גאַנצע בכבוד׳יקייט פון די וואָרצלען פון דער דאָזיקער אמת׳דיק־מענטשלעכער באַציאונג, פון דעם אומווילקירלאַכן „נשמה־בונט“ — וואַרפן מיר עס אָפּ. מיר וואַרפן עס אָפּ, ווייל אין ביידע אירע פאָרמען — וואָס מיר וועלן באַלד באַטראַכטן — שטעלט די דאָזיקע באַציאונג מיט זיך פאר נאָר אַ כלומערשטן אָדער אַ סענטימענטאַלן מאָראַליזם.

און טאַקע אַזוי: ווער טענ׳עט עס אַזוי? קודם כל — דער זייטיקער צוקוקער פון דער רעוואָליוציע. איך רעד ניט פון יענע, וואָס פאַרשטייען ניט די רעוואָליוציע, וואָס ווילן איר ניט און האָבן איר טאַקע באמת׳ן פיינט, איך רייד גראָד וועגן דעם וואָס שטייט פון אַ זייט און קוקט. מיטן האַרצן „אַקצעפּטירט“ ער די רעוואָליוציע, גיט זיין הסכמה צו אירע אויפגאַבן און צילן, טיילוויז טוט ער איר אויך טובות. נאָר אין זיין „מעסיקייט“ אַקצעפּטירט ער איר נאָר אין אַ אַבסטראַקטער פאָרם, און ווערט באַליידיקט, דערשלאָגן און געקרענקט פון אירע רעאַלע אַנטפּלעקונגען. און אָן חקירות, נאָר פשוט מיטן האַרצן און מיט דער „נשמה“ פּראָטעסטירט ער קעגן די אָדער יענע פאָרמען פון דער אַנטפּלעקונג פון גרויזאַמער, בלוטיקער רעוואָליוציע. נאָר אויך דער אָנטיילנעמער פון דער רעוואָליוציע, וואָס איז מקבל, סיי איר, סיי דעם טעראָר, פילט אָפטמאָל אַ מניעה און שטעלט זיך אָפּ אונטער דער השפעה פון מאָראַלישן אינסטינקט פאַר געוויסע איינצעלנע פאָרמען פון טעראָר. אָט דער אומבאַשטימטער און צעשוואומענער אינסטינקט איז פון זעלבן מין, ווי די געפילן פון אַ סענטימענטאַלן באָלשעוויק, וואָס וואַרפט אָפּ „לשם דעם הומאַניזם“ דעם געברויך פון עינויים, די מיתה־חנק אָדער אַ עפנטלעכן טויט־שטראָף. נאָר די אַלע אינסטינקט־מאָראַליסטן — סיי די

וואָס זיינען פאַרן טעראָר, סיי די וואָס זיינען קעגן אים — האָבן ניט קיין שום ק ר י ט ע ר י ו ם קיין שום מ אַ ס ש ט אַ ב פאַר זייער מאָראַלישער פאַרביטערונג.

דערפאַר האָבן די אויפריכטיקע פון זיי קיין שום באַדן און השפּעה ניט. דערפאַר זיינען אַזוי עקלהאַפט די צבוע׳יאַקעס פון דעם מין. ווייל די, וואָס זיינען קעגן דעם היינטיקן טעראָר — די מעסיקע — האָבן דאָך אייגנטלעך באַרעכטיקט און מלמד זכות געווען (און וועלן עס טאָן אויך אין עתיד) אויף אַ גאַנצע תקופה פון דער רעוואָלוציע (די צייט פון לוואָוו און קערענסקי אין 1917), בעת בנוגע צו געוויסע קלאַסן און פּאָליטישע פּאַרטייען האָט מען אָנגעווענדעט בפּרוש׳ע — הגם ווייכערע פאָרמען פון טעראָר. בלי שום ספק האָבן דאָך די פאָרשטייער, די פריינד און מקורבים פון פריצישן אדל־קלאַס, פון דער ביוראָקראַטישער און מיליטערישער קאַסטע און פון די שוואַרצמאה׳דיקע פּאַרטייען אויפגענומען די אַלע מאסן—אַרעסטן און הויז־זוכונגען, דעם פאַרבאָט פון פרייעם וואָרט פאַר זיי אַלעמען, די צושטערונג פון זייער רו און זייער קיום און אַלע אַנדערע רדיפות — ווי אַ רעוואָליוציאָנערן טעראָר. מע קען דאָך ניט האַלטן, אַז נאָר אין בלוט־פאַרגיסן אַליין באַשטייט דער טעראָר. אויב דער תמצית זיינער איז יענער אייזערנער דרקו, וואָס דערשטיקט דעם גאַנצן גוף פון פאָלק, מכף רגלו ועד קדקדו — האָבן געוויסע שיכטן פון דער באַפעלקערונג דערפילט דעם ד אָ ז י ק ן טעם שוין אין אָנהייב פון דער פעווראַל־רעוואָליוציע. נאָר יעמאָלט האָט דער מאָראַלישער אינסטינקט פון אונזערע איבנדערמאָנטע צוקוקער געשוויגן.

פון אַנדער צד, אויך די אַקטיווע טעאָריסטן זיינען קעגן פייניקונגען און עפּענטלעכע טויט־שטראָפן („די נשמה פאַרטראָגט ניט", „דאָס האַרץ האָט אַ רעד געטאָן"), טאָ אַן וו אָ ס ריכטן זיי זיך אָדער — בעסער געזאָגט — וואו זיינען די ג ר ע נ י צ ן און וואָס איז דער פאַרנעם פון זייער מאָראַלישן אינסטינקט? פאַרוואָס האָבן זיי אַזאַ פאַראַכטונג צו דעם מין טעראָר, און פילן איר ניט צו דער סיסטעם פון פּראָוואָקאַציע? מיט וואָס איז עס אַ עפנטלעכער טויט־שטראָף וועניקער הומאַניש פון אַ הריגה ערגיץ וואו אין די חדרי־חדרים? מיט וואָס זיינען עס די נשמה־ענוים פון ער בות מענטשלעכער פון וואָס פאַר אַ ניט איז פיזישע פייניקונג? פאַרוואָס מעג מען עס שיסן — און הענגען איז טריף?

די צופעליקייט פון אַזאַ מאָראַלישן אינסטינקט ווערט נאָך באַזונדערס בולט, אַ דאַנק דעם, אַז ס׳זיינען פאַראַן אויך נ י ט קיין סענטימענטאַלע באַלשעוויקעס, וואָס זייער מאָראַלישע געפילן זיינען אפנים פלאַכער ווי בא יענע, וואָס „זייער האַרץ האָט אַ רעד געטאָן". אָט האָט דאָך ראַדעק, וואָס איז

מבולבל געוואָרן פון די דערשאָסענע אין פּעטראָגראַד 512 עורבים, פאָרגעלייגט פונדעסטוועגן אנשטאט דעם עפּענטלעכע טויט־שטראָפן. אָט האָבן דאָך סמאָלענסקער און נאַלינסקער באָלשעוויקעס געפּרעדיקט די נויטקייט פון מכשירים פאַר עינוים. אפנים, אַז די וואַקלעניש פון מאָראַלישן אינסטינקט זיינען גאַניץ גרויס אפן שטח צווישן פּעטערבורג—מאָסקווע און מאָסקווע — נאַלינסק. צי קאָן דאָ זיין וואָס פאַר אַ ניט איז מאַסשטאַב פאַרן מאָראַלישן אינסטינקט? צי ווערט די מאָראַלישע אָפּשאַצונג פון טעראָר ניט פאַרוואַנדלט אין אַ צופעליקן שפּיל פון קאַפּריזן, פאָראורטיילן, שטימונגען? צי הייסט עס ניט, אַז מע דאַרף זיך בכלל אָפּזאָגן פון וואָס פאַר אַ ניט איז מאָראַלישער אָפּשאַצונג?

דער דאָזיקער *מאָראַלישער סענטימענטאַליזם* באַ די „צוקוקער פון דער רעוואָליוציע" באַפּרידיקט, פאַרשטייט זיך, זייער אינדיווידואַלן נשמה־צושטאַנד, זיי זיינען אַ דאַנק אים עפּעס יוצא פאַר זייער פּערזענלעכן געוויסנס־געפיל און מאָראַלישער עמפּינדלעכקייט; ער שאַפט אָבער ניט קיין אַקטיווע באַציאונג צו דער לויפנדיקער אַנטוויקלונג פון דער רעוואָליוציע, ער ווערט ניט פאַרוואַנדלט אין קיין מאָראַלישן אַקטיוויזם. וויל אַזאַ מין באַציאונג, אַזאַ מאָראַלישע עמפּינדונג — איז צופעליק, ניט קאָנסטאַנט, זי איז אָנגעקניפּט אָן קאָנקרעטע פאַקטן, וואָס אַמאָל ווערט זי פון זיי אויפגעברענט אַמאָל אָפּגעקילט. דעריבער טאַפּט זי אין דער פינסטערניש, זי קען היינט פאַראורטיילן דאָס, אף וואָס זי וועט מאָרגן מלמד זכות זיין, און פאַרקערט. דאָ גיט זי אַ פלאַקער באַ שטאַרקע און שאַרפערע פאָרמען פון טעראָר, און ווערט מושוה מיט זיינע שוואַכערע, ווייניקער אדיאזע פאָרמען.

זי איז אָבער ניט בכח זיך אַליין צו אַנאַליזירן, זי דערהייבט זיך ניט אף די הויך פון אַ מאָראַלישן *אידעאַל*, וואָס זאָל זיך פּרובן סינטעטיש צו פאַרבינדן דעם אַקטיוון אָנטייל אין דער רעוואָליוציע מיט אַ קלאָרן מאָראַלישן באַוואוסטזיין. מאָראַלישער סענטימענטאַליזם — דאָס איז אַ צעשוואומענע פּאָזיציע, און דעריבער אויך אַ קורצזיכטיקע און אָפטמאָל אַנ'אכזריות'דיקע. ניט אף אַ בלינדע מאָראַלישע עמפּינדונג דאַרף זיך שטיצן דער סאָציאַליזם, נאָר אף קלאָר דורכגעטראַכטן און דורכגעאַרבעטן מאָראַלישן *באַוואוסטזיין*.

פון דאַנען איז ניט געדרונגען, אַז מיר זאָגן זיך אַרויס קעגן דער השפעה אויך פון דעם דאָזיקן אונטערבאַוואוסטזיניקן מאָמענט פון דער מאָראַלישער אויפפירונג פון מענטשן, וויל דוקא ער איז דאָך דער אונטער־ערדישער, פרישער שטענדיקער קוואַל, וואָס שפּייזט דעם גאַנצן מאָראַלישן פעלד פון דער נשמה. דאָס געוויסן דאָס איז דאָך די ערשטע הזהרה פון דער וואַכנדיקער

מאָראַלישער פּערזענלעכקייט, זי קומט אַמאָל אַפילו פריער פאַר דער שטימע פון באַוואוסטזיין, נאָר ניט דאָס אַליין האָט צו באַשטימען אין דער סיסטעם פון מאָראַלישן אידעאַל; דאָס מאָראַלישע באַוואוסטזיין דאַרף פעסטשטעלן די גרעניצן פון דער דאָזיקער השפעה און אין דער זעלבער צייט לויטערן און פאַרטיפערן איר אינהאַלט. דער מאָראַלישער אידעאַל שטרעבט פעסטצושטעלן די גרעניצן פון דעם הסכם צווישן מאָראַלישן באַוואוסטזיין — און סטיכייאישן „נשמה־בונט". אף וויפיל דאָס גיט זיך אים איין ווערט דער דאָזיקער אידעאַל אויך אַ אַקטיוו־ווירקנדיקע קראַפט.

X

אויך מחמת אַן אַנדער סיבה זיינען מיר קעגן דער אָפּשאַצונג פון טעראָר פון שטאַנדפונקט פון מאָראַלישער עמפינדונג. ווייל אויב מיר וועלן דעם דאָזיקן שטאַנדפונקט פאַרטיפערן און קאָנסעקווענט דורכטראַכטן ביזן סוף, וועט ער אונז ברענגען צו גאַניץ אומערוואַרטענע מסקנות. לאָמיר זיך בעסער איינטראַכטן אין אים. ער איז קאַטעגאָריש קעגן דעם בלוט־טעראָר מחמת אַ גאַנצע רייע טיפע, גערעכטע און אפילו — הייליקע הנחות. אויב אַזוי — פרעגט זיך אַ קושיה: פאַר וואָס זאָל מען זיין נאָר קעגן אַזעלכע, באַזונדערס־האַרבע פאָרמען פון טעראָר? אויב דאָס מאָראַלישע געפיל ווערט אף זיי אויפגעבראַכט — איז דאָך אָבער באַ פאַרשיידענע מענטשן די דאָזיקע מאָראַלישע עמפינדלעכקייט פאַרשיידן. אַ איידעלערע נשמה אָרגאַניזאַציע רופט זיך אָפּ קרענקלעכער און שאַרפער אף מעשים, וואָס אַנדערע נשמות וועלן זיי גאָר ניט באַמערקן, אָדער זיינען נוטה זיי צו פאַרענטפערן. ס'פאַרשטייט זיך, אַז קיין אַלגעמיין־אָבליגאַטאָרישער באַראָמעטער פאַר מאָראַלישער עמפינדונג עקזיסטירט ניט. ס'איז קלאָר, אַז אַזעלכע פראַגן ווערן ניט געלייזט מיט „שטימען מערהייט". מיר האָבן שוין אויבן געזעהן, ווי אַזוי עס וואַקלט זיך די דאָזיקע עטישע עמפינדלעכקייט. אויב אַזוי אָבער איז שוין דער פייער פון מאָראַלישער באַשולדיקונג חל ניט נאָר אף די בלוטיקע ענטפלעקונגען פון טעראָר, נאָר אַפן טעראָר בכלל. נאָך מער — בכלל אַף געוואַלט, נאָך מער — בכלל אַפ'ן קאַמף. מען דאַרף זיך אָפּגעבן אַ קלאָרן דין־וחשבון אין דעם, אַז אַזאַ מין פּאָזיציע פירט דירעקט צום אָפּשטאַרבן פון דעם רעוואָלוציאָנערן וועלטבאַנעם, צו טאָלסטויאישע לעבנס־יסודות *).

די טאָלסטויאישע תורה — די יונגסטע און דעריבער די נאָענסטע

---

*) ס'פאַרשטייט זיך אַז אויך די טאָלסטאָיאישע תורה איז ניט געבויט אויסשליסלעך אַף דער דאָזיקער מאָראַלישער עמפינדלעכקייט; אויך ערנסטע שכל־עלעמענטן באַשטימען איר אינהאַלט.

שטרעמונג פון רעליגיעזן געדאַנק באַם היינטיקן מענטשן — באַזירט זיך אַף דער אידעע, אַז יעדע אָנווענדונג פון געוואַלט אין אַ געזעלשאַפטלעכער אַקציע איז אומדערלאָזבאַר, ניט נוצלעך און אוממאָראַליש. זי גלויבט ניט אין דעם, אַז מ'ע קען קומען צום גליק און פרידן פון מענטשן — ד. ה. צו גוטס — מיט וועגן פון כח און געוואַלט, מיט דער שיטה פון שלעכטס. קלאָרער און שאַרפער פון די אַנדערע וועלט-אָנשויאונגען זעהט זי אָבער, אַז די וועלט איז שרוי אין שלעכטס, אַז אירע געזעלשאַפטלעכע פאָרמען פאַרקלענערן ניט דאָס שלעכטס, נאָר זיי שאַפן אַלץ נייע סכנות און צרות פאַר דער מענטשהייט. וואָס זשע טוט מען קעגן דעם? דער שווער-פונקט דאַרף געלייגט ווערן ניט אין די געזעלשאַפטלעכע אַרבעט, וואָס ווערט פון זיך אַליין כסדר פאַרוואַנדלט אין אַ געזעלשאַפטלעכן קאַמף, נאָר אין דער א י נ ו ו ע נ י ק ס ט ע ר אַרבעט פון איטלעכן איינצעלנעם מענטשן. ניט קיין קאַמף כלפּי חוץ קעגן אַנדערע מענטשן, נאָר אַ קאַמף כלפּי פּנים אין די ראַמען פון דער אייגענער פערזענלעכקייט קענן שלעכטע ליידנשאַפטן — אָט דאָס איז די אויפגאַבע פון מאָראַלישן מענטשן. נאָר פון אַזעלכע אינדיווידועלע ציגל קען געבויט ווערן דער היכל פון אַלגעמיינעם אָדער געזעלשאַפטלעכן גליק. דאָס פולקומע געזעלשאַפטלעכע לעבן קאָן געשאַפן ווערן נאָר אַלס סומע פון פערזענלעכע פאַרפולקומונגען. דער גערעכטער, מאָראַליש-געזונטער, גליקליכער מענטש קאָן קומען ניט אַלס פועל-יוצא, נאָר אַלס פ א ר א ו י ס ז ע צ ו נ ג פון אַ גערעכטער געזעלשאַפטלעכער אָרדנונג.

אַזאַ מין תורה פון געזעלשאַפטלעכער פּאַסיוויטעט קען ניט סתם אַראָפּגעמאַכט ווערן מיט דער האַנט, ווי „אַ רעאַקציאָנערע אָדער באַלעבאַטישע" שטרעמונג. גוט און אויפמערקזאַם דאַרף מען זיך צוקוקן צו איר, און דער עיקר דאַרף עס טאָן ניט יענער זייטיקער עדות, וואָס פאַראייניקט אין זיך בשלום דעם פערזענלעכן און געזעלשאַפטלעכן פּאַסיוויטעט, נאָר דווקא דער אַקטיווער רעוואָליוצאָנער. אין אַ באַזונדער אויפמערקזאַמקייט פאָדערט זי צו זיך פון זיי צד אין די רעוואָליוציאָנערע תקופות, בעת די פראַגן פון קאַמף, געוואַלט און טעראָר רוקן זיך אַרויף האַרט אַף זיין באַוואוסטזיין, בעת ער מוז זיי כסדר פאַרענטפערן מיט וואָרט און טאַט, און בעת זייער דראַמאַטיזם שטעלט זיך אָבער פאַר אים שאַרף. גראָד מחמת דער אַבסאָלוטער כפויער'דיקייט פון די צוויי לעבנס-יסודות — דעם טאָלסטויאישן און רעוואָליוציאָנערן — מוז זיך דער פיינער געדאַנק מיט באַזונדער כונה צוהערן צו די טענות, וואָס איינער האָט קעגן צווייטן *).

*) מיר וועלן אַף ווייטער האָבן אין זינען אויך דעם ר ע פ אָ ר מ י ז ם אַף וויפיל ער פלעכט זיך איבער מיט דער טאָלסטאָישער תורה אין אַ געוויסן טייל פון זיין אידעאָלאָגיע, אין אָפּזאָג פון רעוואָליוציאָנערע קאַמף-מעטאָדן.

דער סאָציאַליזם קען און מוז זיך רואיק מודה זיין, אַז צ ו ו י י טאָלס־
טויאישע אידעען, וואָס זיינען צו איהם געקומען בירושה פֿון די אַלטע ניט־פֿאַר־
קריפּלטע רעליגיעזע תורות, וואָס שטעלן מיט זיך פֿאָר אַ אומגעהייערן, אַליין
וואַקסנדיקן כח פֿון דער טאָלסטויאישער לערע, זיינען כמעט אָדער אין גאַנצן ניט
אויפֿגענומען געוואָרן דורך דער סאָציאַליסטישער טעאָריע. אין דער היסטאָ־
רישער אַנטוויקלונג פֿון די מאָראַלישע תורות האָט דער סאָציאַליזם פֿון די
רעליגיעזע שטרעמונגען איבערגענומען, דער עקר, דעם אידעאַל פֿון אַלגעמיינעם
גליק און סאָלידאַרישקייט. ער האָט אים געשילדערט אין רעאַלע ממשות'־
דיקע פֿאָרמען און האָט פֿאַרבונדן מיט דער לעבנס־סביבה פֿון די היינטיקע דורות.
דער סאָציאַליזם, וואָס האָט אַראָפּגענידערט אויף דער ערד, אין פֿאַבריק, אין
וואַרשטאַט, פֿאַרלאַמענט און פֿאַראיין, האָט געשטעלט פֿאַר זיך אַלס אַ דרינג־
לעכע אויפֿגאַבע די באַהאַנדלונג, אויספֿאָרשונג און באַאַרבעטונג פֿון די רע־
אַלסטע, די קאָנקרעטסטע פֿאָרמען און מיטלען פֿון זיין פֿאַרווירקלעכונג. דער
אוממיטלבאַרער טאָג־טעגלעכער קאַמף האָט אים כמעט אין גאַנצן פֿאַרשלונגען.
אין דער זעלבער צייט האָט ער אין משך פֿון זיין אַנטוויקלונג שאַרף זיך אָפּ־
געגרעניצט פֿון אַלע פֿריערדיקע רעליגיעז־געזעלשאַפֿטלעכע תורות (און די
קירכעס, אין וועלכע זיי האָבן זיך פֿאַרקערפּערט), וואָס דאָס גאַנצע אונטער־
דריקטע מענטשהייט האָט זיי מיט רעכט געהאַלטן פֿאַר סימבאָלן פֿון אי־
לוזיעס, פּוסטע דבורים און שקרים. אין דעם דאָזיקן היסטאָריש — און מאָ־
ראַליש־באַרעכטיקטן פּראָצעס פֿון אָפּגרענצונג האָט דער סאָציאַליזם אויך
אָפּגעוואָרפֿן אָדער פֿאַרנאַכלעסיקט גרינדלעכע מאָראַלישע אידעען, וואָס פֿלעגן
תמיד באַגייסטערן די אַלע תורות און אויך די טאָלסטאָישע בתוכם. אַזעלכע
אידעען זיינען געווען צוויי: די אָנערקענונג, אַז געוואַלט איז אַ חטא, און די
פֿאָדערונג פֿון פּערזענלעכער פֿאַרפֿולקומונג. קיינמאָל ניט, אין ערגיץ ניט,
בײַ קיינע שום תנאים טאָר מען ניט פֿאַרגוואַלטיקן דעם מענטשלעכן רצון,
מע טאָר ניט פֿאַרוואַנדלען דעם מענטשן אין אַ מיטל פֿאַר קיינע שום צילן,
און מעגן זיי זיין אפֿילו די העכסטע; אפֿילו דאָס גרעסטע, פֿאַר אַלעמען קלאָרע
שלעכטס, וואָס ווערט דורך מענטשן באַגאַנגען, טאָר מען ניט אויסראָטן מיט
געוואַלט — אָט דאָס איז דער ערשטער נ ע ג אַ ט י ו ו ־ מאָראַלישער עקר.
דערפֿאַר אָבער דאַרף מען די גאַנצע אויפֿמערקזאַמקייט דעם גאַנצן פּאַטאָס
און ברען פֿון דער מאָראַלישן אידעאַל אַריבערטראָגן פֿון דער ספֿערע פֿון געזעל־
שאַפֿטלעכער באַווירקונג פֿון עולם־גולם אין די רואיקע שכונה פֿון פּערזענ־
לעכן „איך“, אין די קדש־קדשים פֿון דער מענטשלעכער פּערזענלעכקייט —
דאָס איז דער צווייטער, פּ אָ ז י ט י ו ו ע ר מאָראַלישער עקר. ניט קיין אָפּ־
זאָג פֿון קאַמף בכלל, נאָר אַ אָפּזאָג פֿון פֿאַרגוואַלטיקונג־קאַמף; ניט קיין געזעל־

שאַפטלעכער קאַמף, נאָר די באַווירקונג, באַהערשונג און אַרבעט פון פּרט (ניט אַלס התבוננות נאָר טאַקע למעשה) — אין דעם אָ גלייכצייטיקן מאָראַלישן פּאַציפיזם און אינדיווידואַליזם באַשטייט דער תמצית פון דער טאָלסטאָישער תורה. דער מאָדערנער סאָציאַליזם האָט כמעט לגמרי אָפּגעוואָרפן די דאָזיקע ביידע אידעען פון רעליגיעז-געזעלשאַפטלעכע תורות. ווי און אַף וואָס פאַר אַ אופן דער מאָדערנער סאָציאַליזם האָט זיך באַפרייט פון דער אידעע פון פּערזענלעכן מאָמענט אין דעם רעוואָליוציאָנערן פּרעדיגט, ווי האָט ער דעם טיפּסטן געדאַנק וועגן מאָראַלישער באַהערשונג פון דער פּערזענלעכקייט כמעט אינגאַנצן פאַרביטן מיט דער אידעע פון געזעלשאַפטלעכן קאַמף, און צו וואָס פאַר אַ רעזולטאַטן עס האָט געבראַכט דער אויסשלוס פון מאָראַלישן אינדיווידואַליזם פון דעם וועלטבאַנעם פון נייעם מענטשן — דאָס איז זיך אַ וויכטיקע טעמע פאַר זיך *). דאָ וועלן מיר זיך אָפּשטעלן נאָר אַף דער ערשטער אידעע, אַף דעם אָפּזאָג פון געוואַלט אין געזעלשאַפטלעכער אַרבעט.

דער סאָציאַליזם געברויכט געוואַלט; דער רעוואָליוציאָנערער סאָציאַליזם איז גאָר ניט מעגלעך אָן דעם. נאָך מער — ער איז אויפגעוואַקסן און האָט אויפגעבליט אין קאַמף קעגן כל-ערליי פּרובן צו קומען אַפן פרידלעכן, געזעצלעכן, רעפאָרמיסטישן וועג צו דער באַפרייאונג פון דער מענטשהייט. דאָס הייסט אָבער ניט (הגם דאָס איז שוין אַף אַנ׳אופן פאַרגעסן געוואָרן), אַז לויט זיין אידעע, לויט זיין תמצית פילט דער סאָציאַליזם ניט זיין סתירה צו געוואַלט מעשים. אמת, דער סאָציאַליזם קעמפט פייערדיק און נביאיש, מיט מסירות-נפש און עקשנות פאַר זיין נייעם אמת קעגן דער גאַנצער אַלטער וועלט פון מאַטעריעלן און גייסטיקן שקר. גראד דערפאַר אָבער דולדעט ער אויך אַנדערע אמת׳ן, הגם זיי רעפּרעזענטירן אַנדערע אינטערעסן און ווערן געטראָגן פון אַנדערע שיכטן. גראָד דערפאַר פאַרשטייט ער דעם ברען פון אַ פרעמדע איבערצייגונג און די מסירת-נפש פון פרעמדע מעשים, וואָס אפילו לשם דעם נייעם אמת איז שווער צו הייבן קעגן זיי דעם שווערד פון געוואַלט. קעמפענדיק פאַר זיין אידעע, פאַרגעסט אָבער ניט דעם סאָציאַליזם, אַז ער איז רעלאַטיוו און היסטאָריש, פונקט אַזוי ווי אַנדערע אידעען, וואָס זיינען אין משך פון דער לאַנגער מענטשלעכער געשיכטע אויסגעקעמפט געוואָרן בשעתם מיט פייער און שווערד און האָבן זיך דערנאָך אויסגעלאָזן פאַר צייטווייליקע און ניט איבערצייגנדיקע. דער מאָדערנער סאָציאַליזם מוז זיך אָפּגעבן אַ גאַנץ קלאָרן דו״ח אַז ער איז ניט קיין אייביקע אידעע און ניט דער לעצטער ריינ-

*) וועגן דעם — זעה אונטן דעם XXIX קאַפּיטל וועגן דער געשיכטע פון דער פּראָבלעם פון געוואַלט.

אין דער גאָלדענער קייט פון די מענטשלעכע אידעאַלן. אַלס טרייסט און שטיצע, אָבער נישט אַלס לעצטע סאַנקציאָנירונג קען דינען פאַר אונז דער פאַקט, אַז מיליאָנען, די גרעסטע מערהייט איז מיט אונז. דערפאַר קאָן ער אין פּרינציפּ נישט מאַכן זיך בעל כּרחך אָבליגאַטאָריש פאַר אַלעמען. דער סאָציאַליזם קאָן קיינמאָל נישט פאַרגעסן, אַז נישט דעם „פירטן שטאַנד" אַלס אַזעלכן באַשיצט ער, נאָר די אידעע פון פירטן שטאַנד, אַז נישט קיין געוויסן קלאַס אָדער אונטערדריקטע גרופּע פאַרטיידיקט ער, נאָר אַ אַלגעמיין-מענטשלעכן אמת. דער סאָציאַליזם דאַרף פאַרשטיין, אַז ער איז געבוירן געוואָרן און קעמפט לשם דעם באַפרייטן מענטשן, וואָס איז דערלייזט געוואָרן פון אַלע און כּל-ערליי פאָרמען פון גוואַלט, דעריבער ברענגט שאָדן דער דערלייזונג גופא יעדע פאַרגוואַלטיקונג פון מענטשן — אפילו פון פאַרשטייער פון אַ פרעמדן קלאַס און איבערצייגונג, — וואָס ווערט געמאַכט אַפן וועג צום סאָציאַליזם. דער אמת, אַז גוואַלד — איז אַ סכּנה און שלעכט, איז נישט נאָר נישט פרעמד דעם סאָציאַליזם, נאָר ער איז אויסגעבונדן מיט אים מיט די אינטימסטע פעדים. ער איז נאָר טיף פאַרבאָרגן אונטערן געדיכטן שלייער פון טאָג-טעגלעכע, פּראַקטישע, אומפאַרמיידלעכע הצטרכותן פון קאַמף, אַזוי טיף פאַרבאָרגן, אַז די נייע דורות פון סאָציאַליסטישע טוער זיינען מיט אים כּמעט ווי נישט באַקאַנט.

דער דאָזיקער אמת פּילט נאָך אָבער מיט זיך נישט אויס דעם גאַנצן מהות פון סאָציאַליזם. מיט פאַרביסענע ציין און מיט אַ איינגעקלעמט האַרץ איז דער סאָציאַליזם געצוואונגען אָנצוקומען צו גוואַלט אין קאַמף פאַר דער פאַרווירקליכונג פון זיין אידעע. ער איז געצוואונגען אויסצוקלייבן אַזעלכע וועגן אונטערן דרוק פון די באַדינגונגען. ווייל אויב מע זאָל געהן צו דער מענטשלעכער באַפרייאונג נאָר מיטן פרידלעכן פרעדיגט, איבערגעבן איר נאָר דעם פרידלעכן אויסגלייך צווישן די קעמפענדיקע קלאַסן — יעמאָלט ווערט זי פאַררוקט אין די ווייטסטע מרחקים, זי ווערט פאַרוואַנדלט אין אַ רוחניות׳דיקן אוטאָפּישן „אידעאַל". יעמאָלט וואָלט דער סאָציאַליזם געוואָרן נאָר אַ „לייכטטורם", אַ „פירנדיקער שטערן", אַ „רעגוליאַטיווע אידעע" און ווייטער גאָרנישט. מיט אַזעלכע נעמען זיינען מענטשן פון גיט ערלעכן געדאַנק און טרוקענעם שכל זיך נוהג אָנצורופן אַלע גרויסע מאָראַלישע אידעאַלן, וואָס זיי גלייבן נישט אין זייער פאַרווירקליכונג, וואָס ס׳גייט זיי נישט אָן זייער דערגרייכונג, און וואָס זיי פאָדערן נאָר אַ „דערנענטערונג" צו זיי. די מענטשלעכע באַפרייאונג קען אָבער נישט זיין קיין אויפגאַבע פון דעם אין אומענדלעכקייט פונאַנדערגעצויגענעם מאָרגן. דאָס איז אַ ברענענדיקע פאָדערונג פון היינטיקן טאָג, אַ פאָדערונג, וואָס פלאַקערט אין בלוט און וואָס מאַנט.

נאָר מענטשן מיט רואיקע נשמות און אײַנגטלעך, באַ זײער גאַנצער צוטומלקײט און פאַרלאָרנקײט, אכזריות׳דיקע מענטשן קענען טרײסטן זיך און אַנדערע מיט דעם, אַז אַ מאָל, באחרית הימים וועט מען עס האָבן טעלערלעך פון הימל. דער אידעאַל קען ניט זײן קײן סודות׳דיקער בלויער פויגל, וואָס שוועבט אום אין די הימלישע מרחקים און ציט צו זיך צו אויסדערווײלטע נשמות. נײן, דאָ, אַף אונזער ערד דאַרף ער שטײן, צוגלײך מיט אונז, לעבן אונז, בידים דאַרפן מיר אים קענען אָנטאַפּן. אויב די וועלט ליגט טאַקע באמת׳ן אין שלעכטס — געבן מיר דאָך נאָך דעם דאָזיקן שלעכטס, באַנוצנדיק זיך נאָר מיט פרידלעכע קאַמף־מיטלען און אָפּשטופנדיק איר אויסבעסערונג ערגיץ וואו אין די ווײטע ווײטענישן? און אויב מיר שטויסן זיך אָן אין אונזערע שטרעבונגען צום אמת אַף אַ פעלזן־וואַנט פון ווידערשטאַנד, פון קלאַסן־עגאָאיזם און מענטשלעכע פאַרטעמפּטקײט, צי האָבן מיר גאָר רעכט אָפּצוזאָגן זיך פון צערשטערן די דאָזיקע וואַנט, פאַרבויגן אונזער געוואַלט קעגן איר? ס׳איז נאָך ווײניק טראַכטן וועגן גוטס, דאָס ווינטשן אים. מע דאַרף זיך מיט אים אַלײן. און אויב אפילו עס ברענט אין אונזער באַוואוסטזײן ווי אַ נר־תמיד דאָס געפיל פון חטא פאַר די עניים, וואָס ווערן פאַרשאַפן דורך אונזער קאַמף, — צי לײכטן אָבער ניט הינטער דעם דאָזיקן געזעצלעכן באַוואוסטזײן די אָפּשײַנען פון אַנ׳אַנדער אמת, אַ לעבעדיקערן און איבערצײַגנדיקערן? און דערפאַר טאַקע ווערט באַ אונז די געוואַלט אַ שווערער פאַטאַלער גורל, אַ אומפאַרמײדלעכע שלעכטס. אומפאַרמײדלעך ווערט זי, ווײל ביז איצט האָבן נאָך די מענטשן קײן אַנדער וועג ניט געפונען. אומפאַרמײדלעך, ווײל אַף אַנ׳אַנדער אופן, אויב מיר אַנטלויפן פון הערלישן פײער פון געוואַלט, פאַלן מיר אַרײַן אין דעם קאַלטן פראָסט פון הסכמה צו דער אַלגעמײנער פרעמדער געוואַלט. אויסבאַהאַלטענדיק זיך פון אַ אַנטשײדענעם קאַמף הינטערן הויכן מויער פון לאַנגזאַמע רעפאָרמעס (ווי עס טוען די רעפאָרמיסטן) האַלטן מיר אונטער די פרעמדע געוואַלט; מיר האַלטן איר אונטער, אָפּזאָגנדיק זיך פון אַקטיוון געזעלשאַפטלעכן קאַמף (ווי עס טוען די טאָלסטאָווצעס). און אַריבערטראָגן די גאַנצע אַרבעט אין דער נשמה פון יחיד, וועלנדיק דורך דעם ראַטעווען די וועלט — דאָס הײסט אויך נאָכגעבן דעם וועלט־שלעכטס. אַז מע צעברעקלט און צעשטויבט דעם געזעלשאַפטלעכן קאַמף פאַר גליק אַף אײנזאַמע באַמיאונגען פון פערזענלעכער פאַרפולקומונג — גיט מען ניט קײן תשובה אַף דער הויפּט־פראַגע פון לעבן, נאָר מע מאַכט זיך פון דער תשובה אַרויס. מע גיט אַ אויסוועג נאָר פאַר די מאָראַלישע הצטרכותן פון יחידים, מע שאַפט מאָראַלישע יחידים־אַריסטאָקראַטן, וואָס איטלעכער פון זײ פראַוועט שבת פאַר זיך, מע לאָזט אָבער אין שאָטן די פראָבלעמס פון

פאַרווירקליכונג פון געזעלשאַפטלעכן אידעאַל. די הענט, וואָס זיינען אויסגעשטרעקט פון איינעם צום צווייטן, ווערן ניט פאַרבונדן אין קיין קאַרעהאַד, נאָר בלייבן הענגען אין דער לופטן. באַפרידיקנדיק בלומערשט דעם מענטשן, לאָזט די טאָלסטאָישע תורה אף אַזאַ אופן אונטערגיין די מענטשהייט, אָן איר אָבער ווערט אויך דער מענטש פאַרוועלקט. און אַז דער מאָראַלישער אומרו פון מענטשן ווערט פאַרזעצט אין אים גופא און נאָר אין אים — ווערט ער אומבאַהאָלפן, ער ווערט בלוטלאָז און אַקטיווע ענט־פלעקונג־ווען. דער מאָראַלישער אידעאַל ווערט ראַכיטיש, ער ווערט אומ־פּרוכטבאַר. שטיצן דעם אידעאַל אף מיליאָנען פּערזענלעכע מאָראַלישע איבערקערענישן, וואָס זיינען צעשפּרייט אף אַ אומענדלעכע צאָל מענטשן אין אומענדלעכן צייט שטראָם און וואָס פון זיי אַלעמען צוזאַמען דאַרף עס אויפ־וואַקסן די אַלגעמיינע איבערקערעניש — דאָס הייסט פאַרוואַנדלען זיינע דער־גרייכונג־עטאַפּן אין אַסטראָנאָמישע גרויסן. אין איר פאַרענדיקטער פאָרם איז די טאָלסטאָישע תורה ניט קיין מאָראַלישע סאָציאָלאָגיע, נאָר מאָראַלישע אַסטראָנאָמיע.

מיר חזר'ן איבער: דער רעוואָלוציאָנערער סאָציאַליזם קאָן ניט איינ־גיין איינגאַנצן אף די ערשטע טאָלסטאָישע (און רעפאָרמיסטישע) אידעע וועגן אָפּזאָג פון געוואַלט. ער קאָן עס ניט, אויב ער וויל ניט מגולגל ווערן אין אַ טעאָריע פון לאַנגזאַמקייט, געדולדיקייט און פון נאָכגעביקייט פאַרן שלעכטס. אַריינגעמענדיק אָבער אין זיך די אוראַלטע אידעע וועגן דער זינדיקייט פון געוואַלט, מאַכט דער סאָציאַליזם גלייכצייטיק אויך דעם וויטערדיקן אַנטשיידנ־דיקן טראָט. ער איז גובר די דאָזיקע אידעע. ניט פּרינציפּיעל איז ער איר גובר — דאָס איז ניט מעגלעך, ווייל הן דער שכל הן דער מאָראַלישער אינסטינקט זיינען קעגן דעם, — ער איז איר גובר ווייל ער האָט מאָראַליש קיין אַנדער אויסוועג ניט, ווייל ער דערגייט צו אַ פאַטאַלער מאָראַלישער וואַנט. און זייענדיק גובר איר אין אַ טראַגישן איבערשוואונג, אין יענער דערהויבנדיקער התלהבות, וואָס גיט דער נשמה אַן אויסוועג פון דער מאָראַלישער דראַמע, — פירט דער סאָציאַליזם זיך אַליין אַריבער פון דער ריינער און אומפרוכבאַרער אידעאַלער ספערע אין אַ געביט פון אַ איינגעבראָכענער, אָבער אַ רעאַלער פאַרווירקליכונג. אַ דאַנק דעם דאָ־זיקן עטישן הערויזם ווערט דער סאָציאַליזם ממשות'דיק, ברענענדיק מענטש־לעך.

דערפאַר טאַקע זאָגן מיר זיך אָפּ פון יענער דאָגמאַטישער זיכער־קייט, מיט וועלכער די טאָלסטאָישע תורה לייגט אַן־אסור אַף אַלע מע־טאָדן פון געזעלשאַפטלעכן געוואַלטזאַמען קאַמף. מיר קענען ניט אָפּזאָגן

זיך איינמאָל פֿאַר אַלעמאָל, לעולם ועד פֿון די דאָזיקע קאַמף־מיטלען, און מען זיך אַפֿילו מי יודע ווי אכזריות'דיק און האַרב שטעלן אַף אונדזער וועג אַלע עינויים פֿון דער מענטשהייט. מיר האָבן אַף דעם קיין רעכט ניט, ווייל דאָס איז אַ ל ע ב נ ס ־ פֿ ר אַ ג ע פֿאַר אונדזער זאַך. אויב ניט פֿאַלן מיר אַריין אין רשות פֿון אַזאַ מין אַלץ־פֿאַרשלינגענדיקן ע ט י ש ן ד אָ ג מ אַ ט י ז ם*), וואָס ווערט אין פֿלוג גענומען פֿאַרוואַנדלט אין אַ מאָראַלישן אינדיפֿערענטיזם. אָפּנעמען בײַ די גרויסע סאָציאַלע אידעאַלן אַלע סאָציאַל אַקטיווע מיטלען פֿון קאַמף, פֿאַרמשפּטן די דאָזיקע אידעאַלן נאָר אַף אינדיווידואַליסטישע אָדער געזעלשאַפֿטלעך־פֿרידלעכע וועגן — דאָס וואָלט געהייסן לאָזן דעם אָרעמען אייביק שטיין פֿאַר אַ פֿאַרקלאַפּטער טיר, דאָס וואָלט באמת'ן געהייסן — פֿאַרוואַרפֿן די שליסלען פֿון דער טיר אין ים**). מיר טוען אַנדערש. מיר ווייסן, אַז איינע און די זעלבע מעשים (ליגן, רמאות, געוואַלטטאַטן, רציחות) פֿלעגן אין פֿאַרשיידענע תקופֿות און בײַ פֿאַרשיידענע קלאַסן, ווערן מאָראַליש גאַנץ פֿאַרשיידן אָפּגעשאַצט. (דאָס וואָס פֿלעגט אין איין פֿאַל זײַן אַמאָראַליש, פֿלעגט אין אַ צווייטן ווערן באַרעכטיקט אָדער טאַקע באַטראַכט ווערן דירעקט פֿאַר מאָראַליש).

אויך איצט, אין אונדזער תקופֿה און אין גדר פֿון די אַרבעטס־מאַסן שאַצן מיר אַף פֿאַרשיידענע אופֿנים אָפּ איינע און די זעלבע געוואַלטטאַטן; די דאָ־

---

*) דאָ רעדט זיך וועגן אַ דאָגמאַטיזם פֿון מ י ט ל ע ן. ווייל ווי מיר וועלן זעהן ווייטער, אנערקענען מיר אויך דעם מאָראַלישן דאָגמאַטיזם פֿון צ י ל און פֿון ג ע וו י ס ע מיטלען.

**) לאַוראָוו דריקט זיך אויס אַזוי וועגן דעם אין זײַן „פֿאַריזער קאָמונע“:
„גאַנץ נאַטירלעך איז, אַז אַלע דענקענדיקע מענטשן שטרעבן צו אַ פֿרידלעך אויסוועג און ווילן ניט קיין געוואַלט טאַטן, קיין בלוטיקע קאַטאַסטראָפֿעס, בפֿרט נאָך אַז די בלוטיקע קאַטאַסטראָפֿעס רייצן נאָך מער אויף די געזעלשאַפֿט און פֿאַרגרינגערן לגמרי ניט די לייזונג פֿון געזעלשאַפֿטלעכע פֿראַגן. די געשיכטע פֿלעגט אָבער תמיד צונויפֿפֿירן פּנים אל פּנים אַזעלכע אינטערעסן, אַפֿעקטן, און איבערצייגונגען, וואָס עס איז ניט מעגלעך קיין שום אויסגלייך צווישן זיי, און וואָס אַלע פּרובן פֿון אַ הסכם פֿאַרגרעסערן נאָר די צאָל פֿון די קרבנות... אויב אונדזערע קעגנער פֿאַרטיידיקן אַזעלכע אינטערעסן אָדער איבערצייגונגען, פֿון וועלכע זיי קענען אָפּנים ניט אָפּטרעטן אַף אַ פֿרידלעכן אופֿן, מוזן גראָד די יעניקע, פֿאַר וועמען עס איז טייער מענטשלעכע בלוט שטרעבן צו אָרגאַניזירן וואָס גיכער און אַנטשיידענער דעם נצחון, און דערנאָך זעהן וואָס ענערגישער צו באַהערשן דעם שונא, ווייל נאָר אַף אַזאַ אופֿן קאָן מען האָבן דעם מינימום אומפֿאַרמיידלעכע קרבנות און בלוט־פֿאַרגיסונג“. „לשם דער מענטשן־ליבע און דער פֿאַרקלענערונג פֿון דער צאָל אומפֿאַרמיידלעכע קרבנות ביז מינימום מוזן מיר זעהן שלאָגן מוטיק, גיך און ענערגיש, ווייל מיר קעמפֿן פֿאַרן עתיד פֿון דער מענטשהייט“.

זיקע אָפּשאַצונג הענגט אָפּ פון אונזער העכסטער און אָנפירנדיקער מאָראַלישער ציל *). די טאָלסטויאישע תורה דערלאָזט ניט קיינע שום געוואַלטטאַטן, אַלס מיטלען צו דער ציל, זיך ניט אינטערעסירנדיק מיט איר אָדער ניט קוקנדיק אַף דער דערווייטערונג פון איר פאַרווירקלעכונג (וואָס באַטייט אין דער לעצטער שורה—אַנאָפּזאָג פון דער ציל), מיר קלייבן אָבער גרינדלעך פונאַנדער די פאַרשיידענע מיטלען לשם דער דערגרייכונג פון אונזער ציל, מיר סאָרטירן זיי און אַ טייל פון זיי נעמען מיר אָן. די טאָלסטאָישע תורה לייגט אַנ׳איסור אַף יעדע אַרט פון געוואַלט, ווייל זי באַטראַכט איר פאַר ניט מאָראַליש. מיר דערלאָזן אָבער דעם אָדער יענעם געוואַלט־אַקט, אָפּהענגיק פון דעם, אַף וויפיל ער שטייט אין הסכם מיט דער מאָראַלישער ציל. זוכנדיק די ריינקייט פון וועג — וואַרפן מיר אָבער ניט אָפּ דעם מהות און די צילן פון די וועגן *).

איז שוין ממילא קלאָר, אַז קוים האָבן מיר דעם געוואַלט־קאַמף אַקצעפּטירט, אידעאַליזירן מיר אים, מיר אַנטפּלעקן אין אים הערויִשע שטריכן פון מענטשלעכן גייסט, מיר מאַכן „פון דער נויט אַ טוגנד". מיר שאַפן און האָדעווען אויף, היטן אָפּ און פאַרהייליקן דעם שטאָלץ, די פעסטקייט און נשמה־ריינקייט פון דעם קעמפער, דעם אומרו פון זיין געוויסן, זיין ניט וועלן וואַרטן און ליידן, דאָס הייסע קלאַפּן פון זיין האַרצן, זיין רעאַלן חוש פאַרן שטענדיקן שלעכטס, זיין גרייטקייט אַף מסירות־נפש. ניט נאָר דעם צוקונפטיקן קאַמף און נצחון איבערן שונא פילן מיר אין אים, נאָר קודם־כל דעם נצחון איבער זיך אַליין, איבער זיינע מאָראַלישע ספקות. און פאַרהייליקנדיק אונזערע ווערטער מיט בלוט פון אונזערע בעסטע קינדער זאָגן מיר: „אין קאַמף וועסטו דיין רעכט באַקומען".

אַצינד זעהט שוין דער לעזער, ווי ווייט מיר זיינען פון דעם טאָלסטאָישן גייסט. און ער וועט לייכט פאַרשטיין, למאי טרעטן מיר אַזוי שאַרף אַרויס קעגן דעם, אַז דער טראָר זאָל אָפּגעשאַצט ווערן נאָר פון שטאַנדפּונקט פון מאָראַלישע עמפּינדלעכקייט אַליין. אומפאַרמיידלעך ברענגט אַזאַ

---

*) שפּעטער וועלן מיר אָנווייזן אַף די צוויי פּנים׳דיקייט פון איטלעכער מאָראַלישער ציל — אַף איר אויסערלעכן פּרצוף און איר אינערלעכע אמת׳דיק־מאָראַלישע נאַטור. ס׳פאַרשטייט זיך, אַז ווען מיר דערלאָזן די געוואַלט, טוען מיר עס ניט לשם דעם ציל בכלל, נאָר דוקא צוליב איר דאָזיקער אינערלעכער נאַטור.

**) פּונקט אַזוי, ווי מיר וואַרפן ניט אָפּ די מאָראַלישע אָפּשאַצונג פון די וועגן, שטרעבענדיק צו דער פאַרווירקלעכונג פון דער ציל. וועגן דעם ווייטער.

מין אָפּשאַצונג צום מאָראַלישן סענטימענטאַליזם אָדער צום מאָראַלישן דאָגמאַטיזם. סיי דער סיי יענער פירן צום מאָראַלישער גלייכגילטיקייט, צו עטישער רואיקייט און פּאַסיוויטעט. דער טעראָר דאַרף באַקומען אַ גאַנץ אַנדער אָפּשאַצונג: ניט זיין השפעה אַף אונזער *סוביעקטיוון „איך"* איז דאָ וויכטיק, נאָר זיין *אָביעקטיווע* אנטשפּרעכונג צו אונזער העכסטער אַנפירנדיקער מאָראַלישער ציל.

XI.

אַף אַזאַ אופן האָבן מיר פעסטגעשטעלט, אַז די עטישקייט פון די רעוואָלוציאָנערע מעשים — ובתוכם אויך פון טעראָר — הענגט אָפּ פון דער ענדישער אָפּשאַצונג אָדער פון עטישן כאַראַקטער פון יענער ציל, וואָס לשם איר ווערן זיי געברויכט אַלס מיטלען. איטלעכער רעוואָלוציאָנערער אַקט מוז איינגעשלאָסן ווערן אין אַ מין מאָראַלישע יעראַרכיע פון מיטלען און צילן, וואָס אין איר באַקומט ער זיין סאַנקציע. עס מוז זיין אַ פולער *איינקלאַנג צווישן מיטלען און צילן* — דאָס איז אַ אומבאַדינגטער און נויטווענדיקער תנאי פאַר איטלעכן רעוואָלוציאָנערן אַקט, בכדי מע זאָל מיט אים קענען עטיש מושה ווערן.

וואָס זשע פאַר אַ ציל שטעלן *מיר* פאַר זיך? אין וואָס באַשטייט אונזער אַבסאָלוטער מאָראַלישער אידעאַל, וואָס דאַרף דינען אַלס העכסטער עטישער מאַסשטאַב פאַר אַלע אונזערע רעוואָלוציאָנערע מעשים?

אונזער ציל איז שוין לאַנג קלאָר פאַרן לייענער: דאָס איז — דער *סאָציאַליזם*. ס'פאַרשטייט זיך, אַז אַ באַזונדער וויכטיקע און לכתחילה׳דיקע אויפגאַבע שטעלט מיט זיך פאָר די באַגרינדונג פון דער דאָזיקער ציל *גופא*, די פעסטשטעלונג פון איר באַטייט פאַר אונז אַפן יסוד פון אונזער מאָראַלישן געפיל און באַוואוסטזיין. דאָ אָבער באַטראַכטן מיר די אָנערקענונג פון דער דאָזיקער ציל אַלס אַ פעסטגעשטעלטע און אַקצעפּטירטע דורך אונזער גאַנצן מאָראַלישן וועזן, דאָ זיינען מיר — *דאָגמאַטיקער* פון ציל. דער סאָציאַליזם איז פאַר אונז אַזאַ מין אויפבוי פון מענטשלעכן עתיד, וואָס איז לייכטער פון אַנדערע צו דערגרייכן, — ווי ווייט דער מענטש קאָן פאַראויסזעהן אין דעם נאָענטן עתיד, — וואָס איז לאָגיש ריכטיקער, עסטעטיש באַצויבערנדיקער און, דער עיקר, מאָראַליש־גערעכטיקער פון אַלע אַנדערע. אויב אונזער מאָראַלישער אידעאַל באַשטייט אין סאָציאַליזם, הייסט עס, אַז, באַטראַכטנדיק אונזערע רעוואָלוציאָנערע מעשים, וועלן מיר אָפּשאַצן אַלס מאָראַלישע און דעריבער דערלאָזבאַרע נאָר די, וואָס שטייען אין *הסכם מיטן*

רצון פון סאָציאַליזם. די גאַנצע גאַמע פון מאָראַלישע עמפינדונגען, וואָס מיר האָבן אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם אָדער יענעם פון רעוואָליוציאָנערע מעשים, ווערט פאַר אונז איבערצייגנדיק נאָר דאַן, ווען זיי שטייען אין הסכּם אויך מיט אונזער מאָראַלישן באַוואוסטזיין, ד. ה. מיטן קלאָרן אידעאַל פון סאָציאַליזם. אויב, בכלל גערעדט, רופן מיר אָן מיטן נאָמען מאָראַלישע סיסטעם (לעבנס-פאַרשטייעניש) די פעסטשטעלונג פון ציל פון מענטשלעכן לעבן אין אירע פעריזענלעכע און געזעלשאַפטלעכע אַנטפּלעקונגען און פון די מיטלען, וואָס פירן צו איר — וואָלטן מיר, בלי שום ספק, די פעסטשטעלונג פון סאָציאַליזם אַלס אַ מאָראַלישן אידעאַל און די גענויע באַשטימונג פון די מיט אים פאַרבונדענע און דעריבער דערלאָזבאַרע רעוואָליוציאָנערע מעשים געקענט אָנרופן: די סאָציאַליסטישע מאָראַלישע סיסטעם. דער עשטער טייל פון דער דאָזיקער סיסטעם איז שוין פאַראַן: די ציל — דער סאָציאַליזם — איז גענוי פעסטגעשטעלט. דער צווייטער טייל אָבער — די אָפּשאַצונג פון די וועגן און מיטלען צום סאָציאַליזם פון שטאַנדפּונקט פון דער דאָזיקער ציל — איז נאָך כּמעט לגמרי ניט אויסגעפאָרשט. זי שטייט נאָך, אייגנטלעך, אין איר גאַנצער גרויס פאַרן טעאָריסטישן סאָציאַליסטישן געדאַנק.

עס שטייט פאַר אונז די פראַגע: ווי דאַרף מאָראַליש אָפּגעשאַצט ווערן דער טעראָר? אונזער קריטעריום ווייסן מיר שוין, דעריבער ווערט אונזער פראַגע אַזוי געשטעלט: ווי אַזוי דאַרף דער טעראָר ווערן מאָראַליש אָפּגעשאַצט פון שטאַנדפּונקט פון סאָציאַליזם? צי איז מעגלעך צו באַנוצן דעם טעראָר, אַלס מיטל צו דער פאַרווירקלעכונג פון סאָציאַליזם?

אַף צוויי'ערליי אופנים קען מען צוגעהן צו דער פאַרענטפערונג פון דער דאָזיקער פראַגע. און אין דעם חלוק צווישן זיי ביידן איז צו זעהן דעם גאַנצן טיפן חלוק צווישן דער רעוואָליוציאָנער-פאָלקיסטישער און מאַרקסיסטיש-בעאָלשעוויסטישער שול פון סאָציאַליזם. דער צוגאַנג, וואָס שטאַמט פון דער צווייטער פון די שולן, איז פשוט און עלעמענטאַר: אַלע וועגן, אַלע מיטלען זיינען כּשר בכדי צו דערגרייכן אַ הויכע ציל. די גרויסקייט פון ציל באַרעכטיגט און באַהייליקט אַלע וועגן, וואָס פירן צו איר: „אַלע וועגן פירן קיין רוים“, הייסט עס — אַלע זיינען זיי הייליק! אַלץ, וואָס איז נוצלעך פאַר דער גיכער פאַרווירקלעכונג פון סאָציאַליזם, איז מותר, נויטיק, „מאָראַליש“. ס'איז ניט כּדאי פרעגן באַ זיך אַליין באַ דער אָנווענדונג פון דעם אָדער יענעם מיטל, צי איז ער „דערלאָזבאַר“. ער איז דערלאָזבאַר און

ניטיק שוין דורך דעם אַליין, וואָס ער דינט דעם סאָציאַליזם. אַף וויפֿיל עס איז בכּלל שייך צו רעדן וועגן מאָראַלישע אָפּשאַצונגען, ווערט די אָפּשאַצונג פֿון די מיטלען במילא אין דער מאָראַלישער אַקצעפּטירונג פֿון ציל, אַף אַזאַ אופֿן ווערט זי איבעריק. עס קאָן זיין אַ רייד נאָר וועגן דער נוצלעכקייט און צוועקמעסיקייט פֿון די מיטלען; איז דער מיטל נוצלעך — איז שוין מיט דעם אַליין פֿאַרענטפֿערט די פֿראַגע וועגן זיין מאָראַלישקייט. ניט צום ערשטן מאָל זעהן מיר אין דער געשיכטע אַזאַ מין פּאָזיציע; אין דער געשיכטע פֿון דער רעליגיעזער באַוועגונג האָט איר מיט אַ פֿינסטערן גלאַנץ פֿאַרווירקלעכט דער י ע ז ו א י ט ן־אָרדען, אין דער געשיכטע פֿון פּאָליטישער באַוועגונג האָבן איר פּונקט מיט אַזאַ פֿינסטערער און פֿאַרביסענער קאָנסעקווענטקייט דורכגעפֿירט די פֿראַנצויזישע י אַ ק אָ ב י נ ע ר.

ס'איז אָבער פֿאַראַן אויך אַן אַנדער שטאַנדפּונקט, וואָס זאָגט אַנדערש. אפֿילו פֿאַר דער גרעסטער ציל זיינען ניט אַלע מיטלען כּשר, נ י ט אַ ל ע וועגן פֿירן צום הייליקן רוים. ווייל, עס ברענגט זיך, — וואָס איז אַזוינס דער הייליקער רוים, די שטאָט פֿון חלום און האָפֿנונג! מע קאָן האַלטן פֿאַר הייליק אירע הויכע מויערן, די גרויסאַרטיקע קופּאָלן פֿון די מקדשים, די גרינע בערג, אַף וועלכע זי האָט זיך אַזוי מאַיעסטעטיש צעלייגט: כּל קדוש, אַלץ דאַרף מען פֿאַרערן און געדענקען. מע קען דאָך אָבער זעהן דעם רוח־הקודש ניט נאָר אַף אירע אויסערלעכע ווענט, ניט נאָר אַף איר אויסערלעכן אויסזעהן, — ווי שיין און שטאָלץ און בלענדיק עס זאָל ניט זיין. מע קאָן דאָך „קדוש" זאָגן צו זיין א י נ ע ר ל ע כ ן פּרצוף, צו זיין אינערלעכער נ ש מ ה און סמיכע. עס קאָן דאָך זיין, אַז נאָכדעם, ווי מיר וועלן שוין זיין אויבן אַף די הייליקע בערג און ווענט און בייגן אונזערע קני אין דעם געזוכטן היכל, וועלן מיר זיין נאָך ווייטער פֿון אמת'דיקער ציל ווי דאָ, בעת מיר האָבן איבער וועגן געבלאָנדזשעט. אָט־אָט איז דאָך, דאַכט זיך, פֿאַר אונז דער אַריינגאַנג אין די מויערן פֿון אידעאַל דאַכט זיך, מיר בויען שוין די רעאַלע רים־טאָוואַניע פֿון אונזער אידעאַלן בנין, — ער קאָן זיין אָבער פֿאַרט דערווייטערן פֿון אונז און מיר קענען בלייבן שטיין פֿאַר אַ פּוסטקייט. ווייל יאָגנדיק זיך נאָך דער אויסערלעכער רעאַלער פֿאַרקערפּערונג פֿון ציל, קענען מיר טראָפּנס־ווייז אינגאַנצן פֿאַרלירן די אינערלעכע נשמה אירע, ווייל דער גלאַנץ פֿון אויסערלעכע פֿאַרקערפּערונג און די שווערקייט פֿון וועגן, וואָס פֿירן צו איר, פֿאַרשטעלן אָפּטמאָלס די נשמה, וואָס איז אומבאַמערקט אַף די וועגן פֿאַרשוואונדן. פֿאַרטיק איז דער סקעלעט, אַלע גלידער זיינען אַף אָנ׳אָרט, אַלע אברים פֿעסט און ריכטיק צונויפֿגעבונדן, נאָר קיין רוח־חיים האָט מען ניט אַריינגעבלאָזן — און ס'איז ניטאָ קיין באַשעפֿעניש! פֿאַראַן אַ מאַ־

שין, ניטאָ אָבער קיין כּח־היצירה. און דער פעלער ליגט אין די וועגן און מיטלען, וואָס מע האָט אויסגעקליבן בכדי צו דערגרייכן די ציל. וויפיל אידעאַלן זיינען שוין אַף אַזאַ אופן אונטערגעגאַנגען אין דער אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט! דאָס קריסטנטום האָט דאָך ניט געקאָנט ווערן אַ אַנטשיידנדיקער כּח אין מענטשלעכן לעבן, מחמת איר זינדיקייט און די אינערלעכע סתירות אין די וועגן פון דער קריסטלעכער קירכע! איז דען די ציל פון קריסטנטום ניט חרוב געוואָרן מחמת דעם וועג פון דער קירכע, וואָס האָט זיך צונויפגעשמאָלצן מיט דער מדינישקייט און מיט דעם קיסר, שוין גלייך אין די ערשטע דורות פון קריסטנטום, און דערנאָך אין XVI יאָרהונדערט, און שפּעטער, בעת די רעפאָרמאַציע האָט זיך דורכגעפלאָכטן מיט די פירשטן פון מדינות? און זיין מדיניש־לעבנסקרעפטיקער טריומף, די פולקומע עסטעטיש אויסגעצייכנטע און מיסטיש דערהויבענע צויבער־קראַפט — צי האָט זי אין דער זעלבער צייט ניט באַטייט קיין אויסגעשפּראָכענע אינערלעכע ירידה, אַלס אַ מאָראַליש־ און אייביק־שאַפנדיקער גייסט? ווילט איר וויסן, וואָס האָט באַגראָבן דאָס קריסטנטום — קוקט זיך צו צו די שרעקלעכע אָפּשיינען פון אַאוטאָ־דאַ־פע פון דער „הייליקער“ אינקוויזיציע. לאָמיר זיך דערמאָנען ווייטער — צי איז ניט מחמת דער זעלבער סיבה אַף יאָרן לאַנג געקומען אַ חורבן אַף די גרעסטע פאַר יענער תקופה אידעאַלן פון דער פראַנצויזישער רעוואָליוציע? אויך דאָ האָבן דאָך די וועגן, מעטאָדן, קאַמף־ און באַווירקונג־מיטלען לאַנגזאַם און גראַדלייניק געבראַכט דערצו, אַז עס זאָלן ווערן פאַרגעסן, פאַרנאַכלעסיגט און פאַרטיליקט די אַלע אידעען, וואָס האָבן געברענט פריער אין די הערצער מיט אַ הייליקן פייער. צי זיינען די אידעען — צילן פון פאָליטישער פרייהייט, בירגערלעכער גלייכהייט, פאָלקס־הערשאַפט און מענטשלעכן כּבוד — ניט פאַרשאַטן געוואָרן אונטער דער אכזריות׳דיקער און שענדלעכער משא פון די ערגסטע מיטלען פון דער געשיכטע? ווילט איר וויסן, וואָס האָט געבראַכט דעם סוף אַף די פראַנצויזישע רעוואָליוציע — טאָ קוקט זיך צו צו די גרויזאַמע שאָטנס, וואָס צעליינגן זיך פון דער „הייליקער“ גיליאָטינע.

אַלעמאָל און אומעטום פלעגט אין אַזוינע פאַלן די ציל שיינען הויך און שיין אין די אידעאַלע הימלען, און אַלעמאָל פלעגט דער לייטער פון די מיטלען, וואָס פירט צום הימל פאַרגראָבן זיך צו מגושמ׳דיק, צו טיף אין דער ערד אַריין, דערווייטערנדיק זיך פון דער ציל און אָפּשטופנדיק איר פון זיך. פאַרוואָס? ווייל די צוציאונג־קראַפט פון אויסערלעכן רוים האָט פאַרשטעלט פון די מענטשן אין וועג די שוועריקייטן, די סודות׳דיקייט און טיפקייט פון דעם אינערלעכן רוים. ווייל די באַנייער האָבן גאָר ניט געטראַכט וועגן די באַ־

שעפּענישן באַ די װעגן, נאָר װי פֿאַנאַטיקער, קוקנדיק אין די װײַטע מרחקים, האָבן זײ אומרחמנות׳דיק געטראָטן איבער די לעבנס, װאָס האָבן געיאָמערט אונטער זײערע פֿיס. װײַל אויב פֿאַר דער אויסערלעכער דערגרײכונג פֿון ציל „זײַנען אַלע מיטלען כּשר", זײַנען טאַקע „נישט אַלע מיטלען" כּשר, בעת עס האַלט באַ דער אינערלעכער באַהערשונג אירער.

װאָס זשע פֿאַר אַ מיטלען זײַנען יאָ כּשר ?

אַף דעם זאָגן מיר: נאָר די„ װאָס װעלן אויפֿבויען ניט נאָר די װענט און קופּאָלן פֿון דעם היכל, נײערט װאָס װעלן אויך שטײן אין הסכּם מיט זײַן אינערלעכן גײַסט און פּאַטאָס, װאָס באַנעמען אינגאַנצן די נשמה פֿון היכל. אויב אונזער ציל איז מאָראַליש — איז נאָר אַזאַ מיטל צו איר מאָראַליש, װאָס זאָל מיטהעלפֿן באַ דער דערגרײכונג פֿון איר אינערלעכן מהות, פֿון דער אידעע, װאָס באַגײַסטערט איר און װאָס שאַפֿט איר אינהאַלט. װײַל נאָר אין אַ אומדירעקטער און זעהר שװאַכער פֿאָרם האָבן די װענט און טורעמס, די אויסערלעכע גרונדשטײנער און די צירונג פֿון אַ מאָראַלישער ציל אַ אײגענעם מאָראַלישן װערט. איר אמת׳דיקער עטישער װערט באַשטײט נאָר אין דער פֿאַרװירקלעכונג פֿון איר אינערלעכן זין און פֿון איר באַשטרעבונג.

איך מאַך דעריבער אַ חילוק צװישן צװײערלײ פֿאַרבינדונגען צװישן מיטלען און ציל אין דער געזעלשאַפֿטלעכער טעטיקײט פֿון מענטשן. אײנע איז די, פֿאַר װעלכע עס איז װיכטיק עס זאָל אומבאַדינגט („אַלע מיטלען זײַנען כּשר") פֿאַרקערפּערט װערן דער אידעאַל, װאָס איז געשטעלט געװאָרן דורך דער געשיכטע אָדער דאָקטרינע, (ד. ה. — זאָל קומען די דערגרײכונג, כאָטש אַ אויסערלעכע): דאָס איז אַ אויסערלעכע, טעכנישע פֿאַרבינדונג. און דער צװײטער מין פֿאַרבינדונג — אַ אינערלעכע, מאָראַלישע, װאָס װיל ניט סתּם אַ פֿאַרקערפּערונג, נאָר אַ פֿאַרקערפּערונג דורך אײגענע אויסדערװײלטע װעגן, װאָס שטרעבט צו אַ שטענדיקער גײַסטיקער קרובֿה׳שאַפֿט צװישן די װעגן און דעם אידעאַל, װאָס זעהט ניט אײַן אין דער דאָזיקער קרובֿה׳שאַפֿט קײן געפֿערלעכע דערװײטערונג פֿון דער דערגרײכונג, נאָר־אדרבא, זי האַלט עס פֿאַר אַ פֿאַרשענערונג פֿון אידעאַל. פֿאַר דעם ערשטן מין פֿאַרבינדונג האָט די מענטשלעכע געשיכטע אויסגעאַרבעט אַ אויסגעצײכנטע, שאַרף אָפּגעטאָקטע פֿאָרמול, װאָס װערט אפֿשר אַמאָל צביעו׳דיק און שעמעװדיק פֿאַרבאַהאַלטן, נאָר װאָס װערט פּראַקטיש, כּסדר באַנוצט. די דאָזיקע פֿאָרמול —

די ציל כשר׳ט די מיטלען *) — איז תמיד זייער קינציג געברויכט געוואָרן פון די גייסטלעכע און וועלטלעכע יעזואיטן ווי לאָיאָלאַ, און מאַקיאַוועלי, טאָרקוועמאדא און נאַפּאָלעאָן, מעטערניך און ראָבעספּיער*). די אַלע מענטשן און די קלאַסן, פּאַרטייען, קירכעס און פעלקער, וואָס זיינען הינטער זיי געשטאַנען, האָבן פאַרשטייט זיך, בשעתם געהאַט די פאַרשיידנסטע מאָטיוון פאַר זיך, נאָר אַלע האָבן זיי געקאָנט פאַרדעקן די עקלהאַפטסטע און שענדלעכסטע מעטאָדן מיט איינער און דער זעלבער סאַקראַמענטאַלער פאָרמול: די ציל (אַלץ איינס וועלכע: אַ גרויס-מדינישע, צי אַ דינאַסטישע, אַ פּאַרטייאישע, אַ קלאַסן-ציל אָדער די סאַמע קריסטלעכע — נאָר, פאַרשטייט זיך, אַ הויכע ציל) כשר׳ט די מיטלען. אַלע טייכן און שטראָמען פון דער מענטשלעכער קולטור האָט מען

---

*) אין פראַנצויזיש הייסט עס אַנדערש: Qui veut la fin, weut les moyeus (ווער עס וויל די ציל, וויל אויך די מיטלען).

**) אַ כלל פון נעטשאַיעוו׳ס רעוואָלוציאָנערן שולחן-ערוך: „פאַרן רעוואָלוציאָנער איז מאָראַליש אַלץ, וואָס עס העלפט מיט דעם טריומף פון דער רעוואָלוציע. אַלץ וואָס עס שטערט אים — ניט מאָראַליש און פאַרברעכעריש“.

עס איז טשעקאַווע די תורה פון מאַקיאַוועלי אין דעם פּרט: „די דערפאַרונג פון אונזער צייט האָט דערוויזן, אַז גרויסע מעשים פלעגן אויפטאָן נאָר אַזעלכע פערשטן, וואָס האָבן זיך ווייניק גערעכנט מיט זייערע הבטחות, וואָס האָבן געקענט פענטעווען די מענטשן מיט רמאות, און האָבן אַף אַזאַ אופן באַזיגט די אַלע, וואָס האָבן זיך פאַרלאָזן אַף אָרנטלעכקייט... דער פערשט דאַרף קענען זיך באַנוצן מיט מיטלען פון אַ מענטשן און אַ חיה... אויב ער איז געצוואונגען אויסלערנען זיך די מיטלען פון אַ חיה, דאַרף ער אויסקלייבן אַ פוקס און אַ לייב, ווייל אַ לייב קאָן זיך ניט שיצן פאַר שלאַנגען און אַ פוקס — פאַר וועלף. דאַרף מען, הייסט עס, זיין אַ פוקס בכדי צו דערזעהן דעם שלאַנג, און אַ לייב — בכדי פאַרטיק צו ווערן מיט די וועלף... אַ קלוגער הערשער קאָן דעריבער ניט בלייבן טריי זיין וואָרט, אין פאַל אויב דאָס קאָן אים שאַדן און אויב ס׳זיינען מעהר ניט דאָ די סיבות, מחמת וועלכער ער האָט זיין הבטחה געגעבן, און תמיד וועט ער האָבן גענוג געזעצלעכע מיטלען, בכדי צו פאַרמאַסקירן, אַז ער האַלט קיין וואָרט ניט... דער פערשט דאַרף גאָר ניט האָבן אַלע (גוטע) מעלות, ס׳איז אָבער זייער וויכטיק, עס זאָל אויסזעהן, אַז ער האָט זיי... ס׳איז כדאי אויסצוזעהן ווי אַ בעל-רחמים, אַ וואָרט-מאַן, מענטשלעך, רעליגיעז, ריין-האַרציק און טאַקע זיין עס בעאמתן, מער דאַרף אָבער אַף אַזוי ווייט זיך באַהערשן, מע זאָל בשעת הדחק אויך ניט האָבן די מעלות און פאַרביטן זיי אַף זייער היפּוך... זאָל זיך דער פערשט זאָרגן וועגן נצחון און וועגן דעם, ווי איינצהאַלטן די מדינה: אַלע מיטלען צו די דאָזיקע צילן וועלן גערעכנט ווערן פאַר גוטע, און אַלע וועלן זיי לויבן. ווייל פאַרן המון איז וויכטיק נאָר די אויסערליכקייט און דער רעזולטאַט פון דער זאַך. דער המון, איז אָבער — אַלץ“. („דער פערשט“).

לשם דער „ציל“ מיט בלוט באַפאַרבן, דעם גאַנצן וועג פון דער געשיכטע פול געמאַכט מיט פלאַקערדיקע האָלץ־שייטערס און מיט שערבלעך פון צעבראָכענע דורות, לשם איר האָט מען געברענט אפן פייער כופרים, מע האָט געקיילעט ניט־גלייביקע, געקעפט „קאָנטר־רעוואָליוציאָנערן“. לשם דער „ציל“ פלעגט מען מענטשן פאַרשפאַרן אין די ד׳ אמות פון אָפיציעלער קירכע, אין די שטאַלן פון געזעצלעכע רעזשימען, אין די קאַטוכן פון לאָיאַלע כשר׳ע אמונות. לשם דער „ציל“ האָט מען מענטשן בעל־כרחם געשלעפט צום בלומרשטן גליק און טייוולאָניש האָט מען זיך געהאַלומעט איבער דער צניעות׳דיקער און ריינער אמונה. לשם דער „ציל“ האָט איטלעכער פאַר זיך און אַלע הערשער צוזאַמען זיך באַמיט, אַז צעטראָטענע געדאַנקען, חלומות, פאַנטאַזיעס און שטרעבונגען זאָלן פול מאַכן די מענטשלעכע וועגן ווי בלעטער האַרבסטיגע, ווי טרויערדיקע צלמים. לשם דער „ציל“ האָבן די הערשער באַגראָבן אונטער די שערבלעך פון וועגן און מיטלען אפילו די צ י ל ן זייערע. און מסתמה איז ניט געווען ניט איין פאַל, אַז די היטער פון די דאָזיקע „צילן“ און צייטווייליקע הערשער איבער מענטשלעכע וועגן זאָלן ניט האַלטן (און אַ סך פון זיי — גאַנץ אויפריכטיק) און ניט חזרן פאַר זיך און אַנדערע: די ציל כשר׳ט די מיטלען. דאַכט זיך, די דאָזיקע כסדר׳דיקע הזהרה פון דער געשיכטע וואָלט שוין געסטייעט, בכדי מע זאָל דערפילן, ווי פ אַ ל ש עס איז לויט איר מהות די דאָזיקע היסטאָרישע מאַגיע, די מאַגישע פאָרמול פון דער אייביקן, כיטרעם, ליגנערישן און אכזריות׳דיקן יעזואיטיזם.

אויב דער „טעכנישער“ שטאַנדפונקט מעג אָבער געקרוינט ווערן מיט אַזאַ פאָרמול — מוז דער „מאָראַלישער“ שטאַנדפונקט האָבן אַ גאַנץ אַנדערע. מיר דאַכט זיך, אַז ס׳איז ניט שווער איר צו באַנעמען און פיקסירן. זי וועט הייסן: ד י צ י ל ו ו ע ר ט ג ע כ ש ר ט ד ו ר ך ד י מ י ט ל ע ן. ניין, ניט „אַלץ איז מותר“ זאָגט די פאָרמול. ס׳איז נאָך ווייניק מע זאָל פעסטשטעלן, באַגייסטערן, פאַרשענערן די ציל. זי וועט זיין אַ פוסטער קלאַנג, אַ פסולת, אויב דער וועג, וואָס פירט צו איר, וועט ניט זיין אינערלעך, אינטים און בלוטיק־נאָענט פאַרבונדן מיט איר. אויב די „ציל“ איז געווינלעך אַ קינסטלערישער פ ל אַ ן, וואָס ווערט באַשאַפן דורכ׳ן שאַפנדיקן גייסט פון מענטשן, אויב דאָס איז אַ ווייטער ס י ל ו ע ט, וואָס ס׳איז אים צו זעהן אַפן גייסטיקן האָריזאָנט, אַ ברייטע, אַלץ־אומנעמענדיקע כלי, וואָס האַרט מע זאָל איר שעפעריש פול מאַכן, — זיינען אָבער די מיטלען — די אויסדערווילטע פילנדיקע און שכלדיקע האַנט, וואָס איז ב ל ו ט י ק ־ נ אָ ע נ ט צ ו ד ע ר צ י ל, וואָס בויט אַף דעם בנין לויטן פלאַן, און פאַרווירקלעכט און פאַרקערפערט דעם אומקלאָרן סילועט, אַ האַנט, וואָס פילט אָן ביז אויבן די דורשטיקע כלי. נאָר אַ דאַנק די

איסדערוויילטע, קרוב׳שאַפטלעך־נאָענטע מיטלען ווערט די ציל פאַרוואַנדלט פון אַ אידעאַלן פּראָעקט און אַ גאוניש־אָנגעמערקטן אויפשוואונג אין אַ ממשות׳דיקע, לעבעדיקע אידעאַלע זאַך, אין אַ זיך רעאַליזירנדיקן אידעאַל. אויבן האָבן מיר שוין געזאָגט, אַז דער הסכם צווישן ציל און מיטלען איז אַ אומבאַדינגטער תנאי, בכדי מע זאָל קענען מקבל זיין דעם ענין גופא. די זעלבע זאַך קענען מיר איצט איבער׳חזר׳ן אין אַן׳אַנדערן טיפערן זין: בכדי מיר זאָלן מאָראַליש מקבל זיין אַ געווויסן אַקט, איז נויטיק ער זאָל שטיין אין הסכם ניט נאָר סתם מיט דער („מאָראַלישער״) ציל בכלל, נאָר מיט דער אינערלעכער (מאָראַלישער) זייט פון איר אינהאַלט, אַז זיין צוזאַמענהאַנג מיט דער ציל (אַפילו מיט אַ „מאָראַלישער״) זאָל זיין ניט נאָר טעכניש, נאָר אויך אינערלעך־מאָראַליש *).

ממילא ווערט שוין געזעצלעך און אַנטשיידנדיק דער אינסטינקטיווער מאָראַלישער "נשמה־בונט", פאַר וועלכן מיר האָבן געפאָדערט דעם קאָנטראָל פון מאָראַלישן געוויסן, קוים אַז ער פאַרבינדט זיך מיט דער דאָזיקער אידעע פון הסכם צווישן מיטלען און ציל. בעת די מאָראַלישע עמפינדונג פון מענטשן טוט זיך אַ שטעל, — אַפילו אומבאַוואוסטזיניק אין דער ערשטער רגע — אַנטקעגן דעם ניגוד צווישן די מיטלען און אינערליכן מהות פון ציל, איז זי שוין ניט אימפּרעסיאָניסטיש, נאָר אומגעקערט — זי זאָגט עדות וועגן זיין גייסטיקער גרויסקייט. וואָס העכער עס איז דאָס מאָראַלישע „איך״ פון מענטשן, — אַלץ סטיכייאישער און אומאָפּהענגיקער פון שכל דערהייבט זיך אין אים די שטימע פון מאָראַלישן פּראָטעסט, אַלץ גיכער און שאַרפער רעאַגירט ער איטלעכעסמאָל, ווען ער שטויסט זיך אָן אַף אַזאַ מין ניגוד. אין דעם זין איז דאָס „געוויסן״ — די ערשטע באַאומרואיקנדיקע הזהרה פאַר דער מאָראַלישער פערזענליכקייט.

בכדי קלאָרער צו מאַכן דעם געדאַנק, וועלן מיר עס פאַרגלייכן מיט דעם, וואָס עס איז אויבן געזאָגט געוואָרן. פריער האָבן מיר געקעמפט קעגן אַ געשלאָסענער, אַזוי צו זאָגן אַ אימאַנענטער אָפּשאַצונג פון די מעשים־מיטלען, באַ וועלכער עס ווערט אינגאַנצן אָדער כמעט אינגאַנצן ניט גענומען אין אַכט זיין הויפּט־ציל. אַצינד טרעטן מיר אַרויס קעגן דעם אויסשליסלעכן סואווערעני־

---

*) באַם סוף פון אונזער אונטערזוכונג וועט קלאָר ווערן, אַז אונזער פּרינציפּ (די ציל ווערט געכשר׳ט דורך די מיטלען) האָט ניט געקאָנט אינגאַנצן פאַרווירקלעכט ווערן אין אונזער רעוואָלוציאָנער־סאָציאַליסטישן קאַמף, נאָר אַז ער איז במלא מובן המלה די אָנפירנדיקע אידעע פון דעם דאָזיקן קאַמף, פונקט אַזוי ווי ס׳וועט ניט אַלעמאָל אינגאַנצן פאַרווירקלעכט דער יעזואיטישער פּרינציפּ. און שפּילט נאָך די אָנפירנדיקע ראָלע.

מעט פון ציל בײַ דער אָפּשאַצונג פון די מיטלען. פריער האָבן מיר געזאָגט, אַז מע קאָן ניט אָננעמען אָדער אָפּוואַרפן מיטלען, ניט רעכנענדיק זיך מיט זייער ציל; ווייל יעמאָלט וואָלט מען מיט דער שטעגעלע פון מאָראַלישער עמפּינדלעכקייט, אימפּרעסיאָניזם אָדער דאָגמאַטיזם אַרײַנגעפאַלן דירעקט אין דעם וואַלד פון עטישער גלייכגילטיקייט. אַצינד זאָגן מיר, אַז מע קאָן ניט איגנאָרירן לגמרי דעם כאַראַקטער פון די מיטלען אַפילו דאַן, בעת מע האָט זיך פאַרפעסטיקט אַף דער מאָראַלישער ציל. ווייל דאַן קומען מיר מיט אַ וועג, וואָס איז אַמאָל „טעכניש" שיין, צו אַ מאָראַלישן יעזואיטיזם און מיר דערווייטערן זיך אַף אַ פאַטאַלן אופן פון דער ציל גופא. נאָר אויסמײַדנדיק די ביידע עקסטרעמיטעטן וועלן מיר זײַן בכח מאָראַליש אָפּצושאַצן אונזערע מעשים*).

XII.

מיר האָבן ביז איצט באַהאַנדלט צווייערליי אופנים, וואָס אַף זיי קען מען צוגיין צו דער פראַגע וועגן מיטלען און ציל. מיר האָבן עס אָבער געטאָן מיט אַ באַשטימטער כונה — בכדי מיר זאָלן שטעלן פאַר זיך די פראַגע צי מעג מען באַנוצן דעם טעראָר אום צו פאַרווירקלעכן דעם סאָציאַליזם. אויך אין דער אַ איינצעלנער פראַגע פון דער אַלגעמיין-מאָראַלישער פּראָבלעם זײַנען מעגלעך צווייערליי תשובות.

די באָלשעוויקעס — דאָס וועט זײַן די ערשטע תשובה — שטייען אין זייער שטרעבונג צום סאָציאַליזם אויסשליסלעך אַף אַ טעכנישן שטאַנדפּונקט, דעריבער דערלאָזן זיי דעם טעראָר און אַקצעפּטירן אים. ס'פאַרשטייט זיך, אויך צווישן זיי זײַנען פאַראַן צוויי מינים באַציאונגען צום טעראָר, נאָר פּראַקטיש איז עס ניט וויכטיק. פאַר איין טייל פון די באָלשעוויקעס איז אין דעם ענין בכלל ניט בנמצא וואָס פאַר אַ ניט איז מאָראַלישע פראַגע אָדער מניעה. פון שטאַנדפּונקט פון דער אַ „צינישער מאָראַל" איז אַלצדינג, וואָס קומט פאַר געשיכטלעך — „אומפאַרמײַדלעך", אַלץ איז מיט אַ „אײַזערנער נויטווענדיקייט" געדרונגען פון די געזעצן פון קלאַסן-קאַמף, אַלץ איז פאַרויסגעזען פון דער געזעלשאַפטלעכער אַנטוויקלונג. בײַ אַזאַ מין „נאַטורוויס-

*) וו. טשערנאָוו באַרירט אין זײַן „עטיק און פּאָליטיק" („Заветы 1912") טעמען, וואָס זײַנען נאָענט צו אונזער פראַגע. אַרויסגייענדיק פון דעם, אַז דער סאָציאַליזם איז אַ מאָראַלישער מאַקסימום, פאָדערט ער, אַז די לויפנדיקע טעטיקייט פון אַ סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, איר „פּאָליטיק" זאָל אַנטשפּרעכן אַ געוויסן „מאָראַלישן מינימום". ער גיט אָבער ניט קיין קלאָרע קריטעריום'ס פון דער „מינימום", וואָס וואָלטן באַזונדערס צונויף געקומען בעת דער אַנטוויקלונג פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע.

שאַפטלעכן" מעטאָד פון אנטייל אין דער רעוואָליוציע ווערט זי אַליין פאַר=
וואַנדלט אין אַ מעכאַנישע פאַבריק, און דער לעבעדיקער ליידנדיקער מענטש —
אין אַ קראָליק פאַר עקספערימענטן. עס איז בכלל ניטאָ קיין אָרט פאַר קיין
מאָראַלישער אָפּשאַצונג, און די רעוואָליוציע און דער רעוואָליוציאָנער האָבן
צו טאָן דאָס, וואָס עס איז „נויטיק". דערביי איז פאַרשטייט זיך, דאָס „אָביעק=
טיוו"=נויטיקע ענלעך ווי צוויי טראָפּנס וואַסער צו דעם וואָס אַזאַ רעוואָליוציאָנער
האַלט פאַר נויטיק. די פראַגן וועגן דער „דערלאָזבאַרקייט פון טעראָר" קו=
מען אויס פאַר אַזאַ מין טוער קאָמיש אָדער געקינצלט, ווייל לויט זיין מיינונג
האַנדלט זיך וועגן די „חבלי=לידה" פון דער געשיכטע אָדער וועגן אַ „כירורגישער
אָפּעראַציע" פון דער געזעלשאַפט, און דאָס לעצטע וואָרט האָט דאָ דער לאַנ=
צעט אָדער דער שטיק, בשום אופן אָבער ניט די סברה, צי דער פּרעדיקט, צי
אַפילו דער טרויס. אַ קלאָרע ליטעראַרישע אָפּשפּיגלונג פון אַזאַ טיפּ זעהן מיר
אין געשטאַלט פון דעם אַבאַט סימורדיען („93=ער יאָר". וו. הוגאָ), וואָס אָנ=
געשטאָטן האַרצן האָט ער אַ טרוקענעם מח — אַ שאַרפן חלף; וואָס אין קאַמף
פאַר דער רעוואָליוציע וויים ער קיינמאָל אין קיינע שום תנאים ניט פון רחמנות,
וואָס פאַר אים איז אַ „נאַטור=געזעץ", אַז די נייע פראַנקרייך דאַרף מאַכן די
אַלטע תחת חרב און קיין שריד ופליט מאָר זי פון איר ניט איבערלאָזן. סען=
זשיוסט, די מורא'דיק=פאַרגעסערטע אָפּשפּיגלונג פון ראָבעספּיערן, פאַרגלייכט
אין זיינער אַ רעדע אין קאָנווענט די פאַרטיליקונג פון אַריסטאָקראַטן מיט די
כמיכייאישע פאַרניכטונג=פּראָצעסן, וואָס קומען כסדר פאָר אין דער נאַטור, דע=
ריבער פאָדערט ער, מע זאָל זיך באַציִען צום טעראָר קאַלטבלוטיק, „עפּעס איז
פאַראַן אומרחמנות'דיקעס אין דער ליבע צום פאָטערלאַנד, זאָגט ער מיט אי=
בערצייגונג **).

**) זע E Hamel „Histoire de Saint-Just" אין ביכנער'ס דראַמע
„דאַנטאָנ'ס טויט", וואָס איז זייער נאָענט צום היסטאָרישן אמת, זאָגט סען=
זשיוסט אַזוי: „איך פרעג — ניט שוין זשע דאַרף זיך די מאָראַלישע נאַטור מער
רעכנען אין איר רעוואָליוציעס, ווי די פיזישע? צי דען דאַרף אַ געשעהעניש,
וואָס בייט אום די מענטשהייט ניט גיין דורך בלוט? דער וועלט=גייסט נוצט
אויס אונזערע הענט אין דער גייסטיקער ספערע פונקט אַזוי, ווי ער נוצט אויס
אין דער פיזישער וועלט וואולקאַנעס און פאַרפלייצונגען. וואָס איז דער חילוק,
צי דער מענטש שטאַרבט פון אַ עפּידעמיע אָדער פון אַ רעוואָליוציע?
***) צו דעם טיפּ רעוואָליוציאָנערן טוער דאַרף מען צורעכן אויך די יעניקע
וואָס זיינען אפילו ניט בכח צו באַגרינדן זייערע מעשים „נאַטור=ווישנשאַפטלעך",
און פאַרטילגן פונדעסטוועגן אָן רחמנות זייערע שונאים אין ברען פון נאַציאָ=
נאַלן און קלאַסן=גרימצאָרן. אָפּרעכנענדיק זיך מיט זייערע שונאים דערפאַר,
וואָס זיי האָבן „געקרויצט כריסט'ן", אָדער „גענוג שוין געזויגן אונזער בלוט",
פילן ניט די דאָזיקע קצבים פון דער רעוואָליוציע, פונקט ווי יענע „זאָאָ=

דער דאָזיקער מאָראַלישער ניהיליסט, וואָס ווייסט ניט אַפילו פון דרוק פון אומבאַוואוסטזיניקן עטישן פּרינציפּ איז אָבער ניט דער העכשטנדיקער טיפּ פון אַ „טעכנישן" רעוואָליוציאָנער. דער אַנדערער און דער עפטערער טיפּ ווייטער האָט אַן אַנדער פּרצוף.

— „יאָ — זאָגט אַזאַ מין מענטש, — די אָנווענדונג פון טעראָר איז שווער און אכזריותדיק, זי ריזט אָן אונזערע מענטשלעכע סטרונעס, זי צווינגט אונז צו זיין גרויזאַם און אומרחמנות'דיק. נאָר *קיין אַנדער אויסוועג האָבן מיר ניט*... פון אַלע זייטן זיינען מיר אַרומגערינגלט מיט שונאים, וואָס וועלן ניט שאַנעווען ניט אונז און ניט דאָס פאָלק און וואָס צווינגען אונז דעריבער זיך צו נעמען פאַר דעם אַ געווער... וואָס שאַרפער און ענערגישער מיר וועלן אַראָפּלאָזן דעם שווערד פון טעראָר, דאָס גיכער וועלן מיר קענען אינגאַנצן אָפּוואַרפן אים אָן אַ זייט. מיר וועלן אים אַליין אָפּוואַרפן, גלייך ווי מיר וועלן האָבן באַזייטיקט דעם „לעצטן" שונא פון דער רעוואָליוציע... אויב מיר וועלן זיין רחמנות'דיק און גרויסמוטיק בנוגע צו אונזערע שונאים, וועלן זיי אונז פאַרנעמען ממש מיט די הוילע הענט... אויב פאַר אונזער דור איז עס אַלץ שווער, לייגן מיר דאָך אָבער דערפאַר דורך אַ וועג פאַר די קומענדיקע גליקלעכע דורות. די געשיכטע האָט דערוויזן, אַז מיט קיין אַנדערע וועגן קען מען קיין זאַך ניט בויען, והא ראיה — די פראַנצויזישע רעוואָליוציע... מיר קעמפן פאַר אַ גרויסע זאַך, דעריבער טאָרן מיר ניט אָפּשוואַכן זיך אַליין מיט זייטיקע חקירות... אַלץ, וואָס איז נוצלעך פאַר דער דערגרייכונג פון סאָציאַליזם, איז דערלאָזבאַר, נויטיק, מאָראַליש. *דער טעראָר איז נוצלעך*; מיט דעם אַליין איז ער שוין פאַר אונז עטיש באַרעכטיקט. וואָס עס זאָל אונז ניט זאָגן אונזער מאָראַלישער אינסטינקט — מיר מוזן אים דערשטיקן לשם אונזער העכערער ציל, איינמאָל פאַר אַלעמאָל וואַרפן מיר אים אָפּ... דעריבער וועלן מיר אָנווענדן דעם טעראָר רואיק, מיט חשבון, סיסטעמאַטיש, מיט איניציאַטיוו, אויסמיידנדיק דערביי, פאַרשטייט זיך, איבעריקע אכזריות"...*).

לאָגן פון דער רעוואָליוציע" דעם דרוק פון דער אינסטינקטיווער מאָראַלישער עמפּינדונג אַפילו, וועגן וועלכער מיר האָבן אויבן געזאָגט, אַז זי אַליין איז נאָך ווייניק פאַר דער פולקומקייט פון דער מאָראַלישער פּערזענלעכקייט. און ס'איז רעכט, אַז אַזאַ נאַיווער קצב פון דער רעוואָליוציע רעגט אונז אויף ווייניקער ווי דער „למדן"; אף-אַזוי-פיל, אף וויפיל אַ אויפריכטיקער סטיכייאישער מעסער איז בעסער ווי אַ מעסער וואָס חקרנ'ט זיך.

*) דער לייענער וועט זיך געוויס דערמאָנען, אַז דעם זעלבן געדאַנקן-גאַנג האָבן מיר אַנטוויקלט אויבן, דערווייזנדיק, אַז עס איז פאַר *אונז* אומפאַרמיידלעך די אָנווענדונג פון *געוואַלט* בכלל. ס'איז אָבער פאַראַן אַ חילוק

מיר וועלן שפּעטער פונאַנדערקלייבן יעדערע פון די טענות באַזונדער. אַצינד וועלן מיר נאָר באַמערקן, אַז אַזאַ אָדער בערך אַזאַ פּאַנציר פון טענות און ראיות פאַרדעקט די גרעסטע מערהייט פון די אַקטיווע טוער פון טעראָר, גיט זיי די מעגליכקייט רוהיק, כּסדר׳דיק און פּלאַנמעסיק געברויכן דעם טעראָר אין דער מדינה=אַרבעט; די מעגלעכקייט ניט נאָר אים צו טאָלערירן, נאָר אויך צו לויבן, אַפּעלירן און אָנקומען צו אים בײַ דער קלענסטער שוויריקייט. זי גיט זיי די מעגליכקייט צו בלייבן אָפטמאָל גוטהערציקע און פיינפילנדיקע מענטשן אין זייער פּריוואַטן לעבן, און צו זיין אין דער זעלבער צייט אכזריות׳דיקע טעראָריסטן אין דער רעוואָליוציע. פון מענטשן, וואָס זיינען *געצוואונגען* צו טראָגן אַ היסטאָרישע משא, ווערן זיי אַף אַזאַ אופן אָפט מגולגל אין אַקטיווע אידעאָלאָגן, פּרעדיקער, אָפטמאָל באַזינגער און ענטוזיאַסטן פון טעראָר (מאַכנדיק דערביי אַ קליינע הנחה׳לע צו זייער מאָראַלישער עמפּינדונג).

אין דער געשיכטע און אין דער ליטעראַטור האָבן מיר אַ סך אַזעלכע טוער און אַזעלכע תקופות, וואָס זיינען מיט זיי באַפאַרבן. דער גרויסער אינקוויזיטאָר פון שפּאַניען טאָרקוועמאַדאַ פלעגט מסתמא מיט טרערן אין די אויגן און מיט גרויס צער אין האַרצן משלח זיין צו דער שרפה טויזנטער מענטשן לשם זיין רעליגיעזער „רעטונג“=אידעע. פאַרשטעלנדיק זיך מיט אַ גאַנצע קאָמפּליצירטע סיסטעם פון פּאָליטישע „שכל׳דיקע“ און „מאָראַלישע“ אַרגומענטן, האָט ראָבעספּיער אַליין שטייפער און שטייפער פאַרצויגן דעם קניפּ פון טעראָר און אַליין עפטער און אומרחמנות׳דיקער אַראָפּגעלאָזט דעם חלף פון דער גיליאָטינע אַף די קעפּ פון די „קאָנטער=רעוואָליוציאָנערן“. דער העלד פון אַנאַטאָל פראַנס (אין ראָמאַן „געטער האָבן דורשט“) דער שופט פון רעוואָליוציאָנערן טריבונאַל האַמעלען, זאָגט אַזוי צו זיך, זעענדיק אַמאָל פונדערווייטנס ראָבעספּיערן: „איך האָב געזעהן דיין צער, מאַקסימיליאַן, איך האָב פאַרשטאַנען דיין געדאַנק. דיין טרויער, דיין מידקייט, אַפילו דער אויסדרוק פון אימה, וואָס איז פאַרזיגלט אין דיין קוק, אַלץ האַלט אין איין זאָגן: זאָל שוין נעמען אַ סוף צום טעראָר, זאָל זיך אָנהייבן די ברידערליכקייט“. גוט ,איך וועל טאָן לויט דיינע פאַרלאַנגען. איך און מיינע חברים אין טריבונאַל האָבן צוגעגרייט די וועגן פאַר דער *באַרמהערציקייט* (דער קורסיוו איז אומעטום מיינער), *פאַרניכטנדיק* די בוגדים און פאַרשווערער, בכדי דו זאָלסט קענען מיט דיין

צווישן אונז און זיי. בעת מיר פאַרטיידיקן די געוואַלט זיינען מיר טאַקע באמת׳ן דערגאַנגען מאָראַליש צו אַ וואַנט אין דער פאַרווירקליכונג פון סאָציאַליזם... בעת זיי פאַרטיידיקן אָבער דעם טעראָר, ווייזט זיך בײַ זיי אַרויס זייער גרונט=חסרון, זיי מישן צונויף די אויסערלעך=טעכנישע דערגרייכונג פון סאָציאַליזם מיט זיין אינערלעך=מאָראַלישער דערגרייכונג, ווי מיר וועלן עס ווייטער זעהן.

חכמה און גוטסקייט מאַכן אַ סוף צו די בירגערלעכע רייסערייען, פאַרלעשן די קינ׳ישע שנאה און פאַרוואַנדלען דעם הענקער אין אַ גערטנער, וואָס וועט שניידן נאָר אויגערקעס און קעפּלעך קרויט. מיר וועלן פאַרדאָפּלען אונזער וואַכזאַמקייט און שטרענגקייט: קיין איין שולדיקער וועט פון אונז ניט אַנטלויפן. און בעת ס׳וועט פאַלן אונטערן מעסער דער קאָפּ פון לעצטן*) שונא פון דער רעפּובליק, דאַן, אָ, הייליקער פאָטער פון דער רעפּובליק, דאַן וועסטו קענען זיין באַרמהערציק, ניט באַגייענדיק קיין חטא, און לויט איין באַוועגונג פון דיין האַנט, וועלן אומשולדיקייט און גוטע מדות קומען קיניגן איבער פראַנקרייך״.

אַזוי דערנענטערן זיך היסטאָריש איינער צום צווייטן מענטשן פון פאַרשיידענע תקופות, וואָס זיינען גייסטיק צונויפגעבונדן דורך דער איינציקייט פון בלוט און מענטשלעכע קרבנות; אַ איינציקער, טאַקע בפועל ממש רויטער פאָדים ווערט דורכגעצויגן צווישן דעם שפּאַנישן „אַאוטאָ דאַ פע״, דער פראַנצויזישער גיליאָטינע, און אונזער „צו דער וואַנט״.

מיר האָבן געגעבן צוויי טיפּן פון „טעכנישע״ רעוואָלוציאָנערע טוער. צום גליק, זיינען ניט נאָר זיי אַליין פאַראַן אין דעם רעוואָלוציאָנערן לאַגער. ס׳זיינען פאַראַן אויך אַנדערע טוער — און צו זיי געהערט דער רעוואָלוציאָנער — פּאָליטישער לאַגער וואָס פאַר זיי איז די טעכניק פון דער רעוואָלוציע נאָר איין זייט אין איר, און דערביי — ניט די וויכטיקסטע זייט. „ניט אַלץ איז מותר „לשם דער סאָציאַליזם״, לויט זייער מיינונג, ניט אַלץ איז דערלאָזבאַר. דער אָדער יענער מיטל (און אין דעם כלל — אויך דער טעראָר) קאָן אפשר אויסדוכטן זיך פאַר טעכניש־צוועקמעסיק, קאָן אפשר ברענגען מיטן קירצסטן וועג צו דער דערגרייכונג פון די אויפגאַבן פון דער רעוואָלוציע, ער קאָן זיך אָבער פונאַנדערגיין מיט דער אינערלעכער, גייסטיקער נאַטור פון סאָציאַליזם, ער קען זיך אַרויסווייזן פאַר מאָראַליש־אומדערלאָזבאַר. און וואו עס קומט פאַר אָפּשפּאַלטונג צווישן דעם אינערלעכן פּאַטאָס פון ציל און דער שפלות פון מיטלען, דאָרטן קאָן צוגלייך מיט דער דערגרייכונג פון אויסערלעכע געביי פון ציל דערהרג׳עט ווערן אַזוי צו זאָגן די ציל פון דער ציל; דאָרטן הייבט זיך אָן תחילת די דעזאָרגאַניזאַציע פון דער רעוואָלוציאָנער און דערנאָך אויך פון דער גאַנצער רעוואָלוציע. די דאָזיקע טוער

---

*) וואָס פאַר אַ אוטאָפּיזם פון בלוט! אַ אוטאָפּיזם, וואָס זיין תמימות דערגייט ביז טעמפּקייט, אידיאָטישקייט, ביז צום פאַרברעכן!

פון דער רעוואָליוציע זייַנען ניט סענטימענטאַל, ניט אימפּרעסיאָניסטיש, זיי זייַנען ניט קיין עבדים פון זייערע מאָראַלישע געפילן. זיי ווייסן אויסגעצייכנט, אַז הגם געוויסע מיטלען פון רעוואָליוציאָנערן קאַמף (רציחות, פּערזענלעכער טעראָר, באַריקאַדעס-קאַמף, אַרעסטן, פאַרבאָט פון צייטונגען, ליגנס און שקרים) קומען זיי אויס סוביעקטיוו שרעקלעך, פאַרשטויסן, ניט דערלאָזבאַר, פון דעסטוועגן זייַנען ניט די דאָזיקע געפילן ווי אויך ניט דער מאָמענט פון „צוועקמעסיקייט" פאַר זיי אַ קריטעריום פון דער עטישער כּשרות פון דעם אָדער יענעם מיטל. איין אָביעקטיווער קריטעריום איז בײַ זיי פאַראַן — דאָס איז דער אויבן דערמאָנטער הסכּם צווישן די מיטלען פון רעוואָליוציאָנערן קאַמף און דער אינערלעך-מאָראַלישער נאַטור פון סאָציאַליזם. ניט נאָר די אונטערבאַוואוסטזיניקע שטימע פון דער נשמה אָדער דער ניכטערער חשבון וועגן נוצן פירן אַן מיט די דאָזיקע טוער פון אונזער רעוואָליוציע, נאָך אויך דער געדאַנק וועגן גייסט און מהות פון סאָציאַליזם. ווייל — נאָך אַמאָל און נאָך אַ מאָל חזר'ן מיר עס איבער — מיר געדענקען, אַז די ציל אַליין היינגט אָפּ פון דעם כאַראַקטער פון די מיטלען און פון זייער שלעכטקייט גייט זי אויך אַליין אונטער. ווייל אַזוי ווי מען קאָן דעם זין פון לעבן ניט מקריב זיין לשם דעם לעבן, אַזוי קאָן מען אויך ניט מקריב זיין דעם זין פון סאָציאַליזם „לשם דעם סאָציאַליזם".

מיר וועלן זאָגן נאָך מער און נאָך קלאָרער: אויב די דאָזיקע טוער פון דער רעוואָליוציע וואָלטן זיך איבערצייגט, אַז קיין אַנדערע וועגן צום סאָציאַליזם ווי די אַנטי-מאָראַלישע זייַנען ניטאָ, און אַז פאַר איצטיקער תקופה איז אומפאַרמיידלעך דער פאַטאַלער וועג פון מקריב זיין דעם גייסט פון סאָציאַליזם לשם דעם קערפּער זייַנעם — יעמאָלט וואָלטן זיי געטאָן דעם אַנטשיידנדיקן טראָט. זיי וואָלטן זיך אָפּגעזאָגט פון דער תּיכּף'דיקער פאַרווירקלעכונג פון סאָציאַליזם, זיי וואָלטן דוחה געווען זייַן פאַרקערפּערונג, מיט ווייטאָק אין האַרצן און מיט צעבראָכענע האָפנונגען וואָלטן זיי זיך צוריקגעקערט צו דעם דורכגעגאַנגענעם, ווי ס'האָט זיך געדאַכט, היסטאָרישן עטאַפּ. זיי וואָלטן זיך צוריקגעקערט מיט צעבראָכענע האָפנונגען, אָבער ניט מיט קיין צעבראָכענע אידעאַלן; צעבראָכנדיק אָן דר'ערד די שטיינער פון די לוחות, וואָלטן זיי אָבער אָפּגעהיט זייערע דברות. דעם זיגערישן און חושבדיקן פאַנאַטיזם פון די טעכנישע רעוואָליוציאָנערן וואָלטן זיי אַנטקעגנגעשטעלט דעם פאַרטרויערטן אָבער ליכטיקן פאַנאַטיזם פון די מאָראַלישע רעוואָליוציאָנערן. פעסט און זיכער וואָלטן זיי אַנטקעגנגעשטעלט פאַר די זיגער פון די הייַנטיקע מדינות זייער אומפאַרמיידלעכן נצחון איבער דאָס לאַנד פון עתיד. ניט פאַראָרימטע, נאָר אינערלעך — באַרייכערטע וואָלטן זיי אַוועקגעגאַנגען פון דער אַרענע, וואָס ברויזט מיט „מעשים".

צי דאַרפֿן מיר נאָך איצט, נאָך דעם אַלעמען האָבן געניי ע פאָרמולעס פון דעם מאָראַלישן פרצוף פון דעם און יענעם מין רעוואָלוציאָנערן קעמפער? לאָמיר זיך אַ פרוב טאָן געבן זיי. בײַ די ערשטע — די באָלשעוויקעס, (און זייער היסטאָרישע אבות) זעהן מיר אַ מישונג פון אַמאָראַליש-קייט*) מיט מאָראַלישן סענטימענטאַליזם, בײַ די צווייטע — אַ ריינעם באַוואוסטזיניקן מאָראַליזם.

XIII.

ניט מיר זיינען די ערשטע און די איינציקע, וואָס שטעלן די דאָזיקע מאָראַלישע פראַגע פון דער רעוואָלוציע. אין אַ קינסטלעריש-אָנגעשטרענגטער און מאָראַליש-פאַרטיפסטער פאָרם האָט איר שוין לאַנג געשטעלט, למשל, וויקטאָר הוגאָ אין זיין ראָמאַן (דער 93-יקער יאָר). צי געדענקט איר דעם אינהאַלט פון דעם לעבנס-ראָמאַן, אין וועלכן דער העכסטער אויפשוואונג פון סאָציאַלן טאַט ווערט איבערגעפלאָכטן און באַקריינט מיט דער טראַגעדיע פון געוויסן?

אַ שרעקלעכער בירגער-קריג בושעוועט אויף שטח פון פראַנקרייך און וואַנדייע. דאָס לאַנד איז באַגאָסן מיט בלוט. די אכזריות'דיקע קרבנות ווערן געבראַכט לשם דער אידעע (אַ רעוואָלוציאָנערער אויף איין צד, און אַ רעאַקציאָנערער — אויף דער צווייטער). דאַכט זיך, קיין שום אָרט פאַר מאָראַלישע שוועריקייטן אָדער מניעות וואָלטן ניט געקאָנט זיין אונטער דער דאָזיקער הערשאַפט פון חושך און אימה. עס איז אָבער ניט אַזוי, דער מעכטיקער שיקזאַל שטעלט אַ גאַנצע רייע העלדן פון דער דאָזיקער מענטשלעכער דראַמע פאַר דער נויטיקייט אָפּצואוועגן דעם ווערט פון זייער אידעע און זייער אמת אין פאַרגלייך מיט עפעס אַן אַנדערן, אַ העכערן און שטאַרקערן אמת. זיי, וואָס זיינען דאַכט זיך, געוועזן אַזעלכע טרייע און הכנעה'דיקע קנעכט פון זייער אידעע, ווערן מיט אַ מאָל אירע שונאים בעת זיי טרעטן אַריין אין עמיצן טויט-קאַמף מיט אַנדערע, אַזוי באַשיידן, דאַכט זיך, פאַרשטומטע כחות — מיטן כח פון געוויסן, פון גאָט, פון מענטשלעכקייט. און עפטער איז זייער פסק-דין ניט לטובת דער הערשעריש-שטראַלנדיקער אידעע, וואָס האַלט זיך גרעסער פון אַלץ אין דער וועלט.

אין דעם ראָמאַן איז געשילדערט די דראַמע פון צוויי מענטשן — פון גאָווען און סימורדען, ווער זיינען זיי?

---

*) איך זאָג „אוממאָראַלישקייט“, ווייל זיי ווייסן ניט אָדער זיי פאַרשטייען ניט אונזער פּראָבלעם.

גאָווען — דער גלענצנדיקער שר־צבא פון קאָנווענט — פאַרנעמט אין אַ שלאָס נאָך אַ שלאַכט אין געפענגניש דעם פירער פון דער וואַנדייע — דעם מאַרקיז לאַנטענאַק. אַ דאַנק אַ גליקלעכן צופאַל אַנטלויפט יענער פון דער טויט־געפענגניש. ראַטעווענדיק אָבער פון פייער דריי קליינע קינדער פון אַ וואַנדייער פויערטע, פאַלט ער מיטן גוטן ווילן ווידער אַ מאָל אַריין אין דעם שונא'ס האַנט. און דאָ הייבן זיך אָן גאָווענ'ס עינויים: הרג'ען אים, אָדער ראַטעווען, דערפילן דעם חוב פון אַ רעפובליקאַנער, אָדער די פאָדערונג פון מענטשלעכן געוויסן. „גאָווען, דער רעפובליקאַנער, גלויבט אין דעם רעפובליקאַנישן אַבסאָליוט. אַצינד איז זיך פאַר אים אָבער מתגלה אַן אַבסאָליוט פון אַ העכערער מדרגה... גאָווען איז געווען איבעראַשט. אין דעם סאַמע ברען פון סאָציאַלן קאַמף, אין סאַמע חשכ'דיקן און שטורמישן מאָמענט פון צוזאַמענשטויס, בעת דער פאַרברעך האָט זיך צעפלאַקערט מיט אַ העלישן פייער און די שנאה האָט זיך אַנטפלעקט אין איר פינסטערסטן געשטאַלט, האָט דער סודות'דיקער האַר פון נשמות געמאַכט אויפשיינען דעם אייביקן גרויסן שיין, די מענטשן־ליבע איז מנצח געווען די אומענטשלעכקייט... דעם מאַרקיז דע־לאַנטענאַק, אַ אַרומגערינגלטן, אַ בלאָקירטן, אַ פאַרמשפּט'ן, אַ געשטעלן מחוץ פון געזעץ־שויץ, אַ צוגעשפאַרטן צום וואַנד, ווי אַ חיה אין צירק, אַ פאַרקוועטשטן, ווי אַ טשוועק אין צוואַנגען, אַ אומגענומענעם פון אַלע זייטן מיט אַ וואַנט פון פייער און אייזן האָט געלונגען צו אַנטלויפן... ווידער אַ מאָל איז ער געוואָרן שרעקלעך... און מיט אַ מאָל איז ער צוריקגעקומען אין נעץ, פרייוויליק, מיטן אייגענעם גוטן ווילן האָט ער זיך אָפגעזאָגט פון דער זיכערקייט און פרייהייט, בכדי צו שטעלן זיך אין דער סכנה... צוליב וואָס האָט ער עס געטאָן?

בכדי צו ראַטעווען דריי קינדער.

וואָס זשע וועט מען איצט טאָן מיט דעם דאָזיקן מענטשן?

מע וועט אים גיליאָטינירן... וואָס פאַר אַ געצאָלט פאַרן העראָיזם? אָפּענטפערן אַף אַ גרויסמוטיקן טאַט מיט אַ ווילדן! וואָס פאַר אַ בזיון פאַר דער רעוואָלוציע! ניט שוין זשע וועט דאָס גרויסע געזעץ פון כפרה און מחילה און מסירת־נפש עקזיסטירן נאָר פאַר די, וואָס קעמפן פאַר דער פאַלשער זאַך און וועט ניט באַלויכטן מיט זיין שיין די קעמפער פאַרן אמת?

און ווי פון זיך אַליין איז שוין געקומען זיין באַשלוס: ראַטעווען לאַנטענאַקן.

ראַטעווען אים? און פראַנקרייך?

און אַף אַ מאָל האָט זיך אים די אומגעהויערע אויפגאַבע פאָרגעשטעלט אַף אַ גאַנץ אַנדער אופן.

סטייטש ! פראַנקרייך האַלט בּאַם גוסס׳ן, מע האָט פראַנקרייך פאַראַטן, אויפגעעפנט איר פאַר די שונאים, אָפּגענומען אירע פעסטונגען... איין אָפּגרונט איז נאָר פאַר איר געבליבן, איין געוואַלדיקער אָפּגרונט. דער אָקעאַן. ער האָט זיך געקאָנט אָנשפאַרן אָן אים... נאָר אויך די דאָזיקע פּאָזיציע האָט מען בּאַ איר געקאָנט אָפּנעמען. ס׳הט זיך געפונען אַ מענטש, וואָס האָט זיך געקליבן אויסצורופן: ענגלאַנד, קום נעם צו פראַנקרייך ! און דער מענטש איז געווען מאַרקיז דע לאַנטענאַק. ער איז געווען אין זייערע הענט... די האַנט פון דער רעוואָלוציע האָט זיך אַ לייג געטאָן אַף דער פלייטשע פון דעם פאַרשאָלטענעם. קיין ווערט ער פאַרניכטעט — יעמאָלט איז אַ סוף צום בּירגער=קריג.

צי שוין זשע וועט זיך געפינען עמיצער, וואָס וועט אים וועלן ראַטעווען ? ווי גיך ער וואָלט זיך עס גענומען פאַר זיין עקלהאַפטער מלאכה ! מיט וואָס פאַר אַ שמחה דער אומרחמנות׳דיקער לאַנטענאַק וואָלט זיך עס איינגעטיפט פון דאָסניי אין אָפּגרונט פון שנאה און קאַמף ! גלייך אַף מאָרגן וואָלט מען שוין געזען פאַרבּרענטע הייזער, צעשלאָגענע געפאַנגענע, דער׳הרג׳עטע פאַרוואונדעטע, צעשאָסענע פרויען.

און גאַווען האָט געזען, ווי עס הויבּט אָן אויפצוּוואַקסן אין זיין שׂכל ווי אַ אומקלאָרער סילועט די אויפגאַבּע — בּ אַ פ ר י י ע ן ד ע ם ט י ג ע ר.

דאַן פלעגט די פראַגע ווידער בּאַקומען איר פריערדיקן פּנים: צי דען איז לאַנטענאַק געווען אַ טיגער ? אפשר איז ער עס פריער געווען, אָבּער איצט !

סטייטש ! זייענדיק אַ ראָיאַליסט, שטעלן אַף איין וואָגשאָל דעם קעניג פון פראַנקרייך, די טויזנט=דורות׳דיקע מאָנאַרכיע, די אַלטע געזעצן וואָס מען דאַרף רעסטאַווירן, די אַלטע געזעלשאַפט וואָס מען דאַרף ווידער אויפשטעלן, און אַף דער אַנדערער — דריי קליינע פויערשע קינדער און געפינען אַז דער כּסא מלך, דער שרביט און די טויזנט=דורות=מאָנאַרכיע ווערן איבּערגעוואָגן דורך די דריי אומשולדיקע עופ׳עלעך? און דער וואָס האָט דאָס געטאָן, זאָל בּלייבּן אַ טיגער ווי פריער, און מע וועט זיך מיט אים בּאַגיין ווי מיט אַ ווילדער חיה ?

צוויי אָפּגרונטן האָבּן זיך אַ עפן געטאָן פאַר גאַווענען. פאַרניכטן דעם מאַרקיז אָדער ראַטעווען אים ? אין איינעם פון זיי האָט ער זיך געדאַרפט אַ וואָרף טאָן.

ס׳פאַר׳שטייט זיך, אַז אין גאָווענען זיגט דאָס געוויסן. ער בּאַפרייט דעם מאַרקיז, דערפאַר פאַרנעמט ער זיין אָרט אין טורמע און אַף מאָרגן ווערט ער געשטעלט פאַר׳ן קריגס=געריכט, וואָס פאַרמשפּ׳עט אים צום טויט. ער אַליין געפינט אויך, אַז דער פּסק=דין איז גערעכטיק, אויך זיין טאַטע האַלט ער אָבּער פאַר אַ ריכטיקן.

ווער זשע פֿאַרמשפּ'עט אים אָפֿן געריכט? סימורדען, זיין אַלטער דערציער, וואָס האָט אים שטאַרק ליב, ווי אַ שילער און פֿריינט. ער איז אָבער אַ פּאַרביסן=קאָנסעקווענטער און אכזריות'דיקער קאָמיסאַר פֿון קאָנווענט. אַ מאָל, נאָך פֿאַר דער דאָזיקער מלחמה, האָט מען אין אַ שיינקל אין דער פֿאַנגאָס פֿאַרפֿירט אַ שמועס וועגן דעם שר=צבא גאָווען, וואָס איז אויסגעצייכנט אין קאַמף, און וואָס האָט אָבער, ווי מאַראַט זאָגט, נאָר איין חסרון — *באַרמהערציקייט* („ער איז האַרט אין קאַמף, אָבער ווייך נאָכ'ן קאַמף"). ער ווערט רחמנות'דיק, ער באַגנאַדיגט, איז מוחל די חטאים, באַשיצט די נאָנעס און שוועסטער, ראַטעוועט פֿרויען און טעכטער פֿון די אַריסטאָקראַטן, לאָזט אַרויס די געפֿאַנגענע פֿון די טורמעס, באַפֿרייט די כהנים.

— דאָס איז אַ פֿאַרברעך, — זאָגט מאַראַט.

— אַ מאָל, — האָט געזאָגט דאַנטאָן.

— אָפֿט! — האָט געזאָגט ראָבעספּיער.

— כמעט אַלע מאָל האָט געענטפֿערט מאַראַט.

— אויב מע האָט צו טאָן מיט שונאים פֿון פֿאָטערלאַנד — אַלעמאָל, האָט געזאָגט סימורדען.

האָט דער געוועזענער כוהן סימורדען, וואָס איז ווי אַ אמת'ער כוהן געטריי דער רעפּובליק, דערפֿילט זיין רעוואָליוציאָנערן חוב און אויסערלעכע וואַקלעניש. בעת ער משפּט אַלס יושב=ראש פֿון געריכט גאָווענען פֿאַר וואָס יענער האָט געהאָלפֿן לאַנטענאַקן אַנטלויפֿן, איז ער טויב און שטום צו דעם ליידנשאַפֿטלעכן מענטשלעכן געיאָמער פֿון דעם צווייטן שופֿט, דעם תמימות'דיקן סערזשאַנט ראַדוב. בעת ראַדוב, — די פֿולקומע פֿאַרקערפּערונג פֿון פֿאָלק — פֿאַרשטייט אָפֿן געריכט, אַז גאָווענען באַדראָט אַ טויט=שטראָף רופֿט ער אויס: „וואָס איז עס אַזוינס? אַלע זיינען עס אַראָפּ פֿון זינען? צוליב דעם האָט מען עס געדאַרפֿט געווינען די שלאַכט בײַ דזשעמאַפּ, בײַ וואַלמיי... מ'שטיינס געזאָגט, ס'האָט געלוינט די טרחה!... אויב אַזוי — טאָ זייט זשע גוט און גיליאָטינירט מיר אויך, ווייל איך גיב אייך מיין וואָרט, אַז כ'וואָלט געוועזן אַ בעלן צו טאָן קודם, דאָס, וואָס ס'האָט געטאָן דער אַלטער, און דערנאָך — דאָס וואָס מיין קאָמאַנדיר... אנשטאָט דעם, מע זאָל אים שטעלן בראש פֿון דעם גאַנצן חיל, ווילט איר אים נאָר קעפּן!"

און בעת מע פֿרעגט אים פֿאַרן צוויסטראָגן דעם פּסק=דין: „צי שטימט איר דערפֿאַר, מע זאָל דעם באַשולדיקטן אָנערקענען פֿאַר אומשולדיק?" — ענטפֿערט ער: „איך שטים דערפֿאַר, מע זאָל אים אָנערקענען פֿאַר'ן ערשטן אין דער רעפּובליק".

סימורדען׳ען איז עס פרעמד, און ער דערפילט זיין הארבן לאָיישן חוב. ער באַגנאַדיגט ניט גאָווענען און פאַר׳משפּט אים צום טויט.

גאָווען שטאַרבט אַף דער גיליאָטינע, באַצאָלנדיק רואיק מיט זיין לעבן פאַר דער דערפילונג פון זיין מאָראַלישן חוב. אין דעם זעלבן מאָמענט אָבער, ווען עס לאָזט זיך אַראָפּ דער מעסער אַפן קאָפּ פון גאָווענען, נעמט סימורדען זיך אַליין דאָס לעבן אין טורעם.

דער כוהן סימורדען איז גייסטיק זייער נאָענט צום העלד פון א. פראַנס גאַמעלען (פון „געטער האָבן דורשט"), הגם ער שטייט העכער פון אים לויטן שכל. אין זיין פאַנאַטישער הכנעה פאַרן רעוואָלוציאָנערן חוב הרג׳עט גאַמעלען, דער שופט פון רעוואָלוציאָנערן טריבונאַל, מענטשן אָן א מאָס און אָן א שיעור. עס קומט אָבער א מאָמענט, ווען עס הייבט אָן דורכברעכן זיך דורך דעם דאָזיקן פאַנציר פון „שכל" אויב ניט די נשמה, איז א מיושער עקל צו בלוט. „מיר פלעגן זאָגן: זיגן אָדער שטאַרבן; האָבן מיר, אָבער א טעות געהאַט. מע האָט געדאַרפט זאָגן: זיגן און שטאַרבן". „איך האָב צו זיך קיין טענות ניט", זאָגט ער אין האַרץ-נאָגעניש, „דאָס, וואָס איך האָב געטאָן, וואָלט איך אויך אַף ווייטער געטאָן, איך האָב אַף זיך אַרויפגעבראַכט א קללה צוליבן פאָטערלאַנד. א פאַרשאָלטענער בין איך. איך האָב זיך געשטעלט מחוץ פון דעם מענטשלעכן געשלעכט, און קיינמאָל וועל איך זיך מער אַהין ניט אומקערן... איך מוז זיך אָפּזאָגן פון ליבע, פון וואָס פאַר א ניט איז שמחה, פון זיסקייט פון לעבן, אפילו פון לעבן אַליין". הגם גאַמעלען ווייסט ניט פון אַזא שאַרפן קאָנפליקט ווי סימורדען, פון דעסטוועגן נאָגט אים עפּעס כראָניש אַזוי ווי פון רוח פון בלוט און פון דער פוילעניש פון קערפּער, וואָס זייער קופּע וואַקסט און וואַקסט לשם דער רעוואָלוציע. פאַר סימורדען האָט זיך דער קאָנפליקט מיטן געוויסן אַוועקגעשטעלט אין דער סאַמער שאַרפער און טייטלעכער פאָרם. און זיין חושב׳דיקע לאָגיק האָט זיך אויפגעריסן בײַ דעם דאָזיקן קאָנפליקט מיטן געוויסן, וואָס איז שטאַרקער פון אים.

אַזוי אַרום שטאַרבן זיי ביידע — גאָווען און סימורדען. וואָס פאַר א חילוק איז אָבער צווישן דער לייזונג פון זייערע קאָנפליקטן! דער שטאַרבט בײַם קלאָרן, לויטערן באַוואוסטזיין, נאָכדעם, ווי ער האָט באַפרידיקט די פאָדערונגען פון געוויסן. דער צווייטער — אין פינסטערן באַוואוסטזיין, ברענגענדיק א בלוט קרבן פאַר זיין חוב. נאָר בײַ זיי ביידן — און דאָס הייסט בײַ אַלעמען אין דער רעוואָלוציע — איז דער דאָזיקער קאָנפליקט בנמצא. ביידע פילן זיי בחוש, אַז „די זאַך, וואָס ווערט געטאָן לשם דער הומאַניטעט, קען ניט אויפגעבויט ווערן דורך אונמענטשלעכקייט". ביידע גיבן זיי זיך אונטער דער שטימע פון דער נשמה. צי שטייט אָבער ניט פונקט די

זעלבע פראַגע פאַר דער רעוואָליוציע, אַלס גאַנצע, בעת זי קומט אָן צום טעראָר? און צי באַשטייט ניט איר אין לײַדן געבוירענע באַרעכטיקונג שוין אין דעם אַליין, וואָס זי איז בכח צו שטעלן פאַר זיך די דאָזיקע פראַגע?

XIV.

איידער מיר גייען אַריבער צו דער עטישער אָפּשאַצונג פון טעראָר, מוזן מיר זיך נאָך אַ מאָל בקיצור אָפּשטעלן אַף דער אַזוי גערופענער טעכנישער אָפּשאַצונג, ד. ה. אַף דער אָפּשאַצונג פון שטאַנדפּונקט פון זײַן נוצלעכקייט פאַר דער רעוואָליוציע. לאָמיר ניט פאַרגעסן, אַז די דאָזיקע „תכלית“־פּאָזיציע האָט די גרעסטע צאָל אָנהענגער, ווײַל דער שטאַנדפּונקט פון „וויסנשאַפטלעכקייט“ קאָן ניט אָנפירן מיט די טוער און אַרבעטער פון דער פּראַקטיק. די אוטיליטאַרע פּאָזיציע איז די פּשוט'סטע און די רואיקסטע. דערבײַ איז זי זיך כּומך דער עיקר אַף ראיות פון דער דערפאַרונג, פון איצטיקע אָדער היסטאָרישע פאַקטן. דעריבער קענען די הײַלע פאַקטן פון לעבן ווערן אויך די שטאַרקסטע טענה קעגן דעם אָ אוטיליטאַרן צוגאַנג. לאָמיר זיך טאַקע אַ פרעג טאָן: צי איז דער טעראָר געווען נוצלעך בײַ אונדז אין ראַטן־רוסלאַנד, אַ שטייגער, און אין 93־טן יאָר אין פראַנקרײַך?

בכדי צו געבן אַ תשובה אַף די דאָזיקע פראַגע לייגן מיר פאָר איצט — נאָכ'ן פאַרלויף פון דרײַ יאָר*) — וואַרפן אַ בליק אַף דעם געשאַפענעם אַלגעמיינעם, פּאָליטישן, עקאָנאָמישן און קולטורעלן מצב פון לאַנד און פון די מענטשן, און לאָמיר פרעגן בײַ זיך אַליין: אויב מיט דער הילף פון טעראָר, אַפילו, זײַנען עס שוין געשאַפן געוואָרן לכל הפּחות די גרונט־עלעמענטן פון אַ סאָציאַליסטישן לעבן, צי איז געלייגט כאָטש אויסערלעך דער יסוד, צי איז אויסגעבויט די ריסטעוואַניע פון דעם סאָציאַלן בנין, צי זײַנען פעסט אײַנגעשטעלט אין באַוואוסטזײַן און אין לעבן־שטייגער פון די מענטשן — נײַע פאָרמען פון ווירטשאַפטלעכן און קולטורעלן לעבן? צי קען מען זאָגן, אַז ווען דער אומרחמנות'דיקער שניידמעסער פון טעראָר וועט שוין סוף־סוף אָפּלאָזן די מגושמדיקע מענטשלעכע מאַסע, וועט זיך פון אונטערן פּרוכת, וואָס האָט איר פריער פאַרדעקט, אַנטפּלעקן פאַר אונדז דער פּרצוף פון דער צו האַרמאָניע שטרעבנדיקער געזעלשאַפט, וואָס איז אָקאָרשט געווען אַזוי כאַאָטיש און פאָרמלאָז?

---

*) פאַר דער אײַנפירונג דער נײַער עקאָנאָמישער פּאָליטיק אין יאָר 1921.

די ראַטן־ערד, וואָס איז מיטן טעראָר אויפגעאַקערט געוואָרן, איז אומפּרובטבאַר אין אַלע היניזכטן. מענטשן, וואָס בלאָנקען זיך איבער איר אַרום, זיינען געוואָרן שאָטנס. עס איז ניטאָ אין לאַנד לעבעדיקע, אומאויפהערלעכע, מיט אינערלעכן אימפּעט און רצון באַוועגטע אַרבעט. דער אוטיליטאַרער שטאַנדפּונקט האָט דאָך, דער עיקר, געשטרעבט, עס זאָל ווידעראויפגעשטעלט ווערן די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט, די אַלטע בירגערלעכע געזעלשאַפטלעכע בלוט־צירקולאַציע זאָל פאַרביטן ווערן אַף אַ נייע, אַ פּראָלעטאַריש־קאָנצענטרירטע. ווייל פאַר אים איז דאָך דער סאָציאַליזם הויפּטזעכלעך און פריער פון אַלץ אַ רעוואָלוציע פון דער פּראָדוקציע. דער דאָזיקער שטאַנדפּונקט האָט געבויט דעם סאָציאַליסטישן בנין אַף דער פאַרייניקונג פון דער איניציאַטיווער, פּאָליטישער און אַנדערער ענערגיע פון אויבן מיט דעם זיך מעכטיק־אַנטוויקלענדיקן ווירטשאַפטלעכן אינטערעס פון אונטן. דער דאָזיקער ווירטשאַפטלעכער סטימול באַם אַרבעטער, פויער און אינטעליגענט, וואָס איז נאָך טיפער געוואָרן אין דער נייער סאָציאַלער סביבה, האָט געזאָלט ווערן יענער שטיץ־פונקט, וואָס אָנשפּאַרנדיק זיך אַף אים, וואָלט די פּראָלעטאַרישע רעגירונג געקאָנט אויסהאַקן נייע פאָרמען פון דער געזעלשאַפט. די גרעסטע ראָלע וואָלט דערביי געדאַרפט אויספאַלן אַפן חלק פון דער געזעצגעבונג און אַדמיניסטראַציע, וואָס האָבן געזאָלט גלייכצייטיק און אַף איינמאָל איבערבויען אין דעם צענטראַליזירטן אָרגאַניזם די געזעלשאַפטלעכע אָרדנונג.

איז וואָס זשע, צי האָבן מיר אַציָנד וואָס ניט איז, וואָס זאָל כאָטש ענלעך זיין צו אַזעלכע רעזולטאַטן? ניין, אין ערגיץ ניט! מיר ריידן שוין ניט וועגן דער פּאָליטישער בויאונג, ווייל דער באָלשעוויזם האָט דאָך גאָר ניט געוואָלט זי זאָל זיך אַנטוויקלען צו אַ זעלבסטשטענדיקן מעכטיקן כח, נאָר ס'איז קיין זאַך ניטאָ אויך אַפן געביט פון לאַנדווירטשאַפט, פון שטאָטישער אינדוסטריע, אין דער דערנערונג־ און דירות־ספערן. ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אומעטום זיינען די מאַסן געווען גלייכגילטיק, און די מענטשן, ד. ה. די טוער אַליין האָבן קיין זאַך ניט געבויט, און זיינען נאָר יוצא חוב געווען. דער טעראָר — אין זיין עצם טעטיקייט אָדער אין דער פּאָטענץ, — האָט אַף איינמאָל אַרויסגעריסן דעם באָדן פון אונטער אַלע פּלענער און אויסרעכנונגען. די „פּראָדוקטיוויטעט" פון אַרבעט און דער ווירטשאַפטלעכער „סטימול" — דאָס זיינען נאָר פּסיכאָלאָגישע באַגריפן, דירעקט אָדער אומדירעקט. זיי ווערן פאַרווירקלעכט אין לעבן נאָר דאַן, בעת זיי זיינען אין דער נשמה פון דעם ווירטשאַפטס־יחיד, אויב ניט די איינציקע — איז לכל הפּחות שטאַרקע רעגירנדיקע פאַקטאָרן. שפּעטער (אין קאַפּיטל וועגן מאָראַל) וועלן מיר זעהן,

אַז אין אַ תקופה ווען ס'ווערן אַראָפגעשליידערט אַלטע געטער און עס דאַרף איבערגעבויט ווערן דאָס גאַנצע לעבן, איז אַזאַ מין עקאָנאָמיש־טרוקענער באַגריף ווי פראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט, אויסגעבונדן און איבערגעפלאָכטן מיט די פיינסטע נשמה־איבערלעבענישן; נאָר אפילו בלייבנדיק אין די ראַמען פון די אָפיציעל־מאַרקסיסטישע פסיכאָלאָגישע טעטיקייט־מאָטיוון, מוז מען אויך אָנערקענען, אַז דער טעראָר און גראַד דער טעראָר האָט זיי געגעבן אַ טויט־קלאַפ. דער עקאָנאָמישער אינטערעס רעדט צום מענטשן וועגן זיינע דירעקטע נוצן, דער טעראָר אָבער רעדט פונקט אַזוי קלאָר און דייטלעך וועגן אַ דירעקטער באַדרויאונג. דער טעראָר באַשאַפט די פסיכאָלאָגישע מאָטיוון פון שרעק און ליגן, וואָס דריקן מיט אַ פיל גרעסערן און באַדייטנדיקערן כח אף דער עגאָאיסטישער נאַטור פון דעם אונטערטאַן*). מע וועט אַף דעם ענטפערן, אַז לויט זיין נאַטור האָט דער טעראָר געדאַרפט אויפטרעטן נאָר דאַן און דאָרטן, וואו עס איז פאַרשטומט געוואָרן די שטימע פון דירעקטע נוצן אָדער וואו מע זעהט בולט אַרויס אַ סכנה פאַר דער געזעלשאַפט. דאָס איז דאָך אָבער די מעשה, וואָס לויט דער נאַטור זיינער קען זיך דער טעראָר ניט באַגרענעצן; די טרעגער

---

*) גאַנץ אַנדערש קוקט אף דער פראַגע מאַקיאַוועלי, וואָס איז, פאַרשטייט זיך זייער נאָענט צו די באָלשעוויקעס אין דעם פרט. „וואָס איז בעסער (פאַרן פערשט) — האָט ער געשריבן — מע זאָל אים ליבן, אָדער מורא האָבן פאַר אים? אף דעם ענטפערן מען, אַז עס זיינען געוואונשן ביידע זאַכן. אַזוי ווי די צוויי געפילן איז אָבער שווער צו פאַראייניקן, איז פיל זיכערער וואַרפן אַ פחד איידער זיין געליבט. ווייל מע קאָן בכלל זאָגן וועגן מענטשן, אַז זיי זיינען אומדאַנקבאַר, ניט אויפריכטיק, בייטן די געפילן, זיי לויפן פון סכנות און זיינען געלט־גייציק. כל זמן דו טוסט זיי טובות — זיינען זיי אינגאַנצן אף דיין צד... בעת ס'וועט אָבער קומען די נויט — יעמאָלט קערן זיי דיר דעם רוקן. און דער פערשט, וואָס פאַרלאָזט זיך אינגאַנצן אף זייערע ווערטער און האָט דעריבער ניט אָנגענומען קיין אַנדערע מיטלען, — גייט אונטער... מיט פיל מער העזה באַליידיקן מענטשן דעם, ווער ס'האָט צו זיך געוועקט ליבע, איידער דעם, וואָס האָט געוואָרפן אף זיי שרעק. ווייל ליבע שטיצט זיך נאָר אף דער באַציאונג פון פליכט, וואָס ווערט מחמת דער מענטשלעכער זינדיקייט צעשטערט באַם ערשטן צוניפשטוים מיטן פערזענלעכן אינטערעס... פחד האַלט זיך אָבער אף דער באַדרויאונג מיטן שטראָף, וואָס הערט קיינמאָל ניט אויף צו ווירקן. דער פערשט דאַרף אָבער וואַרפן דעם פחד אַזוי, אַז דאָס זאָל ניט אַרויסרופן קיין שנאה צו אים, אויב מע האָט אים שוין ניט ליב — ווייל שרעק און אָפוועזנהייט פון שנאה קענען זיך גאַנץ גוט צוזאַמענלעבן... אַזוי ווי ליבע פילן די מענטשן פון זיך און שרעק פילן זיי לויטן טייטל פון פערשט — דאַרף דעריבער דער קלוגער פערשט שטיצן זיך אף דאָס, וואָס הענגט אָפ פון אים, און ניט פון אַנדערע; ער דאַרף נאָר זעהן פאַרמיידן די שנאה". („דער פערשט").

זייַנע הייזן אַרויס זייער מאַכט ניט פּסיכאָלאָגיש, מיט חשבון, נאָר גיכער פּיזיש, — אָן אַ סדר, און דער ווירטשאַפטלעכער און פּאָליטישער אונטערטאַן קאָן זיך ריכטן אַף דער טעראָריסטישער באַווירקונג אין דער גאַנצער פלעכע פון זיין טעטיקייט אָדער פּאַסיוויטעט. און צום סוף: אַף אונזערע אויגן קומט פאָר אַזאַ מין טיפער חורבן, וואָס באַאָבאַכטער ווי אוילם רופט עס אָן „די לעצטע מדרגה פון דער געזעלשאַפטלעכער צעפאַלעניש". צווישן די אַלע מיליאָנען מענטשן זאָרגט קיינער ניט פאַר דער אָפּהאַלטונג, אויפהאַלטונג אָדער שאַפונג פון עפּעס געזעלשאַפטלעך-וויכטיקעס אַף אַ לענגערע צייט. אינלעכע אַרבעט איז געוואָרן אַ אויפגעצוואונגענע פליכט. אַ דאַנק דער טעראָריסטישער פּסיכאָלאָגישער השפּעה האָט זיך אין דער נשמה פונם אונטערטאַן דער עקאָנאָמישער מאָטיוו פאַרשאַרפט ביז צו אַ עלעמענטאַר-חייִשן עגאָיזם, ביז צום איינצאַמען זיך אין די ד'אמות פון דער משפּחה און מקורבים. ניט קיין פאַרברייטערונג און פאַרגעזעלשאַפטלעכונג פון ווירטשאַפטלעכן אינטערעס, נאָר זיין צעשטערונג אַף מיליאָנען קערנדלעך וואָס איטלעכע פון זיי האָט אין זינען נאָר אירע קליינע הצטרכותן און טראַכט ניט לגמרי וועגן עפּעס גרעסערעס — אָט דאָס איז דער פּסיכאָלאָגישער און אַף אַזאַ אופן אויך דער גאַנצער סך-הכל פון טעראָר*). ס'פאַרשטייט זיך אַז פון דער רעוואָלוציאָנערער דלות זייַנען פאַראַן נאָר צוויי אויסוועגן: אַ אויסגלייך פון אַלעמען מיט אַלעמען, אָדער אַ קאַמף פון אַלעמען קעגן אַלעמען. דער ווירטשאַפט-מענטש איז געקומען צו דער רעוואָלוציע מיט אַ גאַנצער גאַמע געפילן, און דער פּראָצעס פון דער רעוואָלוציע האָט באַדייט אַ קאַמף פאַר די בעסערע פון זיי. די רעוואָלוציאָנערע מאַכט דאַרף פאַרמאָגן די קונסט, צו איבערצייגן און דערווייזן, אַז עס לוינט צו גיין מיטן וועג פון סאָלידאַרישקייט און אויסגלייך (אַף ווי ווייט מע קאָן בכלל בויען עפּעס נייעס נאָר אַף די מאָטיוון פון לוינען אַליין). און די גייסטיקע עניות אירע הייזט זיך אַרויס דאָ, בעת זי אַפּעלירט צו אַנ'אַנדער השפּעה-מיטל, צום ערגסטן פון די ערגסטע, צום טעראָר, וואָס דערמאָנט דאָך אויך דעם מענטש אַז עס לוינט... אָפּהאַלטן זיך און צו ניטרעווען אַף אַ חייִשן קנעכטישן אופן. נאָר דאָרטן, וואו פון דער דחקות ווערט מיט אַ מעכטיקער אָנשטרענגונג פון רצון ניט געשאַפן קיין אויסגלייך — דאָרטן ווערט געבוירן דער קעגנזייטיקער קאַמף, ד. ה. אַ עקאָנאָמישע לעבנס-סיסטעם, וואָס לוינט ווייניקער פון אַלע

*) דערביי דאַרף מען האָבן אין זינען, אַז אין דער נשמה פון דעם ווירטשאַפט-מענטשן ריידן נאָך גענוג הויך די רעשטלעך פון דער אָקאָרשט אָפּגעגאַנגענער באַלעבאַטישער וועלט, די טראַדיציעס און מנהגים פון דער פּריוואַט-קאָנקורענץ און פון קעגנזייטיקער שקרים.

אַנדערע. ס׳וועלן געבוירן אַ קאַמף צווישן די, וואָס ליידן אין אַ גלייכער מאָס פֿון נויט, און אויפֿשטאַנדן (פֿויערישע, נאַציאָנאַלע) קענען די אונטערדריקער.

אַזוי אַרום האָט דער טעראָר אַרויסגעריסן די פּסיכאָלאָגישע גרייטקייט פֿון מענטשן צו אַרבעט, ער האָט פֿאַרלאָרן אַ טייל פֿון די סטימולן און געשאַפֿן אַף זייער אָרט פֿון דער זעלביקער ספֿערע אַנדערע, ערגערע. מען האָט זיך באַמיט — אָבער אומזיסט — אַוועקצושטעלן די מעכאַנישע איינוואָרצלונג פֿון סאָציאַליזם אנשטאַט דער אָרגאַנישער *).

לאָמיר גיין ווייטער. גוט, די דריי יאָהר פֿון דער טעראָריסטישער רעוואָלוציע האָבן ניט געגעבן אַפֿילו קיין סימן פֿון די עלעמענטאַרע מענטשלעכע האָפֿנונגען — זאַטקייט און מאַטעריעלע זיכערהייט. אפשר האָבן זיי אָבער דערפֿאַר אַ סך אָפּגעטאָן אַפֿן געביט פֿון פֿאָלקסגעזונט, פֿיזישן וואוקס, בילדונג?

אויך אַף דעם האָבן מיר פֿאַרטיקע טרויעריקע תשובות. פֿון דער מלחמה־צייט ביז איצט האָט זיך די באַפֿעלקערונג פֿון ראַטן־רוסלאַנד פֿאַרקלענערט אַף 12 מיליאָן *) (פֿון 145 ביז 133). 3 מיליאָן פֿון דער צאָל קומען אויס אַפֿן חלק פֿון דער עמיגראַציע, 3 — אַף קרבנות פֿון בירגער־קריג, און 3 — אַפֿן עודף פֿון שטערבלעכקייט איבער דער צאָל געבורטן. אין דער צייט פֿון וועלט־קריג איז די צאָל געבורטן געווען 45 אַף 1000, לויט דער פֿאָלקס־ציילונג פֿון יאָר 1920—25 אַף 1000. די שטערבלעכקייט איז ערב דעם וועלט־קריג געווען 29½ מענטשן אַף 1000, לויט דער ציילונג פֿון 1920 האָט זי זיך אַ הייב געטאָן ביז 39—38. אַנדערש גערעדט, הייסט עס אַז בײַ אַזעלכע תנאים וועט די באַפֿעלקערונג באַטרעפֿן אין 30 יאָר אַרום סך־הכּל 70 מיליאָן. די פֿאַרקלענערונג פֿון דער צאָל קינדער פֿון שול־עלטער וועט זיין פֿאָלגנדיקע: אין יאָר 1922—20%, אין 1923 — 30%, אין 1925 — 50%.

די צאָל אַנאַלפֿאַבעטן צווישן דערוואַקסענע ווערט אַלץ קלענער, צווישן קינדער אין עלטער פֿון 5 ביז 12 יאָר ווערט זי גרעסער סיי אַבסאָליוט סיי רעלאַטיוו. אַזוי קאָן מען ציען ווייטער אָן אַ סוף די שורות פֿון ציפֿערן פֿון אַזאַ מין

**) בעסער פֿון אַלץ, ווערט עס באַשטעטיקט דורך דער נייער עקאָנאָמישער פּאָליטיק אין רוסלאַנד (פֿון 1921 יאָר) און דער גיכער אויפֿלעבונג פֿון אַלע רגילות׳ן, מנהגים און געוואוינהייטן פֿון דעם בורזשואַז־באַלעבאַטישן לעבן. יענע צום טויט פֿאַרמשפּ׳טע לעבן איז ניט אויסגעראָטן געוואָרן, נאָר מער ניט צוגעדריקט צו דער ערד. דער טעראָר האָט ניט געשאַפֿן קיין נייע שטאַפֿן אנשטאַט די אָפּשטאַרבנדיקע אַלטע. דערפֿאַר האָבן באַם נעפּ גענומען גיך אָפּלעבן די ביינער פֿון דער אַלטער וועלט.

*) די ציפֿערן זיינען גענומען פֿון באַריכט פֿון סטאַטיסטיקער מיכאַליאָווסקי צום מאָסקווער סאָוועט, דעם 30־טן יוני 1921 (זעה „פּראַוודאַ“ 141).

הן בנוגע צום הונגער און עפּידעמיעס, הן בנוגע צו עלעמענטאַרע צרות, וואָס נעמען אָפּ בײַ די בירגער דאָס געזונט, די לעבנס=פעסטקייט, די מינימאַלע באַקוועמליכקייט, וואָס זיינען געשאַפן געוואָרן דורך דער דורות=לאַנגער דערפאַרונג פון צוועקמעסיקייט און שיינקייט. נאָר אפילו די צופעליק גענומענע ציפערן האָבן שוין אויך וואָס צו זאָגן.

דערפאַר האָט דאָך אָבער דער טעראָר געבראַכט אַזוי פיל נוצן אין קאַמף קעגן דער אויסערלעכער קאָנטר=רעוואָליוציע אַף די פראָנטן, דערפאַר האָט ער געהאָלפן אויסצוראָטן די שפּראָצונגען פון דער היימישער קאָנטר=רעוואָליוציע? די אוטיליטאַריסטן פון טעראָר זיינען באַזונדערס מטעים דעם דאָזיקן פונקט.

אַף דעם ענטפערן מיר: אין בריטן, ס אָ צ י אַ ל ן זין איז ראַטן=רוסלאַנד ניצל געוואָרן ניט אַ דאַנק דעם טעראָריסטישן דרוק אַף די רויטע אַרמיי און אַפן לאַנד, נאָר אַ דאַנק דעם מעכטיקן סטיכייאישן באַוואוסטזיין (פון אינטערעסן און אידעען) פון די אַרבעטנדע *). אויב דער טעראָר פלעגט שוין יאָ מיטהעלפן ט ע כ נ י ש אין דער אָדער יענער ספערע פון שויך (דיסציפּלין, למשל), פלעגט אָבער דערפאַר אין דעם גאַנצן ניט=מיליטערישןווירטשאַפטלעכן שטייגער=לעבן פאַלן דער כח פון די אימפּולסן פון „נוצן" (ווען דעם איז שוין גערעדט געוואָרן) און פון אַנדערע, אײדעלערע אימפּולסן (וואָס וועגן זיי וועלן מיר נאָך שפּעטער רעדן). אַף וואָס זשע פאַר אַ סמך קענען מיר טענה'ן, אַ ז אָ ן דעם טעראָר וואָלט די אַרמיי ניט געהאַט די זעלבע דערפאָלגן?

און דער אינערלעכער נצחון? האָט ער אָבער דען ניט געשאַפן מיט זיין טעראָריסטישן פאַרנעם גופא קיין נייע נעסטן פון פאַרביטערונג, יאוש, שנאה, קאָנטר=רעוואָליוציע? צי האָט ער ניט באַשאַפן פאַרבאַהאַלטן פון אַ פרעמדער אויג — קיין גאַנצן דור פון בעלי=נקמה, וואָס זיינען אפשר שוין אָפהענטיק אין רוסלאַנד, נאָר וואָס זיינען דערפאַר נאָך זייער געפערלעך אין אויסלאַנד, וואו זייערע קאָבלענצן שטיצן זיך אַף דער גאַנצער בירגערלעכער וועלט? אָט דער ו ו י י ס=רויטער טעראָר („ווייס" איז ער ווייל ער שטאַמט פון דער רעגירונג) בלאָזט נאָר פונאַנדער דעם פייער פון שנאה בײַ די פיינדלעכע פאַרטייען און קלאַסן. מיר רעוואָליוציאָנערן ווייסן דאָך שוין פון דער אַלטער, דורות=לאַנגער דערפאַרונג, אַז טויט=שטראָפן, בלוט און הענקעריי שטילן ניט איין, נאָר זיי יאָגן אַריין אינווייניק די אָנשטעקונג פון שנאה, זיי פאַרברייטערן די פיינדלעכע קרייזן, זיי בלאָזן אויף די נקמה. תמיד האָט זיך דער טעראָר געיאָגט נאָכ'ן מיראַזש פון דעם „לעצטן" שונא פון דער רעוואָליוציע, וואָס מע דאַרף אים פאַקן און

---

*) דער צוקונפטיקער היסטאָריקער וועט נאָך דאַרפן אויספאָרשן, ו ו אָ ס האָט, דער עיקר, באַזיגט די שונאים; די פאַרטיזאַנישע אויפשטאַנדן פון די אַרבעטנדע אָדער די מדינה'שע רויטע=אַרמיי.

מאַכן אומשעדלעך; ער פאַרשטייט אָבער ניט, אַז אין דער נאַטור פון דער גע=
זעלשאַפט איז אַזאַ מין לעצטער בכלל ניט בנמצא, און אַז זייער אָפּט פלעגט
אין עבר דער טעראָר פאַלן אונטער דער האַנט פון דעם פאַרלעצטן...
ניט שוין זשע איז אַ רעוואָליוציע ווען ניט איז ביכולת צו פאַרזיכערן זיך אַף
ריין מעכאַנישע אופנים קעגן דער סכנה? מיט דער גאַנצער זיכערהייט קען
מען זאָגן, אַז אַ סאָציאַליזם, וואָס איז פאַרפעסטיקט דורך אַזעלכע גוזמאות'דיק=
מעכאַנישע מיטלען, וועט מיט די זעלבע מעכאַנישע מיטלען קענען אַראָפּגע=
וואָרפן ווערן באַ אַ פאַסיקער סביבה. נאָך מער: וואָס מער אָפענע און גרייטע
צום קאַמף „אינערלעכע שונאים" עס ווערן פאַרטריבן מיט אַכזריות'דיקע מיט=
לען פון דער אָפענער אַרענע—אַלץ געדיכטער און טיפער ווערן זייערע אונטער=
ערדישע פאַרבאַהאַלטענע שיכטן, וואָס רייסן זיך אַ מאָל דורך מיט אַ פייערדיקן
אויסברוך. ווי אַ איינזאַמער לייכט=טורם אין אָקעאַן, איז איצט, נאָך אַ תקופה
פון דריי יאָר, די טעראָריסטישע מאַכט נאָך פעסטער ווי אין די יאָרן 19—
1918 אומגענומען מיט די פאַרפירערישע און פינסטערע כוואַליעס פון פאָלקס=
אומצופרידנהייט און אומצוטרוי. אַזוי ווייט האָט זיך פאַרברייטערט דער באַ=
גריף „אינערלעכער שונא", ער דעקט מיט זיך כמעט דעם באַגריף פון דער
גאַנצער נאַציע, און אַלץ מער און מער קאָנצענטרירט זיך דער שוץ פון דער
רעוואָליוציע באַם שוועל פון אַ קליינער גרופּע רעגירנדיקע לייט, און אַלס פועל
יוצא זעהן מיר, ווי דער שוץ פון דער רעוואָליוציע ווערט פון אַ פאָלקס=באַשי=
צונג פאַרוואַנדלט אין אַ זעלבסטשוץ פון דער מאַכט.

ווייטער. ראַט=רוסלאַנד לעבט היינט און וועט נאָך מן=הסתם לאַנג לעבן,
צווישן בירגערלעכע מדינות און פאַרלאַמענטאַרישע דעמאָקראַטיעס פון אייראָפּע
און אַמעריקע. אירע פּראָגראַם=אויפגאַבן און טעטיקייט=מעטאָדן דינען באַ
היינטיקן טאָג אַלס מוסטער ניט נאָר פאַר די אַרבעטס=מאַסן פון מערב, וואָס
שטרעבן צו אַ רעוואָליוציע, נאָר אויך אַלס מוסטער פון רעגירונג=מעטאָדן פאַר
די אָנפירנדיקע קלאַסן פון דעם זעלבן מערב. הגם עס ווערט דאָרטן
אַלץ מער פאַרשאַרפט דער סאָציאַלער קאַמף, און די רעסטאַוראַציע=רעגירונגען
האָבן אין עבר זעהר גוט דערוויזן דעם כח פון זייערע טעראָריסטישע המצאות, —
פונדעסטוועגן זיינען אַצינד די בירגערלעכע רעגירונגען געצוואונגען אונטער'ן דרוק
פון די טראַדיציעס פון דער דעמאָקראַטישער עפנטליכקייט אייצנוהאַלטן, פאַר=
צוקערן, פאַרשלייערן זייערע רעאַקציאָנערע פלענער און מעשים. אָבער דאָס
בייספּיל פון אַ סאָציאַליסטישער מאַכט, וואָס רעכנט זיך אומרחמנות'דיק
אָפּ מיט אירע שונאים, וואָס דערהייבט אַזעלכע מעטאָדן ביז די מדרגה פון
רעגירונג=פּרינציפּן, בינדט פונאַנדער די הענט באַ אַלע בירגערלעכע רעגירונגען,
באַפרייט זיי פון דעמאָקראַטישע פּיקציעס און גאַראַנטיעס און העלפט זיי חרוב

צו מאַכן די אָרגאַניזאַציע פון די רעוואָליוציאָנערע מאַסן. מעג מען זאָגן אין ייִנגלשער אמונה, אַז גם זו לטובה, אַז אַן דאָזיקע פיקציעס אין מערב איז בעסער און וואָס ערגער — דאָס בעסער, בכדי אָפּצודעקן דעם פאַרבאַהאַלטענעם דיקטאַטאָרישן רעזשים פון די מערב'דיקע מדינות. דאָס איז אָבער אַ טעות: ווייל אכזריות'דיקע רעגירונגס-מיטלען, וואָס ווערן צום ערשטן מאָל אָנגעווענדעט אין לענדער, צעפּעשטשעטע מיט פּאַרלאַמענטאַרישע גאַראַנטיעס און בורזשואַזער געזעלשאַפטלעכקייט, ווירקן אָפטמאָל ניט רעוואָליוציאָניזירנדיק אויף די אַרבעטס-מאַסן, נאָר דעזאָרגאַניזירנדיק. דאָס הייסט, אַז דער טעראָר, וואָס העלפט בלומערשט איין רעוואָליוציאָנערן לאַנד אַפּן פראָנט, שוואַכט אָפּ אין דער זעלבער צייט איר הינטערלאַנד — דעם גאַנצן בריזנדיקן און זיך וואַקלענדיקן מערב. אַ חוץ דעם, דאַרף דאָך די רעוואָליוציע אַפילו אין איר טריומפירנדיקן אויפגאַנג טראַכטן וועגן אַ מעגלעכער מפּלה. איר טעראָריסטישער עבר, וואָס בינדט צו דערצו אויך פונאַנדער די הענט פון דער זיגרײַשער און שטורמדיקער רעאַקציע, שאַפט יעמאָלט די גרעסטע פּסיכאָלאָגישע מניעה פאַר דער באַנייאונג פון דער רעוואָליוציאָנערער באַפרייאונג פון די מענטשן.

ס'פאַרשטייט זיך, אַז ניט צופעליק און ניט לויטן אַ קאַפּריז האַלטן די רוסישע באָלשעוויקעס אַזוי שטאַרק פון טעראָר, זיי באַגרינדן עס מיט אַ רייע טעאָרעטישע הנחות. די דאָזיקע הנחות ווייסן מיר שוין פון לאַנג אָן: די אַנטוויקלונג פון וועלטקאַפּיטאַליזם האָט געבראַכט צו דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע; די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע קאָן פאַרווירקלעכט ווערן נאָר דורך דער דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט, און די לעצטע איז מעגלעך נאָר דורך דער דיקטאַטור פון זיין פּאַרטיי. און אַזוי ווי דער פּראָלעטאַריאַט, וואָס איז קליין אין צאָל, איז פון אַלע זייטן אַרומגערינגלט מיט קלאַסן-שונאים, דאַרף דעריבער זיין פּאַרטיי אָנווענדן דעם טעראָר. צו דעם ענטפערן מיר: יאָ, באַ אַזעלכע הנחות איז טאַקע דער טעראָר אומפאַרמיידלעך. די גאַנצע איראָניע פון דעם פאַנטאַסטישן געביי באַשטייט אָבער אין דעם, וואָס די הנחות זיינען פאַלשע אין גרונט. עס איז בכלל ניט ריכטיק, אַז נאָר דער פּראָלעטאַריאַט קאָן בעסער פון אַלעמען פאַרווירקלעכן די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע; די גאַנצע דערפאַרונג פון אייראָפּע אין די יאָרן פון דער מלחמה (1914—1918) און פון דער רעוואָליוציע (1918—1921) האָט דערוויזן, אַז אין געשטאַלט פון די מעכטיקע פּראָלעטאַרישע אָרגאַניזאַציעס (ענגלישע טרעיד-יוניאָנס און דייטשע געווערקשאַפטן) האָט די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע געהאַט די שטאַרקסטע טאָרמאַז. עס איז מקוים געוואָרן די נביאות פון באַקונין, אַז די בורזשואַזע

אָרדנונג האָט זיי געמאַכט פֿאַר אירע באַשטאַנד־טיילן. עס איז אויך ניט ריכטיק אַז אין אַ דורך און דורך קליין־פּויערישן אַרבעטס־לאַנד איז מעגלעך אַ מער אָדער ווייניק דויערנדיקע שעפֿערישע דיקטאַטור פֿון פּראָלעטאַריאַט, אויב מיר האַלטן נאָר, פֿאַרשטייט זיך, אַז בײַ אַ סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע שטייט די מערהייט פֿון די אַרבעטענדע בײַ דער מאַכט. עס איז ניט ריכטיק, אַז אַ פּאַרטיי, ד. ה. אַ אָרגאַניזירטע באַוואוסטזיניקע מינדערהייט קאָן אָנפֿירן מיט דער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע, קאָן כאָטש אין דער קלענסטער מאָס פֿאַרבײַטן מיט זיך די קאָלעקטיווע, זיך סטיכייאיש אַנטוויקלענדיקע שאַפֿונג פֿון די מאַסן. און אויב אַזוי — האָט שוין קיין שום באָדן אונטער זיך די אָנווענדונג פֿון טעראָר אַלס אַ רעגירונג־סיסטעם אַפֿילו כּלפּי די געפֿערלעכע קלאַסן־שונאים. מיט ערפֿאָלג און גיך קאָן קעמפֿן קעגן זיי אויך די פֿון אונטן גייענדיקע רעוואָלוציע; אָן האָפֿנונג און אַ סוף וועט אָבער פֿירן דעם קאַמף די טעראָריסטישע מאַכט. אין דער פֿאָלקס־רעוואָלוציע זײַנען די מאַסן אַליין אין איינער און דער זעלבער צײַט דער קעמפֿנדיקער שווערד און דער שאַפֿנדיקער קינסטלער־לאַנצעט. אין דער דיקטאַטאָרישער רעוואָלוציע — איז די מאַכט נאָר אַ שווערד, וואָס זײַן הענטל ליגט ווײַט פֿון די מאַסן. און וואָס ווײַטער — אַלץ מעהר פֿאַרטיידיקט שוין דער שווערד אַלעמען וואָס האַלטן אים, ניט פֿון די קלאַסן־שונאים נאָר פֿון די אַרבעטס־מאַסן גופֿא.

אין דער באָלשעוויסטישער באַגרינדונג איז אָבער פֿאַראַן אַ האַרבע, אומאָפּהענגיקע פֿון זיי לאָגיק. „די דיקטאַטור פֿון דער פּאַרטיי" און שפּעטער פֿון אַ קליינעם קרייז פּאַרטיי־טוער ד. ה. פֿון אַ אומבאַדייטנדיקער מינדערהייט ברענגט דערצו, אַז די מאַכט ווײַכט אויס אַלע אירע באַוואוסטזיניקע און אידייעיש פֿעסטע קעגנער, און אַף די אָנפֿירנדיקע ערטער שטעלט זי אַוועק אירע טרײַע און איבערגעגעבענע מענטשן, הגם זיי זײַנען אפֿשר אינערלעך פֿרעמד און פֿײַנדלעך צו איר. דאָס ברענגט צום וואוקס און צו דער פֿאַרשטאַרקונג פֿון באַאַמטענטום, צו דער דיקטאַטור פֿון דער „ביוראָקראַטיע", צו דער מאַכט פֿון צופֿעליקע מקורבים־למלכות, צו נאָך אַ גרעסערער אָפּגעריסנקייט צווישן דער רעגירונג און די מאַסן. בכדי די גאַנצע סיסטעם זאָל זיך קענען האַלטן איז אָבער נייטיק אַ שטענדיקער געברויך פֿון טעראָר (אין דעם באַשטייט זײַן צווייטע פֿונקציע; די ערשטע איז — ווי געזאָגט, — דער שוץ קעגן די קלאַסן שונאים). דעריבער טיילט זיך טאַקע באַזונדערס אויס אין דער ביוראָקראַטיע דער שיכט אירער, וואָס האָט בפֿרוש צו טאָן מיטן דאָזיקן טעראָר־געווער, וואָס געברויכט אים בפּועל ממש. בײַ אַ סיסטעם פֿון טעראָר באַטייט אייגנטלעך די דיקטאַטור פֿון ביוראָקראַטיע, אַ דיקטאַטור פֿון דער פּאָליציי

(און דער אַרמיי, וואָס העלפֿט איר מיט) *). באַ אַ טעראָריסטישער דיקטאַטור פֿון דער מינדערהייט ווערן אַלע מדינה־פֿונקציעס באַהערשט פֿון איין איינציקער אַלץ־אַרומנעמענדיקער פּאָליציאיִשער אויפֿגאַבע. דער שטאַט ווערט פֿאַרוואַנדלט אין אַ פּאָליציי, וואָס זוכט און געפֿינט פֿאַר זיך בסדר אַרבעט **).

אַזוי ווי קיין איבעריקע צדקות פֿאָדערן די פּאָליציי־פֿונקציעס ניט פֿון זייערע טוער, ווערט שוין ממילא דער טעראָר אַ „צענטער פֿון אויסוואורפֿן", וואָס שטעלן זיך דערנאָך גאַנץ אָפֿט בראש פֿון די מלוכה־אָרגאַנען. דער פּועל־יוצא איז, אַז דער טעראָר, וואָס איז אַליין געשאַפֿן געוואָרן דורך דיקטאַטאָרישע באַשטרעבונגען, פֿאַרפֿעסטיקט דעם מאָנאַרכיסטישן פּרינציפּ איבער און דעם „אַנאַרכיסטישן" אין אַלע איבעריקע שיכטן פֿון דעם מלוכה־אַפּאַראַט. עס שטאַרבן אָפּ אַלע סטימולן פֿאַר דער שאַפֿונג, עס ווערט געבוירן יענע אַפּאַטיע פֿון די מאַסן און

---

*) אין אָקטאָבער 1918 אין דעם ברען פֿון רויטן טעראָר, האָט „פּראַוודאַ" אַזוי געשריבן מכּח דער קאַמף פֿאַר דער מאַכט, וואָס האָט זיך געפֿירט צווישן די סאָוועטן און די טשעקאַ: „אויף אַזאַ אופֿן קומען מיר צו אַ נייער אַנטוויקלונג־תּקופֿה פֿון דער רעוואָלוציע — צו אַ תּקופֿה, וואָס ווערט באַשטימט דורך די געדאַנקען פֿון די טעאָרעטיקער פֿון „וואָכנבלאַט פֿון טשעקאַ", — ווען דער לאָזונג „די גאַנצע מאַכט — דער טשעקאַ" פֿאַרנעמט דעם אָרט פֿון דעם לאָזונג „די גאַנצע מאַכט — די סאָוועטן".

**) פֿאַר אַזאַ מדינה־פּאָליציי, וואָס שטייט אין צענטער, זיינען תּמיד פֿאַראַן פֿאַרטיקע „פֿאַרשווערונגען". י. סטעקלאָוו באַמערקט גאַנץ ריכטיק אין זיין ביכל „פּאָליטישע פּאָליציי און פּראָוואָקאַציע אין פֿראַנקרייך" (אין רוסיש), אַז „וואו ס'איז פֿאַראַן פּאָליטישע פּאָליציי, דאָרטן איז אוממײַדלעך אויך די פּראָוואָקאַציע; דאָס איז — די צווייטע זייט פֿון דער אייגענער מעדאַל". פּיונאַרי איז מסכּים, אַז די רעפּובליק אַליין האָט דאָך דאָס רעכט זיך צו באַנוצן מיט אַזאַ פּאָליציי. „באַ היינטיקן טאָג — זאָגט דער דאָזיקער רעפּובליקאַנער" (די איראָניע איז דאָ סטעקלאָוו'ס) האַנדלט זיך ניט וועגן דער שוץ פֿון דעם מלכות, נאָר וועגן שוץ פֿון די פּאָליטישע רעכט פֿון אַלע בירגער, וועגן נאַציאָנאַלן סוווערעניטעט פֿון דער רעפּובליק. דעריבער דאַרף מען זיין באַהאַוונט מכּח די באַמיאונגען, פּראָעקטן און האָפֿנונגען פֿון די בוגדים". ס'איז קיין חידוש ניט — פֿאַרענדיקט דער מחבר, — אַז שריפֿטשטעלער וואָס האָבן זיך פֿאַרנומען מיט דער אויספֿאָרשונג פֿון דער פּאָליציי און פֿון איר ראָליע פֿלעגן קומען צו דער מסקנה, אַז די פּאָליטישע פּאָליציי שטעלט מיט זיך פֿאָר אַ באַדראָונג פֿאַר דער רעפּובליק". — דער לייענער זעהט, אַז די גאַנצע תּקופֿה קאָן ווערן צוגעפּאַסט אויך צו אונזער רעוואָלוציע. די מסקנה איז איינע און די זעלבע און ס'איז קיין חילוק ניט, צי האַנדלט זיך וועגן שוץ פֿון מלכות, אָדער פֿון נאַציאָנאַלן סוווערעניטעט אָדער וועגן דער פּראָלעטאַרישער דיקטאַטור.

דער געוואלדיקער עקל צו יעטווידער געזעלשאפטלעכן עניו, וועגן וועלכע מיר האבן גערעדט אין אנהייב פון דעם קאפיטל.

אויך די אידעאלאגן פון טעראר אליין פארשטייען מן הסתם זיינע פילע פאטאלע רעזולטאטן, אבער זיי קענען ניט און ווילן ניט זיך אפזאגן פון אים. דער אפזאג פון טעראר קאן אויסגעטייטשט ווערן, ווי א סימן פון שוואכקייט. דערפאר איז די טעראריסטישע מאכט צוגעשרויפט צו אים, ווי אנ׳ארעסטאנט צו זיין טשוגון־ראד. אויב געוואלט איז א סימן פון כח, איז אבער דער טעראר א סימן פון שוואכקייט פון דער מאכט. ניט געקוקט אף זיינע הארבע און אויסערלעך־דרייסטע פארמען, שפיגלט אפ ער אין פלוג לויט זיין מהות די שטענדיקע אומרו און שרעק פון דער מאכט, וואס מיט יעדן טאג ציטערט זי אלץ מער און מער פארן פלאטער פון בלאט אויף א בוים. אויב דער טעראר איז שוין גורם, אז דער סאציאליזם ווארפט אנ׳אימה אף די מאסן, איז ער אבער אין דער זעלבער צייט א אפשפיגלונג פון דעם פחד פון דער מאכט אליין. נאר אין א צושטאנד פון פערמאנענטער פאניק קענען האבן אנ׳ארט די אלע גרויזאמקייטן פון טעראר. דערפאר טאקע איז די טעראריסטישע דיקטאטור אין א געוויסער מאס „דיקטאטור פון פאניק“ *).

אף אזא אופן, אויב מיר וועלן פרובן אונטערפירן א סך־הכל, וועלן מיר זעהן, די נוצלעכקייט פון טעראר לאזט זיך ניט דערווייזן. שוין אפגערעדט וועגן אויפבוי — איז קיין שום צד פון דעם סאציאליסטישן בנין אפילו ניט אוועקגעשטעלט אף קיין ערנסטן באדן. אומגעקערט אין א סך היניזיכטן וועט די אמת׳דיקע בויאונג פון סאציאליזם דארפן נאר אראפראמען פון וועג די אלע מניעות, וואס זיינען געשאפן געווארן דורך דער טעראריסטישער סיסטעם. דאס אפקערן זיך פון טעראר וועט זיך אויסדרוקן, — און וועט אויך באמת׳ן זיין — נאר דער ערשטער טראט אפן וועג פון בויאונג און שאפונג **).

---

*) ענגעלס האט געשריבן צו מארקס׳ן דעם 4־טן סעפטעמבער 1870: „אונטערן באגריף „איינשרעקונג־רעגירונג“ פארשטייען מיר (געוויינטליך) א הערשאפט פון מענטשן, וואס ווארפן א פחד. אין דער אמת׳ן איז עס אבער א הערשאפט פון מענטשן וואס האבן אליין פחד. דער טעראר איז דאס רב אומנוצלעכע אכזריות מצד מענטשן, וואס פילן שרעק און דארפן זיך אליין בארויקן. איך בין איבערצייגט, אז די שולד פארן טעראר פון 1793 יאר פאלט כמעט אויסשליסלעך אפן צעשראקענעם בורזשוא, וואס פארשטעלט זיך פאר א פאטריאט, אפן קליינעם באלעבעסל און אפן המון, וואס נוצט אויס דעם טעראר פאר זיינע געשעפטלעך“.

**) ס׳איז אינטערעסאנט, אז נאפאלעאן האט א מאל געזאגט צו פאנטאנען: „מער פון אלץ וואונדערט מיך די אומבאהאלפנקייט פון דעם כח צום שאפן. עס זיינען אין דער וועלט פאראן נאר צוויי כחות: דער שווערד און דער גייסט. סוף־סוף ווערט אבער דער שווערד תמיד באזיגט פון גייסט“.

איך ווייס, מע קאָן ענטפֿערן אַז פֿון דעם רוסישן בייַשפּיל איז ניט שייך אָפּצולערנען וועגן די אומפּרוכטבאַרקייט פֿון טעראָר בכלל. דער איצטיקער חורבן איז דאָך אַ פּועל־יוצא פֿון אַ סך פֿאַקטאָרן (מלחמה, בלאָקאַדע, ירושה פֿון צאַריזם); ווי זשע קאָן מען עס גענוי באַשטימען די ראָלע פֿון טעראָר אין דער דאָזיקער רייע פֿון פֿאַקטאָרן?

ס׳פֿאַרשטייט זיך, אַז אין איטלעכער אויספֿאָרשונג איז עס אַן ע׳רנסטע טענה, און אויב עס וואָלט אונז געגאַנגען אין דער וויסנשאַפֿטלעכער ריינקייט פֿון דער מסכנה, וואָלטן מיר געדאַרפֿט אויסטיילן דעם טעראָר, כּדי צו ערלערנען זיין ספּעציעלע השפּעה אויפֿן גאַנג פֿון דער רעוואָלוציע, פּונקט ווי אין אַ כעמישן אָדער פֿיזישן פֿאַרזוך. נאָר אין אַ סאָציאַלער אויספֿאָרשונג, וואָס ווערט דער עיקר ערלערנט בדיעבד, לאחר מעשה, איז די פֿאַרוויקלטקייט און פֿאַרשיידנקייט פֿון די פֿאַקטאָרן אַזוי גרויס, אַז עס איז גאָר ניט שייך צו רעדן וועגן אַזאַ מין פֿיזיש־כעמישער פּינקטלעכקייט. לאָמיר אַפֿילו זאָגן, אַז די פֿאָלגן פֿון טעראָר, כּמו שהוא, זיינען ניט גענוג קלאָר. דערפֿאַר האָבן מיר אָבער צוויי לאָגישע וועגן פֿאַר אונזער מסכנה. ראשית, ווייסן מיר, אַז הגם מיר האָבן געהאַט דעם אָנטייל פֿון טעראָר אין דער אַנטוויקלונג פֿון דער רעוואָלוציע, פֿונדעסטוועגן האָט עס איר ניט אָפּגעהיט אפֿילו פֿון איינע פֿון די אַלע צרות, וואָס אין זייערע צוואַנגען ווערט זי דערשטיקט. והשנית, קענען מיר אויפֿן סמך פֿון דער גאַנצער דערפֿאַרונג פֿון דער רעוואָלוציע אָפּוואַרפֿן אין אונזער שכל דעם טעראָר און זיך פֿאָרשטעלן די אַנטוויקלונג פֿון דער רעוואָלוציע אָן אים. אַזוי אַרום, נעמענדיק אין אַכט אַלע שווערקייטן, אין דער סביבה פֿון ראַטן־רוסלאַנד און אָראָפּציִענדיק פֿון חשבון אַלע הוספֿה־שווערקייטן, וואָס זיינען געשאַפֿן געוואָרן אַ דאַנק דעם טעראָר, זאָגן מיר גאַנץ רויִק און זיכער, אַז אָן דעם טעראָר וואָלט זיך די רעוואָלוציע אַנטוויקלט פֿיל מזל׳דיקער און פֿעסטער. אַ רעוואָלוציאָנערע תּקופֿה צייכנט זיך נאָך אָבער אויס דורך דעם, וואָס זי עפֿנט אַ ברייטן פֿעלד פֿאַר פֿאַרזוכן אין דער סאָציאַלער ספֿערע, אַז מיט דעם אַליין דערנענטערט זי אַפֿילו די סאָציאַלע אויספֿאָרשונגען צו דער סביבה פֿון אַ נאַטורוויסנשאַפֿטלעכער לאַבאָראַטאָריע. די רעוואָלוציע לעבט נאָך, און עס זיינען פֿאַראַן אַלע מעגלעכקייטן נאָכצוזוכן אויף דעם פֿון טעראָר גערייניקטן באָדן אַלע זיינע פֿאַרניכטנדיקע רעזולטאַטן, די פֿאַרניכטנדיקע רעזולטאַטן פֿון טעראָר און די אומענדלעך־בעגליקנדיקע רעזולטאַטן פֿון אַזאַ רעוואָלוציע, וואָס ווערט געשאַפֿן דורכן אַרבעטס פֿאָלק אַליין אָן אַ פּאַרטיי־דיקטאַטור און אָן טעראָר. מאַכט אַזאַ מין פֿאַרזוך מיט דער רעוואָלוציע, און איר וועט זיך איבער־צייגן אויף אַ „וויסנשאַפֿטלעכן אופֿן“ אַז דער טעראָר איז ניט קיין סטימול, נאָר אַ טאָרמאַז פֿון דער רעוואָלוציע.

דאָס אויך די אויטאָריטעטן פון דער רעוואָלוציע מוזן האַלטן דעם טעראָר פאַר *שעדלעך*, אין דעם, דאַכט זיך אונז, איז קיין שום ספק ניטאָ. דאָס איז ניט קיין בויך־סברא, נאָר אַ טיפע לעבנס־איבערצייגונג. מיר זיינען באַ היינטיקן טאָג ווייטער פון סאָציאַליזם, ווי אין יאָר 1918. מע וועט אונז אפשר זאָגן, אַז ס׳איז נאָך ניט געקומען די צייט אונטערצוציען אַ סך־הכל פון דער *רוסישער* רעוואָלוציע, די רעוואָלוציע איז נאָך ניט פאַרענדיקט, די היינטיקע רעזולטאַטן קענען אין דער ווייטערדיקער אַנטוויקלונג באַקומען אַ גאַנץ אַנדער באַלייכטונג און באַרעכטיקונג.

וועלן מיר זעהן צו דערווייזן אַף אַן׳אַנדער אופן אונזער געדאַנק וועגן דער *שעדלעכקייט* פון טעראָר פאַר דער פאַרפעסטיקונג פון די רעוואָלוציע־דערגרייכונגען, מיר וועלן זיך קערן צו אַ לאַנד און אַ תקופה וואָס זייער רעוואָלוציע איז שוין היסטאָריש פאַרענדיקט, וואָס זייער גוטס און שלעכטס ליגן פאַר אונז אויפגעקלערט ביזן סוף. לאָמיר זיך דערמאָנען בקיצור אָן דעם פאַרזוך פון דער *פראַנצויזישער* רעוואָלוציע אין דער תקופה פון טעראָר.

.XV

די דאָזיקע טעמע דאַרף נאָך גרינדלעך און טיף אויסגעפאָרשט ווערן, נאָר שוין איצט דאַרף די סאָציאַליסטישע קריטיק לשם איינעקע איר נאָענטע פרינציפן פון 1793 יאָר ניט מכפר זיין צו לייכט אַף דעם גאַנצן פאַרוויקלטן קנויל פון געשעהנישן און מעשים, וואָס איז פאַרקניפט מיט דער תקופה פון פראַנצויזישן טעראָר. באַזונדערס איצט דאַרף די פראַגע וועגן איר היסטאָרישן ווערט און נוצלעכקייט אַוועקגעשטעלט ווערן אונטערן ליכט פון דער פינקטלעכסטער וויסנשאַפטלעכער אויספאָרשונג, פריי, אָן וואָס פאַר אַ ניט איז קנעכטישער הכנעה פאַר דער לעגענדע. מע איז געוואוינט צו רעכענען די דאָזיקע תקופה פון 31־טן מאַי 1793, פון דעם טאָג, וואָס די זשיראָנדע איז פאַרטריבן געוואָרן פון קאָנווענט און עס האָט זיך איינגעשטעלט די דיקטאַטור פון קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפטלעכער רעטונג. געוויינטלעך האַלט מען, אַז דער פראַנצויזישער טעראָר האָט געבראַכט זיין ישועה אַף *דריי* געביטן: אין דער פאַרפעסטיקונג פון דער דעמאָקראַטישער אָרדנונג (אָפשאַפונג פון דער מאָנאַרכיע), אין מיליטערישן שויץ פון דער רעפובליק און אין דער אַגראַר־פראַגע (אָפשאַפונג פון דעם פעאָדאַל־רעזשים). צו דער לעצטער, עקאָנאָמישער ספערע איז מען נאָך אָפט מוסיף דעם געזעץ וועגן „מאַקסימום פון די פרייזן“, וואָס האָט זיך געהאַלטן אַ דאַנק דעם טעראָר. אַ *גרינדלעכע* לייזונג פון די אַלע פראַגן איז כלומרשט געווען מעגלעך נאָר אין דער תקופה פון טעראָר. לאָמיר באַטראַכטן איטלעכן פון די דריי געביטן באַזונדער.

א) די פּאָליטישע דערגרייכונגען פון דער רעוואָלוציע וואָלטן זיך געקאָנט אויסדריקן אין דער פאַרזיכערונג פון פערזענלעכער פרייהייט פון די בירגער, אין דער אַנטוויקלונג פון דער זעלבסטטעטיקייט פון פאָלק, אין דער שאַפונג פון זעלבסטפאַרוואַלטונגען אין די פּראָווינצן. מיר ווייסן אָבער, אַז די קאָנסטיטוציע פון 93-טן יאָר, וואָס האָט אין איר באַשטאַנד געהאַט אויך דעם אַרטיקל 35 (מכּח רעכט און פליכט פון די בירגער צו מאַכן אַ אויפשטאַנד, אויב ס'ווערן אָנגערירט די רעכט פון פאָלק), איז פּשוט געוואָרן אָפּגעלייגט אָן אַ זייט, גלייך נאָכדעם ווי מע האָט איר אָנגענומען, און איז קיינמאָל ניט געוואָרן פאַרווירקלעכט. דערפאַר אָבער זיינען אַלע פערזענלעכע, בירגערלעכע און פּאָליטישע רעכט בטל געוואָרן דורכ'ן געזעץ וועגן פאַרדעכטיקטע, דורך די טריבונאַלן און גיליאָטינע. אמת, אין יענע צייטן, נאָנטע צום מיטלאַלטער, האָט נאָך דער טויט ניט אַזוי שטאַרק געשראָקן דעם עולם, נאָר זיין מ אַ ס ן-כאַראַקטער און די הפקרות אין זיין אָנווענדונג פלעגן אויך יעמאָלט וואַרפן אַן אימה. לאָמיר ניט פאַרגעסן, אַז צו יענער צייט זיינען שוין געזאָגט געוואָרן די ווערטער פון די ענציקלאָפּעדיסטן און פון בעקאַריאַ צום שוץ פון די פאַרברעכער, און מיט איינקע יאָר פריער האָט שוין ראָבעספּיער באַוויזן צו האַלטן זיין רעדע וועגן דער אָפּשאַפונג פון טויט-שטראָף. די פאַריזער סעקציעס, קלובן און „פאָלקס-געזעלשאַפטן", וואָס זיינען תּחילת געווען די עמודי-התוך און די שטיץ-פּונקטן פון דער רעוואָלוציע, זיינען באַ דער דיקטאַטור אַליין מער און מער מגולגל געוואָרן צו פאַרבאַנדן פון ב אַ אַ מ ט ע, וואָס זיינען קנעכטיש מקיים די באַפעלן פון דער מאַכט. איין רעדע ראָבעספּיער'ס פלעגט שוין זיין גענוג, מע זאָל פון זיי פאַרטרייבן וועמען ער'ט געוואָלט — די דאַנטאָניסטן, העבערטיסטן, (אַפילו פון קאָרדעליער-קלוב). אַ דאַנק אַזאַ מין גאַנג פון די געשעהענישן אַ דאַנק דער בהדרגה'דיקער דערווייטערונג פון פאַרשיידענע השפּעה-רייכע גרופּעס, פלעגן די אמת'דיק-רעוואָלוציאָנערע סעקציעס אָפּגיין פון דער רעוואָליוציע, זיי פלעגן אויפדעקן פאַרשיידענע טיילן פון איר פראָנט, און האָבן געגעבן די מעגליכקייט, אַז דער טערמידאָר זאָל אַזוי לייכט פּאָרקומען. לויט די אויספאָרשונגען פון מישלע, קראָפּאָטקין, מעליע, פלעגט די תּקופה פון טעראָר סיסטעמאַטיש דערשטיקן די סעקציעס; מע האָט באַ זיי אָפּגענומען דאָס רעכט פון פּערמאַנענטע זיצונגען, דאָס רעכט צו קלייבן ריכטער, זיך צו פאַרנעמען מיט צדקה-עניים, האָבן פאַרבינדונגען מיט דער אַרמיי. ווייערע „בירגערלעכע קאָמיטעטן" און רעוואָלוציאָנערע קאָמיטעטן (אונזער טערמין!) פלעגן שטיין אַפילו ניט אונטערן רשות פון דער קאָמונע, נייערט פון די קאָנווענט-קאָמיטעטן, זיי זיינען פאַרוואַנדלט געוואָרן אין יעראַרכישע אָרגאַנען מיט באַשטימטע פון אויבן באַאַמטע. מע פלעגט זיי כּסדר „רייניקן" בכדי נושא חן צו זיין באַם

יאַקאָבינער קלוב. לויטן באַפעל פון ראָבעספיער׳ן פלעגן אויך די קלובן גע־
רייניקט ווערן פון שעדלעכע עלעמענטן. „פון יאַנואַר 1794 אָן — זאָגט
מישלע — איז דאָס געזעלשאַפטלעכע לעבן פון פּאַריז דערשטיקט געוואָרן. די
אַלגעמיינע פאַרזאַמלונגען פון די סעקציעס האָבן שוין מער קיין שום רוח־חיים ניט
אַרויסגעוויזן. די גאַנצע מאַכט איז אַריבער צו זייערע רעוואָלוציאָנערע קאָמי־
טעטן, און אויך די קאָמיטעטן, וואָס האָבן אויפגעהערט זיין געקליבענע און
האָבן זיך פאַרוואַנדלט אין באַשטימטע פון אויבן באַאַמטע, זיינען אָפּגע־
שטאָרבן". „די סעקציעס — זאָגט קראַפּאָטקין*) — האָבן זיך פאַרוואַנדלט אין
„מלוכה־מאַשינעס". די פּאַריזער סעקציעס און די פּראָווינציעלע פאָלקס־גע־
זעלשאַפטן זיינען געוואָרן טויט. די מדינה האָט זיי פאַרשלונגען. זייער
טויט איז אָבער געווען דער טויט פון דער רעוואָ־
לוציע". מיט אַ טריומפירנדיקער להבעים־שמחה דערציילט געווי דער טאַ־
לענטירטער שונא פון דער רעוואָלוציע טען וועגן דער זעלבער זאַך, וועגן וועל־
כער קראַפּאָטקין רעדט מיט אַזאַ ווייטאָק. פון אַקעגנגעזעצטע זייטן גייען צו
צו דער פראַגע טען און קראַפּאָטקין, און אינגאַנצן אַפן זעלבן אופן שילדערן זיי
ביידע די צופאַלעניש און דעם חורבן פון די סעקציעס און קלובן. „נאָכדעם,
זאָגט מעליע, ווי די סעקציעס האָבן זיך מיאש געווען אין זייער האָפנונג זיך צו
דערשלאָגן צו אַ בעסערער פּאָליטעשער טעטיקייט, און האָבן פאַרלוירן דעם
גרעסערן טייל פון זייערע רעכט, האָבן זיי אָנגעהויבן פילן אַ מאַטקייט פון אַלע
זייערע באַמיאונגען, וואָס זיינען געבליבן אומפּרוכטבאַר, און פלעגן ווערן אַלץ
מער און מער פּאַסיוו צו די געשעהענישן, וואָס האָבן זיי אַף אַ דירעקטן אופן אין
זייער מאַטעריעלן לעבן נאָרניט באַרירט... די פּאָליטיק פלעגט געמאַכט
ווערן אָן זיי... און אָט איז דער סך־הכל: דעם 9־טן טערמידאָר האָט זיך
קיינער אין די סעקציעס ניט געשטעלט צו באַשיצן ראָבעספיערן". אַפן סמך
פון אַרכיוו־דאָקומענטן שרייבט מעליע, אַז כמעט אַלע רעוואָקאָמען פון די סעק־
ציעס זיינען זיך דעם 9־טן טערמידאָר צונויפגעקומען, און האָבן געוואַרט
אַף באַפעלן פון דער רעגירונג (וואָס האָט אַליין דערשטיקט אי
די קאָמונע אי ראָבעספיערן). אין גיכן האָבן זיך די ראָיאַליסטן באַנוצט מיט דער
דאָזיקער גלייכגילטיקייט פון די מאַסן צו די סעקציעס צוליב זייערע צוועקן. דעם
9־טן אָקטאָבער 1795 האָט שוין דער קאָנווענט אָן שום שוועריקייטן געקענט
מיט אַ באַדרויאונג פון שטראָף פאַרבאָטן אַף אַלע מאָל די סעקציעס. — ס׳פאַר־
שטייט זיך אַז קיין זעלבסטפאַרוואַלטונג און אַוטאָנאָמיע פון דער פּראָווינץ איז
אין דער „איינציקער אומטיילבאַרער רעפּובליק" ניט געווען. דער צענטראַליזם
פון קאָנווענט האָט ממשיך געווען די ליניע פון די ליודאָוויקעס און האָט צוגעגרייט

*) געשיכטע פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע.

דעם כּסא=מלכות פון נאַפּאָלעאָנען, פאַר׳סמ׳ענדיק אַפן גאַנצן 19=טן יאָרהונדערט אַלע רעוואָליוציעס און באַדייטנדיקע סאָציאַלע טעאָריעס מיט בּלאַנקיזם און יאַקאָבּיניזם. איינער פון די בּעסטע פראַנצויזישע רעוואָליוציאָנערן פּ ר ו ד אָ ן פלעגט זיך אָפּרופן מיט דער גרעסטער פאַרבּיטערונג וועגן דער דאָזיקער פּאָליטישער ירושה פון דער רעוואָליוציע. „דער פּרינציפּ פון צענטראַליזאַציע, וואָס איז אַף אַזאַ בּרייטן אופן פּראַקטיקירט געוואָרן דורך׳ן קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפטלעכער רעטונג, — האָט ער געשריבּן — איז געוואָרן אַ דאָגמע בּאַ די יאַקאָבּינער, וואָס האָבּן אים דערנאָך איבּערגעגעבּן דער מאָנאַרכיע און די רעגירונגען נאָך איר. דאָס איז די אומגליקלעכע טראַדיציע, וואָס האָט אין 48=טן יאָר שוין לכתחילה בּאַשטימט די רעאַקציאָנערע אַנטוויקלונג פון דער צייטווייליקער רעגירונג“. „די איבּערקערעניש פון 93—89 יאָרן — מאַכט ער אַ סך=הכּל — וואָס האָט צוזאַמען מיטן מאָנאַרכיסטישן דעספּאָטיזם בּטל געמאַכט אויך די לעצטע רעשטן פון פעאָדאַליזם, וואָס האָט פּראָקלאַמירט די נאַציאָנאַלע איינקייט, גלייכקייט פאַרן געזעץ און פאַר די שטייערן, פרייהייט פון וואָרט און פון גלויבּן, און וואָס האָט ווי ווייט זי האָט געקאָנט פאַראינטערעסירט דאָס פאָלק דורכ׳ן פאַרקויף פון נאַציאָנאַלן אייגנס — האָט אָבּער ניט איבּערגעלאָזן נאָך זיך קיין שום אָרגאַנישע טראַדיציע, קיין שום רעאַלע שאַפונג. ז י א י ז אַ פ י ל ו נ י ט מ ק י י ם געווען ק י י ן א י י נ ע פ ו ן א י ר ע ה ב ט ח ו ת. די געזעלשאַפט און די רעגירונג זיינען אין דער רעוואָליוציע געוואָרן צוויי בּאַגריפן, וואָס קענען זיך ניט צוזאַמענפּאַסן, און אַלס פּועל=יוצא פון דעם איז געקומען די אַלץ=פאַרשלינגענדיקע קאָנצענטראַציע פון דער מאַכט, די צענטראַליזאַציע וואָס ווירקט ווי סם=המות אף די פרייהייט“. „נאָר אַ קעניג — שרייבּט דער היסטאָריקער פון דער רעוואָליוציע קינע — האָט געפעלט דעם דאָזיקן מלכות. דער קנעכטישער גוף איז שוין געווען פאַרטיק, נאָר אָן אַ קאָפּ. אויך דער קאָפּ האָט שוין אָבּער עקזיסטירט. ער האָט געפילט זיין מאַכט. דעם 11=טן דעצעמבּער 1793, אין דער זעלבּער שעה, וואָס ראָבּעספּיער האָט גע׳דרשנט אין די קלובּן, איז איינער אַ אומבּאַקאַנטער, נאַפּאָלעאָן בּאָנאַפּאַרט, שטילינקערהייט אַרויף אין טולאָן אַף די ערשטע שטאַפּלע פון טראָן, וואָס האָט זיך פאַר אים געבּויט“.

יאָ, געוויס האָט די פראַנצויזישע רעוואָליוציע אַ וואָרף געטאָן אין דער וועלט די אידעען פון רעפּובּליק, פון געוויילטע בּאַאַמטע, פון דער אָפּטיילונג פון דער קירכע וכדומה. דער ט ע ר אָ ר אָבּער האָט קיין זאַך ניט אויפגעטאָן, בּכדי די דאָזיקע אידעען צו פאַרפעסטיגן. אַלע זיינען זיי פּראָקלאַמירט געוואָרן נאָך פאַרן 31=טן מאַי 93, און נאָך אים האָבּן זיי אָנגעהויבּן צאַנקן און גוססן. נאָר דער עצם=סיסטעם פון רויטן טעראָר האָט פונאַנדערגעבּונדן די הענט דעם ווייסן טעראָר, און הרג׳ענדיק די רעוואָליוציע אין בּאַוואוסטזיין פון יענעם דור, האָט ער גייסטיק צוגעגרייט די רעסטאַווראַציע.

ב) דער טעראָר האָט כּלומרשט אַ סך אויפֿגעטאָן אפֿ'ן געביט פֿון מי־ליטערישע דערגרייכונגען. מע האָט אָפּגעשטויסן די שונאים פֿון די גרע־ניצן פֿון פֿראַנקרייך, די רעוואָליוציע איז געווען „געראַטעוועט". צוליב דער אַרמיי און דעם פּאַטריאָטיזם, לשם דעם פֿאָטערלאַנד און דער פֿרייהייט פֿלעגן דער קאָנווענט און זיינע קאָמיסאַרן (אין עלזאַס — סען־זשיוסט) אָפֿט פֿעסט צודריקן די פֿאַרמעגלעכע קלאַסן. אָבער... ניט אומזיסט האָבן מאַראַט און ראָבעספּיער אין אָנהייב פֿון די דאָזיקע מלחמות אַזוי שטאַרק מורא געהאַט פֿאַר זיי. אין יאַנוואַר 1792 האָט ראָבעספּיער אין יאַקאָבינער קלוב געהאַלטן אַ רעדע קעגן דער רעוואָליוציאָנערער מלחמה. „די משונה'דיקסטע אידעע, וואָס קען געבוירן ווערן אין קאָפּ פֿון אַ פּאָליטיקער, איז די וואָס זאָגט, אַז ווי נאָר דאָס באַוואָפֿנטע פֿאָלק וועט אַריין אין תחום פֿון אַ צווייטן פֿאָלק, וועט יענער גלייך אָננעמען די נייע געזעצן און די קאָנסטיטוציע. קיינער האָט נישט ליב קיין באַוואָפֿנטע מיסיאָנערן, און די ערשטע עצה פֿון דער נאַטור און פֿון גראָדן שכל, איז — אָפּשטויסן זיי, ווי שונאים*)". די מיליטאַריזירונג פֿון דער רעוואָליוציע האָט פֿאַרוויקלט איר גאַנצער סביבה, זי האָט פֿאַרוואַנדלט די בירגער אין סאָלדאַטן, דאָס געזעלשאַפֿטלעכע לעבן — אין אַ קאַזאַרמע און אַ מיליטערישן לאַגער, זי האָט פֿאַרפֿעסטיקט די דיקטאַטור פֿון די קאָנווענט־קאָמיטעטן. די אומענדלעכע מלחמות פֿון דער רעוואָליוציע, וואָס זיינען פֿון דעפֿענזיווע פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אָפֿענזיווע, האָבן געהאַט צוויי זייער וויכ־טיקע רעזולטאַטן. זיי האָבן באַשאַפֿן גרויסע גרופּעס מלחמה־פּראָפֿעסיאָנאַלן, וואָס דער לאָזונג „כּבוד" (gloire) איז געשטאַנען בײַ זיי העכער ווי די לאָ־זונגען פֿון פֿאָטערלאַנד און פֿרייהייט, און דעם שאָוויניסטישן פּסיכאָז פֿון די פֿראַנצויזן, און האָבן געגעבן אַנ'אַרמיי באָנאַפּאַרטן און דעם שטן זיינעם — נאַפּאָלעאָנען דעם דריטן. זיי האָבן אויך אַרויסגערופֿן בײַ די פּויערים און בורזשואַ די דורשט נאָך אָרדנונג און האָבן געגעבן אַנ'אָרט באָנאַפּאַרטן אפֿ'ן סאַמע שפּיץ פֿון דער רעגירונג־פּיראַמידע**).

ג) מע האַלט, אַז דער פֿראַנצויזישער טעראָר האָט ענדגילטיק פֿאַר־פֿעסטיקט די אַגראַר־רעפֿאָרם פֿון דער רעוואָליוציע. קראַפּאָטקין זאָגט:

---

*) זשאָרעס. סאָציאַל. געשיכטע (אין פֿראַנצויזיש).

**) פֿאַרטרויערט און פֿאַרוואונדערט רופֿט אויס קינע! „וויפֿיל צייט וועט מען עס נאָך איבער'חזר'ן די מאָדנע שטות, אַז אַלע עקסצעסן זיינען נייטיק געווען פֿאַר דער רעטונג פֿון דער רעוואָליוציע, וואָס איז פֿונדעסטוועגן פֿאָרט ניט געוואָרן געראַטעוועט! זאָל זיין אַזוי, וועט איהר זאָגן, די אַלע טויט־שטראָף זיינען אָבער געווען נייטיק בכדי צו ראַטעווען דאָס גאַנצע, און איך פֿרעג אייך היינט, נאָך אַ 80־יאָריקע דערפֿאַרונג, צוזאַמען מיט'ן די נייע דורות: צי האָט געקאָנט עפּעס ערגערס טרעפֿן מיט אונז?

„דער פראַנצויזישער פויער איז געוואָרן אַ מענטש. ער איז שוין ניט מער יענע „ווילדע חיה", וואָס ס'פלעגט איר באַשרייבן ליאַ־בריוער. ער האָט אָנגעהייבן דענקען. נאָר אַפילו דער אויסערליכער פּרצוף פון דער פויערשער פראַנקרייך האָט זיך זינט דער רעוואָליוציע אומגעביטן אין גרונט. ס'פאַרשטייט זיך, אין פראַנקרייך איז, אַזוי ווי אומעטום, געבליבן נאָך צופיל אָרעמקייט. נאָר די דאָזיקע אָרעמקייט איז עשירות אין פאַרגלייך מיט דעם, וואָס ס'האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט פראַנקרייך מיט 150 יאָר צוריק און מיט דעם, וואָס מיר זעהן נאָך עד היום אין אַנדערע לענדער, וואָס זיינען געבליבן באַ די אַלטע אַגראַר־געזעצן". „צום ערשטן מאָל פאַר די לעצטע הונדערטער יאָרן האָט דער פויער אָנגעהייבן זיך זאַט אָנעסן". אויב מיר וועלן אַפילו אַ ז ע ל כ ע רעזול־טאַטן באַטראַכטן, ווי אַ פּאָזיטיוון אַקטיוו פון דער גרעסטער פון רעוואָליוציעס — בלייבט נאָך פאַרט די פראַגע: אין וואָס פאַר אַ מאָס הענגט אָפּ אָדער פאַלט צונויף די ערד־פונאַנדערטיילונג אין דער רעוואָליוציאָנערער פראַנקרייך מיט דער תקופה פון ט ע ר אָ ר.

ווי באַקאַנט, האָט די פראַנצויזישע רעוואָליוציע געהאַט צו טאָן מיט דריי מינים ערד: מיט נאַציאָנאַלן רכוש (ערד, קאָנפיסקירטע באַ די גייסטלעכע און ראָיאַליסטן), קהלה־רכוש און פעאָדאַלער. צום אָנהייב פון דער טעראָר־תקופה איז שוין אָבער דער גרעסטער טייל פון דער דאָזיקער ערד געווען פּאַקטיש פ אַ ר ט י י ל ט, דער פעאָדאַליזם איז שוין געווען צעבראָכן. אין צווייטן באַנד פון זיין סאָציאַליסטישער געשיכטע, וואָס איז געווידמעט דער געזעצגעבערישער פאַרזאַמלונג, דערציילט זשאָרעס גענוי, ווי אַלע נעבעכדיקע זשיראָנדע־געזעצן, וואָס האָבן געוואָלט אָפּשטעלן די סטיכייאישע פונאַנדערטיילונג פון ערד, פלעגן ג י ט ווערן אָפּגעהיט, קיין אויסלייז־געלט פאַר די ערד פלעגט מען נ י ט צאָלן. קראַפּאָטקין איז מלד זכות און באַמערקט, אַז דערפאַר האָט אָבער די תקופה פון טעראָר, י ו ר י ד י ש פאַרפעסטיקט די ערד־פאַרטיילונג (געזעץ פון 93, VI. 11 וועגן קהלה־ערד און פון VII. 17 וועגן פעאָדאַלע רעכטן) און אָף אַזאַ אופן געזיכערט די פויערים נאָך דער רעסטאַוראַציע"*); נאָר אַז מיר וועלן אַזאַ מין פועל־יוצא פאַרגלייכן אַף די וואָגשאָלן פון די געשיכטע מיטן טעראָר, וועלן מיר זיין שטאַרק מסופק אין די גליקן, וואָס ער האָט אַריינגעבראַכט.

דורך דעם אַליין ווערט נאָך אָבער די פראַגע ניט פאַרענטפערט. אויב מיר וואָלטן אַפילו האַלטן, אַז גראָד דער טעראָר האָט עס ענדגילטיק צעבראָכן דעם פעאָדאַליזם, איז דאָך נאָך אָבער וויכטיק צו וויסן, ו ו ע ר האָט די דאָזיקע

*) ס'איז טשיקאַווע, ווי כמעט אַלע רעוואָליוציאָנערע היסטאָריקער באַמיען זיך בעל כּרחם מלמד זכות זיין אפן טעראָר; אָט דאָ אַ שטייגער זוכט אַ אַ נ אַ ר כ י ס ט זיין באַרעכטיגונג אין די י ו ר י ד י ש ע אויפטוען פון דער רעוואָליוציע.

ערד באַקומען, אין וואָס פאַר אַ מאָס איז זי אַריבער צום אָרעמען פויערטום. די וויסנשאַפט עוסק׳ט זיך נאָך עד היום מיט דער פראַגע, אַף וואָס פאַר אַ אופן עס איז אין סך-הכל פון דער פראַנצויזישער רעוואָליוציע פאַקטיש (ניט לויט די נאָרמען פון דער אַגראַרישער געזעצגעבונג) פאַרטיילט געוואָרן דאָס ערד-אייגנטום. „אַף דער פראַגע — זאָגט קראַפּאָטקין — גיט מען פאַרשיידענע תשובות, אָפּהענגיק פון דעם, וואָס פאַר אַ טייל פראַנקרייך ווערט אויסגעפאָרשט. עס זיינען פאַראַן אַ סך יסודות צו קלערן, אַז דאָס אָרעמע פויערטום האָט באַקומען אַ גאַנץ קליינעם טייל, באַזונדערס פון די קהלה-ערד, וואָס איז פאַרטיילט געוואָרן לויט די נפשות און איז ניט געבליבן קיין געמיינזאַמער רכוש פון דער קהלה. דערפאַר איז אָבער אַ היפש ביסל אויסגעפאַלן אין חלק פון די גרויסע קונים (אנשטאט דעם פעאָדאַלן אַדל זיינען געקומען די בורזשואַ אַריסטאָקראַטן), פון מיטעלן פויערטום און פון שטאָטישן בורזשואַ. אַלע הערשער — סיי די מאָנטאַניאַרן, סיי די זשיראָנדיסטן, — האָבן באַם פאַרקויף פון די קרקעות געהאַט פיל מער אין זינען די תכּפ׳דיקע רעאַליזירונג פון גרעסערע סומעס פאַר דער מדינה-קאַסע, איידער די אינטערעסן פון די פויערים. אמת, אין אייניקע (מזרח׳דיקע) טיילן פון פראַנקרייך האָבן אויך די אָרעמע פויערים באַקומען ערד און ניט קוקנדיק אַף די הפקרדיקע מאַטעריאַלן, מאַכט קראַפּאָטקין אַ פּאָרזיכטיקן אויספיר: „איינס איז אָבער קלאָר: דאָס ערד-אייגנטום איז צעבראָקלט געוואָרן אַף קלענערע חלקים. און דאָרטן, וואו עס זיינען צוגעשטאַנען צו דער רעוואָליוציע גרויסע מאַסן, זיינען באַדייטנדיגע שטחים ערד בלי ספק אַריבער אַף גינסטיקע תנאים צו די פויערים, און אומעטום האָבן אָנגעהויבן נעלם ווערן די פאַרעלטערטע שוואַרצע נויט, אָרעמקייט און הונגער, וואָס זיינען געווען אַזאַ אָפטע דערשיינונג באַ דער „אַלטער אָרדנונג“. אין XIX יאָרהונדערט זיינען שוין ניט געווען בנמצא די כראָנישע הונגערן, וואָס האָבן אויסגעצייכנט דעם XVIII-ן“. פון דער ווייטערדיקער געשיכטע פון פראַנקרייך ווייסן מיר אָבער גאַנץ גענוי, אַז די רעוואָליוציאָנערע רעפאָרמען האָבן געשאַפן, דער עיקר, דאָס פעסטע, זשעדנע, ריין-באַלעבאַטישע פויערטום, וואָס איז פון יעמאָלט אָן געוואָרן אַ קלאַס, וואָס שטיצט די קאַפּיטאַליסטישע אַנטוויקלונג פון פראַנקרייך, וואָס איז פיינדלעך צום שטאָטישן אַרבעטער-קלאַס און צום סאָציאַליזם. אָט דער פּאָליטיש און סאָציאַל אָפּגעשטאַנענער קלאַס האָט עס געשפּייזט די אימפּעריע, געגעבן מיליאָנען שטימען פאַר ביידע נאַפּאָלעאָנס, געשטיקט די רעוואָליוציעס פון 48-ן און 71-ן יאָר.

איך ווייס, אַז דער מאַרקסיזם, וואָס איז אַזוי שטאַרק מיטן „בדיעבד שכל“, טייטשט אויס אַזאַ מין פּועל-יוצא פון דער גרויסער רעוואָליוציע ווי אַ עקאָ-

נאָמיש=אומפאַרמײדלעכן און דעריבער „היסטאָריש=פּראָגרעסיװן“. בעת דער קאַפּיטאַליזם קומט פאַרבײטן דעם פעאָדאַליזם, מוז, הײסט עס, שױן ממילא פאַרקומען אַ צעפאַלעניש פון די קאָלעקטיװע פאָרמען פון ערד=באַנוצונג און אַ געװאַלטיקע פאַרברײטונג פון שיכט פון קלײנעם בעל=רכוש אין פױערטום. נאָר דורך אַזעלכע עטאַפּן, הײסט עס, װעט די עקאָנאָמישע אַנטװיקלונג פירן צום סאָציאַליזם. דורות=לאַנגע דערפאַרונג פון אײראָפּא, און נאָך מער די לעצטע דערפאַרונג פון די רעװאָלוציעס אין די אַגראַר=לענדער (רוסלאַנד, אונגאַרן) האָבן דערװיזן, װי װײט געקינצלט עס זײנען די דאָזיקע פאָרמולעס. דעריבער זײנען מיר הײנט ביכולת צו באַטראַכטן דעם סאָציאַלן סך=הכּל פון דער פראַנצױזישער אַגראַר=רעװאָלוציע אָן דעם דאָזיקן אַבערגלױבערישן דאָגמאַטיזם, און ס׳איז נאָך אַ גרױסער ספק, אַף װיפיל דער דאָזיקער סך=הכּל איז היסטאָריש=פּראָגרעסיװ. װאָס זשע פאַר אַ װערט קען האָבן פאַר אונז באַ אַזעלכע תּנאים דער *טעראָר*, װאָס האָט, — אַף װיפיל ס׳איז פון אים אָפּגעהאַנגען, — מיט כּח און *בלוט פאַרפעסטיקט* דעם דאָזיגן נעגאַטיװן סאָציאַלן סך=הכּל, די נײע באַלעבאַטיש=בירגערלעכע אָרדנונג? װער װײס — ס׳קאָן זײן, אַז אָן דעם שװערן האַמער פון טעראָר, באַ פרײערע תּנאים פון רעװאָלוציאָנערן לעבן, װאָלטן זיך אין פראַנצױזישן דאָרף אײנגעשטעלט אַנדערע, סאָציאַל=פּראָגרעסיװע פאָרמען פון װירטשאַפט און לעבנס=שטײגער, ס׳װאָלטן אפשר ניט אַזױ גיך צעבראָכן געװאָרן זײנע *קאָלעקטיװיסטישע* װירטשאַפט=פאָרמען? אפשר װאָלט אַנ׳אַנדער פראַנצױזישער דאָרף געבראַכט נאָך זיך אױך אַנ׳אַנדער פראַנקרײך, אַנ׳אַנדער אַנטװיקלונג פון אײראָפּע פון XIX יאָרהונדערט? און אפשר װאָלט דאַן די *איצטיקע* פראַנקרײך ניט געװען דער הענקער פון דער װעלט=באַפרײאונג פון מענטשן?

ד) אָפּטמאָלס ברענגט מען אַלס ראיה דאָס געזעץ װעגן „מאַקסימום פון די פּרײזן“, װאָס האָט זיך געהאַלטן אַ דאַנק דעם טעראָר און איז געװען אַ טיפּסטע סאָציאַלע מאָס פון דער רעװאָלוציע. עס שטעקט אָבער אין דעם אַ גרױסער טעות. דאָס דאָזיקע געזעץ איז ניט געװען קײן דורכגעטראַכטע, װײט=גײענדיקע סאָציאַלע פּראָגראַם, נאָר אױסשליסלעך אַ מיטל פון דחקות און טאָג=פּאָליטיק. דאָ האָט דער טעראָר אײנגטלעך מעהר װי אומעטום אַרױסגעװיזן זײן אָפּהענטיקײט. ער איז ניט בכח געװען צו דערשטיקן די ספּעקולאַציע מיט אימה, װײל עס האָבן זיך צוליב דעם געפאָדערט גרינדלעכע *סאָציאַלע* רעפאָרמעס — מע האָט געדאַרפט איבערגעבן אין די הענט פון דער געזעלשאַפט דעם האַנדל און די פּראָדוקציע פון די װיכטיקסטע אומגאַנג=זאַכן. יעמאָלט האָט מען עס נאָך ניט פאַרשטאַנען, דאָס עפנטלעכע באַװאוסטזײן איז נאָך

דאַן ניט געווען אַף אַזוי פיל רייף*). נאָר אויך דער טעראָר האָט דאָ מיט קיין זאַך ניט געקאָנט העלפן, ווייל אַ קיום האָט נאָר דאָס, וואָס עס איז פון די מאַסן דורכגעלעבט און אויסגעטראָגן געוואָרן, און ניט דאָס, וואָס מע האָט אין זיי בעל כרחם פון אויסנווייניק אַריינגעשלאָגן. און תכף נאָך ראָבעספיערס מפלה איז דאָס שרעקלעכע געזעץ בטל געוואָרן מיטן כח פון איין קאָנטרדעקרעט. מע קאָן אַף דעם ענטפערן, אַז אַלע אַזעלכע מיטלען — מעגן זיי זיין נאָר צופעליקע און פריוואַטע — פון דעסטוועגן „גרייטן זיי אומדירעקט צו די מוחות צו דער סאָציאַלער רעוואָליוציע“. יאָ, אַוודאי. נאָר ווידער אַ מאָל דאָס זעלבע: אַפ׳ן וואָגשאָל פון דער געשיכטע דעקט זיך אָבער אַוואַ סך־הכל ניט מיט די שרעקן פון טעראָר.

דערפאַר ווייסן מיר אָבער, אַז דער זעלבער טעראָר האָט אכזריות׳דיק דערשטיקט דירעקטע אַנטפּלעקונגען פון *קאָמוניסטישע* שטרעבונגען. רו און זיינע חברים האָבן געדאַרפט אַ שווערן פסק פאַר זייערע אידעען די רעוואָליוציאָנערע טוער פון יענער תקופה האָבן אפילו ניט געוואָלט הערן וועגן דער „אויסגלייכונג פון די שטאַנדן“ אָדער וועגן דעם „אַגראַר־געזעץ“ (אומזיסטע ערדפאַרטיילונג צווישן די אַרבעטענדע). ראָבעספיער האָט מיט אַווטאָריטעט געמאָלדן: „דאָס אַגראַר־געזעץ — דאָס איז ניט מעהר, ווי אַ סטראַשוניק, וואָס מענטשן מיט בייזע כונות שרעקן מיט אים די נאַראָנים“.

ניין, ממש פון קיין שום צד קען מען ניט איינזעהן קיין נוצלעכקייט פון דער אָנווענדונג פון פראַנצויזישן טעראָר. די פראַנצויזישע רעוואָליוציע איז דורך אים ניט באַרייכערט געוואָרן, נאָר אומגעקערט — אַ דאַנק אים, האָט זי אויסגעשעפט אירע לעצטע כחות, ביז זי איז ניט געפאַלן אומבאַהאָלפן אונטערן טראָט פון יונישן שטיוול. די גזרה שוה, וואָס די הייניטיקע אָנהענגער פון דער דיקטאַטור לערנען אָפּ פון פראַנקרייך, איז פאַרשטענדלעך נאָך *פּסיכאָלאָגיש*, לאָגיש האָט זי קיין ממשות ניט. ווייסנדיק, אַז זיי און דער קלאַס, וואָס זיי שטעלן פאָר, זיינען אַ בפירוש׳ער מעוט אין לאַנד, און אַז זייער קאָמוניסטישע פראָגראַם איז ניט מעגלעך דורכצופירן אין די תנאים פון אַ פויערשער סביבה, — פאַרמשפטן זיי זיך אַליין אַף די ראָלע פון אַ טעראָריסטישע מינדערהייט, ביז ס׳וועט ניט קומען צו הילף די רעוואָליוציע אין די *אינדו*־

* אויך די אויסגעצייכנטע סאָציאַלע פראָעקטן־אויסרעכנונג פון די פראָדוקציע־קאָסטן און אַ גראַנדיעזע אַנקעטע אַף דעם געביט, וואָס דער קאָנווענט האָט אָנגעהויבן אפ׳ן וועג פון דער פאַרווירקלעכונג פון געזעץ וועגן מאַקסימאַלע פרייזן — זיינען אַרויסגערופן געוואָרן דורך *פּראַקטישע* צייטווייליקע נויטן פון דער רעוואָליוציע, און זיינען ניט געווען קיין רונגען פון אַ דורכגעטראַכטער סאָציאַלער פראָגראַם.

ס ט ר י ע ל ע לענדער; ממילא, זוכן זיי פאַר זיך אַנ׳אַנאַלאָגיע אין דער יאַקאָבינישער פראַנקרייך. ס׳פאַרשטייט זיך, אַז די היינטיקע רוסישע יאַקאָבינער לערנען אָפּ אַ ביישפּיל נאָר פון דעם טעראָר פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע, זיי פאַרגעסן זיך אָבער אָן איר גורל און איר מפלה. די מפלה דערקלערן זיי מיט דעם, וואָס אין דער לעצטער צייט פון איר קיום האָט זיך די יאַקאָבינער רעגירונג ניט גערעכנט מיט די אינטערעסן פון דעם אויפקומענדיקן פראַנצויזישן קאַפּיטאַליזם, אַז איר פּראָגראַם איז געווען לינקער ווי דאָס באַוואוסטזיין פון די מאַסן, וואָס איז צוגעגרייט געוואָרן דורך דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג. דערפאַר האָט זיך יעמאָלט דער טעראָר ניט געקאָנט איינהאַלטן. בנוגע רוסלאַנד איז עס ניט שייך, ווייל עס איז אַ סברא, אַז דאָ ליגט דער טעראָר „אָף דער ליניע“ פון דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג פון וועלט-קאַפּיטאַליזם און פון דער אומפאַרמיידלעכקייט פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע.

מיר נעמען זיך ניט אָן דאָ צו פסק׳ען, אָף וויפיל די קליין-בירגערלעכע אָנשויאונגען פון די פראַנצויזישע טעראָריסטן זיינען געווען היסטאָריש צוגעפּאַסט צום קולטורעלן באַוואוסטזיין פון די מאַסן פון יענער תקופה. מיר זיינען זעהר ווייט פון יענער סאָציאַל-אַסטראָנאָמישער זיכערקייט, מיט וועלכער די מאַרקסיסטן פסק׳ען די שאלה אַף ניין. פאַרקערט — מיר האַלטן, אַז אַ סך פון די אָפיציעלע אידעען פון די טעראָריסטן וואָלטן טאַקע באמת געקאָנט מקוים ווערן, און אַ סך ניט-אָפיציעלע (וואָס פלעגן שטאַמען פון דער פאַריזער קאָמונע, פון די דאָרף-קהלות), אידעען, מיט אַ פיל גרעסערעם פאַרנעם, ווי די ערשטע, וואָלטן געקאָנט געפינען זייער פאַרווירקליכונג אין לעבן. די רעגירונג פון טעראָר איז אָבער געווען אַ טאָרמאַז סיי פאַר די, סיי פאַר יענע. ראשית, האָט זי אַליין געהאַט זייער אַ פאַרפלאָנטערטע אידעען-סיסטעם, והשנית — האָט זי מיט איר מעטאָד פון אַרבעט ניט אָרגאַניזירט קיין שום דבר של-קימא, קיין שום שאַפונג-זאַך ניט געבויט. נאָך מער: מיט זייער מעטאָדע פון אַרבעט האָבן זיי אַף אַזוי ווייט פאַרטונקלט און פאַרפלאָנטערט פאַר אונז דעם אמת׳דיקן מצב, אַז מיר זיינען לחלוטין ניט ביכולת צו רעדן וועגן דעם הסכם צווישן די אידעען און דעם פאָלקס-באַוואוסטזיין און וועגן דעם, ווער פון די צוויי איז סוף-סוף געשטאַנען לינקער: די טעראָריסטישע רעגירונג אָדער די פאָלקס-מאַסן. די רעגירונג איז געווען „לינק“, אַף וויפיל זי האָט האַרב דורכגעפירט מיטלען, וואָס פלעגן טרעפן אין די קעשענע און אין באַוואוסטזיין פון די מאַסן, (מאַקסימום פון פרייזן, רעקוויזיציע וכדומה). זי איז אָבער געווען „רעכט“, בעת זי פלעגט זעהן דערשטיקן אַלע פרובן סאָציאַל צו פאַרטיפן די דאָזיקע פאַרבייגייענדיקע מיטלען, און פלעגט אַף אַזאַ אופן אָפשטופן פון דער רעוואָלוציע די רעוואָלוציאָנערע מאַסן (אַגראַר-געזעץ, רע-

רעגולירונג פון דער דערנערונג=פראַגע). דער סוף איז, אַז זי איז ניט געווען ניט קיין לינקע און ניט קיין רעכטע, נאָר אַ וואולגאַר=מיטעלע, וואָס האָט זיך ניט „געשטיצט" אַף קיין שום מאַסן, און נאָר אַף אירע אייגענע דאָקטרין און, ממילא, אַף איר טעראָריסטישן אַפּאַראַט. דערפאַר, נעם איך זיך ניט אָן דאָ צו פּסק׳ען די שאלה: צי איז די טעראָר=רעגירונג געפאַלן דערפאַר, וואָס זי איז געווען „אוטאָפּיסטיש" (ד. ה. זי איז געגאַנגען לינקער פון די עקאָנאָמישע „היסטאָרישע געזעצן"), ווי עס טענה׳ן די מאַרקסיסטן, אָדער דערפאַר, וואָס זי איז געווען „רעאַקציאָנער" (ד. ה. געווען רעכטער ווי די באַשטרעבונגען פון די אַרבעטס=מאַסן), ווי עס האַלט קראַפּאָטקין. נאָר איך רעכן, אַז בכל אופן,איז זי געפאַלן דערפאַר, וואָס זי פלעגט פאַרווירקלעכן איר פּראָגראַם מיטן טעראָר ד. ה. מיט באַליידיקונגען און פאַרגוואַלטיקונגען. די דורות פון דער קעניגלעכער דעספּאָטיע האָט די מאַסן פאַרטראָגן: דאָ האָט געווירקט די היסטאָרישע און גייסטיקע אינערציע. קיין רעוואָליוציאָנערן טעראָר האָבן זיי אָבער ניט געוואָלט ליידן.

מיר חזר׳ן איבער נאָך אַמאָל. פאַר די יאַקאָבינער — ניט פאַר דער רעוואָליוציע — איז דער טעראָר געווען אומפאַרמיידלעך. און ס׳איז נאַטירלעך, אַז די רוסישע יאַקאָבינער פון אונזער תקופה פילן צו זיי אַ נאָענטקייט פון אַ קרוב. די דאָזיקע ענלעכקייט דערמאָנט אונז אָבער נאָר וועגן דער ברעכיקייט און שוואַכקייט פון איטלעכער טעראָריסטישער מאַכט און וועגן דער אומפאַרמיידלעכקייט פון איר מפּלה. דער פראַנצויזישער טעראָר — דאָס איז דער סימבאָל פון קראַך פון דער רעוואָליוציע. און ווידער אַ מאָל — דאָס איז אַ שרעקענדיקער סימבאָל פאַרן באָלשעוויסטישן טיפּ פון דער רעוואָליוציע, — ניט קוקנדיק אַף זיין „ליניע פון דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג", — אָבער ניט פאַר דער גרויסער רוסישער רעוואָליוציע, וואָס איז אַרויס פון די טיפענישן פון רוב=מנין פון דער אַרבעטס=באַפעלקערונג, וואָס שטייט אין הסכם צו אירע אינטערעסן און איז בלוטיק מיט איר פאַרבונדן. דעריבער זיינען פאַר אונזער רעוואָליוציע לחלוטין ניט קיין באַווייז די מעטאָדן פון דער טעראָריסטישער תקופה פון פראַנקרייך און איר גורל.

און די גזרה=שוה מיט דער פראַנצויזישער רעוואָליוציע איז, אַחוץ אַלעמען, שוין דערפאַר אַליין ניט ערנסט, ווייל דאָס בילד פון יענער תקופה איז ניט געווען קיין אייגנטאָניקער, קיין טעראָריסטישער דורך און דורך אין אַלע זיינע טיילן. אויך דאַן האָט זיך שוין געשטעלט אין שאַרפסטער און אַלוועלטלעך=היסטאָרישער פאָרם די פּראָבלעם וועגן דעם , צי איז דערלאָזבאַר דער טעראָר. מיר וועלן נאָך קומען שפּעטער צו דער פראַגע. דאָ וועלן מיר נאָר דערמאָנען אָן דער מחלוקת פון דאַנטאָנען מיט ראָבעספּיערן.

XVI.

מיר האָבן דאָ בקיצור אָפּגעשאַצט דעם טעראָר פון שטאַנדפונקט פון זיין נוצלעכקייט, פון זיין טעכנישער פּאַסיקייט פאַר דער דערגרייכונג פון די צילן פון סאָציאַליזם. מיר זיינען שטאַרק מסופק געווען אין זיין טעכנישער צוועקמעסיגקייט, און דער לייענער אַליין קאָן אייגנטלעך פירן ווייטער די דאָזיקע אָפּשאַצונג אַפ׳ן סמך פון דער איצטיקער און פריערדיקער דערפאַרונג. אַצינד װעלן מיר צוריבער צו דער פראַגע, וואָס האָט דעם גרונד־באַטייט אין דעם גאַנצן ענין: צו דער מאָראַלישער אָפּשאַצונג פון טעראָר, צו זיין אָפּשאַצונג פון שטאַנדפונקט פון אינערלעכן מהות פון סאָציאַליזם.

דער דאָזיקער אינערלעכער מהות פון סאָציאַליזם איז שטאַרק פאַרטונקלט געוואָרן אין עבר *). און נאָך מער איז ער אָפּגעשאַרט דורך די גרויסע טעות׳ן פון אונזער תקופה. צו לאַנג האָט די סאָציאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדע איינגעטענה׳ט איין איינציקן געדאַנק דער אַרבעטענדער מענטשהייט, וואָס גייט אויס פון מאַטעריעלער דחקות — דעם געדאַנק, אַז דער סאָציאַליזם באַפרייט אים פון דער דאָזיקער דחקות. דער פאַרדינסט פון דער סאָציאַליסטישער טעאָריע באַשטייט אין דעם, וואָס זי האָט קלאָר און דייטלעך אָנגעוויזן אַף די עקאָנאָמישע גרונט־סבה פון דער קלאַסן־אָרדנונג פון דער געזעלשאַפט: אַפ׳ן פּריוואַט־אייגנטום אַף די פּראָדוקציע־מיטלען. פון יעמאָלט אָן האָט די אידעע פון עקאָנאָמישער באַפרייאונג פון די אַרבעטענדע באַקומען אַ קלאַסישע פאָרמולירונג: די פאַרגעזעלשאַפטלעכונג פון די פּראָדוקציע־מיטלען. אַף אַזאַ אופן איז דער סאָציאַליזם געוואָרן אין באַוואוסטזיין פון די מענטשן, דער עיקר, אַ עקאָנאָמישע אויפגאַבע — די רעאָרגאַניזירונג פון דער ווירטשאַפטלעכער אָרדנונג; דערביי האָבן אַלע אַנדערע מענטשלעכע אויפגאַבן געדאַרפט אָפּהענגען פון דער ערשטער אויפגאַבע אָדער האָבן בכלל געדאַרפט שטיין אַפּאַרט פון סאָציאַליזם. פון דאַנען איז שוין געווען געדרונגען אַ וויכטיקער פּראַקטישער וועג פון מעשים: דער וועג פון עקאָנאָמישן און פּאָליטישן קאַמף פאַר דער באַהערשונג פון די פּראָדוקציע־מיטלען און דעם מלוכה־אַפּאַראַט, וואָס פאַרטיידיקט זיי. די אויפגאַבע פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען איז באַשטאַנען, דער עיקר, אין דעם, אַז אַלץ גרעסערע און גרעסערע אַרבעטער־מאַסן זאָלן אויפגעהייבן און אָרגאַניזירט ווערן פאַר דער בהדרגה׳דיקער אָדער רעוואָלוציאָנערער באַהערשונג פון די עקאָנאָמישע און

---

*) די סבות פון דעם — זע אונטען.

פּאָליטישע פּעסטונגען פון דער בורזשואַזער וועלט. ס׳איז קלאָר, אַז באַ אַזאַ מין — סאָציאַל־דעמאָקראַטישן — באַנעם פון דעם גאַנצן סאָציאַליסטישן קאַמף, האָבן די מאַסן, וואָס זיינען אַריין אין די תקופה פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע, געזאָלט קודם כל זיך אַ וואָרף טאָן פאַרנעמען די עקאָנאָמישע פּאָזיציעס פאַר זייערע תכפ׳דיקע און אוממיטלבאַרע נוצן, און וואָלטן זיך געדאַרפט אָפּשאָקלען פון דער רעוואָליוציע אין דעם מאָמענט, ווען זי וואָלט ניט געווען בכח צו געבן זיי אַזאַ תכפ׳דיקע באַפרידיקונג. און ס׳איז גאַניץ נאַטירלעך, אַז אַלע מיטלען פון קאַמף, און אַפילו דער טעראָר, דוכטן זיך (ניט אַלעמאָל אַפילו) פאַר פּאַסיק צוליב דער דערגרייכונג פון אַזעלכע ריין־אויסערליכע טעכנישע צילן. דערפאַר טאַקע האָט דער טעראָר, אַחוץ זיינע אַנדערע וואָרצלען נאָך אַ סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָפּשטאַמונג.

צום גליק, האָט ניט אומעטום געהערשט אַזאַ אויפפאַסונג פון סאָציאַליזם. די רוסישע „נאַראָדניטשעסטוואָ“ (פאָלקס־סאָציאַליזם) און אַ סך מערב־אייראָפּעאישע שטרעמונגען האָבן געהאַלטן, אַז דער זין פון סאָציאַליזם ליגט פיל טיפער, איידער אַפילו דער ראַדיקאַלסטער אומבייט פון דער עקאָנאָמישער אָרדנונג אַליין. פאַר אונז איז דער סאָציאַליזם לגמרי ניט קיין „פאַרגעזעלשאַפטלעכונג פון די פּראָדוקציע־מיטלען“ אָדער די „אָפּשאַפונג פון פּריוואַט־אייגנטום“. פאַר אונז איז דער סאָציאַליזם — אַ אויפגאַבע פון אַ גאַניץ אַנדער קאַטעגאָריע, דאָס איז — די באַפרייאונג פון דעם אונטערדריקטן מענטשן (און פון דער מענטשהייט) דורך דער ליקווידאַציע פון דער היסטאָריש־געשאַפענער אָרדנונג פון פּריוואַט־אייגנטום. באַ אַזעלכע תנאים איז די עקאָנאָמישע רעוואָליוציע נאָר אַ מיטל (הגם דאָס איז דער וויכטיגסטער מיטל באַ דער איצטיקער לעבנס־סביבה פון די מענטשן). דאָס איז אַ מיטל פאַר אַן׳אַנדערער, עקר׳דיקער און איינציקער ציל: צוריקצוקערן דעם מענטשן זיין אינערלעכע און אויסערלעכע פרייהייט. און דאָס הייסט — אַז די אמת׳דיקע אויפגאַבע פון סאָציאַליסטישן קאַמף — איז אַ אינערלעכע און ניט קיין אויסערלעכע, אַ מאָראַלישע לויט איר מהות *).

*) דער גרויסער ענטוזיאַסט פון דער קומענדיקער רעוואָליוציע זשאָרעס האָט אַזוי געשריבן וועגן דעם: „מאַרקס און לאַסאַל האָבן אָפט אַרויסגעזאָגט דעם העכסט־אינטערעסאַנטן געדאַנק וועגן דעם, אַז די פּראָלעטאַרישע רעוואָליוציע וועט זיין אַ אמת׳דיק־מענטשלעכע רעוואָליוציע, ווייל די פּראָלעטאַריער קענען זיך ניט באַרופן אף וואָס פאַר אַ ניט איז פּריווילעגיע, נאָר מער ניט ווי אף זייער מענטשלעכן ווערט. זיי וועלן ניט איינשטעלן יעמאָלט קיין וואָס פאַר אַ ניט איז פאָרם פון אייגנטום, נאָר אַ פולקום ריינע, פולע מענטשלעכקייט (דאָס וואָרט הומאַניטע האָט צוויי באַטייטן: מענטשלעכקייט און מענטשהייט), און דאָס נייע אייגנטום וועט נאָר זיין אַ צוועק פאַר דער דאָזיקער מענטשלעכקייט“.

ס׳איז ניטאָ קיין גרעסערער טעות ווי דער, וואָס עס באַגעהן די ענגע עקאָנאָמיסטן און דערהויבענע טאָלסטאָוועצעס, וואָס לייקענען דעם מאָראַלישן אינהאַלט פון סאָציאַליזם. די ערשטע טענה׳ן, אַז דער סאָציאַליזם איז נאָר אַ עקאָנאָמישע סיסטעם, אַז פראַגן פון מאָראַל (און פון רעליגיע) האָבן צו איר ניט קיין שיכות און זיינען אַ פּריוואַט־זאַך פון יעדן איינעם, אַז אַף אַזאַ אופן פאַרייניקט דער סאָציאַלער קאַמף אַלעמען נאָר אויף איין אויפגאַבע — אַף די איבערבויאונג פון פאָלקס־ווירטשאַפט. פון דאַנען שטאַמט פסיכאָלאָגיש זייער טאָלעראַנץ צו כל המינים פון געוואַלט־קאַמף. און די טאָלסטאָוועצעס, וואָס לייקענען דעם אינערלעך־מאָראַלישן באַטייט פון איטלעכן געזעלשאַפטלעכן קאַמף, זעהן ניט איין קיין שום מאָראַלישן אינהאַלט אין סאָציאַליזם. זיי האַלטן, אַז סיי באַם איצטיקן בורזשואַזן, סיי באַם סאָציאַליסטישן איינשטעל פון דער פאָלקס־ווירטשאַפט האָבן זיי פאַר זיך די זעלביקע אייביקע אויפגאַבן פון אינערלעכער איבערדערציאונג פון פרט. פון דער דאָזיקער גלייכגילטיקייט צו איטלעכער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג שטאַמט אָפטמאָלס באַ זיי יענע משונה׳דיקע גלייכגילטיקייט צום רעוואָלוציאָנערן טעראָר. ווייבאַלד אַז באַ זיי איז בכלל יעדע געוואַלט אומאָראַליש — זעהן זיי שוין ניט איין קיין שום חלוק צווישן אירע פאַרשיידענע מדרגות**). דער פועל־יוצא פון דעם איז, אַז די ביידע טעאָריעס רייסן אָפּ די מאָראַלישע זוכענישן פון די סאָציאַליסטישע דערגרייכונגען; דערביי אָבער רייסט דער עקאָנאָמיזם אָפּ דעם סאָציאַליזם פון דער מאָראַל, און די טאָלסטאָישע תורה — די מאָראַל פון סאָציאַליזם.

דאָס איז אַ טעות, וואָס שטאַמט פון דאָגמאַטיזם און פון דער איינזייטיקייט פון די ביידע תורה׳ס. אין דער אמת׳ן אָבער באַשטייט דער גרעסטער ווערט פון סאָציאַליזם גראָד אין זיין גראַנדיעזן פרוב צו סינטעזירן דעם ווירטשאַפטלעכן און מאָראַלישן עלעמענט פון לעבן, צו פאַרייניקן די זוכענישן פון מאַטעריע און פון גייסט. אמת, אין אַ גרויסער מאָס שטיצט זיך דער סאָציאַליזם אַפ׳ן קלאַסן־קאַמף, נאָר גראָד דער קלאַסן־קאַמף האָט לויט זיין מהות קיינמאָל ניט געטראָגן קיין אויסשליסלעכן מאַטעריעל־עקאָנאָמישן כאַראַקטער

**) דאָ ליגט שוין די דערקלערונג פון דעם פאַקט, אַז אייניקע פון זיי לעבן זיך מיט באָלשעוויקעס לייכטער איין, ווי מיר, אַשטייגער. ווייל אין זייערע אויגן זיינען אַלע רעוואָלוציאָנערן — אַ באַזונדער מין מענטשן, אַזוי צו זאָגן מאָראַלישע פאַרזעהנישן, און ס׳האָט קיין שום פּרינציפּיעלן זין ניט זיך פונאַנדערצוקלייבן אין זייערע דעטאַלן. דערפאַר קוקן זיי רואיג אַראָפּ פון דער הויך פון זייער טעאָריע אַף די רעוואָלוציאָנער־זינדיקע ערד און פאַרשפּאָרן זיך אויפצורעגן איבער יעדערן באַזונדער. די העכסטע מאָראַלישקייט ווערט דאָ פאַרוואַנדלט אין דער העכסטער אמאָראַלישקייט.

(הגם אַזוי פלעגט מען אים כסדר אויסטייטשן). אַפילו בעת ער טראָגט דעם שטייגערדיקן רעפאָרמיסטישן כאַראַקטער, בעת ער שטרעבט צו באַקומען פאַר די אַרבעטענדע אומיטלבאַרע, קליינע מאַטעריעלע נוצן, איז ער שוין אין גרונט אַ מאָראַלישער קאַמף אָדער איינער פון די אַרטן פון מענטשלעכע עטישע זוכענישן. און באמתן — דער אַרבייטער שטרייקט, רעגט זיך אויף, סאָלידאַריזירט זיך, און אויסערלעך קומט עס אַלץ פאָר לשם דער העכערונג פון אַרבעטס-לוין; אין תוך גענומען, פאָדערט ער אָבער גערעכטיקייט, ערליכקייט, אמת. אין זיין בענקענדיקער נשמה, אין דער נשמה פון הויפטמאַנ'ס וועבער, פון אוספּענסקי'ס פויער, פון זאָלאַ'ס קוילן-גרעבער לעבט שטענדיק די שטרעבונג צו עפּעס אַ געוועזענעם און פאַרלוירענעם אמת. ס'פאַרשטייט זיך, אַז די אָדער יענע מאַטעריעלע צרות אָדער עוולות סטימולירן זיין פאַרביטערונג, הייבן אים אויף צום קאַמף; נאָר זיינע פאַרבן און צויבער-קראַפט, זיין אינערלעכן נשמה-ברען באַקומט דער קאַמף פון דעם דאָזיקן באַליידיקטן און זיך פאַרטיידיקנדיקן געבאָט. דער דורשט נאָך *גערעכטיקייט*, ווי נאָך אַ גאַנצן אידעאַל (וואָס נעמט אומקלאָר אַרום דאָס *גאַנצע* מענטשלעכע לעבן, דאָס געזעלשאַפטלעכע און דאָס אַלוועלטלעכע), דער דאָזיקער דורשט לייכט דורך דורך איטלעכן, אַפילו דורכ'ן קלענסטן קאָנפליקט פון קלאַסן-קאַמף. אמת, אַזאַ מין קליינער קאָנפליקט וויקלט ניט אויף די מענטשלעכע נשמה ביזן גרונט, און די אָדער יענע *מאַטעריעלע* באַפרידיקונג ברענגט ווידער אַריין אין די ברעגעס דעם צעבושעוועטן נשמה-ים. די מאָראַלישע סטיכיע פון מענטשן אַנטפּלעקט זיך דאָ ניט אינגאַנצן, זי פלאַקערט נאָר אויף, ווי אַ פאַרבאָרגענער סימבאָל, אין די טיפענישן פון דערווירטשאַפטלעכער געשעהעניש. דערפאַר אָבער ברענט זי, ווי אַ פלאַקער-פייער אין די פאַקטן פון *רעוואָלוציאָנערן* קלאַסן-קאַמף, בעת דער מענטש טוט זיך אַ הייב ניט לשם נאָנטע אויפגאַבן, נאָר צוליב ווייטע און גרויסע צילן. ניט פאַר זיך אַליין, נאָר פאַרן גאַנצן אַרבעטער-קלאַס, ניט פאַר זיך אַליין, נאָר פאַר זיינע קינדער, פאַר די קומענדיקע דורות, אָפגעבן ניט נאָר זיין רכוש, נאָר אויך זיין פרייהייט און לעבן — דאָס אַלץ קאָן דער אַרבעטער-קעמפער טאָן ניט מחמת מאַטעריעלע מאָטיוון, נאָר אַ דאַנק די טיפסטע מאָראַלישע יסודות (די זוכעניש נאָכ'ן אמת, נאָך גאַנצן אמת און אַף אַ מאָל). אויב דער קאַמף וואָלט זיך ניט באַזירט אַף אַזעלכע יסודות, וואָלט דער אַרבעטער-קלאַס קיינמאָל זיך ניט געהאַט אויפגעהייבן העכער פון זיינע גראָשן-אינטערעסן, ער וואָלט אַלעמאָל געהאַט פּערספּעקטיוון, גרויס ווי אַ שפּאַן. בעת עס קלינגען אין דער נשמה פון דעם פּראָלעטאַריער די אידעען פון „קלאַסן-סאָלידאַרישקייט“ אָדער „קלאַסן-באַוואוסטזיין“, הייסט עס ניט מער און ווניקער, אַז ער מוז פאַרגעסן אָן זיך אַליין און זיינע מינוט=

אינטערעסן לשם אַ גאַנצן און גרויסן, הגם אַ ווייטן ציל. אויב עס וואָלט אין דער נשמה פון אַרבעטער ניט געווען בנמצא די דאָזיקע אידעאַלע באַשטרעבונג, אויב ס'וואָלט אין איר כסדר געהילכט נאָר די שטימע פון די מאַטעריעלע אינטערעסן, וואָלט ער זיך קיינמאָל ניט דערהייבן צו אַ רעוואָלוציאָנערן מסירת־נפש'דיקן קאַמף פאַרן סאָציאַליזם, נאָר ער וואָלט תמיד געבליבן אין די ד' אמות פון אַ קליינלעכער טרעד־יוניאָניסטישער קריגעריי מיטן באַלעבאָס, אין אַ קריגעריי, וואָס לעבט זיך גאַנץ גוט צונויף מיט דער אַלטער וועלט. אַף אַזאַ אופן איז דער קלאַסן־קאַמף (ד. ה. דער וועג צום סאָציאַליזם) אינערלעך איינגאַנצן דורכגעדרונגען מיט אַ מאָראַלישן אינהאַלט*). דער קלאַסן־קאַמף איז נאָר די פאָרם פון טאַט; זיינע מאָטיוון און אימפּולסן זיינען — מאָראַלישע זוכעזוכענישן.

לאָמיר אָבער גיין ווייטער. ניט נאָר דער אויסערלעכער וועג פון קלאַסן־קאַמף (וואָס טראָגט, כלומרשט אַ מאַטעריעלן כאַראַקטער), נאָר אפילו די עקאָנאָמישע ציל פון סאָציאַליזם גופא (די פאַרגעזעלשאַפטלעכונג פון די פּראָדוקציע־מיטלען) איז, ווי עס ווייזט זיך אַרויס בײַ אַ אויפמערקזאַמען אַנאַליז, עפעס ברייטערס, ווי אַ עקאָנאָמישער באַגריף. „די פּראָדוקציע" — דאָס איז אַ פאַרוויקלטע סיסטעם פון געזעלשאַפטלעכע באַציאונגען, דאָס איז — אַ דין־פאַרצווייגטע סיסטעם פון אָפּהענגיקייט צווישן מענטשן. אין דער בורזשואַזער געזעלשאַפט באַטייט די פּראָדוקציע, דער עיקר, אַ באַציאונג־סיסטעם פון אַ האַרבער יעראַרכיע, פון הכנעה און הערשאַפט; די סאָציאַליסטישע פּראָדוקציע שטיצט זיך, קודם כל, אַף גאַנץ אַנדערע יסודות: אַף סאָלידאַרישקייט פון די אַרבעטענדע, אַף אַ קעגנזייטיקע נאָכגעביקייט און זעלבסט־באַגרענצונג, אַף אַ פרייוויליקע הכנעה פון פּערזענלעכן רצון פאַר'ן אַלגעמיינעם אינטערעס**). ניט צופעליק, פונאַנדערגעזונדערט, אַף שבתות און יום־טובים

---

*) אַזוי אַרום ווערט געביטן די פריערדיקע צעטיילונג פון די אַרבעטענדע אַף פיזישע מענטשן און אַרבעטס־אינטעליגענץ, לויטער וועלכע די ערשטע האַנדלען לויט זייערע „אינטערעסן" און צווייטע ווערן באַגייסטערט פון „אידעאַלן". אַ ל ע אונטערדריקטע קלאַסן, סיי פון פיזישער סיי פון גייסטיקער אַרבעט, האָבן אין גרונט פון זייער סאָציאַליסטישן קאַמף דעם מאָראַלישן אידעאַליזם. אַף אַזאַ אופן איז שוין די „אינטעליגענץ" מער ניט קיין זעלבשטענדיקער קלאַס, נאָר יענע איניציאַטיווע, שעפערישע רעוואָלוציאָנערע מינדערהייט, וואָס רעקרוטירט זיך אין אַ ל ע קלאַסן פון דער געזעלשאַפט. און האַנט בײַ האַנט מיטן פּראָלעטאַריאַט און דעם אַרבעטנדעם פויערטום אין איין פראָנט פון סאָציאַליסטישן קאַמף וועט שוין יעמאָלט שטיין ניט קיין אַרבעטס־אינטעליגענץ, נאָר דער גייסטיקער פּראָלעטאַריאַט.

**) די פּראָגראַם פון „ספּאַרטאַקוס־בונד", וואָס איז געשריבן געוואָרן אין יאָר 1918 דורך ראָזאַ ליוקסעמבורג, זאָגט וועגן דעם אַזוי: „די פּראָלעטאַ־

דאַרפֿן זיך אַנטפּלעקן די דאָזיקע פּרינציפּן, נאָר אַלס אַ שטענדיקע גאָרמע פֿון סאָציאַליסטישע וואָכן־טעג. דאָס באַטייט אָבער אַ שטענדיקן (לכל הפּחות — אין משך פֿון דער דויערנדיקער תּקופֿה פֿון באַשאַפֿן די נייע געזעלשאַפֿט) אינערלעכן ברען פֿון מאָראַלישן אידעאַל אין דער נשמה פֿון איטלעכן אַרבעטער. די סאָציאַליסטישע פּראָדוקציע איז ניט קיין מעכאַנישע פֿאַרבינדונג פֿון טויטן און „לעבעדיקן" אינווענטאַר, ניט קיין אויסערלעכע צונויפֿזאַמלונג פֿון מענטשן אין איין ווירטשאַפֿטס־פּראָצעס, נאָר אַ אמת'דיקע נביאיש־פֿאָרויסגעזאָגטע נשמה־פֿאַראייניקונג און אינערלעכע האַרמאָניע פֿון די אַרבעטער, פֿון אַרבעטער, וואָס שטרעבן צו איין ציל און זיינען דערינבער ברידערלעך פֿאַרבונדן איינער מיטן צווייטן. ס'קאָן זיין, אַז מיט דער צייט, ווען די סאָציאַליסטישע ווירטשאַפֿט וועט שוין זיין אינגאַנצן איינגעשטעלט, וועט זיין אַוטאָמאַטישע פֿונקציאָנירונג רוען אַפֿ'ן עלעמענטאַרן סטימול פֿון אומיטלבאַרן ממשות'דיקן „תּכלית". נאָר ביז דער צייט האָט דאָך נאָך די מענטשלעכע געשיכטע דורכצומאכן אַ שווערן ענויים־פֿולן וועג פֿון איינשטעלן די סיסטעם, אַ וועג, אַף וועלכן דער ממשות'דיקער „תּכלית" און די מעכטיקע השפּעות פֿון אַלטע טראַדיציעס וועלן קענען נאָר אָפּשטויסן פֿון דער סאָציאַליסטישער ווירטשאַפֿט, אויב נאָר אַלטרואיזם און מסירת־נפֿש וועלן איר ניט קומען צו הילף אין דער שטאַרקסטער מאָס. דער סאָציאַליזם איז ניט נאָר אַ נייע ווירטשאַפֿטלעך־געזעלשאַפֿטלעכע אָרדנונג, דאָס איז אויך די אַנטפּלעקונג פֿון אַ נייעם מענטשן, פֿון זיין נייעם מאָראַלישן טיפּ, וואָס בויט די נייע אָרדנונג.

מיר האָבן שוין אויבן גערעדט וועגן דעם, אַז עס איז ניט מעגלעך צו בויען אַ סאָציאַליסטישע ווירטשאַפֿט נאָר אַף די מאָטיוון פֿון תּכלית אַליין באַ די תּנאים פֿון טעראָר, אַצינד זעהן מיר, אַז זי פֿאָדערט בכלל פֿיל מער, ווי עקאָנאָמישע נוצן פֿון יעדן איינצעלנעם: זי פֿאָדערט אַ קעגנזייטיקע זעלבסטבאַגרענצונג לשם דעם אידעאַל. דאָס הייסט, אַז אויב אַפֿילו דער תּכלית־מאָטיוו וואָלט געקאָנט זיך אַנטוויקלען אין זיין גאַנצער גרויס (מיטן תּנאי, עס זאָל ניט זיין קיין טעראָר, וואָס פֿאַראַליזירט אים), וואָלט נאָך די סאָציאַליסטישע פּראָדוקציע פֿון דעם אַליין ניט געהאַט קיין פֿעסטן באָדן פֿאַר איר עקזי־

רישע מאַסן דאַרפֿן אַרויסווייזן פֿלייסקייט אָן דעם אונטערנעמערישן בייטש, אינטענסיווקייט פֿון אַרבעט אָן די קאַפּיטאַליסטישע שמייסער, דיסציפּלין אָן אַ יאָך און אָרדנונג אָן הערשער. העכסטער אידעאַליזם אין די אינטערעסן פֿון כּלל, שטרענגסטע זעלבסטדיסציפּלין, אמת'דיק־בירגערלעכער געפֿיל פֿון די מאַסן — דאָס זיינען די מאָראַלישע יסודות פֿון דער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפֿט, פּונקט אַזוי ווי טעמפּקייט פֿון מח, עגאָאיזם און פֿאַרדאָרבנקייט זיינען די מאָראַלישע יסודות פֿון דער קאַפּיטאַליסטישער".

סטעניק. אַזוי ווערן אומעטום אין סאָציאַליזם אינטים־דורכגעפלאָכטן זיין מאַטעריעלער און מאָראַלישער עלעמענט. פּרובן פונאַנדער־רייסן אין סאָציאַליזם די דאָזיקע עלעמענטן — וואָלט געהייסן זיך אָפּזאָגן פון אים. דער דאָזיקער אינערלעכער סינטעז שטעלט אים דעריבער פאַר דער היינטיקער תקופה פון דער ליידנדיקער מענטשהייט פיל העכער פון די ריין־אינדיווידואַליסטישע און רעליגיעזע תורה׳ס וועגן דער מענטשלעכער ישועה.

אויב דער סאָציאַליזם איז אָבער העכער פון זיי אַלעמען, איז עס ניט דערפאַר, וואָס ער געפינט זיך אין אַנ׳אַנדער פּרינציפּיעלער פלעכע ווי זיי, נאָר דערפאַר, ווייל ער רוט אַף זייערע פּלייצעס, ווייל ער האָט געקאָנט דורך ז י י ג ע וועגן פון קאַמף פאַראייניקן די צילן, וואָס ז י י האָבן פאַר זיך געשטעלט. דערפאַר טאַקע שטייט דער סאָציאַליזם ניט מחוץ פון דער מאָראַלישער אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט, נאָר ער גייט אַריין אַלס אָ ר גאַ נ י ש ע ר טייל אין איר געשיכטלעכער קייט. אין תוך גענומען, איז די אידעע פון דער מענטשלעכער באַפרייאונג געווען תמיד איינע און די זעלבע, אומאָפּהענגיק פון די פאַרשיידענע אידעאָלאָגישע פאָרמען, וואָס זי פלעגט באַקומען אין משך פון דורות אין דעם רוח־הקודש פון דענקער און קעמפער. ס׳פלעגן זיך ענדערן די פאָרמען פון איר אַנטפלעקונג, ס׳פלעגן זיך בייטן אין פאַרשיידענע שפּראַכן און באַ פאַרשיידענע טעמפּעראַמענטן די פאַרבן פון איר שטראַלנדיקן רעגנבויגן, נאָר פון אוראַלטע צייטן ביז׳ן אונזער טרויעריקן היינט איז זי געווען און געבליבן א י י נ ע און ד י א י י נ צ י ק ע. איר שיין, וואָס דערגייט צו אונז פון דער טיפעניש פון דורות, וואָס לייכט פאַר אונז פון זעלבן גייסטיקן הימלדעק, ווי פאַר אונזערע אבות — דאָס איז דער סימבאָל פון איר אייביקייט. די דאָזיקע אידעע איז פאַר אונז אַ פאַרקערפּערונג פון דער אייביקייט בכלל. אַז מיר וועלן אָבער זוכן דעם ס אָ צ י אַ ל י ז ם אין זיינע ערשטע, ריינע מקורות באַ די ערשטע דענקער, באַגרינדער, וועלן מיר זעהן, אַז די דאָזיקע אידעע איז זיין נשמה און זיין תוך. און אַזוי פאַרשטייען דעם סאָציאַליזם אויך אַלע, וואָס נעמען אים טיף, בלב ובנפש. איינער און דער זעלבער פאָדים ציט זיך פון די פישער פון גליל ביז צום היינטיקן טאָג.

XVII.

מיר האָבן געזאָגט, אַז פאַר אונז באַשטייט די ציל פון סאָציאַליזם אין דער באַפרייאונג פון מענטשן. מיר זוכן אָבער די באַפרייאונג ניט נאָר סתם אין דער פרייהייט אַליין, אין דעם נ ע ג אַ ט י װ ו ן באַגריף פון באַפרייאונג פון יאָך, טראַדיציע, פחד, שטויב פון דורות, אַווטאָריטעטן. ווייל מיר ווייסן, אַז זעהר אָפט קומט ווי אַ שאָטן נאָך אַזאַ מין סתם־באַפרייאונג די צוגעבונדקייט

צו דער אַלטער וועלט; אַלס פועל־יוצא פון דער אויסערלעכער פרייהייט קומט די אינערלעכע נאָכמאַכונג פון אַלטן לעבנס־שטייגער. מיר זעהן די באַפרייאונג פון מענטשן אין דער פּאָזיטיווער אויפבליאונג פון זיין פערזענלעכקייט, אין דער פאַרשענערונג, פאַרטיפונג און דערהייבונג פון מענטשן ביז צו די אומענדלעכע ווייטן. דער דאָזיקער פּאָזיטיווער אידעאַל איז אַ סומע פון צוויי באַשטאַנד־טיילן. דער סאָציאַליזם וויל, אַז דער באַפרייטער מענטש זאָל זיך קענען אַליין אַנטוויקלען, און זאָל קענען ליב האָבן אויך די אַנדערע. אַ מענטש, וואָס נעמט און באַקומט פון (לעבן און) מענטשן אַליין, וואָס ער קאָן, און וואָס גיט און שענקט (דעם לעבן און) די מענטשן אַליין, וואָס ער קאָן — אַזוי שטעלט זיך אונז פאָר דער צוקונפטיקער מענטש, דער סודות־דיקער טרוים פון אַלע געזעלשאַפטלעכע זוכענישן. אָט די פולע און פאַרטיפטע זעלבסטאַנטפלעקונג פון מענטשן, דער גרויסמוטיקער שטאָלץ (ניט קיין גאוה!) פון זיין פערזענלעכקייט, וואָס דערלויבט אים ניט צו ווערן ווען ניט איז אַ געווער פאַר אַ פרעמדן רצון, נאָר וואָס אַסימילירט מיט זיך גייסטיק די גאַנצע רייכע וועלט פון לעבן און פון דער געזעלשאַפט — דאָס איז איינע פון די שטענדיקע מענטשלעכע זוכענישן און חלומות. אָבער נאָך שטאַרקער, נאָך ברענענדיקער איז אפשר אַן־אַנדער אייביקער ווונש — דאָס איז די שטרעבונג פון מענטשן צו אַ פולקומער און פאַרטיפטער מסירת־נפש פאַרן גליק און דער ישועה פון אַנדערע, צו אַ ליבע און אַ פאַרשטייעניש צו פרעמדע ליידן, איבערלעבונגען און ווייטאָקן, וואָס פאַרפילט אינגאַנצן זיין האַרץ *).

בײַ פאַרשיידענע קולטורן און אין פאַרשיידענע תקופות פלעגט די אָדער יענע פון די צוויי שטרעבונגען גובר זיין אין די מענטשן; נאָר זיי ביידע האָבן תמיד געלעבט אין די טיפענישן פון זייערע נשמות, פאַרבאַהאַלטענער אָדער אָפענערהייט, אונטער פאַרשיידענע נעמען און באַצייכנונגען (אמת, יושר, סאָלידאַרישקייט וכדומה). און עס דאַכט זיך, אַז ווען דער סאָציאַליזם וועט זאָגן, אַז זיין ציל איז — אַלגעמיינער שטאָלץ און אַלגעמיינע ליבע פון מענטשן — וועט ער נאָר פאַרפיינערן און אפטאקן די דאָזיקע צוויי בטיכיעס. כולל זיין די וועלט און די מענטשהייט אין דער אייגענער פערזענלעכקייט — דאָס איז דער גייסטיקער וואוקס פון מענטשן; מבטל מאַכן זיך אין דער פערזענלעכקייט פון דער מענטשהייט און דער וועלט — דאָס איז זיין נשמה־וואוקס. דעם דאָזיקן שטאָלצן כבוד און דעם פיינעם געוויסן האָט דער סאָציאַליזם צו אַנטוויקלען אין מענטשן.

*) גוט האָט געזאָגט גאָרקי: „מע דאַרף זיך אויסלערנען כאָטש אַביסעלע ליבן דעם מענטשן, אַזאַ ווי ער איז, און ליידנשאַפטלעך ליבן דאַרף מען אים אַזאַ, ווי ער וועט זיין אַמאָל“.

ס׳פאַרשטייט זיך, אַז אויב דער סאָציאַליזם קעמפט פאַר אַזאַ מין מענטשן אין עתיד, מוז ער זיך באַציען מיט דער גרעסטער פאָרזיכטיקייט און אויפמערקזאַמקייט צו דעם שוין עקזיסטירנדיקן מענטשן פון אונזער קעמפנדיקער תקופה. גראָד דער דאָזיקער ממשות׳דיקער מענטש לייגט דאָך די גרונדשטיינער פון דער נייער צוקונפטיקער וועלט. הייסט עס, עס דאַרפן שוין אין אים זיין די ערשטע שפּראָצונגען פון דעם צוקונפטיקן מענטשן; הייסט עס, ער דאַרף שוין אָפּשפּיגלען די ערשטע שוואַכע שטראַלן פון דער צוקונפטיקער זון. מיר גלויבן לגמרי ניט אין די דיאַלעקטישע גוטע מדות פון דער געשיכטע, וואָס וועט דורך פאַרשיידענע מעטאַמאָרפאָזן תמיד קענען פון אַ בפירוש׳ן שלעכטס שאַפן אין עתיד גוטס. אָט די מעטאַפיזישע אַבערגלויבונג איז אינגאַנצן פרעמד פאַר אַזאַ קלאָרער און דורכזיכטיקער זאַך ווי דער קאַמף פאַר דער מענטשלעכער באַפרייאונג. אַ באַזונדער סכנה שטעקט אָבער אין איר, אין דער איבערגאַנג־צייט צום סאָציאַליזם. מיט אַלע מעגלעכקייטן דאַרפן מיר דעריבער זעהן פאַרמיידן וואָס פאַר אַ ניט איז חלוקים אָדער אַפילו ניגודים אין די גרונט־מאָמענטן פון דער ערב־סאָציאַליסטישער תקופה און דער תקופה פון פאַרווירקלעכטן סאָציאַליזם. פאַרקערט, — וואָס מער עלעמענטן פון דער דאָזיקער פאַרווירקלעכונג־תקופה וועלן אַריבערגעטראָגן ווערן כאָטש אין אַ רודימענטאַרער פאָרם אין די איבערגאַנג־תקופה, וואָס ווייניקער עלעמענטן פון דער אַלטער וועלט אַפילו אין אַ געענדערטער פאָרם — וועלן אַריינגעבראַכט ווערן אין איר — דאָס לייכטער און בעסער וועלן די חבלי־לידה איבערגעהן אין דעם אַקט פון געבורט. מען קאָן ניט שאַפן עפּעס אַ מינימום־פּראָגראַם פאַר דער איבערגאַנג־צייט אַלס קעגנזאַץ פון סאָציאַליסטישער מאַקסימום־פּראָגראַם; פאַרקערט, אין דער איבערגאַנג־צייט דאַרף פאָרקומען דווקא דער פאַרווירקלעכונג־פּראָצעס פון דעם דאָזיקן מאַקסימום.

און בנוגע צו אונזער פּראָבלעם גיט עס צוויי מסקנות: אַזוי ווי מיר שטרעבן אין סאָציאַליזם ניט צום גליק פון דער „מענטשהייט“, נאָר פון דעם רעאַלן מענטשן, דאַרפן מיר אויך איצט —אַפּ׳ן וועג צום סאָציאַליזם — שטעלן העכער פון אַלץ די אינטערעסן און ליידן פון דעם דאָזיקן רעאַלן לעבעדיקן, צוגלייך מיט אונז שטייענדיקן מענטשן. קיינע שום אַבסטראַקטע פאָרמולעס („אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקטיווע כחות“, „רעטונג פון דער רעוואָליוציע“, „קומענדיקע דורות“, „דאָס גליק פון דער מענטשהייט“) גיבן אונז ניט קיין רעכט מפקיר צו זיין דאָס גליק פון רעאַלן מענטשן. אונזער ליבע צום ווייטן קען ניט טרעטן אַף איר וועג די ליבע צום נאָענטן; פאַרקערט — נאָר דורך די צווייטע קען די ערשטע מקוים ווערן *).

*) מיר טרעטן, הייסט עס, אַרויס פאַרן גליק פון דעם רעאַלן מענטשן, און אין דער זעלבער צייט, אָנערקענענדיק די געוואַלט, זיינען מיר בסדר

און די צווייטע, די וויכטיקסטע מסקנה. אַזוי ווי מיר שטרעבן אין סאָציאַליזם ניט צו דער באַפרייאונג פון וואָס פאַר אַ ניט איז איין אונטערדריקטן קלאַס — נאָר צו דער באַפרייאונג פון דעם מענטשן — מוזן מיר אויך איצט, אין דער תקופה פון דעם לעצטן, פאַרביסנסטעם קלאַסן־געראַנגל ניט פאַרלירן פון די אויגן דעם מענטשן אַלס אַזעלכן. מיר ווייסן, ווי שווער עס איז אין ברען פון קאַמף צו מאַכן אַ חלוק צווישן מענטשן און אינסטיטוטן, צווישן דער געזעלשאַפטלעכער אָרדנונג און אירע לעבעדיקע טרעגער. נאָר טאַקע דעריבער מוז דער סאָציאַליסטישער קאַמף תמיד האָבן און אָפּהיטן דעם באַוואוסטזיין פון דעם דאָזיקן חלוק. ניט פאַרן פּראָלעטאַריער אָדער פויער קעמפן מיר, נייערט פאַרן אונטערדריקטן מענטשן. און דערפאַר קעמפן מיר ניט קעגן דעם פּריץ אָדער בורזשוי, נייערט קעגן דער פּריצישער און בורזשואַזער אָרדנונג, וואָס צעקריפּלט איטלעכן מענטשן — דעם עקספּלואַטירטן און דעם עקספּלואַטאָר. לשם דעם סאָציאַליזם מוזן מיר צעברעקלען אַף שטיקלעך דעם בנין פון דורות׳דיקער עבדות, און ברעכנדיק דעם בנין טרעפן מיר ממילא אויך זיינע איינוואוינער, זיינע בויער און געטרייע שומרים. דעם גאַנצן כח פון אונזערע קלעפּ ווענדן מיר אָבער אָן ניט קעגן די דאָזיקע מענטשן, נייערט קעגן דעם בנין גופא. און צוריקגערעדט: בעת מיר בויען אויף אין דער איבערגאַנג־תקופה אַ נייעם באַפרייאונג־בנין, מוזן מיר אָנווענדן אַלע אונזערע באַמיאונגען אַף דעם, אַז עס זאָל אין אים ניט אויסוואַקסן קיין נייע קלאַסן־צעטיילונג, קיין שום קאָפּירונג פון אַלטן, אַז ניט נאָר די בויער און שומרים זיינע זאָלן האָבן די שמחה און גליק אין אים צו וואוינען, נייערט איטלעכער, וואָס טראָגט דעם נאָמען „מענטש“. שוין אין עצם פּראָצעס פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע דאַרף אַף אַזאַ אופן פאַרווירקלעכט ווערן די פאַרטיליקונג פון קלאַסן, וואָס מע מאָלט איר צו אָפּט אָפּ ווי אַ פאַרטיקע פרי, וואָס בליט אויף סטיכייאיש אַפּ׳ן בוים פון דער רע־

מקריב דעם מענטשן (פון קעגנערישן לאַגער — אַלס קרבן, פון אונזערן — אַלס קעמפער) לשם דעם אַבסטראַקטן מענטשן. איז דאָ ניטאָ קיין סתירה? ניין. ווייל אויב מיר וואָלטן געשאַנעוועט דעם מענטשן בכלל — וואָלטן מיר געוועזן טאָלסטאָוועצעס (אָדער מאָראַלישע סענטימענטאַליסטן). מיר שטעלן באמת׳ן אונזער אידעאַל — דעם גליקלעכן מענטשן — העכער פאַרן איינצעלנעם מענטשן. נאָר דווקא דערפאַר, וואָס אונזער אידעאַל פון אַבסטראַקטן מענטשן איז אַ אידעאַל וועגן דעם מענטשן (און ניט וועגן דער געזעלשאַפט אָדער מענטשהייט) — גיט ער אונז איבער אַ באַזונדער פּאַטאָס אויך בנוגע צום רעאַלן מענטשן. דאָס איז אונז מחייב כסדר צו שאַנעווען און היטן אים אין אונזער רעוואָלוציאָנערער זאַך, צו וועלן אָפּהיטן יעדן איינציקן לעבעדיקן מענטשן לשם דעם פאַרקערפּערטן אידעאַל. (זע אונטן).

וואָליוציע. דער דאָזיקער בוים וועט אויפוואַקסן ניט אַף עצמות פון דער בורזשואַזיע, אַלס מענטשן, נייערט אַף די חורבות פון דער בורזשואַזיע, אַלס געזעלשאַפטלעכע אָרדנונג. ניט הרג׳ען אין קלאַסן־שונא דעם מענטשן דאַרפן די אַרבעטס־מאַסן, נייערט אין מענטשן הרג׳ען דעם קלאַסן־שונא. און דאָס באַטייט: אָפּהיטן די פאַרשטייעניש, רחמנות און אויפמערקזאַמקייט צום מענטשן, ניט קוקנדיק אַף זיין קלאַסן־נאַטור (אָדער דוקא מחמת איר).

אין בירגער־קריג זיינען מיר פוגע ניט דעם צופעליקן טראָגער פון די זינד פון דער אַלטער וועלט, ניט דעם זינדיקן „כלי פון שטן“, נאָר דעם עצם מענטשלעכע שלעכטס, דעם שטן פון וועלט־שלעכטס גופא. די מענטשן טרעטן דאָ אויף אַף ביידע צדדים נאָר ווי סימבאָלן (פון דער פאַרלוירענער אָדער צוריקגעפונענער וועלט). וויל אַפילו די קעמפער פאַר׳ן סאָציאַליזם פאַרקערפּערן אים אָפּט אַליין אויך ניט, און זיינען ניט מער ווי טרעגער פון אַ נייער אידעע פון גוטס, זיינע סימבאָלן, זיינע אָנזאָגער און כוהנים. דער גרעסטער ווערט פון סאָציאַליזם באַשטייט אין דעם, וואָס אין זיין קאַמף פאַר דאָס נייע האָט ער אָפּגעוואָרפן די פערזענלעכע אַחריות פון די צופעליקע פאַרשטייער פון אַלטן, וואָס הינטער זייער איינצעלנע פערזענלעכע חטאים האָט ער דערזעהן דעם חטא פון אונזער צייט — די געזעלשאַפטלעכע אָרדנונג — און אַף אים האָט ער אָנגעווענדעט דעם מענטשלעכן צער און צאָרן. מיט דעם אַליין האָט ער אָבער די דאָזיקע פערזענלעכע אחריות אַריבערגעטראָגן פון באַשולדיקטן אַפ׳ן... באַשולדיקער, אַף די בויער פון דער נייער וועלט, וואָס דאַרפן באַם איינוואַרפן פון אַלטן בנין אָפּהיטן פון חורבן וואָס מער ציגל פאַרן נייעם געביי. יענע זיינען דאָך די שארית הפליטה פון דער היסטאָרישער געזעצמעסיקייט, צופעליקע שרייפעלעך פון אַנ׳אַלטער פאַרזשאַווערטער מאַשין, און מיר זיינען די מתחילים פון אַ פרייעם אויפבוי, מיר באַנעמען און פאַרקערפּערן דעם פריי־אויסדערוויילטן אידעאַל. זיי זיינען ניט פאַראַנטוואָרטלעך; די גאַנצע אחריות — אַף אונז; אַזוי ווערט געשטעלט די פּראָבלעם פון פערזענלעכער שולד אין דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע*).

---

*) ענגעלס האָט בשעתו געשריבן: „לויט זיין פרינציפּ שטייט דער קאָמוניזם איבערן קאַמף צווישן דער בורזשואַזיע און דעם פּראָלעטאַריאַט“. ער אָנערקענט גערעכטיקייט פון דעם קאַמף נאָר אין זיין היסטאָרישן באַטייט פאַר דער געגנוואַרט, אָבער ניט פאַר דער צוקונפט; גראָד דעם דאָזיקן קאַמף וויל ער מבטל זיין. כל זמן דער דאָזיקער קאַמף עקזיסטירט, האַלט ער דערפאַר די פאַרביטערונג פון פּראָלעטאַריאַט קעגן זיינע אונטערדריקער פאַר אַ נויטווענדיקייט, פאַרן וויכטיקסטן באַוועגער פון דער זיך אָנהייבנדיקער אַרבעטער־באַוועגונג. ער טוט זיך אָבער אַ הייב העכער פון דער דאָזיקער פאַר־

מיט אַ האַרבער האַנט רייסט דער סאָציאַליזם אַרונטער פֿון אונזער וועלט דעם צודעק פֿון איר קלאַסן־זינדיקייט; ער טוט עס אָבער נאָר דערפֿאַר, בכדי עס זאָל נאָך ליכטיקער אויפֿשטראַלן איר אַלמענטשלעכע ריינקייט. די שווער־קייט און די קדושה פֿון דעם סאָציאַליסטישן קאַמף באַשטייט אין דעם, אַז ער מוז גלײַכצײַטיק ברעכן די אַלטע וועלט און בויען די נייע. און מיר טאָרן ניט דערלאָזן, אַז די דאָזיקע צענטראַלע אַלגעמיין־מענטשלעכע אידעע פֿון סאָציאַליזם זאָל פֿאַרטונקלט ווערן כאָטש אין רויך פֿון די בירגערלעכע מלחמות*). אונזער קאַמף ווערט באַגייסטערט דורכ׳ן געפֿיל פֿון „פּצעי־אוהב“,

---

עיטירונג, ווייל אין זיין עצם איז ער אַנ׳ענין פֿון דער מענטשהייט און ניט נאָר פֿון דער אַרבעטערשאַפֿט אַליין. אויך אָן דעם וואָלט קיין שום קאָמוניסטן ניט איינגעפֿאַלן אין קאָפּ צו נעמען נקמה פֿון יחידים, אָדער בכלל טראַכטן, אַז אַ איינצעלנער בורזשוא וואָלט באַ די געגעבענע תנאים האַנדלען אַף אַנ׳אַנדער אופֿן. דער ענגלישער סאָציאַליזם (ד. ה. דער קאָמוניזם) באַזירט זיך גראַד אַף דעם פּרינציפּ פֿון ניט־פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט פֿון יחיד (דער קורסיוו איז מיינער), און דעריבער — וואָס מער די ענגלישע אַרבעטער וועלן ווערן דורכגעדרונגען מיט די סאָציאַליסטישע אידעען, אַלץ מער איבעריק וועט ווערן זייער איצטערדיקע פֿאַרביטערונג, אַלץ מער וועט אָפּפֿאַלן דער כאַ־ראַקטער פֿון ווילדקייט און גראָבקייט אין זייערע מעשים אַקעגן דער בורזשואַזיע. (ה. ענגעלס. די לאַגע פֿון אַרבעטער־קלאַס אין ענגלאַנד).

**) דערפֿאַר דאַרפֿן מיר טאַקע זאַמלען די קנאַפּע אָנווייזונגען פֿון לעבן אַף אַ אַלמענטשלעכע סאָלידאַרישקייט ניט מיט איראָניע און אומצוטרוי. נייערט מיר דאַרפֿן קוקן אַף זיי ווי אַף גאָלדענע זעמדעלעך, וואָס גייען אַמאָל דורך דער קלאַסן אויסשיכטונג פֿון דער געזעלשאַפֿט. קאַוטסקי האָט שוין געהאַט אָנגעוויזן ווי זי שטראַלט צווישן די מענטשן אין אַ צייט פֿון עפּידעמיעס, למשל, באַ איטלעכן גרויסן סטיכייאישן אומגליק, וואָס איז פּוגע אַלע מענטשן אָן אונטערשיד פֿון קלאַסן, זעהן מיר אויך דעם רחמנות׳געפֿיל, וואָס ווייסט ניט פֿון קלאַסן (ניט קיין אוראַלטער, נייערט אַ צוקונפֿטיקער געפֿיל), וואָס שאַפֿט אַף א רגע די פֿאָרשטעלונג וועגן אַ אַלמענטשלעכער משפּחה. לאָמיר זיך דערמאָנען אָן דעם הונגער אין רוסלאַנד, און אָן אונזער אַפּעליאַציע „צו אַלעמען“ אין אייראָפּע. לאָמיר זיך דערמאָנען אָן דער צאָרנדיקער פֿראַגע, וואָס נאַנסען האָט געפֿרעגט באַ די פֿאָרשטייער פֿון די מלוכות אין דער זיצונג פֿון דער בורזשואַזער פֿעלקער־ליגע דעם 30־טן סעפּטעמבער 1921: „ניט שוין איז כאָטש ווער ניט איז פֿון דער דאָזיקער פֿאַרזאַמלונג גרייט צו זאָגן, אַז בעסער איז, עס זאָלן שטאַרבן פֿון הונגער 20 מיליאָן מענטשן, איידער מע זאָל געבן הילף דער ראַטן־רעגירונג?“ דער סאָציאַליזם דאַרף באַפֿרייען אָט די געפֿילן פֿון דעם צופֿעליקן מקור, פֿון וועלכן זיי ציען די יניקה, און מאַכן זיי פֿאַר נאַטירלעכע און באַשטענדיקע. לאָמיר ניט פֿאַרגעסן אז אויך בשעת׳ן בירגערלעכן טעראָר — די מאַי־שחיטה פֿון 71־טן יאָר, די יולי־טעג פֿון 48־טן, די לענער צעשיסונגען, דעם 9־טן יאַנואַר 1905 — האָבן סאָציאַליסטן ניט נאָר געטרויערט און געקעמפֿט קעגן אים, זיי זיינען אויך געווען מאָראַליש

ד. ה.—שנאה צו דער אָרדנונג, ליבע צום מענטשן. „אַ פּראָלעטאַריער“—דאָס איז אַ באַגריף, וואָס מע דאַרף אים, ווי אַ סימבאָל פון דער אַלטער וועלט, פּונקט אַזוי גובר זיין, ווי דעם באַגריף „בורזשואַ“ אין דעם עצם פּראָצעס פון סאָציאַליסטישן קאַמף, און דוקא דורך עס. דער קאַמף פאַר דער מענטשהייט דאַרף זיין אַ מענטשלעכער קאַמף *).

הייסט עס, אַז שוין אין דער איבערגאַנג-תקופה ערוואַרטן מיר פון סאָציאַליזם אַ זאָרגפולע און ליבנדיקע באַציאונג צום ר ע אַ ל ן מ ע נ ט ש ן. ווייל דער גרויסאַרטיקער וועלט-קאַמף פירט זיך לשם דעם מענטשן, און ניט לשם וואָס פאַר אַ ניט איז אַריסטאָקראַטישן קלאַס, לשם דעם לעבעדיקן מענטשן און ניט לשם דער אַבסטראַקטער מענטשהייט.

אַף דעם וועלן אונז זאָגן די עטישע בעלי-ספקות: צי קאָן מען שטעלן אַזעלכע פאָדערונגען בעת דער איבערגאַנג-תקופה, ווען נאַכטיקע שאָטנס מישן

אויפגעבראַכט, אפנים, אַז עס איז פאַראַן באַ די אַרבעטענדע און באַ דער בורזשואַזיע עפּעס אַ אַלמענטשלעכער עטישער מ י נ י מ ו ם, וואָס שטייט העכער ווי די קלאַסן-אינטערעסן פון ביידע צדדים. פּונקט אַזוי קאָן אויך די בורזשואַזיע פּראָטעסטירן קעגן אונזער טעראָר לשם דעם דאָזיקן מינימום. אויב ניט-פאַלן מיר אַריין אין תחום פון אַ סאָציאַלער האָטענטאָטן-מאָראַל, וואָס קומט צו פאַרשיידענע מענטשן מיט פאַרשיידענע מאָסן. מיר וו אַ ר פ ן אָפּ די „האָטענטאָטישע מאָראַל“. אין רעוואָליוציאָנערן לעבן-שטייגער הערן מיר גאַנץ אָפט ווי מע זאָגט, אַז „שלעכט איז, ווען דאָס טוט די קאָנטר-רעוואָליוציע; געלינגט עס אָבער דער רעוואָליוציע — איז גוט“; דאָס וואָרט „גוט“ באַטייט אָבער דאָ ניט די מאָראַל נאָר דעם „תכלית“. קוים אָבער נעמען מיר זיך צו דערמאָראַלישער אָפּשאַצונג פון פ ר ע מ ד ע מעשים — קאָן זי ניט זיין האָטענטאָטיש, אפילו בעת זי טראָגט דעם נאָמען „קלאַסן מאָראַל“.

*) בעת זשאָרעס האָט בשעתו גענומען אַ גרויסן אָנטייל אין דער פאַרטיידיקונג פון דעם בורזשואַזן קאַפּיטאַן דרייפוס, און העד און וואַליאַן האָבן אים פאָרגעוואָרפן, אַז דאָס איז ניט קיין עסק פאַר אַ סאָציאַליסט, האָט ער בתשובה געשריבן פאָלגנדיקעס: „איך וואָלט געקאָנט ענטפערן, אַז אויב דרייפוס איז ניט-געזעצלעך פאַרמשפט און איז באמת'ן אומשולדיק —איז ער שוין מער ניט קיין אָפיציר און ניט קיין בורזשואַ. אַ דאַנק דער גרויס פון זיין אומגליק פאַרלירט ער זיין קלאַסן-כאַראַקטער; מיר זעהן אין אים נאָר די מענטשהייט אַליין אַף דער העכסטער שטופע פון צער און יאוש, וואָס מע קאָן זיך נאָר פאָרשטעלן... בכלל, קענען מיר זיך צוהערן צו דער נשמה פון אונזער באַרמהערציקייט, ניט אַריינפאַלנדיק אין קיין סתירה מיט אונזערע פּרינציפּן און מיטן קלאַסן-קאַמף. אפילו אָן רעוואָליוציאָנערן קאַמף קענען מיר אָפּהיטן מענטשלעכע רחמנות. בכדי צו בלייבן אין תחום פון סאָציאַליזם איז גאָר ניט נויטיק צו אַנטלויפן הינטערן תחום פון דער מענטשהייט“.

(Ch. Rappoport: Jean Jaurés 43)

זיך אויס מיט די פּרימאָרגן=שטראַלן, ווי אין פּאַרטאָגיקע בין=השמשות, בעת מענטשן שפּרייזן מיט די גרעסטע שווריקייט איבער די סאָציאַלע רוי=ביקאָנס?

ענטפערן מיר: דוקא דערפאַר, וואָס די איבערגאַנג=תקופה איז די שווערסטע און פאַראַנטוואָרטלעכסטע — שטעלט זי פאַר אונז אויך די גרעסטע פאָדערונגען. איהר מאָראַלישע נאַטור מוז זיין די קאָמפּליצירטעסטע. לאָמיר ניט פאַרגעסן, אַז דער סאָציאַליזם ווערט געבויט אומיטלבאַר דורך'ן מענטשן אַליין. וואָס פאַר אַ געוואַלטיקע נפקא=מינה עס דאַרף אָבער עקזיסטירן צווישן דעם מענטשן פון פאַר דער סאָציאַליסטישער און נאָך דער סאָציאַליסטישער תקופה? ס'איז גאָר ניט נויטיק דוקא צו זיין אַ אָנהענגער פון רוסאָ'ס אָפּטימיסטישער שיטה, וואָס האָט געהאַלטן, אַז אין עצם איז דער מענטש גוט, נאָר דאָס גוטע אין אים איז צעקריפּלט דורך דורות פון קולטור; ס'איז אויך ניט נויטיק צו האַלטן ווי די פּעסימיסטישע גייסטלעכע, אַז דער מענטש איז אַ כלי פון שלעכטס, אדם'ס קללה, וואָס מע קאָן עס מכפּר זיין נאָר דורך אַ גאָטפאָרכטיקן לעבן און דורך חסד=שמים. אַפילו באַציענדיק זיך סקעפּטיש צו די זוכענישן פון דער „אַלערערשטער" (אין היסטאָרישן און אינדיווידועלן זין) נאַטור פון מענטשן, קאָן מען זאָגן מיט זיכערקייט, אַז דער היינטיקער מענטש — און אין דעם כלל אויך דער אַרבעטס=מענטש, וואָס איז אויפגעוואַקסן אין דורות פון עבדות און טראָגט אַף זיך די לאַסט פון דער אַלטער ירושה — האָט אין זיין נשמה סיי די גוטע יסודות, סיי די נעגאַטיווסטע תנאים פאַר אַ געזעלשאַפטלעך=סאָלידאַרן לעבן. בכל אופן, אויב מיר וואָלטן האָבן פאַר זיך עפּעס אַ דורכ=שניטלעכן באַלעבאַטישן ניוואָ פון גוטע מדות *) — וואָלט דער מענטש פון פאַר דער סאָציאַליסטישער תקופה געשטאַנען נידעריקער פון דעם ניוואָ. ווי מיר האָבן שוין געזעהן, איז אָבער פאַרן פאַרווירקלעכטן סאָציאַליזם נויטיק אַ פיל העכערער ניוואָ פון געזעלשאַפטלעך=מאָראַלישן באַוואוסטזיין. ווייל — ווידעראַמאָל — די „פאַרגעזעלשאַפטלעכונג פון די פּראָדוקציע=מיטלען" איז אין אַ פיל גרעסערער מאָס אַ מאָראַליש=פּסיכאָלאָגישע אויפגאַבע, איידער אַ עקאָנאָמישע. און אויב די עקאָנאָמיסטן=קלאַסיקער האָבן געהאַט פאַר זיך אַ מענטשן מיט אַ עגאָאיסטיש=געווענדעטן רצון, קאָן אָבער פאַרן סאָציאַליזם שטיין נאָר אַ מענטש, וואָס האָט אַ חוץ זיין אונטערנעמערישקייט א געפיל פון סאָלידאַרישקייט, פון זעלבסטבאַגרענצונג, שונא=בצע, א מענטש, וואָס זיין

*) „טשעפּע ניט מיינס, פונקט ווי איך טשעפּע ניט דיינס": „שלי=שלי, ושלך=שלך" — דאָס איז דער ניוואָ. נידעריקער פון אים: „שלי=שלי= ושלך=שלי; אויב דאָס ווערט ניט פאַרווירקלעכט פאַקטיש, איז דאָ אָבער כאַראַקטעריסטיש דער פאַרבאָרגענער געדאַנק וועגן דעם. העכער פון אים: שלך=שלך ושלי=שלך"; ווען מיר זעהן אַפילו ניט קיין פאַקטישע פאַרווירקליכונג — איז אָבער כאַראַקטעריסטיש די אינערלעכע גרייטקייט צו דעם.

עגאָיזם זאָל באַשטיין אין דער אַלטרואיסטיש-געריכטעטן רצון. דאָס הייסט, אַז פֿאַרן סאָציאַליזם איז נויטיק אַ מענטש, וואָס שטייט העכער פֿון דעם דאָזיקן דורכשניטלעכן ניוואָ פֿון גוטע מדות. דעם דאָזיקן חלוק צווישן „נידעריקער" און „העכער" דאַרפֿן מיר דורכגיין ערגיץ וואו אין אַ רייע פֿון דורות, און קודם-כל — אין דער איבערגאַנג-צייט צווישן די צוויי אויבן דערמאָנטע תקופֿות. אַף אַזאַ אופֿן איז פֿאַר אונז די איבערגאַנג-צייט די שווערסטע פּראָבלעם ניט נאָר אין זין פֿון באַהערשן די עקאָנאָמיק אָדער באַקעמפֿן די קאָנטר-רעוואָלוציע, נאָר אויך אין מאָראַלישן זין. גראָד די דאָזיקע צייט לייגט דעם יסוד פֿאַר דער איבערדערציאונג פֿון מענטשן. די אויפֿגאַבע, וואָס ווערט פֿאַר אים געשטעלט דורך דער געשיכטע, באַשטייט אין דעם, עס זאָלן אין אים געשטאַרקט זיין די עלעמענטן פֿון נאָך דער סאָציאַליסטישער תקופֿה און אָפּגעשוואַכט ווערן די עלעמענטן פֿון פֿאַר דער סאָציאַליסטישער. און אויב עס וואָלט געווען אַ אומזין (פֿון דער עקאָנאָמישן זייט) צו צעשטערן אָדער פֿאַרלירן אין דער איבערגאַנג-צייט די מאַשינעס און זייערע סודות, וואָלט נאָך פֿיל ערגער און אומזיניקער געווען (פֿון דער מאָראַלישער זייט) צו צעשטערן און פֿאַרלירן דעם מענטשן און דעם סוד פֿון זיין נשמה — דעם יסוד פֿון דער צוקונפֿטיקער געזעלשאַפֿט.

אַצינד איז פֿאַר אונז קלאָר, אין וואָס עס באַשטייט און אין וואָס פֿאַר אַ ריכטונג עס דאַרף גיין די איבערדערציאונג פֿון מענטשן פֿון דער איבערגאַנג-תקופֿה. דער קולטור-אידעאַל פֿון סאָציאַליזם איז פֿאַר אונז אַ שטאָלצער און ליבנדיקער מענטש. דאָס איז זיין אינערלעכע נאַטור, וואָס איז אַנטוויקלט ביז איר ווייטסטע טיפֿעניש. פֿון דער אָ באַפֿרידיקונג פֿון זיין אייגענעם און פֿרעמדן „איך" ווערט געשאַפֿן דאָס קאָלעקטיווע „מיר". וואָס אַ טאָג און וואָס אַ שעה האָט די אַלטע בורזשואַזע געזעלשאַפֿט באַליידיקט דעם דאָזיקן אידעאַל. זי האָט געשפּייזט די גאווה בא יחידים, דערפֿאַר האָט זי אַלעמען דערנידעריקט; זי האָט געדולדעט ליבע-פֿונקען אין די נשמות פֿון אייניצלנע, דערפֿאַר האָט זי פֿאַרפֿולט אַלעמעס נשמות מיט שנאה, קנאה און פֿיינדשאַפֿט. ס'פֿאַרשטייט זיך, אַז די געזעלשאַפֿט, וואָס איז געווען צעשפּאַלטן מיטן קלאַסן-קאַמף, איז ניט בכח געווען גובר צו זיין דעם וואוקס און די איינוואָרצלונג פֿון אַזעלכע געפֿילן.

די תקופֿה פֿון איבערגאַנג צום סאָציאַליזם דאַרף שוין אָבער אַנטוויקלען די פֿאָראויסזעצונגען פֿון קולטורעלן סאָציאַליסטישן אידעאַל. מיר ווילן אַ שטאָלצן מענטשן. אויב אַזוי — דאַרפֿן מיר אָבער אַנטוויקלען אין די מענטשן פֿון אונזער גרויסער צייט דרך-ארץ צום פֿרעמדן מענטשן, ווייל נאָר אין אַזאַ אַטמאָספֿער פֿון קעגנזייטיקער אָנערקענונג ווערט

געשאַפן די ערשטע זייט פון אונזער אידעאַל. מיר ווילן אַ ליבנדיקן מענטשן. דאַרפן מיר אָבער דעריבער אין דער איבערגאַנג=צייט אַנטוויקלען ליבע (רחמנות, ווייכהאַרציקייט, מסירת=נפש) צום פרעמדן, ווייל נאָר אין אַ סביבה פון קעגנזייטיקער פאַרשטייעניש ווערט געבאָרן די צווייטע זייט פון אונזער אידעאַל. און ווייטער, און ווידער אַ מאָל. מיר דערמאָנען נאָך אַ מאָל דאָס אויבן געזאָגטע: האָבנדיק כסדר פאַר זיך דעם אידעאַל פון אַ סאָציאַליסטישן מענטשן, מערקן מיר אָן ניט נאָר די מאָראַלישע חובות, וואָס ליגן אַף דער איבערגאַנג=תקופה, נייערט מיר באַשטימען גענוי אויך דעם אָביעקט, וואָס זיי ווערן אַף אים געריכטעט. בעת מיר רעדן וועגן חוואַליעס פון ליבע און אָנערקענונג, וואָס דאַרפן צופליסן צום מענטשן, האָבן מיר אין זינען — ראשית — ניט אַן אַבסטראַקטן און ווייטן מענטשן, נייערט אַ רעאַלן און נאָענטן; והשנית — ניט נאָר דעם מענטשן פון אונזער קלאַס, נייערט איטלעכן, אויך דעם, וואָס געהערט צו אַ קלאַס, וואָס גייט אַוועק אין די אייביקייט *). מיט דער אָ פאָן אַלגעמיינער מענטשלעכקייט דאַרפן מיר גיין אין קאַמף פון דער לעצטער רעוואָליוציאָנערער תקופה.

ווי זשע קאָן מען אָבער גיין מיט אַזאַ פאָן, אויב דער ווichטיקסטער באַוועגנדיקער כח פון אונזער תקופה איז דער פאַרביסנסטער קלאַסן=קאַמף? צי קאָן מען עס ערוואַרטן פון די קעמפער? אָדער אפשר פאַרטעמפן מיר לכתחילה אונזער געווער, אפשר ברעכן מיר אָפּ דעם קלינגל פון שווערד, און לאָזן איבער אין האַנט פון קעמפער נאָר די נישטיקע הענטל?

ניין, מיר ברעכן ניט דאָס געווער. לחלוטין ניט. פונקט אַזוי ווי איבער די פעלדער פון די נאַציאָנאַלע מלחמות פלאַטערט די פאָן פון רויטן קרייץ, דערמאָנט בפירוש וועגן אַ שלום, וואָס קאָן ערגיץ=וואו שפּעטער קומען, פונקט אַזוי דאַרף איבערן פעלד פון קלאַסן=קאַמף שטראַלן די רויטע פאָן פון דער פאַראייניקנדיקער מענטשלעכקייט. ניט לשם דעם רויטן קרייץ גיסן זיך די בלוט און טרערן פון די קעמפנדיקע פעלקער, וואָס באַדעקן נאָר צוליב אַ צייטווייליקער נחמה זייערע שענדלעכע מלחמות מיט זייערע מילדע פאַלדן; אָבער בלוט און טרערן פון קעמפנדיקע קלאַסן גיסן זיך דווקא לשם דעם רויטער פאָן פון דעם אייביקן מענטשלעכן שלום. אונזער פאָן רעדט ניט וועגן קיין צייטווייליקן וואַפן=שטילשטאַנד, וועגן קבורה פון די הרוגים, וועגן אומבייט מיט געפאַנגענע, — ד. ה. וועגן אַ הסכמה אַף ווייטערדיקע מלחמות.

---

*) אָט איז אַ קורצע פאָרמול פון די עטלעכע באַגריף=פאָרן: בכדי צו האָבן אין עתיד אַ פרייעם און גוטן מענטשן, דאַרף מען איצט ליבן און אַכטן, אָנווענדנדיק די דאָזיקע געפילן אפן רעאַלן און יעדן מענטשן.

זי רעדט וועגן דער באַזייטיקונג פון שלעכטס איינמאָל פאַר אַלעמאָל, וועגן
אַ אייביקן שלום, וועגן דער פאַרטיליקונג פון די מלחמה=לאַגערס גופא. איז
וועלכע זשע אַנדער פאָן, אַ חוץ דער, איז מסוגל צו ווייען איבערן לעצטן
קלאַסן=געראַנגל פון דער וועלט? אַף וועלכע אַנדערע לייוונטן, פאַרבן און
שריפטן וועט אין די שוואַרצע שעה'ן פון שלאַכט ווענדן זיין קוק דער שלאָגג=
דיקער, פאַלנדיקער, שטאַרבנדיקער קעמפער? און מיר וויסן דאָך שוין, אַז ניט
נאָר די אַלגעמיינע ציל פון דעם געראַנגל איז גערעכטיקייט, אַז אויך די איינצעלנע
יחידים=קעמפער, וואָס גיין אין קאַמף, זיינען באַוואָפנט מיט דער דורשט נאָך
יושר און אמת. מיר וויסן, אַז דער קלאַסן=קאַמף איז דורכגעדרונגען דורך
און דורך מיט דעם זונען=שיין פון מאָראַלישן באַשטרעבונג. און אויב אַפילו
די דאָזיקע באַשטרעבונג איז געווענדעט תחילת צו דעם אייגענעם קלאַס,
קאָן אָבער איר פאַטאָס פאַרטיפערט ווערן, אירע ראַמען ווערן פונאַנדערגע=
רוקט אין דעם מסירת=נפש'דיקן לעצטן קלאַסן=קאַמף, זיי קענען זיך פונאַנ=
דערוקן ביז די גרעניצן פון מענטשהייט, וואָס נעמט אַריין אין זיך אויך דעם
שונא. פאַרטיליג דעם קלאַסן=שונא אין מענטשן, אָבער
ראַטעווע דעם מענטשן גופא! — אָט דאָס איז דער מאָראַ=
לישער פלאַקער פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע. פעסט דריקט די
האַנט פון קעמפער דעם שווערד, און צו די פאַרבן פון דער פאָן איז זיין קוק
געווענדעט. צי שוין זשע איז עס ניט מעגלעך און עס ווערט דורך דעם פאַר=
טעמפט דער שווערד?

XVIII.

און איצט פרעג איך: וואָס ברענגט מיט זיך דער אַקטועלער און פאָ=
טענציעלער טעראָר אין אַזאַ אַטמאָספער פון דער איבערגאַנג=תקופה? צי
קען געבוירן ווערן אָדער סתם האָבן אַ קיום וואָס פאַר אַ ניט איז דרך=ארץ
פאַר'ן מענטשן דאָרטן, וואו ער איז פאַרוואַנדלט געוואָרן פולקום אין אַ אינ=
סטרומענט און אָביעקט פון אונטערדריקונג? צי קאָן עקזיסטירן אויפמערק=
זאַמקייט צום מענטשן דאָרטן, וואו ס'איז גענוג דערקלערן אָדער נאָר חושד
זיין אַ מענטשן — אַפילו פון אַ פיינדלעכן קלאַס אָדער לאַגער — אין קאָנטר=
רעוואָלוציע אָדער אַנטי=רעגירונג=שטימונגען, בכדי אים אָפגעבן צום געריכט,
צו שפאָט, צו טויט? נאָר דערפאַר, וואָס דו ביסט אַ געוועזענער בורזשואַ,
פאַרלירסט דו געוויינלעכע מענטשלעכע רעכט, מע פאַרטיילט דיר באַם געבן
ברויט=טאַלאָנעס; ווי אַ נעגער אין אַמעריקע האָסטו ניט קיין דריסת=הרגל אין
עפנטליכע ערטער, דיינע קינדער און דיין משפחה זעצט מען אַרויס אין אַ אומ=

געזונטן ווינקל פון שטאָט. עמיצער פון דיין קלאַס אָדער פון דיין פּאָליטישער פּאַרטיי איז געגאַנגען קעגן דער רעוואָליוציאָנערער מאַכט, — און דאָס איז שוין גענוג בכדי מע זאָל דיר, דעם פּערזענלעך־אומשולדיקן נעמען פאַר אַ משכון. דו ווילסט זיך ניט מודה זיין אין עפּעס אָדער פאַראַטן מענטשן, וואָס זיינען דיר נאָענט — פּייניקט מען דיר מיט ראַפינירט־אויסגעשפּיצטע אָדער ברוטאַלע פיזישע אָדער גייסטיקע עגויים. טאָמער זיינען קיין שום אויסערלעכע סיבות ניטאָ בכדי מע זאָל דיר פאַרפאָלגן, דו באַהאַלסט „קינציק״ דיינע געדאַנקען פון דער מאַכט, פאָרמעל קען זי דיר ניט פאַרנעמען — וועלן מיר דיר קענען דיין ווילן צווינגען זיך אַרויסווייזן דורך אונזער נעץ פון פּראָוואָקאַטאָרס. און אַזוי ווי עס איז ניט צו פאַקן דעם גאַנצן המון פון בוגדים און שונאים — ווערט דער פאַרנעם פון די רעגירונג־נעצן אַלץ ברייטער און ברייטער, זיי זיינען קולט אין זיך אַלץ גרעסערע קרייזן פון מענטשן. און אַלץ גרויזאַמער, אחזריות׳דיקער, אומ׳רחמנות׳דיקער און געניטער ווערן די טרעגער פון דער מאַכט. אין איטלעכער שעה קאָן דער מענטש דערנידעריקט ווערן, ווייל ס׳איז ניטאָ קיין דרך־ארץ פאַר זיינע אינטערעסן, זוכעניש, כבוד און שטאָלץ. אין איטלעכער רגע קאָן מען אים באַגיין אַן עוולה, ווייל ס׳איז ניטאָ קיין אויפמערקזאַמקייט און פאַרשטייעניש צו זיין שמערץ, זיין צער, ליבע און געוויסן. דער קולטורעלער אידעאַל פון סאָציאַליזם — דער אידעאַל פון שטאָלצן און גוטן מענטשן — גייט אונטער אין דער דאָזיקער שנאה און נקמה. די שנאה, וואָס ווערט אין דעם קאַמף פאַרזייט, רופט אַרויס נאָך זיך די שנאה פון צווייטן צד, און ווי אַלעמאָל גיבן אַ גוטן גערעטעניש די זוימען פון האַס. טיף פאַרגיפטעט ווערן דער עלטערער דור און דער יונגערער, וואָס קוקט אַף אים. שנאה, שנאה, שנאה — דאָס איז אַלץ. און ווייטער גאָרניט. עס ווערט פאַרשטאַרקט די נשמה־נאַטור פון דעם פאַר־סאָציאַליסטישן מענטשן און אָפּגעשוואַכט די נאַטור פון דעם נאָך־סאָציאַליסטישן. אָנשטאָט צו זיין אַ בריק פון דעם מאָראַלישן „נידעריקער״ צום מאָראַלישן „העכער״, ווערט די איבערגאַנג־תקופה מגולגל אין אַ בריק פון דער פאַרקערטער ריכטונג, צו דער אַלטער וועלט.

מע וועט אונז זאָגן: דער טעראָר ווערט דאָך געווענדעט נאָר קעגן די עקספּלואַטאַטאָרס, קעגן דעם קלאַס, וואָס ווערט אַף אייביק פאַרטיליקט, און ניט קעגן איטלעכן מענטשן איז געריכטעט זיין חלף. וועגן וואָס זשע רעדן מיר דאָ?

אַלץ וועגן דעם זעלבן ענין. קיינמאָל האָט זיך נאָך דער טעראָר ניט אייגעהאַלטן אַף קיין באַשטימטן פּראָגראַם, ער ווייסט ניט פון קיין פּראָגראַם. די רעוואָליוציע האָט אונז דערוויזן, ווי ער האָט, זייענדיק כלומערשט אַ אַנטי־

בורזשואַזער, זיך אַ שליידער געטאָן אַף אַלעמען, אַף מענטשן פון דעם
אייגענעם לאַגער. וואָס ווייטער — דאָס מער, אַזוי ווי אין פראַנקרייך
אין 94—93=ן יאָר. אָבער אויך אַ חוץ דעם, זייענדיק געווענדעט אַפילו נאָר
קעגן איין גרופע מענטשן, איז דער טעראָר לויט זיין מהות געווענדעט קעגן
דער *גאַנצער געזעלשאַפט*. מיר ווייסן, אַז אין דער דעמאָקראַטיע
איז ניטאָ קיין אַלגעמיינע פּאָליטישע גלייכבאַרעכטיקונג, אויב עס האָבן איר ניט
פרויען, נעגערס אָדער „פרעמדע“; עס איז ניטאָ קיין פּאָליטישע פרייהייט,
אַוואו מע נעמט איר אָפּ כאָטש בּאַ איין קליינער נאַציאָנאַלער גרופע. און
שטענדיק האָבן מיר געוואוסט, אַז דער אַנטיסעמיטיזם, וואָס נעמט אָפּ די
רעכט פון אַ קליינער גרופע מענטשן, איז אין דער זעלבער צייט פוגע אויך
אין דער גאַנצער באַפעלקערונג פון לאַנד. דער באַגריף און די קראַפט פון
בירגערלעכע גלייכבאַרעכטיקונג פאַרלירט דעם באַטייט, ווערט וואַקלדיק, רע=
לאַטיוו, קען בּטל ווערן פאַר אַלעמען*). אַ וואָרעם עסט אויס דעם גאַנצן
עפּל און ניט נאָר איין טייל זיינעם. און נאָך טיפער און שאַרפער פאַרדאַרבט
די ווערמדיקייט פון טעראָר די רעוואָלוציאָנערער געזעלשאַפט, שלאָגנדיק
איבערן שעיר=לזאזאל, דעם קלאַסן=שונא. ווען דער טעראָר שלאָגט
איבערן בורזשואַ, איבערן קאָנטר=רעוואָלוציאָנערן, איז פוגע אין זיינע
געפילן פון כבוד און ליבע, פאַרשאַפט אים צער און ווייטאָק, רייסט
אים אָפּ פון דער משפחה אָדער פאַרשפּאַרט אים אין די משפחה=טורמע, פאַר=
קלעמט אים דעם גייסט און צווינגט אים בויגן דעם קאָפּ — וועמען
טרעפט ער דאַן? צי דען נאָר די קלאַסן=נאַטור פון שונא,
וואָס האָט נאָר צו אים אַליין אַ שייכות און וואָס מיט אים ווערט זי נעלם?
אָדער עפּעס אַ אַלגעמיינער זאַך, וואָס האָט צו טאָן מיט אַלע מענטשן, די
מענטשלעכע נאַטור פון מענטשן? געפילן פון רחמנות און מיטלייד, זו=
כעניש פון גייסט און פרייהייט, צוגעבונדיקייט צו דער משפּחה און שטרעבונגען
צו מרחקים, — אַלץ וואָס שאַפט דעם „מענטשן“ איז דאָך באַקאַנט און גע=
מיינזאַם בּאַ *ביידע* לאַגערס. און בעת דער טעראָר איז מבטל, פאַרטרייבט
און מאַכט צו שפּאָט די דאָזיקע נשמה=סטרונעס אין איין קרייז מענטשן —
איז ער אין דער זעלבער צייט פוגע אין זיי אומעטום, אין *אַלע* נשמות. דער

*) ס'פאַרשטייט זיך, אַז די דאָזיקע קריטיק איז חל אויך אַף די פּאָלי=
טישע רעכט=באַגרענצונגען, וואָס זיינען פאַרבונדן מיט דער אַרבעטס=קלאַסן=
דיקטאַטור. און דעריבער אויב אַפילו מיר זיינען מסכים מיט זיי, איינשליסנדיק אין
דער סיסטעם פון *גוואַלט* און ניט פון טעראָר (זע אונטן) — מוזן פונדעסט=
וועגן זייער פאַרנעם און זייערע גרעניצן כסדר *רעווידירט* ווערן פון דעם
רעוואָלוציאָנערן באַוואוסטזיין, וואָס זוכט שטענדיק מיטלען אַליין צו ליק=
ווידירן די גוואַלט.

מענטשלעכער כּבֿוד־געפֿיל און דאָס זעלבסטבאַוואוסטזיין, זיין באַדערפֿעניש אין גוטע געפֿילן (צו אַנדערע און פֿון אַנדערע) ווי ניט־באַריבאַרע גוטס, ווי אַבסאָליוטן פֿון דער פּערזענלעכקייט, באַקומען זייער סוף אין דעם מאָמענט, ווען זיי ווערן חוצפּה'דיק צעשטערט כּמעט אין וועלכן ניט איז איין אָרט. אַ זון, וואָס גיט ניט קיין שטראַלן כּמעט אין איין ווינקעלע פֿון דער ערד איז שוין ניט מער קיין זון, עס איז ניט מער ווי אַ פֿלעק. דאָס געפֿיל פֿון כּבֿוד, וואָס ווערט באַליידיקט אין לאַגער פֿון די שונאים, דאָס געפֿיל פֿון מיטלייד, וואָס ווערט בנוגע צו זיי דערשטיקט, דער שמערץ, וואָס ווערט עמיצן דאָרטן געמאַכט, — דאָס אַלץ שפּיגלט זיך אָפּ ווי אַ פּסיכאָלאָגישער ריקאָשעט אין די מענטשען פֿון דעם טריאומפֿירנדיקן לאַגער; דאָס אַלץ *הערט אויף* צו זיין אויך דאָ אַבסאָליוטע גוטס, עס ווערט פֿאַרוואַנדלט אין צופֿעליקע און רעלאַטיווע ווערטן. טאָמער איז אין דער משפּחה פֿאַראַן כּמעט איין שטיף־קינד, קאָן די מאַמע ווערן אַ שטיף־מוטער אויך פֿאַר *אַלע* איבעריקע קינדער. נאָר באַ אַ איבערפֿלעכלעכן בליק קאָן זיך דוכטן, אַז מיין כּבֿוד („פֿון אַ פּראָלעטאַריער") אָדער מיין באַדערפֿעניש אין דער אויפֿמערקזאַמקייט פֿון מענטשן אָדער צו מענטשן קענען זיך באַזירן (אָדער בכלל האָבן אַ קיום) אַף זייער אויסלאַכונג און אונטערדריקונג אין דעם לאַגער פֿון די באַזיגטע בעת דער איבערגאַנג־תּקופֿה *). גראָד פֿאַרקערט: אַף אַזאַ אופֿן שאַפֿט זיך נאָר די אייגענע אַלטע קנעכטישע אָרדנונג, באַ וועלכער עס האָבן זיך נאָר געביטן מיט די ערטער די לאַסטן אַף די קלאַסן־וואָגשאָלן. און די השפּעה פֿון עבֿדות אַף די נשמה פֿון די זיגער איז די זעלביגע ווי די השפּעה אַף די באַזיגטע.

ס'פֿאַרשטייט זיך, אַז דער כּמות פֿון דער אַלטרויסטישער ענערגיע אין דער וועלט ווערט ניט פֿאַרגרעסערט באַם טעראָר, נאָר פֿאַרקלענערט. ס'איז אַלץ איינס, קענען ווען די ענערגיע זאָל אָנגעווענדעט ווערן, מעג עס זיין אַפֿילו קעגן לאַגער פֿון די קלאַסן־שונאים; איר פֿאַרניכטונג אָבער רופֿט זיך קרענקלעך אָפּ אַף איר אַלגעמיינע סומע אין די מענטשלעכע הערצער. מיר וועלן זאָגן נאָך מער: גראָד אין דער באַציאונג צו די שונאים זעהן מיר דעם ווייזער פֿון דער מאָראַלישער פֿעסטקייט פֿון די מענטשן און פֿון דער רעוואָלוציע. גראָד דאָ איז לייכטער ווי אַנדערשוואו אַראָפּשלאָגן זיך פֿון וועג, וויכטיקער ווי אומעטום איינהאַלטן זיך אַף די פּיס. און די מענטשן, וואָס קומען אין דער נייער וועלט אין מאָראַלישע קאַדער, פֿאַרשווערן אָן אַ שיעור די געבורט פֿון דעם אידעאַלן מענטשן פֿון סאָציאַליזם. ער קאָן *ניט* געבוירן ווערן פֿון שׂנאה און פֿאַראַכטונג.

---

* מיר רעדן וועגן „קלאַסן־באַוואוסטזיין", „קלאַסן־סאָלידאַרישקייט" אין זייער *קריגעריש*, האַסנדיקן זין.

קיין שום אַנדער זאַך קאָן פֿון טעראָר ניט געבוירן ווערן. פּונקט ווי מע קאָן ניט שפּרינגען איבערן פֿייער זיך ניט אָפּברענענדיק, אַזוי קאָן מען אויך ניט דורכטראָגן גאַנצערהייט די פֿאָן פֿון סאָציאַליזם דורך די ברענענדיקע לופֿט פֿון טעראָר.

.XIX

מיר זיינען דערגאַנגען צו עפּעס אַ מין קלאָרקייט פֿאַר דער מאָראַל פֿון דער איבערגאַנג־תקופֿה. און באַרואיקטע און איינגעהאַלטענע הערן מיר, דאַכט זיך, אין דער מאָראַלישער שטילקייט, וואָס איז אַרום אונז געוואָרן, דעם פּלאַטער פֿון די פֿליגלעך פֿון דער *הייליגער* רעוואָלוציע. דאַכט זיך, מיר קוקן איינער אַפּ׳ן צווייטן מיט אַ דערלייכטערטער נשמה... און מיט אַמאָל בליצט אויף און ס׳צעוואַקסט זיך אַלץ מער און מער אין אונזער נשמה איין גרויסער ספֿק... אויב דער טעראָר איז באמת *אַזוי* פֿאַרניכטנדיק, *אַזוי* פֿאַרברענענדיק, אויב אַלע וועגן צום אינערלעכן טריאומף פֿון סאָציאַליזם ווערן פֿאַרברענט אין זיין שטיקנדיקן פֿייער — ווי זשע קענען מיר אָנווענדן בכלל *געוואַלט* אין דער רעוואָלוציע? צי דען זיינען אַזוי ניט פֿאַרבאַהאַלטן אויך אין איר אַלע עלעמענטן פֿון דערנידערונג און עולות פֿאַר׳ן מענטשן? צי טראָגט ניט אין זיך אויך די רעוואָלוציאָנערע געוואַלט, וואָס שטורמט און רוישט מיט איר צאָרנדיקער פֿולקייט איבער די קאָנטער־רעוואָלוציאָנערע פֿאַרטייען און קלאַסן און באַרירט אָפּטמאָל אויך די שכנות׳דיקע לאַגערן אָדער אַזעלכע, וואָס אַקצעפּטירן ניט די רעוואָלוציע, — די אייגענע זוימען פֿון שנאה און האַס, אַזוי ווי יענע, וואָס וואַקסן אויף ווי גיפֿטיקע בלומען פֿון דעם צעבושעוועטן טעראָר? טוט אַ פֿרעג בײַ די קלאַסן, וואָס ווערן אַראָפּגעשליידערט פֿון וועג פֿון דער געשיכטע, און זיי וועלן אייך דערציילן, *ווי אַזוי* זיי לעבן איבער די שעה פֿון זייער גסיסה. די אונטערדריקונג פֿון זייער רצון, דעם פֿאַרלוסט פֿון היסטאָריש־איינגעשטעלטע תנאים פֿון לעבענס־שטייגער, די צעשטערונג פֿון די אינטימיסטע פֿאַרבינדונגען, פֿון משפּחה־באַנדן, פֿון זייער היים און קייט, פֿון זייערע באַגריפֿן וועגן כבוד, געוויסן, די פֿאַרניכטונג פֿון האָפֿנונגען אַפּ׳ן עתיד, פֿון זייערע שעפֿערישע פּלענער און טאַלענטן. אויב דער טעראָר איז אַ קאָכנדיקער וואַסער־פֿאַל פֿון געוואַלט, איז אפֿשר די געוואַלט דערפֿאַר אַ רואיק־פֿליסנדיקער טייך פֿון טעראָר? אויב דער טעראָר שלאָגט טיפֿער און שאַרפֿער, פֿאַרנעמט אפֿשר די געוואַלט דערפֿאַר ברייטער און אַלץ־אומפֿאַסנדיק? אַנדערש גערעדט — אפֿשר איז דער טעראָר מער ניט ווי אַ פֿאַרשאַרפֿטע קאָנדענסירטע פֿאָרם פֿון דער זעלבער געוואַלט און פֿון זיי ביידן קומט אַרויס דער איינענער פּועל־יוצא. אויב אַזוי — באַשטייט צווישן זיי

נאָר אַ חילוק אין כמות און ווייטער גאָרניט. די מאָראַלישע רעזולטאַטן הענגען דאָך אָבער ניט אָפּ פֿון דעם כמות פֿון געוואַלט, אויך אַ קליינע דאָזע גיפֿט פֿאַר׳סמ׳ט דעם אָרגאַניזם, הגם די אויגן זעט עס ניט אַזוי אַרויס. און מיר פֿאַרטיידיקן דאָך די רעוואָלוציאָנערע געוואַלט!

און גענוג איז אַוועקצושטעלן פֿאַר׳ן געוויסן די דאָזיקע פֿראַגן, בכדי צו צעשטערן די דערגרייכטע רו פֿון דער רעוואָלוציאָנערער נשמה, בכדי עס זאָל זיך באַזעצן אַ שווערע זאָרג דאָרטן, וואו ס׳האָט, דאַכט זיך, געהערשט פֿריער אַזאַ זיכערע קלאָרקייט. מיר געפֿינען ניט גלייך אין אונזער נשמה יענעם שראַפֿן, בלייך־בלענדנדיקן חילוק, וואָס זאָל מיט אַ קלאָרן און בולט׳ן שטריך אָפּטיילן דעם טעראָר, וועלכן מיר האָבן אָפּגעוואָרפֿן, פֿון אַ מעגלעכער געוואַלט. און באמת׳ן, מיר נעמען ניט אַף זיך די אויפֿגאַבע אָנצואווייזן אין עצם פֿון די צוויי באַגריפֿן אַזאַ חילוק, וואָס וואָלט אונז זאָגן, פֿאַרוואָס איז עס — פֿון אונזער איינציקן שטאַנדפּונקט, פֿון שטאַנדפּונקט פֿון אינערלעכן זין פֿון סאָציאַליזם — דערלאָזבאַר, באַרעכטיקט, אַנעמבאַר די רעוואָלוציאָנערע געוואַלט און פֿאַרוואָס איז ניט דערלאָזבאַר, פֿאַרורטיילט, ניט אַנעמבאַר דער רעוואָלוציאָנערער טעראָר. אַזאַ חילוק איז ניטאָ!

ווייל סיי דער טעראָר, סיי די געוואַלט (אין וועלכע מיר שליסן איין אויך די געוואַלט אין געוויינטלעכן זין און דעם שקר) זיינען תמיד פּוגע די וויכטיקסטע שטאָפֿן פֿון דעם נשמה־אָרגאַניזם, צוערשט באַם באַזיגטן, אין דער זעלבער צייט אויך באַם זיגער און דערנאָך אויך באַ דער גאַנצער געזעלשאַפֿט. פּונקט ווי דער טעראָר גראָבט זי לויט איר מהות אונטער און רייסט אויף די אָרדנונג, וואָס איז אַף איר געבויט. פּונקט ווי דער טעראָר, איז זי ביז די ברעגעס פֿול מיט טרערן פֿון די ליידנדיקע, באַפֿאַרבן אין טונקלע פֿאַרבן פֿון שרפֿות, און מיט בלוטיקע פֿלעקן זיינען באַדעקט אירע בגדים. סייווי איז רויט די מענטשלעכע בלוט, צי גיסט זי זיך טראָפּנווייז לשם דער געוואַלט אָדער ווערט פֿאַרגאָסן ווי אַ טייך אין נאָמען פֿון טעראָר. קיין שום פּרינציפּיעלער (אויב ניט קיין כמות׳דיקער) חילוק איז צווישן זיי ניטאָ, און אַ עקלהאַפֿטע צביעות וואָלט געווען דאָס צו לייקענען. פֿאַרוואָס דערלאָזן מיר פֿאָרט די געוואַלט?

ווייל אַ חוץ דעם וועג פֿון געוואַלט האָבן מיר ניט קיין שום אַנדערע דרכים צו דער מענטש־לעכער באַפֿרייאונג. אין דעם — און טאַקע נאָר אין דעם אַליין ליגט אונזער גאַנצע תשובה אַף די אָנגעווייטאָקטע פֿראַגע. קיין בעסערע וועגן האָט אונז די געשיכטע ביז איצט ניט געגעבן. אַנדערע וועגן — פֿרידלעכע — פֿלעגן אַלעמאָל ברענגען נאָר צו אַ צייטווייליקער זעלבסט־שכחה און זעלבסט־

נאַרעריי פון מענטשען און פלעגן נאָך מער פאַרפעסטיקן דאָס וועלטלעכע אומרעכט. די דערפאַרונג אַרום אונז באַווייזט אונז יעדן טאָג ממשות'דיק דאָס זעלבע. נאָר אַפן וועג פון אַ ג ל ײ כ ן גראַנגל קאָן מען קעמפן מיט'ן וועלט=שלעכט פון געוואַלט, — דאָס איז אַ טרויעריקער מוסר=השכל פון דער פאַרגאַנגענער און איצטיקער געשיכטע. דער מאַנגל אין וועגן איז נאָך אַלײן ניט קײן באַרעכטיקונג פון דער געוואַלט, ער באַווייזט אָבער פאַר אונזער מאָראַלישן באַוואוסטזיין איר אומפאַרמײדלעכקייט.

שטייט דער מענטש כסדר מיט דעם אָ באַוואוסטזיין אין אַ קלעם צווישן צוויי בערג, ביידע גלייך שרעקנדיקע און גרויזאַמע. אַף איין באַרג — די אַלטע, אוראַלטע שטראַלנדיקע און דופטנדיקע וועלט, וואָס גיסט ביד רחבה די גאַנצע שמחה, אַלע פאַרבן און קלאַנגען פון לעבן אַף איין קליין הויפעלע מענטשן רייכע, בכבוד'יקע און געניטע. אָט דאָ, בײַ דעם הויפעלע איז די מאַכט איבער אַלע גאָבן פון דער נאַטור און פון דער געשיכטע, די קינציגע באַהערשונג פון אַלע מענטשלעכע טאַלענטן און כחות, די חוצפה'דיקע פאַראַכטונג צו די מאַסן און צו די ליידן פון אונטערטעניקע און האָרעפאַשנע; אַף אַלעמענס פאַרקריפלקייט וואַקסט דאָ אויף די שיינקייט פון יחידי=סגולה, אַף אַלעמענס שכל=געניטיקייט פון יחידים, אַף אַלעמעס נאָגעניש — זייער שמחה. פונקט ווי אין די אַלטרוסישע סאַגן האָבן די זיגער — די טאָטער געפראַוועט זייערע מאָלצייטן אַף די לעבעדיקע קערפערס פון די געפאַנגענע — אַזוי רוען די פאַלאַצן און בנינים פון די הולענדיקע פני אַף די לעבעדיקע קערפערס און נשמות פון די אַרבעטענדע. קינדער, וואָס ווייסן ניט פון קינדהייט, וויינענדיקע פרויען, וואָס ווייסן ניט פון שמחות, מענער, וואָס זײַנען ניט בכח צו העלפן זיי אין זייער טרויער — דאָס זײַנען אייביקע פיגורן אַפ'ן פראָנטאָן פון אונזער וועלט=בנין. גאָרקי'ס באָסיאַקעס, טשעכאָוו'ס אָנגעבייזטע מענטשן, היוגאָ'ס פאַרשטויסענע, דיקענ'ס קליינע מענטשן, נעקראַסאָוו'ס אָרימעלייט און דאָסטאָיעווסקי'ס ליידנדיקע — די אַלע פאַרפולן דעם פראָנטאָן. אַזוי פיל רייכקייט איז פאַראַן און ס'וואָלט געקאָנט זײַן אין דער וועלט, און אַזוי ווייניק ר ײ כ ע ! און אַזוי פיל אכזריות און שמחה=באַיד און פאַראַכטונג מצד די, וואָס פאַרמאָגן, צו אַלע אַנדערע, וואָס פאַרמאָגן ניט. און אַזוי זעלטן, אַזוי לאַנגזאַם ווערט פאַרשאָטן מיט גוטע געפילן דער אָפגרונט, אין וועלכן עס פליסט דער שטענדיקער שטראָם פון קעגנזייטיקער שנאה...

פאַרניכטן, פאַרניכטן עד חרמה די וועלט פון זינד און האַס — אַזוי דונערט די אייביקע שטים אין דער נשמה פון סאָציאַליסט. ניט טאָן עס, ניט ברעכן די דאָזיקע וועלט ביזן גרונט, ניט קעגנשטעלן קיין געוואַלט קעגן דעם אייזערנעם

כח פון דעם באַרג — דאָס וואָלט געהייסן אַקטיוו מ י ט ה ע ל פ ן איר, שטיצן איר, פאַרפעסטיקן, קעמפן פאַר איר!

און אָט איז אַ צווייטער באַרג, וואָס הייבט זיך אויף פאַר׳ן סאָציאַליסט. עס קאָכט שוין דער קאַמף קעגן אוראַלטן כח פון שלעכטס, מע רייסט שוין מיט צאָרן אַרויס זיינע גיפטיקע ציין. עס זיינען אַראָפ פון פאַרשאָלטענעם פּראָנטאָן די שווייגנדיקע פאַרטרויערטע פיגורן, זיי אַליין האָבן זיך אַריינגעמישט אין דעם סאַמע פלאַקער פון דער שלאַכט. מע באַזייטיקט פון דער אַרענע די געוועזענע וועלט־הערשער, איר גאַנצער שטח איז באַשאָטן מיט חורבות פון די געפאַלענע בנינים, ס׳טראָגט זיך אין הימל אַ קלינגענדיק ליד פון רעוואָליוציע איבער די מחנות פון די צונויפגעזאַמלטע מענטשן. צי איז מעגלעך אין דער וועלט אַ העכערער טריאומף פון גוטס?... און פלוצים זעהט דער שאַרפער בליק פון קעמפער, אַז ס׳ווערט גאָר פון דער וועלט ניט נעלם דער אַלטער לעבנס־שטייגער, נאָר עפעס דרייט ער זיך גאָר, דאַכט זיך, אום צום נייעם לעבן מיט זיין צווייטער זייט. ניטאָ דאָס איין כסדר׳דיקע גאַנצע ליידן פון געוועזענע קנעכט, נאָר ווידער וויזן זיך פיגורן פון ליידנדיקע קינדער, פרויען, וואָס ווייסן ניט פון פרייד, מענער אָפהענטיקע אין זייער נאָגעניש — פון לאַגער פון באַזיגטע. צוערשט פון די באַזיגטע, דערנאָך אויך פון די זיגער. ניטאָ שוין מער די אַלטע שנאה, האָט אָבער דער טייך פון שנאה, האָס און שפּאָט אומגעקערט צוריק זיין לויף, און פליסט ווידער אָן אַ אויפהער: פון נייע געפאַנגענע צו נייע באַלעבאַטים פונם לעבן. און די סומע, די רעאַלע סומע פון מענטשלעכע ענערגיע פון שלעכטס האָט נאָר געביטן איר פאָרם, און אַפנים לגמרי ניט פאַרקלענערט זיך. די פעסטע הענט פון טויטן פאַרכאַפּן אַלץ נייע און נייע טיילן פון דעם נייעם, וואָס ווערט געבוירן אין קאַמף. און עס דאַכט זיך דאַן, אַז די גאַנצע אַלטע וועלט, ווי זי שטייט און גייט, באַזעצט זיך ווידער מיט עפּעס אַ שדים־שפּיל אין די ריסטאַוואַניע פון דעם זיך בויענדיקן בנין. און טונקל, פינסטער איז דער באַרג.

אין דער תקופה פון אַנטשיידנדיקן קאַמף שטייט שטענדיק דער סאָציאַליסט אין דעם אָ קלעם צווישן צוויי בערג, צווישן באַוואוסטזיין פון דער אוראַלטער געוואַלט און פון דער רעוואָליוציאָנערער. אין בלוט און שמוץ דערהייבט זיך פאַר אים די גאַנצע אַלטע וועלט פון געוואַלט. פאַרטרויערט שטייט אָבער פאַר אים אויך דאָס ערלעכע געזיכט פון דער רעוואָליוציע. וואָס זאָל מען טאָן? וואו איז דער אויסוועג? דער סאָציאַליסט ו ו י י ס ט די צווייענדיקייט, ער גלייכט זיך אָבער ניט צו דעם בורידאַנישן אייזל, וואָס וואָלט זיך אָפּגעזאָגט פון יעדן באַשלוס אין יאוש פון מאָראַלישן אויסוואַל. דאָרטן וואָלט אַ דאַנק דעם דאָזיקן אָפּזאָג געשטאָרבן נאָר דער חמור, דאָ וואָלט ער באַטייט — די אונטערשטיצונג

פון דער אַלטער וועלט. און מיר ווייסן דאָך דעם חילוק פון צווייערליי מינים פון געוואַלט. די אַלטע געוואַלט — דאָס איז אַ קראַנקער שוץ פון עבדות, די נייע — אַ קרענקלעכער וועג צו דער באַפרייאונג, אַ קרענקלעכער אויסוועג פון קרייז. דאָרטן איז זי געווען אַ שטענדיקער באַשטאַנד־טייל פון לעבן־שטייגער, דאָ — אַ צייטווייליקער קאַמף־מיטל. דאָרטן פלעגט זי זיך ברייטערן אָדער שמעלערן מיט איין ציל נאָר — בכדי אָפּגעהיט צו ווערן אַף אייביק. דאָ זוכט זי פאַר זיך באַגרענצונגען, בכדי צו פאַרטיליגן זיך אַליין מער און מער. דעריבער דריקן מיר אויס אונזער באַשלוס אַזוי: מיר נעמען אין אונזערע הענט דאָס געווער פון געוואַלט, בכדי צו מאַכן איין מאָל פאַר אַלע מאָל מיט איר אַ סוף, ווייל קיין אַנדער קאַמף־מיטל קען איר איז ניט בנמצא.

דאָ איז אַ אָפענער מאָראַלישער וואונד פון דער רעוואָליוציע, דאָ איז — איר אַנטינאָמיע, איר אינערלעכער שמערץ און סתירה. דער פאַטאָס פון הייליקן צאָרן, פון גרויסער ליבע צו מענטשן און פון מסירת־נפש אין קאַמף זיינען ניט בכח איינצושלינגען דעם נייעם שמערץ און צער, וואָס ווערן אין קאַמף געבוירן, מאַכן זיי כלא היו, פאַרשמעלצן אין פייער דעם גאַנצן ברען פון די נייע טרויעריקע געדאַנקען־געפילן. ניט אינטלעכע צווי טייכן גיסן זיך אַלעמאָל ערגיץ וואו צוזאַמען, ניט אַלע נשמה־מחלוקות ווערן תמיד בטל אין אַ אייניקייט. אין אַ רעוואָליוציאָנערע תקופה איז פאַראַן אַ שטענדיקע אַנטינאָמיע צווישן דעם גייסט פון סאָציאַליזם און די ממשות׳דיקייט פון געוואַלט. און ערשט שפּעטער, בעת ס׳הייבן זיך אָן צו לעשן די לעצטע קוילן פון רעוואָליוציאָנערן האַלץ־שייטער, וועט קומען דער שלום אין דער נשמה.

XX.

דעריבער, בעת מיר שטעלן זיך אפן אַלטן וועג פון געוואַלט, טאָרן מיר אַף קיין איין רגע ניט פאַרגעסן איר געפערלעכע נאַטור. די צוואַנגען פון יענער אַנטינאָמיע קענען פונאַנדערגערוקט ווערן דורך דער צוניפקוועטשונג פון געוואַלט. באַ איר אָנווענדונג מוזן מיר אַזוי שטאַרק באַגרעניצן און אומצאמען איר, זי זאָל ניט זיין ביכולת צו ווערן אַ המשך פון אַלטן, זי זאָל ניט פאַרהאַרטעוועט ווערן אַלס סיסטעם און לעבן־שטייגער, הינטער איר רוקן זאָלן ניט אויסוואַקסן קיין געשפענסטן פון עבר; אויב ניט — וועלן מיר און אַלע אַנדערע פרעגן: למאי זשע דאַרף מען דעם גאַנצן בייט? — דעריבער דאַרף די געוואַלט זיין קורץ (ווי אַ בליץ), באַגרעניצט, פאַראַנטוואָרטלעך. זי קומט נאָר אין דרינגלעכסטער רעוואָליוציאָנערער שעת־הדחק, זי ווערט אָנגעווענדעט נאָר אַף וויפיל עס איז נויטיק בכדי אָפּצוואַרפן אָדער ברעכן די אַלטע וועלט, בקיצור — זי איז לויטן תוך אַ פאַרטיידיקונג־מיטל. אפילו דאַן, בעת עס דאַכט זיך אויסערלעך, אַז זי גרייפט אָן די קלאַסן־פאָזיציעס פון שונא, ווייל אין דער

אמתן איז דאָך די גאַנצע וועלט פון דער בורזשואַזער געוואַלט ניט מער ווי אַ סיסטעם פון שטענדיקן אָנגריף אַף די וועלט פון די באַ׳עול׳טע. צעוואַרפנדיק די אַלטע וועלט, פירן זיי אייגנטלעך נאָר די אייגענע און אַלמעכטשלעכע פאַרטיידיקונג. אָבער אויך אין דעם צושטאַנד פון געצוואונגענעם שויץ דאַרף די געוואַלט ניט אַרויסגיין פון די גרעניצן פון דעם, וואָס איז באמת׳ן נויטיק*). דער קאַמף פירט זיך ניט דערפאַר, מע זאָל פאַרנעמען די פּאָזיציעס פון דער בורזשואַזיע און זיך אַף זיי פאַרפעסטיקן. נאָר דערפאַר, די דאָזיקע פּאָזיציעס זאָלן צעשטערט ווערן, זיי זאָלן פאַרוואַנדלט ווערן אין מענטשלעכע. און דוקא דערפאַר טאָר די רעוואָליוציאָנערע אַרמיי ניט האָבן קיין שום אַנדערע „מיליטערישע" געפילן אַחוץ דער שנאה צום אַלטן און דער ליידנשאַפטלעכער שטרעבונג צום נייעם, זי טאָר ניט וויסן פון נקמה און האַס צו מענטשן.

אין דעם אָ פאַרטיידיקונג־כאַראַקטער ליגט טאַקע דער חילוק צווישן דער געוואַלט און טעראָר. מיר האָבן אויבן געזאָגט, אַז לויט זייער מהות איז צווישן זיי קיין נפקה מינה ניטאָ, אַז עס באַשטייט צווישן זיי גאָר אַ אונטערשיד אין כמות. אַזוי איז עס טאַקע. דערפאַר איז אָבער בלי שום ספק פאַראַן צווישן זיי אַן׳אַנדער חילוק. — דאָס איז די סביבה, אין וועלכער זיי ווערן אָנגעווענדעט. דער אונטערשיד צווישן שווערד און לאַפּעטע, מעסער און אַקער באַשטייט דאָך ניט אין זייער עצם־נאַטור, נאָר אין דער ציל וואָס צוליב זיי באַנוצט מען זיך מיט זיי. דער אייגענער מעטאַל קאָן אַקערן און טויטן, צעשטערן און בויען. אויך דער טעראָר און די געוואַלט, וואָס זיינען ענלעך לויט זייער נאַטור, ווערן לכתחילה געבוירן מיט פאַרשיידענע כונות און ברענגען צו פאַרשיידענע רעזולטאַטן. איינע און די זעלבע נאַטור האָבן זיי ביידע; נאָך מער — כמעט אַף איינעם און דעם זעלבן אופן קענען זיי ביידע זיך אויסערלעך אַנטפּלעקן; מיר דערקענען אָבער זיי ביידן לויט זייער אינערלעכער באַשטרעבונג. ס׳קען זיין מי יודע ווי ברענענדיק די אָנווענדונג פון געוואַלט — פונדעסטוועגן טראָגט זי אַף זיך דעם שטעמפּל פון אויפגעצוואונגענער אומפאַרמיידלעכקייט. זי איז דעפענזיוו, זי שטרעבט צו דער זעלבסטבאַגרענצונג. די געוואַלט איז קודם כל אַ געוואַלט איבער זיך אַליין, דערפאַר שטרעבט זי זיך צו באַגרענצן, דערפאַר וואַרפט זי זיך ניט אין אַלע זייטן, שאַפט זיך ניט קינצלעך קיין שונאים, ציט ניט אַריין אין קרייז דורך שרעק און איינשרעקונג קיין נייע שיכטן פון דער באַפעלקערונג. זי איז געריכטעט קעגן אירע באַשטימטע קעגנער. זי וויל ניט דערלייכטערן

*) יוריסטן ווייסן, אַז אין אַ אַנדער פאַל באַקומט זיך די דערשיינונג וואָס הייסט „עקסצעסן פון נויטווער".

איר אויפגאַבע מיטן פאַראייניפאַכטן מיטל — מיט דער ברייטער פונאַנדערוואַרפונג פון נעץ; אדרבא, זי מאַכט איר אויפגאַבע נאָך שווערער, ווייל זי האַלט, אַז בעסער איז באַפרייען צען שולדיקע איידער פאַ'משפּט'ן איין אומשולדיקן. דערביי (און טיילווייז — מחמת דעם) איז די געוואַלט אַ מין קרבן און איז מכפּר אַפן חטא. זי ווערט ניט אָפּגעגעבן אין רשות פון אַ ביוראָקראַטישער מאַשין, וואָס געברויכט איר קעגן דעם לעבן פון צווייטן; זי אַליין שטעלט זיך כּסדר אונטער דער באַדראָאונג מיט געוואַלט פון דעם אַנדער צד. געוואַלט — דאָס איז אַ באַריקאַדע, אַ צוויי-קאַמף, אַ פּרייוויליקער בירגערקריג, אַ שאַפונג אין דער צעשטערונג. און דער טעראָר? עס מעג זיין מי יודע ווי ווייך זיין צופעליקע אַנטפּלעקונגפאָרם — שטענדיק האָט ער אַ אַגרעסיוון, אָנגרייפנדיקן כאַראַקטער, ער איז פאַרשווענדעריש אין דער געוואַלט. ער ווייסט ניט פון קיין אינערלעכן קאַמף, און לאו די וואָס ער שטרעבט ניט צו קיין זעלבסטבאַגרענצונג, — זעט ער נאָר ווי צו פאַרברייטערן זיין ספערע. דורך דער איינשרעקונג און טעראָריזירונג פון אַ אומבאַשטימטער צאָל מענטשן (וואָס איז מיט אים, פאַרשטייט זיך, פאַרבונדן) פאַרגרעסערט ער אַף אַ קינצלעכן אופן זיין ספערע, ער דערלייכטערט זיין אויפגאַבע דורכן ברוטאַלן מיטל פון שטענדיקן קלאַפּ איבערן גאַנצן כּלל, און ס'איז באַ אים רעכט בעסער צו פאַר'משפּט'ן צען אומשולדיקע איידער צו באַפרייען איין שולדיקן. ס'פאַרשטייט זיך, אַז קיין שום קרבן קאָן מען אין אים ניט איינזען, ווייל זיינע טרעגער, וואָס שטרעבן ניט צו זיין פאַרקירצונג, איילן זיך ניט אויסצופירן אים אַליין, פאַרוואַנדעלנדיק אים אין אַ ביוראָקראַטישן פייניקונג-עניין. שאַפנדיק זיך אַליין נייע שונאים און געפינענדיק זיך כּסדר אין אַ מצב פון אָנגריף, איז דער טעראָר אַ שטענדיקער טרעגער פון שנאה און נקמה, פון קאַמף קעגן דער אָרדנונג ווערט ער מגולגל אין אַ קאַמף קעגן מענטשן. אויב די געוואַלט איז אַ באַריקאַדע, איז דער טעראָר — אַ פייניקונג-קאַמער, דאָס איז אַ מלוכה-קריג, אַ צעשטערונג אין דער שאַפונג. די געוואַלט איז קאָנצענטרירט און איינגעטיפט אין זיך אַליין; איר פּנים איז צאָרנדיק, פייניק און פאַרטרויערט, ווייל תּמיד טראָגט זי אין זיך דעם באַוואוסטזיין וועגן דער אינערלעכער ציל פון אידעאַל, דעם שטענדיקן אָנדענק וועגן אים, דעם וואונש אים ניט מחלל צו זיין מיט אַ איבעריקן טראָט. דער טעראָר אָבער איז צערליאַסטשעט און חוצפּה'דיק, אויבערפלעכלעך און אָן געדאַנקען, און דער פּרינציפּ זיינער איז אַ גרימצאָרנדיקער, אַ מענטשן-פיינדלעכער. ווייל ער ווייסט ניט און וויל ניט וויסן פון קיין אינערלעכע געבאָטן פון אידעאַל און פון זיינע תּביעות. דערפאַר טאַקע האָבן די טרעגער פון דער געוואַלט מיטלייד באַ ענויים און בלוט, זיי קרענקען מיטן צער פון די קרבנות, ניט שעמענדיק

זיך פֿאַר זייער שוואַכקייט. סטיכייאיש, אָן שום סיבות, פֿון דער „שטים פֿון בלוט“ אַליין. דערביי שאַפֿן זיי אָבער אויך די זאַך פֿון דער רעוואָליוציע און זיינען ווייט פֿון יענעם מאָראַלישן נשמה־צושטאַנד, וואָס ווייסט נאָר פֿון די דאָזיקע רחמנות־געפֿילן און פֿאַרגעסט צוליב זיי די אַלגעמיינע צרה פֿון לעבן (טאָלסטאָוציעס), אָדער פֿאַרלירט דעם מאַסשטאַב פֿון געוואַלט (רעפֿאָרמיסטן). די אַמאָראַליסטן פֿון טעראָר זיינען אָבער דאָס רוב פֿרעמד צו די געפֿילן אָדער זיי ווילן פֿון זיי ניט וויסן, און דער „סענטימענטאַלער“ טעראָריסט איז אין פֿלוג ניט משנה דעם אַלגעמיינעם בילד. דערפֿאַר איז די געוואַלט אפֿשר געפֿערלעך פֿאַרן סאָציאַליזם, זי איז אָבער ניט קיין טויט־געפֿאַר, דער טעראָר איז אָבער אַ סכנות־מות ממש.

מיר זאָגן נאָך אַ מאָל, אַז איינע און די זעלבע מעשים קענען זיינע אַנטפֿלעקונגען סיי פֿון טעראָר און סיי פֿון געוואַלט, און קיין שום אויספֿאָרשונג איז ניט בכח פֿעסטצושטעלן לכתחילה קיין נייע סימנים פֿון חילוק צווישן זיי. נאָר דער מאָראַלישער חוש (דאָס אונטערבאַוואוסטזיניקע געפֿיל פֿון הסכם צווישן די מעשים און דעם אידעאַל), וואָס איז פֿאַרשיידן באַ פֿאַרשיידענע מענטשן, קאָן מאַכן אַ חילוק צווישן זיי לויט זייער דינאַמישער באַשטרעבונג. פֿאַראַן אָבער איין מין געוואַלט, וואָס אין אים שפיגלט זיך שטענדיק אָפ דער טעראָר אַלס אַזעלכער, דאָס איז דער טויט־שטראָף, די מיתה פֿון באַזונטן לויטן באַפֿעל פֿון זיגער. ווייל אויב מיר פֿאַראורטיילן איטלעכע געוואַלט ווייל זי הייבט אַ האַנט אַפֿן מענטשלעכן כבוד און פֿאַרשאַפֿט אים שמערצן, — איז דאָך די מיתה — די באַזייטיקונג פֿון לעבן — די דאָפלטע, לעצטע און אַנטגילטיקע פגיעה אין מענטשן. און ווייטער — אין דער אָדער יענער מאָס קאָן מען דאָך יעדע געוואַלט מיט דער צייט מבטל מאַכן, מע קאָן געבן דעם מענטשן אַ אומערוואַרטענע אויפֿבליהונג אין עתיד (און דאָס איז אין אַ געוויסער מאָס מכפר אַף די געוואַלט!), דאָס אַלץ איז אָבער נאָר כל זמן ס'איז אָפגעהיט דעם מענטשנס לעבן. דער שטראָף אָבער, וואָס נעמט באַם מענטשן אָפ זיין לעבן, דערנידעריקט אים אָן אַ שיעור שוין פֿאַרן טויט, שטעלנדיק אים אַ אומבאַהאָלפֿענעם און אומבאַוואָפֿנטן אונטערן חלף פֿון מענטשן (ניט פֿון דער כטיבע אפֿילו); ער פֿאַרשאַפֿט אים די גרעסטע יסורים, לעשנדיק מיט כוונה און איינמאָל פֿאַר אַלעמאָל די פֿייערס פֿון זיין לעבן. דער טויט־שטראָף דערנידעריקט און פֿאַרטיליקט זיין קרבן, גרייטנדיק זיך בפֿרהסיה; און כמעט אין דער זעלבער מאָס איז זי פוגע די אַלע, וואָס ווייסן פֿון איר, ווען זי ווערט דורכגעפֿירט פֿאַרבאַהאַלטענערהייט. אין אַלע אַנדערע געביטן פֿון געוואַלט, ווערט דער טעראָר דערקאָנט נאָר אין דער אינערלעכער באַשטרעבונג, אָדער אין דער גרעסטער קאָנדענסירונג פֿון געוויינטלעכן מין געוואַלט. דער טעראָר

האָט דאָרטן אָבער דעם זעלבן אָביעקט — דעם קעגנער (דעם מענטשן). בײַ טויט־שטראָף פֿאַרטיליקט דער טעראָר דעם ע צ ם אָביעקט גופֿא, ד. ה. ער דערגרייכט דעם מ אַ ק ס י מ ו ם פֿון געוואַלט, וואָס מע קאָן זיך פֿאָרשטעלן. דער גאַנצער גרויל פֿון טויט־שטראָף באַשטייט אָבער אין דעם, וואָס זײַן החלטה און זײַן טאַט איז שוין ניט צו פֿאַרבעסערן, אַז קיינמאָל וועט שוין קיינער ניט זײַן בכּח אָנצוצינדן פֿונדאָסנײַ די פֿאַרלאָשענע זון, און אַף אַזאַ אופֿן ווערט פֿאַראייביקט די דערנידערונג פֿון מענטשן און די עוולה, וואָס מע איז באַגאַנגען. הרג'ען אַ מענטשן — דאָס איז אַלעמאָל דער ערגסטער נסיון פֿאַרן סאָציאַליזם. ווײַל גייענדיק לשם דער אויפֿלעבונג פֿון לעבעדיקן מענטשן, שטויסט ער זיך דאָ אָן אַף זײַן ערגסטער סתירה. אויב דאָס קומט אָבער פֿאָר אין שלאַכט, אין אַ באַריקאַדישער און דירעקטער מלחמה, וואו איטלעכער פֿון די קעגנער קאָן ווערן אי דער שלאָגער אי דער קרבן, וואו ס'איז ניטאָ קיין פֿאַרויס־באַשטימטע מפּלה, און ס'זײַנען פֿאַראַן גלײַכע האָפֿנונגען אַפֿן לעבן, ס'איז דעריבער ניטאָ קיין באַליידיקונג פֿון מענטשן — דאָרטן איז ניטאָ קיין טויט־שטראָף, ס'איז פֿאַראַן אַ קאַמף, און אין לויף פֿון קאַמף ווערט דאַכט זיך נעלם דער עזות'דיקער גייסט פֿון געוואַלט. אָבער טויט־שטראָף, — אַ מיתה פֿון אויבן, רואיקערהייט און לייכט, אָן אַ שום פֿאַרטיידיקונג אַלס ענטפֿער, אַזאַ טויט איז אַ אומדערלאָזבאַרע געוואַלט, דאָס איז — ט ע ר אָ ר. זײַן צע־עסנדיקע ווירקונג פֿ אַ ר דעם אַקט, זײַן לעצטע און גרעסטע מאַקסימאַלישקייט, די פֿולקומע אוממעגליכקייט אים אויסצובעסערן דערנאָך — דאָס אַליין מאַכט אים פֿרעמד פֿאַר דעמיעניקן, וואָס ז ו כ ט ד י מ אָ ס פֿון דער געוואַלט. דערפֿאַר איז ער געבוירן, פֿאָראויס באַשטימט פֿאַרן טעראָר.

יאָ, וועט מען אונז זאָגן, ס'איז לייכט צו מאַכן אַ חילוק צווישן טעראָר און געוואַלט, אין טיפֿזיניקער חקירות קאָן מען פֿירן די האָזיקע פֿונאַנדערגרענצונג נאָך ווייטער. וואָס זשע זאָל מען טאָן אָבער אין דער ר ע אַ ל ע ר סבֿיבֿה פֿון דער רעוואָליוציע? ווי זאָלן מיר טאָן, אויב גראַד דער טעראָר, און קודם־כּל — דער טויט־שטראָף זײַנען אונז נויטיק, בכדי צו פֿאַרפֿעסטיקן, צו פֿאַרזיכערן, אפֿילו צום ראַטעווען די רעוואָליוציע? וואָס טוט מען, אויב די נ ו צ ן פֿון דער רעוואָליוציע שטייען אין ניגוד מיט אונזערע מסכּנות? די רעוואָליוציע איז למשל ענג אַרומגערינגלט; עס בושעווען און שטורמען די קאָנטר רעוואָליוציאָנערע כוואַליעס אַרום אירע נאָך ניט פֿאַרפֿעסטיקטע ווענט. די רעוואָליוציע, וואָס הייבט זיך לאַנגזאַם אויף פֿון דעם שוים, איז באַלאַגערט. ניט גענוג שטאַרק זײַנען נאָך די הענט פֿון די קעמפֿער, ניט פֿעסט זייער גייסט, זיי געדענקען נאָך

די תאווֹת און באַדרויאונגען פון אַלטן לעבן. אין דער פעסטונג הערשט הונגער, גרויסע קרבנות דאַרף מען ברענגען בכדי מע זאָל איבערגיין צום נייעם, און פון דאָרטן, פון הינטער די ווענט, רופט מען צוריק צום אַלטן. קלוג און אכזריות׳דיק איז דער פיינט, זיינע מרגלימד רינגען דורך אפילו אין דער רעוואָליוציאָנערער מחנה, אַ שלאַפקייט גנב׳עט זיך אַריין אין דער נשמה און שעפטשעט וועגן אונטערנעבן זיך. דער פיינט קאָן אַ קלאַפּ טאָן פון הינטן, ער קאָן צעשטערן די רייען, אַראָפּשטופּן די משא, וואָס מע האָט מיט אַזאַ מאַטערניש אַרויפבאַקומען אף אויבן. און אָט איז געקומען אַ געפערלעכער מאָמענט, מע דאַרף האַנדלען גיך און ענערגיש, אַ פאַרשפעטיקונג, לאַנגזאַמקייט אָדער וואַקלעניש וועלן אַלץ אומברענגען... און דאָ הילכט אַ רוף צווישן די קעמפער: צום ט ע ר אָ ר! פאַרטיליקן, צעשמעטערן, באַזייטיקן דעם שונא אף אייביק! די נוצן, נויטווענדיקייט און צוועקמעסיקייט פון דער רעוואָליוציע פאָדערן עס, ווער זשע קאָן זיך שטעלן אַנטקעגן דעם דאָזיקן רוף *).

---

*) צי קומט ניט פאַר אַזאַ מין דיאַלאָג צווישן איוואַן און אַליאָשאַ קאַראַמאַזאָוו? איוואַן זאָגט: „אָט לעבט אַ גענעראַל בא זיך אין הויז מיט 2 טויזנט נפשות... הונדערטע רהינט... און אָט האָט אַ הויף-יינגל, אַ קליין יינגל פון 8 יאָר סך-הכל שפילנדיק זיך אַ יאָגנעטאָן אַ שטיין און צעקלאַפּט אַ פוס באַם גענעראַלס געליבטן געיעג-הונט. „פאַרוואָס הינקט מיין געליבטער הונט?“ זאָגט מען, אַז דאָס יינגל, הייסט עס, האָט אַ וואָרף געטאָן אַ שטיין, געטראָפן אים אין פוס. „אַ, דאָס ביסטו“, האָט אים דער גענעראַל באַקוקט: „נעמט אים!“ גענומען אים, גענומען בא דער מאַמען, אַ גאַנצע נאַכט איז ער אָפּגעזעסן פאַרשפאַרטערהייט, אף מאָרגן פאַרטאָג פאָרט עס דער גענעראַל אַרויס אפן געיעג אין פולן פאַראַד... אַרום האָט מען צונויפגענומען דעם גאַנצן הויף מענטשן, לשם מוסר, און פאַר אַלעמען — די מוטער פון דעם שולדיקן יינגל. פירט מען אַרויס דעם אינגל, אַ טונקלער, קאַלטער, נעפלדיקער האַרבסטאָג, ווי געבוירן פאַר אַ געיעג. דעם יינגל האָט דער גענעראַל געהייסן אויסטאָן, טוט מען אויס דאָס קינד אינגאַנצן נאַקעטערהייט, ציטערט ער, ניט באַם זינען פון שרעק, האָט מורא אַ פּיפּס טאָן... „יאָגט אים“ באַפעלט דער גענעראַל. „לויף, לויף“ שרייט מען אים צו. לויפט דאָס יינגל. „אַטו“ מאַכט דער גענעראַל אַ ויצעקו, און טוט עס אַ וואָרף אף אים די גאַנצע עדה הינט. אף דער מאַמעס אויגן האָט מען אים צום טויט פאַריאָגט, און די הינט האָבן אים אף שטיקלעך צעריסן... דערנאָך האָט מען, דאַכט זיך, איבער גענעראַל באַשטימט אַ אַפּטרופּסות... נו? איז וואָס זשע טוט מען אים? צעשיסן? צעשיסן לשם דער באַפרידיקונג פון מאָראַלישן געפיל? זאָג, אַליאשקע“. „צעשיסן“ האָט שטיל געזאָגט אַליאשקע מיט אַ בלייכן, עפעס אַ מין צעקרימטן שמייכל. (דאָסטאָיעווסקי. די ברידער קאַראַמאַזאָוו).

**) צו אָפט פלעגט מען זיך סומך זיין אַף בלאָק׳ס „צוועלף“ בכדי מלמד זכות זיין אַפן טעראָר אין דער רעוואָליוציע. דערביי טייטשן אויס די פאָעמע פון פאַרשיידענע זייטן אָבער אַפן זעלבן אופן סיי די טעראָריסטן-פריינד פון

מיר קענען און מ י ר מ ו ז ן זיך דאָן שטעלן אַנטקעגן! ניט ווערן פֿאַר־שכּורט דורך דער רגע פֿון שרעק און שׂנאה, זיך ניט לאָזן פֿאַרפֿירן דורכן פֿאַלשן רוף נאָך הילף, ניט איבער׳חזר׳ן מיט פֿאַרמאַכטע אויגן אַלע מעשׂים פֿון דער אַלטער וועלט. ווייל יאָגנדיק זיך נאָך דער רעטונג פֿון אונזער זאַך, קענען מיר נאָך אינגאַנצן פֿאַרלירן איר נשמה און זין. קוים וועלן מיר איינמאָל אַרויסרופֿן דעם אונטעראירדישן גייסט פֿון אכזריות, איינמאָל אַרויסלאָזן פֿון די שטייגן אַף דער אַרענע די ניט איינגעשטילטע אינסטינקטן פֿון דער אוראַלטער חיה — איז שוין אַ גרויסע שאלה, צו וועלן מיר זיי ווידער באַהערשן. ניט אַלע זיינען דאָך געגליכן צו משה׳ן, וואָס ברענגט מיט זיך אין לעבן די לוחות נאָך אַ פֿערציק־טאָגעדיקן הונגער. פֿעלקער, וואָס בלאָנדזשען אום אין רעוואָליוציאָנערן מדבּר, אויסגעברענט פֿון טעראָר, וועלן ניט ביישטיין דעם נסיון, ניט גובר זיין דעם יצר־הרע. געבויגענע פֿון טויטער לאַסט פֿון מדבּר, וועלן אַזעלכע קעמפֿער ניט קומען אין הייליקן לאַנד אַלס לעבעדיקע שעפֿער פֿון סאָציאַליזם. קעגן דעם ת כ ל י ת פֿון דער רעוואָליוציע, וועגן וועלכן עס ליאַרעמט אַזוי די שרייעדיקע ממשות׳דיקייט, טרעט אויף שטיל און אומ־באַמערקט צוערשט דער א מ ת פֿון דער רעוואָליוציע, איר פֿאַרבאָרגענער געדאַנק. עס וועט זיך ענדיקן דער הייסער קאַמף, די מידע שווערדן וועלן זיך

דער רעוואָליוציע, סיי אירע שׂונאים. די ערשטע האָבן אָנגעוויזן אַף דעם, אַז בלאָק האָט אין געשטאַלט פֿון זיינע צוועלף רויטגוואַרדייער מ ל מ ד ז כ ו ת געווען אַף אַלע געוואַלט־טאַטן און ווילדערייען פֿון דער רעוואָליוציע; אין דעם זין זיינען די צוועלף געווען פֿאַר זיי סימבאָלן, „אַפּאָסטאָלן" פֿון דער רעוואָ־ליוציע. די אַנדערע, די שׂונאים, האָבן אָ פּ ג ע ל י י ק נ ט די רעוואָליוציע, ווייל זי האָט זיך פֿאַר זיי סימבאָליזירט אינגאַנצן אין ד צוועלף צעבושעוועטע רויט־גוואַרדייער. אונז קומט עס אויס אַנדערש: נ י ט ק ו ק נ ד י ק אַף די מעשׂים פֿון זיינע צוועלף איז בלאָק מקבּל געווען די רעוואָליוציע, און ניט צוליב זיי נאָר לשם די אַנדערע, די מיליאָניקע סטיכייאישע מאַסן, וואָס האָבן אַנדערש געשאַפֿן זייער באַפֿרייאונג, האָט ער איר זיין רעליגיעזע באַהייליקונג געגעבן. דער סימבאָל פֿון דער רעוואָליוציע איז געווען פֿאַר אים ניט אין די דאָזיקע צוועלף, נייערט אין יענע ניט־געזעענע, וואָס האָבן זיך ניט באַוויזן אפֿן גאַס אין דער ווילדער נאַכט. דער חילוק צווישן די טעראָריסטן פֿון דער רעוואָליו־ציע און די אַלע וואָס האָבן געפֿילט אַזוי ווי בלאָק (איך האָב דאָ בּדעה איוואַ־נאָוו־ראַזומניק, אַנדריי בעלי א. אַנד.) באַשטייט אין דעם, וואָס די ערשטע זיינען מ ל מ ד ז כ ו ת אַף דער רעוואָליוציע אין אַלץ, די צווייטע אָבער אַ ק צ ע פּ ־ ט י ר ן איר. דעריבער באַציען זיך די ערשטע פּאַסיוו (אָדער נאָך ערגער) צו אַ ל ע אירע אַנטפּלעקונגען, די צווייטע ווילן אַקטיוו איר רייניקן, די צווייטע ש ט ע ל ן מאָראַלישע פֿאָדערונגען פֿאַר דער רעוואָליוציע. דער סוף פֿון בלאָק׳ס לעבן האָט דערוויזן, אַז אין זייערע פֿאָדערונגען גייען זיי ניט אַף קיין פּשרות.

צי טאָן צוריק צו זייערע שיידלען, אויגן, פאַרבלענדעטע פון שרפות, וועלן ווידער ווערן זעהענדיק, — און דאן ערשט וועלן זיך ווייזן די פאָלגן פון דער באַליידיקונג פון דעם אָ אמת. דער „תכלית“, וואָס שטעלט אויף די קאָלאָנעס פון היכל, ברענט אים אינווייניק אויס. דער היכל וועט זיין ליידיק!

וואָס טוט מען אָבער, אויב מע קאָן ניט אַנדערש איינשטעלן די קאָלאָנעס פון היכל, אויב אָן דעם טעראָר קומט קיין זאַך ניט אַרויס? אף דעם האָבן מיר איין תשובה: דאן דאַרפן מיר די גאַנצע זאַך ניט האָבן! דאַן זאגן מיר זיך אף א צייט אָפּ פון דער רעוואָליוציע און פון סאָציאַליזם. הייסט עס אונזער צייט איז נאָך ניט געקומען, די מענטשן זיינען נאָך ניט רייף פאַר דער פאַרווירקלעכונג פון אונזער זאַך; הייסט עס — די פאַרווירקלעכונג פון די אידעאַלן שטייט נאָך ערשט פאָר אין עתיד. טאָ לאָמיר זיך בעסער מודה זיין, אַז מיר האָבן זיך טועה געווען אין חשבון פון דער צייט, איידער באַשטיין דוקא אף אונזער טעות און פאַרווירקלעכן אים מיט געוואַלט. בעסער מתקן זיין די טערמינען איידער געבוירן אַ פאַרזעעניש. יעמאָלט וועלן מיר זיך בעסער אומקערן צוריק צו אונזער ראָליע, צו דער דערציאונג פון רעוואָליוציאָנערן באַוואוסטזיין, צום סאָציאַליסטישן פּרעדיגט, צו דער אָנפירונג אין דעם אָנוואַקסנדיקן קאַמף. בעסער איז צו האָבן פאַר זיך אין אונזער וועג דעם שיינעם פּרצוף פון סאָציאַליזם, איידער שלעפּן הינטער זיך זיין צעקאַלעטשעטן גוף. יעמאָלט איז עס ניט קיין קאַפּיטוליאַציע פון אונזער צד, נאָר ס'איז אונזער טריאומף. ווייל בעת מיר טרעטן אָפּ פון דער תיכפ׳דיקער שאַפונג, טוען מיר עס נאָר בכדי בעסער צוצוגרייטן די דאָזיקע שאַפונג אָן טעראָר. — איז אָבער עפּעס אַזוינס מעגלעך?

אויב איך וואָלט געהאַלטן אַז אָן דעם טעראָר וואָלט דער סאָציאַליזם בכלל אויך שפּעטער קיינמאָל ניט געקאָנט פאַרווירקלעכט ווערן, וואָלט איך זיך אויך פון אים אָפּגעזאָגט אַף אַלעמאָל. ווייל ניט דערפאַר צעברעכט מען די קייטן פון די פיס, בכדי צעשלאָגן מיטן האַמער די פיס, דעם גוף און די נשמה פון די געפאַנגענע. און אויב ס'וואָלט געווען נאָר איין וועג — בוגד זיין אין דעם אינערלעכן מהות לשם דעם אויסערלעכן דערפאָלג — וואָלט איך ניט איין רגע ניט געהאַלטן פון דעם דערפאָלג, און „מיטן גרעסטן דרך־ארץ גיב איך אָפּ צוריק דעם בילעט“ פון אַ סאָציאַליסט. מיר זיינען אָבער איבערצייגט און גלויבן, אַז נאָר דאָרטן דוכט זיך דער טעראָר אויס פאַר אַ נויטווענדיקייט, וואו דער סאָציאַליזם איז נאָך ניט צוגעגרייט דורך דער אַנטוויקלונג פון דעם מענשן הגם עס איז שוין פאַראַן די עקאָנאָמישע רייפקייט, (און וואו דער דערפאָלג פון סאָציאַליזם דאַרף זיך דורכלייגן אַ וועג ניט נאָר דורכ'ן כח פון זיינע דירעקטע קעגנער, נייערט אויך דורך די אינערלעכע שוואַכקייט פון די אַרבעטענדע אַליין).

אָבער גראַד דאַן, בעת ער איז ניט צוגעגרייט דורך די גייסטיקע אַנטוויקלונג פון די מענטשן, וועט אים דער טעראָר לחלוטין ניט העלפן. דערשלאָגנדיק זיך צו דער אויסערלעכער טעכנישער הצלחה, וועט ער זיך אָנשטויסן אַף אַ אינערלעכע מאָראַלישע קאַטאַסטראָפע. אויב אָבער דער סאָציאַליזם אַלס אידעע און מאָראַלישע שטרעבונג וועט זיך דורכפלעכטן מיט די ברענענדיקסטע לעבנס־הצטרכותן און וועט אַף אַנ׳אמת׳ן באַהערשן די באַוואוסטזיין׳ס פון די מענטשן (אָדער ריכטיקער — די מענטשלעכע באַוואוסטזיינס וועלן אַליין טיפער אָנזאַפן מיט זיך די אידעע פון סאָציאַליזם), יעמאָלט וועלן זיי שוין אין זייער רעוואָלוציע ניט זוכן דעם טעראָר, — דעם לייכטן, דעם לייכטסטן מיטל פון קאַמף. אָנשטויסנדיק זיך אַף אַ פאַרביסענעם ווידערשטאַנד מצד דער אַלטער וועלט, וועלן די קעמפער פאַר דער נייער וועלט *פאַרלענגערן* זייער וועג, זיי וועלן לאַוויר׳ן און זוכן אַנדערע קאָמפּליצירטע קאַמף־מיטלען. אָפּטרעטנדיק וועלן זיי גיין פאָראויס. ווייל זיי געדענקען דעם אינערלעכן זין פון קאַמף, זיי ווייסן, אַז דער לאַנגער וועג — איז דער קירצסטער.

צום גליק, איז עס אויך איצט אַזוי. אונזער תקופה — איז די צייט פון גרויסן רייף־ווערן פון נשמות, וואָס ווערן געשטאַרקט און געלויטערט אין צער און צאָרן. אָט דער פראָצעס קאָן פאַרטיפט און פאַראיידלט ווערן. אמת, די גרויסע מלחמה האָט אויסגעלערנט דעם מענטשן אכזריות, נאָר גראַד אין די, וואָס זיינען געלייגן אין די טראַנשייען און האָבן אין די שרעקלעכע און פייניקע טעג פון קריג איינגעזעהן איר גאַנצע אונמענטשלעכקייט און דערקענט — אינסטינקטיוו אָדער באַוואוסטזיניק, פון שטאַנדפונקט פון פאַרשיידענע אידעאַלן — אַ איינענעם ברודער אין דעם שונא, — גראַד אין זיי האָט זיך אָנגעזאַמלט אַ נייע, נאָך ניט געוועזענע פריער *גוטסקייט*. דאָס דאָזיקע שטורמישע רייף־ווערן איז שוין אין דער רוסישער רעוואָלוציע געווען, עס איז שוין אַ היסטאָרישער פאַקט, עס עקזיסטירט אויך איצט אונטער די דיקע שיכטן פון טעראָר. און ס׳קאָן זיין אַפילו, אַז די אָפּרייניקונג פון טעראָר און די אויסלעזונג פון זיינע הענט וועט איצט זיין אַ נייער סטימול פאַר דער דערהייבונג פון די נשמות. דערפאַר שטייט ניט פאַר אונז די דילעם, וואָס איז מחלל דעם מענטשן, און וואָס איז פאַר אונז געשטאַנען בנוגע צו דער *געוואַלט*: אָדער אַ רעוואָלוציע מיט טעראָר — אָדער די אַלטע וועלט. אָנערקענענדיק יענע דילעם (וועגן געוואַלט), האָבן מיר געזוכט און פאַרמאָגט איר גובר צו זיין מיטן באַוואוסטזיניקן כאַראַקטער פון דער געוואַלט, מיט איר רעטנדיקן אָנדענק וועגן די צילן פון סאָציאַליזם, און איר *רצון* זיך אַליין צו פאַרניכטן. די געוואַלט אַליין באַווייזט אין איר דינאַמיק די דילעם און ברענגט אַ דריטן אויספיר צום נצחון — די נייע וועלט. דערפאַר טאַקע איז אין איר *עצם מעשה* ניטאָ

קיין טויט־סכּנה פאַר'ן גייסט פון סאָציאַליזם. די דילעם אָבער בנוגע דעם טעראָר איז פאַר אונז לחלוטין ניט אנעמבאַר, ווייל ניט מיטן באַוואוסטזיין ניט מיט אָנדענק איז דער טעראָר ניט פאַרבונדן מיטן גייסט פון אידעאַל, וואָס איז פאַר אים אַ טויט, ווייל לויטן עצם מהות שטרעבט ער ניט צו קיין זעלבסט־באַגרענצונג און פאַרנעמט דעריבער מיט אַ טויט־קראַנקייט די מענטשלעכע נשמה. דערפאַר ווערט די דילעם ניט ליקווידירט אין דעם דריטן אויספיר, נאָר אומגעקערט — זי ווערט דורך אים אויסגעגלייכט, זי ווערט פאַרוואַנדלט אין אַ גלייכהייט; אין גאַנג פון דער אַנטוויקלונג ווערט דער טעראָר אַליין — די „אַלטע וועלט“ גופא, וואָס איז פריער געווען זיין קעגנזאַץ.

און דאָ טאַקע, אין דער דאָזיקער החלטה איז דער זעניט פון מאָראַלישן נסיון פון דער רעוואָלוציע. די דילעם — טעראָר, אָדער גאָרניט — אַקצעפּטירן מיר ניט. די איבערגאַנג־תקופה קאָן ניט ווערן קיין מאָראַלישער מדבר, פון וועלכן דער מענטש זאָל אַ נאַקעטער קומען אין געבענטשטן לאַנד, זי איז — אַ פּרוזדור, וואָס אין אים גרייט דער מענטש צו זיך און זיין דור צו דער ארץ־הקודש. פון שטאַנדפּונקט פון צוועקמעסיקייט און נוצלעכקייט מוז זיך דער תכלית אונטערגעבן דער עטיק פון סאָציאַליזם. אויב ניט — וועט די צוועקמעסיקייט זיין ניט צוועקמעסיק און די נוצלעכקייט — ניט נוצלעך.

ס'פאַרשטייט זיך — און דאָס איז באַשייַפערלעך פאַר יעדערן, — אַז אויך אין אונזער אינערלעך־מאָראַלישן שטאַנדפּונקט איז פאַראַן אַ פּאָזיציע פון „נוצן“. ווי זאָגן מיר? מיר האָבן געזאָגט, אַז יאָגנדיק זיך נאָך דער אויסערלעכער דערגרייכונג פון ציל, פאַרלירט דער טעראָר איר אינערלעכן זין, דעריבער פאַרלירט ער איר אינגאַנצן. מיר האָבן אונזערע טענות צום טעראָר ניט דערפאַר נאָר, וואָס ער באַליידיקט אונזערע געפילן און איז פוגע אין אונזער באַוואוסטזיין *), נייערט אויך דערפאַר, וואָס ער צעברעכט אין תוך די עצם־דערגרייכונג פון סאָציאַליזם, ווייל ער איז פאַר אים שעדלעך און געפערלעך אין אַ פיל־טיפערן זין. יאָ, אַזוי איז עס; און טאַקע ב'אמת'ן האָבן מיר די גאַנצע צייט געהאַט אין זינען נאָר די נוצן פון דער רעוואָלוציע. אָבער די אינערלעכע נוצן, און ניט די טעכנישע, פּאַרטייפּטע־אייביקע נוצן, און ניט די אויבערפלעכלעך־פאַרבייגייענדיקע, און דער דאָזיקער נוצן־שטאַנדפּונקט פאַלט טאַקע לגמרי צונויף מיטן שטאַנדפּונקט פון מאָראַל. פאַר די „טעכנישע“ רעוואָלוציאָנערן איז גענוג, אַז איטלעכער מיטל זאָל האָבן איין מעלה, פאַר אונז דאַרף ער האָבן צוויי.

*) דאָס האָבן מיר אויבן אָנגערופט מיטן נאָמען „מאָראַלישער סענטימענטאַליזם“.

ווייל פּונקט ווי זיי זיינען מיר פֿאַראינטערעסירט אין דער טעכנישער נוצלעכקייט פֿון די קאַמף=מיטלען (דערפֿאַר זיינען מיר מסכּים אַף געוואַלט=מיטלען), מיר שטעלן אָבער די לאָגישע און עטישע טראָפּ אַף די מאָראַלישע נוצן *).

און דאָ קומט די ערדישע צוציאונג פֿון אונזער זעניט — אָפּוואַרפֿנדיק די טעראָריסטישע פֿאַרקריפּלטקייטן פֿון דער רעוואָליוציע, אַקצעפּטירן מיר אָבער איינגאַנצן די געוואַלט אין איר. מיר האָבן ניט קיין שום באַרעכטיקונג פֿאַר איר, מיר האָבן אָבער די שטרעבונג איר גובר צו זיין. טאָ זאָל זשע כאָטש די אָ שטרעבונג זיין פֿאַר דער רעוואָליוציע אַ זיכערע שוץ פֿאַר זיך אַליין. קיין איין איבעריקן טראָפּן בלוט, קיין איין איבעריקן קרעכץ, קיין איין אומזיסטן טרער פֿון אַ קינד. דער כּוס פֿון דער רעוואָליוציע איז ביז די ברעגעס פֿול מיט טרערן און פּיין, און פֿון אונז הענגט אָפּ, אַז ניט איין איבעריקער טראָפּן זאָל זיך ניט איבערגיסן איבער די ברעגעס, צוברעכנדיק דערביי אין שערבלעך די גאַנצע זאַך. אַ שטראַלנדיקער שווערד אין דער האַנט, אַ אויפֿבליענדיקער בלום אין האַרצן — דאָס איז דער געשטאַלט פֿון דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע.

XXI.

מיר האָבן נאָך צו באַהאַנדלען אַ גאַנצע רייע ראיות און טענות, וואָס ווערן כּסדר באַנוצט בכדי צו פֿאַרטיידיקן דעם טעראָר, אַלס סיסטעם. אייגנטלעך, האָבן מיר שוין פֿאַרענדיקט דעם הויפּט=פּאָדים פֿון אונזער חקירה: מיר האָבן דערוויזן, אַז דער טעראָר איז אומניצלעך טעכניש און איז מאָראַליש ניט=דערלאָזבאַר. אויב מיר האָבן איבערציינגט — פֿאַלן ממילא אָפּ די אַלע טענות. מע דאַרף אָבער באַטראַכטן געדולדיק איינע נאָך דער אַנדערער די אַלע פֿאַרשיידענע טענות און ראיות (צווישן זיי אויך די „תּכלית"=ראיות), די אָדער יענע פֿון זיי קאָן אין פֿאַרשיידענע מאָמענטן פֿון דער רעוואָליוציע שפּילן באַ דעם אָדער יענעם פּירער אַ געפֿערלעכע, פֿאַלש=איבערציינגדיקע ראָליע.

---

*) עס ווערט שוין קלאָר, וואָס פֿאַר אַ לאָגישן ווערט עס האָט די טענה קעגן די קריטיקער פֿון טעראָר, וואָס ווערט באַנוצט אַזוי אָפֿט און מיט אַזאַ בטול: דאָס איז סענטימענטאַליזם, אומצופֿרידענע דרשות פֿון ישישים, וכ'ד. די מענטשן פֿאַרשטייען ניט, אַז דאָ האַנדלט זיך וועגן די זעלבע נוצן, פֿאַר וועלכע זיי בוקן זיך אַזוי, אָבער אין אַ טיפֿער=גענומענעם זין. דער טעראָר, וואָס שלאָגט איבער די געפֿילן, צעשטערט אין דער זעלבער צייט דעם מהות פֿון אָביעקט פֿון די אויסערלעכע נוצן.

א) אָפּטמאָלס באַרופט מען זיך באַם טעראָר אַפן רצון פון די אַרבעטער אַליין, פון דעם אַרבעטער קלאַס. „ווען די ראַטן-אָרגאַניזאַציעס וואָלטן ניט געהאַט גערופן כסדר צו אָרדנונג, — האָט עמיצער געשריבן אין 1918 יאָר *) — ווען די אַרבעטער-מאַסן וואָלטן ניט פאַרמאָגט די זיכערקייט, אַז די אַרבעטער-מאַכט וועט זיין בכח צו ענטפערן אַפן קלאַפּ — וואָלטן מיר געהאַט פאַר זיך אַ מאַסן-פּאָגראָם פון דער בורזשואַזיע". — „אין דער סביבה פון קלאַסן-עבֿודות — האָט געשריבן אַ צווייטער — איז שווער אויסצולערגען די אונטערדריקטע מאַסן גוטע מאַנערן. צערייצטע און אויפגעבראַכטע, הייבן זיי אָן טאָן מיט אַ שייטל האָלץ, מיט אַ שטיין, מיט פייער און שטריק" **). און די רעוואָליוציע מאַכט, הייסט עס, פירט אויס בלומערשט ניט איר אייגענעם בייזן ווילן, ניט זיך אַליין, נאָר דעם רצון פון די אַרבעטענדע, וואָס זייער וואָרט — איז אַ געזעץ פאַר דער רעוואָליוציע. מיר קענען אָבער ניט מסכים זיין אַף דעם טייטלען אַף יענעם, אַף דעם פּרוב איבערלעגן די אחריות אַף אַנדערע פּלייצעס. ווייל קודם כּל — איז ניט יעדער וואונש און טאַט פון די אַרבעטענדע אַ געזעץ פאַר'ן סאָציאַליזם. ניט אַלץ איז דעם פּראָלעטאַריאַט מותּר. זיינע ליידן און שטאָלצע שטרעבונגען באַפרייען אים נאָך לגמרי ניט פון דער מאָראַלישער לאַסט פון צ י ל אין זיין וועג. „שאַף זיך ניט קיין אָפּגאָט" — אַפילו פון דעם אויפשטייענדיקן קלאַס; — דאָס דאַרף זיין פאַר אונז אַ כּלל אין פראַגן פון דער רעוואָליוציע. אין אַ סך, זייער אַ סך פּרטים איז דער וועלט-באַפרייער — דער אַרבעטער ענלעך צום בורזשואַ. צו אָפט ווערן זיינע וואונשן אין זייער פאַרקערפּערונג קנעכטיש קאָפּירט פון דעם אָפּגעשטויסטן און פאַרהאַסטן באַלעבאַטישן לייוונט. אויב ס'וואָלט ביים אַרבעטער געווען בנמצא אָדער בולט זיך אַרויסגעוויזן די שטרעבונג צום טעראָר, וואָלט עס געווען נאָר דער ערגסטער מין פון דער דאָזיקער נאָכמאַכונג. די זינדיקע געשיכטע פון דורות האָט אָפּטמאָלס פאַרקריפּלט ניט נאָר די אונטערדריקער נייערט אויך די אונטערדריקטע. אין דעם אונטערדריקטן קנעכט זיצט דאָך אויך אָפט נאָר אַ הערשער, וואָס וואַרט אַף זיין שעה *). אַף ביידע פּאָליוסן פון דער געזעלשאַפט איז די נאַטור פון מ ע נ ט ש ן צעקריפּלט, און ניט אַף יעדער באַוועגונג פון דעם אַרבעטס-מענטשן רוט די שכינה פון קומענדיקן אמת. דער סאָציאַליזם מוז זיך

*) ק. ראַדעק «Красный террор» איזוועסטיאַ 192 № .18. .IX .6.

**) ל. טראָצקי «Терроризм и коммунизм»

*) דער שווערער, דער פולע יאוש-וועג פון די לעצטע רעוואָליוציעס (די רוסישע און די דייטשע) האָט אונז געגעבן אַ סך משלים פון דעם מין אַרבעטער-אַריסטאָקראַטן, הערשער, וואָס שטאַמען פון צעבונטעוועטע עבֿדים, פאַרביסענע גלגולים פון דער בורזשואַזיע.

אין דעם אָפּן מודה זיין, אויב ער שטרעבט צו דער באַפרייאונג פון מענטשן, און ניט נאָר פון פּראָלעטאַריער אַליין. „מע מוז אָפּן אויפדעקן יעדע געמיינהייט, — האָט אַמאָל געשריבן גאָרקי, — און אויב אַנ׳אַרבעטער זאָגט: איך בין אַ פּראָלעטאַריער! — מיטן זעלטן עקלהאַפטן טאָן פון אַ קאַסטע-מענטשן, ווי אַנ׳אַדלמאַן, וואָס גרויסט זיך מיט זיין יחוס — דאַרף מען אים אומרחמנות׳דיק אויסלאַכן“. געוויס אַזוי, ווייל ניט אין אייגעצעלנעם און יעדן אַרבעטער איז דער אמת, דעם אמת טראָגט נאָר דער גאַנצער אַ ר ב ע ט ע ר-קלאַס. מיר האַלטן פון אים אַזוי שטאַרק נאָר דערפאַר, ווייל די ציל וואָס ער קאָן שטעלן פאַר זיך און וואָס ער שטעלט איז פאַר אונז הייליק. דער סאָציאַליזם, די מענטשלעכע באַפרייאונג — דאָס איז פאַר אים פערזענלעך אַ קלאַסן-ענין, אין דער זעלבער צייט איז עס אָבער אַ אַלמענטשלעכע זאַך. זיין גליק באַשטייט אין דעם, וואָס זיין קלאַסן-עגאָיזם ווערט לויט זיין עצם פאַרוואַנדלט אין אַ אַלוועלטלעכן אַלטרואיזם. און דערפאַר איז דער טרעגער פון דער ציל, — דער אַרבעטער-קלאַס, פאַר אונז אָביעקטיוו-היסטאָריש גוט און פולקום. דערפאַר ליבן מיר דעם אַרבעטס-קלאַס, דערפאַר גלויבן מיר אין אים. פון דער דאָזיקער שליחות זיינער קאָן נאָך אָבער פאַר אונז ניט זיין געדרונגען קיין פאַרגעטערונג פון קלאַס, פון זיינע איינצעלנע מיטגלידער. דעם אָרעמסטן און דעם רייכסטן זאָגן מיר אין פּנים דעם גאַנצן אמת *).

ווען דער זעלבער פראַגע האָט זשאָרעס געזאָגט: „דער אינסטינקטיווער אידעאַליזם, וואָס פירט דעם אַרבעטער צום אמת, שטייט אין הסכם מיט זיינע אינטערעסן. געוויס זיינען אין פּראָלעטאַריאַט פאַראַן אַ סך מחות, וואָס זיינען צעקוועטשט דורך דער קנעכטישער פּראַציע און פאַרשאָטן מיט בורזשואַזע פּאָראורטיילן. ס׳זיינען אויך אויסערן פּראָלעטאַריאַט פאַראַן אַ סך שטאַרקע און מוטיקע דענקער, וואָס שטעלן דעם אמת העכער פון אַלץ. אין אַלגעמיין אָבער געפינט זיך נאָר דער פּראָלעטאַריאַט אַליין אין אַ פולער האַרמאָניע מיטן אמת. דער אַרבעטער-קלאַס איז אַנ׳אמת׳דיקער אינטעלעקטועלער קלאַס, ניט קוקנדיק אַף זיין אומבאַוואוסטזיניקייט און עם-הארצות, ווייל ער נויטיקט זיך קיינמאָל ניט אין קיין ליגן“ **) בשום אופן ואופן קאָן אונז אָבער דער דאָזיקער אָביעקטיווער אידעאַליזם פון אַרבעטער-קלאַס ניט צווינגען, מיר זאָלן אים אין אַלץ פאָלגן, אַפילו אויב ער וואָלט געוואָלט זיין אַ ט ע ר אָ ר י ס ט. נאָר די אידעע פון סאָציאַליזם אַליין קאָן פאַר אונז זיין אַנטשיידנדיק.

---

*) גוט איז געזאָגט אין דער תורה, אַז דער ריכטער דאַרף ניט נושא-פּנים זיין... דער אָרעמען. „לא תשא בני דל בריבו“. (ניט נושא פּנים זיין דעם רייכן — דאָס איז אַ מיטעלע גוטע מדה, און דעם אָרעמען — די העכסטע).

Ch. Rappoport: J. Jaurès 50, 51. (**

דעם 14־טן יולי 1789, בעת עס איז גענומען געוואָרן באַסטיליע און דער טריומפירנדיקער המון האָט געטראָגן אַף פּיקעס די קעפּ פון זיינע שונאים, איז בא דער פּראָצעסיע בייגעווען באַבעף, דער ערשטער רעוואָליוציאָנערער־סאָציאַליסט פון 19־טן יאָרהונדערט. און אָט וואָס ער האָט אין זעלביקן טאָג געשריבן צו זיין פרוי: „איך האָב געזעהן, ווי מע האָט געטראָגן אַף אַ שפּיז דעם קאָפּ פון שווער (פולאָן) און הינטער אים איז געגאַנגען דער איידעם (בערטיע) אונטער אַ קאָנוואָי פון העכער 1000 באַוואָפנטע מענטשן; פאַר אַלעמען אין די אויגן איז ער אַזוי דורכגעגאַנגען אַ לאַנגן וועג, און אַ צוויי־הונדערט־טויזנט־קעפּיקער המון האָט זיך געהאַלומעט איבער אים און האָט אויסגעדריקט זיין פרייד. אָ, וואָס פאַר צער עס האָט מיר פאַרשאַפן די דאָזיקע פרייד! (דער קורסיוו איז מיינער). אין איינער און דערזעלבער צייט בין איך געווען באַפרידיקט און אומצופרידן; איך האָב צו זיך געזאָגט: גם זו לטובה, און גם זו לרעה, איך פאַרשטיי, אַז דאָס פאָלק טוט זיין משפּט, און דעם משפּט אָנערקען איך, בעת ער פאַרטיליקט די שולדיקע. צי קאָן ער אָבער ניט זיין אכזריות׳דיק אין אונזער צייט? מיר האָבן אַזעלכע שרעקלעכע זיטן! די אַלע טויט־שטראָפן, עינויים, עשאַפאָטן און די מחנות הענקער האָבן אונז אַזוי שלעכט דערצויגן! אָנשטאָט אונז צו ציוויליזירן, האָבן אונזערע הערשער פאַרוואַנדלט אונז אין באַרבאַרן, ווייל זיי אַליין זיינען באַרבאַריש. זיי שניידן, און וועלן שניידן דאָס, וואָס זיי האָבן אַליין פאַרזייט. ווייל דאָס אַלץ, מיין אָרעמע ליבע פרוי, וועט ברענגען צו די שרעקלעכסטע רעזולטאַטן. מיר זעהן פאַר זיך יעצט נאָר דעם אָנהייב". ברענגנדיק די דאָזיקע ווערטער איז זשאָרעס מוסיף *): „און איר, פּראָלעטאַריער, געדענקט, אַז אכזריות — דאָס איז אַ רעשט פון דער קנעכטשאַפט, ווייל זי באַווייזט, אַז אין אונז אַליין לעבט די באַרבאַרישקייט, וואָס איז שייך צום אונטערדריקער־רעזשים. געדענקט, אַז אין 1789 יאָר, בעת דער המון אַרבעטער און בורזשואַ האָט זיך אַף אַ רגע פאַרגעסן אין שכרות פון בלוט, האָט דוקא דער ערשטער קאָמוניסט, דער ערשטער פון די גרעסטע באַפרייער פון פּראָלעטאַריאַט דערפילט, ווי זיין האַרץ ווערט פאַרקלעמט פאַר ווייטאָג... און וואָס פאַר אַ שטאָליץ און זיסע האָפנונג עס איז פאַר אונז צו הערן אין דער גרויזאַמער צייט פון דער בורזשואַזער רעוואָליוציע מענטשלעכע און קלוגע רייד גראד פון מויל פון דעם, ווער עס האָט באַשאַפן דעם מאָדערנעם קאָמוניזם!"

און צווייטנס — און דאָס איז דער עיקר — דער רב בנין פון די אמת׳דיקע אַרבעטער, פון מענטשן, וואָס לעבן אין אַרבעט, וויל נאָר דעם טראָר ניט האָבן. צו׳שדכ׳נען זיי צום טעראָר — דאָס הייסט מאַכן אַ בלבול.

*) זשאָרעס, סאָציאַליסטישע געשיכטע I באַנד (אין פראַנצויזיש).

בעת איינער פון די פּאַרטיידיקער פון רויטן טעראָר האָט אין 1918 יאָר גע־
וואָלט דערווייזן, אַז די אַרבעטער אַליין האָבן זיך פאַרנעמען מיט זיין פאַר־
ווירקלעכונג, האָט ער גע׳טענ׳עט, אַז „פינף עורבים פון דער בורזשואַזיע, צע־
שאָסענע אַפן סמך פון אַ עפנטלעכן פּסק־דין פון פּלענום פון אָרטיקן סאָוועט
אין דער אנוועזנהייט פון טויזנטער אַרבעטער, וואָס גיבן זייער הסכמה
צו דעם אַקט — איז אַ שטאַרקערער אַקט פון מאַסן־טעראָר, איידער די צעשיסונג
פון פינף הונדערט מענטשן לויטן באַשלוס פון טשעקאַ אָן דעם אָנטייל פון די
אַרבעטער־מאַסן״ *) מיר לאָזן איבער דעם דאָזיקן מענטשן דאָס רעכט צו
פּסק׳ען, וואָס פאַר אַנ׳אַקט פון טעראָר איז „שטאַרקער״, מיר מוזן אָבער מודה
זיין: מע מאַכט דאָ אַ בלבול אַף די אַרבעטס־מענטשן. צום גליק שטאַמען די
אַלע פּראָעקטן און חשבונות פון קאַניבאַליזם פון מענטשן, וואָס האָבן ניט
דורכגעמאַכט די האַרבע שול פון אַרבעט און נויט און פון מיטלייד צו אַנדערע,
וואָס איז מיט איר פאַרבונדן. דער דורכשניטלעכער אַרבעטס־מענטש איז אין
זיין נשמה ריינער און אָרנטלעכער פון אַנדערע: פונקט ווי די היסטאָרישע אויפ־
גאַבע, וואָס שטייט פאַר זיין קלאַס, וואָלט זיך אינסטינקטיוו אָפגעשפּיגלט אויך
אין דער נאַטור פון איטלעכן אַרבעטס־מענטשן. ווי אַ לעבעדיקער פייער ברענט
אין אים כסדר דער טרויער וועגן זיין אָרעמען, טונקעלן לעבן און דער דראַנג
צו אַנ׳אַנדערן, אַ שענערן לעבן און דער מיטלייד צו איטלעכן אין זיין צרה.
דערפאַר טאַקע רופט דאָס רוסיש פאָלק אָן די אַרעסטאַנטן „די נעבעכ׳לעך״, די
„אומגליקלעכע״. און פאַר אומגליקלעכע האָט ער געהאַלטן אויך זיינע שונאים,
באַזיגטע דורך דער רעוואָליוציע. אַחוץ די זעלבסגעריכטן, וואָס טראָגן זיך דורך
ווי אַ קראַנקער שטורם אין די אומרואיקע צייטן, הערן מיר ניט פאַר די אַלע
יאָרן וועגן קיין „פאָלקס־אָפּרעכענונגען״ מיט קאָנטר־רעוואָליוציאָנערן,
וועגן אָפּרעכנונגען אַלס סיסטעם. דאָס אַרבעטס־פאָלק ווייסט פון רחמנות
צום באַזיגטן. וואָס פאַר אַ גרויסמוטיקייט עס האָט געהערשט אין די טרי־
בונאַלן פון דער ערשטער תקופה פון דער אָקטאָבער־רעוואָליוציע. דער אמת׳־
דיקער תקופה פון דער קאָמונע! אומזיסט האָבן די באַזיגטע אַזוי מורא געהאַט
פאַר יענע טריבונאַלן מחמת זייער נאָמען: אין זיי האָבן דאָך גע׳משפּט די
אַרבעטער אַליין! די ערשטע פאָרזיצער פון פּעטראָגראַדער טריבונאַל זיינען
געווען באָלשעוויקעס — אַרבעטער — זשוקאָוו און זאָרין. און צענדליקער און
הונדערטער גע׳משפּט׳ע ווייסן, וויפיל אויפריכטיקייט, רחמנות און ערלעכקייט
די ערשטע אַרבעטער־ריכטער האָבן אַריינגעלייגט אין זייער גורל און אין זייער
פּסק־דינים. ניט אומזיסט האָט מען שפּעטער, אָנהייבנדיק דעם טעראָר, גע־
שאַפן טריבונאַלן מיט ריכטער, באַשטימטע פון אויבן. ריכטער,

*) ק. ראַדעק. Ibid.

געקליבענע לויטן גורל — די שטאָלץ פון דער פאָלקס־רעוואָליוציע, — זיינען געוואָרן געפערלעך און מע האָט זיך אַף זיי ניט געקאָנט פאַרלאָזן. ניט קיין צופאַל איז, אַז יידישע אַרבעטער האָבן אין מסטיסלאַוו ניט דערלאָזן פאַרמשפּט'ן צום טויט אַ געכאַפּטן גנב; און בעת מע האָט אים שוין פאַרמשפּט, האָט מען אים גענומען פון דער טורמע, געצוואונגען צו מאַכן נאָך אַ משפּט איבער אים אַפן פלאַץ, און אַרויסטראָגנדיק אַ צווייטן ווייכערן פּסק־דין אָפּגעפירט אים מיט טריומף צוריק אין טורמע אַריין — אין יאָר 1918. און ניט אומזיסט זיינען געווען דער ציטער, און צאָרן און שטורם פון שטימען אַף אַ מיטינג אין מאָסקווע אין פרילינג 18־טן יאָר, בעת זייער אַ אייגענער רעדנער האָט אַ זאָג געטאָן, מע זאָל שטעלן מאַראָדערן „צו דער וואַנט“. און שטענדיק וועל איך געדענקען, ווי אין דעם סאַמע ברען פון די שלאַכטן מיט די גענעראַלן, זיינען אַרבעטער־קאָזאַקן אין טיכארעצקאַיאַ מיט מיר מסכים געווען אַז מע טאָר ניט הרג'ען קיין געפאַנגענע, וועלכע וועלן אפשר מאָרגן זיי אַליין צעשיסן.

ניט פון פאָלק, נייערט פון די אַלטע קלאַסן שטאַמט די אכזריות. בעת איך בין געזעצן אין טורמע, האָב איך זיך גע'חידושט, ווי מיר, סאָציאַליסטן, זייענדיק אַבסאָליוטע קעגנער פון טויט שטראָף, האָבן געליטן דעם גרעסטן צער בײַ די צעשיסונגען פון קרימינאַלע פאַרברעכער, און די בורזשואַזע קאָנטר־רעוואָליוציאָנערן — וואָס זיינען מיט אונז געזעצן, האָבן אין דעם פּרט באַרעכטיקט די באָלשעוויקעס. אויך אין דער רעוואָליוציע איז פאַר דער בורזשואַזיע דער טויט־שטראָף — אַ שטייגער זאַך. ניט קיין צופאַל איז, אַז אין די לענדער, וואו זי באַהערשט די רעוואָליוציע, (דייטשלאַנד, למשל), הרג'עט ניט דער פּראָלעטאַריאַט נאָר די בורזשואַזיע און אַ שיעור די אַרבעטער־פירער פון הינטערן־ראָג (ליבקנעכט, ליוקסעמבורג, אייסנער, האַאַזע, גאַרייז, לאַנדאַוער).

דער טעראָר פון די לעצטע יאָרן איז געגאַנגען ניט פון די אַרבעטער נאָר צו זיי, ער פלעגט ווערן קינסטליך איינגעפלאַנצט פון אויבן דורך אַ טייל פון דער רעוואָליוציאָנערער אינטעליגענץ. מיר האָבן שוין געזאָגט, אַז אין אַ מאָמענט פון גרימצאָרן קאָן דאָס פאָלק זיין אימפּולסיוו־אכזריות'דיק, אָבער גיך פאַרגייט זיין כעס, און אין זיין צאָרן איז ער ניט סיסטעמאַטיש־עקשנותדיק און קאַלט. אין פלוג גענומען, איז עס אפשר אַזוי געווען אויך בעת דער פראַנצויזישער רעוואָליוציע. די רעווקאָמען פון די טעראָריסטן זיינען אין איר געווען נאָר אַ טראָפּן, און דער בלוטיגער סעפּטעמבער — ניט מער ווי אַ עפּיזאָד. ווי יעדע קינסטלעך־צוגעטראַכטע זאַך, איז די סיסטעם פון אונזער טעראָר געווען אָפּגעמאָסטן — ניכטער, אַריטמעטיש — אויסגעחשבונ'ט, זי פלעגט זיך אָנהייבן מיט אַ געמאַכטער שנאה און זיך פאַרענדיקן לויט אַ געגעבענעם סיגנאַל. דערפאַר איז דער סימבאָל פון אונזער טעראָר — ניט די

ווילנלאָזע שכרות מיט בלוט, ניט קיין סטיכייאיש=צעררייצטער פּרצוף, נאָר אַ
אייז=קאַלטע מאַסקע פון פאַנאַטיזם. ס'פאַרשטייט זיך, אַז בעת מע האָט
געעפנט געזעצמעסיק פון כסא=המלכות די שליוזן פאַרן שטראָם פון די חיישע
ליידנשאַפטן, פלעגט דער טעראָר באַקומען דעם פּנים פון אַ מאַסן, פאָלקס=
דערשיינונג. זייער גוט ווייסן מיר, אַז גראד צום טעראָר, מיט וועלכן מע נעמט
נקמה פאַר אַלטע נאַציאָנאַלע, פערזענלעכע און קלאַסן חשבונות, שאַרן זיך לייכ=
טער ווי צו יעדער אַנדער אַרבעט די אויסוואורפן פון פאָלק, די ערגסטע. דאָ
איז דער פּלאַץ פאַר זיי ווי געבוירן. ניט די פאָלקס=שיכטן נאָר די פאָלקס=
אָפּפאַל זיינען געווען אין דער אַרמיי פון טעראָר. און נאָר דעריבער איז גע=
ווען אַזוי לייכט צו צענטראַליזירן די דאָזיקע פאָלקס=„סטיכיע“, אַראָפּצונעמען
אַלע טעראָריסטישע דעקאָראַציעס. דער דאָזיקער „גוטער סדר“ פון רוסישן
טעראָר און די סיסטעמאַטישקייט פון זיין אַנטוויקלונג זיינען די בעסטע עדות
וועגן זיין אָפּשטאַמונג פון רואיקע מיושבדיקע פאַנאַטיקער.

ווי פאַלש זיינען דעריבער אַלע אינטעליגענטישע פראַזן פון די „קענער“
פון אַרבעטער מכּת זיין כּלומרשטער רגילות און חשק צו אַ האַרבער אָפּרעכ=
נונג, מכה זיין „שווערער“ האָרעפּאַשנער האַנט וכ'ד. פּונקט ווי ס'וואָלט
געווען ניט ריכטיק צו זאָגן, אַז די אינטעליגענץ בכלל האָט אַ נטיה צום
טעראָר, פּונקט אַזוי און נאָך מער פאַלש וואָלט געווען זאָגן עס בנוגע די
אַרבעטענדע. דער טעראָר האָט זיינע בלינדע אָנהענגער סיי דאָ סיי דאָרטן,
אָדער — ניט דאָ, ניט דאָרטן. נאָר אַ גרופּע עסקנים האָט געהאַלטן, אַז
ס'איז נויטיק אים צו פאַרבינדן מיטן אַרבעטער=קלאַס. זיינע מקורות ליגן אָבער
פאַרשטייט זיך ניט אין די קלאַסן פון עתיד, נייערט אין דער אָרדנונג פון עבר. דער
רוסישער טעראָר — דאָס איז אַ באַשעפעניש פון יענעם טייל פון דער אינטע=
ליגענץ, וואָס האָט נאָך ניט אויסגעלעבט די טאָטעריש=צאַרישע אָרדנונג.
ער איז אַ דירעקטע ירושה פון יענעם רוסישן און בורזשואַז=אייראָפּייאישן רע=
זשים פון געוואַלט און פאַראַכטונג צום מענטשן, וואָס מיט אים זיינען אָפט אַזוי
קנעכטיש פאַרבונדן די טוער פון דעם נייעם. ער איז אַ פּועל יוצא פון דער
אָקאָרשט פאַרענדיקטער וועלט=מלחמה, — פון דער ערגסטער באַקרוינונג פון
דער דאָזיקער אָרדנונג, וואָס האָט זיך אַריבערגעטראָגן איבער אונז מיט אַזאַ
מאָראַליש=צעשטערנדיקן שטורעם *).

*) זייער פיל זאָגט קינע וועגן אַזאַ השפּעה פון אַלטן רעזשים אַפן
פראַנצויזישן טעראָר. „מע האָט גענומען די כּלי=זין פון עבר בכדי צו פאַר=
טיידיקן דעם הווה. אייזערנע שטייגן פון ליודאָוויק XI, עשאַפאָטן פון רישעליע,
מאַסן=פאַרטרייבונגען פון ליודאָוויק XIV — אָט פון דעם אַ אַרסענאַל האָט
די רעוואָליוציע געשעפּט אירע מיטלען. אַ דאַנק דעם טעראָר ווערן די נייע

אונזער פּיין פּילנדיקער באַבעף האָט בשעתו געטרויערט וועגן דער פאָלקס־אכזריות, און האָט איר דערקלערט מיט דער השפּעה פון די אַלטע דורות. אויך היינט זעהן מיר נ י ט איין די סיבות פון טעראָר אין פאָלק, פּונקט ווי יעמאָלט האָבן מיר פאַר אים נאָר איין דערקלערונג — די רעשטן פון דער אַ ל ט ע ר ו ו ע ל ט, וואָס דריקט מיט זיין גאַנצער גייסטיקער שווערקייט אַף די טוער פון דער רעוואָליוציע. אָ, ווי וואָלטן עס זיך פאַרקלעמט די הערצער פון באַבעפן און זשאָרעס'ן באַ אונזער רעוואָליוציע!

ניין! די הענט פון אַרבעטער און פּויערים זיינען ניט שולדיק אין טעראָר. דאָס איז נאָך אַ איבעריקער מאָל אין ד ע ר געשיכטע, ווען זיי קומט אויס צו טראָגן די שולד פאַר פרעמדע זינד.

XXII.

ב) ס'איז פאַראַן אַ רייע טעאָריעס, וואָס טוען אַנדערש: זיי זיינען מבטל די פראַגע וועגן דער מאָראַלישקייט פון טעראָר דורך דעם, וואָס זיי שטעלן די פראַגע וועגן זיין אָנווענדונג און וועגן געוואַלט בכלל אַפן באָדן פון „וויסנשאַפטלעכקייט". אין דער אָדער יענער פאָרם ווערט די געוואַלט געשילדערט ווי אַ רעזולטאַט פון געזעצן פון נויטווענדיקייט, פון דער אייזערנער היסטאָרישער אַנטוויקלונג, פון אָביעקטיוון גאַנג פון די געשעענישן וכ'ד, וואָס זיינען אומאָפּהענגיק פון מענטשלעכן רצון. די באַקאַנטסטע פאָרם פון אַזאַ מין וויסנשאַפטלעכער דערקלערונג גיט, ווי ס'איז באַקאַנט, דער מאַרקסיזם. די רעוואָליוציע איז פאַרן מאַרקסיזם אַ אומפאַרמיידליכער פּועל יוצא פון אַ באַשטימטער ע ק אָ נ אָ מ י ש ע ר אַנטוויקלונג פון דער געזעלשאַפט; אירע אָנטיילנעמער און די פאַרהעלטניסן פון זייער סאָציאַלן־באַטייט, די צילן, וואָס זיי שטעלן פאַר זיך, זייער קאַמף־מיטלען — דאָס אַלץ איז געזעצמעסיק און אַזוי ווי נאַטירלעך — פאָראויסגעזעהן דורך דער עקאָנאָמישער נויטווענדיקייט. די געוואַלט גופא איז אַזוי אַרום נאָר איינע פון די ס ט י כ י י א י ש ע אַנטפּלעקונגען פון דעם זיך אימאַנענט אַנטוויקלענדיקן פּראָצעס, אַ מין סאָציאַלער זאַפט, וואָס טיילט זיך אויס פון די לעבעדיקע נקבים פון רעוואָליוציאָנערן אָרגאַניזם. מאַרקס זאָגט: „געוואַלט איז די הייבין פון איטלעכער אַלטער געזעלשאַפט, וואָס איז שוואַנגער

מענטשן פון דאָס ניי קענן זייער רצון פ אַ ר וו אַ נ ד ל ט אין אַלטע... עס איז געפערלעך זיך צו באַנוצן מיט אַלטע מיטלען, ווייל אומפאַרמיידלעך ברענגען זיי צו די אַלטע געשעענישן (באַ נייע פאָרמען...) הרג'ען מיט אַלעבאַרדן, שפּיזן אָדער מיט גיליאָטינע — דאָס איז אַלץ אַנ'אַלטע געשיכטע. נאָר די פרייהייט און מענטשלעכקייט זיינען ניי... די עשאַפאָטן פון 1793 שטיצן זיך אַף די עשאַפאָטן פון רישעליע, פּונקט ווי רישעליע'ס עשאַפאָטן שטיצן זיך אַפן מיטלאַלטער. איין וואָרט נאָר דערהייבט זיך איבער דער דאָזיקער טריאומף־אַלעע פון טויט־שטראָפן: „אַזוי האָט מען געדאַרפט!"

מיט דער גייער". און זיינע קנעכטישע מפרשים, וואָס פּאַרזוכן די דאָזיקע פּרינציפּן אַפּן לעבעדיקן גוף פון דער רוסישער רעוואָליוציע, זיינען דערצו מוסיף: „די סאָציאַלע געוואַלט און באַצווינגונג שטייען אין אַ צווייאיקער פאַרהעלטניש צו דער עקאָנאָמיק: ראשית זיינען זיי אַ פונקציע פון דער דאָזיקער עקאָנאָמיק (דער קורסיוו איז מיינער), ובשנית — באַווירקן זיי פון זייער צד דאָס עקאָנאָמישע לעבן" *). ס׳פאַרשטייט זיך, אַז דער מחבר מאַכט דאָ קיין שום חילוק ניט צווישן טעראָר און געוואַלט **).

ס׳איז גאַנץ קלאָר, אַז בײַ אַזאַ מין טעאָריע פאַרלירט די פּראָבלעם פון געוואַלט לגמרי איר זעלבסטשטענדיקייט, עס איז פאַר איר גאָר אייגנטלעך ניטאָ קיין אָרט. עס איז ניט שייך קריטיקירן אָדער באַזייטיקן די געוואַלט, ווייל זי איז דאָך אַ אומפאַרמיידלעכע סאָציאַלע דערשיינונג. און דער באָלשעוויזם — די פינקלעכסטע וויסנשאַפטלעך-קלינישע פאַרווירקלעכונג פון מאַרקסיזם — באַזירט אין אַ גרויסער מאָס איר טעראָר גראָד אף אַזאַ מין ראיה. אין גייסט פון אַזאַ וויסענשאַפטלעך-קאַלטער אויפפאַסונג האָט ער דערצויגן זיין פאַרטיי, אַצינד דערציט ער אַזוי גרעסערע קרייזן פון דער באַפעלקערונג. די געזעלשאַפטלעכע אַרבעט פאַרוואַנדלט ער אין אַ „אָפּעראַציע", אירע טוער — אין אָפּעראַטאָרן און כירורגן.

די דאָזיקע וויסענשאַפטלעכע אַבערגלויבונג איז געפערלעכער פון אַלץ פאַר אונזערע דורות, זי איז פיל געפערלעכער פון אַלע אַנדערע אַבערגלויבונגען פון מענטשלעכן באַוואוסטזיין, און מיטן גאַנצן כח פון דער איבערצייגונג מוז מען איר באַקעמפן. זי קאָן נעמען אומערפאַרענע מחות מיט איר ערנסטקייט, כסדר מוז מען איר אָבער אויפדעקן און דערווייזן, ווי ווייט זי טויג ניט. מיר ווייסן דאָך, וויפיל פאַרשיידענע פּרושים פון דער דאָזיקער עקאָנאָמישער נויטווענדיקייט עס גיבן די פילע שולן פון מאַרקסיזם. מיר קענען רואיק זאָגן, אַז די מאַרקסיסטישע סאָציאָלאָגיע פאַרמאָגט פונקט אַזוי פיל פירושים פון „אומפאַרמיידליכקייט" אין דער געשיכטע און פאָראויסזעאונגען

*) בוכאַרין «Экономика переходного периода», стр 137

**) צו דעם סוג טעאָריעס, וואָס באַטראַכטן די געוואַלט אַלס עקאָנאָמישע נויטווענדיקייט קאָן געהערן אויך די אויבן-געבראַכטע טעאָריע, וואָס באַרעכטיקט דעם טעראָר, טייטענדיק אַפּן „אַרבעטס-קלאַס". אויבן איז עס ניט באַטראַכט געוועז ווי אַ „געזעץ" פון דער אַנטוויקלונג, ווי אַ רינג פון אַ באַשטימטער אַנטוויקלונג-סכעמע, און די באַרעכטיקונג פון טעראָר איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס ער ווערט באַגאַנגען דורכ׳ן אַרעבטס-קלאַס. אַצינד אָבער הייסט עס אַזוי: „די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם איז גורם, אַז זיין סאָציאַלער אויבערדעק זאָל צעריסן ווערן, דער אַרבעטער קלאַס וואַרפט אַראָפּ מיט געוואַלט.. וכדומה. דאָ האַנדלט זיך וועגן דער היסטאָרישער אומפאַרמיידלעכקייט פון טעראָר באַם אַרבעטער-קלאַס.

פֿון די וועגן פֿון איר „נויטווענדיקער" אַנטוויקלונג, וויפֿיל זעלבסטשטענדיקע קעפּ זי האָט. די תּקופֿה פֿון פֿרידלעכער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג האָט נאָך אפֿשר פֿאַרדעקט דעם דאָזיקן פֿיל פּרצופֿ'דיקן אייניקן אמת: אָבער די יאָרן 1914—1921 (מלחמה, רוסישע און דייטשע רעוואָליוציע) האָבן גורם געווען, ער זאָל זיך צעבּרעקלען אַף אַ מאַסע שערבלעך־אמת'ן און אַף אַזאַ אופֿן אויפֿגעדעקט די רעלאַטיווקייט פֿון זיין נאַטור.

די שול פֿון קונאָוו, אָדער פֿון הילפֿערדינג, אָדער פֿון לענין — אַלע באַזירן זיי זיך אין זייערע פֿראַגעס און פּראָגראַמען אַף איינער און דער זעלבער טעאָריע, אַף די זעלביקע עלעמענטן אירע. און די אַמאָליקע נביאות פֿון די אַלע מאַרקסיסטישע שולן האָבן געגוג בולט און אין אַ גלייכער מאָס באַוויזן אַף דעם ביישפּיל פֿון הווה, ווי וויט צופֿעליק און קורצזיכטיק זיי האָבן געהאַט אָנגעטאַפּט דעם אמת'דיקן דופֿק פֿון דער געשיכטע און געטראָפֿן דעם ריכטיקן גאַנג פֿון די געשעענישן. לאָמיר נעמען ביישפּילן. דאַוויד, לענטש און קונאָוו, העד און הײנדמאַן און פּלעכאַנאָוו — די גאַנצע סליחה ושמנה פֿון מאַרקסיזם — האָבן געהאַלטן פֿאַר דער מלחמה. אָבער די מאַרקסיסטן האַזע, בערנשטיין, קאַוטסקי און מאַרטאָוו האָבן פֿרידלעך געקעמפֿט קעגן קריג. און ווידער אַ מאָל מאַרקסיסטן ליבקנעכט, מערינג, אַדלער, לענין האָבן דערקלערט אַ אַקטיוון קריג דעם קריג. די רעכטע מאַרקסיסטן פֿון אַלע לענדער (שיידעמאַן, טוראַטי, רענאָדעל, קאַוטסקי) האַלטן אויסשליסלעך פֿון דער דעמאָקראַטיע, די מאַרקסיסטן פֿון צענטר (אַדלער, סעראַטי, מאַרטאָוו, לאָנגע) האַלטן, אַז ס'איז דערלאָזבאַר אויך אַ דיקטאַטור, לינקע מאַרקסיסטן (ליבקנעכט, לענין, לאַריאָ) קעמפֿן נאָר פֿאַר דיקטאַטור. און שליסלעך — אויך אין אונזער אייגענער פֿראַגע וועגן טעראָר און געוואַלט. די שיידעמאַנאָוויצעס — מאַרקסיסטן קעמפֿן ענערגיש אפֿילו קעגן געוואַלט, דייטשע אומאָפּהענגיקע דערלאָזן די געוואַלט, אָבער ניט קיין טעראָר *). באָלשעוויקעס — מאַרקסיסטן פֿון אַלע לענדער אָנערקענען דעם טעראָר, אַלס סיסטעמאַטישן מיטל פֿון קאַמף.

מעג דעריבער דער מאַרקסיזם האַלטן דעם טעראָר פֿאַר אַ **אומפֿאַרמיידלעכן** רינג פֿון דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג — אונז איז עס ניט ביכולת צו איבערציינגן, ווי אַ מאַטעמאַטישע סכעמע. סיי די אַלגעמיינע סאָציאָלאָגישע באַטראַכטונגען סיי די אויספּרובירונג אין לעבן פֿון די מאַרקסיסטישע פּראָגנאָזן זאָגן אונז עפּעס אַנדערש. דער מאַרקסיזם האָט זיין ווערט אַלס מעטאָד, אַלס **צוגאַנג**, אַלס איינער פֿון אַ **סך** אַנדערע צוגאַנגען אַף צו פֿאַרשטיין סאָציאַלע פֿאַרבינדונגען; ער איז אָבער ניט גענוגנדיק, בעת ער

*) אַ תּשובֿה דעם אויספֿירקאָמיטעט פֿון קאָמינטערן פֿון צ. ק. פֿון די אומאָפּהענגיקע אין יאָר 1920 (זע אונטן).

ווערט פֿאַרוואַנדלט פֿון אַ מעטאָד אין אַ קאָנקרעטן *בילד* פֿון דער געשיכטע, בעת ער שטרעבט צו פֿאַרבײַטן זײַן באַשרײַבונג=נאַטור אַף אַ „אימפּעראַטיווע". אַ רעוואָלוציע קאָן געמאָלט זײַן און פֿאַרווירקלעכט ווערן אויך אָן טעראָר (דער קראָנשטאַטער אויפֿשטאַנד אין יאָר 1921 **), זי איז מעגליך אויך אָן געוואַלט (די אײַנוואָרצלונג פֿון קריסטנטום אין רוים).

לאָמיר ווײַטער ניט פֿאַרגעסן, אַז בכל אופֿן קאָן דער דאָזיקער „היסטאָריש" — צודרעגנלעכער שטאַנדפּונקט רעדן נאָר וועגן די סאַמע אַלגעמײַנע שטריכן פֿון דעם נייטווענדיקן, ער קאָן געבן נאָר אַ *אַבסטראַקטע* סבֿעמע פֿון אומפֿאַרמײַדלעכן. און בעת דער מאַרקסיזם רעדט אַפֿילו וועגן די חבֿלי=לידה פֿון דער געשיכטע און וועגן דער געוואַלט — דער הייבן צי געפֿינען מיר דאַן אין די דאָזיקע געשטאַלטן תּשובֿות אַף אונזער פּראָבלעם פֿון טעראָר אין איר גאַנצן טיף? מיר ווייסן דאָך, אַז אַפֿילו די גינעקאָלאָגישע קונסט אַנטוויקלט זיך, און ס'איז פֿאַראַן עפּעס אַ נפֿקא=מינה צווישן אַ דאָרפֿישע הייבן און אַ ווויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט. ניט אַלע מאָל אַרבעט דער אַקושער מיט אַ צוואַנג, און ניט יעדן מאָל מוז מען דווקא געברויכן דעם קיסר=שניט. און די קולטור שטייט — און וועט אין עתיד שטיין — ניט אָפּהענגיק פֿאַר די חבֿלי=לידה גופֿא. אויב אונזער קולטור באַשטייט בכלל אין דעם, ווי גובֿר צו זײַן די רויע נאַטור, — למאַי זשע זאָל זי זיך אָפּשטעלן באַין עצה פֿאַר דער נאַטור פֿון געבורט, פֿאַרוואָס זאָל זי איר ניט זעהן מאַכן ווייכער און לײַכטער? די דאָזיקע מאַרקסיסטישע געשטאַלטן ווערן אָבער גענומען גראַד פֿון דער פּרימיטיווסטער סבֿיבֿה פֿון געבורט. זיי האָבן אין זיך דעם נאַיוון גלויבן אין דער באַשטענדיקייט פֿון אָפּגעשטאַנענע נאַטור=וועגן, אין דער געטלעכער קללה פֿון אדם און חוה. ס'קאָן זײַן, אַז אויך די געוואַלט, וואָס שטייט הינטער די דאָזיקע געשטאַלטן, איז פּונקט אַזוי אומפֿאַרמײַדלעך אין איר אַבסטראַקטער פֿאָרם, פֿון דור צו דור קענען אָבער זיך בײַטן אירע פֿאָרמען און ענטפֿלעקונגען. און בעת די געוואַלט איז אומפֿערמײַדלעך — איז עס לאו דווקא דער טעראָר, וואָס איז ניט מער ווי איין מין געוואַלט.

און וויכטיקער פֿון אַלץ איז, אַז דער שטאַנדפּונקט פֿון עקאָנאָמישער און אַנדער געזעצמעסיקייט באַזייטיקט לגמרי ניט אונזער פֿראַגע, — צי איז דער טעראָר מאָראַליש — *דערלאָזבאַר*. לאָז זײַן, אַז די סאָציאַלע דערשיי=

*) שוין אין די ערשטע טעג האָבן די קראָנשטאַטער מאַטראָסן געשריבן: „דער ציטווייליקער רעווקאָם באַדרויט קיינעם ניט און נעמט פֿון קיינעם ניט קיין נקמה"... „די אַרבעטנדע דאַרפֿן ניט קיין בלוט. זיי ווילן איר פֿאַרגיסן נאָר אין מאָמענט פֿון זעלבסטשוץ" (Известия Кроншт. Ревкома № 3,6) ביזן סוף האָבן די קראָנשטאַטער קעמפֿער מקים געווען זייערע געבאָטן; אַפֿילו אין מאָמענט פֿון אונטערגאַנג האָבן זיי ניט געהייבן קיין האַנט אַף די קאָמוניסטן.

נונגען זוערן געשיכטלעך פֿאָראויסבאַשטימט אין דער אָדער יענער מאָס; אָבער די טרעגער פֿון די דערשיינונגען, די מ ע נ ט ש ן פֿילן זיך דאָך פֿריי אָנצונעמען באַשלוסן, צו זיין זעלבשטענדיקע סיבות פֿון זייערע מעשים, זייערע באַשלוסן און וואונשן. די דאָזיקע באַווירקונג פֿון עתיד אַפֿן הוה וועט דאָך דאַן זיין ניט מער, ווי אַן׳אַנדער מין קאַוזאַליטעט, אַ פֿאַרקערטע קאַוזאַליטעט. און אַף וויפֿיל די דאָזיקע פֿרייהייט פֿון באַוואוסטזיין עקזיסטירט ר ע אַ ל אין זיי (און דאָס הייסט — אין דער נאַטור), אַף אַזוי פֿיל איז ריכטיק און וויסנשאַפֿטלעך אויסצופֿאָרשן, באַאַרבעטן און פֿאַרטיפֿן דעם באַוואוסטזיין, אַריינברענגען באַשטימטקייט, קלאָרקייט און גאַנצקייט אין זיין אינסטינקטיווע סטיכיע; אַף אַזוי פֿיל איז וויסנשאַפֿטלעך די פֿעסטשטעלונג פֿון די א י ד ע אַ ל ן — צילן (און דעם הסכם צווישן פֿאַרשיידענע מיטלען און די צילן). ניט דאָ איז דער אָרט צו אַנטוויקלען דעם געדאַנק וועגן דער גלייכבאַרעכטיקונג פֿון טעלעאָלאָגישן און קאַוזאַלן שטאַנדפּונקט, מיר וועלן נאָר צוגעבן, אַז ניט איינמאָל האָט זיך שוין אַרויסגעוויזן אין דער סאָציאָלאָגיע — און באַזונדערס אין דער סאָציאַליסטישער, פֿאַרשטייט זיך — די אונטערערדישע (און דערפֿאַר אויך די אומבאַשטימטע, אומקלאָרע און טיילווייז אומפּרוכטבאַרע) ווירקונג פֿון דער ציל־באַוואוסטקייט אַף די סאַמע אָביעקטיוו־קאַוזאַלע סברות.

פֿון דער טאָג־טעגלעכער דערפֿאַרונג ווייסן מיר, אַז די גרעסטע אָנשטרענגונג פֿון מענטשלעכן וועזן — די ל י ב ע — שטעלט זיך פֿאָר פֿאַר זיין באַוואוסטזיניקן קוק פֿון די דאָזיקע ביידע זייטן. אָט לאָזן זיך אירע ניט געזעהנע וואָרצלען טיף אַרונטער אין דער סטיכיע פֿון דער אַלגעמיינער חיישער וועלט, און אָט הייבן זיך אויף הויך צום הימל און צו די שטערן די פּראַכטיקע קרוינען פֿון אירע בלומען. די שטאַמען און צווייגן פֿון ליבע פֿאַראייניקן אין דער זעלבער צייט די וואָרצלען פֿון איר ערדישער פּשטות און „גראָבקייט“ און די בלומען פֿון דעם פֿיינסטן הימלדיקן ריח־ניחוח. די ניט־געניט פּשוטע אויגן קאָנען דאָ אַ מאָל דערפֿילן נאָר דעם אוראַלטן געשלעכט־רוף אין מענטשן, אָדער אינגאַנצן פֿאַלן אונטער דער השפּעה פֿון דער דורכזיכטיקער רוחניות אין ליבע. מיר האַלטן פֿאַר איינזייטיק דעם יעניקן, וואָס צוליב דער פֿיזישער זייט אין ליבע זעט ער ניט אָדער פֿאַראַכטעט איר פֿרייע אויפֿבליהונג אין גייסט, שיינקייט און גוטס. די אמת׳דיקע בליענדיקע ליבע זעהן מיר אָבער דאָרטן, וואו זי האָט באַגייסטערט די גשמיות אין אַ באַזונדערן, אירן אַ אייגענעם סינטעז און דעם גייסט אַליין האָט זי אָנגעזאַפּט מיט אַלע נאַטור־פֿאַרבן, וואו זי האָט איר פֿרייעם פֿליען געמאַכט הערשן איבער׳ן גוף. דער גוף פֿון מענטשן צ ו ו י נ ג ט, דער גייסט פֿון די ליבנדיקע ב אַ ש ט י מ ט אָבער. דעם צוואַנג פֿון שטרעבונג פֿון איינעם צום צווייטן גיט דער גוף אין דער סאַמע אומבאַשטימטער, אוראַלטער

פאָרם, אָבער נאָר דער גייסט פון די ליבנדיקע גיט די קלאָרקייט און דופט, די שיינקייט אָדער פאַרקריפּלונג, גליק אָדער שאַנדע, נאָר ער נעמט אָן אָדער שטויסט אָפּ, ווייגט אָדער זינגט, טוט אויף גדולות אָדער פאַרברעכנס. אָט דאָס איז די פ ר י י ע נאַטור פון ליבע, דער פּרימאַט פון ג י י ס ט. און אויב עס קענען זיך אַזוי צונויפפאַסן פרייהייט און נויטווענדיקייט אין ליבע — אפשר קענען זיך אפן זעלבן אופן פאַרייניקן סבות און אידעאַלן, סבות און צילן אויך אין סאָציאַלן לעבן, וואָס שטעלט זיך אײַנגאַנצן צונויף פון סימפּאַטיעס און אַנטיפּאַטיעס פון מענטשן? און צי באַשטייט ניט אויך דער פּראָגרעס פון קולטור גראד אין דעם, וואָס, ווי ביי דער ליבע, די גשמיות פון קאַוזאַליטעט, וואָס דריקט אַזוי בהרחבות׳דיק אַף מענטשן, וועט אַלץ מער ווערן אומגענומען מיטן גייסט פון ציל, וואָס שטייט פריי פאַר זיין באַוואוסטזיין? ניט אין דער „הכנעה פאַר נויטווענדיקייט וועט באַשטיין די פרייהייט", נאָר אומגעקערט: אָפּגעבן זיך דער פרייהייט, — דאָס וועט זיין די נויטווענדיקייט. — די געשיכטע גיט נאָר די אַלגעמיינע, אַלגעבראַישע סכעמע פון נויטווענדיקייט, דעם אינהאַלט אירן און דעם מאַטעריאַל ברענגט אָבער אַריין דער מענטש, וואָס ווייסט פון נויטווענדיקייטן (ביאָלאָגישע, סאָציאַלע) און וואָס האַנדלט פריי. און באַזונדערס פריי איז דער מענטש אין דער רעוואָליוציע. הגם עס דאַכט זיך, אַז אַלע היסטאָרישע נויטווענדיקייטן האָבן זיך אַרויסגעריסן פון געפענגעניש און דער מאַסן=פּסיכאָז און די נאָכמאַכונג באַווירקט באַזונדערס שטאַרק דעם יחיד — פונדעסטוועגן באַפרייט זיך אָבער זיין נשמה גראד אין דער רעוואָליוציע פון אירע היסטאָרישע קייטן, און אין זיין העזה קאָן ער מעכטיק שטעלן פאַר זיך צילן. און אויב דער ט ע ר אָ ר ווערט אַפילו יאָ אַרויסגערופן דורך געוויסע סיבות, — ק ע ן ער פונדעסטוועגן געשטעלט ווערן באַזונדער, ווי אַ מאָראַלישע אויפגאַבע, ווי די שווערסטע שאלה פון רעוואָליוציאָנערן געוויסן: צי איז ער דערלאָזבאַר, צי ניט? און קוים קומט שוין די דאָזיקע פראַגע אין אונזער באַוואוסטזיין — מ ו ז זי געשטעלט ווערן. און איטלעכער טוער פון טעראָר מוז אַף די דאָזיקע פראַגע ענטפערן פּ ע ר ז ע נ ל י ך, זיך ניט באַהאַלטענדיק הינטערן ברייטן רוקן פון דער היסטאָרישער נויטווענדיקייט.

ס׳זיינען פאַראַן נאָך אַנדערע אופנים, ווי אַזוי צו שטעלן „וויסנשאַפטלעך" די פראַגע וועגן טעראָר: מע באַגרינדעט אים ניט אַף דער עקאָנאָמישער נויטווענדיקייט, נייערט אַף דער נ אַ ט י ר ל ע ך = אָ ר ג אַ נ י ש ע ר (ביאָלאָגישער). מיר געדענקען, ווי סען=זשיוסט האָט אין קאָנווענט פאַרגליכן די מעשים פון דער גיליאָטינע מיטן נאַטירלעכן געזעץ וועגן אויסוואַל און טויט אין דער נאַטור. אָפטמאָלס האָבן „געלערנטע" פאַרגליכן מיט אַזאַ נאַטירליכער דערשיינונג אויך די מלחמה, וואָס פירט אויס אין אַ פאַרגיכערטער פאַרשאַרפטער

פֿאָרם די לאַנגזאַמע אַרבעט פֿון נאַטירלעכן אויסוואַל. איינער פֿון די טעאָרעטיקער פֿון געוואַלט, דער סינדיקאַליסט סאָרעל, באַשטימט אַזוי די געוואַלט, וועלנדיק אָנווייזן דעם חילוק צווישן דער פֿיזישער געוואַלט (יאַקאָבינישער געוואַלט אין 1793 יאָר) און זיין מעטאָד (אַלגעמיינער שטרייק): „די געוואַלטזאַמע מעשים פֿון פּראָלעטאַריאַט האָבן לגמרי קיין שום שייכות ניט צו די פּראָסקריפּציעס, און האָבן נאָר אַ באַטייט פֿון מיליטערישע מעשים... אַליין, וואָס קומט פֿאָר אַף דער מלחמה האָט ניט דעם כאַראַקטער פֿון שנאה אָדער נקמה; אַף דער מלחמה הרג'עט מען ניט קיין באַזיגטע, מע פֿאַרשאַפֿט די געפֿאַנגענע ניט קיין אומאָנגענעמליכקייטן, וואָס פֿאַלן אויס אַפֿן חלק פֿון די קעמפֿענדיקע חילות... וואָס מער דער סינדיקאַליזם וועט זיך אַנטוויקלען, באַפֿרייענדיק זיך פֿון אַלטע פֿאָראורטיילונגען, אַליין מער און מער וועלן די סאָציאַלע קאָנפֿליקטן באַקומען דעם כאַראַקטער פֿון אַ ריינעם קאַמף, וואָס זאָל זיין אינגאַנצן אַנאַלאָגיש צו אַ קאַמף צווישן צוויי אַרמייען" *). בלי ספק, האַלט סאָרעל, אַז אַף אַזאַ אופֿן איז די רעוואָלוציאָנערע געוואַלט, אַזוי ווי די מלחמה, ניט קיין אַקטן פֿון באַוואוסטזיניקע מענטשן, נייערט אין אַ פֿיל גרעסערער מאָס — סטיכייאישע בלינדע פֿאַקטן פֿון דער נאַטור; אויב ניט — וואָלט ער אויך אין דער מלחמה איינגעזעהן „שנאה און נקמה" (לכל הפחות — אין אירע אָנפֿירנדיקע ספֿערן). באַ אַזעלכע תנאים ווערט די געוואַלט אומפֿאַראַנטוואָרטלעך, באַקומענדיק די געשטאַלטן פֿון נאַטור־פֿאַקטאָרן, זיינען שוין זיינע טוער מער ניט מחויב צו שטעלן כסדר מאָראַליש די פֿראַגע פֿון קאַמף. אויך אין די חקירות פֿון לאַווראָוו וועגן דעם געברויך פֿון געוואַלט און דער רעוואָלוציע קאָן מען איינזעהן כמעט דעם זעלביקן נאַטור־וויסנשאַפֿטלעכן שטאַנדפּונקט. „פּונקט ווי אַליין דאָס לעבעדיקע, באַטייליקט זיך דער מענטש אין קאַמף פֿאַר'ן קיום, און אין דעם דאָזיקן קאַמף ווערן איינגעשלאָסן אַלע מיטלען פֿון זעלבסטשוץ... דער קאַמף פֿאַר'ן קיום איז פֿאַטאַל און קומט פֿאָר אויסשליסליך אונטער'ן דרוק פֿון דער נויטווענדיקייט... קאָדעקסן, שטראָף־סיסטעמען און געריכט־פֿאָרמען, פּאָליציי פֿון דעטעקטיוון און פֿון אָרדנונג, טורמעס און הענקערס, — בקיצור אַלע פֿאָרמען און אַנטפּלעקונגען פֿון לעגאַלן שוץ פֿון דער געזעלשאַפֿט פֿון אירע שונאים און ווידערשפּעניקע מיטגלידער, — גייען אַריין אויסשליסליך אין דער ספֿערע פֿון דער טעטיקייט, וואָס ווערט געפֿירט לשם דער פּערזענלעכער אָדער געזעלשאַפֿטליכער זיכערהייט, אין דער ספֿערע פֿון קאַמף פֿאַר'ן קיום; דעריבער קאָן מען זיי שאַצן נאָר פֿון שטאַנדפּונקט פֿון זייער צוועקמעסיקייט... מע קאָן ניט פֿאַרלאַנגען פֿון די דאָזיקע פֿאָרמען קיין שום שפּור פֿון מאָראַלישן

*) זש. סאָרעל — געדאַנקען וועגן געוואַלט.

ווערט. די נייע (רעוואָליוציאָנערע י. ש.) געזעלשאַפֿט דאַרף זיך אָפֿן מודה זיין, אַז די אָדער יענע מעשים טוט זי לשם דער זיכערקייט און שוץ פֿון פּערזאָנען, גרופּן און דעם גאַנצן כלל, אַז זי שטעלט פֿאַר זיך דערביי ניט קיין שום מאָראַלישע צילן און טוט עס נאָר על פּי הכרח, און זי שטרעבט דערביי צו צוגעבן די דאָזיקע מעשים וואָס מער צוועקמעסיקייט — אַלס איינציקן תנאי, וואָס באַשטימט זיי" *) אַנדערש גערעדט — רייסט לאַווראָוו אַרונטער די מאַסקע פֿון מאָראַלישקייט פֿון די געוואַלט-טאַטן, וואָס ווערן באַגאַנגען אין דער רעוואָליוציע לשם איר רעטונג און דערווייזט, אַז אין גרונט פֿון אַלע אַזעלכע מעשים ליגט תמיד דער ניכטערער חשבון פֿון צוועקמעסיקייט פֿאַר דער רעוואָליוציע. מיר זייגען מסכים מיט לאַווראָוון, אַז מע קאָן ניט זוכן קיין מאָראַלישן ווערט אין די זעלבסטשוץ און זיכערקייט-מיטלען, וואָס ווערן געברויכט אין דער רעוואָליוציע; עס איז אָבער זייער געפֿערלעך פֿאַר דער מאָראַלישער ציל פֿון דער גאַנצער רעוואָליוציע אויב מיר זאָלן מוסכם ווערן אַז „דער איינציקער תנאי" פֿון די דאָזיקע מיטלען זאָל זיין די צוועקמעסיקייט (וואָס מיר רופֿן איר — טעכנישע **). און עס דאַכט זיך אונז, אַז די סיבה פֿון אַזאַ קוק באַ לאַווראָוון ליגט דווקא אין דעם, וואָס ער פֿאַרגלייכט דעם רעוואָליוציאָנערן קאַמף פֿאַרן זעלבסטשוץ (נאָר דעם דאָזיקן קאַמף) מיטן ביאָלאָגישן פֿאַקט פֿון מלחמת — הקיום. פֿון אַזאַ אַנאַלאָגיע איז געדרונגען, אַז די רעוואָליוציאָנערע געוואַלט געהערט צו די סטיכייאישע אומווילקירלעכע באַוועגונגען פֿון רעוואָליוציאָנערן אָרגאַניזם, וואָס דער מענטש קאָן ווידער אַמאָל קיין שום אחריות ניט טראָגן פֿאַר זיי. פּונקט אַזוי ווי די „סאָציאַלע נויטווענדיקייט" קאָן אויך די אָרגאַנישע געזעצמעסיקייט אָנפֿירן מיט דער האַנט פֿון דער גילאָטינע, פֿון שווערד און טעראָר. און דאָס זעלבע וואָס פֿריער חזרן מיר איבער אויך דאָ בנוגע צו דעם פּרוב אַרויסצוגעבן אַ וויסנשאַפֿטלעכע איינדולגעניץ די טוער פֿון דער רעוואָליוציע; ביאָלאָגישע קאַוזאַליטעט איז פּונקט ווי די סאָציאָלאָגישע נאָר איינער פֿון די גורמים פֿון דער מענטשלעכער טעטיקייט. און פֿאַר זיין פֿרייעם רעוואָליוציאָנערן באַוואוסטזיין ווערט כסדר זעלבסטשטענדיג געשטעלט די פֿראַגע וועגן דער דערלאָזבאַרקייט פֿון טעראָר.

אויב ניט — קערט זיך דער מענטש אום אַף צוריק צו יענער קולטור-תקופֿה, ווען ער האָט באמת'ן געהאַלטן, אַז ער איז געבונדן אַרום און אַרום מיט עפּעס אַ געזעצמעסיקייט, אַ פֿאַראויס-באַשטימטקייט, וואָס שטייט אויסער אים און העכער פֿון אים. איך האָב אין-זינען די רעליגיעזע געבונדנקייט, וואָס דינט אַלס ריכטיקער מוסטער פֿאַר אַ סך געלערנטע איבערציינונגען —

---

*) Лавров, Государ. элемент в будущем обществе. 1920 г 152, 153.

**) צו דער פֿראַגע וועלן מיר נאָך שפּעטער קומען.

גלויבונגען. עס איז דאָך באַוואוסט, ווי גוט די קירכע האָט פאַרשטאַנען אָפּמאָלן איטלעכע געשעהעניש ווי אַ אומפאַרמיידלעכן פועל־יוצא פון גאָט׳ס רצון. עס איז שוין לאַנג אָנגעוויזן געוואָרן, אַז איר פלעגט אויסקומען צו ענטפערן אין מענטשלעכן לעבן אַף אַלע פיר מעגלעכקייטן פון זיין גורל, אַף פיר פראַגן — פאַרוואָס איז דער צדיק גליקליך, פאַרוואָס איז ער אומגליקלעך, פאַרוואָס איז גליקלעך דער רשע, פאַרוואָס איז ער אומגליקלעך. און יעדערן פון די דאָזיקע ווענדונגען פון גורל האָבן די געלערנטע גייסטלעכע פאָטערס פאַרשטאַנען צו פאַרטייטשן ווי געהעריג איז פאַר זייער עדה. און פונקט אַזוי פלעגן אויסגעטייטשט ווערן אויך אַלע געזעלשאַפטלעכע פאַקטן דורך זיי און דורך די האַרן פון מלכות, וואָס זיינען מיט זיי געווען פאַרבונדן. „גאָטס צאָרן" פאַר די פאָלק־חטאים — דאָס איז געווען בעת צרה דער באַליבטער פזמון באַ מענטשן, וואָס האָבן מיט גאָטס גנאָד געקיניגט איבער אַנדערע. דער הערשער — דאָס איז גאָטס האַנט, און דאָס אַליין איז שוין געווען גענוג, בכדי די מאַסן זאָלן האַלטן אַז זיינע מעשים זיינען געזעצמעסיק, אומפאַרמיידלעך ווי די נאַטור. אומקומען „פון גאָטס האַנט" — דאָס האָט שוין באַטייט אַלץ דערקלערן און פאַרשטיין. „אַטילא — דער שבט ד׳" — דאָס איז געווען די פילאָזאָפיע פון דער געשיכטע פון פריען מיטלאַלטער. נאָר אַ חוץ דער נויטווענדיקייט, וואָס איז געווען געדרונגען פון גאָטס רצון, איז געווען נאָך אַ צווייטע אומפאַרמיידלעכקייט אין דעם דאָזיקן רצון גופא. אַזוי, אַשטייגער פאַרגיסט יהוה ביטערע טרערן, שטראָפנדיק זיין פאָלק, ער וויל זיך איבער אים דערבאַרמען, ער איז אָבער געצוואונגען צו שטראָפן; און אים אַליין איז די אומפאַרמיידלעכקייט. אין דעם דאָזיקן טראַגישן געשטאַלט פון גאָט, וואָס שטראָפט, וויינענדיק, זיין פאָלק, איז בולטער פון אַלץ אויסגעדריקט די דאָזיקע מאָראַלישע געזעצמעסיקייט פון דער געטלעכקייט אַליין. אַזוי לעבט אין די מענטשן, אין גאָטס קנעכט, דער גלויבן אין אַ השגחה פרטית (גערעכטיקייט), אַ אומפאַרשטענדלעכע אָפּטמאָלס, וואָס אָן איר וועט אפילו אַ האָר פון קאָפּ ניט אַראָפּפאַלן. ניט אַלע רעליגיעס אָבער נעמען פון מענטשן אַראָפּ די אחריות פאַר זיינע מעשים; ס׳זיינען פאַראַן אויך אמונות, וואָס לאָזן אים איבער די „בחירה חפשית". די געוויינטלעכע מענטשלעכע רעליגיעזע וועלט־אויפפאַסונג איז אָבער אַזאַ אָ, אַ אומפאַראַנטוואָרטלעכע. פרעגט זיך — ניט זשע איז עס דער מענטש שוין פון לאַנג אָן אַרויס פון דער „טעאָלאָגישער תקופה", בכדי ער זאָל פאַרבייטן די באַגריפן אין איבערלעבונגען פון דעם „מזל" און הימלישן גליק („גערעכטיקייט", ווייל עס שטאַמט פון אַ פערזענלעכקייט), אַף די איבערלעבונגען פון נאַטירלעכן און סאָציאַלן גליק („קאַוזאַליטעט", ווייל עס צַנטוויקלט זיך אומפערזענלעך)? צי שוין האָבן עס מענטשן אויפגעהערט צו זאָגן: „די מלחמה

— איז אַ גאָטס־זאַך", בכדי ווידער אַמאָל אָנהייבן נאַאיוו גלייבן אין דאָס אומבאַקאַנטע און זאָגן: די מלחמה איז פֿון קאַפּיטאַליזם, געוואַלט — פֿון דער געשיכטע, טעראָר — פֿון דער אָביעקטיווער אַנטוויקלונג?

דאָס איז דאָך אָבער די מעשה, אַז די אַלע רעליגיעז־וויסנשאַפֿטלעכע טעאָריעס באַזייטיקן ניט דעם פֿרייעם און ווירקנדיקן רצון פֿון מענטשן אין דער רעוואָליוציע, זיי פֿאַרטונקלען אים נאָר. ווייל אויב די טוער פֿון קאַמף זאָרגן זיך ניט וועגן דער מאָראַלישקייט פֿון זייערע מעשים, — טוען זיי עס אָבער אַלע בנוגע זייער צוועקמעסיקייט. און מעגן די טעראָריסטן פֿון דער רעוואָליוציע, האַלטן פֿון דער ביאָלאָגישער צי סאָציאַלער נויטווענדיקייט — אָדער ניט, סיי ווי סיי האַנדלען זיי באַוואוסטזיניק, אויסגערעכנט און פֿריי. זיי גייען ניט פֿרעגן וועגן יעדן פֿאַל פֿון קאַמף באַם דעלפֿישן אָראַקל פֿון דער געשיכטע, זיי זוכן ניט אין זייערע סודות־דיקע אויגן קיין תשובה אַף איטלעכן טראַט פֿון דער רעוואָליוציע. די „נויטווענדיקייט" האָט צוויי פּרושים. און אין זייערע מעשים זיינען זיי ניט קיין געווער פֿון יענער אוראַלטער, דורות־לאַנגער, בלינדער נויטווענדיקייט, נאָר זיי טוען זייערס לשם דער נויטווענדיקייט, וואָס זיי אַליין געפֿינען איין באַ יעדן איינצעלנעם פֿאַל. פּונקט ווי אין עבר פֿלעגן די הערשער מאַכן געשיכטע, באַהאַלטנדיג זיך פֿון מענטשלעכע פֿאַרוואָרפֿן הינטער די פֿאַלדן פֿון געטלעכע בילדער, — אַזוי דעקט מען זיך היינט צו מיטן היסטאָרישן געזעץ און מע טוט אָפּ „אומגעזעצלעכקייטן" פֿון לעבן און פֿון דער רעוואָליוציע. אויך מיר האָבן דאָ אָפּטמאָלס פֿאַר זיך ניט קיין צביעות און שקרים, האָבן מיר אָבער צו טאָן מיט אַ למדישער אָבערגלייבונג, וואָס נאַרט און פֿאַרפּירט זיך אַליין.

און אויב שוין יאָ אַזוי — שטעלן מיר אַרויס צוגלייך מיטן פֿרייעם באַשלוס פֿון מענטשן אַפֿן געביט פֿון צוועקמעסיקייט און נוצן אויך די פֿאָדערונג פֿון אַ פֿרייעם באַשלוס אַפֿן געביט פֿון מאָראַל. די מאָראַל, וואָס שטעלט מיט זיך פֿאָר אַן אַנדער אַספּעקט פֿון דער זעלביקער צוועקמעסיקייט, מוז זאָגן איר אַנטשיידנדיקן וואָרט וועגן טעראָר, זי וועט ניט לאָזן באַהאַלטן איר אין די פֿאַלדן פֿון פּוסטן — הגם רעוואָליוציאָנערן — חשבון.

XXIII.

ג). בכדי צו פֿאַרטיידיקן דעם טעראָר ברענגט מען אַ סך ראיות פֿון זיין נוצלעכקייט. אַף דעם דאָזיקן איבערפֿלעכלעכן און וואולגאַרן שטאַנדפּונקט שטייט איינגעלעך די מערהייט פֿון פֿאַרטיידיקער פֿון טעראָר, וואָס האַלטן, אַז ער איז — דער לייכטסטער מיטל אַף צו דערגרייכן די ציל. זיינע אומיטלבאַרע דערפֿאָלגן בלענדן זייערע אויגן, און אַפֿן ערשטן קוק זיינען זיי טאַקע שטאַרק איבערציי־גנדיק. דאָ האָבן מיר צו טאָן מיט צווייערליי טוער פֿון

טעראָר; די ערשטע שטעלן פאַר זיך די גאַנצע שוועריקייט פון דער פראַגע
וועגן טעראָר און זייַנען איר גובר מיט ראיות וועגן די נוצן פון דער רעוואָליוציע,
אַנדערע האָבן מיט דער דאָזיקער פראַגע בכלל ניט צו טאָן און גייען בלינד אפן
וועג פון די דאָזיקע נוצן *). דער חילוק צווישן זיי איז אָבער ניט גרויס, ווייל
אויב אפילו דער צווייטער טיפּ טוער שטעלט פאַר זיך ניט אַליין די ברענענדיקע
פראַגן — שטעלן זיי אַנדערע, די אַרומיקע און די סביבה. און אַזוי אַרום מוז
ער זיי אויך גובר זיין, הגם ער מאַכט עס אפשר לייכטער און גיכער. זיי פאַר=
ענטפערן די פראַגן, ווי געזאָגט, מיט טענות וועגן דער נוצלעכקייט. באַזונדער
בולט — ליטעראַריש (און דערפאַר זעט אויס זייער דלות נאָך גרעסער) זאָגט זיי
כּמעט אַלע אַרויס טראָצקי. די דאָזיקע אוטיליטאַריסטן זאָגן, אַז מע דאַרף
אויסמיידן אַלטע טעותן. בעת די רעוואָליוציע איז געווען באַרמהאַרציק, פלעגט
זי באַפרייען אירע פאַרביסנסטע שונאים, וואָס פלעגן שפּעטער אָנפירן מיטן
קאַמף קעגן איר. פאַר דער גרויסמוטיקייט בנוגע צו די שונאים פון דער רעוואָ=
ליוציע באַצאָלט מען שפּעטער מיט הונדערטער און טויזנטער קעפּ פון אירע
פריינד. „דער קאָזאַקישער גענעראַל קראַסנאָוו, וואָס האָט אין פאַרבינדונג מיט
קערענסקי'ן אַטאַקירט פּעטראָגראַד, און איז געוואָרן געפאַנגען בײַ גאַטשינע, איז
אף מאָרגן אף זיין ערנוואָרט באַפרייט געוואָרן. דאָס איז אַ „גרויסמוטיקייט“,
וואָס איז געשטאַנען אין הסכם מיט די ערשטע טעג פון דער קאָמונע, און וואָס
איז פונדעסטוועגן געווען אַ טעות. נאָכדעם, ווי דער גענעראַל קראַסנאָוו האָט
בערך אַ יאָר געקעמפט קעגן אונז אפן דרום און אויסגעקוילעט עטלעכע טויזנט
קאָמוניסטן, איז ער ניט לאַנג נאָכאַמאָל באַפאַלן פּעטראָגראַד, דעם מאָל —
אין די חיילות פון יודעניטשן“. זיי זאָגן נאָך, אַז אין אַ רעוואָליוציאָנערער מי=
גוט קאָן מען ניט זוכן קיין ווייכע קאַמף=פאָרמען. איז דען מעגלעך בײַ יעדן
מאָל שטראָפן מיט טורמע אנשטאטן טויט? „ס'פאַרשטייט זיך — זאָגט טראָצקי
— אַז די פראַגע וועגן דער פאָרם פון רעפּרעסיעס אָדער זייער מדרגה איז ניט קיין
„פּרינציפּיעלע“. דאָס איז אַ פראַגע פון צוועקמעסיקייט (דער קורסיוו
איז מיינער). אַ פּאַרטיי, וואָס ווערט אין אַ רעוואָליוציאָנערער תקופה אָפּגע=
שטויסן פון דער מאַכט, וואָס וויל בשום אופן ניט מוסכם ווערן מיט דער מאַכט
פון דער הערשנדיקער פּאַרטיי און דערווייזט עס כסדר מיט איר פאַרביסענעם
קאַמף קעגן איר — אַזאַ פּאַרטיי שרעקט זיך ניט אָפּ פאַר דער באַדראָונג פון
טורמע, ווייל זי גלייבט ניט אַז די געפענגעניש וועט לאַנג דויערן. אין דעם
דאָזיקן פשוט'ן און אַנטשיידנדיקן פאַקט ליגט דער תירוץ, פאַרוואָס מע געברויכט
אין אַזאַ גרויסער מאָס די צעשיסונגען אין בירגער=קריג“. און ווייטער: „אייג=

*) מע דאַרף עס ניט צונויפמישן מיטן טיפּ פון „קצב“, וואָס האַנדלט
ניט לויט ראיות נאָר איז אין רשות פון דער ליידנשאַפט (זע אויבן).

שרעקונג — דאָס איז אַ מעכטיקער מיטל פון דער פּאָליטיק, סיי פון דער אויסערלעכער סיי פון דער אינערלעכער, אַף איר איז געבויט די מלחמה און די רעוואָליוציע. אַ זיגערישע מלחמה פאַרניכטעט על פּי כּלל נאָר אַ קלײנעם טײל פון דער באַזיגטער אַרמײ, די איבעריקע ווערן נאָר אײנגעשראָקן, זײער רצון ווערט צעבראָכן. פונקט אַזוי טוט אויך די רעוואָליוציע: זי הרג׳עט יחידים און וואַרפט אַן אימה אַף טויזנטער" *).

ס׳איז ניט איבעריק שווער צו באַווײזן, אַז די אַלע חשבונות זײנען ניט לאָגיש, אַז אפילו די אויסערלעכע נוצן פון טעראָר וואָס ווערן דאָ אויסגערעכנט, זײנען נאָר בלומרשטע. ווען דער גענעראַל קראַסנאָוו, אַ שטײגער, וואָלט געפאַלן אונטערן האַמער פון טעראָר, וואָלט נאָך פון דעם די קראַסנאָווישע באַוועגונג ניט אומגעקומען. זי וואָלט נאָר אויפגעפלאַקערט דאָ אַף אַן אָרט מיט אַ פיל מער אכזריות׳דיקן פײער. און ס׳פאַרשטײט זיך, אַז די צעשיסונגען, וואָס פאַרבײטן די טורמעס, און די אײנשרעקונג־סיסטעם וואָלטן ניט געווען בכח צו צעברעכן דעם רצון פון דער אומפאַרמײדלעכער קאָנטר־רעוואָליוציע. ניט פון פחד פאַר צעשיסונגען אָדער טורמעס טרעט אָפּ און גיט זיך אונטער אַ פּאַרטײ אָדער אַ קלאַס, וואָס שטרעבט צו דער פּאַרלירעגער מאַכט, וואָס האָט אַ באַוואָפנטע אַרמײ. דאָ האָבן מיר צו טאָן מיט פיל ערנסטערע סיבות, וואָס טראָגן אַ סאָציאַלן מאַסן כאַראַקטער, עקאָנאָמישע, גײסטיקע און מיליטערישע סיבות. ניט דער אינערלעכער טעראָר פון ראַטן־רוסלאַנד האָט באַזיגט און אײנגעשראָקן די אַלע דעניקינס און זײערע אַרמײען, נײערט די מלחמה קעגן זײ און דער נצחון; ניט די צעשיסונגען אין לאַנד האָבן זײ איבערצײגט, נײערט די שלאַכטן אַפן פראָנט. געוויס איז טראָצקי גערעכט, בעת ער ענטפערט אַף די פרידלעכע באַשטרעבונגען פון קאַוטסקי, אַז דער טעראָר קאָן האָבן אַ גאַנץ באַדײטנדיקע ממשות אין קאַמף קעגן רעאַקציאָנערן קלאַס, וואָס וויל ניט אַראָפּ פון דער סצענע, און אַז מע קאָן אײנשרעקן קלאַסן; ער איז אָבער לחלוטין ניט גערעכט, בעת ער האַלט, אַז די דאָזיקע ראָליע דאַרף אויספירן דער טעראָר. דאָ איז דער גרעסטער טעות פון צונויפמישן דעם טעראָר מיט דער געוואַלט. אין דער אמת׳ן אָבער איז די געוואַלט (אַ אָפענער בירגער־קריג) שוין אַ גענוגנדיקער כּלי־זין אין אַזאַ קאַמף. און זי אַלײן פירט שוין אויס אין דער פולער מאָס די אײנשרעקונג־פונקציע **). אמת, אַז מע זאָל האָבן בדעה אַ קאָנטר־

---

*) טראָצקי. «Терроризм и коммунизм»

**) דאָס איז אַ אײנשרעקונג פון אַ באַשטימטער צאָל מענטשן; דער חילוק צווישן איר און דעם טעראָר ליגט אָבער אין דעם, אַז בײַ אַ באַריקאַדע איז די אײנשרעקונג אַ רעפלעקס פון אַ מסירת־נפש׳דיקן קאַמף, בײַם טעראָר אָבער — אויסדריקנדיק זיך אין אַ עינויים־קאַמער — פאַרפּיל זי אים אין גאַנצן.

רעוואָליוציע, וואָס איז ניט באַוואָפנט מיט קיין אַרמיי, און אַרבעט אין לאַנד גופא מיט פאַרשווערונגען און אויפשטאַנדן, קאָן אויך טעראָר אַ חוץ דער געוואַלט געבן אַ הוספה־עפעקט פון קאַמף. די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע — און דאָ קערן מיר זיך אום צו אונזער הויפט־טעמע — קאָן אָבער זיך ניט יאָגן נאָך דעם דאָזיקן עפעקט אַליין, וואָס האָט אַ ריין־אויסערלעכן באַטייט. מע טאָר ניט פאַרגעסן ניט אויף איין רגע, אַז אַזאַ קאַמף, וואָס ווערט פאַרשאַרפט דורכן טעראָר, וואָס ברענגט ווייניק נוצן אין ערשטן פאַל און עפעס בלומרשטע נוצן אין צווייטן, איז דערפאַר גורם דעם סאָציאַליזם דעם גרעסטן אינערלעכן שאָדן. מע דאַרף געדענקען, אַז נאָך די דאָזיקע טעראָריסטישע נצחונות גייט ווי א שאָטן די צעפוילונג פון דער גייסטיקער סביבה פון דער רעוואָליוציע גופא. נאָך מער — די צעשיסונג און די טעראָר־סיסטעם בלייבן קיינמאָל ניט אין די ד׳ אמות פון דעם „רעאַקציאָנערן קלאַס“ און פאַלן גאַנץ גיך אַראָפ אויף די קעפ פון די מאַסן, וואָס זיינען אים פרעמד, און וואָס דערהויבן זיך צום עתיד. סיי דער פראַנצויזישער טעראָר סיי דער רוסישער האָבן גענומען דעם גרעסטן טייל קרבנות פון דער אַרבעטער — און פויערים־מאַסע. מיר האָבן שוין אָבער אויבן געזעהן, אַז אפילו בעת דער טעראָר איז געווענדעט אויסשליסלעך קעגן די קלאַסן, וואָס פאַרשווינדן פון דער געשיכטע, שטעקט ער אויך אָן מיט אַ טויט־סכנה די גאַנצע רעוואָליוציע, איר גאַנצע סביבה דורך און דורך. דעריבער איז ממילא איבערפלעכלעך באַנאַל די מיינונג, לויט וועלכער די פראַגע וועגן דער פאָרם פון רעפרעסיעס איז ניט קיין „פרינציפיעלע“. נאָר תכלית־לייט פון דער רעוואָליוציע, וואָס זעהן קיינזאַך ניט אַחוץ דער טאָג־טעגליכקייט אָדער אמת׳דיקע טאָלסטאָוועצעס קענען אַזוי גאוה׳דיק און שטאָלץ אָפּפטרן די דאָזיקע פראַגע. געוואַלט — ניין, קיין שום מין אירן טאָר מען ניט געברויכן, זאָגן טאָלסטאָוועצעס, וואָס שטייען אויסער דער וועלט. געוואַלט — וועלכע איר ווילט נאָר, זאָגן די טעראָריסטן, וואָס שטייען מיט ביידע פיס אין דער אַלטער וועלט. זיי פאַרשטייען ניט, וואָס פאַר אַ סימן דלות דאָס איז, דער כאַפּן זיך אָן אַלע מעגלעכע מיטלען פון קאַמף אָן אויסנאַם, אָן „א שייטל האָלץ, אַ שטיין, פייער, שטריק“, אָן אַלע עקלהאַפטע מכשירים פון חיישן אַרסענאַל פון עבר. עפּעס אַ „פשוטער און אַנטשיידנדיקער פאַקט“ איבערצייגט זיי אָין אַלע מעלות פון דער צעשיסונג; אָבער אַן׳אַנדערער אַ פיל פשוטערער פאַקט פון דעם חשבון־הנפש פון פאָלק איבערצייגט זיי אין קיינזאַך ניט: זיי זעהן ניט, אַז מיט זייערע לייכטע מיטלען צעלאָזן זיי אַפן ווינט דעם קאַפּיטאַל פון דער רעוואָליוציע, אַז ניט פאָראויס, נאָר צוריק אין וואַלד טראָגט זיי דער פערד, וואָס ווערט מיטן פייערדיקן בייטש אונטערגעשמיסן, אַז צעשיסנדיק די שונאים, טרעפן זיי אין האַרצן פון דער רעוואָליוציע. פונקט פאַרקערט: טיף פרינציפיעל איז אימ=

לעכע דעטאַל פון רעוואָליוציאָנערן קאַמף, און קודם כל — די פאָרם פון אירע רעפּרעסיעס. נאָר די צעשטערער פון אַלע בנינים זיינען מזלזל מיט פאָרמען פון אַרבעט, דאָס טוען אָבער ניט די שעפערישע בויער פון נייע. אין דער פאַרשטייעניש פון ווערט פון פאָרם און פון מאָס ליגט דער גאַנצער חילוק צווישן אַ שטיין-האַקער און בויער, צווישן אַ בעל מלאכה און אַ שעפערישן זשעני פון דער רעוואָליוציע.

ד) גיט מיר רופן אַרויס דעם טעראָר; ער ווערט אונז אויפגעצוואונגען פון אויסנווייניק דורך דער גאַנצער אינטערנאַציאָנאַלער לאַגע. דאָס איז די סאַמע באַליבטע טענה פון די פאַרטיידיקער פון טעראָר. „די האַרבקייט פון דער פּראָלעטאַרישער דיקטאַטור אין רוסלאַנד — שרייבט טראָצקי — איז אַרויסגערופן געוואָרן דורך תנאים, וואָס זיינען ניט ווייניקער שווער (ווי אין פראַנקרייך אין 1793 יאָר). אַ געשלאָסענער פראָנט אין צפון און דרום, אין מערב און מזרח. אַחוץ די רוסישע ווייסגוואַרדייאישע חילות פון קאָלטשאַק, דעניקין און אַנד. טרעטן אויף קעגן ראַטן-רוסלאַנד גלייכצייטיק אָדער איינס נאָך איינס דייטשן און עסטרייכער, טשעכאָ-סלאָוואַקן, סערבן, פּאָליאַקן, אוקראַינער, רומענער, פראַנצויזן, ענגלענדער, אַמעריקאַנער, יאַפּאַנער, פינער, עסטאָנער, ליטווינער“. יאָ, געוויס איז ריכטיק, אַז די אָקטאָבער-רעוואָליוציע, וואָס איז געקומען מיט דער בשורה פון פרידן און ברידערליכקייט איז די גאַנצע צייט געגאַנגען צווישן אכזריות'דיקע וועגנט פון אויסלענדישע שונאים. תחילת האָט די דייטשע קאָאַליציע געפּייניגט צום טויט דאָס אויסגעמאַטערטע לאַנד, געצאַפּט טראָפּנס-ווייז זיין בלוט און מאַרך. דערנאָך האָט די אַנטאַנטע כסדר און סיסטעמאַטיש געריסן אַף שטיקער דאָס לייב פון דער רעוואָליוציע מיט פאָדערונגען פון אַ פּאָליטישן שיילאָק. די אַלע טייוולאָנישע כחות האָבן געשאַפן אין רוסלאַנד יענע משונה'דיקע אַטמאָספער, באַ וועלכער די מאַכט האָט זיך מיטן קאָפּ אַ וואָרף געטאָן אין טעראָר. מע דאַרף אָבער געדענקען, אַז די אינטערנאַציאָנאַלע סביבה איז געווען נאָר דער לעצטער שטופּ פאַר איר טעראָריסטישער אַנטוויקלונג, אָבער ניט איר גרונט-סביבה. אונטער דער השפּעה פון דער דאָזיקער סביבה האָט זיך, אגב, די מאַכט געשטעלט אַפן וועג פון טעראָר; געשטעלט האָט זי זיך אָבער אַליין, אַ דאַנק איר אייגענעם באַוואוסטזיניקן באַשלוס. האָט זי, הייסט עס, געזאָלט דורכטראַכטן און פאָראויסזעהן ביזן סוף אַלע פאָלגן פון טעראָר. „מע דאַרף טאַקע פאַרמאָגן ממש אַ קופּערנעם שטערן — פאַרזיכערט טראָצקי — בכדי צו זוכן די סיבה פון בלוטיקן כאַראַקטער פון רוסישן בירגערקריג אין דער בייזן כונה פון די באָלשעוויקעס, און ניט אין דער אינטערנאַציאָ-

נאַלער סביבה“. מירן לאָזן צורו דעם קופּערנעם שטערן, מיר זעהן אָבער ניט איין קיין אייזערנער לאָגיק, בעת מע וויל אונז איינשמועסן, אַז דער דרוק פון אויסערלעכע פאַקטן אַליין איז שוין געווען גענוג, בכדי אָנצונעמען פאַטאַלע באַשלוסן. נאָר די דיפּלאָמאַטן און פּאָליטישע טוער פון דער אַלטער וועלט, וואָס בראָדזשען איבער אויסגעטראָטענע וועגן פון „מדינישן שכל“ און „היסטאָרישע טראַדיציעס“ און וואָס האָבן פאַר זיך ניט קיין שום מאָראַליש־געזעלשאַפטלעכע אידעאַלן, קענען לעבן און באַוועגן זיך לויט די דאָזיקע אויסערלעכע סטימולן אַליין. מענטשן פון דער נייער וועלט, וואָס טוען לשם אַ נייעם לעבן, מוזן פאָראויסזעהן — אויב נאָר זייער לאָגיק איז ניט געמאַכט פון פאַרראָסטע אייזן — וואָס פאַר אַ אומפאַרמיידלעכע ווירקונג דער „בלוטיקער כאַראַקטער“ וועט האָבן פאַר נייעם לעבן גופא און ניט נאָר פאַר דעם היינטיקן דערפאָלג. האָבן זיי עס אָבער ניט געקאָנט אָדער ניט געוואָלט, און האָבן אַלס דענקער געהאַט נאָר די פּערספּעקטיוו פון היינטיקן טאָג — שטעקט אין דעם באמת'ן זייער „בייזע כונה“.

מיר ווייסן גוט, ווי ווייט דער טעראָריסטישער רעזשים דערלייכטערט זיך דאָס לעבן, טייטלענדיק אַף די *אויסלענדער*. די מאַראַטן און ראָבעספּיערן און אַנדערע האָבן אין משך פון דער גאַנצער רעוואָליוציע געשיקט אַפן עשאַפאָט די בעסטע רעוואָליוציאָנערן פון יענער צייט און געהאַלטן דערביי אין איין שרייען: „די אַגענטן פון פּיט און דעם ברוינשווייגער“. „אַגענטן פון דער אַנטאַנטע“ — האָבן מיר כסדר געהערט אין משך פון אונזער גאַנצער רעוואָליוציע. און מיר ווייסן אויך, אַז די ברעקלענדיקע קלעפּ פון דער דיקטאַטור פלעגן פאַלן אַף די קעפּ פון די *אַרבעטענדע* און זייערע פּאַרטייען, ווי אַף באַוואוסטזיניקע אָדער אומבאַוואוסטזיניקע אַגענטן פון אויסלענדישן אימפּעריאַליזם. די מאַכט פלעגט זיך דערלייכטערן דעם שווערן אידייאישן קאַמף מיט די קעגנער דורך דעם, וואָס זי פלעגט זיי מיט אַ כיון אומנעמען מיט שרעקלעכע נעפּלען פון מלוכישן „פּאַראַט“ און נאַציאָנאַלער בגידה. אנשטאט אַ פאַרשטייעניש פאַר גרויסע מחלוקות *אין די ראַמען* פון דער רעוואָליוציע די מאַכט געבן — אויב ניט פאַר זיך, איז פאַר איר צוהערער — אַזאַ מין אויסגערעכנטע אַף פּאַטריאָטישע געפילן דעמאַגאָגיע. דער רוסישער טעראָר האָט זיך אַנטוויקלט, בייטנדיק זיינע פאָרמען, *אומאָפּהענגיק* פון דער אינטערנאַציאָנאַלער סביבה (אויך דאַן, בעת זי האָט אויפגעהערט בכלל צו זיין אַ באַוואָפנטע) און האָט איר נאָר אייגנטלעך אויסגענוצט אַלס שירמע פאַר אַנדערע פלענער — פאַר דער דיקטאַטור. — עס איז נאָך אַ גרויסע שאלה, אַף וויפיל דער טעראָר איז געווען נוצלעך אפילו אויסערלעך באַ די אינטערנאַציאָנאַלע קאָמפּליקאַציעס (לאָמיר זיך דערמאָנען, ווי דעזאָרגאַניזירנדיק עס האָבן געווירקט

די ידיעות וועגן רוסישן טעראָר אפּן באַוואוסטזיין פון די אַרבעטענדע אין מערב, וואָס האָבן זיך געצויגן צו דער זיך בונטעווענדיקער רוסלאַנד). עס איז אָבער קיין שום שאלה ניטאָ וועגן זיין אינערלעכן מאָראַלישן שאדן.

.XXIV

ה). מע באַמיט זיך ווייטער צו מאַכן דעם טעראָר מיט נאָך אַ תירוץ: ער ווערט, כלומרשט, איינגעפירט נאָר צייטווייליק, אף אַ גאַנץ קורצע צייט. און וואָס שאַרפער עס וועלן זיין היינט זיינע קלעפּ — דאָס גיכער וועט ער אויפהערן.

אויך דאָס איז לויט אונזער מיינונג קיין תשובה ניט, ווייל מע נאַרט דאָ זיך און יענעם. קודם כל — צי איז עס ריכטיק, אַז דער טעראָר ווייסט פון טער־מינען, אַז אין יעדער רגע וועט ער זיין בכח אָפּצושטעלן זיך אַליין? ניין, ער ווייסט עס ניט, און איז עס ניט בכח צו טאָן — אַזוי שרייט אונז אַנטקעגן דאָס גאַנצע לעבן פון אונזער רעוואָליוציע. צו לאַנג, איבער דער מאָס האָט זיך פאַר־צויגן אונזער „איבערגאַנג"־תקופה, וואָס האָט זיך פריער וועמען ניט איז געקאָנט פאָרשטעלן, ווי אַ שאַרפער גלאַנץ פון בלייך, ווי אַ קורצער קלאַפּ פון שווערד. ווי אָפט עס פלעגט פאַראייביקט ווערן דאָס צייטווייליקע אין דער געשיכטע! איז דען ניט געקומען יעדע טיראַניע מיטן שמייכל פון „צייטווייליקייט" אף די ליפּן? אין דעם באַשטייט טאַקע די דראַמע פון איטלעכן טעראָר, אַז ער קאָן קוים איבערמאַכן זיך אַליין. „פאַטאַל אין טעראָר איז דאָס, — זאָגט קינע — וואָס ווער עס געברויכט אים, מוז אים געברויכן אייביק, אָדער אונטערגיין, גלייך ווי ער זאָגט זיך פון אים אָפּ... ווייל מיט אייער באַרבאַרישקייט שטעלט איר אויף קעגן זיך און קעגן אייער סיסטעם אַ אייביקע שנאה, אַ פאַרבאַהאַל־טענעם שווייגנדיקן גרימצאָרן, וואָס וואַרטן נאָר אַף דער מינוט, ווען זיי וועלן זיך קענען אַרויסווייזן" *).

---

*) קינע. „די קריטיק פון דער רעוואָליוציע". די איראָניע פון קינע קאָן איינגנטלעך אָנגעמאָסטן זיין אויך פאַר אונזערע טוער: „איך האָב הנאה פון אַזעלכע פאָדערנדיקע, אַזעלכע אומגעדולדיקע צו פרייהייט מענטשן, וואָס ווערן אָפט אונטער דער השפעה פון טעראָר די געדולדיקסטע ברואים. די צייט דריקט זיי שוין ניט מער. מה רעש — זאָגן זיי — אייניקע יאָר קנעכטשאַפט פון אַ פאָלק? אפנים — ס'איז גאָרניט. אָבער די דאָזיקע יאָרן פון קנעכטשאַפט געוווירן אַנדערע, ענלעכע צו זיי. דאָס, וואָס זיי רופן אָן „אַ מאָמענט" — איז אַ עמבריאָן, וואָס אַנטוויקלט זיך און וואַקסט אין זייער געשיכטע... פון דעם פונקט וואַקסט אויס אַ בוים מיט הונדערט צווייגן, און פון די בוימער — אַ וואַלד, וואָס איז ניט דורכצוגיין".

נאָר וויכטיגער פון דעם איז עפּעס אַנדערס. דער „צייטווייליקער" טעראָר הערט דאָך ניט אויף צו זיין אַ טעראָר מיט אַלע זיינע מאורמ'דיקע פאָלגן. די מאָראַלישקייט, וואָס זוכט איר פאַרקערפּערונג אין דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע, קאָן ניט ליידן קיין מאָראַטאָריום, מע קאָן איר ניט דוחה זיין, אָפּלייגן. די רעוואָליוציע, וואָס ווערט אין דעם פּונקט אָפּגעהאַקט, איז שוין מער ניט די זעלבע רעוואָליוציע. פּונקט אַזוי, ווי דער אמת פון האַליליי קאָן זיך ניט אומבייטן אין תוך אפילו דאַן, ווען ער אַליין זאָגט זיך אָפּ פון אים אין די שמערצן פון פּייניקונג און רופט אים אַ נ ד ע ר ש אַן — אַזוי קאָן מען אויך ניט מבטל מאַכן „צייטווייליק" דעם אמת פון סאָציאַליזם, אַריינברענגען אין אים אַ פּגם, אפילו ווען זיינע טוער אַליין וואָלטן דעם דאָזיקן פּגם פּראָקלאַמירט. בשעתם, אין אָנהויב פון דער מלחמה האָבן די סאָציאַל-דעמאָקראַטן פון דער גאַנצער וועלט פאַרוואונדעט אין האַרצן די גאַנצע זאַך פון זייער פּאַרטיי, וועלנדיק אָפּהיטן איר, אפילו איר אויסערלעכע גאַנצקייט. אַצינד, אין פּראָצעס פון דער רעוואָליוציע, פּאָדערט מען ווידער הנחות און הפסקות, און מע פאַרגעסט, אַז עס רעדט זיך דאָ וועגן דעם עצם מהות פון דער רעוואָליוציע. קוים וועלן מיר איינמאָל געבן דעם טעראָר אַ דריסת-רגל אין די רעוואָליוציע — וועט ער שוין פון אַנ'אורח ווערן איר באַלעבאָס. — סיי אין דער איבערגאַנג-תקופה, סיי אין דער צייט פון דעם שוין פאַרווירקלעכטן סאָציאַליזם קענען תמיד פּאָרקומען אויפשטאַנדן פון מענטשן, פון מינדערהייטן אָדער מערהייטן. איז ניט שוין זשע וועט מען אים איטלעכעס מאָל געברויכן פונדאָסניי? אויב ס'איז אָבער נאָר פאַראַן די מעגלעכקייט, דער טעראָר זאָל ווערן אָנגעווענדעט בנוגע זיי, ווערט שוין די גאַנצע אָרדנונג אַ טעראָריסטישע, אפילו בעת מע ווענדעט אים ניט אָן, ווייל דער לויערנדיקער טעראָר איז אויך אַ טעראָר. ווען זשע וועט קומען די צייט, מע זאָל זיך צעשיידן פון טעראָר? —גראָד די איבערגאַנג-תקופה דאַרף אָבער מיט זיך פאָרשטעלן ניט קיין איבערגאַנג פון דער אַ ל ט ע ר וועלט, נאָר אַ איבערגאַנג צו דער נ י י ע ר. דעריבער קאָן זי ניט דערלאָזן אין זיך אפילו צייטווייליק קיין זוימען פון איר אונטערגאַנג. אויב עס זיינען פאַראַן שרעקלעכע סתירות צווישן אונזערע מעשים אין דער אַלטער וועלט און אונזערע פּלענער אפן עתיד (למשל, —קלאַסן-קאַמף און אַלמענטשלעכע ברידערליכקייט)—מוזן מיר זעהן צו פאַרמיידן די שאַרפע ניגודים אין דעם פּרוזור צו דער נייער וועלט. דערפאַר קאָן דער סאָציאַליזם ניט דערלאָזן אַז זיין נאַטור זאָל געלייקנט ווערן — אפילו „צייטווייליק" — דורכן טעראָר.

---

1) ס'זיינען אויך פאַראַן מאָטיוון, וואָס עס ווערן אין זיי איבערגעמישט עלעמענטן פון נוצן און פון אַנדערע, העכערע השערות. „לשם די קומענדיקע דורות"

— אַזוי הייסט אַזאַ מאָטיוו. יאָ, הײַנטיקע מענטשן קומען אום, אַרום אונז זייַנען טרערן און לײַדן, דאָס ווייסן מיר אויך. דאָס ווערט אָבער געטאָן לשם די אַנדערע, גליקלעכע דורות, דאָס ווערט געטאָן פון אונזער „ליבע צום צווייטן".

הגם די דאָזיקע אויפפאַסונג איז זייער צוציִענדיק און גרויסמוטיק (ווי ענלעך זי איז צו דער אינקוויזיציע וואָס הרג'עט לשם דער רעטונג פון דער נשמה!) פונדעסטוועגן דאַרף מען איר האַלטן פאַר די טרוקנסטע און שעדלעכסטע בעת זי הייבט אָן צו שפּילן אַ ראָלע פאַר דער באַרעכטיקונג פון טעראָר. ניט לשם דער אַבסטראַקטער, פּרעמדער זעאונג פון ווייטע פּלאַנעטן, ניט לשם דער קינסט־לעכער כימערע פון צוקונפטיקן, נאָך ניט געבוירענעם „מענטשן" (אָדער „מענטשהייט") קאָן און דאַרף די סאָציאַליסטישע רעוואָלוציע גיין איר מאַר־טירער־וועג. טרעטן מיט די פיס די ליבע צום נ אָ ע נ ט ן לשם דעם „ווייטן" — ד. ה. אַוועקשטעלן אידעאַלן מיטן קאָפּ אַראָפּ. מע קאָן ניט אָפּ־נעמען איצט בײַ מענטשן דאָס רעאַלע לעבן און שמחה לשם עפּעס אומבאַ־שטימטעס. נאָר דורך דער ליבע צום נאָענטן קומט מען צו דער ליבע צום ווייטן. איך אַליין קאָן פּ ר י י וו י ל י ק ברענגען זיך אַלס קרבן אפילו לשם דעם עתיד, עפּנען מיינע אָרעמס פאַר די קומענדיקע דורות, אײַנזעהן מײַן גליק אין גליק פון אַנדערע, וואָס ס'איז זיי נאָך ניט באַשערט צו זעהן זייער שמחה — קאָן דען זיין אַ גרעסערע צופרידנשטעלונג מיט דער א י י ב י ק י י ט! לשם אַזאַ מין עתיד קאָן מען אָבער מפקיר זיין נאָר ז י ך אַ ל י י ן, און מע קאָן ניט ברענגען יענעם אַלס קרבן (אַליין איינס — צו געהערט ער צום קעגנערישן לאַגער אָדער צום אייגענעם). און דעריבער קאָן מען ניט בויען ניט קיין טעראָר און ניט קיין ב י ר ג ע ר ־ קריג (וועלכן מיר אונטערשיידן מאָראַליש פון טעראָר) אויף דער דאָזיקער אידעע, וואָס איז טויט פאַר דעם, ווער ס'גלויבט אין איר ניט אָדער באַגרייפט איר ניט. על אחת כמה וכמה, אַז דער טעראָר, וואָס ראַטעוועט אָדער שאַפט כלומרשט דעם נײַעם דור, לאָכט גאָר אויס, ווי געזאָגט, זיך אַליין, וועך צוגלייך מיטן געבורט פון די נײַע דורות קומט פאַר די צ ו פ ו י ל ו נ ג פון דעם דור, וואָס קעמפט פאַרן עתיד. פון גאָרניט קומט גאָרניט אַרויס — דאָס איז אַנ'אַלטער כלל. אמת מיר הערן אָפט, אַז קיין זאַך וואַקסט ניט אויף, אויב דער זוים ווערט ניט פאַרפוילט אין דר'ערד, און אַז ווער ס'פאַרלירט ניט זיין נשמה — געפינט איר ניט. אויב דאָס איז אָבער ריכטיק — איז דאָס נאָר אין א י נ ד י וו י ד ו ע ל ן זין, ווייל דאָן זייַנען דאָ פאַראַן מסירות־נפש און לײַדן, וואָס ווערן פ ר י י וו י ל י ק אויף זיך גענומען, און וואָס טראָגן אין זיך — אָדער ק ע נ ע ן טראָגן — אַ גײַסטיקע אויפלעבונג. אָבער לײַדן און קרבנות, אַלס אַ א ו י פ ג ע צ וו א ו נ ג ע נ ע סיסטעם פאַר י ע נ ע ם ברענגען אַרום זיך

נאָר צו אַ מאָראַלישער צעפאַלעניש. פון אַזעלכע ביטערע זוימען קאָן קיין זיסע פרוכט ניט געבוירן ווערן.

דאָס באַטייט, אַז „דער טראָר לשם דעם עתיד” באַגזל׳ט דעם נאָענטן און ניט קיינזאַך ניט דעם וויטן. אַזאַ טראָר איז ניט נוצלעך, ער שטייט אין ניגוד צום גייסט פון סאָציאַליזם און אין דער זעלבער צייט פייניקט ער און רייסט דעם הוה.

אף דעם קאָן מען אונז פרעגן: אויב איר קעמפט נאָר לשם דעם נאָענטן — ווי זשע דערלאָזט איר געוואַלט בכלל? איר שלאָגט דאָך דוקא אים, און גראָד אים, דעם נאָענטן זייט איר מפקיר אין דער געוואַלט? אונזער נאָענטער אין קעגנערישן לאַגער קאָן דאָך אונטערגיין? איר טוט עס לשם דעם אידעאַל — דער מענטשלעכע באַפרייאונג? אָבער די אַנדערע, לעבעדיקע מענטשן פון אונזער דור, זיינען דאָך וויטע, צוקונפטיקע פאַר דעם, וואָס פאַלט אַל סקרבן? קומט דאָך אויס, אַז אונזער „ליבע צום נאָענטן” ווערט אין דער געוואַלט פאַרוואַנדלט אין די זעלבע ליבע צום וויטן? ווערן דאָך אויך דאָ געבראַכט קרבנות לשם דעם וויטן ?

יאָ, אַזוי איז עס טאַקע, און אין דעם איז טאַקע אונזער סתירה און די דראַמע פון דער רעוואָלוציע. אויך מיר קאָנען ניט פאַרשטיין דעם נאָענטן נאָר פיזיש, און הגם גראד אף דעם (דאָס פיזישע) ווייזט אונז כסדר מיט ליידן אן אונזערע מאָראַלישע עמפינדונג, נאָר אונזער מאָראַלישער באַוואוסטזיין, וואָס לאָזט אונז ניט אַריינפאַלן אין טאָלסטאָאישקייט, פאַרטיידיקט אין דעם פרט דעם נאָענטן בכלל (און דאָס באַטייט — דעם „וויטן”), און דערלאָזט און פאָדערט פון אונז מיר זאָלן ברענגען אַזאַ מין קרבן. קאָמפליצירט און פאַרוויקלט איז דאָס מאָראַלישע באַוואוסטזיין. עס שטייט אף דער וואַך, זוכנדיק די גרעניצן פאַר דער געוואַלט. עס דערלאָזט ניט דעריבער טרייבן בעל כרחם די אַנדערע פון אונזער לאַגער צום קאַמף, ווייל דאָס וואָלט הייסן — מחלל זיין די ליבע צום נאָענטן דאָרטן, וואו ער טרעט ניט אַרויס אַקטיוו, וואו ער גרייפט ניט אָן אונזער אידעאַל. דערפאַר הייסט עס אונז אָבער מחלל זיין די ליבע בנוגע דעם קעגנערישן לאַגער, וואָס גרייפט אונז שטענדיק אָן און וואָס בנוגע צו אים געפינען מיר זיך אין דער היסטאָרישער פערספעקטיוו אין אַ צושטאַנד פון זעלבסטשוץ. די טראַגישע נויטווענדיקייט שטופט אונז אף די דאָזיקע באַליידיקונג פון מענטשן; גראָד דעריבער אָבער באַפעלט אונז כסדר דאָס מאָראַלישע באַוואוסטזיין, וואָס טרייבט אונז צו דעם, מיר זאָלן זיין פאָרזיכטיק און אויפמערקזאַם צו מענטשן, מיר זאָלן אים ראַטעווען ווי ווייט מעגלעך פאַרן הוה *), מיר זאָלן זיך אָפזאָגן פון טראָר.

*) און ניט צוליב רעטונג פון זיין נשמה אין עולם הבא, ווי ס׳פלעגט ליב האָבן צו טאָן די קאַטוילישע אינקוויזיציע.

דעריבער איז דאָ ניט בנמצא יענע אַכזריות פֿון טעראָר, וואָס וויל אויך דעם נאָענטן ניט וויסן — כלומערשט לשם דעם ווייטן, וואָס פֿאַרוויסטעט לגמרי דעם הווה לשם דעם עתיד. ס'איז אָבער פֿאַראַן דער ה כ ר ח מפֿקיר צו זיין דעם נאָענטן, און דער פֿייניקער אנדענק וועגן דעם. יענע „ליבע צום ווייטן" באַפֿרייט פֿון דעם מאָראַלישן באַוואוסטזיין. אונזער „ליבע צום נאָענטן" באַפֿרייט נאָר פֿון דער מאָראַלישער עמפֿינדונג *).

פֿון זעלבן סוג טענות איז אויך דער תירוץ, אַז בעסער איז פֿאַרטיליקן היינט איינעם אָדער אייניקע, איידער שפּעטער — אַ סך, אַז למען החסד והרחמים איז בעסער אַזוי צו טאָן. אויך דאָ ברענגט מען טעראָריסטיש דעם באַשטימטן און איצטיקן פֿאַר אַ קרבן לשם דעם אומבאַשטימטן און צוקונפֿטיקן. און דאָ הזר'ן מיר ווידער איבער דאָס, וואָס פֿריער. פֿון אַזעלכע סברות ווערן געבוירן האַרבקייט און שלעכטקייט: צוליבן חסד צום צוקונפֿטען זעט מען ניט דעם נאָענטן מענטשן. און הגם דער בירגער=קריג און די געוואַלט באַוועגן זיך מיטן טעראָר אין זייער גרעניצדיקן געביט פֿון געדאַנק, פֿונדעסטוועגן איז אָבער אין זייער אַנ'אַנדער צוגאַנג צום מענטשן, דעריבער איז ביי זיי מער אויפֿמערקזאַמקייט און איידעלע פֿאָרזיכטיקייט. עס איז ניטאָ קיין לייכטקייט אין אונזער געוואַלט, און ס'קאָן געמאָלט זיין דער געדאַנק, אַז בעסער זאָל אונטערגיין די רעוואָליוציע, אַבי עס זאָל זיך ניט פֿאַרגיסן קיין איבעריקער טרער. ווייל, אין קעגנזאַץ צו די רעאַלע פּאָליטיקער — ווייסן מיר, אַז אַזאַ טרער וועט זיך שפּעטער און אַנטשיידנדיקער אָפּרופֿן אויפֿן גורל פֿון דער רעוואָליוציע *).

---

*) די ליבע צום נאָענטנ (צום פֿיזיש=נאָענטן, און ניט צום אידעאַל=נאָענטן — ד. ה. צום ווייטן) איז פֿאַר אונז ניט מער ווי אַ רעגולאַטיווער פּרינציפּ, דערפֿאַר אָבער באַגלייט ער אונז שטענדיק.

*) דער זעלבער געדאַנקען=בוי גיט נאָך איין באַגרינדונג פֿון טעראָר, וואָס ווערט דורך אייניקע אַרויסגעשטעלט: מע באַרופֿט זיך אויפֿן רעכט פֿון דער „איניציאַטיווער מינדערהייט" צו פֿאַרווירקלעכן די אידעאַלן פֿון דער מענטשהייט אַפֿילו קעגן איר ווילן; אויפֿן אָרט פֿון די מיינונגען און החלטות פֿון פֿאָלק שטעלט מען אַוועק נאָר זיינע א י נ ט ע ר ע ס ן, וואָס ווערן אויסגעטייטשט און באַפֿרידיקט דורך דער דאָזיקער מינדערהייט. מע זעט אין אַ היסטאָרישן העראָיזם אין דעם קאַמף פֿון מיעוט, וואָס קומט פֿאָר באַם שטיל=שווייגן אָדער קעגן דעם רצון פֿון דער פֿינסטערער מאַסע פֿון פֿאָלק. אַזאַ מין געדאַנקען=גאַנג איז אָבער פֿ ר ע מ ד דעם סאָציאַליזם, און קודם=כל — דער לינקער „נאַראָדניטשעסטוואָ". דער דרייסטער און העראָישער מיעוט קאָן און מוז גיין בראש פֿון דער אומבאַוועגלעכער מערהייט, ער קאָן און מוז איר באַווירקן און ציִען איר נאָך זיך. די דאָזיקע שליחות דערפֿילט ער אָבער ניט דורך פֿיזישע און אַנדערע ג ע וו אַ ל ט=טאַטן איבער דעם מערהייט, נאָר דורך דעם אייגענעם אַקטיוון ב י י ש פּ י ל, דורך דער אייגענער מסירת=נפֿש. די העלדן פֿון דער

ז) צי קאָן אָבער דער טעראָר אָנגעווענדעט ווערן לשם „דער ליבע צום נאָענטן“, צי קאָן מען ראַטעווען לעבעדיקע מענטשן דורך דעם וואָס מע מאַכט אַנדערע מענטשן מיטן טעראָר תחת חרב? די מעגלעכקייט אָדער אוממעגלעכקייט פון אַזאַ מין שטעלן די פֿראַגע איז שוין געדרונגען פון דעם אַלעמען, וואָס איז אויבן געזאָגט געוואָרן. מיר לאָזן איבער דערפֿאַר דעם לייענער אַליין צו ענטפֿערן אף די פֿראַגע און מיר גייען איבער ווייטער.

ח) איר ווערט אויפגעבראַכט אפן טעראָר, אומ׳רחמנות׳דיק שטראָפט איר זיין אכזריות און זיינע רציחות, איר קאָנט שיטן שוועבל און פעך אף אַלע זיינע טרעגער און אויספֿירער. קוקט זיך אָבער נאָר אום אף זיי, אף די טוער, עבדים און כהנים פון דער בורזשואַזער וועלט. צי דען טוען זיי ניט ערגער, בלוטיקער און שמוציקער פון אונז? צי דען איז ניט פול די מענטשלעכע געשיכטע מיט זייערע רציחות? — אַזוי זאָגן אָפט מיט היץ די פּאַרטייזיקער פון טעראָר; — איר האָט צו גיך פֿאַרגעסן די צאַרישע רוסלאַנד, אין פֿאַרבלענדונג מיט אייער צאָרן זעט איר ניט די מעשים פון דער גאַנצער איצטיקער ציוויליזאַציע פון אייראָפּע און אַמעריקע, די עינוים פון אינדיע און אירלאַנד, פון די מזרח־פעלקער, פון די נעגער. איר טראַכט זיך ניט אַריין ווי געהעריק איז אין די רציחות און פייניקונגען פון מענטשן, וואָס ווערן באַגאַנגען דורך די ווייסע אין די ערטער, וואָס זיי האָבן אָקופּירט. ווי קאָן מען עפּעס האָבן קעגן אונזערע אויפגעצוואונגענע מעשים, אויב פון זייערע אַלע מעשים ווערט קאַלט די בלוט אין די אָדערן?

מעגן קורצזיכטיקע מענטשן האַלטן די דאָזיקע טענה פאַר זייער אַן ערנסטע, און מעג זי טאַקע באמת׳ן זייער קינציק אָפּפירן דעם געדאַנק אין אַן אַנדער זייט — מיר קאָנען איר ניט אָננעמען. ווייל, עס פרעגט זיך: קעגן וועמען

אינציאַטיווער מינדערהייט זיינען ניט די טאָרקוועמאַדאָס און ראָבעספיערן, נאָר די האַליליען און הוסן, סאַזאָנאָוו׳ס און קאַליאַיעוו׳ס. אמת, די אידעע פון דער אַלמעכטיקער איניציאַטיווער מינדערהייט גיט די גרעסטע באַפרידיקונג דעם לעבנס־ווערק פון יחידים; דערפאַר אָבער באַטייט זי פון דער אַנדער זייט אונטערדריקונג פון די מאַסן, ד. ה. פון דער גאַנצער גרויסער צאָל פערזענלעכקייטן, פון וועלכע עס ווערן צונויפגעשטעלט די דאָזיקע מאַסן. עס איז ניט מעגלעך צו צעברעכן די אָפּגעשטאַנענקייט פון די מאַסן, פאַרוואַנדלענדיק זיי אין אַ נייעם פּיעדעסטאַל פאַרן טריאומף פון אַ הייפל דיסטאָקראַטן. די „מיינונגען“ פון פאָלק זיינען פאַר דער איניציאַטיווער מינדערהייט ניט אָבליגאַטאָריש. אָפּטמאָלס באַשטייט דער פּראָגרעס פון דער מענטשהייט אין דעם, מע זאָל די דאָזיקע מיינונגען גובר זיין. אָבער די פּראָגרעסיווע באַוועגונג לשם די דורך דער מינדערהייט אנערקענטע אידעען קאָן גיין ניט אַנדערש ווי דורך דער איינדרינגונג פון די דאָזיקע אידעען אין פאָלק, ניט אַנדערש ווי דורך דעם רצון פון די פאָלקס־מאַסן.

ווערט עס געוואָרפן אין דער וועלט אַריין די דאָזיקע טענה? אויב קעגן די צבֿוע־יאַקעס פון בורזשואַזן מערב, קעגן רעוואָליוציעס, וואָס האָבן די חוצפּה צוקומען מיט מאָראַלישע פאָרוואורפן בעת די אייגענע הענט זיינען אין בלוט פון דער מלחמה און דער „פרידלעכער" ציוויליזאַציע — יעמאָלט פאַרשטייט זיך זיינען גערעכט די אויבן־געבראַכטע טענות. מאָראַל איז ניט קיין לאָגיק און אויב עס קאָן געמאָלט זיין אַ דענקער, וואָס געברויכט פאַלש די נאָמען פון לאָגיק בנוגע צו זיך אַליין און פאָרמולירט זיי דערביי קלוג און איבערצייגנדיק פאַר אַנדערע — קאָן אָבער די מאָראַל אַזאַ מין צווייעגדיקייט ניט ליידן. ווייל אף וויפיל די לאָגיק וויל ווירקן אף מענטשן — זוכט זי נאָר אַ גלייכן *געדאַנקען־גאַנג* באַ אַנדערע. וויל אָבער די מאָראַל ווירקן, פאָדערט זי פאַר זיך גבֿורות און *מעשים*; איר לאָגיק באַשטייט אין דער פאַרקערפּערונג פון אירע אידעען, אין דער פאַרווירקלעכונג פון אירע געבאָטן דורכן טאַט. און דערפאַר קאָן איר פרעדיגט זיין נאָר אַ ביישפּיל, אַ טאַט; דערפאַר קאָן דער נידעריקער פאַלסטאַף ניט ווערן קיין נבֿיאישער בראַנד.

דערפאַר איז אַזוי מעכטיג געווען מיט איר באַשולדיגונג־קראַפט די באַרימטע נאָטע פון טשיטשערין, וואָס איז געווען געשיקט בתשובֿה אפן פּראָטעסט פון די מערבֿ'דיקע נייטראַלע מדינות קעגן רויטן טעראָר אין סעפּטעמבער 1918 *).

---

*) „צי איז באַוואוסט די נייטראַלע מדינות, — זאָגט די דאָזיקע נאָטע — אַז דעם פינפטן יאָר שוין קאָכט אַ אינטערנאַציאָנאַלער קריג, וואָס אַ קליינע קליקע באַנקירן, גענעראַלן און ביוראָקראַטן האָבן אַריינגעשטויסן אין אים די פאָלקס־מאַסן פון דער גאַנצער וועלט, אַז די פאָלקס־מאַסן פייניקן און פאַרניכטן איינער דעם צווייטן אין דעם דאָזיקן קריג, בכדי די קאַפּיטאַליסטן זאָלן אף דעם פאַרדינען מיליאַרדן? צי איז זיי באַוואוסט, אַז מע האָט אין דעם דאָזיקן קריג ניט נאָר גע'הרג'עט מיליאָנען מענטשן אפן פראָנט, נייערט ביידע פיינדלעכע צדדים האָבן פאַרוואָרפן מיט באָמבעס אָפענע שטעט און גע'הרג'עט אומבאַשיצטע פרויען און קינדער? צי איז זיי באַוואוסט, אַז אין דעם קריג האָט איינער פון די פיינדלעכע צדדים פאַר'משפּט מיליאָנען מענטשן צום הונגער־טויט דורך דעם וואָס ער האָט — קעגן די געזעצן פון פעלקער־רעכט — אָפּגעשניטן זיי פון ברויט־צופור, און אַז מיט דער הילף פון הונגער־טויט האָפט ער צו צווינגען דעם צד שכנגד צו קאַפּיטולירן און זיך איבערצוגעבן דעם חסד פון די זיגער? צי איז באַוואוסט, אַז די קעמפענדיקע צדדים נעמען אין פיינדלעכן לאַנד אין געפענגעניש הונדערטער טויזנטער אומבאַוואָפנטע פרידלעכע בירגער און פאַרשיקן זיי אף צוואַנג־אַרבעט ווייט פון אייגענעם היים, אָנפּנעמענדיק באַ זיי דאָס רעכט ווי ניט איז זיך צו באַשיצן? צי איז זיי באַוואוסט, אַז אין אַלע קעמפענדיקע לענדער האָט די הערשנדיקע קאַפּיטאַליסטישע קליקע אָפּגענומען באַ די פאָלקס־מאַסן די פרייהייט פון פאַרזאַמלונגען, פרעסע, שטרייקן, אַז פאַר'ן קלענסטן פרוב פון פּראָטעסט קעגן דעם ווייסן טעראָר פון דער בורזשואַזיע זעצט זי די אַרבעטער אין טורמעס, שיקט זיי אָפּ אפן פראָנט בכדי צו טויטן

אין יענעם שרעקלעכן יב פון שרעק און ליגן האָבן די דאָזיקע ווערטער פון דער נאָטע וועגן ריסישן טעראָר געקלונגען ווי אַ טיילווייזער א מ ת. קוקט זיך נאָר צו צו דער בלוטיקער רשימה פון דער נאָטע, וואָס רעדט נאָר וועגן די לעצטע גבורות פון דער „ווייסער ראַסע“, לייענט איבער אַלץ וואָס עס דערציילט וועגן די דאָזיקע גבורות דער איטאַליענער אַליוועטי („פּראָבלעמען פון מאָדערנעם סאָציאַליזם“), וואָס עס האָט צונויפגעזאַמלט אין זיינע אַרטיקלען ענגעלהאַרד, וואָס באַטראַכט דעם פּראָגרעס, ווי אַ עוואָלוציע פון אכזריות *) — און מ'וועט אייך באַפאַלן אַנ'אימה פאַר די חיישקייט און צביעות פון דעם מענטשן אין דעם גאַנצן משך פון זיין געשיכטע. „זיי“ — די פירער פון דער דאָזיקער וועלט — טאָרן ניט האָבן קיין העזה צו הייבן זייער שטימע קעגן דעם רעוואָלוציאָנערן טעראָר.

דאָס מעגן אָבער און מוזן טאָן מ י ר, וואָס באַזירן זיך אַפן סאָציאַליזם ווי אויך די רעגירונגס-טעראָריסטן. און מיר זאָגן: מיר טאָרן זיי ניט נ אָ כ מ אַ כ ן, מיר טאָרן פון זיי קיין ראיות ניט ברענגען. אויב זיי זיינען געווען אַמאָל און זיינען אויך איצט ווערסאַלער — הייסט עס ניט, אַז מיר קענען זיי אין דעם פּרט איבערשטייגן. אויב זיי טוען אַ סך זאַכן, — טאָרן מיר עס אָבער ניט טאָן, ווייל מיר זיינען אַ נ ד ע ר ע. אין דעם זין האַלטן מיר פון אַ פּ אַ ר ק ע ר ט ע ר האָטענטאָטן-מאָראַל. און אונזער היסטאָרישער ביישפּיל — דאָס זיינען די קאָמונאַרן פון 1871 יאָר. „לאָמיר ניט נאָכמאַכן אונזערע שונאים“ האָט אויסגעשריען דער קאָמונאַר דעלעקליוז אין דעם סאַמע ברען פון בירגער-קריג. יענע

אין זיי דעם קלענסטן געדאַנק אַפילו וועגן זייערע מענטשלעכע רעכט?... צי האָבן די הערן פּאַרשטייער עפּעס געהערט וועגן דער בלוטיקער אונטערדריקונג פון די סין-פיינער אין דובלין? וועגן דער צושיסונג פון הונדערטער אירלענדער מיט שעפינגטאָנ'ען בראש אָן אַ געריכט? צי האָבן זיי וואָס ניט איז געהערט וועגן ווייסן טעראָר אין פינלאַנד, וועגן צענדליקער טויזנטער צעשאָסענע, וועגן צענדליקער טויזנטער אַרבעטער, פאַרשמאַכטע אין די טורמעס, וועגן זייערע פרויען און קינדער, וואָס קיינמאָל האָט מען זיי קיין שום באַשולדיקונג ניט צוגעשטעלט און קיינמאָל וועט מען עס ניט טאָן? צי האָבן זיי געהערט וועגן מאַסן-צעשיסונגען פון אַרבעטער און פויערים אין אוקראַינא? וועגן די מאַסן-צעשיסונגען פון אַרבעטער דורך די העלדישע טשעכאָ-סלאָוואַקן, — די געצאָלטע לייט פון דעם ענגליש-פראַנצויזישן קאַפּיטאַל? די רעגירונגען פון די אַזוי גערופענע נייטראַלע לענדער האָבן עס אַלץ געוואוסט, ס'איז זיי אָבער קיינמאָל אין קאָפּ ניט איינגעפאַלן צו פּראָטעסטירן קעגן דער הפקרות פון דער בורזשואַזיע, וואָס אונטערדריקט די אַרבעטער-באַוועגונגען, ווייל זיי אַליין זיינען אין יעדע רגע מוכן ומזומן צעשיסן אַרבעטער, וואָס קעמפן פאַר זייערע רעכט“...

Энгельгард. Прогресс, как эволюция жестокости. (*

מענטשן בויען ניט קיין נייע וועלט, דעריבער קענען זיי פֿאַרפֿעסטיקן זייערע בנינים מיט טרערן און מענטשלעכער בלוט אָן אַ שיעור. און מיר אַרבעטן לשם דעם ס אָ צ י אַ ל י ז ם. און קיין שום אָנווייזונג אַף „זיי" קאָן אונז לחלוטין ניט באַרואיקן, אומגעקערט — די קלענסטע ענלעכקייט צו זיי רופֿט אַרויס אונזער אָנגעשטרענקטע פֿאָרזיכטיקייט. בעת די ווערטער פֿון טשיטשערינ׳ס נאָטע ווערן געווענדעט צו א ו נ ז — פֿאַרלירן זיי די איבערצייגונג פֿון אמת *) **).

ט) צוליב זעלבן טעם איז פֿאַר אונז ניט איבערצייגנדיק אויך אַן אַנדער טענה פֿון זעלבן מין — די ראיה וואָס די טעראָריסטן ברענגען פֿון דער מ ל ח מ ה (פֿון דער מדינישער, נאַציאָנאַלער). ווי אָפֿט האָבן מיר געהערט פֿון זיי בתשובה אַף שווערע פֿאָרוואורפֿן: „אַף דער מלחמה — ווי אַף דער מלחמה". און דער געדאַנק, וואָס קומט דאָ אַרויף אַף באַקאַנטע, אויסגעטראָטענע וועגן, באַרואיקט זיך אפֿנים אַף דעם***). מיר האָבן שוין אויבן געזעהן, ווי סאַרעל האָט זיך באַמיט צו פֿאַרגלייכן די רעוואָליוציע מיט דער מלחמה, ווי מיט אַ ס ט י כ י י א י ש ע ר דערשיינונג פֿון געזעלשאַפֿטלעכן קאַמף. אין דעם נייעם צוזאַמענהאַנג שטעלט זיך שוין די מלחמה פֿאַר ווי אַ

---

*) אַפֿן צוזאַמענפֿאָר פֿון די בילדונג-טוער דעם 2-טן אַווגוסט 1919 האָט לענין געזאָגט: „מע האָט ליב אונז צו באַשולדיקן אין די אָנווענדונג פֿון טעראָר... איך דערמאָן זיך אָן איינעם אַ שאַרפֿזיניקן בורזשואַזן פֿראַנצויז, וואָס פֿלעגט, שטייענדיק אַף אַ בורזשואַזן שטאַנדפּונקט, אַזוי זאָגן וועגן אָפּשאַפֿונג פֿון טויט-שטראָף: „זאָלן אָנהייבן אָפּשאַפֿן דעם טויט-שטראָף די הערן רוצחים". זאָלן זיך אָפּזאָגן אויך די רוסישע קאַפּיטאַליסטן און זייערע בני-ברית, — ד. ה. אַמעריקע, פֿראַנקרייך, ענגלאַנד, ד. ה. די, וואָס האָבן אויפֿגעצוואונגען ראַטן-רוסלאַנד דעם טעראָר". («Правда» № 170) די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע קאָן אָבער ניט אַראָפּנעמען קיין מוסטער פֿון אַ „שאַרפֿזיניקן בורזשואַזן פֿראַנצויז און זיין בורזשואַזן שטאַנדפּונקט". אין דעם איז דער גאַנצער זין פֿון דער רעוואָליוציע.

**) מיר גיבן זיך ניט קיין היתר אַפֿן טעראָר אַפֿן סמך, אַז „זיי" טוען אַזוי. צוגלייך מיט דעם זאָגן מיר זיך אָבער אויך ניט אָפּ פֿון געוואַלט דערפֿאַר נאָר, וואָס אויך „זיי" געברויכן איר. ווייל קיינמאָל פֿאַרגעסן מיר ניט דעם חילוק — צ ו ל י ב ו ו אָ ס ווערט געברויכט די געוואַלט: זיי געברויכן איר צוליב דער אונטערדריקונג פֿון די אַרבעטענדע, מיר — צוליב דער באַפֿרייאונג פֿון דער מענטשהייט. בכלל גערעדט — ניט אַף די מעשים און די אידעאָלאָגיע פֿון די אָפּשטאַרבנדיקע קלאַסן אָריענטירן מיר זיך אין די פֿראַגן פֿון געוואַלט, נייערט אַף אונזער אייגענער וועלט אנשויאונג.

***) פֿאַרגלייכט עס מיט די אויבן-געבראַכטע ווערטער פֿון טראָצקי: „די מלחמה באַזירט זיך אַזוי ווי די רעוואָליוציע אַף דער איינשרעקונג".

באַוואוסטזיניקער מענטשלעכער ענין און מע זוכט פֿאַר זיך אין אַזאַ מלחמה אַ שטיצפּונקט פֿאַרן טעראָר, וואָס ווערט באַוואוסטזיניק דורכגעפֿירט. — וואָס קאָן זיין געפֿערלעכער און ליגנערישער פֿון אַזאַ אָ פֿאַרגלייך? אויב שוין יאָ זוכן אַ צד השוה צווישן יענעם קריג און אונזער רעוואָליוציאָנערן קאַמף — וואָלט איך עס געזוכט אין *צוויי* ריכטונגען. ניט קוקנדיק אַף איר גאַנצע שרעקלעכקייט, זוכט די מדינישע מלחמה פֿאַר זיך עפּעס הפסקות, אָפּשוואַכונגען; די דאָזיקע פּרובן אָנצוצינדן אַ ליכט אין דער פֿינסטערניש ווערן פֿאַרקערפּערט אין דעם רויטן קרויץ. דאָס איז — ערשטנס. און צווייטנס — אַז על פּי רוב פֿילן ניט די קריגער סוביעקטיוו קיין שום בייזע געפֿילן צו די קעמפֿער פֿון צד שכּנגד ***). זיי זיינען הכנעות׳דיק און דערפֿילן עפּעס אַ פֿרעמדע פֿאַר זיי (אָביעקטיווע) מלחמה⸗ציל; אין דער זעלבער צייט זיינען זיי אָבער איינערלעך — פֿרידלעך און רחמנות׳דיק איינער צום צווייטן. לויט אונזער מיינונג וואָלט זיך אויך דער רעוואָליוציאָנערער בירגער⸗קריג געדאַרפֿט אויסצייכנען מיט די דאָזיקע צוויי מאָמענטן: ערשטנס — זוכן פֿאַר זיך אַ מילדערונג אין זיינע מעשים, און צווייטנס — זוכן דעם דאָזיקן קעגנזייטיק⸗רחמנות׳דיקן כאַראַקטער פֿון די שטימונגען. מיר חזרן דאָ נאָך אַ מאָל איבער דאָס, וואָס מיר האָבן שוין אויבן געזאָגט: דער קעמפֿער פֿון דער סאָציאַלער רעוואָליוציע קאָן ניט זיין אין קאַמף אַזאַ מין געווער אָן רצון, ווי דער סאָלדאַט אין די אַלטע מלחמות. דערפֿאַר קאָן לויט אונזער אויפֿפֿאַסונג דער בירגער⸗קריג זיין נאָר אַ *פֿרייוויליקער*, אין דער צייט, וואָס די אַלטע מלחמות זיינען געבויט אַף א צוואַנג⸗פֿליכט *). אין בירגער⸗קריג ווייסט איטלעכער אָנטייל⸗נעמער סוביעקטיוו (אָדער ער דאַרף וויסן) די צילן פֿון קאַמף. ער איז ניט נאָר דער אויספֿירער פֿון אַ אויסערלעכן כּח — פֿון ציל (raison d'Etat א. א. וו.), ער אַליין איז איר טרעגער. און פֿונדעסטוועגן, ניט קוקנדיק אַף די דאָזיקע באַדייטנדיקע נפֿקא⸗מינה זעהן מיר איין אַ מערגלעכע ענלעכקייט צווישן די דאָזיקע מלחמות אין דעם נשמה⸗בוי פֿון די קעמפֿער. סיי די סיי יענע קענען *ניט* פֿיינט האָבן זייערע אוממיטלבאַרע קעגנער⸗שונאים. דער סאָלדאַט פֿון דער אַלטער מלחמה איז פֿריינדלעך און

---

*) סאָרעל האָט אין דעם איינגעזעהן אַ באַוויז פֿון דער סטיכייאישקייט פֿון קריג, און מיר זעהען איין פּונקט דעם היפּוך: די *באַוואוסטזיניקייט* פֿון פּשוטע מענטשן, וואָס פֿילן ניט קיין שנאה איינער צום צווייטן אָן אַ אינדיווידועל⸗באַוואוסטער סבה.

*) ס׳פֿאַרשטייט זיך, אַז דאָ ווערט גערעדט וועגן *געוויינלעכע* דערשיינונגען; ס׳קאָן אָבער אויך אַנדערש פּאַסירן: אין דער לעצטער מלחמה „קעגן דייטש" (אָדער „קעגן ענגלענדער") האָבן אַ סך מענטשן געקעמפֿט באַוואוסטזיניק; און אין ראַטן⸗רוסלאַנד האָט זיך דער בירגער⸗קריג פֿון די לעצטע יאָרן געפֿירט אַף אַ צוואַנג⸗אופֿן, און דערפֿאַר אומבאַוואוסטזיניק פֿאַר אַפּולעמען.

פֿרידערלעך בנוגע צום סאָלדאַט — דעם קעגנער, ווייל ער זעהט ניט קיין זין אין דעם מדינישן קריג און זיין ציל איז אים ניט קלאָר: עס שטעלט זיך אים פֿאָר, אַז ער איז נאָר אַ שפּיל־געצייג אין אַ טייוולאָנישן שפּיל**). דער קעמפֿער פֿון בירגער־קריג קאָן ניט האָבן קיין פּערזענלעכע שנאה (הגם די קלאַסן־אינטערעסן, וואָס ער פֿאַרטיידיקט זיינען אים זייער נוגע), ווייל ער האָט דווקא דעם באַוואוסטזיין פֿון די צילן פֿון קריג, ווייל ער קעמפֿט נאָר לשם זיי און ניט מחמת דער שנאה צו דער פּערזאָן פֿון שונא. די אָביעקטיווע ציל פֿון אונזער בירגער־קריג — די באַפֿרייאונג פֿון זיך אַליין, פֿון אייגענעם קלאַס און פֿון מענטשן איבערהויפּט — פֿילט מיט זיך אָן דאָס באַוואוסטזיין פֿון דעם קעמפֿער, און ממילא מאַכט זי אים שוין פֿאַר ניט מסוגל אויפֿצונעמען די דאָזיקע שנאה, — די דעגראַדירונג פֿון דער ציל.

גראָד די דאָזיקע צוויי ענלעכקייט־מאָמענטן פֿון אונזער קאַמף מיטן אַלטן קריג לייקנט אָבער דער טעראָר אָפּ. בעת ער ברענגט ראיות פֿון דער מלחמה, זוכט ער אין איר אַ שטיצע פֿאַר זיינע אכזריות׳דיקע און פֿיינדשאַפֿטלעכע מעשים. און פּונקט ווי אין דער פֿריערדיקער טענה („זיי״ טוען אויך אַזוי!), פֿאַרגעסן דאָ די טעראָריסטן ווידער אַ מאָל אָן איין גרויסן חילוק — אָן דעם חילוק וואָס עקזיסטירט צווישן דער אַלטער און דער נייער וועלט. אין וואָס פֿאַר אַ אידעאַלאָגישע מלבושים די אַלטע מלחמות זאָלן זיך ניט דראַפּירן — אין אַל־געמיין האָבן זיי זיך תמיד געפֿירט אפֿן באָדן פֿון דער אָפּהיטונג פֿון די עקזיסטירנדיקע יסודות פֿון סאָציאַלן און קולטורעלן לעבן (אָדער ריכטיקער — זיי האָבן זיך געפֿירט גראָד צוליב דער באַהערשונג פֿון די דאָזיקע יסודות). דער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער בירגער־קריג ווערט אָבער געפֿירט בכדי אַראָפּ־צוּוואַרפֿן די דאָזיקע יסודות, בכדי איבערצופֿירן די מענטשהייט אַף פּרינ־ציפּיעל־אַנדערע סאָציאַלע און מאָראַלישע פּאָזיציעס פֿון לעבן. פֿון דעם אָ חילוק איז שוין פֿאַרשטייט זיך, געדרונגען אויך דער חילוק אין דעם אַרט־פֿירן דעם קריג. דער מדיניש־נאַציאָנאַלער קריג*) ווערט אייגנטלעך דאָס רב געפֿירט בכדי צו פֿאַרניכטן, אונטערדריקן און באַהערשן טעריטאָריעס, נאַציעס, דעם מענטשן. ער שטעלט פֿאַר זיך ניט קיין שום ציל פֿון ראַטעווען דעם מענטשן**), דערפֿאַר זיינען פֿאַר אים פֿריי אַלע וועגן פֿון אכזריות און פֿיינד־

*) גוט איז עס באַשריבן אין טאָלסטאָי׳ס „מלחמה און שלום״ וואו די מענטשן, פֿערד און רעגימענטן באַוועגן זיך, טומלען אָן אַ סדר, אויספֿירנדיק דערביי בלא יודעים די פּלענער פֿון די שטאַבן.

**) זע וועגן דעם אויבן אין קאַפּיטל VIII.

***) דאָס איז אויך אַ באַווייז, אַז די מלחמה איז ניט קיין „סטיכייאישע״ דער־שיינונג, נאָר אַ באַוואוסטזיניקע; אַזוי איז זי באַ די סאָלדאַטן און על אחת כמה וכמה באַ די מדינישע, דינאַסטישע און אַנדערע פֿירער, וואָס גיבן איר די ציל און די ריכטונג („פֿאַרניכטן!״).

שאפט. שטעלנדיק פאר זיך זיינע באזונדערע אויפגאבן צעלאזט ער אלע חיישע אינסטינקטן פון מענטשן, הגם ער גיט אפ זיין טריבוט דער „מענטשן־ליבע" און אפערירט מיט מענטשן, וואס וויסן ניט פון שנאה. און פאראלעל מיט דער אינדיווידועלער גוטהארציקייט פון די סאלדאטן פליסט א שטראם פון צע־לאזנקייט און הפקרות פון די מלחמה־„געזעצן". דערפאר איז די מלחמה תמיד געווען און וועט בלייבן די טונקלסטע באקרויגונג פון דער אלטער פאר־ברעכערישער וועלט, וואס גייט פון אונז אוועק. דער בירגער־קריג אבער, וואס ווערט געפירט צוליב אונזערע צוועקן, האט דאך א גאנץ אנדערע ריכטונג, ווי יענע מלחמה. ער שטרעבט ניט צו פארניכטן דעם קעגנער, ער וויל אים אריינ־ציען, אסימילירן, גייסטיק באזיגן, זיין ציל איז — די רעטונג פון מענטשן, און פון דאנען איז שוין געדרונגען אנ'אנדער ריכטונג פון זיין קאמף: אויפמערקזאמקייט און פארזיכטיקייט צום מענטשן אין קאמף. „מע האט ניט געדארפט פארגעסן — האט געשריבן דער אקטיווער קעמפער פון דער קאמונע ארנו — אז א אינערלעכער פאליטישער קריג, וואס זיין גאנצע גרויסקייט און בא־רעכטיקונג באשטייט אין דער איבערצייגונג פון די אנטיילנעמער — ניט פון די סאלדאטן נאר פון די לעבעדיקע אידעען — קאן ניט געפירט ווערן אזוי, ווי די מלחמה מיט אויסלענדישע באזיגער". און אנ'אנדער קעמפער פון דער קאמונע ווערמארעל האט אזוי געשריבן אין 2־טן נומער פון זיין „פאלק־פריינט" (24 IV. 1871): „מיר דארפן באזיגן אונזערע קעגנער מיטן מאראלישן כח... מע טאר ניט פוגע זיין אין דער פרייהייט און לעבן פון יחיד... מע דארף אבער אפנעמען בא זיי די מעגלעכקייט צו שעדיקן, אפנעמען בא זיי דעם כח, צווינגען זיי צו יושר, צווינגען צו ארבעט". אין דער א בא־צווינגונג פון די קעגנער צום יושר, אין דער באזיגונג לשם זייער אייגענער רע־טונג, — אין דעם כאראקטער פון בירגער־קריג איז פארבארגן דער פארטאגיקער שיין פון דער נייער וועלט. טא ווי זשע קאן מען עס זיך דא באנוצן מיט דער איבערפלעכלעכער פארמול: אף דער מלחמה — ווי אף דער מלחמה? און דורך דעם, וואס דער טעראר גלייכט זיך אליין צום אלטן קריג, שליסט ער זיך אויס פון דעם קרייז פון בירגער־קריג. מיט דעם אליין ווי אויך מיט די אלע מוסטערס און משלים, וואס ער קלייבט זיך אויס, באווייזט ער נאך א איבעריקן מאל, אז סיי ער, סיי די אידעאלאגיע, וואס שפייזט אים, זיינען ניט קיין אוואנגארד פון דער נייער וועלט, נאר א אריערגארד פון דער אלטער.

XXV.

י) צי איז מעגלעך א גרעסערער חילול־השם, ווי דער פארגלייך פון דעם מדינישן (ווייס־רויטן) טעראר מיטן העראאישן טעראר פון דער צו־רייטונג־

תקופה פון דער רעוואָליוציע, מיטן טעראָר פון גרשוני, סאַזאָנאָוו, קאַליאַיעוו, און ספּירידאָנאָווא? צי איז מעגלעך אַ גרעסערע באַליידיקונג, ווי דער פאַרגלייך פון די טויער פון טשעקא מיט די מוסטערס פון אונזערע טעראָריסטן? עס זיינען דאָך אָבער געווען אויך אַזעלכע געדאַנקען און אפילו דאָס וואָרט אַליין האָט אַרויסגערופן אַ פאַרגלייך באַ ניט־דערפאַרענע מחות און איז אפילו מלמד זכות געווען אין זייערע אויגן. דער טעראָר פון אונזערע טעג איז עפּעס אַזוי ווי געהייליקט געוואָרן אין שפּיגל פון עבר.

לויט אונזערע באַגריפן האָט אָבער יענער הערויִשער טעראָר קיין שום שייכות ניט צום היינטיקן טעראָר און איז געווען נאָר דער אײדעלסטער מין פון ג ע וו אַ ל ט. ניט פון אויבן איז ער געקומען, ניט פון די ביוראָקראַטיש־מדינישע חדרי־חדרים, נאָר פון אונטן, פון גאַס, פון די צימערן פון קעמפער מיטן מאָנענדיקן געוויסן. אין היינטיקן טעראָר איז פאַראַן אַ מין חדרת כבודיקע רואיקייט, אַ סיסטעמאַטישקייט און קאַלטער חשבון, אַ זיכערקייט פון איינעם, וואָס רעכנט זיך אַפּ ביד רמה. דער כלל, וואָס שיצט זיך אפן שווערד פון „געזעץ“, רעכנט זיך דאָ אָפּ מיטן אומבאַוואָפנטן מענטשן, דאָ איז אַ „רעגירונג־אַקט“ פון דער מאַכט, דאָרטן — אין אַלטן טעראָר — איז געווען אַליין, אַ חויץ דער דראָזיקער סביבה. אַ שוואַכער און איינזאַמער (מיטן גלויבן אין דער פאָלקס־אונטערשטיצונג אַליין) גייט אַרויס דער טעראָריסט קעגן דעספּאָטישן, ביז די ציין באַוואָפנטן רעזשים, קעגן שטאַרקער און געזעצלעך־פעסטער אָרדנונג. אָן א זיכערהייט צו טויטן, נאָר מיט אַ פולער זיכערהייט צו ש ט אַ ר ב ן גייט דעריבער דער קעמפער אין אַזאַ מין קאַמף. און עס איז פאַר אים ניט קיין „רעגירונג־אַקט“ פון דער מאַכט, נאָר אַ גרויסע גבורה פון זיין לעבן *).

און בעת דער טעראָריסט נעמט זיך שוין צו דעם דאָזיקן געווער, קלייבט ער אים אָבער ניט אויס, ווי אַ לייכטן און פּשוטן וועג, נאָר ער קומט צו אים אָן ערשט דאַן, ווען ס'איז ניטאָ קיין אַנדער אויסוועג אין קאַמף, בעת ער ווערט געצוואונגען צו דעם דורך דער ביטערער נ י ט ו ו ע נ ד י ק י י ט. גראָד די דאָזיקע טעראָריסטן האָבן מער פון אַלץ געלעכצט נאָכן מאָמענט, בעת עס וועט מעגלעך זיין זיך אָפּצוזאָגן פון טעראָר לשם די אַלע אַנדערע קאַמף־מיטלען,

*) דאָרטן גייט די מדינה — דער כלל קעגן דעם יחיד, דאָ איז עס פונקט פאַרקערט. דאָרטן איז די מיתה פון אַ מענטשן, וואָס קומט אַף אים אומפאַר־מיידלעך, ווי אַ נאַטור־געזעץ א שווערער טויט ביים ליכטיקן שיין פון טאָג, בעת דאָס גאַנצע לעבן און די געזעלשאַפט וואָלט אים אַזוי ווי פאַרראַטן אין אַ טייוואָלאָנישער גלייכגילטיקייט. און דאָ געפינט זיך אין דעם זעלבן נשמה־צושטאַנד ניט דער קרבן, נאָר דער „הענקער“ — דער קעמפער (אָבער ניט צוליבן ב ע ל ־ כ ר ח ן ד'טויט איז שווער זיין געמיט, נאָר צוליבן צער איבערן פאַרלוסט פון אייגענעם און פרעמדן לעבן, באַ דער פולקייט פון לעבן־געפילן.

בעת די באַפרייטע מאַסן וועלן כאָטש ווי ניט איז זיין בכח אַליין אַריינצוטרעטן אין קאַמף. מער ווי ווען ניט איז, איז זיי פרעמד געווען דער פּראָפעסיאָנאַליזם און די רגילות צו בלוט, צו דער פאַראַכטונג צום מענטשלעכן לעבן. זיי זיינען געגאַנגען אין טעראָר ניט בכדי צו פאַרניכטן דעם מענטשן, (ווי אין הייטיקן טעראָר), נייערט בכדי פוגע צו זיין אין זייער געשטאַלט די פיינדלעכע און מאווימדי'קע **אידעע**, בכדי צו מאַכן אין זייער געשטאַלט איינמאָל פאַר אַלעמאָל אַ סוף צו די **סימבאָלן** פון פאַרגעוואַלטיקונג און חושך. דערפאַר טאַקע האָט דער דאָזיקער טעראָר כסדר מיט אַ קרענקלעכער קלאָרקייט געשטעלט פאַר זיך אַליין די גרעסטע באַגרענצונגען.

רעדנדיק וועגן דער פרייהייט, פון וועלכער מע האָט אַזוי געטרוימט, האָט גרשוני געשריבן פאָלגנדיקעס אין זיינע זכרונות: „און באמת וועט מען עס דאַן קענען לעבן אין רוסלאַנד? מע וועט ניט דאַרפן מער הרג'ענען?.. מע וועט שוין מער ניט דאַרפן שטאַרבן פאַר די הריגות? איז שוין געקומען די געבנשטע רגע?.. איז שוין טאַקע געקומען דער סוף צו דעם פון אונז פאַרשאָלטענעם בלוטיקן קאַמף, וואָס דער פאַרהאַסטער בלוטיקער רעזשים האָט אַרויפגעלייגט אויף אונזערע פלייצעס?.. מע קאָן שוין טאַקע איבערלאָזן הינטערן שוועל פון דעם נייעם לעבן די רעוואָלווערס און די באָמבעס, ווי אַ טונקעלן אָנדענק פון דער חושכ'דיקער רעכטלאָזיקייט, ווי אַ טונקעלן שויך־געוועג קעגן דעםווילדן ווילקיר און די געוואַלד־טאַטן פון מעכטיקע און שטאַרקע איבער אומבאַהאָלפענע און שוואַכע?" *) און עפּעס ווי ניט גלייבנדיק אין דער דאָזיקער **באַפרייאונג פון טעראָר**, איז ער ממשיך פונדאָסניי: „צי האָט זיך עס געענדיקט? דאָס אויסגעמוטשעטע פאָטערלאַנד פאָדערט שוין מער ניט קיין קרבנות? **די ווייכהאַרציקע און ליבנדיקע וועלן שוין מער ניט זיין געצוואונגען זיך צו נעמען צום בלוטיקן שווערד**? (דער קורסיוו איז מיינער). האָבן שוין סוף־סוף די ווערטער פון אמת און יושר פאַרנומען באַ די קעמפער פאַרן גליק און פרייהייט פון די אַרבעטנדע דעם אָרט פון רעוואָלווער און באָמבע?" און דער גאַנצער שמערץ, וואָס ליגט אין דער נשמה פון טעראָריסט, רייסט זיך אַרויס באַ גרשוני מיט אַ פייניקער קראַמפּט: „אָבער אַנ'אייביקע חרפה, אַנ'אייביקע קללה אויפן רעזשים, וואָס האָט אַרויסגעריסן פון אונזערע הענט **דאָס וואָרט און די פרידלעכע אַרבעט** (דער קורסיוו איז מיינער), און אָפּגענומען באַ זיי יעדן ווערט, וואָס האָט אונז געצוואונגען זיך צו נעמען צום מעסער און צום רעוואָלווער! אַ אייביקע חרפה און קללה אויף די אכזריות'דיקע, אומרחמנות'דיקע, וואָס האָבן פאַרוואַנדלט שאָף אין טיגערס און געשטופּט אויפן וועג פון געוואַלט און רציחות די אַלע, וואָס האָבן געשטרעבט

*) ג. גרשוני «Из недавнего прошлого»

און געריסן זיך צו פרידלעכער שעפערישער אַרבעט!.. און זאָל ברענען אין זכרון פון די קינדס־קינדער — ענדיקט דער טעראָריסט — אין די בלעטער פון דער געשיכטע ווי קין׳ס־צייכן אויפן פאַרברעכערישן פנים פון פאַרברעכערישן רעזשים דער פלעק פון שאַנדע און קללה, און קיינמאָל זאָל ניט פאַרווישט ווערן די אויפשריפט: אָט איז די שרעקלעכע חיה, וואָס פלעגט די בעסטע קינדער פון לאַנד פאַרוואַנדלען אין רוצחים״ *).

אין אַ בריוו פון דער ביטירער טורמע האָט יעגאָר סאַזאָנאָוו געשריבן פאָלגנדיקעס אין 1906 יאָר: „ניט דער כבוד האָט אונז געלאָקט. ערשט נאָך אַ שרעקלעכן קאַמף און עינויים אונטערן דרוק פון טרויעריקן הכרח פלעגן מיר זיך נעמען פאַר׳ן שווערד, וואָס ניט מיר האָבן אים צום ערשטן אויפגעהויבן... יאָ, איך בין שולדיק (דער ק. איז מיינער) פאַר גאָט, נאָר רוהיק וואַרט איך אַף זיין משפט, ווייל איך וויים, אַז ער וועט מיר ניט משפטן מיט קיין אומגערעכטן משפט, ווי דא... ניט נאָר אַ טראַכט, צי בין איך געווען ביכולת צו טאָן אַנדערש. אויב כ׳האָב געהערט ווי מיין לערער פלעגט זאָגן: נעם דיין צלם און גיי נאָך מיר... איך האָב ניט געקאָנט זיך אָפּזאָגן פון מיין שווערער משא... טאָ פאַרשטייט זשע און זייט מיר מוחל... דאָס פאָלק וועט זאָגן וועגן מיר און מיינע געטויטע און אין לעבן געלאָזענע חברים דאָס זעלבע, וואָס ס׳האָט געזאָגט מיין פאַרטיידיקער פאַר׳ן געריכט: „ניט מיט דינאַמיט איז אָנגעפילט געווען זייער באָמבע, נאָר מיט צער און טרערן פון פאָלק... וואַרפנדיק באָמבעס אין די הערשער, האָבן זיי געוואָלט פאַרניכטן דעם קאָשמאַר, וואָס האָט געדריקט אַף די פאָלקס־ברוסט״, דאָס פאָלק וועט עס זאָגן און וועט אונז מאַכן זכאי״ *). שאַף, פאַרוואַנדלטע אין טיגערס, האָבן געטראָגן אַף זיך די פליכטן פון טעראָר ווי אַ שווערע משא. כסדר האָבן זיי אין זייער גאַנצן מהות געפילט דעם ברען פון זינד. און ניט איטלעכן, וואָס איז גרייט געווען פאַרגיסן זיין בלוט און דאָס בלוט פון צווייטן פאַר דער רעוואָלוציע האָבן זיי געהאַלטן פאַר מסוגל פאַר׳ן טעראָר. אין טעראָר דאַרף מען גיין ריינערהייט! — דאָס האָט בא זיי באַטייט, אַז פון אַ טעראָריסט דאַרף מען פאָדערן די טיפסטע אינערלעכע קאָנצענטרירונג אין זיין טאַט, דעם דורכגעדרונגענעם געפיל פון חמא. דערפאַר שטעלן זיי זיך אונז אַלע פאר ווי געשטאַלטן, וואָס שטראַלן מיט זייער אינערלעכן שיין. סאַזאָנאָוו האָט אַזוי געשריבן וועגן קאַליאַיעוון: „דאָס ערשטע, וואָס פלעגט זיך וואַרפן אין די אויגן איז — דער אַלגעמיינער איינדרוק פון אינערלעכן שיין... ער איז געווען

*) Материалы для биографии Е. Сазанова. Изд. «Голоса Минувшего». 1919. Стр. 36.

ווי אַ צווייבערדיקע צונויפפלעכטונג פון כח, צאַרטקייט, שיינקייט און הייליקייט" *). סאַזאָנאָוו'ס פען האָט אונז געגעבן קאַליאַיעוון אין געשטאַלט פון אַ ד י כ ט ע ר, אַ קינסטלער, אַן'אַרטיסט. ניט נאָר מיט זיין קרעקלעכער און געוויסן-פולער ליבע צום פאָלק איז ער געווען פאַרבונדן מיט דער רעוואָליוציע, נאָר אויך מיט אינטימע פעדים פון ש י י נ ק י י ט. „פאַרוואָס הייסן מיר און איר — רעוואָליוציאָנערן? — פלעגט ער זאָגן: „ניט שוין זשע נאָר דערפאַר, וואָס מיר קעמפן קעגן דער זעלבסט-הערשאַפט? ניין! קודם כל, זיינען מיר ריטטער פון גייסט. מיר קעמפן פאַר אַ נייע וועלט, וואָס מיר האָבן שוין פריער קונה געווען אין אונזערע געדאַנקען... מיר זעהן שוין די שטאַלטנע קאָנטורן פון דער נייער וועלט — דאָרטן איז אַלץ. דאָס נייע און שיינע — מיר קענען שוין אָנטאַפּן בידים". „פאַרשטומט בין איך געוואָרן, — זאָגט סאַזאָנאָוו — פילנדיק די נאָענטקייט פון ש י י נ ק י י ט... איך האָב אָנגעהייבן באַגרייפן, וויפיל שיינקייט עס איז פאַרבאַהאַלטן אין אונזער קאַמף פאַר דער אידעע און ווי פריינדיק-נאָענט עס איז אונז די פאַרבינדונג צווישן דעם גוטס און דער שיינקייט".

וואָלטן מיר געוואוסט פון קאַליאַיעוון נאָר דאָס אַליין — וואָלט יעמאָלט פאַר אונז געשטאַנען ניט מער ווי אַ פאַרענדיקטער קינסטלער פון דער רעוואָליוציע. מיר וואָלטן ניט געוואוסט, אַז הינטער זיין ראָמאַנטישער שטראַלנדיק-שיינער פיגור איז פאַרבאַהאַלטן אַ טיפער קאַמף פון גייסט, אַ טראַגישער מאָראַלישער צער. אָבער גראד אַזוי איז עס הויפּטזאַכלעך געווען! ער, דער וויציקער, איראָנישער מענש, וואָס האָט זיך אַדורכגעטראָגן איבער דער ערד ווי אַ ליד, האָט אין זיך געטראָגן זיין דראַמע, אונזער אַלגעמיינע דראַמע.

צי מעג מען? — אָט דאָס איז דער מקור פון קאַליאַיעוו'ס דראַמע. צי מעג מען ה ר ג'ע ן אַ מ ע נ ט ש ן, אָפּנעמען בײַ אים דאָס לעבן, פאַרלעשן כאָטש איין זון אין דער וועלט-סיסטעם... לשם דעם גליק פון כלל? — גראד ד י פראַגע און ניט קיין אַנדערע האָט כסדר געפייניקט, געברענט און געגעסן ווי אַ פייער זיין נשמה. בעת ער פלעגט רעדן וועגן „נקמה און האַס", בעת עס דאַכט זיך אים, אַז פון קינדווייז אָן איז אין די טיפענישן פון זיין האַרצן געוואַקסן עפּעס, „וואָס זאָל זיך מיט איינמאָל אויסגיסן ווי אַ פלאַקער פון נקמה און האַס פאַר אַלעמען" — קומט אונז אויס, אַז דאָס זיינען ניט קאַליאַיעוו'ס ווערטער, נאָר אַלגעמיין-רעוואָליוציאָנערע. דער אמת'דיקער קאַליאַיעוו הייבט זיך אָן דאָ, ווען מיר הערן גאַנץ אַנדערע רייד. „דאָס רעכט אַף זיין אייגענעם און אַפן פרעמדן לעבן האָט נאָר דער, ווער עס ווייסט דעם גאַנצן ווערט פון לעבן, ווער עס ווייסט, וואָס ער גיט אָפּ, בעת ער גייט צום טויט, און וואָס ער נ ע מ ט אָ פּ, בעת ער פאַר'משפט דעם אַנדערן צום טויט... און איטלעכער, וואָס

*) זאַמלבוך: «Памяти Каляева». 1918. Изд. «Револ. Социализм»

קומט קלאפן אין טיר פון דער קאמף־ארגאניזאציע, זאל פריער שטרענג אויספרובירן זיך אליין: צי איז ער *ווערט*: צי איז ער געזונט, ריין? אין א מקום קדוש דארף מען אריינגיין מיט בארוועסע פיס“.

צוויי געבאטן האט אונז איבערגעלאזן קאליאיעוו פון דער תקופה פון זיינע שווערע קאמפן, צוויי געבאטן, וואס איטלעכער פון זיי איז פארבונדן מיט מאמענטן פון זיין טראגישן לעבן. ער שטייט שוין דעם צווייטן פעברואר (1905) מיט דער באמבע אין האנט אפן פלאץ, אט דערנענטערט זיך גיך צו אים די קארעט פון פירסט, ער איז שוין צוגעלאפן צו איר און אף דער העלפט א פאבע געטאן מיט דער האנט—און פלוצים לאזט ער אראפ די האנט און גייט אוועק, ווייל אין קארעט האט ער דערזעהן דעם פירסט׳ס פרוי און קינדער. מע דארף זיך דערמאנען, מיט וואס פאר א שוועריקייטן עס איז צוגעגרייט געווארן דער דאזיקער אקט, ווי ליידנשאפטלעך עס האט אף אים געווארט די פארטיי און די קאמף־ארגאניזאציע, בכדי צו פארשטיין, *וואס* דאס האט יעמאלט באטייט פאר דעם קעמפער, און ער האט עס געטאן, און האט דערנאך געשריבן צו דער פירסטין: „מיט דער גאנצער נשמה מיינער האב איך ניט געוואלט אייך טויטן, פונקט אזוי שטארק, ווי שטארק כ׳האב געטאן אלץ, וואס כ׳האב געקאנט, בכדי זיך צו זיכערן דעם ערפאלג פון מיין אנפאל אפן גרויסן פירסט“. דא האבן מיר פאר זיך קאליאיעוו׳ס ערשטן געבאט: עס זיינען אין דער רעוואליוציע פאראן *גרעניצן* פאר איר שטאלצן לויף, עס זיינען פאראן מחיצות פאר איר צובושעוועטער שטורמישער סטיכיע. ניט אלץ איז אלעמאל מותר. און אפילו דאן, בעת עס ווערט עפעס געפאדערט פון די העכסטע *אינטערעסן* פון דער רעוואליוציע, — דארף אמאל זייער אויסערלעכע אבליגאטארישקייט אפטרעטן מיט הדרת־קודש פאר די אינערלעכע פאדערונגען פון די רעוואליוציאנערע *אידעען*.

דעם 4־טן פעברואר, בעת די באמבע האט א פלי געטאן פון קאליאיעוו׳ס האנט און צעטראגן ווי א וויכער דאס, וואס מען׳ט גערופן „די שאנדע פון דער מענטשהייט“—איז געקומען די צווייטע, נאך מער הערטאישע שאפונג־תקופה פון קאליאיעוו׳ן. דער תוך אירער באשטייט אין דעם, וואס ער האט זיך *באַרואיקט*, זיין נשמה האט באקומען נחמה און רו. ער אנטלויפט ניט פון שלאכט־פעלד. ער לאזט זיך כאפן, ער וויל שטארבן. זיין פארברעכן האט פאר אים קיין שיעור ניט, ווייל ער האט געהרג׳עט א מענטשן. יא, אמת, דער גשמיות׳דיקער, ערדישער פרצוף פון דעם מענטשן איז געווען א באליידיקונג פאר מענטשן, פאר דער נאטור, פאר דער געשיכטע. דורך דעם דאזיקן צייטווייליקן און נישטיקן צודעק זעט ער אבער איין עפעס גרעסערעס, טיפערעס און אייביקס: דעם *מענטשן*. צוליב דעם דאזיקן מענטשן, צוליב זיין שמחה און

פֿרייהייט ווערט דאָך אין ליידן אַ נייע וועלט געבוירן. טאָ ווי קאָן מען עס באַם שוועל פֿון נייעם באַפֿרייטעם לעבן אָנשטויסן זיך אָן אַ טויטער קערפּער פֿון אַ מענטשן? אפֿשר איז די הייליקע אַרבעט פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ חלול־הקודש?

אַף דעם איז פֿאַראַן איין איינציקע תשובֿה! פֿאַרן דאָזיקן חלול־הקודש דאַרף מען באַצאָלן מיטן אייגענעם לעבן.

נאָר שטאַרבנדיק קאָן מען הרג׳ען דעם צווייטן. און טוט אַ קוק אַף קאַליאַיעוו׳ן. איידער ער איז באַגאַנגען דעם טעראָריסטישן אַקט האָט ער באַהאַלטן זיין קראַנקן געוויסן אונטער דער מאַסקע פֿון וויציקייט און פֿריילעכקייט; און וואָס פֿאַר אַ ליכטיקע באַפֿרייאונג עס איז אָנגעקומען פֿאַר אים גלייך נאָך דעם דאָזיקן אַקט. ער זוכט דעם טויט, ער וואַרט אַף אים. „אָפֿט טראַכט איך וועגן דער לעצטער רגע, — פֿלעגט ער זאָגן נאָך פֿאַרן טעראָריסטישן אַקט, — איך וואָלט וועלן אומקומען אַפֿן אָרט, אָפּגעבן אַלץ, ביזן לעצטן טראָפּן בלוט... יאָ, אַזאַ גליק קאָן מען מקנא זיין. ס׳איז פֿאַראַן אָבער נאָך אַ העכערער גליק — צו שטאַרבן אַפֿן עשאַפֿאָט. אַז מע שטאַרבט אין מאָמענט פֿון דעם אַקט בלייבט עפּעס ווי ניט פֿאַרענדיקט... צווישן דעם אַקט אָבער און עשאַפֿאָט ליגט אַ גאַנצע אייביקייט אפֿשר דאָס גרעסטע, וואָס דער מענטש פֿאַרמאָגט (ד.ק.א.מ.) ערשט דאָ באַגרייפֿסטו און דערפֿילסט די גאַנצע שיינקייט פֿון דער אידעע, דו ווערסט זיך אינגאַנצן אַנטפּלעקן, אויפֿבליען און שטאַרבן אין פֿולער בליאונג... ווי אַ רייף־געוואָרענער, פֿיל־וואַגיקער זאַנג... אַ סודות׳דיקע, מיסטישע פֿאַראייניקונג מיט דער אידעע. גיין צום אַקט און שטאַרבן אַפֿן עשאַפֿאָט — דאָס איז אַזוי ווי צווייִמאָל אָפּגעבן צוויי לעבנס". צו דער דאָזיקער אייביקייט צווישן דעם טעראָריסטישן אַקט און דעם עשאַפֿאָט, צווישן חטא און דער באַשטראָפֿונג פֿאַר אים שטרעבט דער טעראָריסט. ווייל ערשט דאַן וועט ער דערפֿילן די קראַפֿט פֿון דער אידעע, וואָס שיקט אים אַף אַ רציחה, די שיינקייט פֿון דער אידעע, וואָס שטעלט אים צום דין פֿאַר זיך אַליין. און קאַליאַיעוו האָט עס דערגרייכט. ערב זיין טויט שרייבט ער צו זיינע קרובֿים: „זאָל אייער טרויער דערטרונקען ווערן אין די שטראַלן פֿון יענעם שיין, מיט וועלכן עס לייכט דער טריאומף פֿון מיין גייסט". און שוין זייענדיק באַם עשאַפֿאָט בעט ער איבערגעבן: „זאָגט מיינע חבֿרים, אַז איך שטאַרב מיט פֿרייד, און אייביק וועל איך זיין מיט זיי". אַזוי לעבט אין אים די שטרעבונג צום נאָענטן טויט צוגלייך מיט דעם גרויסן תענוג פֿון זיין גבֿורה.

און אין דעם באַשטייט פֿאַר אונז זיין צווייטער געבאָט — זיין ירושה, ניט באַציען זיך צו לייכט צום שווערן שווערד, וואָס די געשיכטע האָט איבערגעגעבן אונזער דור, איינזעהן אין דער רעוואָלוציאָנערן טאַט, אין דעם אָפּטמאָלס

אכזריות'דיקן קאַמף עפּעס גרעסערעס, ווי אַ קלאַסן־נויטווענדיקייט, ווי אַ היסטאָרישע אומפאַרמיידלעכקייט, ווי אַ זעלבסט־אַנטפּלעקונג פון פילאָזאָפישן, פאַטאַלן גורל, ווי אַ קללה פון אַרימן.

ניין, אין איטליכן רעוואָליוציאָנערן אַקט פון קאַמף און געוואַלט דאַרף מען פילן די פּערזענלעכע פּראָבלעם, די אייגענע אחריות. דער טעראָריסט פון יענער הערצאָישער תקופה (להבדיל פון דעם בעל־מלאכה פון היינטיקן טעראָר) האָט אַף זיך ניט געקוקט, ווי אַפן „לעצטן פועל־יוצא“ פון דער עוואָליוציע, ווי אַפן אומפאַראַנטוואָרטלעכן רינג פון דער היסטאָרישער קייט. אומגעקערט — ער הייבט אָן אַ נייעם לעבן, ער בויט אַ נייע וועלט. דעריבער טראָגט ער אַליין די גאַנצע אחריות פאַר זיינע מעשים. לשם דער „ליבע צום ווייטן“, לשם די קומענדיקע דורות וואַרפט דער טעראָריסט זיין בליענדיקן לעבן אונטערן ראָד פון דער געשיכטע. מיט צער און פּיין לעבט ער אָבער איבער די נויטיקייט צו צעטרעטן די „ליבע צום נאָענטן“, אַ וואַרף טאָן אונטער די זעלביקע אייזערנע רעדער אַ פרעמדן מענטשלעכן לעבן. ווייל גערעכט איז ער, טויזנט מאָל גערעכט. זיין אייגענער טויט גיט אים ניט קיין באַרעכטיקונג פאַרן הרג'ען דעם צווייטן, פאַרן לעשן אַ לעבעדיקע מענטשלעכע זון. דאָס איז אים ניט מזה, עס גיט נאָר אַ ביטערן טרייסט, עס איז נאָר מכפּר.

אָט דאָס געפיל פון פּערזענלעכע אחריות פאַרן טעראָר — דאָס איז די בולט'סטע אַנטפּלעקונג פון זיין נשמה. מיטן בלוט פון קרבן ווערט צונויפגעמישט אויך דאָס קרבן־בלוט פון טעראָריסט — אין דעם איז פאַרבאָרגן זיין נשמה. „עס איז כמעט ניט אָפּצוטיילן פון טעראָר, אַז דער צד, וואָס פאַלט אָן, איז מפקיר זיין לעבן, זיין פרייהייט און אַלץ דאָס אַנדערע“ — האָט געשריבן פון דער קרעמל־טורמע ספּירידאָנאָוואַ, מאַכנדיק מיט צאָרן אַ חילוק צווישן דעם הערצאָישן טעראָר און די שטילע „נאַכט־רציחות“ פון געבונדענע, אומבאַוואָפנטע, אומשעדלעך געמאַכטע מענטשן, — און נאָר אין דעם אַליין איז דאַכט זיך פאַראַן אַ צד־זכות פאַרן טעראָר“ *). אַזאַ מין טעראָר, וואָס איז געווען אַרויסגערופן נאָר דורך נויט, האָט פאַרשטייט זיך, תמיד אַף אַלע אופנים געשאַנעוועט אַ איבעריקן טראָפּן פרעמדע לעבן **). קאַליאַיעוו האָט בשעתו ניט געהייבן קיין האַנט אויף דער משפחה פון גרויסן פירסט סערגיי, און מיט דיזעלבע וועגן איז אויך געגאַנגען דער קומענדיקער דור פון טעראָריסטן. שוין אין דער צייט פון אונזער רעוואָליוציע האָבן אונזערע חברים אין אוקראַינע ניט

*) דער בריוו פון ספּירידאָנאָוואַ צום צ. ק. פון די באָלשעוויקעס.
**) לאָמיר זיך דאָ דערמאָנען די ווערטער פון איינעם אַ פּראָווינציעלן טוער פון באָלשעוויסטישן טעראָר: „בעסער איבערזאַלצן איידער ניט דערזאַלצן“.

געהייבן קיין האַנט אַף סקאָראָפּאַדסקי'ן, בעת עס איז שוין קלאָר געווען אַז עס קומט זיין פּאָליטישער סוף. בעת די ראַטן־מאַכט האָט פאַרנומען קיעוו אין 1918 יאָר און עס איז פאַרנומען געוואָרן דער דייטש — דער הענקער, וואָס האָט אויפגעהאַנגען דאָנסקוין — דעם מערדער פון גענעראַל אייכהאָרן — האָט מען אים איבערגעבן צום געריכט פון רעוואָליוציאָנערן טריבונאַל; און כאַראַקטעריסטיש אַף אַלע מאָל וועט בלייבן דער פאַקט, אַז די באָלשעוויקעס האָבן אים געוואָלט פאַר'משפטן צום טויט, און די לינקע ס. ר. — די פאַרטיי־חברים פון דאָנסקוי — האָבן זיך באַמיט מיט אַלע כחות צו ראַטעווען אים דאָס לעבן *).

צי קאָן מען זיך פאָרשטעלן אַ בולט'ערן סימבאָל, ווי דער דאָזיקער פאַרגלייך פון צוויי טיפּן סאָציאַליסטן? איינער דאַרף האָבן די פּאָליטישע נוצן פון דער מדינה, דעם אַנדערן איז טייער דער מענטש. און בעת דער לינקער ס. ר. אינאַקענטי סיביריאַקאָוו, וואָס קעמפט אין די וויטעגישן פון סיביר קעגן דעם קאָנטר־רעוואָליוציאָנערן כח, פאַלט אַריין צו אים אין געפענקעניש אין 1918 יאָר — וואָס שרייבט ער אין זיין לעצטן בריוו פאַרן טויט? מיט אַ הויבע וואַנט פון פיינדלעכע פראָגטן איז ער און דאָס הייפל חברים־קעמפער אָפּגעטיילט פון דער לעבעדיקער און שאַפנדיקער ראַטן־רוסלאַנד, זיי זיינען דאָ באַזיגט אין קאַמף, זיי זיינען אין די הענט פון אומ'רחמנות'דיקן פיינד, און מיט וואָס איז פול זיין באַוואוסטזיין אין זיינע לעצטע שעה'ן? ער שרייבט: „טייערע חברים, פאַרן טויט שיק איך אייך מיין לעצטן גרוס און מיין געבאָט: באַגייט זיך ניט מיט אייערע שונאים אַזוי ווי זיי זיינען זיך מיט אונז באַגאַנגען... בא סאָציאַליסטן איז ניטאָ קיין אָרט פאַר נקמה געפילן. אין דעם מאָמענט, בעת עס הענגט שוין איבער מיר דער טויט־אורטייל, אין דער לעצטער רגע פאַרן טויט רוף איך אויס: „נידער מיט טויט־שטראָף" — אַליין איינס ווער און ווען מע שטראָפט מיט אים. איך שטאַרב אין דער צייט, ווען די רויטע פאָן פון דער סאָציאַלער רעוואָליוציע האָט הויך אויפגעפלאַטערט כמעט איבער דער גאַנצער וועלט... בעת די פונקן פון רעוואָליוציאָנערן פייער האָבן זיך צעטראָגן איבער דער גאַנצער ערד, און אָט נאָך איין באַמיאונג — און עס קומט דער נצחון...

... פאַרלירט ניט דעם מוט, חברים, לייגט ניט צונויף די הענט, ווערט ניט פאַר'יאושט — קעמפט!.. די גאַנצע אַרבעטענדע מענטשהייט איז מיט אונז, און אויב מיר וועלן ניט פאַר'חשכ'ן די ערשטע טעג פון נצחונות מיט טויט־שטראָפן — וועט זי שטענדיק בלייבן מיט אונז... מיין אַלטן פאָטער האָט מען גע'הרג'עט אין ווערכנע־אודינסק, און ווער עס קען אים, וועט זאָגן, אַז דער דאָזיקער טויט־שטראָף איז פונקט אַזוי אכזריות'דיק, ווי אומזיניק. צום לעצטן

*) אי. קאַחאַווסקאַיאַ «Из воспоминаний о деле Эйхгорна» זאַמלבוך «Пути революции». Изд. «Скифы», Берлин 1923

מאָל, חברים, ווענדע איך זיך צו אייך מיטן רוף; אין מאָמענט פון נצחון זאָלן זיך צוגלייך מיטן זיגערישן אויסגעשריי אַרויסרייסן פון אייער מויל די ווערטער: „נידער מיטן טויט־שטראָף, מע דאַרף ניט קיין נקמה! דאָס פאָלק — דער זיגער קאָן ניט זיין קיין הענקער“ *).

דאָ איז דער אַפּאָפעאָז פון טעראָריסטישן קאַמף!

אמת, סיביריאַקאָוו שטאַרבט ניט אַלס טעראָריסט במלא מובן המלה. צי איז אָבער ז י י ן בירגער־קריג און זיין באַוואָפנטער אויפשטאַנד ניט קיין אמת'דיקער המשך פון גייסט און פון דער נשמה פון פּערזענלעכן יחידים־טעראָר? און דאָס הייסט טאַקע פאַר אונז, אַז דער טעראָר און דער באַוואָפנטער אויפשטאַנד דאַרפן ביידע זיין ג ל י י ך לויט זייער מהות. לויט אַלע זייערע מעלות זיינען זיי ביידע אַנטפּלעקונגען פון אונזער „געוואַלט“, פון דער געוואַלט — דער באַריקאַדע. דער באַוואָפנטער אויפשטאַנד (און דער בירגער־קריג) חזר'ן נאָר איבער אין מאַסן מאַסשטאַב די אויפמערקזאַמקייט, פּאָרזיכטיקייט, מסירות־נפש און געוויסן־געפיל פון דעם יחידים־טעראָר. און דערפאַר זיינען פאַלש און אין שורש פרעמד פאַר אונז טראָצקי'ס ווערטער וועגן דעם, אַז „דער רויטער טעראָר איז אַ דירעקטער המשך פון באַוואָפנטן אויפשטאַנד און קיין שום פּרינציפּיעלער חילוק איז צווישן זיי ביידע ניטאָ“. ווייל דער מדינישער טעראָר איז דירעקטער, דער גרעסטער ניגוד פון אויפשטאַנד, וואָס שטאַמט אין דעם אמת'ן — פון דעם טעראָר פון די קאַליאַיעווים.

אָט דער טעראָר (און דער אויפשטאַנד) האָט אַ גאַנץ אַנדערע אינערלעכע נאַטור. און דערפאַר רופט ער זיך אָפּ גאָר אַנדערש ווי דער מדינה־טעראָר אויף דעם „קרייז פון מיטפילנדיקע“, אויף יענע קרייזן אַרבעטנדע, וואָס לשם זיי ווערט ער געבראַכט. „געפילן פון כבוד און זעלבסטאַכטונג דערוועקן זיך אין דער נשמה פון די צעטראָטענע אַרבעטס־מענטשן, און דאָס געוויסן אין די נשמות פון די וואָס שווייגן, קוקנדיק ווי מע טרעט זיי מיט די פיס“ *). דער ביישפּיל פון גרויסער סאָלידאַרישקייט און מסירת־נפש פון די טעראָריסטן רופט אַרויס אין דער נשמה פון פאָלק — פון גרויסן באַנצע־שווייג — די קאָלעקטיווע סאָלידאַרישקייט און די גרייטקייט צום קאַמף פאַר אידעען. און באַהייליקנדיק די העלדן פון דער רעוואָלוציע, וואָלט דאָס פאָלק אַזוי ווי איינגעזען דורך זיי די אייגענע זינד און זיך אַליין דערצויגן. צי רופט אָבער אַרויס בא די אַרבעטענדע אַזעלכע געפילן דער קאַזיאָנער, קאַלטער, טרוקענער טעראָר? אין זיין געברויך ווערט ער אָפּגעריסן פון די בעסטע געפילן פון די מאַסן, ער ווערט איזאָלירט און

*) «Красная Голгофа», Благовещенск. 1920. Стр. 120.

**) ספּירידאָנאָוואַ'ס ווערטער.

פאַרוואַנדלט אין איינע פון די פילע מדינישע מלאכות. און אין די מאַסן רופט ער אַרויס נאָר עקל, נאָר שרעק און פאַראַכטונג *).

ניין, אונזער טעראָר קאָן ניט דינען אַלס אונטערשטיצונג פאַרן רויטן טעראָר. גאַנץ פאַרשיידענע געבאָטן האָבן די ביידע. אונזער טעראָר פאָדערט, אַז תמיד זאָל לעבן מיט אונז דער שמערץ פאַרן מענטשן, וואָס ווערט צעטראָטן דורך דער אַלטער וועלט, און פאַרן מענטשן, וואָס ווערט דורך דער נייער וועלט דער׳הרג׳עט. די געוואַלט איז אַ שטענדיקער בריליאַנט אין דעם קרוין פון דער רעוואָלוציע, דאָס איז אָבער אַ ש װ אַ ר צ ע ר בריליאַנט. אונזער שווערד דאַרף זיין אַ ערלעכער און יושר׳דיקער שווערד. ער איז פוגע די היסטאָריש-צופעליקע הייטל פון מענטשן, ער טאָר אָבער ניט דורכשטעכן דאָס האַרץ פון דער רעוואָלוציע און פון מענטשן. פונקט ווי ווילהעלם טעל האָט געקאָנט ערב זיין מוטיקן קאַמף אַראָפּשלאָגן מיט אַ שאָס אַן׳עפּל פון זונס קאָפּ אָ פּ הי ט נ ד י ק דערביי זיין לעבן, — אַזוי דאַרף אויך אונזער געוואַלט זיין געשיקט, אויפמערקזאַם און ישועה׳דיק, קאַליאַיעוויס באַמבע — דאָס איז דער סימבאָל פון א ו נ ז ע ר סאָציאַל-רעוואָליוציאָנערן טעל.

.XXVI

יא) און צום סוף — די לעצטע ראיה, וואָס מע הערט אַזוי אָפט פון די פּאַרטיידיקער פון טעראָר: דער היסטאָרישער ביישפּיל פון דער פ ר אַ נ צ ו י ז י ש ע ר רעוואָליוציע. דאָ פאַרגלייכט מען שוין ניט מיט די טוער פון דער אַלטער וועלט אָדער מיט אונזערע היינטיקע רעוואָליוציאָנערן, נייערט מיט די ביישפּילן פון קעמפער פון דער ערשטער גרויסער רעוואָליוציע. די גרויסקייט פון אירע אויפגאַבן און איר גלענצענדער נצחון אין די יאָרן פון טריאומף זיינען פאַראַפולעמען געוואָרן אַ מין ראיה, אַז אירע טאַקטישע מיטלען און דער ט ע ר אָ ר בתוכם זיינען קלוג און נוצלעך.

אָפּטמאָלס ווערט נאָך די דאָזיקע ראיה „פון דער געשיכטע“ פאַרברייטערט און אויסגעדריקט אין אַ טיפער אַלגעמיינער פאָרם: אַ פּנים, זאָגט מען, איז דער טעראָר נויטיק פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער מענטשלעכער געשיכטע. ווען זי

---

*) אויב באַ די ד אָ ז י ק ע טעראָריסטן איז יאָ פאַרן עפּעס אַ סאָלידאַרישקייט — איז עס אַ ריין פּראָפעסיאָנעלער געפיל פון באַאַמטע פון איין צעך, וואָס רופט פאַרשטייט זיך קיין שום ברידערליכקייט ניט אַרויס באַ די מאַסן.

באַנוצט זיך תּמיד מיטן זעלבן געווער אין איר באַוועגונג *) **). בלי שום ספק באַזירט זיך אַזאַ מין שטאַנדפּונקט אף איין וויכטיקער הנחה—אף דער איבערצייגונג, אַז די ביז־איצטיקע געשיכטלעכע אַנטוויקלונג איז געווען נאָר פּראָגרעסיוו. די דאָזיקע פּראָגרעסיווקייט אירע איז שוין מכפּר אף אַלע האַרבע מיטלען, מיט וועלכע זי באַנוצט זיך. פּונקט ווי די אָפּטימיסטישע רעליגיעס האַלט דער מאַרקסיזם פאַר ווינשאַפטלעך דערוויזן, אַז אַזאַ מין פּראָגרעס איז אין דער געשיכטע פֿאַראַן. ער האַלט, אַז די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג פון דער געזעלשאַפט פירט דורך פעאָדאַליזם, קאַפּיטאַליזם, אַלגעמיינע פּראָלעטאַריזירונג וכד. צום סאָציאַליזם, אַז איר פּאָליטישע אַנטוויקלונג פירט דורך דער פּרימיטיווער צעשטויבונג, מדינה־צענטראַליזם וכד. צו דער פרייהייט. פּונקט ווי די השגחה פּרטית פירן אַף אַזאַ אופן די „היסטאָרישע געזעצן” אין אונזער וועלט פון ערגערס צום בעסערס. אָט די לומדיש־באַשטימטע פּראָגראַם פון דער וועלט הערשט איבער אַ סך אין פּלוג גענומען פרייע מוחות, וואָס זיינען מקבל אויך דעם טעראָר צוגלייך מיט דעם דאָזיקן פּראָגרעס. מע קאָן נאָך אָבער זייער שטאַרק אָפּפרעגן דעם דאָזיקן שטאַנדפּונקט. מיר וועלן דורכלאָזן איין וויכטיקע טענה קעגן אים, וואָס בעט זיך ממש פון זיך אַליין: לאָמיר שוין אפילו זאָגן, אַז די מענטשלעכע געשיכטע אַנטוויקלט זיך לויט דער פּראָגרעסיווער ליניע; וואו איז אָבער די ראיה, אַז דער טעראָר איז פאַר איר אומפאַרמיידלעך? אפשר וואָלט אָן אים איר אַנטוויקלונג געגאַנגען נאָך בעסער און נאָך מיט מער ערפאָלג? אפשר איז ער נאָר געווען אַן ערנסטע מניעה אף איר וועג? סתּם פאַקטן זיינען דאָך נאָך ניט קיין גענוגנדיקער באַווייז. זיך ניט אָפּשטעלנדיק אַף דער טענה, וועלן מיר זיך אָבער אָפּשטעלן אַף אַן אַנדער, אַן ערנסטערער: וואו האָבן מיר באַוויזן, אַז די אַנטוויקלונג־ליניע פון דער מענטשהייט איז פּראָגרעסיוו? טאָמער איז עס גאָר פאַרקערט, און צוזאַמען מיטן וואוקס פון דער אויסערלעכער ציוויליזאַציע פירט זי צו אַן אינערלעכער, קולטורעלער באַרבאַריש־

*) אַזאַ מין ראיה פון דער געשיכטע קאָן מען געפינען אין לענינ׳ס ווערטער אפן V־טן ראַטן־צוזאַמענפאָר אין יולי 1918 בעת די דעבאַטן וועגן טויט־שטראָף: „כ׳וואָלט וועלן זעהן דעם פאָלקס־געריכט — האָט ער געזאָגט, — יענעם אַרבעטער — און פויערים געריכט, וואָס זאָל ניט צעשיסן קראַסנאָוו׳ן, פּונקט ווי יענער פלעגט טאָן מיט אַרבעטער און פויערים. ס׳איז נאָך ניט געווען ניט איין רעוואָליוציע און ניט איין תּקופה פון בירגער־קריג, בּאַ וועלכער עס זאָלן ניט זיין קיין צעשיסונגען”.

**) די דאָזיקע פּאָזיציע איז זעהר ענלעך צו דער אויבן־באַטראַכטער „ווינשאַפטלעכער” פּאָזיציע; דער חילוק באַשטייט אָבער אין דעם, וואָס זי קאָנסטרואירט ניט קיין „געזעצן”, זי איז אינגאַנצן עמפּיריש, היסטאָריש, און דעריבער איז קאָן לויט איר געמאָלט זיין אף להבא אויך אַן אַנדער אַנטוויקלונג.

קייט? די אָפּטימיסטישע היסטאָריאָגראַפֿיע טייטשט היינט אויס אין דער היסטאָרישער פּערספּעקטיוו ווי פּאָזיטיווע דערשיינונגען די פֿאַבריק־סיסטעם פֿון דער ווירטשאַפֿט, די אַנטוויקלונג פֿון אינדוסטריעלע שטעט, די גרינדונג פֿון צענטראַליזירטע מאָנאַרכישע און נאַציאָנאַלע מלוכות. אָבער די מענטשן פֿון יענע תּקופֿות, וואָס האָבן געגרייט די „הנחות" צו אונזער קומענדיקן גליק, האָבן דאָך זיי באַטראַכט ווי דאָס גרעסטע שלעכטס און פֿאַרגעוואַלטיקונג און האָבן קעגן די דאָזיקע הנחות געקעמפּט. היינט ווייסן מיר שוין, אַז פֿיל, זייער פֿיל אין יענע תּקופֿות האָט מיט זיך פֿאָרגעשטעלט אַ ר ע ג ר ע ס פֿון אונזער אידעאַל פֿון דער מענטשלעכער באַפֿרייאונג, אַז די אַלע „הנחות" האָבן געהאַט אויך אַן אַנדער פּרצוף—אַ פּרצוף פֿון ק י י ט ן. און אפֿשר וועט זיך נאָר אַרויסווייזן, אַז דער סאָציאַליזם וועט זיין ניט סתּם קיין פּראָדוקט פֿון דער דאָזיקער פּראָגרעסיווער ליניע, נאָר אומגעקערט — ער וועט קאָנען פֿאַרווירקלעכט ווערן ערשט באַם אָ פּ ז אָ ג ן ז י ך פֿון אַ סך רינגען פֿון דער קייט. אויב ס'איז דאָ אַ פּראָגרעס אין דער מענטשלעכער וועלט — איז עס אפֿשר ניט אַזוי אַ פּראָגרעס פֿון געזעלשאַפֿטלעכער פֿאָרמען, ווי אַ פּראָגרעס פֿון אידעען און לעבנס־שטייגער? און אַף אַזאַ אויפֿן וועט זיך אפֿשר אויסשטעלן, אַז ניט נאָר די ביזאַנטיקע אַנטוויקלונג פֿון די געזעלשאַפֿטלעכע פֿאָרמען איז געווען פּראָגרעסיוו, נייערט אויך דער קאַמף ק ע ג ן זיי איטלעכעס מאָל, ווען זיי פֿלעגן זיך איינשטעלן. און אויב אַזוי — וועט אפֿשר פֿאַרלירן אַ רעכטן טייל פֿון זיין היסטאָרישער איבערצייגונג אויך דער טעראָר, וואָס פֿלעגט עס בלומערשט צעמענטירן יענע „שעפֿערישע" תּקופֿות? און אַזוי אַרום וועט אויפֿהערן צו זיין אַנטי־פּראָגרעסיוו אויך דער אָפּזאָג פֿון ה י י נ ט י ק ן טעראָר.

מיר זיינען קעגן די אַלע אָפּטימיסטישע ראַיות פֿון דער געשיכטע ניט דערפֿאַר ווייל מיר זיינען פּעסימיסטיש איבערצייגט אין איר פֿאַטאַלער אַנטוויקלונג אין איר אומפֿאַרמיידלעכער מפּלה. מיר האַלטן אָבער, אַז גלייכער איז זיך צו שטיצן אין דער געזעלשאַפֿטלעכער אַרבעט ניט אַף דער „גוטער" טבֿיע פֿון דער געשיכטע, נאָר אַף אַן אַנדער מין אָפּטימיזם, אַפֿן גלויבן און מענטשלעכן ר צ ו ן, אַף די אויפֿוואַכונג פֿון זיין באַוואוסטזיניקן און מאָראַלישן כּח. פֿאַר אונז איז די געשיכטע ניט קיין הייליקע תּורה פֿון פֿאַקטן, וואָס מע מוז זיך נאָר בוקן פֿאַר זיי און ווייטער גאָרניט. דער מענטשלעכער רצון דאַרף אַריינגעמען אין באַוואוסטזיין די דאָזיקע שילדערונג פֿון פֿאַקטן, שעפֿעריש איבערלעבן זיי און אויך ג ו ב ר זיין עס, אויב דאָס איז נויטיק פֿון שטאַנדפּונקט פֿון אידעאַל *).

*) מיר וואַרפֿן אָפּ דעם זעלבשטענדיקן באַטייט פֿון דער „געשיכטע" פּונקט אַזוי, ווי מיר האָבן פֿריער אָפּגעוואָרפֿן די זעלבשטענדיקע ראָליע פֿון דער מאָראַלישער עמפּינדונג אין אונזער אָפּשאַצונג.

דאָס איז נאָך באַזונדערס וויכטיק צו וויסן דערפאַר, וואָס ס'איז פאַראַן אַ חילוק צווישן דער געשיכטע און דער איצטיקער צייט, ווייל איצט מוזן מיר דאָך לייזן פראַגן אין דער גאַנצער געגעבער סאָציאַלער און קולטורעלער סביבה. דער שטענדיקער תירוץ פון די היסטאָרישע ביישפילן און די שטרעבונג נאָכצומאַכן זיי אַצינד האָבן דעם חסרון, אַז דערביי ווערט איגנאָרירט די נפקא־מינה צווישן די קולטור־סאָציאַלע סביבות פון די תקופות, וואָס ווערן פאַרגלייכט**).

מיר וועלן זיך באַלד אומקערן צו דעם באַרעכטיקונג־מיטל פון טעראָר, וואָס ווערט עפטער פון אַלץ געברויכט—צו דער אָנווייזונג אַפן טעראָר פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע.

אויבן האָבן מיר שוין געזעהן אין אַ באַזונדער קאַפּיטל, ווי אויבערפלעכלעך און לייכט עס זיינען די דאָזיקע סברות. גראָד דער פראַנצויזישער טעראָר האָט בולט'ער פון אַלץ באַוויזן זיינע נוצן און היזקות. זיינע נוצן זיינען געווען צייטווייליקע און כלומערשטע, די היזקות — טיפע און ניט צום פאַרבעסערן. ער האָט מיט ערפאָלג געהאַקט די קעפּ — דאָס האָט געבלענדעט די אויגן. ער האָט אונטערגעגראָבן די רעוואָלוציע אין שורש — דאָס איז באַשיינפערלעך קלאָר געוואָרן פאַר די קומענדיקע דורות. טאָ לאָמיר זעהן צו פאַרמיידן אַזאַ מין „נוצן“.

דאָס איז נאָך אָבער ווייניק. ווען מע וואָלט אפילו געווען ביכולת צו דערווייזן, אַז דער טעראָר איז געווען נוצלעך פאַר דער פּאָליטישער רעוואָלוציע פון פראַנקרייך אין 18־טן יאָרהונדערט, — וואָלט עס נאָך אָבער ניט געהייסן, אַז ער איז דערלאָזבאַר אויך אין דער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע פון 20־טן. ווייל — לאָמיר עס ניט פאַרגעסן — ניט אומזיסט האָט דאָך די מענטשהייט דורכגעמאַכט די 125 יאָר פון אָנגעשטרענגטן געדאַנק און קאַמף, ניט אומזיסט זיינען דאָך פאַר די לאַנגע יאָרן חרב געוואָרן לעולם ועד הונדערטער אַבערגלויבונגען און פאָראורטיילן, ס'פלעגן געבוירן ווערן נייע גלויבונגען, געשאַפן ווערן

**) אגב, קאָן מען אונז זאָגן, אַז אויך אונזער באַשלוס אָנצוקומען צו געוואַלט באַזירט זיך אַף אַ אַרגומענט פון דער געשיכטע — אַף דער ראיה, אַז ביז איצט האָבן זיך מענטשן ניט באַפרייט אַף אַנדערע אופנים. מיר האַלטן אָבער ניט, אַז מיר זיינען שולדיק אין דעם חטא פון היסטאָריזם, ווייל אונזער באַשלוס וועגן טעראָר נעמען מיר אָן זייענדיק אין אַ גרויסער מאָס פריי פון די געבאָטן פון דער געשיכטע. ווייל אַחוץ דער געשיכטע, באַזירן מיר זיך אַף דער דערפאַרונג פון דעם איצטיקן סאָציאַלן קאַמף, ד. ה. מיר נעמען אין אַכט דעם סאָציאַלן און קולטורעלן ניוואָ פון היינטיקן מענטשן. און דווקא דורך דעם ווערט די פראַגע פאַרענטפערט.

ביכער, פילאָזאָפישע שיטות, מוזיקאַלישע פּאָעמען, ס׳פלעגן צעשמעטערט ווערן טראָנען און מלכים, נייע אומבאַקאַנטע כחות פלעגן אויפשטיין צום לעבן. טוט אַ קוק אף אַלע מעשים פון 19-טן און 20-טן יאָרהונדערט, שטעלט זיך אָפּ כאָטש אף אַ רגע אף די הונדערטער הומאַניסטן-מאַרטירער און קעמפער, קוקט זיך נאָך אַ מאָל צו צו די אויפפלאַקערונגען פון זייער שכל און פאַנטאַזיע, צום ברען פון זייער האַרצן און געוויסן. דערמאָנט זיך, ווי עס האָבן זיך צעפלאַקערט אין דעם דאָזיקן דור די אידעען פון סאָציאַלן יושר, ווי עס האָט זיך אָנגעצונדן די זון פון סאָציאַליזם אַפן טרויער-הימל פון דער אַרבעטענדער מענטשהייט, ווי עס האָט זיך געפעסטיקט און איינגעוואָרצלט די אידעע פון מענטשן אין דער קונסט און דראַמע, אין די איינגעטיפטע שאַפונגען פון דער וועלט-ליטעראַטור. און איר וועט פאַרשטיין, אַז דעם היינטיקן דור קאָן מען שוין ניט איבערצייגן סתם אַזוי מיט אַ אָנווייזונג אף די מעשים פון דער אַלטער רעוואָליוציאָנערער פראַנקרייך. באַ היינטיקן טאָג זיינען מיר עלטער פון פראַנקרייך, וואָס איז דאַן אַקאַרשט אַרויס פון מיטלאַלטער און פון דער הערשאַפט פון פייניקונגען. אירע מעשים זיינען פאַר אונז אפשר ניט מער ווי אַ אָפּשרעקנדיקער ביישפּיל. מיר האָבן אַ היסטאָרישן זכרון און מיר ווייסן, אַז אַ סך שינוים זיינען פאָרגעקומען פון יענער צייט אָן. יעמאָלט האָט מען פשוטער, פאַרשווענדערישער געקוקט אף אַ הריגה פון אַ מענטשן. און אויב אין דער פראַנצויזישער גרינדונג-פאַרזאַמלונג האָט נאָך ראָבעספּיער׳ס רעדע וועגן אָפּשאַפונג פון טויט-שטראָף געקלונגען ווי אַ עפּיזאָד, הייבן זיך אָבער אָן אַלע איצטיקע רעוואָליוציעס גראָד פון דער דאָזיקער אָפּשאַפונג. די גרויזאַמקייט פון יענע צייטן איז פאַר אונז ניט קיין חק. אַלע אונזערע פראַגן — און על אחת כמה וכמה די פראַגע פון טעראָר — מוזן מיר דעריבער לייזן פון שטאַנדפונקט פון אונזער קולטור און מאָראַל, און ניט פון שטאַנדפונקט פון דער אַמאָליקער.

אף דעם קאָן מען אונז זאָגן: צי דען איז עס אָבער ניט געווען קיין רעוואָליוציאָנערע פראַנקרייך? האָט זי דען ניט איבערגעלעבט יעמאָלט די גרעסטע איבערקערעניש פון יענער צייט? צי האָבן אירע טוער ניט פאַרקערפּערט אין זיך די גרעסטע גייסטיקע דערגרייכונגען פון דער גאַנצער פריערדיקער געשיכטע? צי זיינען זיי ניט געווען די פאַרווירקלעכער פון די אידעען פון דער גרויסער אויפקלערונג-תקופה, פון די ענציקלאָפּעדיסטן, וואָלטער און רוסאָ? און צי זיינען זייער פאַטאָס און מסירת-נפש ניט געקאָנט און אויסגעבונדן מיט אונזערע לויטן גייסט? טאָ ווי זשע איז מעגלעך אַז יענע תקופה מיט איר שיטה פון טעראָר זאָל ניט דינען פאַר אונז אַלס מוסטער?

בשום אופן איז עס ניט מעגלעך. ווייל זיי האָבן ניט געקאָנט באַנעמען אונזערע צילן און דערגרייכונגען, און אָן פאַרשיידענע פייערס האָבן מיר

און זיי געצונדן אונזערע פאַקעלס. די פראַנצויזישע רעוואָליוציע — אין פּערזאָן פון אירע אָנפירנדיקע גרופּן — האָט ניט אַריינגעפירט קיין אָרדנונג, וואָס זאָל זיך אונטערשיידן אינערלעך, גייסטיק פון דער פריערדיקער: אין תוך גענומען, לויטן גייסט איז ניטאָ קיין חילוק צווישן פעאָדאַליזם און קאַפּיטאַליזם, אויך נאָך איר און אויך אין סאַמע ברען אירן איז געבליבן די צעטיילונג פון מענטשן. אונזער סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע האָט אָבער איין גרונט־באַשטרעבונג: די פולע באַפרייאונג פון מענטשן און די פאַרניכטונג פון כּל׳ערליי צעטיילונגען, וואָס הערשן צווישן זיי. אַזוי אַרום איז ניטאָ קיין שום גייסטיקע קרובה׳שאַפט צווישן סאָציאַליזם און דער בורזשואַזער אָרדנונג. די גייסטיקע באַפרייאונג פון אונטערדריקטן מענטשן, וואָס האָט יאָ געהאַט אַן אָרט אין אַ געוויסער מאָס אין יענער רעוואָליוציע (פּערזענלעכע און רעליגיעזע פרייהייט, גלייכבאַרעכטונג) איז, פאַרשטייט זיך, ניט געגאַנגען אַזוי טיף, ווי עס ווערט געפאָדערט פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע. די הערשאַפט פון קלאַסן און פינאַנצן האָט פאַרנומען דעם אָרט פון דער פריערדיקער הערשאַפט פון שטאַנדן און דינאַסטיעס. „ניט קיין גלייכהייט פון גוטס, נייערט גלייכהייט פון רעכט פאַרן געזעץ" — אַזוי האָט פּראָקלאַמירט די פראַנצויזישע רעוואָליוציע. פונקט ווי דער צעקאַלעטשעטער מלחמה־אינוואַליד, וואָס קריגט אַ פּראָטעז אַנשטאָט זיין פוס, ווערט נאָרמאַל נאָר למראית־עין, אַזוי האָט אויך די אויסגעקלערטע גלייכהייט פון בירגער נאָר צייטווייליק פאַרדעקט די רעכטלאָזיקייט פון מענטשן, וואָס איז געבליבן קוים ווי פריער. ס׳האָבן זיך נאָר געביטן די פאָרמען פון אָרעמקייט און אָפּהענגיקייט, קיין טיפע סאָלידאַרישקייט צווישן מענטשן האָט זיך אָבער ניט געקאָנט איינשטעלן. אמת, די טוער פון יענער רעוואָליוציע זיינען געווען באַגייסטערט פון דעם פלאַקערדיקן פייער פון אַבסאָליוטן. זיי האָבן געזעהן מיט זייערע באַגייסטערטע בליקן די ליכטיקע וועגן פון אַלגעמיינעם גליק פון זייער פאָלק און פון דער מענטשהייט. לויט דער אויפפאַסונג פון זייערע אידעלע נשמות האָבן די אידעאַלן פון דער רעוואָליוציע געזאָלט אַלין אַרומנעמען מיט זיך. די שטימע פון קאָנדאָרסע, וואָס קלינגט אין נאָמען פון דעם שטאָלצן מענטשלעכן שכל אין זיין בוך „דאָס היסטאָרישע בילד פון פּראָגרעס פון מענטשלעכן גייסט"; די פּראָגראַמען פאַר פאָלקסבילדונג, וואָס נעמען טיף אַרום אַלע געביטן פון מענטשלעכן גייסט, אין די קאָמיסיעס פון דער געזעצגעבערישער פאַרזאַמלונג און פון קאָנווענט — די שאַפונג פון דעם זעלבן קאָנדאָרסע און טאַלייראַן; דער פרייהייט־ענטוזיאַזם און זעלבסטבאַוואוסטזיין פון בירגער, וואָס האָבן געברענט אין די אַלע רעדעס פון מיראַבאָ, דאַנטאָן, דעמולען, ווערניאָ, בריסאָ, אינאַר, ראָבעספּיער, סען־זשיוסט — די אַלע קלאַנגען פון מעכטיקן אָרקעסטער רודערן אויף אַ גאַנצן יאָרהונדערט

מיט זייער אויפריכטיקייט און טיפקייט. — היינט זיינען עס אָבער ניט אונזערע קלאַנגען און ניט אונזערע אמת׳ן. פאַרן היסטאָרישן פּראָביר־שטיין האָט זיך זייער סוביעקטיווע טיפקייט אַרויסגעוויזן פאַר אָביעקטיוו־לייכטזיניק. בירגערלעכע פרייהייטן און פערזענלעכע רעכט, פרייהייט פון געוויסן, אָרטיקע זעלבסטפאַרוואַלטונג און אַ סך אַנדערע אידעען האָבן טאַקע אויפגעטרייסלט די אַלטע וועלט, אָבער ניט ביזן יסוד. ס׳איז געוויס געווען אַ גרויסקייט אין דעם, אַז אין דער אקארשט נאָך קנעכטישער געזעלשאַפט זיינען אף אַ מאָל דער הערצאָג און דער לעצטער דינער געוואָרן גלייך פאַרן געזעץ, אַז זייערע שטימען האָבן געקראָגן דעם זעלבן ווערט אין דער מלוכה־פאַרוואַלטונג, אַז ס׳האָבן זיך געעפנט די מיילער פון די שטומע, און נאָך, און נאָך. ס׳איז געווען אַ גרויסקייט אין דעם, וואָס די אָפּגאָטן און ערדישע געטער זיינען אַראָפּגעשמעטערט געוואָרן פון זייער הויכן, אַז די מאַסן האָבן געשלעפּט איבער די בלאָטע אַלץ, וואָס איז דורות־לאַנג געווען הייליק פאַר זיי. ניט אין אַלץ איז דאָך אָבער דער דינער געוואָרן גלייך צום הערצאָג, זיי האָבן דאָך געלעבט און געאַרבעט פונאַנדערגעטיילט און פאַרשיידן, מע האָט דאָך איבערגעלאָזן פאַר׳ן פאָלק נייע אָפּגאָטן אנשטאט די אַלטע. אַנשטאטן אַדל זיינען געקומען די רייכע אָדער — די אַדל פון רייכקייט. ס׳איז באַפרייט געוואָרן דער בירגער (און דער גלויביקער) אָבער ניט דער מענטש (אינגאַנצן). און אַזוי ווי אַלע אָנפירנדיקע מחות — פון מיראַבאָ און בריסאָ ביז דאַנטאָנען מיט ראָבעספּיערן — זיינען מיט דעם געווען מסכים, הייסט עס, אַז אין זייערע איבערלעבונגען, איז יעמאָלט ניט געווען קיין באַוואוסטזיין אָדער שטרעבונג צו דער פרייהייט פון מענטשן (הגם עס זאָל זיך זיי אפילו דאַכטן, אַז יאָ). זייער נייע רעוואָליוציאָנערע געזעלשאַפט האָט זיך ניט געניטיקט אין אַזאַ סאָלידאַרישקייט און אַזאַ שורש־נייעם מענטשן ווי אונזער סאָציאַליסטישע געזעלשאַפט. ניט קוקנדיק אף אַלע זייערע זוכענישן נאָך גלייכגעוויכט און האַרמאָניע אין דער געזעלשאַפט, האָבן זיי פונדעסטוועגן אָנערקענט און געפאָדערט פריווילעגיעס פאַר איין טייל אידן און זייער אויפגעצוואונגענע באַשיצונג מצד דעם אַנדערן. און כ׳פאַרשטייט זיך אַז אין אַזאַ לופט פון ניט־גלייכהייט האָט זייער טעראָר געקענט לעבן און זיך אַנטוויקלען. פאַר זיי האָט געקאָנט געמאָלט זיין, אַז די רעוואָליוציאָנערע געזעלשאַפט זאָל געבוירן ווערן דורכגייענדיק אפילו דורכן גהינום פון טעראָר.

צי קאָן אים אָבער דערלאָזן די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע, וואָס קיין קלענע ציל ווי די באַפרייאונג פון מענטשן אַלס אַזעלכן איז פאַר איר גאָר ניטאָ, וואָס קאָן ניט ליידן קיינע שום פריווילעגיעס פאַר וועמען ניט איז? באַ די אָנפירנדיקע טוער פון דער פראַנצויזישע רעוואָליוציע האָט זיך דער פאַרנעם

פון זייער אידעאַל און די טיפקייט פון זייער איבערגעגעבנקייט צוזאַמענגעלעבט מיט דער שמאָלקייט פון דער ציל. ווייל די פראַנצויזישע רעוואָליוציע איז אין איין אין דער זעלבער צייט געווען דער אָנהייב פון אַ נייער צייט און די פאַרענדיקונג פון מיטלאַלטער. אונזער רעוואָליוציע דאַרף אָבער זיין מערגיט ווי דער פרוזדור צום נייעם.

און טייערער פון אַלץ איז פאַר אונז דער פאַקט, אַז אפילו די דאָזיקע תקופה האָט דערזען אין דער מחלוקת פון אירע צוויי גרויסע קעפ, אַז אויך פאַר איר זיינען אונזערע געדאַנקען געווען נאָענט און פאַרשטענדלעך. שפּעטער וועלן מיר זעהן פון דער מחלוקת צווישן דאַנטאָן און ראָבעספּיער, ווי שאַרף און טיף מע האָט שוין יעמאָלט געהאַט געשטעלט די פראַגע וועגן דער דערלאָזבאַרקייט פון טעראָר. הייסט עס, אַז אפילו די פראַנצויזישע רעוואָליוציע האָט שוין אויך געהאַט אַ נאַנדער פּרצוף. וועגן דעם — שפּעטער. איצינד וועלן מיר איבערגיין צו אַן אַנדער ענין: אויב שוין יאָ ברענגען ראיות פון פראַנקרייך — איז פאַר אונז גלייכער זיך אומצוקוקן צו פראַנקרייך פון דער פּאַריזער קאָמונע.

די קאָמונע, וואָס האָט צום ערשטן מאָל אין דער געשיכטע געטאָן די זאַך פון סאָציאַליזם, האָט דערוויזן דורך אַ גאַנצע מאַסע פאַקטן און ראיות, ווי הויך זי האָט געשאַצט דאָס מענטשלעכע לעבן. נאָך מער: די קאָמונע איז ניט געווען קיין אינסטיטוציע פון פּאַציפיסטן, וואָס פילן אַ פּחד פאַר יעדע בלוט-פאַרגיסונג. מוטיק האָט זי געקעמפט פאַר אירע אידעען און געפירט די שווערסטע און פאַרביסנסטע שלאַכטן. זי האָט אָבער אויך פאַרמאָגט אין אַ גרעסטער מאָס די פעיאיקייט, וואָס איז אַזוי טייער אין דער רעוואָליוציע — די פעיאיקייט צו אונטערשיידן צווישן געוואַלט און טעראָר. „פאַר דער גאַנצער צייט פון איר קיום — האָט געשריבן וו. ליבקנעכט — האָט זי ניט פאַרגאָסן ניט איין טראָפּן בלוט, אַחוץ דאָס בלוט, וואָס איז פאַרגאָסן געוואָרן אין ערלעכן קאַמף *).

אָט אין דעם באַגריף „ערלעכער קאַמף“ באַשטייט טאַקע דער חילוק צווישן געוואַלט און טעראָר. און דעם באַגריף האָט די קאָמונע געהאַט פאַר זיך פון איר ערשטן ביז צום לעצטן טאָג.

בעת מע האָט אין פּאַריז אין ערשטן טאָג פון אויפשטאַנד דער'הרג'עט צוויי גענעראַלן, איז דער צענטראַל-קאָמיטעט מודיע געווען אין אַ פּראָקלאַמאַציע דעם 19-טן מערץ: „מיר זיינען אָף דעם אויפגעבראַכט. דאָס איז — אַ בלוט=

---

*) וו. ליבקנעכט. דאָס 48-יאָר און די קאָמונע (אין דייטש).

14

פלעק, מיט וועלכן מע וויל פאַרשמוצן אונזער כבוד. דאָס איז אַ געמיינער בלבול. מיר האָבן לחלוטין ניט פאָרגעשריבן קיין רציחה; די נאַציאָנאַלע גוואַרדיע האָט זיך לגמרי ניט באַטייליקט אין דעם דאָזיקן פאַרברעכן". די דאָזיקע פראָקלאַמאַציע איז ניט געווען קיין צופאַל־זאַך. זי אי געווען נאָר דער ערשטער רינג אין דער ביז די לעצטע טעג קאָנסעקווענטער שיטה פון דער קאָמונע; מע קאָן עס דערווייזן מיט אַ סך ראיות. מיר וועלן זיך דאָ אָפּשטעלן נאָר אַף איין פאַקט, אַף וועלכן מע פלעגט זיך באַזונדערס אָפּט באַרופן, ברענגענדיק פאַלשע ראיות פון איר טעראָר. מיר האָבן אין זינען דעם דעקרעט פון דער קאָמונע וועגן ע ו ר ב י ם, היינט ווייסן מיר פון דער דערפאַרונג, ו ו אָ ס עס באַטייט דאָס דאָזיקע וואָרט. וואָס האָט עס אָבער יעמאָלט באַטייט?

„דער דעקרעט וועגן עורבים האָט באַשטימט — שרייבט לאַוראָוו *) — אַז איטלעכער, וואָס ווערט באַשולדיקט אַז ער שטייט אין פאַרבינדונגען מיטן שונא, מוז אָפּגעגעבן ווערן אין 24 שעה צום געריכט פון געשוואָרענע באַשולדיקער; אין 48 שעה מוז געזאָגט ווערן דער פסק־דין, און דער וואָס ווערט אָנערקענט פאַר שולדיק, ווערט אַ „עורב פון פאַריזער פאָלק"... פאַר איטלעכן געפאַנגענעם אָדער אָנהענגער פון דער קאָמונע, וואָס וועט צעשאָסן ווערן דורך די ווערסאַלער, וועט דערשאָסן ווערן דריי מאָל מער עורבים. אַזוי אַרום באַ דער דאָזיקער אייגנאַרטיקער אויסטייטשונג פון דעם באַגריף „עורב" האָט זיך ד' קאָמונע, הייסט עס, געקליבן שיסן ניט קיין צופעליקע געפאַנגענע, נאָר מענטשן, וואָס זיינען פאַרמאַל פאַר'משפט דורכן געריכט. ס'איז ניט שווער צו זעהן, אַז אין דעם דעקרעט איז געווען ניט קיין באַדרויאונג צו הרג'ען אומשולדיקע, נאָר אומגעקערט — אַ א מ נ י ס ט י ע ע ל ת נ א י פון שולדיקע! לאָמיר אָבער אַ קוק טאָן, וואָס פאַר אַ מזל עס האָט געהאַט אפילו דער דעקרעט. ווי עס ניט איבער אַרנו, איז דער דאָזיקער דעקרעט אָנגענומען געוואָרן איינשטימיק. „די קאָמונע האָט אָבער גענומען אַף זיך דעם געפיל פון עקל, וואָס איז אַרויסגערופן געוואָרן דורכן דעקרעט וועלכן... זי האָט ק י י נ מ אָ ל נ י ט ג ע ב ר ו י כ ט... זי האָט געגעבן אַ קלאַפּ זיך אַליין" אויך לעפראַנסע האַלט, אַז „די באַדרויאונג פון דעם דעקרעט, וואָס איז געווען לויט דער כונה פון זיינע מחברים באַשטימט אויסשליסלעך פאַר דער איינשרעקונג פון די ווערסאַלער, איז געווען ניט געשיקט: זי איז קיינמאָל — צום גליק —ניט געווען פאַרווירקלעכט און האָט נאָר צוגעגעבן דער קאָמונע דעם כאַראַקטער פון אַ פלומערשטער אכזריות, צו וועלכער אירע מיטגלידער זיינען לחלוטין ניט געווען פייאיק". ווי ווייט די דאָזיקע ווערטער האָבן געשטימט בנוגע דער רעגירונג פון דער קאָמונע —

---

*) לאַוראָוו. Парижская Коммуна

אַף דעם זאָגט עדות די דערציילונג פון אַרנו וועגן אײנעם פון די „שרעקלעכסטע“ מיטגלידער פון דער קאָמונע דעלעקליוז, וואָס האָט מיט טרערן אין די אויגן אויסגעבעטן באַ אַ צערייצטן נאַציאָנאַלן גוואַרדייער דאָס לעבן פון אַ געפאַנגענעם ווערסאַלער זשאָנדער, זאָגנדיק דערבײַ: „לאָמיר ניט נאָכמאַכן אונזערע שונאים, לאָמיר ניט הרג׳ען קיין אומבאַשיצטע געפאַנגענע“. אַף וויפיל עס געדענקט אַרנו, האָט אין דעם געשטיצט דעלעקליוזן נאָך אַ „שרעקלעכער“ מיטגליד פון דער קאָמונע, דער גרויזאַמער פעליקס פיא. שוין באַם סאַמע סוף פון דער קאָמונע, אין דער זיצונג פון 17־טן מאַי זיינען אַרויסגעזאָגט געוואָרן אייניקע פאָדערונגען, מע זאָל תיכּף צוטרעטן צו דער פאַרווירקלעכונג פון דעקרעט פון 6 אַפּריל. מע האָט אַרעסטירט 260 עורבים, דעם דעקרעט איז מען אָבער פאָרט ניט מקים געווען“. וועגן די זעלבע טעג פון דער קאָמונע דערציילט אפנים אויך וו. ליבקנעכט. „סוף־סוף האָט די קאָמונע באַשלאָסן צוליבן זעלבסטשוץ צו נעמען עורבים. די ווערסאַלער אָבער, וואָס האָבן גוט געוואוסט די מענטשלעכקייט פון זייער קעגנער, האָבן זיך ווייניק געזאָרגט וועגן דעם גורל פון זייערע עורבים און זיינען ממשיך געווען די הריגות. יעמאָלט האָט מען אין דער קאָמונע אַרייגעטראָגן אַ פאָרשלאָג, מע זאָל דערשיסן אייניקע עורבים בכדי צו ווייזן טיערן, אַז די קאָמונע מיינט עס ערנסט. אַף דעם האָט געענטפערט ריגאָ, אַף וועלכן מע האָט — אגב — געמאַכט אַזעלכע נידערטרעכטיקע בלבולים: „איך האַלט, אַז בתשובה אַף די רציחות פון די ווערסאַלער מוזן מיר באַשטראָפן די „שולדיקע“ און ניט אַבי־וועמען. איך מוז זיך מודע זיין: באַ מיר איז רעכט בעסער צו באַפרייען שולדיקע איידער פאַר׳משפטן כאָטש איין אומשולדיקן, און דאָס וועט זיכער מוזן פאַסירן, אויב מירן באַשליסן די זאַך ליטן גורל“. די דאָזיקע מיינונג האָט געזיגט. מע האָט ניט אָנגערירט קיין איין האָר אפן קאָפּ פון די עורבים“. לאַוראָוו דערציילט ווייטער: „בעת די קאָמונע האָט שוין געהאַלטן באַם פאַלן אין אַ פולקומער אַנאַרכיע, און דריי אירע מיטגלידער לעפראַנסע, לאָנגע און וואַלעס האָבן זיך דערוואוסט, אַז מע האָט דערשאָסן אייניקע עורבים אין דער טורמע לא־ראָקעט, איז אונזער ערשטער איינדרוק געווען — שרייבט לעפראַנסע — פאַרוואונדערונג און צאָרן... מיר זיינען געווען איבערגעבראַכט אַף דעם אַקט פונקט ווי אונזערע פריינט און די אַלע, וואָס זיינען געווען אין דער מעריע (פון עלפטן באַצירק, וואוהין עס זיינען אַוועק די לעצטע מיטגלידער פון דער קאָמונע נאָך דער שרפה פון ראַטהויז); מיר האָבן עס באַטראַכט ווי אַ באַרבאַרישקייט, ווי אַ געוואַלטיקן ניגוד צו די פרינציפן פון יושר, וואָס האָבן געזאָלט הערשן איבער דער קאָמונע ביזן לעצטן טאָג“. „וואָס פאַר אַ קריג, וואָס פאַר אַ קריג“ האָט אויסגערופן דעלעקליוז, צודעקנדיק דעם פנים מיט די הענט, בעת מע איז אים מודיע געווען וועגן דער

דאָזיקער רציחה. ניט איינע פון די לעצטע זיצונגען פון דער קאָמונע האָט ניט געהאַט באַשלאָסן קיין באַפעל וועגן דעם. פון 28=טן מערץ ביז 21=טן מאַי, פאַר דער גאַנצער צייט, כּל זמן ס'זיינען געווען זיצונגען פון ראַט פון דער קאָמונע, „איז ניט געפאַלן ניט איין קאָפּ; די קאָמונע האָט ניט פאַרגאָסן ניט איין טראָפּן בלוט" (אַרנו). „איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געזעהן — זאָגט אַרנו, — קיין פאַרזאַמלונג פון מענטשן, וואָס זאָל האָבן אַזאַ אינסטינקטיוון אָדער באַוואוסטזיניקן עקל צו בלוט=פאַרגיסונג, אַזאַ אונגעהויער=שטאַרקע אַנטיפּאַטיע צום טויט=שטראָף". אפילו דעם 26=טן מאַי, בעת אין די גאַסן פון פּאַריז האָבן זיך געוואַלגערט צענדליקער טויזנטער קערפּער פון צעשאָסענע אינסורגענטן, האָט זיך איין מיטגליד פון דער קאָמונע באַמיט ניט דערלאָזן, מע זאָל צעשיסן די עורבים. אָבער אין די טעג, ווען די ווערסאַלער זיינען אַריינגעטראָטן אין פּאַריז און אַלץ איז איבערגעגעבן געוואָרן דער פּערזענלעכער איניציאַטיוו פון יעדערן באַזונדער, בעת ס'איז שוין ניט געווען קיין בירגערלעכער אָדער מיליטערישער מאַכט, וואָס זאָל פּייאיק זיין אַרויסצוגעבן פאַראָרדנונגען — יעמאָלט זיינען אין זייער אייגענעם נאָמען אויפגעטראָטן פּערזאָנען, וואָס האָבן געברענט און גע'הרג'עט אָן אַ תּכלית, בכּדי אויסלאָזן דעם כּעס, בכּדי צו באַפרידיקן דעם צעבושעוועטן אַפּעקט, בעת אַרום האָט געהערשט דער טויט, און די הענקער און די אונטערצינדער האָבן אַלע יעדע רגע געוואַרט אַף זייער אייגענעם טויט. באַ די דאָזיקע מענטשן האָט דאָס נקמה=געפיל אַלץ פאַרשטעלט מיט זיך, און זיי זיינען שוין געווען ניט פּייאיק צו אורטיילן, אַף וויפיל זייערע מעשים זיינען צוועקמעסיק און נוצלעך פאַר זייער פאָן. און די אַלע מעשים פון די איינצעלנע עקזאַלטירטע פּערזאָנען לייגן זיך ווי פלעקן אַפן פאָן פון די דרעלעקליוזן און וואַרלענס אין אַלע ניט=אָרנטלעכע דערציילונגען וועגן דער קאָמונע און לייכטזיניקע געשרייען וועגן די „שרעקן פון דער קאָמונע" *).

מיר האָבן דאָ מיט אַ כּיון געבראַכט די אַלע לאַנגע ציטאַטן בכּדי צו ווייזן, ווי עס האָט אויסגעזעהן אין דער אמת'ן די רעפּרעסיווע טעטיקייט פון דער קאָמונע, און ווי ווייט זי איז געווען פון טעראָריזם. די רעאַלע פאַקטן און די מעלדונגען=אָפּשאַצונגען פון די אָנטייל=נעמער פון דער קאָמונע זאָגן וועגן דעם עדות בעסער פון אַלץ. אויב שוין יאָ גיין אין די וועגן פון רעוואָליוציאָנערער פראַנקרייך — איז שוין גלייכער נעמען אַ מוסטער פון 71=טן יאָר איידער פון 93=טן, בעסער האָבן פאַר זיך די קאָמונע איידער דעם קאָנווענט.

---

*) לאַווראָוו מאַכט צו דעם די פאָלגנדיקע באַמערקונג: כ'וועל פונדעסטוועגן דערמאָנען, אַז אויך אין די טעג זיינען אומגעקומען נאָר 64 עורבים פון 260, אין דער זעלבער צייט ווען די ווערסאַלער האָבן אויסגע'הרג'עט צענדליקער טויזנטער פּאַריזער איינוואוינער.

אפשר איז אָבער די קאָמונע א ו מ ג ע ק ו מ ע ן דוקא אַדאַנק איר שוואַכקייט אין רעפּרעסיעס? אַזאַ דערקלערונג בעט זיך ממש בײַ אונזערע הײַנטיקע טעראָריסטן. אויב זיי האָבן אין 93-טן יאָר אײַנגעזעהן דעם טריומף פון דער טעראָריסטישער פּאָליטיק — באַשטעטיקט פאַ זיי די מפּלה פון דער קאָמונע דעם זעלבן געדאַנק פון דער אַנדער זײַט. פאַר דער לעצטער צײַט איז דער דאָזיקער געדאַנק אַרויסגעזאָגט געוואָרן דורך טראָצקי'ן אין זײַן פּאָלעמיק מיט קאַאוטסקי'ן, וואָס שטיצט זיך אײַנגאַנצן אַף דער פּאַריזער קאָמונע אין זײַן קאַמף קעגן אונזער אָקטאָבער-רעוואָליוציע *). פאַרטיידיקנדיק קעגן קאַאוטסקי'ן די טעראָריסטישע פּאָליטיק פון די באָלשעוויקעס, איז טראָצקי יוצא בנוגע דער פרייער פון טעראָר קאָמונע מיט ווייניק-איבערצייגנדיקע באַמערקונגען. ערשטנס — פּרובט ער זיך באַווײַזן, אַז די קאָמונע האָט זיך געשטעלט אַפן וועג פון טעראָר **). און באַרופט זיך דערבײַ, פאַרשטייט זיך, הויפּטזאַכלעך אַפן דעקרעט וועגן עורבים. ס'איז טשיקאַווע צו באַמערקן, ווי ער גיט איבער זײַן אינהאַלט: „פאַר יעדן געפאַנגענעם אָדער אָנהענגער פון דער קאָמונע, וואָס וועט צעשאָסן ווערן דורך די ווערסאַלער — מוז דערשאָסן ווערן דריי מאָל אַזוי פיל עורבים“ — ותו לא. אָבער דוקא לאַווראָוו, וואָס טראָצקי נעמט בײַ אים די דאָזיקע ידיעות, ברענגט דעם פ ו ל ן טעקסט פון דעם דעקרעט פון וועלכן ס'איז צו זעהן, וועמען האָבן די קאָמונאַרן גענומען אַלס עורבים, און ווי פרעמד דאָס איז אַליין דעם גײַסט פון אונזער רעוואָליוציע. אויב ד אָ ס וועט פאַרשוויגן — פאַרלירט די גאַנצע ראיה פון דעם דעקרעט יעדן זין, און אַחוץ דעם דעקרעט איז אוממעגלעך אָנווײַזן וואָס פאַר אַ ניט איז אַנדערע אמת'דיק-טעראָריסטישע מעשים פון דער קאָמונע. אמת, טראָצקי פאַרזיכערט, אַז „אויב די פּאַריזער קאָמונע וואָלט ניט געפאַלן און וואָלט זיך געקענט אײַנהאַלטן אין דעם כסדר'דיקן קאַמף, וואָלט זי בלי שום ספק געווען געצוואונגען אָנצוקומען צו האַרבערע און האַרבערע מיטלען בכדי צו אונטערדריקן די קאָנטר-רעוואָליוציע“. די גאַנצע נביאות האָט אָבער קיין שום באַטײַט ניט לגבי די ממשות'דיקע פאַקטן; אין די סאַמע פאַרביסענע טעג פון בירגער-קריג, אין די טעג פון דער זיכערער מפּלה פון דער קאָמונע, פּנים אל פּנים מיט דער צאָרנדיקער ווערסאַלער חיה — האָבן די טוער פון דער קאָמונע זיך ניט אָפּגעגעבן דעם געפיל פון נקמה אָדער דער

---

*) טראָצקי. Терроризм и Коммунизм

**) ס'איז טשיקאַווע, אַז אויך דער געמעסיגטער סאָציאַליסט-היסטאָריקער קאָנראַדי האָט געשטעלט פאַר זיך די זעלבע אויפגאַבע — דערווײַזן אַז די קאָמונע איז געווען טעראָריסטיש; ער האָט אָבער געהאַט די כונה זי צו ב אַ ש מ ו צ ן. ער פאַלט אויך אָן אַף קאַוטסקי'ן, אָבער פון אַנ'אַנדער זײַט. ער איז פּונקט אַזוי געזעצט ווי טראָצקי; דעם גײַסט פון דער קאָמונע האָבן זיי ביידע ניט פאַרשטאַנען.

תאוה פון טעראָר *). ניין, די קאָמונאַרן זיינען זיך אַליין געבליבן טריי, אָנהייבנדיק פון דעם 19-טן מערץ, בעת זיי האָבן אַרויסגעלאָזט זייער פּראָקלאַמאַציע, ביז די טראַגישע שעה'ן אין פייער און גערויש פון די פאַלנדיקע באַריקאַדעס; פון דער צייט, בעת ס'איז נאָך קיין קאָמונע ניט געווען און ס'איז נאָר געווען איין צענטראַל-קאָמיטעט פון דער נאַציאָנאַלער גוואַרדיע אַליין, ביז די טעג ווען זי איז שוין צעפאַלן און האָט זיך צעשאָטן איבער דער גרויסער שטאָט. „פון 18-טן מערץ אָן ביזן טאָג, ווען דער ווערסאַלער חיל האָט זיך אַריינגעריסן אין פּאַריז — שרייבט מאַרקס, — איז די פּראָלעטאַרישע רעוואָליוציע געבליבן ריין פון אַלע יענע געוואַלט-טאַטן, מיט וועלכע עס זיינען פול די רעוואָליוציעס און נאָך מער — די קאָנטר-רעוואָליוציעס פון די העכערע קלאַסן" *) **).

טראָצקי האַלט, אַז דווקא דערפאַר האָט זיך די קאָמונע ניט איינגעגעבן. „זייער הומאַניטאַרער סענטימענטאַליזם איז געווען ניט מער ווי די אַנדער זייט פון זייער רעוואָליוציאָנערער פּאַסיוויטעט". דערביי באַרופט ער זיך אַף לאַווראָוו, וואָס וואַרפט אויך פאָר די קאָמונאַרן זייער ניטאַנטשלאָסנקייט, זייער וואַקלעניש צווישן די יסודות פון דעמאָקראַטיע און דיקטאַטור. לאַווראָוו האָט אָבער איינגעזעהן די שוואַכקייט פון דער קאָמונע ניט אין דער אָפּוועזנהייט פון טעראָר, נאָר אין דער אָפּוועזנהייט פון אַ גראַדער ליניע בנוגע דער דיקטאַטור פון אַרבעטס-קלאַס (און דעם געברויך פון געוואַלט, וואָס איז מיט איר פאַרבונדן). לאַווראָוו קלערט זייער גוט אויף די אינערלעכע סתירה, וואָס האָט צעעסן די טוער פון דער קאָמונע, אויפווייזנדיק זייער ניט-צוגעגרייטקייט צו דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע (און אַזוי אַרום, אויך די ניט-צוגעגרייטקייט פון די מאַסן, וואָס זיינען הינטער זיי געשטאַנען). פון איין זייט זיינען די יאַקאָבינער-צענטראַליסטן געווען גרייט אָנצוקומען צו אַנטשיידנדיקע (אויך טעראָריסטישע) קאַמף-מיטלען, אָבער נאָר לשם דעם פּאָליטישן שוץ פון דער נייער אָרדנונג, ניט אָנרירנדיק דערביי די סאָציאַלע יסודות פון דער אַלטער אָרדנונג, וואָס זיינען געבליבן אָפּגעהיט אין דער קאָמונע. פון דער אַנדער זייט זיינען די סאָציאַליסטן-פעדעראַליסטן (מיטגלידער פון אינטערנאַציאָנאַל) גע-

*) פאַרגלייכט די דאָזיקע אויפפירונג פון העלדן מיט דער מעלדונג פון די באָלשעוויקעס אין 1918 יאָר, אַז „אַוועקגייענדיק, וועלן מיר אַזאַ קלאַפּ טאָן מיט דער טיר, אַז..."

*) ק. מאַרקס. Der Bürgerkrieg in Frankreieh im Jahre 1871

**) „אין דער זעלבער מאָס — האָט געשריבן ענגלס — וואָס דער פּראָלעטאַריאַט וועט אַריינעמען אין זיך סאָציאַליסטישע און קאָמוניסטישע עלעמענטן — וועט זיך אין דער רעוואָליוציע פאַרקלענערן די שפיכת-דם, נקמה און גרימצאָרן". (ענגלס. Die Lage der Arbeiterklasse in England

ווען אַנטשלאָסן אין זייער געדאַנק — אויסצערייסן אַלע סאָציאַלע אינסטיטוטן פון בורזשואַזן רעזשים, וואָס איז אַריינגעצויגן געוואָרן אין די קאָמונע; זיי האָבן אָבער ניט געהאַט קיין מוט אָנצוקומען צו אמת׳דיקע מיטלען פון רעוואָליוציאָנערער געוואַלט אין דער דאָזיקער ריכטונג. דער טעראָר, וואָס האָט געשוועבט אין די ראָמאַנטישע האָפנונגען פון די יאַקאָבינער, וועלכע האָבן געטרוימט איבערצוחזר׳ן דעם גרויזאַמען 93-טן יאָר, איז אָדער וואָלט געווען לאַבוד פאַר׳ן אַרבעטער-קלאַס, ווייל קיין שום סאָציאַל-רעוואָליוציאָנערע אַרבעט-פּראָגראַם האָבן זיי ניט פאַרמאָגט. און די סאָציאַל-רעוואָליוציאָנערע פּראָגראַם פון די פעדעראַליסטן איז געווען אומפּרוכטבאַר אָן איר פאַרווירקלעכונג דורך דער דיקטאַטור (פון דער מערהייט אַרבעטענדע פון פאַריז) און געוואַלט. ניט קיין פּאָליטישער טעראָר פון דער דיקטאַטאָרישער גרופּע פון סאָציאַלע אָפּאָרטוניסטן (ס׳איז כאַראַקטעריסטיש, אַז זיי זיינען גיכער אַף טראָצקי׳ס צד) איז געווען נויטיק פאַר דער קאָמונע בכדי זי זאָל מאַכן אַ אַנטשיידנדיקן טראָט פאָראויס צום סאָציאַליזם, נאָר אַ סאָציאַליסטישע געוואַלט פון דער דיקטאַטור פון אַרבעטענדע *).

זי באַקאַנט אָבער, האָט זיך די טעטיקייט פון דער קאָמונע אַנטוויקלט אַף אַן אַנדערער אופן. ניט נאָר וואָס זי האָט קיין טעראָר ניט געברויכט, — נאָר אַפילו קיין פלאַנמעסיקע געוואַלט אויך ניט. אָבער מיט איר עצם ריינקייט, מיט דער ריינקייט פון דער „פּאָן פון איר וואַרלען׳ס און דעלעקליוזן“ האָט זי געגעבן אַ מעכטיקע אונטערשטיצונג דעם סאָציאַליזם אַף דורות פאָראויס. מאָראַליש האָט זי פאַר דורות אַרבעטענדע געזיגט דורך איר מפּלה. די וואָס שטרעבן נאָר צו אויסערלעכע נצחונות אין די געשעהענישן מיינען אפשר, אַז דאָס 93-ע יאָר האָט געזיגט אַ דאַנק דעם טעראָר און דאָס 71-ע יאָר איז געפאַלן מחמת דער שוואַכקייט פון טעראָר. מיר האַלטן אַנדערש. דאָס 93-ע יאָר איז געקומען צום נצחון מאָראַליש-אויסגעליידיקט, דערפאַר איז עס גיך געוואָרן אַ געפאַנגענער פון דער אַלטער וועלט. דאָס 71-ע יאָר איז ניט קיין מפּלה, דאָס איז אַ טריאומף, ווייל עס האָט הייליק אָפּגעהיט די נשמה פון סאָציאַליזם און אָפּגעגעבן איר אונז, בכדי זי זאָל ווייטער קענען לעבן *).

---

*) לויט אונזער שטאַנדפּונקט, וואָלט דאָ, פאַרשטייט זיך, ניט געהאָלפן אַפילו דער סאָציאַל-רעוואָליוציאָנערער טעראָר. וועגן דעם רעדט לאַווראָוו ניט. זע ווייטער.

**) אגב, ניט די קאָמונע אַ ביישפּיל, ווי עס דאַרף אַוועקגיין פון דער סצענע אַ באַזיגטע רעוואָליוציע. ניט „קלאַפּנדיק מיט די טירן“, ניט איבערלאָזן הינטער זיך קיין פּחד און אימה, ניט מיט דעם כבוד פון די הערא־סטראַטן און אַטילאַס; אַזוי טוען נאָר שפּילער, וואָס האָבן זייער האָב און גוט פאַרשפּילט, און האָבן פאַר זיך ניט קיין צוקונפט. אַ רעוואָליוציע אָבער טרעט אָפּ

די קאָמונע איז ניט קיין ראיה פאַר׳ן טעראָר אין דער רעוואָליוציע, נאָר אַ גרויסאַרטיקע ראיה קעגן אים.

דאַנטאָן און ראָבעספּיער.

XXVII

ווי צוויי ריזן, צייכנען זיך אָפּ אַפן בלוטיקן רויטן און גייסטיק דערהויבענעם פאָן פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָליוציע די געשטאַלטן פון דאַנטאָן און ראָבעספּיער. אָט די ביידע פיגורן, ווי אויך פילע אַנדערע, גרויסע און קליינע, וועלכע ווימלען אַרום זיי, האָבן שוין לאַנג אויפגעהערט צו זיין פאַר אונזער תקופה אַ פאַרקערפּערונג פון איצטיקע און אונז נאָהנטע אידעען; די אידעען פאַר וועלכע זיי האָבן אין זייער צייט געקעמפט, אַרום וועלכע זיי האָבן באַגייסטערט אָדער קינסטליך פאַרייניקט מיליאָנען מענשן, האָבן דוכט זיך אַף אייביק אָפּגעקלונגען אין דער רעש פון די פאַרגאַנגענע דורות. די פייערדיקע ווערטער פון יענער שטורמישער צייט האָבן אַזוי ווי פאַרלאָרן זייער לעבנס־גלאַנץ פאַר אונזער דור פון קעמפער, פאַרן אויסגעוואַקסענעם באַוואוסטזיין פון דער אונטערדריקטער און זיך בונטעווענדער מענשהייט. ניט „פרייהייט, גלייכקייט און ברידערליכקייט“, ניט „גלייכקייט פאַר׳ן געזעץ“, ניט „די רעכט פון מענשן און בירגער“ האָבן דאָך ניט אָפּגעהיט די געזעלשאַפט פון שפּעטערדיקן נייעם פאַבריק־עבדות, פון דער משוגעת פון די קאַפּיטאַליסטישע מלחמות, פון אויפגליהען פון היסטאָריש־אוראַלטע אָדער אַוואַנטיוריסטיש־נייע דינאַסטיעס. און די נייע דורות וואָלטן געקאָנט אַריינפאַלן אין אַ גוואַלטיקן יאוש, ווען זיי וואָלטן זייער גאַנצע ישועה געזעהן, פּונקט ווי מיט הונדערט יאָר צוריק, נאָר אין די מעשים און אין די לאָזונגען פון דער פראַנצויזישער רעוואָליוציע. צום גליק האָבן אָבער די מענשלעכע געדאַנקען און ליידנשאַפטן אָן אויפהער פאַרטיפט די רעוואָלוציאָנערע קריטיק פון די טראַדיציעס, וועלכע פלעגן איבערגעגעבן ווערן פון דור צו דור. און נאָך דעם נצחון אָדער דער מפּלה פון די אידעאַלן פון דער פראַנצויזישער רעוואָליוציע האָבן זיי געשטעלט אַפן סדר היום אַנדערע אידעאַלן וואָס זיינען געווען טיפער און ווייטגייענדיקער. אַפן אָרט פון די אידעען פון פּאָליטישער פרייהייט, רעליגיעזער טאָלעראַניץ, דעמאָקראַטישער אָרדנונג איז געקומען דער אידעאַל פון עקאָנאָמישער און גייסטיקער באַפרייאונג

נאָך צייטווייליק, מיט די ווערטער: „מיר וועלן נאָך קומען“. ווייל איר, דער באַזיגטער, דאַרף בלייבן אַ הייליקער אָנדענק, בכדי מע זאָל מיט פאַרשמאַכטן אויגן וואַרטן אַף איר צוריקקער. און דאַן איז איר מפּלה — די גאַראַנטיע פון איר קומענדיקן נצחון.

פון דער מענשהייט — דער סאָציאַליזם, וואָס אין זיינע ווייטע מאָרגן=
שייגען האָבן שוין שוואַך געשימערט די ווערטער פון יענער שטורמישער מענש=
הייטס=תקופה. און ווען מיר קערן היינט אום אונזער גייסטיקן בליק נאָך אַמאָל
צו יענעם גראַנדיעזן פעלד פון ליידן, פון קאַמף, דערהויבענע און נידריקע ליידנ=
שאַפטן, גשמה ברענען און העראָאישע מעשים, וואָס רופן זיך אָן פראַנצויזישע
רעוואָליוציע, דוכט זיך אונז אַז מיר שפּרייזן איבער די אונטערערדישע חורבות
פון אַ רעוואָליוציאָנערער פּאָמפּיי, וואָס איז טיף און אויף אייביק פאַרגראָבן אונ=
טער דער היסטאָרישער לאַווע. און דאַן דוכטן זיך די צוויי שפּיצן פון דער רע=
וואָליוציאָנערן טאַט — דאַנטאָן און ראָבעספּיער — ווי צוויי פאַרלאָשענע וואול=
קאַנען, וואָס האָבן אַמאָל העל געברענט און וואָס האָבן שוין קיין איין פונק
פייער ניט פאַר די קומענדיקע דורות.

און פונדעסטוועגן איז עס ניט אַזוי. אויב מיר האַלטן אַז מיר זיינען שאַרפ=
זיכטיקער פאַר די טוער פון דער פראַנצויזישער רעוואָליוציע, איז דאָס נאָר
דערפאַר, ווייל מיר שטייען אַף זייער פּלייצעס, דערפאַר וואָ זיי האָבן
דורכגעטראָטן די וועגן פאַר'ן פאַרזייאונג און דער אויפשפּראָצונג פון די איצטיקע
סאָציאַלע אידעאַלן. זיי בלייבן אונזערע לערער, אונזער ביישפּיל פון רעוואָליו=
ציאָנערע מעשים הן און פּאָזיטיוון, הן אין נעגאַטיוון צד —, ניט קוקנדיק
אַפן אונטערשיד פון אונזערע תקופות, אַף די פאַרשיידנהייט פון פיל אָנ=
שויאונגען אין לעבן און לעבנשטייגער, אַפן ראַדיקאַלן חילוק פון די אויפגאַבן
וואָס שטייען פאַר זיי און פאַר אונז. ווייל אויב מיר לערנען זיך שוין היינט
ניט באַ זיי פאַר וואָס צו קעמפן, דערוויסן מיר זיך אָבער פון זיי ווי
קען מען, ווי דאַרף מען און ווי דאַרף מען ניט קעמפן. ניט די אויפגאַבן, אָבער
די קונסט פון קאַמף לערנען מיר זיך באַ זיי. סיי זייערע גבורות, סיי זייערע
פעלערן זיינען אונזערע עמודי — האש. בכלל קען מען זאָגן: די מענש=
הייט שאַפט פאַר זיך אַ סך צילן פון קאַמף, אָבער זי האָט אויסגעאַרבעט ווייניק
וועגן צו זיי. יעדער טריט פון די וועגן איז באַגאָסן מיט טרערן און בלוט,
איז אויסגעלייגט, ווי מיט שטיינער, מיט מענשלעכע ליידן. און דאָך חזרן זיך
וואָס אַ מאָל איבער דיזעלבע וועגן, און אַלץ פון דאָס ניי פאַרוואונדן זיך אָן
זייערע שאַרפע שטיינער די מענשן, וואָס איילן צו דער באַפרייאונג. און איצט,
אין אָנהויב פון דער וועלט=רעוואָליוציע, ווען אין באַוואוסטזיין פון די מענשן,
וואָס הויבן זיך אויף צום קאַמף, צינדן זיך אָן מיט העלע פלאַמען פאַרשיידע=
נע וועגן פון זייער באַפרייאונג, פאַרשיידענע מיטלען פון קאַמף — איז
באַזונדערס וויכטיק זיך צו דערמאָנען אָן די וועגן וואָס איז שוין פאַרביי און האָט
דורכגעליטן די גרויסע פראַנצויזישע רעוואָליוציע. און ווען מיר פאַרטיפן זיך דאַן
אין די ליידן און די מעשים פון אירע אָנטיילנעמער, בלאָנדזשען מיר שוין ניט

אַרום איבער אַ בית=עלמין פֿון היסטאָרישע שאָטנס, נאָר איבער אַ לעבעדיקער אַרענע פֿון מענטשן און גאונים, וואָס ריידן צו אונדז מיט אַ מעכטיקער שטימע.

דאַנטאָן און ראָבעספּיער — זיינען די הויפּט טוער פֿון דער רעוואָליוציע. די טראַדיציע שטעלט זיי בײדן אין איין שורה. די זשיראָנדיסטן פֿלעגן אַלע מאָל ריידן פֿון אַ „טריאומוויראַט“, אַריינרעכנדיק אין אים אויך מאַראַטן. ביידנס נעמען זיינען פֿאַרבונדן מיט אַלע מאָמענטן פֿון דער רעוואָליוציע. די זעלבע אויפֿגאַבן האָבן זיי פֿאַר זיך געשטעלט און ווי פֿאַרשיידן זיינען די וועגן פֿון זייער לעבן, פֿון זייער רעוואָליוציאָנערער טאַט, פֿון זייער היסטאָרישע דערגרייכונגען! ווי שאַרף האָבן זיך צוזאַמענגעשטויסן אָט די, דוכט זיך, פּאַראַלעלע, זיך צוזאַמענגיסנדיקע וועגן פֿון זייער קאַמף! און ווי האָט העל דאַנטאָנס טויט באַלויכטן דעם אייביקן קעגנזאַץ צווישן זיי, דעם ראַדיקאַלן חילוק פֿון די וועגן און דעם גורל פֿון דער רעוואָליוציע. דער לעבנס=קאַמף צווישן דאַנטאָן און ראָבעספּיער און דאַנטאָנס טויט האָבן באַשיינפּערלעך געוויזן, ווי קאָמפּליצירט איז דער עצם מהות נ אַ ט ו ר פֿון דער רעוואָליוציע און ווי וויכטיק עס איז צו דערהערן אין רעש פֿון אירע אויסערלעכע אַנטפּלעקונגען אירע פּאַרטיפּטע זובעניישן און געדאַנקען. טאָ לאָמיר זשע צוקוקן זיך נענטער צו די וועגן פֿון זייער טעטיקייט, וואָס זיינען אין דערזעלבער צייט די וועגן פֿון א י ט ל ע כ ע ר רעוואָליוציע.

פֿאַרוואָס זיינען זיך פֿאַנאַנדערגעגאַנגען דאַנטאָן און ראָבעספּיער? אין וואָס איז געלעגן די גרונט סבה פֿון זייער קאַמף? אפֿשר זיינען ביי זיי געווען טיפֿע פּרינציפּיעלע חלוקי=דעות בנוגע דער לייזונג פֿון וועלכע ניט איז פּראָגראַם=פֿראַגן פֿון דער רעוואָליוציע? אפֿשר זיינען זיי געווען פֿאָרשטייער און פּאַרטיידיקער פֿון גאַנץ פֿאַרשיידענע סאָציאַלע קלאַסן=כחות?

אַזאַ שטאַנדפּונקט איז באמת פֿאַראַן און די מאַרקסיסטישע היסטאָריאָגראַפֿיע וואָלט בונד געווען אין זיך אַליין אויב זי וואָלט ניט פּראָבירט אויך די דאָזיקע זייער איידעלע פֿראַגע אויסטייטשן אַף איר געוויינלעכן קלאַסן=שטייגער. אַזוי האָט טאַקע געטאָן ק ו נ אָ ו ו , איינער פֿון די בעסטע מאַרקסיסטישע היסטאָריקער. דאַנטאָנען האָט ער צוגערעכנט צו אַ קליינער גרופּירונג פֿון דאַנטאָניסטן, און אַפֿן יסוד פֿון די צייטונגס=אַרטיקלען פֿון דעם שרייבער פֿון דער גרופּע דעמולען, שטעלט ער פֿעסט איר סאָציאַלע אידעאָלאָגיע און איר פּרינציפּיעלן אונטערשיד פֿון ראָבעספּיערס אידעאָלאָגיע? זייער קאַמף און צוזאַמענשטויס באַקומט אַ „וויסנשאַפֿטלעכע“ דערקלערונג. מיר זיינען לחלוטין ניט מסכים מיט דער מיינונג און האַלטן קונאָוו׳ס ראיות פֿאַר געקינצלט. „דעמולען און

דאַנטאָן — שרייבט ער *) — זיינען מיד געוואָרן פון די פילע טויט שטראָפן. ניט קיין רחמנות געפיל האָט זיי אָבער געבראַכט דערצו, נאָר די איבערצייגונג אַז די רעוואָלוציע האָט שוין דערגרייכט אַלע אירע צילן. די ווייטערדיקע פאַרברייטונג פון טעראָר וואָלט געווען נוצלאָז, און וואָלט נאָר געבראַכט צו דער מאַכט פון די נידעריקסטע קלאַסן פון פאָלק. לויט דער מיינונג פון די דאַנטאָניסטן זיינען שוין די גרענצן פון דער רעוואָלוציע געווען דערגרייכט. פראַנקרייך איז געוואָרן אַ רעפובליק; שטעט און דערפער האָבן באַקומען זעלבסטפאַרוואַלטונג, די פעאָדאַלע און שטאַנדלעכע פריווילעגיעס זיינען אָפגעשאַפט געוואָרן, די קאָנסטיטוציע האָט גאַראַנטירט די גלייכהייט פאַרן געזעץ, עס איז איינגעפירט די פרייהייט פון האַנדל און אינדוסטריע און איטלעכער בירגער האָט געקאָנט דערגרייכן צו די העכסטע מלוכה־שטעלעס. הייסט דאָס, די רעוואָלוציע האָט פאַרענדיקט אַלץ. און דאָס, צו וואָס עס איז צוגעטראָטן די פּאַריזער קאָמונע, די פאַרזאָרגונג מיט ביליגן ברויט אַפן מלוכה־חשבון, די אָרגאַניזירונג פון געזעלשאַפטלעכע אַרבעטן פאַר אַרבעטסלאָזע, די באַפרייאונג פון די משפחות פון די בירגער, וואָס זיינען אַוועק אין קריג — דאָס אַלץ זיינען געווען ענינים וואָס באַרירן דאָס אייגנטומס־רעכט און דאָס רעכט אַף פערזענלעכע פרייהייט". ווי מיר זעהען, איז דאָ אויפגעבויט אַ גאַנצע סאָציאַלע פראָגראַם פון די דאַנטאָניסטן, וואָס האָט געזאָלט דערקלערן זייערע מעשים און זייער קאַמף קעגן ראָבעספיערן. מיר האָבן אָבער אַ אומגעהויערע צאָל פון ראיות, וואָס דערוויזן, אַז אין קיין איין ערנסטן פראָגראַם־געביט זיינען צווישן זיי קיין שום חלוקי דעות ניט געווען.

לאָמיר אָנהויבן פון דעם סאָציאַלן געביט. דאַנטאָן הייסט עס האָט מורא פאַר די „נידריקסטע קלאַסן פון פאָלק" און פאַר דער פּאַריזער קאָמונע? מיר ווייסן דאָך אָבער אַז ראָבעספיער האָט נאָך מער מורא געהאַט פאַר זיי, און האָט געפירט קעגן דער קאָמונע אַ פאַרביטערטן קאַמף, ביז ער האָט איר ניט פאַרוואַנדלט אין אַ אונטערגעאָרדנטן אָרגאַן. העבער, שאָמעט און די אַלע פאָלקסקרייזן, וואָס זיינען נאָכגעגאַנגען נאָך זיי און נאָך מער רו און אַלע סאָציאַלע רעפאָרמאַטאָרס זיינען געווען זיינע פאַרביסענסטע שונאים. דער זעלבער קונאָוו איז זיך אין אַנ׳אַנדער אָרט מודה, אַז „בעת דעמולט איז אָנגעפאַלן אין זיין צייטונג „דער אַלטער קאָרדעליער" אַף העבערן, האָט ער עס געטאָן ניט נאָר בהסכם מיט דאַנטאָנען, נאָר אויך מיט ראָבעספיערן, וואָס איז אויך ניט געווען מרוצה מיט דער פינאַנץ־ און שטייער־פּאָליטיק פון פּאַריזער שטאָטישער פאַרוואַלטונג, און דער עיקר מיט זייער אַטעאיסטישער פּראָפּאַגאַנדע".

*) קונאָוו — דער קאַמף פון קלאַסן און פּאַרטייען אין דער גר. פראַנצ. רעוו. זייטל 353.

ווי מאָדנע עס איז צו באַשולדיקן דאַנטאָנען, אַז ער האָט ניט געוואָלט, למשל, פאַרזאָרגן „די משפחות פון די בירגער, וואָס זיינען אַוועק אין קריג" — באַוויזן בעסער פון אַלץ זיינע אַרויסטרעטונגען אין קאָנווענט. מען האָט דאַנטאָנען באַשולדיקט אין פיל זאַכן, אָבער קיינער האָט קיינמאָל ניט חושד געווען די אויפריכטיקייט פון זיינע עפנטלעכע רעדעס וואָס פלעגן קיינמאָל ניט ווערן צוגעגרייט לכתחילה מיט באַשטימטער כונה, און וואָס פלעגן אַנטשטיין סטיכייאיש צוליב רעאַלע מעשים און האָבן אַלע מאָל געהאַט פאַר זיך רעאַלע רעזולטאַטן. אַזאַ כאַראַקטער האָבן באַזונדערס געטראָגן זיינע רעדעס און מעשים בנוגע דער אידייע וואָס האָט מיט פייער געברענט אין זיין נשמה — דער אידייע פון פ אָ ט ע ר ל אַ נ ד. און אָט וואָס ער האָט געזאָגט אויף דער זיצונג פון 3־טן מאַרט 1794 וועגן פראָיעקט פון פאַרטיילן ערד צווישן די סאָלדאַטן. „בלי שום ספק איז שוין ניט וויט דער מאָמענט ווען אַפן גאַנצן שטח פון דער רעפובליק וועט ניט בלייבן ניט איינער, וואָס איז נ י ט פ אַ ר ז אָ ר ג ט" *). און בנוגע צו די אייגנטימער, וואָס האָבן געפאָדערט מע זאָל זיי אומקערן די היזקות פון וואַנדייער־קריג האָט ער געזאָגט אין זיין רעדע: „כדי צו פאַרטיילן על פי שכל און יושר די הילף, וואָס איר'ט דעקרעטירט, דאַרף מען קודם פעסטשטעלן צוויי קלאָרע יסודות: ערשטנס, קיין איין רייכער אייגנטימער דאַרף ניט פאַרלאַנגען קיין קאָמפענסאַציע, וואָס זאָל זיין פראָפּאָרציאָנעל צו זיינע היזקות; און צווייטנס — אַז נאָר די קרבנות פאַרן פאָטערלאַנד דאַרפן באַשטימען די גרויס פון דער קאָמפענסאַציע, וואָס די רעפובליק גיט אירע באַשיצער. איך פאָדער, אַז... אַ מענש — אַ אייגנטימער וואָס נעמט זיך ניט פאַר געווער און גייט ניט שיצן די רעפובליק, זאָל ניט באַקומען קיין שום ענטשעדיקונג". און ווי אַלעמאָל, גיט ער אַ קורצע פאָרמול — די מעדאַל פון זיין געדאַנק: „קאָמפענסירט ב ה ס כ ם מ י ט ד י פ אַ ר ד י נ ס ט ן, און ניט מיטן אייגנטום" **) שוין דאַמאָלסט איז דער דאָזיקער פרינציפ אָנגענומען געוואָרן. און מיט אַ יאָר פריער, ביים באַהאַנדלען די פראַגע וועגן שיקן חיל קיין וואַנדיי, האָט ער דעם 8 מאַי 1793 דערקלערט: „זאָל צאָלן דער רייכער, ווייל אָפט איז ער ניט ווערט צו קעמפן פאַר די פרייהייט; זאָל ער צאָלן אַ סך און זאָל דער פאָלקס־מענש גיין קעגן

---

*) Vermorel. Oeuvres de Danton

**) ד. נ. — ז. 101 — דעם זעלבן געדאַנק האָט אָנ'אַנדער מאָל פאַרטיידיקט אויך סען־זשיוסט. אין זיין באַריכט פאַרן קאָנווענט האָט ער געזאָגט: „די רעוואָלוציע האָט אונז קלאָר געמאַכט, אַז דער וואָס האָט זיך אַרויסגעוויזן אַלס פיינט פון זיין לאַנד, קען אין איר ניט זיין קיין אייגנטימער... מאַכט אַ סוף צום דלות, דעם שאַנדפלעק פון אַ פרייער מדינה". „דאָס אייגנטום פון פאַטריאָט איז הייליק, אָבער דאָס אייגנטום פון פאַרטרעטער געהערט צו די אומגליקליכע". Lichtenberger. Le socialisme et la Revolution française.

האַנדיי". צוליבן פּאַטריאָטיזם, האָבן די טוער פון קאָנווענט, סיי דאַנטאָן, סיי ראָבעספּיער, געקאָנט אונטערדריקן די אינטערעסן פון אייגנטום ***). — פּונקט אַזוי זיינען זיי ביידע בהחלט געווען געגן וועלכע ניט איז טיפער סאָציאַלער רעפאָרם. ביידע זיינען זיי ניט געגאַנגען ווייטער פון אַ בעל-בתיש סאַנטימענטאַלער השגה וועגן אַ כלומרשטער גלייכהייט פון א ו י ס פ י ר ו נ ג: ביים רייכן און ביים אָרעמען, ביים ניט זשעדנעם גביר און ביי דעם אביון שמח בחלקו. און ביידע גלייך האָבן זיי געפילט אַנ'עקל צו דעם דאַמאָלסט איינציקן סאָציאַל-רעוואָלוציאָנערן פּראָיעקט וועגן פאַנאַנדערטיילן די ערד, צו דעם „אַגראַר געזעץ". דאַנטאָן זאָגט אין זיין רעדע פון 27-טן אַפּריל 1793, ווי וועגן אַ גאַנץ קלאָרע זאַך: „מען רעט שוין מער ניט וועגן אַגראַר-געזעצן; דאָס פאָלק איז פיל קליגער, ווי עס מיינען זיינע באַריידער". און ראָבעספּיער פון זיין צד האָט געזאָגט, אַז דער אַגראַר געזעץ — איז אַ שטות. „אַפילו דער סאַמע משוגענער מח, וואָלט ניט געקענט באַגרייפן זיין אידיי". און אין זיין ליבע צו דאָקטרינען פאַרטיפט ער תוך כדי דבור דעם געדאַנק. „די גלייכהייט פון אייגנטום איז לויט איר מהות אוממעגלעך אין אַ געזעלשאַפט... זי זעצט פאָראויס אַ געמיינזאַמקייט, וואָס איז פאַרשטייט זיך אַ פּוסטער חלום. אָבער — איז ער מוסיף — די מלוכה דאַרף אַלעמען באַזאָרגן מיט אַרבעט, העלפנדיק די אָרעמע, איינהאַלטנדיק ביליגע פּרייזן אַף פּראָדוקטן, פאַרגרעסערנדיק די צאָל אייגנטימער". עס איז ניטאָ קיין שום חילוק אין זייער סאָציאַלע אנשויאונגען; זיי זיינען ניטאָ אויך אין אַנדערע פראַגן. זיי ביידע זיינען פּאַטריאָטן פון זייער לאַנד. ביידע האָבן פאַרטיידיקט די צענטראַליזירטע פאַרוואַלטונג. אויב דער היסטאָרישער בלבול האָט געפּרוּווט דערנאָך פאַרבינדן דאַנטאָנען מיט די פ ע ד ע ר אַ ל י ס ט ן — זשיראָנדיסטן, איז כדאי צו דערמאָנען זיך אַז דוקא אונטער דאַנטאָנס השפעה האָט דער קאָנווענט פּראָקלאַמירט צום ערשטן מאָל אַז פון היינט אָן איז די פראַנצויזישע רעפּובליק — „איייניק און אונטיילבאַר". אַ פאָרמול וואָס איז דאַן אויך פאַרפעסטיקט אין אַ דעקרעט. — פּונקט אַזוי זיינען זיי געווען איייניק אויך אין זייער ר ע ל י ג י ע ז ע ר פּ אָ ל י ט י ק. אויב ס'איז אַפילו ריכטיק, אַז אין זייער פּי=

***) אין 14 אויגוסט טרעט דאַנטאָן אַרויס מיט אַ פאָרשלאָג צו זיכערן די אָרעמע האַנטווערקער די מעגלעכקייט זיך צו באַטייליגן אין פּאָליטישן לעבן. „באַקלערט זיך, זאָגט ער, אַז די בעלי-מלאכות, וואָס לעבן פון זייער פּראַצע, קענען ניט גיין אין די סעקציעס. דעקרעטירט זשע אַז... דער פאָלקמענש וואָס וועט אָנטיילנעמען אין די פּאָליטישע פאַרזאַמלונגען, זאָל באַקומען אַ גערעכטן לוין פאַר צייט, וואָס ער נעמט צו פון זיין אַרבעט". עס איז באַקאַנט, אַז דוקא די אידיי — דיבאַלוינונג פון די פּאַרלאַמענטאַריער, איז תמיד געווען אַ פאָדערונג פון דער דעמאָקראַטיע. דער ערשטער וואָס האָט איר אַרויסגעזאָגט און האָט דערגרייכט איר פאַרווירקליכונג איז געווען דאַנטאָן.

לאָזאָפישער וועלטאַנשויאונג זיינען זיי זיך אַביסל פאַנאַנדערגעגאַנגען, זיינען זיי געווען אַביסל פאַרשיידן, אַז דאַנטאָן, דער טרייער שילער פון די ענציקלאָפּעדיסטן, איז גיכער געווען אַן׳אַטעאיסט, און ראָבעספיער — אַ „וועלטליכער" דעאיסט, איז אָבער ניט געווען קיין חילוק אין זייער מלוכה׳יש=רעליגיעזער פּאָליטיק. זיי ביידע האָבן צוגלייך געקעמפט קעגן די פּראָפּאַגאַנדע פון די העבערטיסטן און דאַנטאָן איז איינמאָל אַרויסגעטראָטן אין קאָנווענט מיט אַ באַזונדערער שאַרפקייט קעגן זייערע פּרובן צו צושטערן דאָס קריסטנטום דורך אַ פּלאַבער לצנות און רעליגיעזע מאַסקאַראַדן. אַז די גלחים האָבן אָנגעהויבן צו קומען אין קאָנווענט מיט פייערלעכע דערקלערונגען וועגן אַראָפּנעמען פון זיך די כהונה, האָט ער געפאָדערט „אַז עס זאָל מער ניט פאָרקומען קיין אַנטירעליגיעזע מאַסקאַראַדן אין קאָנווענט". זיין נאָנטקייט צו ראָבעספיערן אין דער פראַגע איז נאָך פיל גרעסער. דעם 30=טן נאָוועמבער 1792 באַשטעטיקט ער פון טריבונע זיין פריידיינקערשאַפט, און דאָ אַף אַן׳אָרט רעט ער וועגן דעם צייטווייליקן נוצן פון רעליגיע פאַרן פאָלק. „דאָ האָט מען זיך באַזירט, זאָגט ער, אַף פילאָזאָפישע אידייען, וואָס זיינען פאַר מיר טייער, ווייל איך קען קיין אַנדער גוטס ניט, אַחוץ דעם וועלטגאַנצן, קיין אַנדער קולט, אַחוץ׳ן קולט פון גערעכטיקייט און פרייהייט... ווען איר וועט אין אַ געוויסער צייט אַרום האָבן לערער פון מאָראַל וואָס וועלן אַריינברענגען ליכט אין פאָלק, דאַן וועט מען קענען ריידן צו אים וועגן מאָראַל, וועגן פילאָזאָפיע. אָבער איצט איז ער נאָך אַ באַרבאַר, און עס וואָלט געווען אַ באַליידיגונג פאַר דער נאַציע אָפּנעמען באַם פאָלק מענשן (גלחים), באַ וועמען ער קען נאָך געפינען אַ טרייסט". און נאָכדעם ווי ראָבעספיער האָט אין 1793 יאָר פאַרביטן די קריסטלעכע אמונה מיט אַ נייער מלוכה=רעליגיע פון „העכסטן וועזן", 16 טעג נאָכ׳ן „יום=טוב פון שכל", דערקלערט דאַנטאָן אין קאָנווענט — „מיר שטרעבן ניט אָפּצושאַפן דאָס אַבערגלויבן, כדי איינצופירן די הערשאַפט פון אַטעאיזם". ובכן זעהן מיר אין ערגעץ ניט קיין רעאַלע פּראָגראַמאַטישע חילוקי דעות צווישן דאַנטאָנען און ראָבעספיערן, און מיר קענען רויק זאָגן אַז זייער מוראדיקע ניגודים אין דער טאַקטיק פון דער רעוואָלוציע, אין די מעטאָדן פון האַנדלונג זיינען פאָרגעקומען אין תחום פון איינער און דער זעלבער קלאַסן — און קולטור אידעאָלאָגיע. ביידע זיינען זיי געווען די פאָרשטייער פון איינעם און דעמזעלבן סאָציאַלן קלאַס, דעם אויפקומענדיקן קלאַס פון דעמאָקראַטישער בורזשואַזיע. ס׳קען זיין אַז עס איז געווען צווישן זיי אַ חילוק דעות בנוגע דער אָפּשטאַמונג, דער דערציהונג און דעם לעבנסשטייגער. דאַנטאָן איז מער געווען אַ דאָרפס=מענש, און ראָבעספיער, דער נאָכפאָלגער פון אַדוואָקאַטן=דורות, אַ שטעטישער. אָבער אין גאַנצן גענומען זיינען זיי ביידע געשטאַנען אַפן זעלבן קלאַסן באָדן,

זיי האָבן געהאַט די זעלבע קלאַסן-באַשטרעבונגען. און אויב ס'איז צווישן זיי נאָך געווען אַ שאַרפער חילוק, ליגט זיין סבה ערגיץ וואו טיפער אין די גרונדליניעס פון זייער פסיכאָלאָגישן און *גייסטיקן* מהות.

ס'קען זיין אַז מיר'ן דייטליכער דערפילן די פסיכאָלאָגישע וואָרצלען פון זייער קאַמף, אויב מיר'ן אויספאָרשן אַלע וועגן פון זייער לעבן און דער רעוואָליוציע. ס'קען זיין, מיר'ן זיך דאַן איבערצייגן, אַז אַפילו בײַ מענשן, וואָס געהערן צום זעלבן *קלאַס*, ברייגגט מיט זיך דער פאַרשיידענער *נשמה-בוי* און דער פאַרשיידענער גייסטיקער וועלט-באַנעם אויך פאַרשיידענע וועגן פון רעוואָליוציאָנערן שאַפן.

* * *

לאָמיר באַטראַכטן בקיצור דעם גאַנג פון דער פראַנצויזישער רעוואָליוציע און זעהן, וואָס פאַר אַן אָרט יעדער פון זיי האָט פאַרנומען אין אירע גרויסע עטאַפן. בנוגע דאַנטאָן קען מען אָן גוזמאות זאָגן, אַז זיין פיגור שוועבט אום איבערן עקראַן פון דעם *גאַנצן* לויף פון דער רעוואָליוציע. און בלייבנדיק נאָך פאַר קיינעם ניט באַוואוסט נעמט ער אָנטייל אין די ערשטע טריט פון פאָלק צו זיין באַפרייאונג.

צוויי טאָג נאָכן איינגעמען פון באַסטיליע, אָט דעם אָפיציעלן אָנהויב פון דער רעוואָליוציאָנערער עפּאָפּייע, דעם 16-טן יולי 1789 קומט דאַנטאָן בראש פון פּאַטרול פון קאָרדיליערן-קרייז אין באַסטיליע און אַרעסטירט דעם צייטווייליקן גובערנאַטאָר סולע. אין די מאָרגן-שטונדן פון דער רעוואָליוציע זעט מען נאָך אין ערגיץ ניט ראָבעספּיערן בײַ אַקטיווע מעשים, — ער איז איינער פון פילע הונדערט דעפּוטאַטן פון גרינדונג-פאַרזאַמלונג און האָט קיין שום באַדייטונג ניט. דאַנטאָן אָבער באַווייזט שוין אין דעם אַקט די ווייטזיכטיקע זאָרג פון אַ בעל-הבית, וואָס באַגנוגנט זיך ניט מיט דעם עפעקטפולן נצחון פון 14-טן יולי, און זעט אַף זיינע אייגענע אחריות אים צו פאַרזיכערן. פון דעם טאָג אָן איז ער דער ענערגישסטער, געליבטער און שטענדיקער פאָרזיצער פון קרייז און פון קלוב פון די קאָרדיליערן. אַ צייט פריער פאַר'ן יאַקאָבינער קלוב, ווערט דער קלוב דער צענטער פון דער וואַקסנדער באַוועגונג, די לאַבאָראַטאָריע וואו ס'אַרבעט זיך אויס די רעוואָליוציאָנערע פאָלקס-ענערגיע, דער מקור פון העלדישן קאָלעקטיוון טאַט. פון דאַנען פירט אַן דאַנטאָן זיינע אָנגריפן קעגן דעם בירגערלעך-אַריסטאָקראַטישן פאַריזער מאַגיסטראַט, פון דאַנען קעמפט ער קעגן דעם חשובן מער באַליאי און קעגן דעם „העלד פון ביידע ערד טיילן" לאַפייעט — די צוקינפטיקע רעדלפירער פון בירגער-קריג אַפן מאַרס-פעלד. אין קאַמף קעגן זיי שטאַרקט ער דעם גייסט פון זיין קרייז און לייגט די אמת'ע יסודות פאַר רעוואָליוציאָנער-דעמאָקראַטישער זעלבסטפאַרוואַלטונג.

די געשיכטע ווייס, וואָס פאַר אַ גרונד—ליגנדע ראָלע האָבן אין דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע געשפּילט די צענטרן פון פאָלקס־באַגייסטערונג און רצון די קלובן, די קרייזן און די סעקציעס. און גראַד דאַנטאָנס קאָרדעליערן זיינען געווען די ערשטע, וואָס האָבן זיי באַפעסטיקט. דאַנטאָנס באַדייטונג הן פערזענלעך, הן אַלס אָנפירער פון קאָרדיליערן־קלוב (פונקט אַזוי ווי די באַדייטונג מאַראַט'ס) — האָט געשריבן קראַפּאָטקין — איז געווען זייער גרויס פאַר דער אָרגאַניזירונג פון רעוואָלוציאָנערער *זעלבסטפאַרוואַלטונג* פון די שטעט, אין זייערע קרייזן און סעקציעס.

צוזאַמען מיט דעמולען רעדאַקטירט דאַנטאָן און קלעפּט פאַנאַנדער דעם באַרימטן מאַניפעסט פון די קאָרדיליערן, וואָס האָט געבראַכט דאָס פאָלק דעם 5 אָקטאָבער 1789 קיין ווערסאַל, און וואָס נאָך דעם איז דער קעניג געוואָרן אַ געפאַנגענער אין פאַריז. אין מאַרט 1790 דערלאָזט ער ניט דורך זיין איינפלוסרייכן קרייז מאַראַט זאָל אַרעסטירט ווערן, באַהאַלטנדיק אים און זיין זשורנאַל אַף דער הייליקער טעריטאָריע פון די קאָרדיליערן. דעם 10־טן נאָוועמבער פון זעלבן יאָר קומט ער בראש פון דער דעפּוטאַציע פון 48 סעקציעס אין דער גרינדונג־פאַרזאַמלונג און פאָדערט די דעמיסיע פון דריי קעניגלעכע מיניסטאָרן. די פאַרזאַמלונג שפּירט שוין דעם דרוק פון די לייבן־נעגל. און אין דערזעלבער צייט פאַרלירט זיך אומבאַמערקט אין דער מאַסע פון דעפּוטאַטן דער „אַדוואָקאַט פון אַראַס“, ראָבעספּיער, וואָס טרענירט מיט געדולד און התמדה זיין פּאַרלאַמענטאַרישע רעדע. ער רעדט, אָבער פאַרשטייט אויך צו שווייגן. ער שווייגט ווען די פאַרזאַמלונג האָט געגעבן דעם הסכם אַף די בלוטיקע אונטערדריקונג פון סאָלדאַטן־אויפשטאַנד אין נאַנסי, וואָס האָט פאַרטיידיקט זייער רעכט קעגן די אָפיצירן. — 20־טן יוני 1891 אַנטלויפט דער קעניג קיין וואַרען. די פאַרזאַמלונג און אַלע אירע קעפ — לאַפייעט און ראָבעספּיער בתוכם — האָבן מורא און וואַגן ניט אָנצונעמען אַ באַשלוס. נאָר איין דאַנטאָן פאַרשטייט די באַדייטונג פון דער סיטואַציע, און אין דערזעלבער צייט ווען אַלע קאָנסטיטוציאָנאַליסטן ברעכן זיך די קעפּ אַף יורידישע שפּיצלאַך, זאָגט ער מוטיק אַרויס דעם נויטיקן געדאַנק, ער פאָדערט דער קעניג זאָל *אַראָפּגעזעצט* ווערן. מען רעט נאָך ניט וועגן אַ רעפּובליק: מען זעצט אַראָפּ נאָר דעם איצטיקן קעניג.

„נאָך דער וואַרענער פליטה, — שרייבט דובאַסט אין איינער פון די ערשטע ערנסטע אַרבעטן, וואָס קלערן אויף אַ „מחנה לעגענדעס“ וועגן דאַנטאָנען — האָט ער געשטיצט דעם געדאַנק, אַז דעם קעניג מוז מען באַטראַכטן אַזוי ווי ער וואָלט זיך אָפּגעזאָגט פון טראָן. ער האָט אויך שפּעטער, און דאָסמאָל קעגן ראָבעספּיערן פאַרטיידיקט דעם געדאַנק וועגן אומגילטיקייט פון דעקרעט וואָס האָט בשעתו פּראָקלאַמירט דעם קעניג אַלס אומבאַריראַבאַר. דאָס איז נאָך ווייניק:

לויטן פאַרלאַנג פון די סעקציעס האָט דאָס פאָלק געוואָלט אָננעמען אפן מאַרס=פעלד אַ פעטיציע וועגן אַראָפּוואַרפן דעם קעניג. דאַנטאָן פאַרפאַסט די ערשטע פעטיציע, אָבער די יאַקאָבינער שאַפן אָפּ דעם גאַנצן פראָעקט, אונטער דער השפּעה פון די מעסיקע. דאָס פאָלק קומט זיך אָבער צונויף, שרייבט אונטער דעם טעקסט פון דער פעטיציע, און לויטן באַפעל פון באַליאי, וועלכער וויקלט פאַרנאַנדער די רויטע פאָן פון קריגסצושטאַנד, גיסט זיך די ערשטע בלוט פון פאָלק און דער פּאַריזער רעוואָליוציע. נאָך דער דאָזיקער שחיטה פון 17=טן יולי 91 באַהאַלט זיך — ער מוז זיך באַהאַלטן — דאַנטאָן, ס'באַהאַלט זיך מאַראַט, אָבער אין דער גרינדונג=פאַרזאַמלונג שווייגט דער ריידעוודיקער ראָבעספּיער. — ס'גייט פאַרביי אַ יאָר פון גרויע וואָכן=טעג אין דער רעוואָליוציע. ס'פאַרענדיקט זיך די געזעצגעבערישע טעטיקייט פון דער גרינדונג=פאַרזאַמלונג. אין די טיפענישן פון פאָלק ווערן רייף עלעמענטן פון אַ נייער באַוועגונג. אין אָנהויב יולי 1792 וואַקסט שוין די באַוועגונג אַרויף, און צוזאַמען מיט נאָך אַ פּולע מענטשן פון מוטיקן געדאַנק שטעלט שוין דאַנטאָנס קלוב אפן אַרויס די פאָדערונג פון אַ ר ע פּ ו ב ל י ק. דער געדאַנק זעהט נאָך אויס שרעקליך פאַר די „פאַראַנטוואָרטליכע“ טוער פון דער רעוואָליוציע. און דעם 13=טן יוני, 7 טעג פאַר דעם שטורמישן אויסברוך פון 20=טן יוני, באַקעמפט נאָך ראָבעספּיער די רעפּובליק. „אומזיסט“ — זאָגט ער מיט אַ טאָן פון אַ זיכערן אַליין ווינסדיקן און לעבנס=פרעמדן פעדאַנט, —אומזיסט וויל מען פאַרפירן די היציקע און ווייניק אינפאָרמירטע קעפּ מיט הבטחות פון אַ פרייער אָרדנונג און אין נאָמען פון דער רעפּובליק; דער בראָך פון דער קאָנסטיטוציע (ד. ה. פון קעניג און זיין הויף! י. ש.) קען בײַ היינטיקן מאָמענט ברייגען נאָר אַ בירגער=קריג, וואָס וועט פירן צו אַנאַרכיע און דעספּאָטיזם“. דער ווייטזיכטיקער מענטש ר ע ט וועגן אויפהאַלטן די אויסדריקליך בירגערליכע „קאָנסטיטוציע“ אין דעם מאָמענט, ווען עס ציטערט שוין די ערד אין פאַריז, ווען דאָס פאָלק פאַרלירט שוין די רעשטן פון זיין נאַיוון קינדער=גלויבן אין די 15=הונדערטיאָריקע מאָנאַרכיע, ווען דאַנטאָן ק אָ כ ט שוין אין דער פיבערדיקער פאַרבערייטונג פון גרויסן אויפשטאַנד. ווי אַלעמאָל, האַלט ער זיך — דער אייביקער לעגיסט — פאַר די עקזיסטירנדע פאַקטן, באַמיט זיך ניט אַראָפּגיין פון זייער „באָדן“ און טייטשט זיי אויס אין רעוואָליוציאָנערן זין. אַקעגן דער רעוואָליוציע פון מעשים — שטייט דאָ פאַר אונז דער קאָנסערוואַטאָר פון וואָרט.

ס'איז שוין פאַרביי דער 20=טער יוני, דאָס פאָלק האָט געזעהן זיין קעניג אַ נעבעכדיקן, און דעם 10=טן אויגוסט איז שוין געווען ניט צופאַרמיידן. ערב דעם 10טן אויגוסט ווייזט זיך דאַנטאָן אַרויס אין דער גאַנצער ברייט. אַ דאַנק אים מאַכן די קאָרדעליערן דעם ערשטן שריט כדי צו דעמאָקראַטיזירן די רעוואָ=

ליוציע. אָפּשאַפנדיק די „קאָנסטיטוציע“, זיינען זיי דעם 30־טן יולי מבטל די טיילונג פון בירגער אף פּאַסיווע און אַקטיווע אין דער בירגער־גואַרדיע און אין די סעקציעס. אין די דורכגעבראָכענע לאָך פון געזעץ וועלן אַריינפליסן פרישע מאסן פון רעוואָליוציאָנערן, דעמאָקראַטישן פאָלק. די מאַרסעלער, וואָס זיינען אָנגעקומען מיט זייער ליד קיין פּאַריז בכדי אונטערצושטופּן די געשעהענישן „אָט די מענטשן, וואָס ווייסן ווי צו שטאַרבן“ קומען צוגיין אין זיין קרייז. ער גרייט צו די סעקציעס און אין דער נאַכט אויפן 10 אויגוסט דעזאָרגאַניזירט ער די אַלטע קאָמונע. ענדלאַך איז געקומען דער טאָג פון 10־טן אויגוסט, דער טאָג ווען ס'איז געפאַלן איינמאָל פאַר אַלעמאָל די מאָנאַרכיע אין פראַנקרייך און אין דער גאַנצער וועלט. עס איז באקאנט די ראָל פון דעם רוהיקן אָנפירער וואָס ער האָט געשפילט דעם טאָג. בילאָ־וואַרען, דער טויט־שונא פון דאַנטאָנען אין די טעג פון טעראָר, האָט ערליך געשריבן פאַרן סוף פון זיין לעבן: „דאַנטאָן האָט געמאַכט דעם 10־טן אויגוסט“, אָדער ריכטיקער „צוגעגרייט“ דעם 10־טן אויגוסט, ווי דאַנטאָן האָט זיך אַליין אויסגעדריקט וועגן זיך פאַרן רעוואָליוציאָנס־טריבונאַל. „מען קען קלאָר זאָגן — באַשטעטיקט די אַלגעמיינע מיינונג אויך קראַפּאַטקין, — אַז דער אויפשטאַנד פון 10־טן אויגוסט וואָלט ניט געלונגען אַזוי גוט, אויב דאַנטאָן וואָלט מיט דער קראַפט פון זיין גרויסן אַווטאָריטעט ניט אונטערגעשטיצט די פאַרברייטונג צו אים“. נו, און ראָבעספּיער? וואָס איז זיין ראָל אין דעם אַנטשיידנדן טאָג פון דער רעוואָליוציע? אים זעהט מען ניט דעם 10 אויגוסט. און לואי־בלאַן, וואָס האָט אין זיין „געשיכטע“ מלמד זכות געווען אף ראָבעספּיער איז געצוואונגען צו זאָגן: „קיין זאַך ווייזט ניט וואָס פאַרא ראָל ראָבעספּיער האָט געשפּילט אין דער אַנטשיידנדיקער נאַכט און צו האָט ער בכלל געשפּילט וואָס פאַר ניט איז ראָלע“. ס'פאַרשטייט זיך אָבער, נאָך דער דאָזיקער נאַכט, ווען די רעפּובליק איז שוין געוואָרן אַ לעבענס־פאַקט, האָט זיך ראָבעספּיער תיכף געשטעלט אפן „באָדן“ פון דעם נייעם פאַקט, באַמיהנדיק זיך אַרויסבאַקומען פון אים די גרעסטע נוצן פאַר דער רעוואָליוציע. און ער פאָדערט שוין עקשנות'דיק און איבערצייגנדיק לודאָוויקס קאָפּ, ניט דערלאָזנדיק קיין מעגליכקייט פון אַ געריכט פאַר אים.

דער העלד פון די געשעהענישן איז דאַנטאָן, און אַלס יוסטיץ מיניסטער, פּאַקטיש אַלס דער אידייאישער פירער פון דער גאַנצער רעגירונג, („דער מיניסטער פון דער רעוואָליוציע“) קומט ער אין די געזעצגעבערישע פאַרזאַמלונג.

וואָס קען זאָגן אין זיין ערשטער רעדע דעם 12=טן אויגוסט, אין דער נאָך אָנגעזאַפּטער מיט פּולווער אַטמאָספער, דער פאָלקס=פירער, וואָס שטייט נאָך אויפן שלאַכט פעלד? דאָ זעהען מיר אים אינגאַנצן, דאָ וועלן מיר זיך דערוויסן זיין מיינונג וועגן דער טאַקטיק פון קאַמף, וועגן אירע בלוטיקע פרוכט. דאָ וועלן מיר דערזיין צי ער גיט זיך אונטער דעם אכזריות'דיקן רצון פון די סטיכיש=שטורמענדיקע מאַסן, אָדער ער נעמט זיך מוטיק אָן זיי צו דערהייבן ביז דער הויך פון זיין רעוואָליוציאָנערן באַוואוסטזיין. און מיר הערן היינט, אין דורות אַרום די רעדע פון דעם רעוואָליוציאָנער — דעם זיגער, וואָס רופט צו רחמנות און גערעכטיקייט. „דאָס פראַנצויזישע פאָלק, ערקלערט ער, האָט געמאַכט די רעוואָליוציע ווערנדיק מיד פון דעספּאָטיזם... דער נסיון האָט אים באַוויזן, אַז עס איז קיין שום יסוד ניטאָ מורא צו האָבן, אַז עס וועלן זיך אומקערן די אַלטע פאָלקס=אונטערדריקער... דאָס פאָלק באַקומט צוריק זיינע רעכט... אָבער דאָרטן, וואו עס הויבט זיך אָן די אַרבעט פון גערעכטיקייט, דאָרטן מוז זיך אויסלעשן די פאָלקס=נקמה...*) — און דאָס האָט ער גערעדט דערפאַר ווייל ער האָט געוואוסט, אַז די צורייצטע אינסטינקטן פון די מאַסן האָבן געוואָלט שטילן זייער בלוטיקן דורשט, אַז אַלע טורמעס זיינען פול געפּאַקט געווען מיט געפאַנגענע פון אַלטן רעזשים, אַז די נקמה און שנאה קעמפט מיט דער גערעכטיקייט פאַר די בכורה. פון דער מינוט אָן, ווי ער איז געוואָרן אַ פאַראַנטוואָרטליכער מענטש אין דער רעוואָליוציע, שטעלט ער זיך אַף דער וואַך פון איר אינערליכן גייסט און זין. אין י ע נ ע ר תקופה האָט מען נאָך ניט געפילט אַזאַ שרעק פאַר אַ מאָרד ווי שפּעטער, אַזאַ אָפּשיי פאַרן מענטשלעכן לעבן, אַלס אַ זעלכן; לאָמיר ניט פאַרגעסן, אַז אויפן שוועל פון דער נייער וועלט האָט זיך נאָך געטראָגן דעם אָטעם פון מיטלאַלטער. בענטאַם, וואָלטער, די ענציקלאָפּעדיסטן האָבן נאָך ניט משנה געווען ראַדיקאַל דעם לעבנס=שטייגער פון די פעאָדאַלע און קעניגליכע מלוכות. די ווייכקייט אין די גערעכטיקייט פון די פאָלקס=מאַסן פון יענער צייט — און אין דער רעוואָליוציע באַזונדער — פלעגן זיך אַרויסווייזן ניט אין דעם אָפּזאָג פון טויט=שטראָפן און הריגות ווי אין דער אַרט פון זייער אָנווענדונג. דאַנטאָן, וואָס האָט צוזאַמען מיטן פאָלק (און ניט אין פאַראַכטונג צו אים) דורכגעמאַכט די רעוואָליוציע, האָט, פאַרשטייט זיך, ניט געקאָנט זיך באַגיין אָן הריגות און די גוואַלט=טאַטן. אָבער ער האָט די גאַנצע צייט אָן אַ אויפהער געהאַט אין זינען די גרעניצן אין די ראַמען פון זייער

*) אַ קלאָרער באַווייז איז דער צירקוליאַר וועלכן דאַנטאָן האָט פאַרגאַדערגעשיקט אין אַלע געריכטן פראַנקרייכ'ס דעם 19=טן אויגוסט, און וועלכער האָט זיך געענדיקט מיט די ווערטער: „און זאָל זיך אָנהייבן דער משפּט פון די טריבונאַלן, און זאָל ווערן אַ סוף צום משפּט פון פאָלק".

אָנווענדונג, די פסיכאָלאָגישע סביבה פון זייער פאַרווירקליכונג. ער ווייסט דעם כח פון פאַרשיידענע אינסטינקטיווע סטימולן אין קאַמף, דעם כח פון צאָרן און היציקייט אין דער אַטמאָספער פון זעלבסטגעריכט — און דעריבער פאָדערט ער במפגע פון ערשטן טאָג ווי ער איז געקומען צו דער מאַכט, אַ פאָלק-געריכט. דאָ זעהען מיר אים פאַר אונז — אינגאַנצן דעם מענטשן פון זיין תקופה, וואָס גיט זיך איר טיילווייז אונטער, כדי איהר און אַנ'אַנדער היגזיכט צו פירן נאָך זיך. און אף וויפיל אין די דאָזיקע זיינע אויפפירונג, וואָס איז געבליבן ניט פאַרענדערט ביזן סוף פון זיין לעבן, אונז נעענטער איידער די האַלטונג פון ראָבעספיערן וואָס האָט אין דער גרינדונגס-פאַרזאַמלונג געהאַלטן זיין באַרימטע רעדע קעגן טויט-שטראָף, און אין קאָנווענט איז ער געוואָרן דער פרעדיגער פון טעראָר, אַלס פון איינציקן מיטל צו רעגירן (און ערציהען) די מענטשן. אַ שפרייז טאָן ווייט פאַראויס פאַר זיין דור אין איין פרט, און אָפשליידערן דאָס באַוואוסטזיין פון די בירגער ווייט אף דורות צוריק אין אַ צווייטן — וואָס קען זיין ערגער פון אַזאַ בלינדן דאָגמאַטיזם? — סוף אויגוסט 1792 יאָר האָט זיך די רעפובליק געפונען אין אַ פאַרצווייפלטער לאַגע. עס פאַלן די שטעט לאָנגווי און ווערדען; דער הערצאָג פון ברוינשווייג — דער פירער פון דער אייראָפייאי-שער קאָאַליציע — לאָזט אַרויס אַ מאַניפעסט אין אַ טאָן פון אַ זיגער. אין דער רעגירונג—קוועקענישן, די זשיראַנדיסטן וואָס האָבן מיט הייך געפאָדערט מלחמה, זיינען צוטומלט; זעהענדיק, אַז זיי האָבן קעגן דער רעגולערער אַרמיי פון אייראָפע קיין זאַך ניט אַ חוץ שלעכט צוגעגרייטע רעקרוטן אָן קאָמאַנדירן, ווילן זיי פאַרלאָזן פאַריז. דאַנטאָן וואַרפט דאָס ענגיש אָפ. און אין זיין רעדע פון 28-טן אויגוסט דערהייבט ער הויך דעם גייסט פון פאָלק, פאָדערנדיק „העזה, העזה און העזה“. פון דעם מאָמענט אָן — זאָגט קאַרלייל — איז די רעוואָ-לוציע אומבאַזיגבאַר, ווייל איר התלהבות האָט זיך פאַרקערפערט אין אַלעמען. דאַנטאָן קאָכט אין אַרבעט, ער הויבט אויף גאַנץ פראַנקרייך, נעמט אָן אין פאַריז אַ ריי שטרייגנגע מיטלען. ער איז אין גאַנצן — אין רשות פון פאַטערלאַנד.

און אין דערזעלבער צייט צעפלאַקערט זיך לעבן אים, אין פאַריזער קאָמונע, מיט אַ פינסטערן פייער אַנ'אַנדער סטיכיע, אַ סטיכיע פון צאָרן און נקמה. מאַראַט אין דער פרעסע און די טוער פון דער קאָמונע מיט זייערע מעשים העצן קעגן די געפאַנגענע אין די טיורמעס, רופן צו זעלבסטגעריכטן. דאַנטאָן *) איז אַ קעגנער פון דער דאָזיקער ריכטונג פון דער קאָמונע; אָבער ער נייטיקט זיך אין איר הילף בכדי צו אָרגאַניזירן דעם שויץ. עס אַרבעטן נאָך אָבער ניט מיט דער נייטיקער גיכקייט די געריכטן. און ער טאָלערירט דעם אַזאַרט פון דער קאָמונע וואָס איז אַזוי נוצליך אף אונטערצוטרייבן די

*) E Schreiber. Die Septembermorde und Danton. 1912

שווערע זשיראָנדיסטישע פאַרזאַמלונג, אין וועלכער דער דרייסטער פּאַריז גייט פאַראויס פאַר דעם, לאַנגזאַמען, שווער־באַוועגליכן פראַנקרייך. אָבער אכזריות׳דיק, זייער אכזריות׳דיק איז די אָפּרעכנונג פאַר דער דאָזיקער טאָלעראַנץ.

די אָפּרעכנונג זיינען די סעפּטעמבער טעג, די סעפּטעמבער רציחות. עס איז ניטאָ פאַר זיי קיין מחילה, עס איז ניטאָ קיין מחילה פאַר די וואָס האָבן ניט געשטערט אָט דעם ווילדעווען פון פאַריזער ה מ ו ן (ניט פון פאַריזער פאָלק). און ווייניגער פאַר אַלעמען פאַר דאַנטאָנען. קיינער זאָגט שוין היינט ניט, אַז ער גראַד האָט זיי צוגעגרייט. נאָך מער: עס איז באַקאַנט, אַז ער האָט געטאָן אַלץ וואָס ער האָט געקאָנט, כדי ניט צודערלאָזן. נאָר פּונקט ווי די גאַנצע געזעצגעבערישע פאַרזאַמלונג, ווי דער מיניסטער ראָלאַן, וואָס האָט געהאַט אונטער זיך די באַוואָפנטע מאַכט, האָט ער דערלאָזט זיי זאָלן פּ א ר ק ו מ ע ן, ווען זיי האָבן זיך שוין אָנגעהויבן; נאָכדעם, ווען דאָס בלוטיקע משוגעת איז פאַרבייגעגאַנגען, זנען באַ אַלעמען לייז געוואָרן די צינגער. און די שטראָמען פון צאָרן און בלבולים מצד די זשיראָנדיסטן האָבן זיך אַ גאָס געטאָן קודם כל אויף דאַנטאָנען. אָבער אין די טעג פון דער משוגעת האָבן זיי געשוויגן, זיי האָבן איר אפילו אויף אַ מלוכישן אופן אויסגעטייטשט. דאַנטאָן לעבט אָבער די טעג „אין טרויער און האַלט זיך אָפּ פון וועלכן ניט איז צושטימונגס־וואָרט“ *).

ער טוט אָבער ניט קיינע שום אַנטשיידענע טריט בכדי זיי צו אונטערדריקן, ער ראַטעוועט נאָר איינצעלנע. ער האָט געהאַלטן, אַז עס איז לחלוטין אוממעגליך זיך אַקעגנשטעלן דעם שטראָם פון דער משוגעת, ניט אַרויסרופנדיק קיין בירגער־קריג צווישן דער קאָמונע און דער נאַציאָנאַלער פאַרזאַמלונג. ער האָט געהאַלטן, אַז כל זמן דער פּרייסישער חיל שטייט ביי פּאַריז, איז דער שוץ פון לאַנד פיל וויכטיקער ווי די שרעק, וואָס קומען פאָר אין לאַנד. זייענדיק ערליך, נעמט ער אָבער פון זיך ניט אַראָפּ די א ח ר י ו ת פאַר די דאָזיקע שרעק, ער האָט ניט געזוכט זיך אַרויסצודרייען פון דעם בלוטיקן קרייז פון יענע געשעהעניש. ער נעמט איבער אויף זיך די פולע פאַראַנטוואָרטליכקייט פאַר זיי, פאַר די מעשים פון פאָלק, פאַר דער צעבושעוועטער רעוואָלוציע **)

---

*) Олар. „Ораторы Революции II.

**) גוט זאָגט וועגן דעם מישלע: „דאָס רוב נעמען אַן פּאָליטיקער פון אַלע דורות, וואָס קומען צו דער מאַכט, אַ גאַנץ פאַלשע טעאָריע מכח דעם, אַז עס זיינען פאַראַן צוויי מאָראַלן, — אַ געזעלשאַפטליכע און אַ פּריוואַטע, און בשעת הדחק דאַרף די צווייטע אָפּטרעטן דעם אָרט פאַר דער ערשטער... זיי מיינען, אַז דאַן ווערן זיי די קינדער פון ברוט, אין דער אמת׳ן אָבער זיינען זיי קינדער פון מאַקיאַוועלי... דאָס איז אַ שווערער פּרינציפּ פון אויסגעלאַסנהייט פון רעוואָלוציאָנערע טוער... דער חילוק צווישן זיי אַלעמען און דאַנטאָנען איז באַשטאַנען לכל הפחות אין דעם, וואָס ביי איינעם פלעגט

ערשט אין אַ האַלב יאָר אַרום, נאָך אַ פאַרטרויערט שטילשווייגן זעהען מיר אַרויס פון זיינע ווערטער אין קאָנווענט, וואָס ער האָט אין יענע טעג איבערגעלעבט. בעת די זשיראָנדיסטן, וואָס האָבן שוין קעגן אים געקעמפט, האָבן אים אַ וואָרף געטאָן אין פנים אַריין דעם „סעפטעמבער“, האָט ער זיך דעם 10-טן מערץ 1793 אויפגעהויבן און האָט געזאָגט מיט אויסערגעוויינליכער פשטות און אויפריכטיקייט... „און קיים האָט מען שוין געוואַגט אין דער פאַרזאַמלונג דערמאָנען אין יענע בלוטיקע טעג, וועגן וועלכע עס האָט געטרויערט יעדער ערליכער בירגער, וועל איך זאָגן, אַז דאָס פאָלק, וואָס ווערט אַזוי אומברחמנות'דיק באַשולדיקט פאַר יענע טעג, וואָלט זיי ניט באַפלעקט מיט בלוט, אויב דענסטמאָל וואָלט שוין עקזיסטירט אַ טריבונאַל; איך וועל זאָגן, — און אַלע עדות פון יענע שרעקלעכע געשעהענישן וועלן זיך אין דעם מודה זיין, — אַז קיין שום מענטשליכע כח איז ניט געווען ביכולת אָפצוהאַלטן דעם אויסגוס פון דער פאָלקס-נקמה. טו לאָמיר זיך עפעס אויסלערנער פון די פריערדיקע טעותיי. מיר זעהן, אַז ניט בעת די „בלוטיקע טעג“ גופא ניט נאָך זיי איז דאַנטאָן מיט זיי ניט מושוה געוואָרן ניט אף איין רגע. ס'פאַרשטייט זיך אָבער, אַז ניט אף איין האָר נעמט עס ניט אַראָפ פון אים די אחריות פאַר יענע מעשים וואָס האָבן אפשר, בלייבנדיק אומבאַשטראָפט, דורכגעלייגט דעם טיפסטן געלעגער פאַר דער בלוט פון דער גילאָטינע. אפשר, דורכלאָזנדיק עס איינמאָל מיט אַ שווייג, איז שוין דאַנטאָן מער ניט געווען בכח משפיע צו זיין אף להבא די אַנטוויקלונגס-גאַנג פון טעראָר. *אומעטיק און פון דערווייטנס* באַוועגט ער זיך“ זאָגט וועגן אים דער פיין-פילענדער קינע — „ער איז ניט דער הערשער און דער האַר פון די טעג; ער איז נאָר זייער קנעכט; ניט ער, נאָר אַנ'אַנדערער (מאַראַט. י. ש.) הערשט און געניסט דעם סם... ער *אַנטלויפט פון די מערדער, וועמען ער האָט געגעבן זיין נאָמען און זיין אַוטאָריטעט.* צי איז ער דערביי, צי באַהאַלט ער זיך — אומזיסט איז זיין לויפן. פון דער צוקונפט וועט ער זיך ניט אויסבאַהאַלטן“. יאָ, דאָס איז אמת. נאָר דאַנטאָן האָט זיך ניט באַהאַלטן פון זיין חטא אין עבר; זיין גאַנצן לעבן האָט ער אים מיט ווייטאָג געטראָגן אין זיין זכרון — און ניט ווי אַ פאָעטישע אויסטראַכ-

---

זיך בולט אַרויסווייזן די ניט-קאָנסעקווענטקייט פון קעגנזעצטע פּרינציפּן, וואָס גרויזאַמקייט און מענטשליכקייט פלעגן ביי אים אויפטרעטן איינס נאָכן אַנדערן און פלעגן ניט ווערן באַטאָנט, ווי עפּעס אַ מאָראַלישער אנדרוגינוס. ניט אַלעמאָל פלעגט ער זיין אויפריכטיק. ווי אַלע אַנדערע, פלעגט ער ביטרעווען, זאָגן ליגן, ער פלעגט אָבער ניט זאָגן קיין ליגן בכדי מע זאָל אים האַלטן פאַר אַ גוטן. זיין פעלער איז געווען גראָד אַ היפּוכדיקער. דאָס פאַרבאָרגענע אין אים, וואָס פלעגט זיך ווען ניט ווען דורכרייסן אין זיינע מעשים און אַסאָך אין זיינע ווערטער, איז געווען דוקא „דאָס גוטע, וואָס ער האָט פאַרמאָגט“. (באַנד 3, IV, ז. 466).

טעגיש, נאָר ווי אַ היסטאָרישער. אמת קלינגט פאַר אונז אין ביורגערס דראַמע („דאַנטאָנס טויט“) זיין אויסגעשריי „סעפּטעמבער, סעפּטעמבער“, בעת די אַגענטן פון קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפטלעכער רעטונג קומען אים צו אַרעסטירן. אין דער פאַטאַלער שעה פון זיין פאַלן האָט זיך פאַר אים באַלויכטן אין טונקלען אָפּשיין פון די סעפּטעמבער טעג זיין אייגענער גורל און דער גורל פון דער רעוואָלוציע. פאַר אונז, פאַר די אויפמערקזאַמע נאכפאלגער, זיינען דאַנטאָנס ליידן אָפּ אים מכפּר.

און ראָבעספּיער ? וואָס האָט ע ר געטאָן אין יענע טעג, ווי האָט ער דאַן רעאַגירט, ווי האָט ער זיי דערנאָך אָפּגעשעצט ? צו ווייסן מיר עפּעס וועגן דעם ? ניין מיר ווייסן קיין זאַך ניט. ער, דער גלענצענדער רעדנער, האָט ווידער אַמאָל געשוויגן.

עס איז געקומען דאָס 93 יאָר, דאָס יאָר פון שרעק און פון נצחון. די רעוואָלוציע זיגט, זי וויים אָבער אויך פון פאַרלוסטן. פון אַפּריל ביז יוני איז דאַנטאָן אַ מיטגליד פון דעם פּאַקטישן אָרגאַן פון דער רעוואָלוציע — פון קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפטלעכער רעטונג. בעת די לאַגע אָפּ דער מלחמה ווערט אַ פאַרצווייפלטע, אָרגאַניזירט דאַנטאָן דעם קאַמף. ער שטעלט אויף אַ באַריקאַדע פון די שטרענגסטע געזעצן קעגן די אינערלעכע שונאים — די בוגדים און מרגלים. ער, און דוקא ער, פירט עס דורך אין קאָנווענט די דעקרעטן, וואָס האָבן געשאַפן די סיסטעם פון טעראָר. דאָס זיינען, דער עיקר, די דעקרעטן וועגן רעוואָלוציאָנערע קאָמיטעטן און רעוואָלוציאָנערע טריבונאַלן. פאַרלייגנדיק דעם צווייטן פון זיי, דעם 10 מערץ 1793 זאָגט דאַנטאָן ווייטער אין דער זעלבער רעדע, אין וועלכער ער דערמאָנט די סעפּטעמבער-טעג: „לאָמיר זיך עפּעס אויסלערנען פון די פריערדיקע טעותן, לאָמיר וואַרפן אַ פּחד בכדי דאָס פ אָ ל ק זאָל עס ניט דאַרפן טאָן. לאָמיר אָרגאַניזירן אַ טריבונאַל, ניט אַלס גוטס — דאָס איז אוממעגליך — נאָר אַלס דאָס קלענסטע מעגלעכע בייז בכדי דער שווערד פון געזעץ זאָל הייגען איבער די קעפּ פון אַלע זיינע שונאים“. מיר זעהן דאָ איין אַ באַשטימטע פּראָגראַם. דאַנטאָן נעמט אָן די סיסטעם פון דערשרעקונג, בכדי צו באַ פ ר י י ע ן דאָס פאָלק פון דעם חוב צו זיין שרעקלעך. ער האָט מורא, עס זאָלן זיך ניט איבערחזרן די שרעק פון סעפּטעמבער, און ער וויל דעריבער איינשליסן אין באַשטימטע גרעניצן דעם פאָלקס-צאָרן, רעגלאַמענטירן דעם נקמה געפיל, איבערגעבן אים אין די הענט פון רואיקע און מיושבֿדיקע שופטים. „אים האָט זיך געדאַכט“, זאָגט אָלאַר, „אַז בכדי איינצוהאַלטן אין די הענט די אָנפירונג מיט דער באַוועגונג, מוז מען זיך באַטייליקן אין דעם פאָלקס-צאָרן, אין אַלע געפילן פון שנאה און האַס, וואָס גיין איבער בירושה פון דור צו דור און וואָס זיינען נאָך אויסגעוואַקסן מחמת דער שטענדיקייט פון

די טענות... זיין פּאָליטיק איז באַשטאַנען אין דעם, עס זאָל אויפגעשטעלט ווערן אַ עשאַפאָט, וואָס זאָל ניט צולאָזן קיין שחיטה, וואָס זאָל, לכל הפּחות, אַריינברענגען אַ ביסל ליכט און אויסוואַל אין די אנטפלעקונגן פון פאָלקס־נקמה". און בסדר חזר׳ט זיך איבער אין זיינע רעדעס דערזעלבער מאָטיוו וועגן דעם, אַז פון פאָלק דאַרף אַראָפּגענומען ווערן דער חוב פון טעראָר, אַז עס דאַרף „געראַטעוועט ווערן פון אייגענעם צאָרן". ס׳פאַרשטייט זיך, אַז אף וויפיל ער גיט זיך אונטער דעם אומרחמנות׳דיקן גייסט פון זיין תקופה דריקט זיך אין דעם אויס זיין שוואַכקייט. נאָר בלי שום ספק איז אין דעם אויך פאַרבאָרגן זיין מאָראַלישער כח, אף וויפיל ער וויל דעם דאָזיקן גייסט באַהערשן און אַוועקשטעלן איבער אים דעם שכל און דעם יושר. ער פערזענליך איז קעגן אים, ער זאָגט בפומבי, אַז אויך דער טריבונאַל איז ניט קיין „גוטס". דאָס איז אוממעגליך — זאָגט ער אויסדריקליך. ער נעמט אים אָבער אָן אַלס דאָס „קלענסטע מעגלעכע בייז". גרויס זיינען די דאָזיקע ווערטער אין דער צעהיצטער אַטמאָספער פון 93־טן יאָר און שפּעטער וועלן מיר זעהן, אַז ער איז געבליבן טריי זיין געדאַנק: מע דאַרף באַהערשן דעם טעראָר, בכדי אים צו רעגולירן און דערנאָך פריי ליקווידירן אין אַ באַקוועמען מאָמענט *). און אַזוי באַשיצנדיק דאָס פאָלק פון זיך אַליין, טרעט ער אויף אף זיין שטייגער, ווי זיין בעסטער פריינט און פאַרטיידיקער. ער קעמפט קעגן דעם סיסטעם פון חשד, דעם „ליפעראַנט פון דער גיליאָטינע", וואָס פירט אָן בסדר מיטן אומצוטרוילעכן און חושדיקן גייסט פון ראָבעספּיערן. דעם 28 מערץ 1793 זאָגט דאַנטאָן אין קאָנווענט: „בירגער, איך רוף אייך צו דעם, איר זאָלט ניט אַרויסווייזן קיין חשק צו דער שטענדיקער זוכעניש פון שולדיקע". „לאָמיר איבערלאָזן וואָס נישט איז אויך פאַר דער אַרבעט פון דער גיליאָטין פון געזעלשאַפטליכער מיינונג". און דעם 8־טן מאַי זאָגט ער אין צוזאַמענהאַנג מיטן שיקן חיל קיין וואַנדייע. „מיר קאָמבינירן די דאָזיקע מיטלען פון געוואַלטאַטן מיט פּאָליטישע מיטלען, ד. ה. מיר גיבן צו פאַרשטיין די אַלע, וועמען די פאַרעטער האָבן מיטגעשלעפּט מיט זיך, אַז די נאַציע וויל זייער בלוט ניט פאַרגיסן, נאָר זי וויל זיי אויפקלערן און צוריקבאַקומען זיי פאַרן פאַטערלאַנד". אין דער אַטמאָספער פון גרעסטן אומרו פון קאָנווענט ווערן די ווערטער אָנגענומען מיט אַפּלאָדיסמענטן. ווי וויכטיק זיינען די ווערטער נאָך היינט, בכדי צו באַגרייפן דעם מהות פון בירגער־קריג! ניט פאַרניכטן די קעגנער, נאָר אויפקלערן זיי און צוריקקרען דעם

*) „זיי האָבן געגלויבט אין טעראָר", זאָגט מישלע, „ווי אין אַ פּרינציפּ, זיי האָבן אים באַטראַכט, אַלס אַ אַבסאָליוטע נויטווענדיקייט פאַר דער רעטונג פון כלל, זיי האָבן געגלויבט, אַז אָרגאַניזירנדיק דעם טעראָר באַגרעניצן זיי אים. דאָס איז געווען אַ סתירה".

פּאַטערלאַנד — אין דעם באַשטייט זיין מהות אויך היינט. האָבן מיר דען ניט קיין רעכט נאָך דעם צו גלויבן דעם יוסטיץ-מיניסטער גאַראַ, וואָס האָט געשריבן וועגן דאַנטאָן פון יענע טעג:

„זיינע אויסברוכן זיינען נאָר צביעות. די אמת׳דיקע געפילן פון זיין האַרצן — דאָס זיינען די באַדערפניש און די ליבע צו מענטשליכקייט. ער האָט פון זיך געמאַכט אַ פאַרבאַר בכדי אָפּצוהיטן זיין גאַנצע פּאָפּולאַריטעט, און זיי פּאָפּוליאַריטעט איז אים נויטיק געווען אום אַף אַ קינצלעכן אופן אויסלערנען דאָס פאָלק צו האָבן אַכטונג פאַר בלוט".

מיר וועלן שפּעטער זעהן — פון אַזעלכע אידייען האָבן ניט געוואוסט ניט ראָבעספּיער, ניט סען-זשיוסט, און גאַנץ אַקעגנגעזעצט איז געווען זייער באַציאונג צום טעראָר און צו דער אַכטונג צו בלוט.

דער 31 מאַי — דער טאָג פון פאַרטרייבונג פון די זשיראָנדיסטן — איז געווען דער ווייטערדיקער אַנטשיידנדיקער טריט פון דער רעוואָליוציע. ער האָט פריי געמאַכט דעם וועג פאַר די טועך פון „באַרג". אָבער די שחיטה פון די זשיראַנדיסטישע דעפּוטאַטן האָט אונטערגעוואָרפן אַ סך נייע ברען-שטאָף אין דעם שוין פלאַקערדיקן האָליך-שייטער פון טעראָר. קוים האָט מען געלייגט אַ האַנט אַף די דעפּוטאַטן און פרייהייט-קעמפער איז שוין געוואָרן ניט מעגלעך איינהאַלטן די געפילן פון פאָלקס-נקמה פון אַ „אויסגוס". אָט דאָ, אַף דעם בולט׳ן פרשת-דרכים פון דער רעוואָליוציע האָט זיך אַרויסגעוויזן דער גאַנצער הילוק צווישן דער טאַקטיק פון דאַנטאָן און פון ראָבעספּיער. דאַנטאָן האָט זעהר גוט פאַרשטאַנען די שעדלעכקייט פון דער זשיראַנדיסטישער פּאָליטיק, און אַ חוץ דעם זיינען זייערע אָנפאַלן געווען שטענדיק געריכטעט קעגן אים. נאָר ער האָט געזוכט וועגן פאַר אַנ׳אויסגלייך מיט זיי. און בעת דאָס איז געוואָרן פאַר אים אומעגלעך, האָט ער געוואָלט נאָר איינצאַמען די זשיראַנדיסטן, ווי עס זאָגט לענאַ, אָבער ניט פאַרניכטן זיי. ער האָט געזוכט וועגן צו דעם, וואו נאָר דאָס איז געווען מעגלעך. בעת גאַראַ האָט פאָרגעלייגט אַז, לויטן ביישפּיל פון אַריסטיד, זאָלן די פירער פון ביידע פלאַנגען פון קאָנווענט אַוועקגיין אין אַ גלייכע צאָל, און אַז דורך דעם אָסטראַקיזם זאָל דער קאָנווענט ווערן באַרואיקט, איז דאַנטאָן דער ערשטער מסכים געווען מיט דעם פאָרשלאַג. טיף גערירט און מיט טרערן אין די אויגן האָט ער געזאָגט... איר זייט גערעכט, גאַראַ, איך גיי אין קאָנווענט פאָרצולייגן די אידעע, און זיך וועל איך פאָרשלאָגן דעם ערשטן אַלס אַ משכן אין באָרדאָ (דעפּאַרטאַמענט פון זשיראַנדע)". ראָבעספּיער האָט עס אָבער אָפּגעוואָרפן און עס איז פאָרגעקומען זייער פאַרטרייבונג. דאַנטאָן נעמט אַף זיך די פולע אחריות דערפאַר אין אייניקע טעג אַרום נאָך דער געשעהניש, דעם 13-טן יוני זאָגט ער אין זיינער אַ רעדע: בפני עם ועדה בין

איך מודיע, אָן די האַרמאַטן פון 31=טן מאַי, אַן דעם אויפשטאַנד וואָלטן די בוגדים געזיגט, זיי וואָלטן אונז דיקטירט געזעצן. טאָ זאָל זשע פאַלן אַף אונז דער פאַרברעכן פון דעם אויפשטאַנד. אָבער, באַזייטנדיק זיי פון דער השפעה אַף דער אַרבעט, האָט ער פונדעסטוועגן בשום אופן ניט געוואָלט זייער טויט. גאַראַ, וואָס האָט אים געזעהן דאַן, ווען ס'האָט זיך באַהאַנדלט די פראַגע וועגן איבערגעבן זיי צום געריכט, באַשרייבט די דראָזיקע באַצייכנטע סצענע: „איך בין געגאַנגען צו דאַנטאָנען... ער איז געווען קראַנק. קוים בין איך מיט אים געווען אַ פּאָר מינוט, ווי איך האָב געזעהן, אַז דער עיקר איז זיין קראַנקייט באַשטאַנען אין טיפן שמערץ און צער איבער דעם, וואָס עס האָט זיך געגרייט. איך וועל ניט בכּח זיין זיי צו ראַטעווען, זיינען געווען זיינע ערשטע ווערטער, און בעת ער האָט זיי אַרויסגערעט, זיינען געווען צעבראָכן אַלע כּחות פון דעם מענשן, ווען מע פּלעגט פאַרגלייכן מיט אַנ'אַטלעט, גרויסע טרערן האָבן גערונען איבער זיין פּנים". נאָך יונֹי האָט זיך שוין דאַנטאָן מער ניט באַטייליקט אין דעם קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפטלעכער רעטונג. דערפאַר איז אָבער דאָרטן געווען ראָבעספּיער. און דעם 31=טן אָקטאָבער האָט מען די זשיראָנדיסטן געטויטעט. לענאָ באַשרייבט, ווי דאַנטאָן, וואָס האָט יעמאָלט געוואוינט ביי זיך אין אַרסי, האָט שפּאַצירט און ווי עס איז צו אים עמיצער צוגעגאַנגען אויסרופנדיק: „אַ גוטע בשורה!" — „וואָס איז?" — האָט געפרעגט דאַנטאָן. — אָקאָרשט האָבן די זשיראָנדיסטן געלייגט די קעפּ אַפן עשאַפאָט.

— „און דאָס הייסט בא דיר אַ גוטע בשורה?" האָט אויסגערופן דאַנטאָן, און זיינע אויגן זיינען פול געוואָרן מיט טרערן.

— „ווי דען זשע? — זיינען זיי דען ניט געווען קיין פאַרשווערער?"

— „פאַרשווערער?" האָט געזאָגט דאַנטאָן: „דאָס זיינען מיר דאָך אַלע. פּונקט ווי זיי, זיינען מיר ווערט דעם טויט, און מיר וועלן, מן הסתם, קומען אַפן זעלביגן וועג".

אַ פאָרגעפיל פון אַ גרויסער נשמה! צי האָט ער אָבער דאַן געקאָנט פאָראויסזעהן, וועמעס האַנט וועט אים ברענגען דעם טויט?

פון דער צווייטער העלפט פון 93=טן יאָר אָן ביזן טאָג פון זיין טויט שטייט ראָבעספּיער אַף דער אַוואַנסצענע פון דער רעוואָליוציע. דאַנטאָן, וואָס איז אומצופרידן מיט איר גאַנג, גייט אָפּ פון דער דירעקטער אַרבעט. זיין מעכטיקע שטימע פון שכל, פון הזהרה און רחמנות צו מענטשן לאָזט זיך הערן נאָר דאַן, בעת ער טרעט אויף ווי דער געזעצגעבער.

ראָבעספּיער אַליין איז טעטיק און פאַסט באַשלוסן. און אין דעם מאָמענט איז כּדאַי זיך צו דערמאָנען, ווי פאַרשיידן עס איז געווען די אַנטוויקלונג פון

זייערע ביידענס רעוואָליוציאָנערע קאַריערן, פֿאַרשיידן אין צוויי פּרטים. דאַנטאָן האָט געשאַפֿן אין דער רעוואָליוציע באַם סאַמע אָנהויב איר, בעת איר גורל איז נאָך געווען אומבאַשטימט, בעת אַף איר אַרענע האָבן נאָך געקעמפֿט מער כּחות, ווי שפּעטער, בעת ס׳איז אויסגעקומען צום ערשטן מאָל צו ברעכן די געשיכטע. אין דעם זין איז ער געווען דער פּיאָנער פֿון דער רעוואָליוציע בכלל, פֿון דער רעוואָליוציע, וואָס האָט נאָך ניט אַנטפּלעקט אירע מעגלעכקייטן. ראָבעספּיער אָבער איז געוואָרן דער טוער פֿון דער שוין געמאַכטער רעוואָליוציע, פֿון דער רעוואָליוציע אין איר בליאונג־תּקופֿה. ער איז געווען ניט אַזוי איר דרייסטער אָנהייבער, ווי איר גליקלעכער יורש. און ווייטער — דאַנטאָן איז דורכגעגאַנגען דעם גאַנצן לייטער פֿון זיין רעוואָליוציאָנערער אַנטוויקלונג פֿון אונטן אָן, פֿון די פֿאָלקס־מאַסן גופֿא. ער איז געווען אונטער די ווענט פֿון באַסטיליע און ווערסאַל, ער איז געשטאַנען אַף די טרעפּ פֿון דער קאָמונע אין אירע פֿאַטאַלע טעג, ער האָט געהויבן זיין שטים פֿון די הויכן פֿון קאָנווענט; דערפֿאַר טאַקע איז דער „אַדוואָקאַט“ פֿון אַרסי געווען ענג אויפֿגעבונדן מיט די מאַסן, ער האָט געקאָנט וועגן זיך זאָגן: „לאָמיר זיין פֿאָלק“. ראָבעספּיער אָבער איז אין משך פֿון זיין גאַנצן לעבן געווען אַ טיפּישער טוער פֿון אויבן אַראָפּ, אַ טריבונע־רעדנער, אַ בן־בית פֿון פּאַרלאַמענט און קלוב, אַ געזעצגעבער. ניט פֿון פֿאָלק אַרויס און ניט מיט אים צוגלייך, נאָר צוליב דעם פֿאָלק און פֿון זיין טובֿה וועגן האָט געדרש׳נט און געאַרבעט אָט דער אַדוואָקאַט פֿון אַראַס. און דערפֿאַר טאַקע האָט געקאָנט אין אים געבוירן ווערן דער טייטלעכער אַווטאָריטאַריזם, דער פֿאַראַכטנדיקער שטאָלץ, וואָס האָבן זיך אַזוי בולט אַרויסגעוויזן פֿון דער צווייטער העלפֿט פֿון 93־טן יאָר, נאָך דער פֿאַטאַלער זעלבסטדערווייטערונג פֿון דאַנטאָנען. מיט דעם דאָזיקן צווייטן מאָמענט איז פֿאַרבונדן אויך אַן אַנדער אונטערשייד אין זייער אַרבעט. אין ערשטן פּלאַן איז באַ דאַנטאָנען די טאַט, דער דראַנג, די אָנשטרענגונג פֿון רצון. באַ ראָבעספּיערן איז קדם כּל — דאָס וואָרט, די רעדע, די דרשה. און דעריבער איז דאַנטאָן אַלעמאָל באַגייסטערנדיק, צוציענדיק, פֿלאַקערדיק. זיינע רעדעס ווערן געבוירן אין דעם עצם־געשעעניש און תּיכּף רופֿן זיי נאָך זיך אַרויס אַ נייע געשעעניש. זיין וואָרט — דאָס איז באַליכטענדיקער און צינדנדיקער בליץ, וואָס ווערט אין דונער געבאָרן און ברענגט דעם דונער נאָך זיך. ראָבעספּיער אָבער איז טרוקן, לאַנגווייליק, נודנע; זיינע רעדעס קאָנצענטרירן אין זיך די געשעענישן. מיט זיינע ווערטער און אינטאָנאַציעס דערווייזט ער, ער באַדרויט, אינטריגירט, ממית׳ט. אויב ראָבעספּיער ווירקט אַף די רעוואָליוציע מער מיטן וואָרט, ברענגט אָבער דאַנטאָן אַריין אין דער רעוואָליוציע זיין פֿרעדיגט פֿון טאַט.

אַ סך טעמעס זיינען אין קאָנווענט געווען, און וועגן אַלע האָט ראָבעספּיער

גערעדט. נאָר אַף זיי אַלעמען איז באַ אים און ביי זיינע אַנשי־שלום געלעגן ווי אַ שטיינערנער דעקמאַנטל נאָר איין אידעע־פיקס: די אידעע פון *טעראָר*, אַלס שטענדיקן רעגירונגס־געווער, אַלס סיסטעם פון השפעה אַף מענטשן. ניט ווי אַ בייזע נויטווענדיקייט, וואָס זוכט איר באַשריינקונג, ווי באַ דאַנטאָנען, נאָר ווי אַ געוואונשענע סיסטעם, וואָס ווייס ניט קיין גרעניצן — אַזוי ווערט פאַרשטאַנען דער טעראָר און אַלע רעדעס, אַרטיקלעך און פאַרטראָגן פון ראָבעספיערן. פון אים וועט איר ניט הערן, אַז די גיליאָטין איז ניט קיין גוטס, אַז ס'איז נאָך פאַראַן אַ גיליאָטין פון געזעלשאַפטלעכער מיינונג, און אַז מע דאַרף דאָס פאָלק ראַטעווען פון זיך אַליין, פון זיין אייגענעם גרימצאָרן. ער וויל זיין שרעקלעך ניט בכדי צו ראַטעווען דאָס פאָלק פון דעם חוב פון אכזריות, — ווי עס פלעגט זאָגן דאַנטאָן, — נאָר אומאָפּהענגיק פון דעם, צי וויל עס דאָס פאָלק, צי ניט, וויל ער עס, אפשר פאַרן פאָלק אַליין. מיט'ן טעראָר וויל ער פון ס'ניי דערציען די מענטשן, איינפלאַנצן אין זיי די *גוטע מדות*.

מיר וועלן דאָ ניט גיין ברענגען אַלע רעדעס פון ראָבעספיערן און פון זיין נושא־כלים סען־זשיוסט, רעדעס, וואָס זיינען אָנגעזאַפּט מיט בלוט פון אַ סך אַ סך טויזנטער. עס זיינען גענוג נאָר אייניגע ווערטער. אין סוף פון 93־טן יאָר זאָגט ראָבעספיער אין זיין פראָגראַם־רעדע: „דער פרינציפּ פון אַ דעמאָקראַטישער רעגירונג זיינען די *גוטע מדות*, און ביז זיי וועלן זיך ניט פאַרפעסטיקן איז איר געווער — דער טעראָר". קעגן די דאַנטאָניסטן פלעגט ער שפּעטער זאָגן: „זיי האָבן צו ווייניק גוטע מדות, אום צו קענען זיין גרויזאַם, דערפאַר וואַרפן זיי אָפּ די מיטלען וואָס זיינען נויטיק בכדי זיי איינצופלאַנצן". און כסדר חוזר'ט זיך איבער אין די רעדעס פון דעם פאַנאַטיקער די צינישע צונויפפלעכטונג פון ווערטער וועגן אינערלעכער דערציאונג פון מענטשן און וועגן דער בלוטיקער באַווירקונג פון אויסנווייניק. „ראָבעספיער איז געווען איבערצייגט, אַז פונקט אַזוי ווי די אמונה, קען אויך דער טעראָר עוקר הרים זיין, און אַז ער וועט זיין בכח אַזוי ווייט איבערצואַנדערשן דעם גייסטיקן צושטאַנד פון דער פראַנצויזישער געזעלשאַפט, אַז ניט נאָר די רעפּובליק נאָר אויך דער ראָבעספיעריזם זאָלן אין איר מער קיין קעגנער ניט געפינען". אין אַזאַ „אידייאישער" ריכטונג פלעגט באַאַרבעט ווערן דער קאָנווענט, דער יאַקאָבינישער קלוב, דאָס גאַנצע לאַנד. דאַנטאָנס אָפּגאַנג האָט דערלייכטערט די פאַרווירקלעכונג פון די דאָזיקע אידעען פון בלוטיקער צדקות. „די גיליאָטינע, זאָגט דער לעצטער היסטאָריקער פון דאַנטאָן, מאַדלען, האָט נאָך ניט פונקציאָנירט. איר מעסער האָט זיך געהאַלטן ממש אַף אַ פעדימל, נאָר דאַנטאָנס קאָמיטעט האָט דעם פעדימל ניט אָפּגעריסן. מע וועט אים אָפּרייסן אַפן צווייטן טאָג נאָך דער מפּלה פון דעם טריבון". די ציפערן וועלן אונז דערווייזן, אַף ווי ווייט ריכטיק עס איז די באַמערקונג. קיין זאַך

קען נ י ט מ כ פ ר ז י י ן די זינד פון דאַנטאָן, דאָס, וואָס ער איז דאַן אַוועק פון אַקטיווע מעשים, וואָס ער האָט דערלאָזן, עס זאָל געבילדעט ווערן אַזאַ קאָמיטעט פון געזעלשאַפטליכער רעטונג, וואָס זאָל ווערן „ראָבעספּיערס מיניסטעריום“.

אין אַווגוסט 1793 שטייט אויף ווי אין פאָריגן יאָר אַ מורא׳דיקע סכנה פאַר דער רעוואָליוציע. יעמאָלט איז די סכנה באַשטאַנען אין דער פלוצימדיקייט פון ערשטן אויסברוך פון אויסערליכן קריג און פון אינערלעכע פאַרשוועורונגען. אַצינד איז זי באַשטאַנען אין דעם פ אַ ר נ ע ם פון די זעלביקע פלאָגן. אין לאַנד גופא האָט זיך אָנגעפאַנגען דער בירגער-קריג, וואָס איז אָנגעצונדן געוואָרן דורך די פאַרטריבענע זשיראָנדיסטן. עס האָבן זיך אָפּגעטיילט די שטעט ליאָן, באָרדאָ, מאַרסעל, ניט ווייניקער ווי אין 63 דעפּאַרטאַמענטס פון 80 זיינען פאָרגעקומען אויפשטאַנדן. טולאָן האָט מען אָפּגעגעבן די ענגלענדער, די פיינדליכע קאָאַליציע האָט זיך ווידער אַמאָל באַוועגט אין לאַנד. עס האָט געהערשט אַ שווערער ווירטשאַפטלעכער מצב און הונגער, די פאַריזער סעקציעס און די קאָמונע פאָדערן אַנטשלאָסנקייט און טעראָר. און ווידער אַ מאָל, ווי פאַר אַ יאָרן, לייגט דאַנטאָן פאָר אַ רייע שטרענגע פאָרשלאַגן, וואָס ווערן פאַרקערפּערט אין דעקרעטן. נאָך מער — ער אַליין האָט אפשר באַנוצט אין קאָנווענט דאָס וואָרט ט ע ר אָ ר און האָט אים אַף אַזאַ אופן צוגעגעבן אַ אָפיציעלן כאַראַקטער. בעת עס זיינען אין קאָנווענט געקומען דעם 12-טן אַווגוסט דעפּוטאַטן פון די אונטערשטע וואַל-קרייזן מיט דער פאָדערונג עס זאָלן אַרעסטירט ווערן אַלע פאַרדעכטיקע פּערזאָנען, האָט דאַנטאָן אויסגעשריען: „די דעפּוטאַטן פון די וואַל-קרייזן קומען צו אונז בכדי אָנצוהויבן דעם ט ע ר אָ ר קעגן די אינערליכע שונאים. לאָמיר באַפרידיקן זייער ווונטש. זאָל ניט געשאַנעוועט ווערן ניט איין בוגד!“ אין סעפּטעמבער גייט דורך מיט׳ן אָנטייל פון דאַנטאָנען דער געזעץ וועגן די פאַרדעכטיקע און וועגן נייע רעכט פון טריבונאַל. און ווי זשע זאָלן מיר זיך דאָ ניט דערמאָנען אָן די ווערטער פון גאַראַ וועגן אים, וועגן זיין שטרעבונג איינצוואָרצלען אַכטונג פאַר בלוט, אויך אין דערזעלבער רעדע פון 12-טן אַווגוסט זאָגט ער אויך פאָלגענדעס. „ובכן, פאָדער איך, עס זאָלן אַרעסטירט ווערן אַלע ב א מ ת ׳ ן פאַרדעכטיקע פּערזאָנען. זאָל אָבער דער מיטל דורכגעפירט ווערן מיט מער פאַרשטאַנד, ווי פריער, בעת מען פלעגט אנשטאט גרויסע פאַרברעכער און אמת׳ע פאַרשווערער אַרעסטירן נאָר אומבאַדייטנדיקע מענטשן!“ בעת איבער זיין רעוואָליוציאָנערן פאָטערלאַנד זאַמלען זיך אָן שווערע וואָלקנס, וויל ער זעהן דעם צאָרנדיקן א י מ פ ע ט פון פאָלק, דעם ליידנשאַפטלעכן פ אַ ר אָ ק ס י ז ם פון דער נאַציע, וואָס שליידערט פון זיך אַראָפּ א י ן אַ ר ג ע די אויסערלעכע געוואַלט. נאָר מיט דער גאַנ=

צער אויפמערקזאַמקייט היט ער אָפּ, אַז אין דעם צאָרנדיקן פייער זאָל ניט פאַרברענט ווערן מער, ווי ס'איז נויטיק, אַז ניט אַף איין מאָמענט זאָל ניט פאַרשווינדן די „אַכטונג פאַר בלוט“ און מענטשלעכער פרייהייט, אַז דער אימפּעט זאָל ניט ווערן פאַרהאַרטעוועט אין אַ ס י ס ט ע ם. באַ אים איז די סכנה פאַר דער רעוואָליוציע אַ א ו י ס נ אַ ם, וואָס דערלאָזט טעראָר; באַ ראָבעספּיערן אָבער איז עס אַ געלונגענער ת י ר ו ץ דעם טעראָר אָפּצוהיטן.

נאָר אין גיכן איז שוין דאַנטאָן ניטאָ אין פּאַריז, ער האָט זיך אַליין באַזייטיקט פון דער אַרבעט, זיין השפּעה פילט זיך ניט. כל זמן ער איז אין אַרסיפירט ראָבעספּיער דורך זיינס, און נאָך ווי!

גראַד אין אָקטאָבער און נאָוועמבער 1793, בעת דער קראַנקהייט און דער אָפּוועזנהייט פון דאַנטאָן הויבט זיך אָן די בלוטיקסטע תקופה פון דער רעוואָליוציע.

„אין אייניקע געציילטע וואָכן זיינען געפאַלן מער קעפּ, ווי אין משך פון דער גאַנצער צייט (איבער אַ יאָר), ווי עס האָט אונטער פאַרשיידענע פאָרמען עקזיסטירט דער טריבונאַל. פון 17 אַווגוסט 92 ביז'ן 2-טן אָקטאָבער 93 ד. ה. אין משך פון 14 חדשים זיינען פאָרגעקומען 90 מיתות. פון 2-טן אָקטאָבער ביז'ן 30-טן נאָוועמבער, אין קאַרגע צוויי חדשים — 102. און פון אָקטאָבער 93 ביז אַפּריל 94, בעת ראָבעספּיער האָט אַליין מער פאַרנומען די מאַכט איבער'ן לאַנד, נאָר בעת דאַנטאָן האָט נאָך געלעבט, דערגייט זייער צאָל ביז 462. מיר וועלן שפּעטער ברענגען די ציפערן פון דער צייט נאָכ'ן טויט פון די דאַנטאָניסטן, נאָר שוין איצט זעהן מיר ווי עס פּאָכעט זיך פונאַנדער דער שניידמעסער אין די הענט פון דעם יושר'דיקן טעראָר. די רעוואָליוציע האָט אָנגעהויבן סיסטעמאַטיש איינצוזינקען אין ים פון אימה. אין פּאַריז זיינען שוין דער'הרג'עט די קעניגין, די פירער פון זשיראָנדע, באַליאי, באַרנאַוו, די גענערעלער. גאַנץ פּאַריז איז אָנגעהויכט מיט בלוט. אין פּראָווינץ זיינען קיינע שום גרעניצן ניטאָ פאַר'ן ווילקיר פון טעראָר. עס רייסן אויף די הימלען עקלהאַפטע מאַסן-שחיטות אין ליאָן און באָרדאָ, מאַסן-דערטרענקונגען אין נאַנט, גרויזאַמקייטן אין וואַנדייע.

אויב דאַנטאָן האָט אַפילו גערעכנט, אַז ס'איז פאַראַן אַ נויטווענדיקייט אין טעראָר, איז עס בכל אופן ניט אין אַזאַ פאָרנעם, אַ ז ו י נ ס האָט ער גאָר בדעה ניט געהאַט אין זיינע דעקרעטן. נאָך מער: פּאַריז הויבט אָן זיגן, די אויסערלעכע שונאים זיינען אָפּגעשטופּט, דער פלאַקער פון בירגער-קריג ווערט שוואַכער און סטעלעט זיך שוין איבער דער ערד — מוז שוין די האַרטקייט פון דער רעוואָליוציאָנערער מאַכט ווערן שוואַכער, ס'איז צייט אָנהויבן קלערן וועגן דער ליקווידאַציע פון טעראָר. אין נאָוועמבער 93 קערט זיך דאַנטאָן צוריק פון אַרסי קיין פּאַריז. זיין קוק אַפן ווייטערדיקן גאַנג פון דער רעוואָליוציע איז זעהר קלאָר. דיובאַסט פאָרמולירט אים אַזוי: „דאַנטאָן האָט גערעכנט, אַז נאָכ'ן נצחון

ביי וואַטיני האָט זיך דאָס לאַנד שוין מער ניט געניטיקט אין אויסערגעוויינלעכע רעטונג־מיטלען, צום סוף יאָר זיינען זיי שוין געוואָרן לחלוטין איבעריק. ס'איז אָנגעקומען די צייט, ווען מען'ט שוין געדאַרפט בהדרגה ווידער קומען צו אַ נאָרמאַלן רעזשים, אויפשטעלן די אָרדנונג אין דער רעגירונג, אומקערן דעם קאָנוועגט זיין פרייהייט און מעכטיקייט".

במסורת איז אונז איבערגעגעבן געוואָרן איין סצענע פון דער דאָזיקער תקופה אין זיין לעבן. צי זי איז ריכטיק, צו ניט — גיט זי אונז זיין בילד איינגאַנצן. „איינמאָל פאַרנאַכט איז ער צוזאַמען מיט דעמולען אומגעגאַנגען שווייגנדיק און פאַרטרוימט איבער די ברעגעס פון סענאַ. די זון האָט פאַרגייענדיק באַפאַרבן דאָס וואַסער פון טייך מיט פלאַמענדיקע שטראַלן. מיט אַמאָל האָט דאַנטאָן אויסגעשטרעקט זיין האַנט און, ווייזנדיק דעמולענען אַף דער פורפור־שקיעה, האָט ער געזאָגט מיט טרערן אין די אויגן: „קוק זיך איין, קיין זאַך ניט אַחוץ בלוט, סענאַ פליסט מיט בלוט, אַזוי פיל פאַרגיסט מען איר. נעם זיך ווידער צו דיין פען, שרייב און פאָדער, *מע זאָל זיין באַרמהערציק*. איך וויל דיר שטיצן".

דעמולען הייבט אָן אַרויסגעבן זיין זשורנאַל „דער אַלטער קאָרדעליער" און דאַנטאָן טרעט אַריין אין קאַמף קעגן די אויסוואוקסן פון טעראָר אין „די טיפעניש פון קאָנוועגט".

דער זעלביקער דיובאָסט שרייבט: „געוויסע היסטאָריקער, וואָס האַלטן די אויסערליכע אַרויסטרעטונגען פון אַ פּאָליטישן טוער פאַר זיין עיקר־אַרבעט, שילדערן דאַנטאָנען פאַר דער צייט פון נאָוועמבער 93 זינט ער איז צוריקגעקומען קיין פאַריז ביז זיין טויט אין אַפּריל 1794, ווי אַ פּאַסיוון, דערשלאָגענעם מענטשן... אין דער אמת'ן אָבער האָט ער אין די טיפענישן פון קאָנוועגט געאַרבעט איבער דער פאַראייניקונג פון די פּאַרטייען, ניט אַריינמישנדיק זיך אין די פערזענלעכע רייסענישן, וואָס האָבן זיך דאַן פאַרשטאַרקט"... אָבער ניט נאָר אין די טיפענישן, נאָר אויך פון דער טריבונע פון קאָנוועגט האָט ער געפירט זיין ליניע, ניט איינמאָל גייענדיק אַף הנחות אין זיינע רעדעס, צופּאַסנדיק זיך דערביי צו די תנאים פון מאָמענט. ער פלעגט זאָגן אין זיינע רעדעס: „די ענערגיע שאַפט רעפּובליקן; חכמה און שלום־זוכעניש מאַכט זיי אומשטערבליך". אַ סך זאָגט אין דעם פרט זיין רעדע דעם 26־טן נאָוועמבער. „מיט רעכט וויל דאָס פאָלק, אַז דער טעראָר זאָל שטיין אַפן סדר־היום. עס וויל אָבער, אַז דער טעראָר זאָל ווערן געווענדעט צו זיין אמת'דיקן ציל — קעגן די אַריסטאָקראַטן, עגאָיסטן, בוגדים, פאַרשווערער, קעגן פריינד פון אויסלענדישע שונאים. דאָס פאָלק וויל ניט האַלטן אין שרעק דעם, וואָס איז פון נאַטור ניט באַגאַבט מיט אַ סך *רעוואָלוציאָנערער ענערגיע*, נאָר וואָס דינט צו זיין

פֿאָטערלאַנד מיט אַלע זײַנע כּחות, ווי שוואַך זיי זאָלן ניט זײַן, נײַן — דאָס פֿאָלק וויל עס ניט!". „דאָס פֿאָלק וויל פֿון אונדז", האָט ער אין דער זעלביקער רעדע געזאָגט, „מיר זאָלן אים לאָזן געניסן פֿון די פּרוכט פֿון אונדזער קאָנסטיטוציע". וואָס קען זײַן קלאָרער פֿון דער דאָזיקער רעדע? איר קלאָרער צו מאַכן, וועלן מיר דאָ ברענגען דעם דיאַלאָג, וואָס איז נאָך איר פֿאָרגעקומען. אין זײַן ענטפֿער אַף איר, האָט דער דעפּוטאַט פֿאַיאָ געזאָגט: „דאַנטאָן האָט גערעדט וועגן באַרמהערציקייט; ער האָט געוואָלט אײַנשטעלן אַ מסוכּנדיקע פֿאַר דעם מאָמענט גראַדאַציע פֿון אונדזערע שונאים. איך האַלט אָבער, אַז איטלעכער, ווער ס'האָט קיין זאַך ניט געטאָן פֿאַר דער פֿרײַהייט אָדער האָט געטאָן ניט אַלץ, וואָס ער האָט געקאָנט, דאַרף פֿאַררעכנט ווערן צווישן אירע שונאים". אַף דעם האָט דאַנטאָן געזאָגט: „איך וויל, דער טעראָר זאָל שטיין אַפֿן סדר־היום, איך וויל שטאַרקע שטראָפֿן, נאָך גרויזאַמערע שטראָפֿן פֿאַר די שונאים פֿון פֿרײַהייט. איך וויל אָבער די שטראָפֿן זאָלן טרעפֿן נאָר זיי אַליין". ווי כאַראַקטעריסטיש איז דער דיאַלאָג! — מיר וועלן זיך אָן אים שפּעטער דערמאָנען.

עס האָט זיך אָנגעהויבן דאָס 1794 יאָר. אָן אויפֿהער טוט דאַנטאָן ווײַטער זײַן זאַך. יאָ, רעכנט ער. „מע האָט באַדאַרפֿט זײַן אומבאַרמהערציק, בעת דער רעפּובליק האָט באַדרויט אַ סכּנה. „אָבער — זאָגט ער דעם 24־טן יאַנואַר: „צי דען וואַרפֿט די רעפּובליק (איצט) ניט אַרויף קיין פּחד אַף אַלע אירע שונאים? צי דען באַזיגט זי ניט און טריאומפֿירט ניט אַצינד? מע דאַרף אויסנוצן דעם מאָמענט, בכדי צו פֿאַרבעסערן די טעות'ן און אויסמײַדן זיי אַף להבא". און די זעלבע אידעע האָט ער פֿאַרפֿאָלגט, בעת ער האָט דעם 27־טן פֿעוראַל געפֿאָדערט, אַז די רעוואָלוציאָנערע קאָמיטעטן זאָלן אויסגערייניקט ווערן פֿון אַלע „כלומרשטע פּאַטריאָטן אין רויטע היטלעך", מיט וועלכע זיי זײַנען פֿול געווען. אָט וואָס ער זאָגט בנוגע צום קריג מיט וואַנדעע: „לייענט די זכרונות פֿון פֿיליפּאָ. זיי וועלן אײַך אויסלערנען, ווי אַזוי צו מאַכן אַ סוף מיט'ן וואַנדייאישן קריג, וועלכן איר האָט פֿאַראײַביקט, בכדי אײַנצוהאַלטן אַ דאַנק אים די מאַכט אין די הענט". דאָס זײַנען ערנסטע ווערטער, און אַזוי גלאַט אין דער וועלט וואָלט זיך דאַנטאָן מיט זיי ניט אַרומגעוואָרפֿן. ווײַל מיר ווייסן דאָך ווי ערנסט האָט ער זיך באַצויגן צו דער אונטערדריקונג פֿון דער באַוועגונג אין וואַנדייע, וואָס פֿאַר אַ שנאה ער האָט געטראָגן צום מאָנאַרכיסטישן שלאַנג, וואָס איז געקראָכן איבער איר ערד, מיט וואָס פֿאַר אַ אומגעהויערער ענערגיע ער האָט זיך באַמיט אַרויסצורײַסן בײַ איר די גיפֿטיקע צײַן. נאָר ער איז אויסגעהאַלטן און קאָנסעקווענט, בעת ער זעהט אײַן דעם גאַנצן בייז פֿון דער „פֿאַראײַביקונג" פֿון קאַמף קעגן וואַנדייע. ווײַל אויך אין זײַן רעדע פֿון 8 מאַי 1793 בײַ דער

באַהאַנדלונג פון דער פראַגע וועגן שיקן חיל קיין וואַנדייע האָט ער צוגלייך מיט האַרבע מיטלען און מאַטן געפאָדערט „פאָליטישע מיטלען“, באַוויזן, אַז „די נאַציע וויל ניט קיין שפיכת־דמים“. און בעת דער ד אָ ז י ק ע ר פאָלקס־רצון איז דערטרונקען געוואָרן אין בלוט פון וואַנדייאישן טעראָר, האָט זיך געלאָזט הערן זיין ערלעכע שטימע. ער האָט געזאָגט דעם 2־טן פעוראַל: „אויב דאַן ווען מע האָט געדאַרפט עלעקטריזירט זיין ביזן לעצטן גראַד בכדי צו באַוועגן און צו שטיצן די רעוואָליוציע, ווען מע האָט געדאַרפט אין פייער און ברען איבערטרעטן איבער אַלץ, וואָס די געשיכטע דערציילט פון אַלע פעלקער אין דער וועלט, אויב דאַן וואָלט איך כאָטש אַף איין רגע באַמערקט אַ שוואַכקייט אפילו בנוגע צו די פאַטריאָטן, — וואָלט איך געזאָגט: אונזער ענערגיע פאַלט, אונזער פייער ווערט אויסגעלאָשן“... מיר נעמען אָן די ווערטער מיט פולן גלויבן, ווייל מיר האָבן געזעהן דאַנטאָנען אין אַזעלכע מינוטן. איצט איז דאָך אָבער אַן אַנדער צייט! „איצט — זאָגט ער ווייטער מיט דער זעלבער אַנט־שלאָסנהייט, ווי פריער, — איצט דאַרף דער קאָנווענט זיך גוט באַציען צו די, וואָס האָבן געקעמפט פאַר דער פרייהייט. גרייט זיך צו דעם, איר זאָלט מער ווי ווען ניט איז פריער זיין גערעכטיק בנוגע צו די אַלטע שונאים, און עס זאָל אייך זיין שווער צו באַשולדיקן אייערע אַלטע פריינד“. עס איז ניט שווער צו זעהן דעם חילוק צווישן די לעצטע רעדעס פון דאַנטאָן און די ערשטע, יעמאָלט בעת ער האָט אָנגעפירט מיט דער פאָליטיק פון רעפרעסיעס. און אויב פריער, פאַר־לייגנדיק האַרבע געזעצן, האָט ער נאָר געשטרעבט זיי ווייך צו מאַכן, איז ער אָבער איצט שוין פאָליטיש געווען מטעים עפעס גאָר אַנדערש: צ ו ל אָ ז נ ד י ק נאָך דעם טעראָר האָט ער שוין געפאָדערט זיין אָפשאַפונג.

דאַנטאָן איז ניט איינזאַם אין זיין אַרבעט; מיט דער פיינערער פעדער פון דעמולען (לאָמיר זיך דערמאָנען די סצענע ביים טייך) אַנטוויקלט ער די אייגענע געדאַנקען אין די אַרטיקלען פון „אַלטן קאָרדיליער“. אין דעצעמבער 1793 דערשיינט זיין פירטער שטורמדיקער נומער, וואָס זאָגט אַרויס כמעט אַלץ ביזן סוף. „וואו איז סוף־סוף אַהינגעקומען די פרייהייט, וואָס איז פראָקלאַמירט גע־וואָרן דורך דער רעוואָליוציע“, פרעגט ער מיט אַ אומגעהויערן קראַפט: „מע רעכנט אפנים, אַז פונקט ווי די קינד, קען די פרייהייט רייף ווערן נאָר דורכ־גייענדיק דורך געוויין און טרערן, דאָס איז ניט ריכטיק... פרייהייט ווייס ניט פון אַלטקייט און שלאַפקייט, און קען ניט קיין קינדהייט, זי האָט נאָר איין עלטער — דעם עלטער פון כח און פעסטקייט... פרייהייט — דאָס איז גליק, דאָס איז שכל, גלייכהייט, יושר, דאָס איז די דעקלאַראַציע פון מענשלעכע רעכט, דאָס איז אייער דערהויבענע קאָנסטיטוציע! איר ווילט איך זאָל איר אָנערקענען, איך זאָל פאַלן צו אירע פיס, מקריב זיין זיך פאַר איר? צ ו ע פ נ ט ז ש ע ד י

טורמעס, באַפרייט די 200 טויזנט בירגער, וואָס איר רופט זיי פאַרדעכטיקע: ווייל אין דער דעקלאַראַציע פון מענטשלעכע רעכט איז ניטאָ ניט איין וואָרט וועגן הייזער פאַר פאַרדעכטיקע און ס׳רעדט זיך נאָר וועגן אַרעסט־הייזער. און מיינט ניט, רופט ער אויס, אַז אַזאַ שריט וואָלט, חלילה, געשאַדט דער רעפובליק! דאָס וואָלט געווען דער רעוואָלוציאָניזירטער פון אַלע מיטלען, וואָס איר האָט ווען ניט איז געהאַט דורכגעפירט. איר ווילט פאַרניכטן אייערע שונאים מיט דער גיליאָטינע? צי קען מען זיך אָבער פאָרשטעלן אַ גרעסערע נאַרישקייט ווי דאָס? צי זייט איר בכח אַרויפפירן אַפן עשאַפאָט כאָטש איין מענטשן, ניט שאַפנדיק זיך מיט דעם קיין נייע 10 שונאים פון זיינע קרובים און פריינד?“

וואָס וויל אייגנטליך דעמולען — דאַנטאָן? ער פאָדערט ניט קיין אַמנעסטיע, ווייל ער פאַרשטייט, אַז „אַ בלינדע און אַלגעמיינע רחמנות וואָלט געווען קאָנטר־רעוואָלוציע“. ער פאָדערט אָבער, עס זאָל געשאַפן ווערן אַ קאָמיטעט פון באַרמהערציקייט, און פאַר אים געפינט אונזער דאָפלטער שרייבער שטאַרקע ווערטער. „מיר דאַכט זיך, אַז דער קאָמיטעט איז אַ גרויסע אידעע, וואָס איז ווערט דעם פראַנצויזישן פאָלק, און וואָס וועט פאַרמעקן אַ סך טעות׳ן פון זיין זכרון, ווייל ער וועט אָפמעקן די צייט אַליין, אין וועלכער זיי זיינען אָפגעטאָן געוואָרן און וועט עפנען מיט זיך אַ נייע תקופה. און וואָס פאַר אַ פאַטריאָט וואָלט זיך ניט געפילט טיף דערשיטערט הערנדיק דאָס וואָרט קאָמיטעט פון „באַרמהערציקייט“? ווייל דער פאַטריאָטיזם — דאָס איז די פולקייט פון אַלע גוטע מדות, און קען ניט עקזיסטירן, וואו ס׳איז ניטאָ קיין ליבע צום מענטשן און וואו ס׳הערשט אַ נשמה אַ טרוקענע, וואָס איז אויסגעטרוקנט פון עגאָיזם“. וועמען זיינען פונע די דאָזיקע ווערטער וועגן טרוקענע און אויסגעטרוקנטע נשמות, אויב ניט דעם זעלבן ראָבעספיער? און פונדעסטוועגן ווענדעט זיך דעמולען אין זעלביקן אַרטיקל דווקא צו אים מיט אַ פאַטעטישער ווענדונג: „אָ, טייערער ראָבעספיער! צו דיר קום איך מיט מיין וואָרט... דערמאָן זיך, אַז ליבע איז שטאַרקער און לעבט לענגער, ווי שרעק, אַז די מעשים פון באַרמהערציקייט זיינען אַ לייטער, אַף וועלכן די מיטגלידער פון קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפטליכער רעטונג האָבן זיך דערהויבן ביז צום הימל, נאָר קיין מאָל גייט מען אַהין ניט אַרויף אַף שטאַפלעך, וואָס זיינע באַגאָסן מיט בלוט. אין אַ גרויסער מאָס האָסטו זיך שוין דערנענטערט צו דעם געדאַנק, צוטראַכטענדיק דעם מיטל, וואָס איז היינט דעקרעטירט לויט דיין איניציאַטיוו... אמת, דו האָסט געהאַט אייגנטליך פאָרגעלייגט אַ קאָמיטעט פון גערעכטיקייט. פאַר וואָס זאָל מען אָבער האַלטן באַרמהערציקייט פאַר אַ חטא אין דער רעפובליק?“

און טאַקע באמת'ן, אין זעלבן טאָג (20 דעצעמבר) בעת צום באַריער פון קאָנווענט איז געקומען אַ המון פרויען מיט אַ פאָדערונג צו באַפרייען זייערע קרובים, האָט ראָבעספּיער דורכגעפירט אַ דעקרעט מכח גרינדן אַ קאָמיסיע, וואָס ווערט געוויילט דורך ביידע טעראָריסטישע קאָמיטעטן, און האָט דעם צוועק „צו זאַמלען מאַטעריאַלן וועגן ניט גערעכטיק אַרעסטירטע און צוצושטעלן צו די קאָמיטעטן די רעזולטאַטן פון אירע אויספאָרשונגען". און לשם דער „גערעכטיקייט" האָבן די מיטגלידער פון דער דערמאָנטער קאָמיסיע געזאָלט בלייבן אומבאַוואוסט פאַר דער באַפעלקערונג. צי איז דען ניט קלאָר אַז דאָ איז לחלוטין ניט געווען קיין שום ערנסטע החלטה אָפּצושאַפן דעם טעראָר, און אַז מיר האָבן דאָ צו טאָן נאָר מיט אַ נייעם מין פּאָליטישער סטראַטעגיע? צו שטאַרק איז שוין געוואָרן די פאָדערונג נאָך באַרמהערציקייט, און אין אַ פּאַסיקן מאָמענט האָט ראָבעספּיער פּרובירט אויך איר אויסצונוצן. ס'איז קיין חידוש ניט, אַז די זעלביקע „קאָמיסיע" איז אין אַ טאָג אַרום בטל געוואָרן, און די דירעקטע פראַגע, וואָס איז געשטעלט געוואָרן דורך דאַנטאָן און דעמולען, האָט באַקומען איר תשובה אַן אַנדער מאָל און אין אַ פול בולטערער פאָרם. אין אַ באַזונדער מאַניפעסט (26 פעווראַל) וואָס איז צונויפגעשטעלט געוואָרן דורך סען-זשיוסט און באַאיינפלוסט געוואָרן דורך ראָבעספּיערן, האָט דער קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפטלעכער רעטונג דערקלערט אַ אָפענעם קאַמף סיי קעגן די העבערטיסטן, סיי קעגן די *דאַנטאָניסטן*. ריידנדיק וועגן די לעצטע, און מיינענדיק דערביי דאַנטאָנען, האָט סען-זשיוסט געזאָגט: „בלי שום ספק, איז צווישן די פאַרטיידיקער פון באַרמהערציקייט פאַראַן עמיצער, וואָס טראָגט אין האַרצן דעם וואונטש צווינגען אונז צו גיין אַף *צוריק*... דער ערשטער געזעץ פון אַלע — דאָס איז די אָפּהיטונג פון דער רעפובליק. אין פראַנקרייך איז פאַראַן אַ סעקטע, וואָס שפּילט אַף אַלע סטרונעס... אויב איר רעדט וועגן טעראָר — וועט זי רעדן וועגן באַרמהערציקייט; וועט איר ווערן באַרמהערציק — דאַן וועט זי פאַר אייך זינגען שבחים דעם טעראָר. זי וויל זיין גליקלעך און האָבן פאַרגניגן... ס'זעט אויס פונקט ווי איטלעכער פון זיי וואָלט געזאָגט צו זיך אַליין אונטער דער השפעה פון זיין געוויסן און פון די אייזערנע געזעצן: *מיר האָבן צו ווייניק גוטע מדות צו קענען זיין אַזוי שרעקלעך*. איך האָב ניט קיין מוט צו זאָגן אייך אַז איך בין זינדיק, דערפאַר איז מיר גלייכער אייך צו זאָגן: „איר זייט אומרחמנותדיק".

אַ כאַראַקטעריסטישע רעדע! אויב דעמולען איז — די פלאַמענדיקע און זאָרגלאָזע צונג פון דאַנטאָנען, איז סען-זשיוסט — דער קאַלטער, טרוקענער שופר פון ראָבעספּיערן. מיט דעם דאָקומענט דערקלערט ראָבעספּיער דאַנטאָ-

נען אַנ'אָפּענעם קריג. ביז איצט איז זייער מחלוקת באַשטאַנען נאָר אין חלוקי־דעות וועגן מעטאָדן פון אַרבעט אין די ראַמען און אַפן באָדן פון דער רעוואָליוציע. דער דאָקומענט באַמיט זיך שוין אָבער אויסצוטייטשן דאַנטאָנס פּאָליטיק ווי אַ פּרוב „צו גיין אַף צוריק“. דאַנטאָן ווערט שוין געשילדערט ווי אַ בירגער מיט אַ פּנים, ווי אַ קאָנטר־רעוואָליוציאָנער.

אזוי האָט טאַקע ראָבעספּיער אַ דריי געטאָן דעם גאַנצן ענין. מיט יעדן טאָג איז זיך דער טעראָר פונאַנדערגעוואַקסן אַלץ מער און מער ניט קוקנדיק אַף דעם, וואָס עס איז געוואָרן קלענער די אויסערליכע סכּנה, וואָס איז געווען אַ תּירוץ פאַר'ן טעראָר. אין אָנהויב 94־טן יאָר, אין זשערמינאַל, פלאָריאַל און פּרעריאַל חזר'ן איבער אָן אויפהער אַלע פירער — ראָבעספּיער, בליאָ־וואַרען, קוטאָן — אַז, „איראָפּא איז באַזיגט, אַז ס'איז שוין ניטאָ קיינע שום ספקות אין דעם נצחון פון אונזערע חילות, אַז די גאַנצע וועלט רוישט מיט ידיעות וועגן אונזערע נצחונות“ און דער טעראָר וואַקסט. נאָך מער — דער זעלבער ראָבעספּיער וואָס האָט בשעתו אין די צייטן פון די זשיראָנדיסטן און בריסאָ געקעמפט קעגן קריג, האָט איצט מורא געהאַט פאַר די נצחונות פון די רעוואָליוציאָנערע אַרמייען. און דעריבער האָט ער איינגערעדט באַרערן, ער זאָל ניט אַזוי שטאַרק באַטאָנען אין זיינע באַריכטן פאַר'ן קאָנווענט די נצחונות פון דער אַרמיי. „די נצחונות — זאָגט באַרער אין זיינע זכרונות — האָבן פאַרפאָלגט ראָבעספּיערן ווי בייזע־רוחות“. און אין יאַקאָבינער־קלוב, האָט ער אַזוי גע'טענ'עט: „וועגן דעם גוטן צושטאַנד פון דער מדינה זאָגט איר אינערליכער גליקליכער צושטאַנד מער עדות, ווי אירע אויסערליכע נצחונות“. ס'פאַרשטייט זיך, אַז ניט מחמת דער פאַרבאַהאַלטענער „מיליטערישער דיקטאַטור“ האָט ער מורא געהאַט פאַר די נצחונות: ווייל דער בעסטער וועג זיך אָפּצוהיטן פון איר וואָלט דאָך באַשטאַנען אין דעם אָפּזאָג פון טעראָר און פון דער פאַרשקלאַפונג פון דער רעוואָליוציע. ער האָט זיך אָבער געשראָקן פאַר זיי דערפאַר, וואָס אָן דעם לאָזונג און דעם געפילדער וועגן „דעם פאָטערלאַנד אין סכּנה“ וואָלט דער טעראָריסטישער רעזשים פאַרלוירן דעם באָדן פון אונטער די פיס. ער האָט געהאַלטן, אַז אָן דעם טעראָר וואָלט אונטערגעגאַנגען זיין פּאָליטישע און מאָראַלישע סיסטעם, און אויב שוין יאָ אָנהויבן איר ליקווידירונג, האָט ער אויך די פונקציע געוואָלט איבערלאָזן פאַר זיך. „ראָבעספּיער — זאָגט אָלאַר — האָט אויך געוואָלט באַרמהערציקייט. ער האָט איר אָבער געוואָלט אין אַ ראָבעספּיערישער און ניט אין אַ דאַנטאָנ'שער פאָרם... איטליכע פּאַרטיי האָט זיך אַזוי געזאַמט מיט איר, ווייל זי האָט איר געוואָלט קאָנפיסקירן אין איר רשות, ווייל זי האָט פאַרשטאַנען, אַז נאָר אַ דאַנק דער באַרמהערציקייט וועט די רעגירונג

זיין בכּח זיך צו פאַרפעסטיקן *). אָבער דער אומגליק און די קללה פון טעראָר באַשטייט אין דעם, וואָס על פּי רוב פאַראייביקט ער זיך אַליין. „ס'איז ניט אַזוי שווער אָנצוהויבן רעגירן מיט שרעק; פיל שווערער איז פון אַזאַ מין רעגירונג אַרויסצוגיין" — האָט געזאָגט קינע — „מען זאָגט אַז די טעראָריסטן האָבן נאָר געוואַרט אַף דער שעת=הכּשר, בכדי אַראָפּצוואַרפן פון זיך דעם טעראָר. דאָס איז אַ אילוזיע! עס איז ניט באַשערט געווען די גליקליכע שעה. זיי זיינען ניט געווען בכּח אָפּזאָגן זיך פון זייער געווער, און פאַרלירנדיק אים, וואָלטן זיי אין דער זעלבער רגע אַליין געווען פאַרפאַלן... מחמת דער פאַטאַליטעט פון זייערע מעשים, זיינען זיי געווען געצוואונגען אַף מער און מער אָפּצושטופן די שעה פון באַרמהערציקייט, וואָס זיי האָבן זיך אַליין געהאַט צוגעזאָגט. וואָס זשע, פרעגט זיך, איז דאָס פאַר אַ סיסטעם וואָס, ציענדיק זיך ווייטער, גראָבט זי זיך אַליין אונטער, און אויפהערנדיק פאַרניכטעט זי פאַראיינס אירע שעפער?"

צי דען נויטיקט זיך דאָס אַלץ נאָך אין ראיות? צי האָבן מיר ניט דאָס רעכט צו זאָגן בנוגע ראָבעספּיערן, אַז אויב ער האָט איצט אַפילו געוואָלט פאַרניכטן דעם טעראָר, איז עס פאַר אים און פאַר זיינע פריינד געווען אַ אוממעגליכע זאַך? מען וועט אונז פרעגן: צי איז דען ניט געווען פונקט אַזאַ די לאַגע פון דאַנטאָנ'ען, וואָס האָט אייגנטליך געפירט נאָר אַ כּלומרשטן קאַמף פאַר דאָס, וואָס איז ניט צו דערגרייכן? ניין, געוויס איז עס ניט אַזוי. ווייל, ווי מיר זאָגן, האָט דאַנטאָן קיינמאָל ניט פאַרוואַנדלט דעם טעראָר אין אַ רעגולערע רעגירונגס=סיסטעם, קיינמאָל האָט ער דעם „פּחד" ניט געמאַכט פאַר'ן איינציקן און וויכטיקסטן פאַקטאָר פון פּסיכאָלאָגישער באַווירקונג און דעריבער האָבן זיינע טעראָריסטישע מעשים ניט געשאַפן אין די פאָלקסמאַסן קיין איינציקן און גאַנצן פּסיכאָלאָגישן בילד, וואָס האָט געקאָנט צובראָכן ווערן מיט דער באַזייטיקונג פון טעראָר. פונקט פאַרקערט: דער טעראָר איז ביי אים געווען נאָר איין רעגירונגס=מיטל, צוגלייך מיט פאַרשידענע אַנדערע, און ביי זיין באַזייטיקונג וואָלט אויסגעוואַקסן די וויכטיקייט און באַדייטונג פון אַלע אַנדערע — פון דער איבערצייגונג, פון ווענדונג צו די אינטערעסן פון פּרט וכד'. באַ ראָבעספּיערן אָבער, ביים פאַנאַטישן טעראָריסט זיינען אַלע רינגען אין קייט געווען גלייך, און בעת ס'וואָלט אַרויסגעפאַלן איינע פון זיי, וואָלט אויך פאַרלאָרן געגאַנגען דאָס גאַנצע. דערפאַר טאַקע איז געווען ניט רעאַל זיין

*) אין גיכן נאָכן טויט פון די געבערטיסטן און דאַנטאָניסטן האָט סען=זשיוסט געשריבן: „די רעוואָלוציע שטייט אפן פאַרפרירונגס=פונקט. אַלע פּרינציפּן ווערן אָפּגעשוואַכט... די פּראַקטיק פון טעראָר האָט פונקט אַזוי טעמפּ געמאַכט אונזער עמפּינדונג צום פאַרברעכן, ווי שטאַרקע ליקערן — דעם טעם צו עסנווארג".

שטרעבונג ווייכער צו מאַכן דעם טעראָר. דערפאַר האָט זיין אָפּרעכנען זיך מיט די הערבערטיסטן און דאַנטאָניסטן ניט געקאָנט דינען אַלס די „לעצטע" ריינינג פון דער רעוואָליוציע. גראד נאָך דעם גזר־דין איבער זיי האָט ראָבעספּיער דורכגעפירט זיין ווילדן פרעריאַל־געזעץ וועגן רציחות.

עס הויבט זיך אָן דער לעצטער קאַמף צווישן זיי ביידן. דאַנטאָן האָט שוין איצט ניט נאָכגעגעבן ניט איין קאָפּ פון וועלכן ניט איז בירגער, ווייל ער האָט פאַרשטאַנען, אַז ניט וועגן איינציקע קעפּ פון די אָדער יענע מענטשן, פאַרטייען אָדער גרופּן האַנדלט זיך, נאָר וועגן קאָפּ און לעבן פון דער רעוואָליוציע אַליין. אפשר זיינען די טאָג־טעגלעכע א י נ ט ע ר ע ס ן פון דער רעוואָליוציאָנערער פראַקטיק געווען קעגן אים. ער האָט דאָך אָבער פאַרטיידיקט דעם דויערנדיקן און גרינדלעכן א י נ ט ע ר ע ס פון דער רעוואָליוציע אַלס גאַנצן. ניט נאָר די מענטשן פון יענער צייט, פאַרבלינדעטע מיטן היץ פון דער פראַקטיק, נאָר אויך די היסטאָריקער אירע האָבן ניט פאַרשטאַנען דעם טיפן זין פון דעם קאַמף, ביי וועלכן ס'האָט געזאָלט אַנטשידן ווערן דער גורל פון דער רעוואָליוציע (און ניט פון דער פראַנצויזישער אַליין). און דער סאָציאַליסטישער היסטאָריקער זשאָרעס האָט אַרויסגעוויזן ממש אַ אידעאָלאָגישע „ירידה" באַהאַנדלענדיק די דאָזיקע טראַגישע ווייטל פון דער רעוואָליוציע. זשאָרעס פאַראורטיילט דאַנטאָנען פאַר זיין צו שטאַרקער פּראָפּאַגאַנדע פון באַרמהערציקייט: קיין איינע פון זיינע טענות אין דעם פּרט זיינען פאַר אונז ניט איבערצייגנדיק. באַטראַכטנדיק זיין פּראָפּאַגאַנדע פון באַרמהערציקייט („קאָנטר־רעוואָליוציאָנערע מעסיקייט" ווי ער זאָגט) פאַר פּרינציפּיעל ניט־דערלאָזבאַר, אַרויסגעבנדיק אַ מין אינדולגענציע ראָבעספּיער'ס טעראָר און מאַכנדיק אַ חילוק צווישן אים און דער „ווילדער גרויזאַמקייט" פון העבער, שטעלט זיך זשאָרעס אַליין אין שאַרפן ניגוד צו זיינע אייגענע ווערטער וועגן הומאַניטעט אין דער רעוואָליוציע. לאָמיר נאָר אַרויפברענגען אַפן זכרון, וואָס ער זאָגט וועגן באַבעפן *). זשאָרעס באַשולדיקט די דאַנטאָניסטן אין א ו מ א ו י פ ר י כ ט י ק י י ט; ער מישט אָבער צונויף דאַנטאָנען מיט די דאַנטאָניסטן (פאַבר ד'עגלאַנטין א. אַנד.), און די ביידע דאַרף מען קלאָר אונטערשיידן אין אַזאַ אומגעהויער־וויכטיקער פראַגע. נאָר אויך זיי וואָלטן דאָך ניט ריזיקירט מיט זייערע לעבנס לשם אַ פּאָליטישער אינטריגע סתם, אויב אין גרונד פון זייער פּאָליטיק וואָלט ניט געלעגן קיין וויכטיקע סאָציאַלע אידעע. אויב מיר וואָלטן אַפילו זאָגן, אַז די דאַנטאָניסטן האָבן געוואָלט צוליב זייער פּאָליטישן אינטערעס אויסנוצן דעם נאַטירלעכן געפיל פון פּראָטעסט און שויך פון מענטש־

---

*) דאָרטן האָט ער נאָך געקאָנט אויב ניט מצדיק זיין איז לכל הפחות דערקלערן די גרויזאַמקייט פון המון דורך זיין היסטאָרישער דערציאונג, פאַר ראָבעספּיערן האָט דאָך אָבער די סיבה ניט געטויגט!

לעבן לעבן, אויך יעמאָלט האָט אַף זיך דער היסטאָריקער, (וואָס באַטראַכט די געשעענישן שוין לאחר מעשה) און בפרט נאָך אַ סאָציאַליסטישער היסטאָריקער דעם חוב, אַריינטראַכטן זיך אין עצם-מהות פון דער שאלה. די פּסיכאָלאָגישע פראַגע וועגן דער אויפריכטיקייט פון זייער טאָן האָט לגמרי קיין שייכות ניט צו דעם, אַף וויפיל עס איז ג ע ז ו נ ט אָדער ניט דער פּרינציפּ פון דער רעוואָלוציע, וואָס זיי האָבן פאַרטיידיקט. פיל וויכטיקער איז די לעצטע טענה פון זשאָרעס, וואָס חזר'ט זיך בכלל איבער באַזונדערס אָפט: דאַנטאָן האָט ניט געדאַרפט שטערן ראָבעספּיערן דעמאָלט, בעת מע האָט געמוזט צוברעכן העבערן; די צייט איז ניט ג ע וו ע ן ר א ו י פאַר זיין פאָדערונג פון גערעכטיקייט (וואָס איז בלומערשט אויך ראָבעספּיערן ניט געווען פרעמד). אַזאַ מין פאָרוואורף איז אָבער נאָך ווייניקער איבערצייגנדיק. ווייל גראַד אין אים זעען מיר איין אין אַ אַנדער פאָרם די פאָדערונג פון פּאָליטיק-טרייבעריי און פון ניט אויפריכטיקן שפּיל מיט אידייען. אויב פריער האָט זשאָרעס באַשולדיקט די דאַנטאָניסטן, אַז זייענדיק בלוטדורשטיק אין האַרצן, מאַכן זיי אַ אָנשטעל פון רחמנים בני רחמנים, פאָדערט ער פון זיי אַצינד גראַד דעם היפוך — ער פאָדערט פון זיי, זיי זאָלן אונטערשטיצן די הריגות, ניט זייענדיק מיט זיי מסכים. ווי האָט געקאָנט דאַנטאָן, וואָס האָט זיך אויפריכטיק אָפּגעזאָגט פון בלוט, דערשטיקן אין זיך די שטימע פון באַרמהערציקייט? אַז, ער האָט זיך דאָך אָבער אַ שטעל געטאָן קעגן ראָבעספּיערן, און האָט צעשטערט דאָס „געזעצלעכע" גלייכגעוויכט פון דער רעוואָלוציע! — פרעגט דער היסטאָריקער. דאָס איז דאָך אָבער טאַקע די מעשה, וואָס די גאַנצע גרופּירונג פון היסטאָרישע פיגורן און קאָניונקטורן איז געקינצלט און ניט אָביעקטיוו. זשאָרעס זעט פאַר דאַנטאָנען נאָר צוויי וועגן: אָדער מיט ראָבעספּיערן קעגן העבערן און די ראָיאַליסטן, אָדער קעגן ראָבעספּיערן, און „אויב אַזוי" — איז האַנט בײַ האַנט מיט די ראָיאַליסטן און העבערן. זייער אָפט זעען פאַר זיך דאָקטרינערן און פּאָליטיקער איינגעזונקענע אין פראַגן פון דער טאָג-טעגליכקייט נאָר „צוויי מעגליכקייטן" — צווישן וועלכע די געשיכטע דאַרף אויסקלייבן. זעהר אָפט איז אָבער פאַראַן אַ ד ר י ט ע מעגליכקייט, וואָס קרייצט זיי ביידן איבער; זי איז אפשר טראַגיש, נאָר זי איז פּונקט ווי די צוויי ערשטע ניט צו פאַרמיידן: דאָס איז — ניט מיט דעם און ניט מיט יענעם *). ראָבעספּיער

*) זשאָרעס איז געבליבן טריי זיך אַליין, בעת ער האָט אין דער קאַפּיטאַליסטישער פראַנקרייך פאַרטיידיקט דעם „לינקן בלאָק" אין קאַמף פון דער דעמאָקראַטיע קעגן דער רעאַקציע. אָבער כסדר פאַרנעמען דאָך די סאָציאַליסטן אין קאַמף פון די בירגערליכע פּאַרטייען אַ ד ר י ט ע פּאָזיציע. און צי האָט דען די אָקטאָבער-רעוואָלוציע אין רוסלאַנד ניט געשאַפן אַזאַ פּאָזיציע פאַר קאָנסעקווענטע און אויסגעהאַלטענע רעוואָלוציאָנערן בשעת דער באָלשעוויזם האָט אָנגעהויבן דעגענערירן?

איז געווען פֿאַר דאַנטאָנען פּ ו נ ק ט אַזוי ניט אָנעמבאַר, ווי העבער. מעג זיך אַפֿילו זשארעסן דאַכטן, אַז דאָס בעסטע וואָלט געווען אַ אויסגלייך צווישן דאַנטאָנען און ראָבעספּיערן אין די גרינדונג פֿון „איין גרויסער פּאַרטיי" — קלאָר איז, אַז פֿאַר דאַנטאָן האָט ניט געקענט אַפֿילו זיין קיין רייד וועגן ראָבעספּיערן אַלס אַ שותּף. נאָך מער: ער האָט גערעכנט אַז דער גרעסטער פֿאַרדינסט פֿאַר דער רעוואָלוציע באַשטייט אין דעם, וואָס בולטער און קלאָרער צו אַנטפּלעקן די סתּירות צווישן זיי ביידן. ווער ווייס — אפשר וואָלט די אַנטוויקלונג פֿון טערמידאָר געגאַנגען גאַנץ אַנדערש, אויב דאַנטאָנס שטרעבונג וואָלט געזיגט און ראָבעספּיער וואָלט צו אים צוגעשטאַנען? אפשר וואָלט ביי דאַנטאָנ'ס טערמידאָר העבער געבליבן לעבן און עס וואָלטן חרוב געוואָרן די שטופּן וואָס פֿירן צו באָנאַפּאַרט'ס טראָן? און צי אָנערקענט עס ניט, סוף כּל סוף, אויך זשאָרעס אַליין, אָבער שפּעטער שוין נאָך דאַנטאָנס טויט?

ער שרייבט: „דאַכט זיך, אַז נאָך דעם ווי עס איז באַזייטיקט געוואָרן די דעמאַגאָגיע פֿון די עקסטרעם-לינקע און מעסיקע דאַנטאָניסטן, האָט מען זיך שוין געדאַרפֿט שטעלן אָפּן וועג פֿון בהדרגה'דיקן צוריקקער צו אַ נאָרמאַלער אָרדנונג. דער טעראָר קען דאָך ניט זיין קיין נאָרמאַלער רעזשים... ראָבעספּיער און סען-זשיוסט האָבן פֿאַרשטאַנען די נויטיקייט פֿון צוריקקערן זיך צו אַ נאָרמאַלן לעבן, זיי האָבן אָבער צו דעם קיין ו ו ע ג ן ניט געפֿונען... ראָבעספּיער, וואָס איז געבליבן דער איינציקער בעל-דעה אין דער פּאָליטיק נאָכ'ן טויט פֿון די העבערטיסטן און דאַנטאָניסטן, האָט זיך באַמיט ווייכער צו מאַכן געוויסע עקסטרעמיטעטן פֿון טעראָר; ס'האָבן אים אָבער געפֿעלט ק ע נ ט נ י ש און מ ו ט (דער קורסיוו איז מיינער י. ש.) צו גיין אין דער ריכטונג קעגן זיינע חברים פֿון קאָמיטעט און מיט אַ פֿעסטערע האַנט ווידער אויפֿשטעלן די דעמאָקראַטיע. און דער פּועל-יוצא דערפֿון איז געווען, אַז ער איז מיט קורצסטן וועג געקומען צו זיין אונטערגאַנג און האָט געבראַכט צו אַ חורבן די רעוואָלוציע וועלכער ער האָט ערלעך געדינט". אַף אַזאַ אופֿן, באַפֿרייענדיק זיך פֿון דער פֿאַרבינדונג מיט די „מעסיקע" רעוואָלוציאָנערן און פֿון זייער השפּעה, איז ראָבעספּיער אַריינגעפֿאַלן אין די הענט פֿון אַנדערע „מיטקעמפֿער" — פֿון דירעקטע רוצחים פֿון דער רעוואָלוציע. ווייטער וועלן מיר זעהן, ו ו י האָט ער עס „ווייך געמאַכט" די עקסטרעמיטעטן פֿון טעראָר און צו איז ב'אמתן געווען אַ חילוק צווישן אים און זיינע פֿריינד. צי איז שוין אָבער איצט ניט קלאָר, אַז די איראָניע פֿון דער היסטאָרישער נעמעזידע אַליין האָט עס געפֿירט מיט דער האַנט פֿון זשארעסן, בעת ער איז געצוואונגען געווען, צו באַשרייבן אַזאַ האָפֿנונגלאָזן גאַנג פֿון די געשעהענישן נ אָ ך דאַנטאָנ'ס טויט ביי דער פֿולער פֿרייהייט פֿון טעטיקייט פֿאַר ראָבעספּיערן,

נאָכדעם ווי דער זעלבער זשאָרעס האָט געוואָרפן דעם לעבעדיקן דאַנטאָנען אַזעלכע שווערע באַשולדיקונגען? *).

דאַנטאָנס שולד פאַר דער רעוואָלוציע באַשטייט אָבער ניט אין דעם, וואָס ער האָט אָנגעהויבן דעם קאַמף קעגן ראָבעספיערן, נאָר אין דעם, וואָס ער האָט אים ניט גענוג ענערגיש געפירט, ניט באַקרוינט אים מיט זיין אַווטאָריטעט, וואָס ער האָט זיך ניט געטאָן קיין וואָרף אין אים מיט זיין שטענדיקן אימפעט. מיט בלענדנדיקע שאַרן אויף די אויגן האָט ראָבעספיער ניט געזעהן און ניט פאַרשטאַנען, וואוהין עס וועט אים פאַרפירן דער רייטוואָגן, וואָס האָט פאַרלוירן זיינע העלדישע פערד און וואָס פליט באַרג=אַראָפּ, באַרג=אַראָפּ. אָבער דאַנטאָן דער קלאָרזעענדיקער און נביאישער גאון פון דער רעוואָלוציע, ווי האָט ער עס געקענט ניט זעהן די פאָלגן פון זיין פאַרשווינדן? ווי האָט ער געקאָנט ניט טראַכטן גלייכצייטיק אי פאַר זיך אי פאַר ראָבעספיערן? ווי האָט ער עס אים געלאָזן ביחידות מיט אַזעלכע פריינד, קעגן וועלכע ער האָט ניט געקענט און געוואַגט צו קעמפן? וויפיל מאָל האָט ער זיך געריסן צו ראַטעווען דאָס פאָלק פון זיין אייגענעם גרימצאָרן. איז דען איצט ניט געקומען די צייט צו ראַטעווען ראָבעספיערן פון זיין אייגענעם משוגעת? איז דען די

*) מיט וואָס זשע קען מען דערקלערן דעם טעות פון זשאָרעסן? צי דען פשוט מיט דעם, וואָס מע זאָל זעהן אין זשאָרעסן סתם דעם נאָכפאָלגער פון די יאַקאָבינישע טראַדיציעס, ווי דאָס טוט אַ שטייגער סארעל („געדאַנקן וועגן געוואַלט") אין דער נשמה פון די פאַרלאַמענטאַריער=סאָציאַליסטן, אַ טיפּישער פאַרטרעטער פון וועלכן עס איז געווען זשאָרעס, געפינט סארעל נאָר איין לײדנשאַפט: פאַרכאַפּן די מאַכט אין נאָמען פון דעם „פערטן" שטאַנד, וואָס וואָלט אין דער אמת'ן געוואָרן אַ צווייטע בורזשואַזיע". און אַזוי ווי אָן טעראָר און געוואַלט און די מאַכט ניט מעגליך, איז שוין זשאָרעס לכתחילה מצדיק מיט דער פאַרטיידיקונג פון ראָבעספיערן זיין אייגענע פּראָגראַם פון דער דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט. סארעל האָט גאַנץ גוט געטראָפן וועגן די פירער פון דער באָלשעוויסטישער רעוואָלוציע, ער איז אָבער זעהר ווייט געווען פון דער נשמה פון זשאָרעסן. לאָמיר אַרויפבריינגען אָפּן זכרון די גרויסע צאָל פון זשאָרעס נביאות וועגן דעם גאַנג פון דער אמת'דיקער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע. אפשר וועט זיין ריכטיקער, אויב מירן זאָגן, אַז בעתן אידעאַליזירן דעם טעראָר האָט אין זשאָרעסן גערעדט די שטימע פון אַ פראַנצויזישן פּאַטריאָט? אין זיינע פלאַטאָנישע חלומות וועגן דער פּראָלעטאַרישער רעוואָלוציע סתם, איז ער גאָר אַן אַנדער. וואו עס רעדט זיך אָבער פון דער רעטונג פון דער רעוואָלוציאָנערער פראַנקרייך — איז בײַ אים רעכט אויך צו אקצעפּטירן דעם טעראָר. און אין דער דאָזיקער שטרעבונג זיינער איז ער גרייט מקריב זיין דאַנטאָנען לשם ראָבעספיערן און אויפוואַרפן אויפן ערשטן די גאַנצע שולד. אפשר וועלן מיר דורך דעם דערקלערן דעם תירוץ פאַר זיין ווייבערער כאַראַקטעריסטיק כלפּי די קריטיקער פון רעכטס? אין די אַנטשיידנדיקע מאָמענטן האָט דאָך דאַנטאָן סימבאָליזירט דאָס פאַטערלאַנד!

ישועה פֿון דער רעוואָליוציע ניט באַשטאַנען אין דער באַקעמפונג און באַהערשונג פֿון ראָבעספּיערן?

עס וואָלט געווען אַ פֿאַרזעהן מצד דער געשיכטע, אויב דער קאַמף צווישן די דאָזיקע צוויי פֿאָליוסן פֿון דער רעוואָליוציע — כּל זמן ער איז געווען אַ אידעאישער קאַמף — וואָלט פֿאַרלאָפֿן נאָר אין דער ניט-פּערזענלעכער פֿאָרם פֿון עפֿנטלעכע פּאַרלאַמענט- און קלוב-דעבאַטן. פֿאַר דעם טראַגישן סוף פֿון דער מחלוקת האָבן זיי זיך נאָך ערגיץ וואו געדאַרפֿט צונויפֿקומען זעהר נאָענט, זיך מתוכח זיין אויך אומיטלבאַר — פּערזענלעך.

אין אַ באַזונדערס בולטער און קלאָרער פֿאָרם וואָלטן זיך געקאָנט אַרויסווייזן זייערע שטאַנדפּונקטן אין אַ אינטימער סביבה, וואָס דערנענטערט זיי איינעם צום צווייטן, וואָס מאַכט אויפֿלעבן אין זייערע נשמות דאָס פֿאַרגאַנגענע געמיינזאַמע לעבן און באַפֿרייט זיי פֿון דער נייגעריגער גאַס. גראָד אַף אַזאַ אופֿן אין דער אַטמאָספֿער פֿון דער פֿרידליכער היימישקייט וואָלטן זיך אַרויסגעוויזן די אייביקע און ניט-פּערזענליכע וואָרצלען פֿון זייער גרויסן שטרייט. עפּעס האָט געמוזט פֿאָרקומען זייערס אַ „לעצטע באַגעגניש“. און באמתן איז טאַקע אַזאַ מין לעצטע באַגעגניש בײַ זיי פֿאָרגעקומען.

אין דער געשיכטע איז פֿאַרבליבן אַ סך ווערסיעס פֿון דער אָ פּגישה. מיר וועלן זיך אָפּשטעלן נאָר אַף די פֿון זיי, וואָס זיינען נאָענטער צום אמת.

„צום לעצטן מאָל האָבן זיי זיך באַגעגנט דעם 22-טן מערץ ביים טיש פֿון זייער אַלגעמיינעם פֿריינד עמבער. ווי עס גיט איבער איינער פֿון די עדות, האָט דאַנטאָן צום לעצטן מאָל פֿאַרשוואָרן ראָבעספּיערן זיך באַפֿרייען פֿון די אינטריגעס, וואָס האָבן זיי ביידן צעקריגט. ער האָט זיך שטאַרק אויפֿגערעגט: „לאָמיר פֿאַרגעסן אונזערע שלעכטע געפֿילן און לאָמיר זעהן פֿאַר זיך נאָר דאָס פֿאָטערלאַנד, זיינע נויטן און סכּנות... דו וועסט זעהן, אַז די רעפּובליק, וואָס וועט טריאומפֿירן און געאַכטעט ווערן פֿון אויסנווייניק, וועט אין גיכן אין לאַנד ווערן געליבט אויך פֿון די, וואָס זיינען ביז איצט געווען אירע שונאים“.

ראָבעספּיער, וואָס האָט די גאַנצע צייט קאַלט געשוויגן האָט פֿאַרדראָסיק געענטפֿערט: „מיט דיינע פּרינציפּן און דיין מאָראַל וועלן זיך דאָן קיינמאָל ניט געפֿינען קיין שולדיקע, וואָס מע זאָל זיי דאַרפֿן באַשטראָפֿן“.

„נו, איז וואָס?“ האָט אויסגערופֿן דאַנטאָן. „דו וואָלסט געהאַט עגמת-נפֿש, אויב עס וואָלטן זיך ניט געפֿונען קיין שולדיקע?...“

פֿונדעסטוועגן האָט ער דערנאָך אַרומגענומען ראָבעספּיערן, וואָס איז אין דער אַלגעמיינער אויפֿרעגונג אַליין געבליבן קאַלט ווי מירמל-שטיין.

בעת ביליאַ־וואַרען האָט אַף מאָרגן אין אָוונט ווידער אַ מאָל געפּאָדערט דאַנטאָנס קאָפּ, האָט ראָבעספּיער ערפילט זיין רצון".

דער חסרון פון דער דערציילונג באַשטייט אָבער אין דעם, וואָס זי איז עפּעס צו קורץ, צו וועניק שפּיגלט זיך אין איר אָפּ דער תמצית פון זייער מחלוקת. — עס לייגט זיך ניט אַפן שכל, אַז באַ אַזאַ מין באַגעגעניש זאָל זיך זייער מחלוקת ניט אַרויסווייזן בולטיגער, אַז, זיך צוהיצנדיק אָדער בלייבנדיק קאַלט, זאָלן זיי ניט האָבן פונאַנדערגעוויקלט איינער פאַרן צווייטן קיין פ אַ ק ט ן אָדער פּרינ־ציפּן פון זייערע חילוקי־דעות.

אין צוויי אַנדערע דערציילונגען זעען מיר דעם פּרוב צו געבן אויך אַזאַ סאָרט בילד. לענגא, אַ שטייגער, גיט אַפן סמך פון לעמבאַר־דע־לאַנגראַ׳ס זכרונות פאָלגנדיקע ווערסיע:

„די באַגעגעניש האָט איינגעאָרדנט איינער פון דאַנטאָנ׳ס גרעסטע אָנהייגער, — טאַליען. אַלע דריי זיינען זיך צונויפגעקומען.

— „אָט בין איך", — האָט געזאָגט דאַנטאָן: „וואָס פאַר אַ פאָרוואורפן מאַכסטו מיר?"

— „דו שטערסט דער אַרבעט פון די קאָמיטעטן".

— „אין וואָס?"

— „אין אַלץ. דו האָסט באַוויינט די זשיראָנדיסטן".

— „יאָ, צווישן זיי זיינען געווען מענטשן, וואָס האָבן ליב געהאַט די פרייהייט. צוליב וואָס דאַרף מען הרג׳ען אַזעלכע קינדער ווי פאָנפרעד און דיוקאָ?"

— „דו שטיצסט אונטער אויך דעמולען׳ען?"

— „ער איז דאָך אויך אַ קינד".

— „דו אַפּלאָדירסט זיין „אַלטן קאָרדיליער".

— „יאָ, איך טראַכט אַזוי ווי ער, עס איז שוין צייט צו שטעלן די באַרמ־הערציקייט אַפן סדר־היום. בלוט, נאָר בלוט, פראַנקרייך וועט זיך אין איר דערטרינקען און אויך דו, ווי אַלע אַנדערע".

— „דו האַלסט אונטער אויך פיליפאָ. אַ דאַנק דיין השפּעה האָט ער עם אָפּגעדרוקט זיין ווערק וועגן וואַנדעיע.

— „יאָ, ריכטיק! מע דאַרף מאַכן אַ סוף צו דער וואַנדייער שחיטה.

— „אָט זעסטו, דאַנטאָן, דו ביסט אַ פאַרשווערער און ביסט זיך אַליין אין דעם מודה".

דאַנטאָן האָט ניט געענטפערט. ראָבעספּיער האָט געזען טרערן אין זיינע אויגן און האָט אַ וואָרף געטאָן אַ בליק צו טאַליענ׳ען, גלייך ווי ער וואָלט גע־זאָגט: זעסט ווי דער בעל־גאווה וויינט!

— „יאָ, איך וויין“ — האָט אויסגערופן דאַנטאָן מיט צאָרן, אויפהויבנדיק זיין שטימע: „אָבער ניט וועגן זיך, דו האָסט ניט קיין פרוי און קינדער, האָסט קיינעם ניט ליב. אַליין וועסט שטאַרבן מיט דיר צוגלייך. מיר רופסטו אָן פאַרשווערער, מיר, דעם שונא פון מלכים*). זאָל מען מיך שיקן אין דער אַרמיי, און מע וועט זעען, צי בין איך אַ פאַרשווערער“.

די דאָזיקע דערציילונג איז צו פיל אָבגערונדעט און קינסטלעריש־פאַרענדיקט, און שטימט אפשר דאַריבער נישט אינגאַנצן מיט דער ווירקליכקייט. די דערציילונג פון לאַמאַרטין — וואָס איז אגב ניט אַלעמאָל איבעריגס פינקטלעך — איז דוכט זיך גענויער און שאַרפער. „דער געשפרעך וואָס האָט זיך צווישן זיי אָנגעהויבן איז קודם געווען אנגעצייגען, דערנאָך האָט ער געקראָגן אַ כאַראַקטער פון פאַרביסנקייט און צום סוף איז ער געוואָרן באַדרויענדיק...

— „לאָמיר זעהן, — האָט געזאָגט ראָבעספיער, צי קענען מיר קומען צו אַן אויסגלייך. צי איז די מאַכט ניט געצוואונגען צו ווערן גרויזאַם בשעת אַ גרויסער סכנה?

— „יאָ, האָט געענטפערט דאַנטאָן, זי טאָר אָבער קיין מאָל ניט ווערן אומ־רחמנות׳דיק. דער פאָלקס־צאָרן — דאָס איז אַ וויכער; אייערע עשאַפאָטן זיינען אַ סיסטעם. דער רעוואָליוציאָנערער געריכט, וואָס איך האָב צוגעטראַכט, האָט געזאָלט זיין אַ שטיצע, באַ אייך איז ער געוואָרן אַ שחיטה. איר שלאָגט, נישט פאַנאַדער־קלייבנדיק, וואָס און ווען“.

— „סעפטעמבער האָט אויך ניט פונאַנדערגעקליבן“, — האָט באַמערקט ראָבעספיער מיט אַ שמייכל.

— „סעפטעמבער איז געווען אַ אומבאַקלערטער אינסטינקט, אַ אַנאָנימער חטא, וואָס קיינער וועט אים ניט מוחל זיין, נאָר וואָס קיינעם קען מען פאַר אים ניט שטראָפן אין פאָלק. דער קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפטליכער רעטונג פאַרגיסט בלוט טראָפן נאָך טראָפן, אַזוי ווי ער וואָלט וועלן דורך דעם פאַרפעסטיקן די שרעק און די געוואוינהייט צו הריגות... איר הרג׳עט אַוועק פונקט אַזוי פיל שולדיקע ווי אומשולדיקע“.

---

*) עס איז טשיקאַווע צו פאַרגלייכן די דאָזיקע ווערטער („שונא פון מלכים“) מיט די ווערטער פון מישלע וועגן ראָבעספיערן: „דער וואָס האָט דערהרגעט דאַנטאָנען האָט פאַרדינט דעם דאַנק פון מלכים... אַלע רעגירונגען זיינען ברידער, און ראָבעספיער איז געווען אַ רעגירונג“.

— „צי האָט מען כאָטש איין מענטשן גע׳הרג׳עט אָן אַ געריכט? צי איז געפאַלן כאָטש איין קאָפּ, וואָס איז ניט פאַר׳משפּט געוואָרן לויטן געזעץ?

דאַנטאָן האָט זיך ביטער פונאַנדערגעלאַכט.

—„אומשולדיקע, אומשולדיקע! — האָט ער אויסגערופן, — איר האַלט פאַר א חטא די שנאה, וואָס מע פילט צו אייך! אַלע אייערע שונאים דערקלערט איר פאַר שולדיקע“.

— „ניין, האָט געזאָגט ראָבעספּיער, והא ראיה — דו לעבסט נאָך“.

זיי זיינען זיך פונאַנדערגעגאַנגען, ראָבעספּיער מיט צאָרן“.

ס׳פאַרשטייט זיך, אַז אויך די ווערסיע גיט ניט קיין היסטאָרישן בילד פון דער באַגעגניש, און ווער ווייס צו וועלן מיר אים ווען ניט איז באַקומען.

נאָר פונקט ווי דער אַסטראָנאָם זוכט און געפינט אין הימל מיט זיכערקייט אַ אומבאַקאַנטן שטערן אפן סמך פון מאַטעמאַטישע הנחות, פונקט אַזוי זוכט אויך דער היסטאָריקער פון דעם גראַנדיעזן גייסטיקן קאַמף די סצענע פון אַזאַ אַ לעצטער באַגעגניש. אַ סך ווערסיעס האָבן מיר פון איר, נאָר דער גייסט אירער איז פאַר אונז אינגאַנצן קלאָר, און עס דוכט זיך אונז, אַז נענטער פון אַלע צום אמת איז די סצענע, וואָס איז באַשריבן פון לאַמאַרטין. אף אַזאַ אופן האָט געקענט פאָרקומען דער באַדייטענדיקער היסטאָרישער געשפּרעך. די ביידע דערמאָנונג פון „סעפּטעמבער“, די ברידערלעכע פאַרטיידיקונג פון פאָלק דורך דאַנטאָנ׳ען, די ממשות׳דיקע באַדרויאונג מצד ראָבעספּיערן — דאָס אַלץ איז געווען ניט צו פאַרמיידן אין דעם געשפּרעך *). מיר זעען, אַז אין דער דאָזיקער באַגעגניש האָבן זיך בײַ זיי קיין געמיינזאַמע ווערטער ניט געפונען, דער „קאַלטער מורמל־שטיין“ פון ראָבעספּיערן האָט ניט פאַרשטאַנען די הייסע אויפרעגונג פון דאַנטאָנען.

איצט דאַרף דאַנטאָן אָננעמען ווייכטיקע באַשלוסן, ער דאַרף אַריינטרעטן אין קאַמף. אָבער ניט קוקנדיק אויף די פאָדערונג פון זיינע פריינד האָט ער דאָס ניט געטאָן. פאַרוואָס?

אויפן וועג פון זיין גרויסן באַשלוס האָט זיך געלייגט די מידקייט, די נשמה־מידקייט, וואָס האָט פון אינעווייניק פאַראַליזירט זיין רצון, אָבגעשוואַכט זיינע אנהייבער, אבגעדעקט אים צום קלאַפּ. דאָס איז אפשר געווען

*) זע אויך די סצענע פון זייער באַגעגניש וואָס איז באַשריבן אין ראָמען־ראָלאַנד׳ס דראַמע „דאַנטאָן“, און וואָס קומט לויט דער דראַמע פאר אין הויז פון דעמולען. דאַנטאָן גייט דאָרטן ראָבעספּיערן אַנטקעגן און זאָגט מיט אויפריכטי־קער האַרציקייט: „איך גיי צו דיר און שטרעק דיר אויס מיין האַנט... די רעפּובליק נויטיקט זיך אין מיין ענערגיע און אין דיינע גוטע מדות. אויב דיר עקעלט פון מיין ענערגיע, טאָ גיב אַ קלער וועגן דעם, אַז מיר זיינען עקעלהאַפט דיינע גוטע מדות, מיר זיינען קוויט“.

די זעלביקע מידקייט, וואָס לייקט זיך שפּעטער אַן ווי אַ שטראָף פון שיקזאַל אויך אף ראָבעספּיערן אין טאָג פון ניינטן טערמידאָר. „דאַנטאָן איז מיד געוואָרן“ — האָט געשריבן קינע: „ער האָט אויפגעהערט צו זען די רעזולטאַטן פון זיינע פּלענער. און באמת'ן, וואָס פאַר אַ שרעקלעכע מידקייט האָט מען געדאַרפט פילען, אַז מע זעט ניט קיין סוף פון דעם אוממעגליכן וועג. די מענטשן האָבן געפילט, אַז זיי האָבן קיין שום פעסטע זאַך ניט אויפגעטאָן. זיי האָבן ניט געהאַט קיין באָדן אונטער די פיס, בכדי זיך רוהיק אַוועקזעצן און אויסרוען כאָטש אַ רגע“. מיר האַלטן ניט, אַז דאָ איז ריכטיק אָנגעוויזן די סיבה פון דאַנטאָנ'ס מידקייט, ער האָט ניט געקאָנט רעכענען, אַז די רעוואָליוציע האָט קיין שום פעסטע זאַך ניט אויפגעטאָן, און אַז עס איז ניטאָ קיין סוף אף דעם וועג. ניין, אַ סוף איז געווען און ער איז איהם אויפגעצוואונגען געוואָרן דורכן גאַנצן גאַנג פון די געשעענישן. נאָר גראַד דעם סוף האָט דאַנטאָן ני ט געוואָלט. בעת זיינע פריינט זיינען באַשטאַנען אף אַ אָפענעם קאַמף קעגן ראָבעספּיערן האָט ער געענטפערט: „ער האָט געוואָלט אַמאָל אַראָפּזעצן בריסאָ און ערשט ניט לאַנג — העבערן, נאָר ער האָט קיין מאָל ניט געפאָדערט פאַר זיי קיין עשאַפאָט“... מע וואָלט ווידער אַמאָל געדאַרפט פאַרגיסן בלוט, שוין גענוג. איך האָב זי פאַרגאָסן בעת איך האָב עס געהאַלטן פאַר נוצליך. בעסער ווערן גיליאָטינירט, איידער גיליאָטינירן אַנדערע“ *).

דאַנטאָן האָט מער ניט געוואָלט קיין בירגער=קריג. באַ די געשאַפענע תנאים וואָלט עס מסתמא געווען אַ קאַמף פאַר דאַנטאָנען אַליין, פאַר זיין דיקטאַטאָרישע מאַכט. די רעכט פון פאָלק און רעוואָליוציע, וואָס זיינען צעטרעטן געוואָרן פון דעם דיקטאַטאָר ראָבעספּיער, האָבן אַנדערש ניט געקענט ווידער אויפגעשטעלט ווערן, ווי דורך נייע טייכן בלוט. קיין נייען דיקטאַטאָר אָבער און קיין נייע בלוט האָט שוין דאַנטאָן ניט געוואָלט: אף דעם איז ער שוין געווען מ י ד.

און ער האָט געלאָזן די געשעענישן זיך אַנטוויקלען לויט זייער אייגענער לאָגיק. מע קען זיך באַציען ווי מע וויל צו דאַנטאָנס האַנדלונג אין דער צייט; דער דאָזיקער באַשלוס זיינער אָבער ווערט אינגאַנצן אַריינגעפלאָכטן אין דעם געשטאַלט, וואָס האָט זיך פאַר אונז אַנטפּלעקט אין דעם גאַנצן לויף פון דער רעוואָליוציע. ער האָט געקענט זיין האַרט אין אַקטיוון קאַמף, ער האָט אָבער געקאָנט אויך מיד ווערן פון בלוט און געוואַלט=טאַטן. ער האָט געקאָנט דער

---

*) לויט אַנדערע קוועלן האָט ער אויך געזאָגט פאָלגענדעס: „בשעת אַ רעוואָליוציע פאַלט די מאַכט אַריין אין די הענט פון גרויסע רשעים. בעסער זיין אַ פשוט'ער פישער, איידער רעגירן איבער מענטשן“.

ערשטער אַרויסרופֿן זיי, נאָר דווקא ער האָט אויך געקאָנט דער ערשטער זיך פֿון זיי אָנטזאָגן: פֿאַר זיך און לשם דער רעוואָליוציע.

דעם פֿינפֿטן אַפּריל 1794 האָט מען דאַנטאָנען דער׳הרג׳עט. נאָך פֿריִער איז פֿאָרגעקומען די מיתה פֿון די העבערטיסטן. ראָבעספּיער האָט ריין געמאַכט פֿאַר זיך אַ אַרענע אין וועלכער ער זאָל ניט געשטערט ווערן ניט פֿון רעכטס, ניט פֿון לינקס.

האָט זיך עפּעס באַ אים באַקומען נאָך דעם אַלעמען? צי האָט ער געפֿונען די וועגן צו דער ישועה פֿון דער רעוואָליוציע? לאָמיר הערן וואָס זאָגט זשאָרעס. ניט קוקנדיג אויף זיינע סימפּאַטיעס צו ראָבעספּיער׳ן, איז זשאָרעס געצוואונגען צו שרייבן פֿאָלגענדעס: „מע האָט געדאַרפֿט בהדרגה אומקערן זיך צו אַ נאָרמאַלער אָרדנונג... די דאָזיקע אויפֿגאַבע איז ניט געווען אוממעגלעך... אָבער די פֿירער פֿון דער רעוואָליוציע פֿאַר דעם פּעריאָד — ראָבעספּיער און סען־זשיוסט — זיינען ניט בכּח געווען צורעכט ווערן מיט דער שווערער און פֿאַראַנטוואָרטליכער אויפֿגאַבע". סען־זשיוסט, וואָס האָט שוין פֿאַרשטאַנען, אַז „די פּראַקטיק פֿון טעראָר טעמפּט אַזוי אָפּ די עמפּפֿינדונג צום פֿאַרברעכן, ווי שטאַרקע ליקערן — דעם געשמאַק", האַלט פֿונדעסטוועגן פֿאַר נויטיק מוסיף צו זיין: „בלי שום ספק, איז נאָך ניט געקומען די צייט צו טאָן גוטס". און ראָבעספּיער, וואָס האָט זיך באַמיט אין דער אַטמאָספֿער פֿון שרעק און אַלגעמיינער אָפּהענטיקייט צו ווערן דער כּהן־גדול פֿון זיין אייגענער רעליגיע, שלייפֿט נאָך שאַרפֿער אָן דעם חלף פֿון טעראָר. פֿאַרלירנדיק דעם ריכטיקן פּאָליטישן חוש און ניט ווייסנדיק, וואָס מע הויבט אָן טאָן, האָט ער גערעכנט, אַז עס איז גענוג עס זאָלן פֿאַרניכטעט ווערן די אָדער יענע אמת׳דיקע אָדער פֿלומרשטע שונאים פֿון דער רעוואָליוציע, און עס וועט זיך תּיכּף עפֿענען אַ פֿרייע פֿעלד פֿאַר אַרבעט". און די גיליאָטין — ניט צו זשאָרעס מיט צער — האָט געאַרבעט אָן אויפֿהער, און פֿון טאָג צו טאָג איז געוואַקסן די צאָל אומצופֿרידענע און פֿאַרמאַטערטע פֿון רעזשים". לא די נאָך אָבער די כאַאָטישע משוגעתן. אַ סך זיינען זיי געווען, נאָר שוואַך איז געווען זייער קלאַפּ. בכדי זיי צו פֿאַרברייטערן און צוגעבן די נויטיקע פֿאָרם, פֿירט דורך דער בעל־משפּטים ראָבעספּיער דאָס פּרעריאַל־געזעץ, וואָס איז ממש אַ געזעץ וועגן מאַסן־הריגות. ער באַגרינדעט אים אָפֿן פֿאָלגנדיקן אופֿן פֿאַרן קאָנווענט: „מע וויל רעגירן מיט רעוואָליוציעס דורך בית־דין פּשטלעך... בכדי צו טויטן די שונאים פֿון פֿאָטערלאַנד איז גענוג פֿעסטצושטעלן זייער פּערזאָן. ניט באַשטראָפֿן דאַרף מע זיי, נאָר עוקר מן השורש זיין". פֿון דאַנען איז שוין געדרונגען, אַז איטלעכער באַווייז, אַ מאַטעריאַלער צו אַ מאָראַלישער, איז גענוג בכדי צו פֿאַרמשפּט׳ן די פֿאָלקס־שונאים. עס איז ניט שייך אויסצוהערן עדות, מען דאַרף אויך ניט האָבן קיין פֿאַרטיידיקער".

אַזאַ „גערעיך“ איז געווען ניט ערגער פון אַ גילאָטין, וואָס איז אַריינגעשטעלט געוואָרן דירעקט אין געריכט־זאַל. און תּיכּף האָט זיך אַרויסגעוויזן זיין פּועל־יוצא. אין משך פון 13 חדשים ביזן 22 פּרעריאַל (10־טן יוני) זיינען געווען ס״ה 1220 מיתות און אין 49 טעג נאָך אים, ביז דער מפּלה פון ראָבעספּיערן — דעם 28־טן יולי — 1376. דאָס איז נאָר אין פּאַריז. אין גאַנצן האָט מען גילאָטינירט בּאַ 17 טויזנט, אַ חוץ דער מוראדיקער צאָל פון דערשאָסענע, דערטרונקענע און געפאַלענע אין פלאַקער פון בירגער־קריג. וועגן 12 טויזנט פון זיי זיינען פאַראַן גענויע ידיעות. דאָס רב זיינען זיי געווען ניט פון די פּריווילעגירטע קלאַסן: 7545 (בּאַ 63%) זיינען געווען פּויערים, אַרבעטער, קליינע הענדלער, דינער און סאָלדאַטן.

צי איז פון וואָס פּאַר אַ ניט איז שטאַנדפּונקט נויטיק געווען דער דאָזיקער ווילדער גערעיך? אף דאָס קען קיין איין היסטאָריקער ניט באַשטיין. „די שרעק דערגייט ביז איר לעצטער מדרגה אין דעם גערעיך“. אין דער רגע, ווען די רעדנער טריאומפירן און די מלחמה־סכנה איז לגמרי נישטיק, אין וואָס זשע באַשטייט איינענטלעך זיין תּכלית? „עס האַנדלט זיך לגמרי ניט וועגן דעם מע זאָל זיך שטעלן בּראש פון אייראָפּא אָדער מנצח זיין די ראָיאַליסטן אין לאַנד גופא; אף דעם וואָלט געסטייעט די אַרמיי. אַצינד דאַרף מען קעמפן די פּריינט פון דאַנטאָן, העבער, שאָמעט, ד. ה. דעם קאָנווענט אַליין, און דער עיקר — די שטאַרקסטע שטיצע פון דער רעפּובליק — דעם באַרג“, און געווים איז גערעכט זשאָרעס, בעת ער זאָגט: „מיט דעם גערעיך איז ראָבעספּיערס זאַך געוואָרן ענדגילטיק פאַרשפּילט. ער האָט דערוויזן, אַז ער איז ניט בכח פאַרטיק צו ווערן מיט דער קאָמפּליצירטקייט פון די אויפגאַבן, וואָס זיינען געשטאַנען פאַר דער רעוואָליוציע... דער טעראָר האָט שוין אויפגעהערט צו וואַרפן אַ פּחד, זיין סיסטעמאַטישע אָנווענדונג אָבער האָט אַלץ מער און מער פאַרגרעסערט די צאָל אומצופרידענע מיט ראָבעספּיערס פּאָליטיק. די רעוואָליוציאָנערע מאַכט האָט פאַרלוירן דעם גאַנצן חן און צוטרוי, וואָס די פּאָלקסמאַסן האָבן ערשט ניט לאַנג געהאַט צו איר“. זיך אַוועקגעלאָזנדיק נאָכן אוטאָפּישן פּלאַן — צו קאָנצענטרירן תּחילת דעם טעראָר ביז זיין העכסטער מדרגה בּכדי דערנאָך אינגאַנצן ליקווידירן אים — האָט ראָבעספּיער אָבער דערגרייכט נאָר איינס: די רעוואָליוציע און ער אַליין האָבן אָנגעהויבן זיך שטיקן אין דעם טעראָר. דאָס גאַנצע סיסטעם איז איינגעפאַלן אף זיי אַליין און אונטער די חורבות האָט שוין אויפגעבליט די רעסטאַוראַציע. און ווי אַ שטראָפנדיקער סימבאָל האָט זיך ביים שוועל פון איינפאַלנדיקן בנין הויך דערהויבן דער שווינגדיקער שאָטן פון דאַנטאָן. „מיט יעדן טאָג פלעגן אַלץ מער פאַלש ווערן די ווערטער פון באַרער, אַז טויטע קומען ניט צוריק“, זאָגט קינע. „טאָג איין —

טאָג אויס פּלעגט קוטאָן איבערחזר'ן אַז עס גייען נאָך אום צווישן אונז די שאָטנס פֿון העבער, דאַנטאָן און שאָמעט. אויך באַ סען־זשיוסט'ן איז דאַנטאָנ'ס נאָמען שטענדיק געלייגן אַפֿן צונג, פּונקט ווי די ניט־גוטע וואָלטן אויסגעקרייצט דעם נאָמען אַף זיין גוף".

אַ גרויזאַמע עדות פֿון דער געשיכטע, אַ גרויסע הזהרה פֿאַר רעוואָליוציעס!

דערנאָך פֿאַלט די פֿראַנצויזישע רעוואָליוציע אָן אויפֿהער אַלץ נידעריקער פֿון שטופֿע צו שטופֿע, און אַף די זעלבע שטופֿן איז אומבאַמערקט און זיכער געגאַנגען אַף אַרויף צום טראָן באָנאַפּאַרט.

XXVIII

פֿאַרוואָס איז עס אַזוי געשעהן? פֿאַרוואָס איז די רעוואָליוציע אונטערגעגאַנגען אין דעם ברודער־קריג פֿון די צוויי מענטשן? מיר האָבן שוין פֿריער געזעהן, אַז ניט קיין פּרינציפּיעלע חילוקי־דעות אין די גרונטפֿראַגן האָבן אויסגעגראָבן אַ תהום צווישן זיי. ווייל ביידע זיינען זיי דאָך געווען פֿאַרטרעטער פֿון איינער און דערזעלבער קולטור — און קלאַסן־איינהייט. דעם תהום האָט אויסגעגראָבן דער פּאַטאַלער וכוח וועגן טויט, וועגן די גרעניצן פֿון טעראָר און בלוט. צי האָבן זיי אָבער ביידע, אין דער זעלביקער טרייהייט צו דער רעוואָליוציע, ניט געקענט געפֿינען קיין וועגן צום אויסגלייך, קיין שום פּשרה? פֿון וואַנען האָט זיך גענומען אַזאַ מורא'דיקע שנאה צווישן די צוויי מענטשן, וואָס האָבן צוזאַמען דורכגעמאַכט אַזאַ לאַנגען וועג?

כּדי צו געבן סוף־סוף אַ תשובה אַף דער פֿראַגע, מוזן מיר צום לעצטן מאָל איינטראַכטן זיך אין זיי ביידן, צוקוקן זיך צו זיי. טאַקע צוקוקן זיך צו זייערע פּנים'ער און פֿיגורן, פֿאַרשטיין זיי אַלס מענטשן — דאַן וועלן מיר אַ סך פֿאַרשטיין.

דאַנטאָן, — אַ פֿויער, אַ מגושמדיקער, אַ ברייט־ביניקער, מיט אַ אָפֿענעם פֿאַרזיינדיקטן פּנים, מיט מעכטיקע מוסקולן, מיט אַ דונערדיקער שטימע, מיט ברייטע באַוועגונגען, אַנ'אַטלעט, אַנ'אַטלעט פֿון דער רעוואָליוציע*). ער פֿלאַקערט מיט ענערגיע אין זיין לעבן, ער איז אינגאַנצן ווי אַ דונערדיקער נאַבאַט, ווי אַ פֿולקלאַנגיקער גלאָק — דער בעטהאָווען פֿון פֿאָלקס־אויפֿשטאַנד, וואָס איז אַזוי ענלעך מיט זיין פּנים צו יענעם דאַנטאָן פֿון דער מוזיק. ער איז

*) אונטער דעם פּרצוף פֿון אַ אַדוואָקאַט, אַ טריבון און אַ גרויסן אַרטיסט איז דאַנטאָן, וואָס האָט געשטאַמט פֿון שאַמפּאַניער ערדאַרבעטער, געבליבן אַ אמת'דיקער פּויער. דאָס איז געווען לייכט צו דערקענען לויט זיין מעכטיקן נאַקן, לויט די ברייטע פּלייצעס און קרעפֿטיקע הענט (Мишле т II. 460.)

די מוזיק פון סטיכיע, וואָס איז אויסגעלייזט אין לעבן, ער איז אַליין אַ טייל פון דער דאָזיקער סטיכיע, וואָס רייסט זיך אַרויס פון אַלע ברעגעס. זיינע באַוועגונגען זיינען ווי אַ שטורמדיקער ווינטער, זיין וואָרט — דאָס צערטלעכע, דאָס האַרבע, דאָס פרייַלעכע און גרוזאַמע — דאָס איז אַ וואַסערפאַל פון רעדנסקראַפט. זיין שמחה, טרויער אָדער צאָרן אַנטפּלעקן זיך, ווי אַ שקוואַל. ער רעדט ניט — ער דונערט; ער ווירקט ניט, נאָר ער מאַכט אויפציטערן, אַליץ איינס וואו — אין קאַרדיליערן־קלוב, אַף דער טריבונע פון קאָנווענט, צי פאַרן משפט פון טריבונאַל. זיין קלאַפ און זיין צאָרן — דאָס זיינען בלענדענדיקע אויפפלאַמונגען פון בליצן; דערפאַר איז זיין אַרומנעמען פעסט, דויערנדיק און אייביק, ווי זיין גראַניט־גוף. בײַ דעם קלאָאָס מיט דעם מאָנגאָלישן צעפּאָקטן פּנים, מיטן פּנים פון אַ „בייזן בולדאָג“, וואָס האָט אַף זיינע הענט אַרויסגעטראָגן פון פייער ווי אַ קינד דאָס רעוואָליוציאָנערע פראַנקרייך, איז פאַראַן עפּעס, וואָס איז טייערער פון אַליץ: אויגן פולע מיט ליבע און צערטלעכקייט צו מענטשן און צו דער נאַטור. אין די פאַטאַלע מאָמענטן פון דער געשיכטע פירט מיט אים מערכטיק אָן זיין שכל, און ניט איינמאָל באַרופט ער זיך אַף די געבאָטן פון פאַרנונפט; אין זיין גייסטיקן „איך“ איז אָבער זיין פאַרנונפט ניט קיין אָבגעזונדערטער טייל, ער איז אין דער קאָסטבאַרער ראַם פון זיין האַרצן, וואָס צעגיסט איבער אים אייביקע מונטערקייט, ברויזנדיקע לעבנס־שמחה, זאָרגלאָזע פריילעכקייט. „ווילד פרעמד איז מיר די שנאה“, האָט ער אַמאָל אויסגעשריען, „איך באַדאַרף איר ניט“. דאָס איז דאָס זעלבסטבאַוואוסטזיין פון „קלוגער גוטסקייט“, דאָס זעלבסטבאַוואוסטזיין פון לעבן.

דער מענטש, „וואָס זיין האַרץ איז צערטליך ווי בײַ אַ פרוי“ האָט געקאַנט פון אויסברוך פון צאָרן אַריבערגיין נאָר צו אַן׳אויסברוך פון גרויסמוטיקייט (לאָמיר זיך דערמאָנען זיינע ווערטער: „דער פאָלקס־צאָרן איז ווי אַ בליץ“), און דערפאַר טאַקע זעען מיר אים אין אַלע עטאַפּן פון דער רעוואָליוציע אַלס רעטער פון קרבנות. ער איז געווען אַ אמת׳דיקער פראַנצויז, ער האָט ליב געהאַט דאָס לעבן אין אַלע זיינע פאָרמען. „גליקליך איז דער“, האָט ער אַמאָל געזאָגט: „ווער ס׳האָט קיינמאָל אפן לעבן קיין רכילות ניט געטריבן“. ער האָט ליב געהאַט די נאַטור, און באַזונדערס זיין נאַטור, די שאַמפּאַניער. זייענדיק פאַרליבט אין זיין ערד, זיין טייך, זיינע בוימער — איז ער תמיד געווען אין פאַריז אומגעטומען מיט אַ מין הונגער נאָכן דאָרף. ניט קוקנדיק אַף דער גאַנצער רעוואָליוציאָנערער דבקות פלעגט ער לויפן אין זיין אַרסי צו די ווינטן אין די פעלדער און צום געלויף פון די וואַסערן. ער האָט זיך אָבער ניט אָבגעקערט אויך פון גערויש פון זיין „פאַריזער הויף“, פון זיין קאַרדיליערן־גאַס, פון הודא פון די פאַרזאַמלונגען, ווייל אויך דאָס איז געווען דאָס לעבן“. „ער איז געווען

פריינדליך אין זיינע מאַנערן און פשוט אין קליידונג. ער האָט ליב געהאַט זיין פרוי און זיינע פריינד, ווי דער פשוטסטער פון אונז אַלעמען, ער איז אומגעגאַנגען, האָט גערעדט און געאַרבעט, אַזוי ווי אַלע". און ס'איז אוממעגליך געווען, אַז אָט דאָס אָ לעבנס-באַוואוסטזיין זאָל זיך ניט אויסגיסן ווי אַ טראַגישער ליד אין זיין לעצטן קאַמף פאַר'ן טריבונאַל, וואָס האָט אים גע'משפט. יאָ, די געניוע באַריכטן פון זיינע רעדעס אין געריכט זיינען פאַרהילכט געוואָרן דורך דונערן פון יענע טעג. מיר נעמען אָבער אָן מיט גלויבן די ווערטער, וואָס עס לייגט אַריין אין זיין מויל ראָמען ראָלאַן. „אין וואָס באַשולדיקט מען מיך? — רופט ער אויס: „אין ליבע צום לעבן, אין לעבנס-שמחה... אוודאי, האָב איך ליב דאָס לעבן... אַלע פעדאַנטן פון אַראַס און זשענעווע וועלן ניט זיין בכח צו דערשטיקן די פרייד, וואָס בליט אויף אין לאַנד פון שאַמפּאַן, עפּענדיק די קנאָספּן אין די וויינגערטנער און אויפרודערנדיק די מענטשלעכע פאַרלאַנגען. צי שווין זשע דאַרף איך זיך שעמען מיט מיין כח? אַף וואָס באַקלאָגט איר זיך? דער דאָזיקער כח האָט דאָך אייך געראַטעוועט... צי דען לייגט איר אַ איסור אַף פאַרגניגנס? האָט דען פראַנקרייך געגעבן אַ נדר פון צניעות? די גוטע מדות באַשטייען אין דעם אַז גרויס זאָל מען זיין פאַר זיך און פאַרן פאַטערלאַנד*).

און דוקא דאָס איז געווען אומפאַרשטענדליך פאַר ראָבעספּיערן. קוקט זיך נאָר גוט צו צו אים. אַ טרוקענער, שמאָלער פנים, צונויפגעקוועטשטע ליפּן, פאַרשלאָסענע און אין זיך פאַרטיפטע אויגן, אַ שוואַך און ציטערדיק קערפּערל. ניטאָ קיין פרייע באַוועגונגען, קיין צאָרנדיקער אָדער גרויסמוטיקער פייער, קיין גרויסע אומפאַקלערטקייט פון ליידנשאַפט. אַלע זיינע ליידנשאַפטן, זשעסטן און געפילן זיינען איינגעשלאָסן אין שווערן פאַנצער פון געדאַנק, זיין גאַנצער קערפּער, זיינע פלענער און מעשים — דאָס זיינען נאָר פונקציעס פון זיין מוח. דער שכל אַליין וואַכט אַפן לעבן אין זיינע אייז-קאַלטע אויגן, און נאָר מיט חשבון הויבן זיך אויף זיינע ניכטערע הענט. און זיין מינדלעכן וואָרט איז פאַראַן נאָר אַ מין געאָמעטריע אין טאַט, און די גאַנצע וועלט איז פאַר אים אַ פונאַנדערוויקלונג פון אַ סילאָגיזם. ער איז „פוריטאַניש-ערליך, דעליקאַט און צניעות'דיק, גלייכגילטיק צו פאַרגעניגנס, האַרב איז זיינע פרינציפּן, הגם עלאַסטיש אין אויסוואַל פון מיטלען, קאָרעקט אין זיין האַנדלונג און פעדאַנטיש אין וואָרט, מיט אַ שמאָלן שכל און אַ קאַלטער נשמה" **).

---

*) Роман Ролан: Дантон.

**) מאדלען

קען דען דער גייסטיגער היסטאָריקער זאָגן עפּעס אַנדערש וועגן אים? פּרינציפּן, געזעצן, דאָגמעס, — מער ווי דאָס זעט דער מענטש ניט, און אין זייער געדיכטן חושך ווערט נעלם דער דרייסטער פּנים פון אַ יחיד. „עפּעס איז געווען אין אים — זאָגט אַזוי ווי באַקלאָגנדיק זיך זשאָרעס — פון אַ כהן און אַ סעקטאַנט, אַ אומערטרעגלעכע פּרעטענזיע אויף ריינקייט פון חטאים, די גאוה פון קליינלעכער צדקות, אַ טיראַנישע געוואוינהייט צו אורטיילן וועגן אַלץ לויטן מאָסשטאַב פון זיין אייגענעם באַוואוסטזיין, און בנוגע צו אינדיווידועלע ליידן — אַ שרעקלעכע נשמה-טרוקנהייט פון אַ מענטשן, וואָס איז באַהערשט פון אַ אידעע, און וואָס קומט סוף-סוף צו דעם, אַז ער מישט צונויף זיין פּערזענלעכקייט מיט זיין גלויבן, די באַפרידיקונג פון זיין כבוד מיט די אינטערעסן פון זיין זאַך“ *). ער האָט ניט ליב געהאַט דעם מענטשן, און האָט אין אים ניט געגלויבט, אָדער אויב שוין ליב יאָ געהאַט, — איז בכל אופן ניט דעם לעבעדיקן, נאָר דעם אַבסטראַקטן, וואָס ער האָט זיך אַליין אויסגעמאָלט אין זיין פאַנטאַזיע „לויט רוסאָ“. פּונקט אַזוי ווי די מיטלעלטערישע אינקוויזיטאָרן האָבן ליב געהאַט ניט דעם רעאַלן קריסט, נאָר עפּעס אַן אַנדערן, אַ אויסגעטראַכטן. סיי דא, סיי דאָרטן האָבן די פאַנאַטיקער פון דער אידעע געזעהן פאַר זיך ניט קיין לעבעדיקן homo, נאָר אַ געקינצלטן homunculus („אַ בירגער מיט גוטע מדות“, אַ אמת'דיקן קריסט“), וואָס עס איז כדאי געווען אָנצוצינדן שייטערהעלצער צוליב אים אָדער שלייפן דעם חלף פון דער גיליאָטינע **). דעם דאָזיקן סענטימענטאַלן תלמיד'ל פון רוסאָ האָט זיך די נאַטור אַליין פאָרגעשטעלט ווי אַ איינגעצאַמטע און אַ אונטערגעשאָרענע לויט דער דאָקטרין פון לערער. פרעמד איז אים געווען אַ פריי לעבן, וואָס איז אָפּגעזונדערט פון זיין אָרעמען שכל. וואָס זשע איז פאַראַן צו חידושן זיך, אַז אין די סעפּטעמבער-טעג און אין אַנדערע נאָך זיי פלעגט דאַנטאָן ראַטעווען מענטשן, ראַטעווען באָטש יחידים פון אונטערן פּרעס פון אַלגעמיינעם געזעץ, און ראָבעספּיער'ס נשמה — די נשמה פון אַ בעל-משפט און אַ ביכער-וואָרם — האָט ניט גע-

---

*) זשאָרעס, „געשיכטע פון דער פראַנצ. רעוואָלוציע“.

**) „אַ פאַרזאַמלונג פון אָפּגעזונדערטע מענטשלעכע איינהייטן, וואָס זיינען אין אַלץ ענלעך איינע צו דער צווייטער און האָבן געשלאָסן צווישן זיך אַ אָפּמאַך, דאָס איז די פאָרשטעלונג פון די יאַקאָבינער וועגן דער געזעלשאַפט... פון דעם יאַקאָבינער ווערט נעלם דאָס גאַנצע לעבעדיקע פראַנקרייך, די גראַנדיעזע טראַגעדיע, וואָס ווערט געשפּילט פון 26 מיליאָן מענטשן אויף אַ סצענע מיט אַ שטח פון 26 טויזנט קוואַדראַט-מייל... קיינזאַך זעהט ער ניט און אונטערשיידט ניט הינטער די ד' אמות פון זיין פּאַרטיי און אין קלוב, און אין דעם ענגן קרייז שטעלט ער פאַנאַנדער אַלע טויטע געצן פון זיין אוטאָפּיע“. (טען, III).

וואוסט פון אויסנאַמען? *). פאַר ראָבעספיער איז ניטאָ קיין פילפאַרביק לעבן, קיין אומענדלעכן רעגנבויגן פון קאָלירן, נאָר אַ לאַנגווייליקער, איינפאַרביקער לייוונט, וואָס קיין איין צופעליקער זונענשטראַל צערשטערט ניט זיין איינטאָניקייט. ער איז איינפאַך אין זיין פריוואַטן לעבן, קאָרעקט אין אומגאַנג מיט מענטשן, באַשיידן אין זיינע אַרויסטרעטונגען; ער ווייס אָבער דעם ווערט פון זיין באַשיידנקייט און איז שטאָלץ מיט זיין עניוות. און אויב דאַנטאָן איז דאָס זעלבסטבאַוואוסטזיין פון לעבן, איז ראָבעספיער דאָס זעלבסטבאַוואוסטזיין פון עניוות, פון צ ד ק ו ת, ד. ה. דער מאַנגל אין צדקות. באַ דאַנטאָנען איז אַ גוטסקייט, וואָס איז חל אַף אַלעמען, באַ ראָבעספיערן — צדקות, וואָס איז מיט אַלעמען אַף מעסערס; באַ דאַנטאָנען — אַ רעוואָליוציע, וואָס נעמט אַרום דאָס לעבן, באַ ראָבעספיערן — אַ רעוואָליוציע, וואָס קומט צום לעבן מיט אַ חשד.

פון דאַנען זיינען שוין געדרונגען אַלע זייערע פּ אָ ל י ט י ש ע אנשויאונגען, החלטות און מעשים. דאַנטאָן דער פויער איז ניט קיין טעאָרעטיקער, וואָס איז אין געפאַנגענשאַפט באַ זיין אייגענער טעאָריע, און איז מקריב פאַר איר זיך און אַנדערע. באַ אים איז ניט בנמצא אַזאַ שטרענג און אויסגעהאַלטן — דורכגעאַרבעטע סיסטעם, ווי באַ ראָבעספיערן. דעפאַר האָט ער אַ „גוטע ראיה“, ק ו ק ט ע ר א ו ן ז ע ה ט. דערפאַר איז פאַר אים, פאַרשטייט זיך, די רעוואָליוציע ניט קיין אָפגעצאַמטע און אָפגעזונדערטע פון אַלע זייטן טעאָרעטישע נעץ, וואָס נעמט אַרום דעם גאַנצן מענטשן ווי מיט טאַפּ=פינגער, בעת זי לאָזט זיך אַראָפּ אפן לעבן, און וואָס דערשטיקט זיין אייגענע יצירה. די רעוואָליוציע שטעלט ניט קיין נעצן און ניט קיין טאַפּ=פינגער, אין וועלכע עס איז — ווי באַ ראָבעספיערן — איינגעשלאָסן דאָס גאַנצע נייע רעוואָליוציאָנערע לעבן; זי שטעלט נאָר מ ע ר ק = ש ט י י נ ע ר , וואָס צווישן זיי און הינטער זיי וויקלט זיך פאַנאַנדער דאָס דאָזיקע לעבן אין זיין אומענדלעכער פילפאַרביקייט. פאַר דאַנטאָנען איז די רעוואָליוציע אַ גרינער פעלד אָן ברעגעס און אָן גרעניצן, אין וועלכן די באַפרייטע מענטשן אַנטפּלעקן זיך אַליין. פאַרשטייט זיך, אַז אויך באַ דאַנטאָנען זיינען פאַראַן העכסטע אומבאַדינגטע פּרינציפּן פון דער רעוואָליוציע. זיין פּאַטאָס איז — פּאַטערלאַנד און פרייהייט; זיינע געזעלשאַפטלעכע אנשויאונגען (וועגן אייגנטום, אַדמיניסטראַציע, קירכע) זיינען קלאָר דעפינירט. ער וויל, אַז די רעוואָליוציע זאָל גיין דווקא אין זיינע וועגן, און מיט אַנטשלאָסנ=

*) דאַנטאָן זעט די מענטשן — באַמערקט ריכטיק טען — אַזוי, ווי זיי זיינען, ער זעט אַז זיי לעבן און ליידן און איטלעכער פון זיי האָט זיין פנים און זיינע זשעסטן. פון דעם בילד ווערט צעציטערט דאָס גאַנצע אינערלעכן וועזן, אויב דער מענטש פאַרמאָגט עס נאָר; און דאַנטאָן האָט פאַרמאָגט. „שוין אין סעפּטעמבער האָט ער אַרויסגעריסן פון די מערדערישע הענט איניקע באַדייטנדיקע לעבנס, „פאַרבאַהאַלטנדיק זיין רחמנות מיט געוויין“.

קייט העלפט ער דאַצו מיט, נאָר זיינע וועגן טראָגן ניט קיין כאַראַקטער פון דורכ=
געאַרבעטע ביז די פּרטים, ביז קאָנקרעטע שיטות. זיי זיינען נאָר הויכע דעמבן
אין אַ אָפענעם אומענדליך ברייטן פעלד און ניט קיין פינסטערער ד י ק י כ ט
פון צונויפגעפלאָנטערטע און סודות׳דיק=צונויפגעפלאָכטענע געוויקסן, צווישן
וועלכע דער באַפרייטער מענטש מוז פון דאָס ניי אומבלאָנדזשען און פאַר=
פלאָנטערן זיך. ראָבעספיער שטרעבט פאַראויסצוזעהן און דעריבער כופה זיין
ויי אַ תורה משמים אַלע אָפצווייגונגען און שטעגעלעך פון דער כלומרשטער
רעוואָליוציאָנערער אַנטוויקלונג, און אין דער אמת׳ן זיינען עס נאָר זיינע אייגענע
רעוואָליוציאָנערע געדאַנקען. דאַנטאָן אָבער האַלט פאַר אַנ׳אמת נאָר די אויס=
גאַנג=פונקטן פון דער דאָזיקער אַנטוויקלונג, דערפאַר טאַקע האַלט ראָבעספּיער
אין איין אַרויסגעבן באַפעלן, כסדר שטייט ער מן הצד פון המון פון זיינע
א ו נ ט ע ר ט אַ נ ע ר, און איבער זיי. דאַנטאָן אָבער גיט אַרויס געזעצן און
פאַראָרדנונגען נאָר אין די אַנטשיידנדיקע מאָמענטן פון דער רעוואָליוציע און
אפילו שטייענדיק אין דער הויך, מישט ער זיך צונויף מיטן המון פון די
ב י ר ג ע ר. ווייל בא אים איז די רעוואָליוציע ניט נאָר אַ מאַטעריעלע באַ=
פרייאונג, אַ שטילונג פון אַ ערד=הונגער, אַ פאַרטרייבאַכץ פון די נידערטרעכטיקע
הויף=לייט, נאָר קודם כל איז זי אַ באַפרייאונג פון טריאומפירנדיקן ג י י ס ט,
אַ דערלייזונג פון אַלע דורך דורות פאַרשקלאַפטע מ ע נ ט ש ל ע כ ע כחות,
די אינערלעכע ווידערגעבורט פון מענטשן, פון דעם עבד=עבדים פון דער גע=
שיכטע. און דאַריבער וואָס ווייניקער צוימען, דרוק, שטראָף און השגחה, און
וואָס מער פאַרנונפטיקער, שטראַלנדיקער און איינגעטיפטער פרייהייט. ווייל עס
איז אוממעגליך, אַז דער פראַנצויז, וואָס האָט פון זיך אַראָפגעוואָרפן דעם יאָך
פון די דורות, געקעפט זיין קעניג און די קירכע, פאַרגליכן די רעכט פון פערשט
און פון וואַסערטרעגער, — זאָל ניט זיין בכח אַליין מיט זיין גלענצנדיקן „שכל“
(און זיין שכל דאָס איז זיין גאַנצער אינערלעכער מהות) זיך אָפצוהיטן, העלפן
זיך פונאַנדערצוזוקן די גרעניצן פון זיין נאַטור. היינט ווייסן מיר שוין, אַז
די העכסטע שטרעבונגען פון דאַנטאָנען זיינען נאָר אַ צוגאַנג צו די גרעסטע און
דערהויבנדיקסטע אידעאַלן פון אונזער דור. מיר ווייסן, אַז אין יענעם דור, בעת
ס׳האָט זיך געביטן נאָר די סאָציאַלע אויבער=דעקע פון דורות׳דיקן עבדות, איז
די פרייהייט געווען נאָר אַ כלומרשטע, און אין די אויגן פון די יעמאָלטיקע קרי=
טיקער פון לינקס — אפילו אַ ליגנערישע. מיר פילן אָבער, אַז אין י ע נ ע ר
תקופה און פאַר דעם היסטאָריש=באַגרענצטן סאָציאַל=עטישן באַוואוסטזיין פון
י ע נ ע מענטשן (ראָבעספיער און דאַנטאָן) האָבן זיך אויך די פרינציפן אויס=
געדריקט ווי די העכסטע דערגרייכונגען פון געדאַנק און פאַנטאַזיע, פון דער
שטראַלנדיקער אידייען=וועלט פון טרוימער און ענציקלאָפּעדיסטן. אויפריכטיק

האָבן יעמאָלט געקלונגען אין זייערע געדאַנקען, ווערטער און מעשים דער שטאָלצער פּאַטאָס, דער טריאומף פון פּראָגרעס, די גרויסקייט פון פרייע ווייטן. אויך אין זייער רעוואָליוציע איז דער אינטימער מהות באַשטאַנען אין דער באַפרייאונג פון מענטשלעכן רצון. גראָד פאַר אים, פאַרן מענטשלעכן רצון האָבן דאַנטאָן און זיינע מענטשן געוואונשן דעם גרעסטן פאַרנעם, אָן וועלכן עס איז אויך זיין אויפבליאונג ניט געווען מעגליך. און אויב די בירגער האָבן נאָך ניט ערלערנט די פרייהייט, וועלן זיי עס זיך אַפן בעסטן אופן אויסלערנען אין די תּנאים פון באַנוצן זיך מיט דער פרייהייט. דערפאַר איז די איינציקע לעבנס־אויפגאַבע פון דאַנטאָנען באַשטאַנען נאָר אין דעם, אַוועקצושטעלן די זיילן פון פּאַלאַץ; בויען אים ווייטער און זעלבסטשטענדיק איינאָרדנען זיך אין איר וועלן שוין דאַרפן זיינע איינוואוינער — די בירגער פון דער רעוואָליוציע.

ראָבעספּיער באַנעמט עס ניט. זיינע העכסטע פּרינציפּן זיינען די זעלביקע, ווי בא דאַנטאָנען. ער אַרבעט זיי אָבער דורך ביז אַלע לאָגישע סך־הכּל׳ס, ביז טרוקענע ציפער־טאַבעלן, ביז לעבנס־אַבסורדן. פאַר אים איז שוין ווייניק איינשטעלן די זיילן. ער וויל איינאָרדנען די גאַנצע דירה, פונאַנדערשטעלן די מעבל, באַשטימען דעם גאַנצן לעבנס־שטייגער. ער גלייבט ניט אין דער פעיִקייט פון די בירגער זיך צו באַנוצן מיט דער פרייהייט, ער אַליין וויל זיך שטעלן און לערנען זיי טאָג־אויס ווי זיך צו באַנוצן מיט דעם דאָזיקן צוויי־שאַרפיקן געווער. אים איז טייער ניט דער רצון, מיט וועלכן די רעוואָליוציע האָט באַגנאַדיקט דעם מענטשן, נאָר זיין אינערע רעאַלע פּראָגראַם מיט איר תּר״יג מצוות, וואָס דאַרף אָן אויפהער כּסדר פאַרווירקלעכט ווערן אין לעבן.

לייענט איצט איבער אויפמערקזאַם זייערע רעדעס און איר וועט עס פאַרשטיין. אין דאַנטאָנס רעדעס פלאַקערט ניט נאָר זיין אייגענער ברען, נאָר אויך דער רוף צום שאַפן, צום רצון און רוח־הקודש פון מענטשן. זיי זיינען קורץ, שאַרף, זיי זיינען פייער אַליין, דאָס זיינען ברייטע שטריכן, גרויסאַרטיקע ליניעס, זיי עפענען אומענדלעכע ווייטן, און צוגלייך מיט דעם פול מיט חכמה. און ראָבעספּיערס רעדעס — היילע סילאָגיזמען, אָן אַ אינערלעכער היץ, זיי פעמטעווען דעם מענטשלעכן רצון, און דער מענטשלעכער רצון איז אין זיי נאָר איין ציפער פון אַ מאַטעמאַטישער סומע. זייערע געדאַנקען זיינען דאָגמאַטיש אנגעשלייפט ביז דער לעצטער מדרגה, און לויט דער פאָרם זיינען זיי לאַנג, נודנע און איבערציינגנדיק ביז צום געניץ, ווי שולאויפגאַבן.

ס׳איז קלאָר, אַז אפילו די באַגרעניצונג פון דער אויסערלעכער אַקטיווער פרייהייט אַליין וואָלט שוין געווען גענוג אַף נמאס צו מאַכן דאָס לעבן.

מיר האָבן שוין געהאַט די געלעגנהייט דאָס צו זעהן אין דער רוסישער רעוואָלוציע. ראָבעספּיער און זיינע אנהענגער האָבן זיך אָבער אָף דעם ניט אָפּגעשטעלט, זיי האָבן געוואָלט זיין ניט נאָר קליינלעך=אייפערזיכטיקע געזעצגעבער פון אויסערלעכן לעבן, נאָר אויך פאַרשפּרייטן זייער ממשלה אַף'ן א י נ ע ר ל ע כ ן מענטשלעכן לעבן. זיי האָבן געוואָלט איינשטעלן אַ פולקומע א י י נ ה י י ט ל י כ ק י י ט פון אַלע געדאַנקען און טאַטען, נייגונגען און באַשלוסן. זיי האָבן געוואָלט דערגרייכן צו דער נ ש מ ה=ריינקייט דורך געזעץ און דורך מדינה'שער השפּעה. דער דאָזיקער ענין האָט זיך זיי נאָך אויסגעדוכט פאַר לייכט און דערגרייכבאַר דערפאַר, וואָס אין זייער באַוואוסטזיין איז פאַר זיי תמיד געשטאַנען ניט דער רעאַלער מענטש מיט זיין אייגענער איינגאַרטיקער נשמה, נאָר אַ לאָגישער געשטאַלט פון אַ קאָלעקטיוון מאַנעקען=מענטשן מיט אַ „קאָלעקטיווער“ נשמה. פון דער ספערע פון אַ מלמד=דרדקי גייט שוין דאָ ראָבעספּיער אַריבער אין געביט פון אַ קירכן=כ ה ן *), און דאָס געזעלשאַפטלעכע לעבן ווערט באַ אים אַ ודוי=קאַמער. די התקרבות צו דער אינקוויזיציע ווערט נאָך גרעסער.

אין זיין פּראָגראַם=רעדע פון 5=טן פעווראַל מעלדעט ראָבעספּיער פאָלגנדיקעס: „וואָס איז דער גרונט=פּרינציפּ פון דער דעמאָקראַטיע, ד. ה. דער גרונט=מקור, וואָס שפּייזט און באַוועגט איר? דאָס זיינען די גוטע מדות. איך רעד וועגן יענע געזעלשאַפטלעכע מדות, וואָס האָבן אויפגעטאָן אַזעלכע נסים אין גריכנלאַנד און אין רוים און וואָס דאַרפן געבן נאָך בעסערע רעזולטאַטן אין דער רעפּובליקאַנישער פראַנקרייך, וועגן יענע מדות, וואָס דער תמצית זייער באַשטייט נאָר און אויסשליסלעך אין ליבע צום פאָטערלאַנד און זיינע געזעצן. אַלס גרונט=הנחה פאַר דעם דאָזיקן דערהויבענעם געפיל דאַרף זיין דער פּרימאַט פון געזעלשאַפטלעכן אינטערעס איבער אַלע פּערזענלעכע; פון דאַנען איז געדרונגן, אַז די ליבע צום פאָטערלאַנד זעצט פאָראויס אָדער באַשאַפט אַ ל ע גוטע מדות, ווייל אויב ניט — ווי זשע אַ שטייגער וואָלט דער קנעכט פון געלדגייץ אָדער גאוה געקאָנט צעשטערן זיין אייגענעם אָפּגאָט לטובת דעם פאָטערלאַנד“. פון דער אָ דרשה זעען מיר, אַז פאַר ראָבעספּיערן זיינען די געזעלשאַפטלעכע גוטע מדות ניט נאָר אַ אויסערלעכע דערשיינונג, נאָר זיי זיינען אויך ענג צונויפגעבונדן מיטן אינערלעכן נשמה=צושטאַנד. ער דאַרף

---

*) שטירנער רופט אַן ראָבעספּיערן, סען=זשיוסטן און אַנד. — „די גלחים פון דער רעוואָליוציע“. אין יאָר 1792 האָט קאָנדאָרסע וועגן אים געשריבן דאָס זעלבע. „לויט זיין נאַטור איז ראָבעספּיער אַ פּריסטער, און נאָר דאָס וועט ער בלייבן“. ס'איז אינטערעסאַנט אַז נאָר אינדיווידואַליסטן (אַ אַנאַרכיסט און אַ ליבעראַל) האָבן עס קלאָר דערשפּירט, אפשר נאָך בעסער פאַר די סאָציאַלאָגן.

האָבן אַ בירגער, וואָס זאָל זיין אַ אינערלעכער בעל־מדות. „אַלץ, וואָס איז אין דער שיטה פון דער פראַנצויזישער רעוואָליוציע ניט עטיש, איז אויך ניט פּאָליטיש, זאָגט ער, אַלץ וואָס איז קעגן דער מאָראַל איז אויך קאָנטר־רעוואָליוציאָנער“. און דער פּאָליטיקער ווערט שוין לגמרי פאַריאָגט אין אַ כהן, בעת ער האַלט פון דער טריבונע פון קאָנווענט דעם 6־טן פלוּוויאָז 94 פאָלגנדיקע מוסר־רעדע אין דער פאָרם פון אַ פאָרטראַג „וועגן די פּרינציפּן פון געזעלשאַפטלעכן מוסר“: „מיר ווילן, — זאָגט ער — אַנשטאט עגאָיזם אויפקשטעלן די זיטלעכקייט, אנשטאט כבוד — ערלעכקייט, אנשטאט דער געוואוינהייט — פּרינציפּן, אנשטאט אנשטענדיקייט — דעם פליכט־געפיל, אנשטאט דער מאָדע־טיראַניע—די הערשאַפט פון שכל, אנשטאט דער פאַראַכטונג צום אומגליק — די פאַראַכטונג צום חטא, אנשטאט גאווה — נשמה־גרויסקייט, אנשטאט ליבע צום געלט — ליבע צום גוטן שם... דאָס הייסט אַלע חטאים און נעגאַטיווע זייטן פון דער מאָנאַרכיע פאַרבייטן מיט אַלע גוטע מדות און נסים פון דער רעפּובליק“. און ראָבעספּיער׳ס מיטקעמפער פון יענער צייט, ביליא־וואַרען איז נאָך מוסיף: „דאָס פאָלק, וואָס מע וויל אים אומקערן צו פרייהייט, דאַרף קודם אין אַ געוויסן זין פון׳סניי באַשאַפן ווערן, ווייל ס׳איז נויטיק אויסצוראָטן די אַלטע פאַראורטיילונגען, עוקר זיין די אַלטע געוואוינהייטן, אויסבעסערן די פאַרדאָרבענע נייגונגען, באַגרעניצן די איבעריקע הצטרכותן, פאַרטיליגן די איינגעוואָרצלטע חטאים“. מיר האָבן דאָ פאַר זיך ממש אַ גאַנצן שולחן־ערוך, אַ גאַנצע פּראָגראַם פון פּערזענלעכער עטישער פאַרפולקומונג. מיט דורות שפּעטער קען מען זיך צו איר צוהערן מיט אויפמערקזאַמקייט. אָבער ס׳נעמט אָן אַ שוידער, בעת מע דערמאָנט זיך, אַז דעם פּרעדיקט האָבן געהאַלטן מענטשן מיט שווערטן אף די לענדן, און אַז דאָ הערט זיך ניט נאָר דער לשון פון אַ גייסטלעכן נאָר אויך דאָס אמת׳דיקע בלוט פון הערשער. זיי האָבן ניט נאָר אידעאיש געפאָדערט די וועלט זאָל תשובה טאָן, זיי האָבן עס אויך פיזיש דורכגעפירט אין די נשמות. דער איינער ראָבעספּיער פלעגט באַ זיך אין דער היים אין אַ פרייער שעה שרייבן „נאָטיצן“ וועגן דאַנטאָנען. גוט אויפגעלייגטע היסטאָריקער זאָגן, אַז דאָס האָט ער געשריבן אַזוי צו זאָגן „על כל צרה שלא תבא“, אין זיי זיינען אויך טאַקע שטאַרק צוניץ געקומען בשעתו, בעת דאַנטאָן איז געוואָרן אַ מניעה אף זיין וועג. די דאָזיקע מוסר־נאָטיצן זיינען געוואָרן יענער פילזאָגנדיקער פאָן, אף וועלכן סען־זשיוסט האָט אויסגעמאָלט זיינע בלוטיקע געמעלן קעגן דאַנטאָנען. זיי זיינען כמעט וואָרט אין וואָרט אַריין אין די פונקטן פון זיינע טויט־באַשולדיקונגען. אין די נאָטיצן שטייט געשריבן: „ווי קען פאַרטיידיקן די פרייהייט אַ מענטש, וואָס עס איז אים לחלוטין פרעמד וואָס פאַר אַ ניט איז אידעע וועגן מאָראַל?“

פרעגט זיך: וואָס מיינט ער מיט דעם וואָרט? אויב עס רעדט זיך וועגן די עצם־אויפגאַבן און פרינציפּן פון דער רעוואָליוציע, — ווייסן מיר דאָך שוין פון לאַנג, אַז אין דעם פּרט איז צווישן זיי קיין שום חילוק ניט געווען. אָדער עס האַנדלט זיך וועגן גוטע מדות (למשל, עניוות אין לעבנס־שטייגער אָדער צניעות), וואָס האָבן, לויט זיין מיינונג, אויסגעפעלט דאַנטאָנען? דאָ איז שוין, פאַרשטייט זיך, דאָ אַ נפקה מינה. בּאַ ראָלאַנען רופט דאַנטאָן אויס אין טריבונאַל, האָבנדיק אין זינען ראָבעספּיערן: „פאַרהאַסטע צביעות נעמט באַלד אַרום דאָס גאַנצע פאָלק. ס'איז גענוג, אַז אַ מענטש זאָל האָבן אַ שלעכטן מאָגן און אַטראָפירטע געפילן, ער זאָל זיך שפּייזן מיט אַ שטיקל קעז און שלאָפן אין אַ שמאָל בעטל, און איר וועט אים גלייך קרוינען מיטן נאָמען „שונא בצע“ און באַפרייען אים דורך דעם נאָמען פון דעם חוב צו זיין מוטיק און קלוג. איך פאַראַכט די דאָזיקע נעבעכדיקע צדקות“. אודאי האָט דאַנטאָן אָפּגעוואָרפן דעם מין גוטע מדות (אָדער נעבעכדיקע צדקות), צי קען מען זיי אָבער אָנבינדן מיט געוואַלט, צי קען מען זיי אויסבעסערן אונטערן וואָרנענדיקן סקריפּ פון דער גיליאָטינע? מיר קענען אויך קלערן, אַז מיטן וואָרט מאָראַל האָט דאָ ראָבעספּיער געהאַט בדעה טאַקע יענע א י נ ע ר ל ע כ ע גוטע מדות, וואָס זיינען אין זיינע אויגן געווען דער ממשותדיקער יסוד פון בירגער. און אפשר האָט ער גראָד דאָס ניט דערפילט בּאַ דאַנטאָנען? קען זיין, דאַנטאָן האָט אָבער באַוואוסטזיניק ניט געוואָלט דערלאָזן אַזאַ שליטה איבער דער מענטשלעכער נשמה. די וייטערדיקע געשעהענישן האָבן באַוויזן, אַז ער איז געווען גערעכט, נאָר אויך בּאַ די יעמאָליקע חילוקי־דעות האָט ראָבעספּיער ניט געטאָרט אים טויטן און אָפּנעמען אים בּאַ דער רעוואָליוציע.

מע קען זיך ניט באַציען צו מענטשן אַזוי צווייענדיק, ווי ראָבעספּיער. מע קען ניט פאַראַכטן זיי און ניט גלויבן אין דער זעלבסטשטענדיקער אַנטוויקלונג פון זייערע נשמות, און אין דער זעלבער צייט שטעלן פאַר זיי די אומגעהויערסטע, אפשר אפילו איבער־מענטשלעכע פאָדערונגען. לאָמיר זיך דערמאָנען אָן דעם קורצן און באַדייטנדיקן דיאַלאָג אין קאָנווענט דעם 26 נאָוועמבער 1793. ריידנדיק וועגן טעראָר, האָט דאַנטאָן געהאַלטן פאַר נויטיק מוסיף צו זיין: „דאָס פאָלק וויל ניט עס זאָלן ציטערן פאַר שרעק די אַלע, וואָס זיינען פון דער נאַטור נ י ט ב אַ ש ע ר ט ג ע ו ו אָ ר ן מיט קיין סך ענערגיע, נאָר וואָס דינען דעם פאָטערלאַנד בכל מאדם — ניין, דאָס פאָלק וויל עס ניט“. בתשובה אַף דעם האָט אים דער שטאָל־אייזערנער יאַקאָבינער דעפּוטאַט פייאָ *), געענטפערט: „דאַנטאָן רעדט וועגן רחמנות... וואָס איז שייך מיר,

*) ס'איז טשיקאַווע צו וויסן, וואָס איז שפּעטער געוואָרן פון אַזאַ מענטשן? צי האָט ער ניט געפונען זיין מקום־מנוחה צווישן באָנאַפאַרט'ס מקורבים?

האַלט איך, אַז יעדער איינער, וואָס האָט קיין זאַך ניט געטאָן פאַר דער פרייהייט אָדער האָט ניט געטאָן פאַר איר אַלץ, וואָס ער האָט געקאָנט, דאַרף פאַררעכנט ווערן צווישן אירע שונאים". דאַנטאָן האָט ליב דעם מענטשן און מיט צאַרטקייט האַרט ער אַף זיינע רעוואָליוציאָנערע מעשים, ער גייט ניט גריבלען זיך אין זיין נשמה, מעסט אים ניט מיטן מאָס פון זיין אייגענער נאַטור, פלמס׳ט אים ניט. „איר האַלט פאַר אַ חטא די שנאה וואָס מע פילט צו אייך", האָט ער אויסגערופן אין זיין לעצטער באַגעגעניש מיט ראָבעספיערן. אַנדערש גערעדט, וויל דאַנטאָן ניט שטראָפן פאַר קיין נשמה־באַוועגונגען אָדער אפילו גלאַט נאָכשפירן זיי. ניט אין דעם זעהט ער די פעסטיקונג פון דער רעוואָליוציע, ווייל ער ווייסט, אַז הגם די שטענדיקע האַרמאָניע פון אינערליכער באַשטרעבונג מיטן אויסערלעכן טאַט וואָלט געווען אַ גרויס גליק פאַר דער רעוואָליוציע, פונדעסטוועגן קען מען די דאָזיקע האַרמאָניע ניט אויפצווינגען פון אויסנווייניק מיט כח. אַנדערע וועגן פירן צו איר, אפשר לענגערע, אָבער זיכערע. אין דער דאָזיקער וועלט פירט דעם מענטשן דער וועג פון געוואַלט און צוואַנג גראַד צו אַ היפוך׳דיקן פועל־יוצא — צו אַ דאָפלטן קראַך פון די אינערלעכע און אויסערלעכע דערגרייכונגען.

שאַרף זיינען זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען די וועגן פון ראָבעספיערן און דאַנטאָנען, ניט קוקנדיק אַף די אידענטישקייט פון זייערע יסודות אין דער רעוואָליוציע. פאַר ראָבעספיערן איז וויכטיק, אַז אין רעוואָליוציאָנערער פראַנקרייך זאָלן טריאומפירן די מדות טובות. ער האָט געשטרעבט צו זעהן זייער פאַרקערפּערונג אַף אַלע וועגן און שטעגן פון אויסערלעכן געזעלשאַפטלעכן און פריוואַטן לעבן, אין זיי האָט ער געוואָלט זעהן דעם מקור, וואָס זאָל כסדר באַוואַסערן די פעלדער און וועלדער פון אינערלעכן נשמה־לעבן פון מענטשן. און בכדי צו זיכערן זייער קיום, איז בּאַ אים רעכט געווען לייגן אַ האַנט אַף דער אינערלעכער און אויסערלעכער מענטשלעכער פרייהייט און אומפענטעווען איר מיט אַ גאַנצער נעץ פון געזעצגעבערישע און אַדמיניסטראַטיווע טאַפּ־פינגער. דער טריאומף פון זיין כמעט אום־פערזענלעכער טעאָריע וועגן לעבן און געזעלשאַפט איז אים געווען טייערער ווי דאָס גליק פון איינצעלנע מענטשן. און אַז מיר וועלן נאָך צו איר מוסיף זיין דעם ספּאַרטאַניש־קלויסטערישן כאַראַקטער, וואָס ער האָט געוואָלט אָנבינדן דער אויפפירונג פון די מענטשן, וועט שוין פאַר אונז לגמרי קלאָר ווערן דער אַלגעמיינער פרצוף פון זיין לעבנס־אידעאַל. ער איז באמתן געווען אַ „שונא־בצע", אַ שונא שמחה און פרייהייט און מענטשלעכע אומשטערבליכקייט. פאַר דאַנטאָנען אָבער באַשטייט די העכסטע ציל פון דער רעוואָליוציע אין דעם גליק פון לעבעדיקע, רעאַלע מענטשן. דאָס הייסט ניט, חלילא, אַז אין דער בלינדער

עפּיקורעאישער יאָגעניש נאָך די לעבנס־שמחות וואַרפֿט ער אָפּ די יסודות פֿון דער רעוואָליוציע, וואָס שטעלן מיט זיך פֿאָר דעם תּוך פֿון ראָבעספּיערס באַגריף פֿון „גוטע מדות“. מיט אַ העראָישן גלאַנץ האָט דאַנטאָן פֿאַרטיידיקט די זעלביקע פּרינציפּן פֿון דער רעוואָליוציע (ליבע צום פֿאָטערלאַנד און צו דער גלייכהייט פֿאַרן געזעץ, פּרימאַט פֿון אַלגעמיינעם אינטערעס פֿאַרן פּריוואַטן, וכ"ד.). אָבער נאָך דעם, ווי זיי זיינען פּראָקלאַמירט און פֿאַרזיכערט געוואָרן, גיט ער איבער זייער פֿאַרווירקלעכונג באמונה שלמה אין די הענט פֿון די בירגער אַליין, אין די הענט פֿון זייער פֿרייהייט. באַשיצנדיק די אויסערלעכע און אינערלעכע פֿרייהייט פֿון מענטשן, קעמפֿט ער קעגן דעם, ער זאָל פֿאַרשקלאַפֿט ווערן דורך אַלץ־אַרומנעמענדיקע געזעצן און אַף זיין נשמה־וועלט זאָל ניט אַרויפֿגעלייגט ווערן אַ חוצפּה'דיקע האַנט. ווייל אויב דאָס גאַנצע אויסערלעכע לעבעדיקע לעבן איז אין זיינע אויגן אַ גרינער פֿעלד — על אחת כּמה וכמה איז פֿאַר אים די מענטשלעכע נשמה אַ פֿעלד, וואָס ווערט באַגאָסן נאָר מיטן שיין פֿון זיין אייגענער זון. דאָס גליק, וואָס ווערט געשיינקט פֿון דער רעוואָליוציע, באַשטייט פֿאַר דאַנטאָנען אין דעם פֿרייעם פֿאַרנעם פֿון אַקטיווער האַנדלונג, אין דעם ממשות'דיקן רצון פֿון דער אינערלעכער וועלט, וואָס ווערט אין דער אייגענער צייט באַלויכטן מיט די העכסטע פּרינציפּן פֿון דער רעוואָליוציע. און אַז מיר וועלן נאָך צו דעם צוגעבן דאָס, וואָס האָט שטענדיק באַפּוצט דאַנטאָנען אַליין — די אויפֿריכטיקע אנציקונג פֿאַרן לעבן, פֿאַר דער נאַטור און די מענטשן, דעם ליכטיקן אָפּטימיזם, דעם אָפֿענעם קינדערשן געלעכטער, די קאָכנדיקע און ברויזנדיקע בלוט — וועט אויסוואַקסן פֿאַר אונז דער פֿלאַקערדיקער און פֿייערדיקער אידעאַל פֿון דאַנטאָנען, פֿון יענעם אידעאַל, וואָס איז אין ראָבעספּיערס אויגן געווען נאָר די פֿאַרקערפּערונג פֿון „חטא“, און וואָס האָט אין דער אמתן געגעבן זיינע טרעגער און זיין סביבה נאָר די ריינע לעבנס־שמחה.

לויט דער שילדערונג פֿון דיכטער איז זיך ראָבעספּיער מתוכח מיט דעמולען'ען. יענער זאָגט אים, זיך פֿאַרענטפֿערנדיק: „איך האָב געלערנט ליב צו האָבן די פֿרייהייט, כ'האָב געוואָלט, אַז דאָס ליכטיקע געשטאַלט פֿון גליק זאָל גלאַנצן פֿאַר די אויגן פֿון פֿאָלק“. און ראָבעספּיער ענטפֿערט: „גליק! דאָס איז אַ פֿאַרדאַרביק וואָרט, מיט וועלכן איר ציט צו זיך צו אַלע עגאָיסטן און געלד־גייצן. ווער וויל עס ניט קיין גליק? מיר לייגן אָבער פֿאָר דאָס גליק פֿון ספּאַרטע און ניט פֿון פּערסעפּאָל'ס. גליק — דאָס זיינען גוטע מדות“. דאָס זיינען ריכטיקע ווערטער. אָט אַזוי אָ האָט געקוקט אַפֿן לעבן ראָבעספּיער מיט זיינע קאַלטע אויגן, וואָס האָבן קיינמאָל פֿון קיין טרער ניט געוווּסט. פֿאַר דאַנטאָן פֿאַרשטייט זיך איז ריכטיק פּונקט דער היפּוך'דיקער כּלל — די נוי־

טיקע גוטע מדות, וואָס זיינען ווערט דעם מענטשן, דאָס איז ד אָ ס ג ל י ק א ל י י ן. נאָר אַזעלכע מדות — די סכעמע און פּראָגראַם פון גאַנצן לעבן — קענען פּרעטענדירן אַף אַ קיום, וואָס זאָלן אין זייער פאַרווירקלעכונג באַגנאַדיקן מענטשן מיט גליק.

ווי קלאָר ווערט שוין נאָך דעם דאָס איבעריקע אין זייערע ביידנס פּאָליטיק! ווער פון זיי נויטיקט זיך אין אַ ד י ק ט אַ ט ו ר, אין אַ סיסטעם פון דויערנדיקער הערשאַפט איבער מענטשן? פאַרשטייט זיך, ראָבעספּיער, דער גרויסער פּעסימיסט, וואָס האָט מורא פאַר דער פרייהייט, וואָס גלויבט ניט אין מענטשן, און ווייניקער פון אַלעמען באַדאַרף איר האָבן דאַנטאָן. אָפּט זאָגט ער אין קאָנוועגט: „מע דאַרף זיין פאָלק" (Soyons peuple) און אין די ווערטער דרוקט זיך אויס אַף אַ בולט'ן אופן זיין שטרעבונג זיך צונויפגיסן מיטן פאָלק און אָפּהיטן דערביי זיין אייגענעם איך. אין זיין רעדע פון 21 נאָוועמבער 1793, אין וועלכער עס דונערן נאָך באַ אים די לעצטע אָפּקלאַנגן פון טעראָר, זאָגט ער: „וואָס וויל דאָס פאָלק פון אונז? מיר זאָלן אים לאָזן הנאה האָבן פון די פרוכט פון אונזער קאָנסטיטוציע". זיינע באַשטרעבונגען זיינען קלאָר: ער וויל ניט זיין קיין דיקטאַטער. „דאַנטאָן, — זאָגט מישלע, — האָט ניט געוואָלט זיין ע פּ ע ס ג ר ע ס ע ר ס ו ו י ד אַ נ ט אָ ן, ד. ה. ער האָט נאָר געוואָלט ברייננען צום אויסדרוק דעם גרויסן כח, וואָס איז געווען אין אים פאַרבאַהאַלטן".

און וואָס האָבן גערעדט די אַ נ ד ע ר ע, די יאַקאָבינער?

„וואָס כ'האָב געטאָן אין דרום, זאָגט באַראָ, וועל איך טאָן אויך אין צפון. איך וועל פון זיי מאַכן פּאַטריאָטן; אָדער זיי אַ טויט, אָדער מיר אַ טויט". „מיר מאַכן פון פראַנקרייך אַ בית-עולמין", זאָגט קאַריע *), נאָר ווידער אויפשטעלן וועלן מיר איר לויט אונזער ווונש". זשאַנבאָן דע-סענט-אַנדרע האָט געזאָגט דעם 25-טן סעפּטעמבער 1793: „מע זאָגט אַז אונזער הערשאַפט איז אומבאַגרעניצט, אַז מיר זיינען דעספּאָטן, יאָ, אמת, אויב דער נצחון פון דער פרייהייט קען קומען נאָר דורך'ן דעספּאָטיזם, איז דער דעספּאָטיזם אַ פּאָליטישער פאַקטאָר". און דעם גאַנצן כאָר פון גרויזאַמקייט און בלוט דעקט ראָבעספּיער אַליין בעת ער זאָגט קלאָר און דייטליך אין זיין רעגירונגס-באַריכט צום קאָנוועגט דעם 5-טן פעוראַל 1794: „מע פלעגט זאָגן, אַז אין טעראָר ליגט דער מקור פון דעספּאָטישער הערשאַפט. צי שוין זשע איז אָבער אונזער הערשאַפט דעספּאָטיש? יאָ, פונקט אַזוי, ווי דער שווערד, וואָס שיינט אין די

---

*) ער רעדט ניט גלאַט אין דער וועלט אַריין, און ער האָט עס דערוויזן באותות ומופתים באַ די מאַסן-דערטרענקונגען פון די שונאים פון קאָנוועגט אין נאַנט.

הענט פון די פרייהייטס=העלד איז ענליך צום שווערד, מיט וועלכן עס זיינען באַוואפנט די משרתים פון דער טיראַניע; די רעגירונג פון דער רעוואָליוציע — דאָס איז די דעספּאָטיע פון פרייהייט קעגן דער טיראַניע".

און פון דאַנען קומט שוין דער טעראָר. אויב די רעוואָליוציע טרעט אויף ווי דער „דעספּאָטיזם פון פרייהייט", איז דער טעראָר — איר איינציקער וואפן. אין דער זעלבער רעדע גיט ראָבעספּיער אויך די טעאָרעטישע באַגרינדונג פון טעראָר. אויב אין צייט פון שלום באַשטייט דער באַוועגנדיקער כח פון אַ פאָלקס=רעגירונג אין גוטע מידות, איז עס בעת אַ רעוואָליוציע גלייכצייטיק גוטע מדות און טעראָר. גוטע מדות, וואָס אָן זיי איז דער טעראָר אַ טויט סכּנה; טעראָר, אָן וועלכן די גוטע מידות זיינען אָפּהענטיק. דער טעראָר איז נאָר אַ גיכע, פעסטע און האַרבע גערעכטיקייט און ווייטער גאָר ניט. ער איז אַף אַזאַ אופן אַ אויסשטראַלונג פון די גוטע מידות. ער איז ניט קיין זעלבסטשטענדיקער פרינציפּ, נאָר גיכער אַ מסכּנה פון אַלגעמיינעם כּלל פון דעמאָקראַטיע, וואָס ווערט צוגעפּאַסט צו די דרינגלעכסטע נויטן פון פאַטערלאַנד"... פון דער גאַנצער לומד'ישער דרשה האָבן מיר אייגנטלעך נאָר איין מוסר=השכּל: „באַשטראָפן די אונטערדריקער פון דער מענטשהייט — דאָס איז באַרמהערציק; מוחל זיין — דאָס איז באַרבאַריש". צו קען מען ערגיץ וואו געפינען אַ בעסערע כאַראַקטעריסטיק פון ראָבעספּיערס גוטע מדות, ווי אין דעם דאָזיקן טעאָרעטישן שפּיגל?

קינע, וואָס האָט דערפילט און נאָכגעפאָרשט די נאַטור פון טעראָר פאַרן גאַנצן משך פון דער געשיכטע, — באַ די אינקוויזיטאָרן, באַ פיליפּ דעם צווייטן פון שפּאַניען, באַ די ווענעציאַנישע דאָזשן, רישעליע און באַ אַנדערע בלוטיקע מושלים, — האַלט ניט, אַז דער פראַנצויזישער רעוואָליוציאָנערער טעראָר זאָל זיין דער בעסטער אין איכות. גאַניץ ערנסט און אָן וואָס פאַר אַ ניט איז איראָניע ווייזט ער אָן, אַז „דער פלעבײ ראָבעספּיער האָט זיך כּסדר געיאָגט נאָכן אידעאַל פון מאָנאַרכישן אַריסטאָקראַטישן טעראָר, וואָס פלעגט אָבער תּמיד פון אים פאַרשווינדן. סען=זשיוסט האָט זיך שוין מער פון אים דערנענטערט צו דעם אידעאַל. אפשר נאָר דער יונגערמאַן אַליין מיט דער שטייפקייט פון פיליפּ דעם צווייטן, ניט אַ השגה פון יענעם כאַראַקטער, פול מיט פייער און אייז, מיט וועלכן ס'האָבן זיך אין די אַלטע צייטן אויסגעצייכנט דער קעניג און די אַריסטאָקראַטיע. נאָר אויך ער רעדט מער ווי מע דאַרף, בכדי צו זיין שרעקלעך, ער זאָגט אָן פון דער טריבונע דאָס, וואָס וואָלט גאָר געזאָלט זיין פאַרבאַהאַלטן אין דר'ערד. פיליפּ דער צווייטער און דער „ראַט פון די צעהן" האָבן זיך אַנדערש אויפגעפירט, און דערפאַר האָבן זיי פונאַנדערגעצויגן אַף דורות די שיטה, וואָס האָט זיך אויסגעהויבט באַ סען=זשיוסטן אין עטלעכע

חדשים. ער האָט ניט פאַרשטאַנען די חכמה, ווי איינצוהיטן ד י א י מ ה, און אַף אַזאַ אופן פאַראייביקן איר". פאַרשטייט זיך, אַז אונז איז שווער צו באַשליסן, וועמען פון אַלע טעראָריסטן פון דער מענטשהייט עס געהערט די בכורה; עס דאַכט זיך אָבער, אַז קינג איז אַ ביסל פוגע בכבוד די ראָבעספּיעריסטן און זייערע גוטע מדות. אַף ווי ווייט עס האָט זיך געלאָזן, האָבן זיי אָפּגעטאָן אַלע מערדערייען וואָס זיינען נאָר מעגלעך געווען. סאָ'ז אָבער אַ שאלה, צי איז עמיצער בכח צו „פאַראייביקן" דעם טעראָר אין אַ רעוואָלוציאָנערער תקופה. פיליפּ דער צווייטער און אַנדערע, אַזעלכע ווי ער, שטיצן זיך דאָך אַף דער דורות־לאַנגער טראַדיציע; די רעוואָלוציאָנערע טעראָריסטן מוזן אָבער טאָג־איין — טאָג אויס אויסקעמפן זייער פּאָזיציע פון דאָסניי. די אַרויסטרעטונגען בפומבי און די קאָנווענט־דעקלעראַציעס — דאָס איז יענער אָפּצאָל, וואָס די טעראָריסטן — ערשט אויפגעקומענע אין דער געשיכטע — מוזן צאָלן די מאַסן — דעם מקור פון זייער מאַכט. אין דעם אָבער ליגט אויך די סיבה פון זייער אומבאַדינגטער מפּלה און אונטערגאַנג. אויב אַפילו די ראָבעספּיעריסטן האָבן ניט לאַנג געהערשט, האָבן זיי פונדעסטוועגן אין די ראַמען פון זייער השפּעה אויפגעטאָן אַליך, וואָס זיי האָבן נאָר געקאָנט. אין דעם וועלט־פּאַנטעאָן פון די אידעאַישע הענקערס און הענקערס פון דער אידעע איז פאַר זיי אָנגעגרייט אַ בכבוד'יקער אָרט. — ממילא ווערט שוין קלאָר, ווי רופט זיך קינג אָפּ וועגן דעם טעראָריזם פון די דאַנטאָניסטן. „דאַנטאָן און דעמולען, זאָגט ער, זיינען געווען דער פולקומער היפּוך פון סען־זשוסט'ס כאַראַקטער. ז י י ה אָ ב ן ג ע פ אַ ל ש ע וו ע ט מ י ט ן טעראָר, זיי האָבן זיך צו אים בשום אופן ניט געקאָנט צופּאַסן, זייער גאַנצער מהות האָט קעגן אים פּראָטעסטירט. דאַנטאָן האָט פאַרמאָגט אַ געוויסע גוטמוטיקייט, וואָס האָט זיך פאַר קיין פאַל ניט געקאָנט צונויפּאַסן מיט דער שיטה פון פּחד. ער פלעגט צוגעבן דעם טעראָר אַ אימפּולסיוון, אַ הומאַניש, כמעט אַ באַרמהערציקן געשטאַלט. און דערפאַר האָט ער געמוזט אונטערגיין".

יאָ, אַזוי איז עס טאַקע. די, וואָס האָבן געפאַלשעוועט מיטן טעראָר און פאַר וועמען ער איז געווען אַ דריקנדיקער יאָך, אַ טרויער־וואָלקן אַף די הימלען פון דער רעוואָלוציע, האָבן זיך ג ע מ ו ז ט צונויפשטויסן מיט יענע, פאַר וועמען דער טעראָר איז געווען אַ באַליבטער השפּעה־וועג, וואָס האָבן זיך מיט אים באַנוצט און האָבן אים שטענדיק „געשאַנעוועט". אַצינד ווייסן מיר שוין, אַז אַזאַ מין צונויפשטויס אין דער פראַגע פון טעראָר איז באַ זיי געווען ניט קיין צופאַל־זאַך, נאָר אַ פועל־יוצא פון די ניגודים צווישן זייערע מענטשלעכע נאַטורן. און אין שיין פון דער דאָזיקער וויסן אונזערן פון זיי, ווי פון מ ע נ ט ש ן, פלאַקערן אויף מיט אַ נייעם אַלץ־דערקלערנדיקן פייער זייערע פּאָליטישע וכחים

וועגן טעראָר, וואָס ציען זיך מעהר ווי אַ יאָר פון דעם פּאַראַנטוואָרטלעכן פער=
יאָד פון דער רעוואָלוציע. פאַר ראָבעספּיערן איז דער טעראָר געווען דער
בעסטער השפּעה=מיטל ניט נאָר אַף די אויפפירונג פון די בירגער, נאָר אויך אַף
זיינע נשמות. דאַנטאָן אָבער האָט אין אים אייגנגעזעהן דעם גרעסטן חילול=
הקודש פון דער פרייהייט פון די בירגער, וואָס איז אים געווען אַזוי טייער אין
דער רעוואָלוציע. אין פאַרשידענע מאָמענטן פון דער רעוואָליוציע פלעגן זיי זיך
נאָך אפשר יאָ קענען צונויפרעדן אַף אַ צייטווייליקער טעטיקייט=פּראָגראַם, זייער
קאָנפליקט איז אָבער געווען מ ע נ ט ש ל ע ך=א ו מ פ אַ ר מ י י ד ל ע ך.

אומפאַרמיידלעך איז געווען דער קאָנפליקט און אויך דאַנטאָנ׳ס טויט.
דערנאָך איז געקומען אויך דער טויט פון ראָבעספּיערן. נאָר ווי גרויס איז
דער חילוק צווישן זיי לויטן כאַראַקטער און לויט זייער מוסר=השכל. ראָבעס=
פּיער איז געפאַלן ווי אַ מלוכה=מענטש, וואָס האָט פאַרלוירן דעם באָדן אונטער
די פיס. דאַנטאָן איז אַוועק אין דער אייביקייט ווי אַ טרעגער פון אַ אידעע, וואָס
איז באַזיגט געוואָרן מיט כח. אַלע ווייסן, ווי אַזוי איז פארגעקומען דער 9=ער
טערמידאָר, נאָר עס בלייבט די קושיא — פאַרוואָס האָט ראָבעספּיער יעמאָלט
אַרויסגעוויזן אַזאַ ש ו ו אַ כ ק י י ט, פאַרוואָס האָט ער ניט געראַטעוועט זיין
לאַגע און די לאַגע פון דער רעוואָליוציע? אָט וואָס עס זאָגט קינע: „צי דען
קען מען זאָגן אַף געוויס, אַז ווען ראָבעספּיער וואָלט געהאַט אַ אַקטיוון כאַראַק=
טער וואָלט ער נאָך דער מפּלה אין דער פרי (דעם 8=טן טערמידאָר) ניט גע=
קענט ווידער אויפשטעלן די לאַגע? האָט מען אָבער באַדאַרפט דעם 8=טן אין
אָוונט ניט לייגן פאַר די יאַקאָבינער קיין לעקציע, נאָר באַוואָפּענען זיי, אַרעס=
טירן דעם קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפטלעכער רעטונג, אָפּגעבן אין זיין נאָמען
באַפעלן, אַרומרינגלען זיך מיט קאַוואַלעריע, צונויפזאַמלען די געטרייע סעק=
ציעס, פאַראַליזירן די אַנדערע און אָפּנעמען באַ זיי דאָס געווער, נעמען אין
געפענקעניש, פאַרשיקן, הרג׳ען און קיניגן — און דאָס אַלץ צוזאַמען. דאַן
וואָלט דער 9=ער טערמידאָר דערהערט, ווי דער איבעראַשטער קאָנווענט, וואָס
האָט פאַרלוירן זיינע פירער, וואָלט באַגריסט ראָבעספּיערן דעם חכם, דעם שונא=
בצע, דעם רעטער. און ראָבעספּיער וואָלט בדלית ברירא געמוזט אָנעמען די
אויבערשטע מאַכט... אָט אַזעלכע שאַנסן — אויב אפילו שוואַכע — האָט
ער געהאַט אנשטאט דעם עשאַפאָט. למאי זשע האָט ער זיי ניט פאַרזוכט?“

אָפּט ענטפערט מען אַף דעם, אַז ראָבעספּיער האָט ניט געוואָלט גיין קעגן רצון
פון קאָנווענט. אפשר איז עס ריכטיק, ווייל הגם ער פלעגט כסדר פאַרגוואַלדיקן
דעם רצון פון דעם זעלביקן קאָנווענט, האָט ער אָבער שטענדיק געזוכט די באַ=
פרידיקונג פון זיין אַדוואָקאַטישן געוויסן אין „געזעצלעך“ צונויפגעשטעלטע
אָפּשטימונגען. אונז דאַכט זיך אָבער, אַז ער וואָלט זיך ניט גערעכנט מיט

דעם געזעצלעך-אויפגעשטאַנענער מערהייט קעגן אים. אויב ער וואָלט ניט דערפילט קיין קראַך אין עפּעס אַנדערש. **דער רצון** זיינער איז צעבראָכן געוואָרן, אָדער ריכטיקער געזאָגט — דער מאַנגל אין אַ אַקטיוון רצון האָט זיך אויך דענסטמאָל בולט אַרויסגעוויזן בײַ אים. אין דער גאַנצער צייט פון זיין רעוואָלוציאָנערער קאַריערע זעען מיר כמעט קיין איין מאָל ניט, ער זאָל אַרויסווייזן רעאַלע מעשים און אויפהויבן די מאַסן. ער איז שטענדיק געווען נאָר אַ בעל-דרשן, אַ שרייבשטעלער און אַ קאָמיטעטישער פאַרשווערער אָבער ניט קיין רעוואָלוציאָנער. זיין השפּעה האָט זיך באַוויזן ניט אויפן אָנטייל אין קאַמף, נאָר תּחילת אויף דער צוציאונג-קראַפט פון זיין פּערזענלעכקייט, און דערנאָך אויפן שרעק-היפּנאָז. „נאָר דורך שרעק זיינען מענטשן געווען געבונדן מיט אים“, זאָגט קינע. און בעת דער פּחד איז פאַרגאַנגען דעם 8-טן טערמידאָר, איז געוואָרן אַ סוף אויך צו זיין אַוטאָריטעט. די מערהייט, וואָס האָט זיך אַ שטעל געטאָן אַ קעגן אים, האָט אים ניט אַזוי איבערגעשראָקן מיט איר קאָנסטיטוציאָנעלן כח, ווי דורך דעם, וואָס זי האָט דערוויזן, אַז זי האָט שוין מער קיין מורא ניט פאַר אים. דאָס, וואָס ס'האָט פּאַסירט איינמאָל, וואָלט געקאָנט זיך איבער'חזר'ן אַ צווייטן מאָל, און ס'וואָלט אים שוין דאָ אויך קיין שום מערהייט ניט געהאָלפן. האָט מען, הייסט עס, געדאַרפט שטעלן זיך בראש פון אַ העפטיקן **קאַמף**. און גראַד דאָס איז ער ניט געווען ביכולת צו טאָן. און נאָך איינס — אויף וועמען האָט ער זיך אייגנטלעך געקאָנט שטיצן, אויב ער וואָלט געזיגט? אין יענעם טאָג האָט ער געמוזט באַגרייפן די גאַנצע סביבה פון דער רעוואָלוציע. די רעוואָלוציאָנערע קאָמונע האָט פאַרלוירן אירע פירער, די בעקציעס זיינען אומעטום געוואָרן נישטיק, דער ענטוזיאַזם פון די בירגער איז אויסגעלאָשן געוואָרן דורך דער ביוראָקראַטישער געהאָרזאַמקייט. לינקס פון אים ליגט אַ אָפּגרונט אין וועלכן עס טראָגן זיך אום די שאָטנס פון העבער, שאָמעט, דאַנטאָן. און רעכטס — אַ צווייטער אָפּגרונט, וואָס בײַ זיין ראַנד זיינען צונויפגעזאַמלט ערנלאָזע טעראָריסטן און מאַרגנדיקע בוגדים. ראָבעספּיער, וואָס האָט געמאַכט אַ חורבן פון דער רעוואָליוציע, האָט דאָך זיכער געמוזט פאַרשטיין, אַז ווען ער וואָלט אפילו געזיגט, וואָלט ער דאָך אויף מאָרגן אַריינגעפאַלן אין צו פיל שטייפערע הענט ווי די פרעריאַלישע. ער, די פאַרקערפּערונג פון דער טיראַנישער מיטע פון דער רעוואָליציע, איז געבליבן כמעט אין גאַנצן איינזאַם אין דער גרויסער מעכטיקער שטאָט. און דאַן איז אים באַפאַלן אַ פולקומע **פאַרלאָרנקייט** *).

---

*) „ראָבעספּיער, דער פלאַפּלער אָן אַ שום איניציאַטיוו, וואָס האָט געהאַלטן אַז דאַנטאָן איז צו קרעפטיק, און וואָס האָט אים געטאַדלט פאַר דער גרויסמוטיקער העזה, אויף וועלכע ער אַליין איז ניט געווען פייאיק; וואָס איז גע=

ווי ווייט פאַרשיידן איז זי אָבער פון דער מ י ד י ק י י ט, וואָס עס האָט געפילט דאַנטאָן פאַר זיין טויט! ראָבעספּיער האָט זיך פאַרלוירן, ווייל זיין פּאָליטיק האָט זיך ניט איינגעגעבן, ווייל דער באָדן איז אַוועקגעשוואומען פון אונטער זיינע פיס, ווייל ער האָט ניט געקאָנט און ניט פאַרשטאַנען ווי צו אָרגאַניזירן דעם קאַמף. דאַנטאָן האָט זיך אָבער אָפּגעזאָגט פון קאַמף, ווייל ער האָט אים ניט געוואָלט, ווייל ער האָט ניט געוואָלט ווידער אַ מאָל פונאַנדערפלאַקערן דעם פייער פון בירגער-קריג, הגם ער וואָלט עס געקאָנט טאָן, אויב ער וואָלט אויפגעוועקט אין זיך זיין לייבישן כח. ראָבעספּיערן האָט מען אַ ר אָ פּ ג ע ו ו אָ ר פ ן פון דער אַרענע, ווי אַ באַזיגטן מאַנס. דאַנטאָן איז אַוועק פון איר, ווי אַ פריצייטיקער רודף-שלום. „גראד דורך דעם האָט זיך דער „מענטש פון סעפּטעמבער" פאַראורטיילט צום טויט, וואָס ער האָט געמאַכט אַ פּרוב אויפצושטעלן די הערשאַפט פון באַרמהערציקייט און אַראָפּשליידערן דעם עשאַפּאָט". און באַם סוף פון זיין פּראָצעס האָט ער געהאַט דאָס פולע רעכט צו זאָגן: „מיין נחמה באַשטייט אין דעם געדאַנק, אַז אַ מענטש, וואָס קלייבט זיך שטאַרבן אַלס פירער פון די באַרמהערציקע וועט געפינען פאַרשטענדניש באַ די קומענדיקע דורות".

יאָ, זייער גיך האָט ער געפונען זיין אָנערקענונג. „די גרויזאַמסטע פון די מאָנטאַניארן האָבן געהאַט די גרעסטע חרטה וועגן זיין טויט, דער אכזריות'דיקער לעוואַסער האָט זיך מודה געווען, אַז דאַנטאָנ'ס פאַלן האָט געבראַכט צו

שטאַנען מן הצד דעם 10-טן אויגוסט און האָט קיין שום דעה ניט געזאָגט וועגן דער סעפּטעמבער-שחיטה; וואָס האָט פאַראורטיילט דעם יום-טוב פון שכל און איינגעאָרדנט אַ יום-טוב פון דעם העכסטן וועזן; וואָס האָט פאַרפאָלגט קאַריע און געשטיצט פוקיע-טענווילן; וואָס האָט אין דער פרי זיך געקושט מיט קאַמיל דעמולען און אָפּגעגעבן אין אָוונט אַ באַפעל אים צו אַרעסטירן; וואָס האָט פאַרגעלייגט צו פאַרניכטן דעם טויט-שטראָף און האָט רעדאַגירט דעם פּרעריאַלגעזעץ; וואָס האָט איינעם נאָכן אַנדערן אָפּגענאַרט סיעסן, מיראַבאָ, באַרנאַוון, דאַנטאָנען, מאַראַטן, העבערן, און האָט דערנאָך גיליאָטינירט איינעם נאָכן אַנדערן אי העבערן, אי דאַנטאָנען, אי פּעטיאָנען, אי באַרנאַוון, דעם ערשטן אַלס אַ אַנאַרכיסט, דעם צווייטן אַלס אַ מעסיקן, דעם דריטן אַלס אַ פעדעראַליסט, דעם פירטן — אַלס אַ קאָנסטיטוציאָנאַליסט; וואָס האָט געהאַט דרך-ארץ נאָר פאַר דער רעגירונגס-בורזשואַזיע און פאַר די כופר'דיקע גייסטלעכע; וואָס האָט קאָמפּראָמעטירט די רעוואָליוציע מחמת דער שבועה פון די גייסטלעכע אָדער מחמת דעם ענין אַסיגנאַציעס; וואָס האָט געשאַנעוועט נאָר יענע, ווער ס'האָט געפונען די ישועה אין שווייגן אָדער אין זעלבסטמאָרד; און וואָס איז, סוף סוף, געפאַלן אין יענעם טאָג, בעת ער איז געבליבן כמעט איינזאַם צווישן די מענטשן פון גאָלדענער מיטע און האָט צוזאַמען מיט זיי באַמיט זיך צו שטעלן צוליב זיינע נוצן אַ גדר פאַר דער רעוואָליוציע". אַזוי האָט געשריבן וועגן ראָבעספּיערן פּרודאָן. („Idée generale de la Rèvolution")

דער מפּלה פון דער רעפובליק, פונקט אַזוי ווי עס ווערט חרוב דער גאַנצער בנין, בעת עס ווערט צעבראָכן זיין הויפט־זייל. דער אומ׳רחמנות׳דיקער ביליאָ־וואַרען, דער זעלבער, וואָס איז אַזוי שטאַרק באַשטאַנען אפן טויט פון די דאַנטאָניסטן, האָט אין 20 יאָר אַרום געזאָגט, אַז דעם 16־טן זשערמינאַל פון דעם 2־טן יאָר האָט ער פאַרגאָסן בלוט פון זיין ברודער. און מאַראַט׳ס שוועסטער פלעגט זאָגן: „ווען מיין ברודער וואָלט געלעבט, וואָלט מען בשום אופן ניט גיליאָטינירט דאַנטאָנען און דעמולענען *) **). דערפאַר דערציילט אונז אָבער מישלע, ווער עס האָט געהאַט פאַרדרוס פון ראָבעספיערס טויט, אַ חוץ זיינע אייגענע אָנהייבער. „דער היסטאָריקער קאַראַמזין, — שרייבט ער — אַ מקורב פון דער רוסישער קעניגלעכער משפחה, וואָס איז געווען געהיים געשיקט קיין פאַריז, איז ממש אַנטציקט געוואָרן פון ראָבעספיערס פעסטקייט. דער פאַרטיליקער פון פאַרשווערונגען האָט פאַרדינט זיינע פולקומע אָנערקענונג. און שטאַרק האָט ער געוויינט, בעת ער האָט, קומענדיק צוריק קיין פעטערבורג, זיך דערוואוסט וועגן דעם 9־טן טערמידאָר". פון וואַנען קומט עס אַזאַ פריינדשאַפט? און מישלע גיט אויך די תשובה אַף דעם: „אויב גלחים און מלכים האָבן אין זייערע אָפיציעלע מעלדונגען געשאָלטן דעם פירער פון די יאַקאָבינער, איז עס דערפאַר, וואָס אין דעם איז באַשטאַנען זייער ראָל. אינערלעך, אין באַוואוסטזיין האָבן זיי זיך צו אים פאַרהאַלטן גאַנץ אַנדערש. דער, וואָס האָט דער׳הרג׳עט קלאָטצן, שאָמעטן און די פאַריזער קאָמונע און וואָס האָט צעשטערט די נייע מזבחות, — דער איז זוכה געווען צו באַקומען דעם אייביקן דאַנק מצד די גייסטלעכע, און דער וואָס האָט געבראַכט דעם טויט אַף דאַנטאָנען, דעמולענען, אַף די שטיצע פון דער רעפובליק און אַפן לעבן פון „בערג" — דער האָט דורך דעם אַליין פאַרדינט די אָנערקענונג פון מלכים... אַלע רעגירונגען זיינען צווישן זיך ברידער, און ראָבעספיער איז דאָך געווען אַ רעגירונג".

מיר האַלטן שוין באַם סוף, און מיר ווילן סומירן אַלע אונזערע איינדרוקן,

---

*) „און אויך די העבעריסטן וואָלט מען ניט גיליאָטינירט. בכלל, אויב מאַראַט האָט פאַרשטאַנען די צייטווייליקע דערביטערונג פון פאָלק אין געוויסע מאָמענטן און האָט איר אויך געהאַלטן פאַר נויטיק, איז ער בלי ספק ניט געווען קיין אָנהייבער פון דעם מין טעראָר, וואָס איז פראַקטיצירט געוואָרן פון די יאַקאָבינער נאָך סעפטעמבער 1793" (Кропоткин 449).

**) „ראָיאַליסטן האָבן געקליבן נחת פון דעם טויט פון די דאַנטאָניסטן. זיי האָבן זיך אויך געפרייט בעת זיי האָבן דערזען, אַז דאַנטאָן איז אין טורמע, אַז דאַנטאָן ווערט דער׳הרג׳עט פון ראָבעספיערן, אַז די רעפובליק ווערט דערשטיקט פון דער רעפובליק... איין געפיל האָט אומגענומען אַלע קאָנטער־רעוואָליוציאָנערן פון אייראָפע. (Мишле VII, 177).

וואָס מיר האָבן פון זיי ביידן, פון די צוויי ריזן פון דער רעוואָליוציע. אָט איז פאַר אונז ראָבעספיער: אַ טרוקן-אַסקעטישער מענטש, אַ בעל-משפּט, וואָס נעמט שטייף אַרום דאָס לעבן, אַ כּוהן, וואָס וויל פאַרכאַפּן זיינע נשמה-קוועלן, וואָס גייט דורך דיקטאַטור און טעראָר צו דער דאָזיקער „רעגענעריזירונג" פון דער נשמה. דאַכט זיך, אַז ער גייט גיך צו זיינע צילן, אַרום זיך אָבער פאַרשפּרייט ער חושך און עבדות. און אָט איז דאַנטאָן: מיט שמחה אַקצעפּטירט ער דאָס לעבן פאַר זיך און פאַר אַנדערע, ער לייגט מער האָפנונגען אויף די מענטשלעכע פרייהייט, ווי אויפן כּח פון געזעץ, ניט דורך דער אויסערלעכער „באַלייכטונג" זוכט ער וועגן צו דער מענטשלעכער נשמה, און ער זעט אויסצומיידן געוואַלט-טאַטן און אימה. אין אַלגעמיינעם לעבנס-פּלאַן מוזן מיר אָפּגעבן די בכורה דעם אידעאַל פון דאַנטאָנען. ווייל אין אים איז פאַרקערפּערט דאָס ליכטיקע פון לעבן, און בײַ ראָבעספּיערן זעהן מיר דעם רויען, מאָנאַכישן מלבוש. און אויך אין דער רעוואָליוציע, וואָס שטעלט מיט זיך פאָר דעם קאָנדענסירטן זאַפט פון הייסן לעבנס-קוואַל, וועלן מיר שטענדיק שטרעבן צו איר ליכטיקן פּרצוף. דער ספּאַרטאַנישער קלויסטער קען אפשר אַ מאָל ווייזן דעם וועג פון ישועה פאַרן פּרט. מע טאָר אים אָבער ניט אָנבינדן מיטן כּח פון שווערד אין פּראָגראַם פון אַ פרעמדן לעבן. אין דער הינזיכט איז פאַר אונז אַלץ קלאָר. קאָמפּליצירטער קומט אונז אָבער אויס אַנ'אַנדער פּרט: אַ סך זאַכן זיינען אונז טייער אויך אין דער ירושה פון ראָבעספּיערן. עס האָט פאַר אונז אַ גרויסן ווערט צו זעהן די טיפקייט, מיט וועלכער ער וויל אַריינטראַכטן זיך אין די פּרינציפּן פון דער רעוואָליוציע. ער פאַרמאָגט ניט קיין גאונישע אינטואיציע, ער באַמיט זיך אָבער דורכצוטראַכטן מיט זיין זוכנדיקן עקבעדיקן מח ביזן סוף די רעזולטאַטן פון די כּללים, וואָס ער האָט איינמאָל אָנגענומען, אָנזאַפּן אַלע לעבנס-שטאָפן מיט זייער נייעם באַפרוכבערדיקן אינהאַלט. פון דאַנען שטאַמט זיין מעטאָדישער, טיף זיניקער געדאַנקען-גאַנג, דער אומרחמנות'דיק-לאָגישער ווי אַ גיליאָטינע, דער געדאַנקען-גאַנג, וואָס לאָזט ניט איבער קיין שום באַהעלטענישן פאַרן שכל פון דעם צוהערער. פון דאַנען קומט אויך דער קאָלאָסאַלער, אַלץ-אַרומנעמענדיקער, אָפטמאָל קליינלעך-טיראַנישער פאַרנעם פון זיין געזעצגעבונג, וואָס איז חל אויף אַלע ספערן פון פּריוואַטן, געזעלשאַפטלעכן און מדינה'שן לעבן פון מענטשן. לויט זיין אויפפאַסונג האָט די רעוואָליוציע געדאַרפט קלינגען און אָפּהילכן אין אַלע הינטערגעסלעך פון רעוואָליוציאָנערן פראַנקרייך, און נאָך מעהר — אפילו אין די טיפסטע פאַרבאַהעלטענישן פון דער נשמה. ער האָט געפאָדערט, עס זאָל פאָרקומען ניט נאָר די אויסערלעכע רעוואָליוציע, נאָר אויך די רעוואָליוציאָניזירונג פון די נשמות. בהתמדה און אויף זיין שטייגער האָט

ער געזוכט די האַרמאָניע צווישן פֿיזישן זיין און דעם גייסט פֿון מענטשן. ער האָט גערודפֿ'ט דעם ליגן, וואָס מאַרקירט זיך מיט דער אויסערלעכער געהאָרזאַמקייט. לא די, וואָס ער האָט געזוכט די געזעצן פֿון דער רעוואָלוציע, נאָר ער האָט זיי אויך געוואָלט פֿאַרפֿעסטיקן ווי מיט אַנ'אַנקער אין אינטימען לעבן פֿון מענטשן, מאַכן זיי פֿאַר די געזעצן פֿון דער נשמה. אָט די אַ טיפֿקייט פֿון די אידייען און די זוכענישן נאָך דער לעצטער, אמת'דיקער אויפֿריכטיקייט זיינען אונז טייער בײַ ראָבעספּיערן.

נאָר דאָ קומט ווידער צו אונז דער אייביקער אמת פֿון דאַנטאָנען. טויזנט מאָל גערעכט איז געווען דאַנטאָן, בעת ער האָט קעגן דעם אַלעמען געקעמפֿט. ווייל אין זיין גרויסמוטיקער שטרעבונג האָט ראָבעספּיער ניט געזעהן און ניט פֿאַרשטאַנען, אַז ער טרעט מיט די אייגענע פֿיס דעם פֿעלד, וואָס ער וויל באַאַרבעטן. וועלנדיק אַרומנעמען מיטן אויסערלעכן געזעץ אַלע פֿאַרבן און קלאַנגען פֿון לעבן און אָנפֿילן זיי מיט די טענער פֿון דער רעוואָלוציע, דערשטיקט ער זיי אַלעמען צוזאַמען, ניט באַמערקנדיק עס. וואָס מער ער פֿאַרשמידט זיי אין געזעצן, נאָרמעס, כּללים און דברי־מוסר, אַלץ בלאַסער און טרוקענער מאַכט ער זיי, אַלץ מער דערווייטערט ער זיי פֿון דער נאַטור. און אַ פֿאַרענגטע און אַ פֿאַרדרענגטע באַהאַלט זיך דאָס לעבן, אָדער עס שטאַרבט אָפּ. ווייל די פֿ ר י י ה י י ט פֿון זיין לויף — דאָס איז די רייכסטע פֿון זיינע פֿאַרבן, דער מוזיקאַלישסטער פֿון זיינע קלאַנגען. רייסט מען זיך אָבער מיט דער שטרעבונג אַריין אין די פֿאַרבאָרגענע שטילקייט פֿון האַרצן, שטעלט מען דעם פּאַקעל פֿון דער רעוואָלוציע אַריין אין די אינווייניקסטע חדרים פֿון דער נשמה — יעמאָלט פֿאַרלירט מען נאָך מער, ווייל דאָ יאָגט מען זיך שוין נאָך געשפּענסטן, און וואָס שטאַרקער עס איז דער גייעג, דאָס גיכער פֿאַרשווינדן זיי. נאָר די הויפּט־פּרינציפּן פֿון דער רעוואָלוציע ווערן אַריינגעבראַכט בקולות וברקים. די פֿאַרווירקלעכונג זייערע אין לעבן ווערט ניט דורכגעפֿירט מיט געוואַלט, נאָר דורך אַ פּ ר ע ד י ג ט, דורך דער איבערציייגונג, די פֿילאַרטיקייט פֿון שאַפֿונג און דער בחירה חפשית. און זייער אַריינדרינגען אין דער מענטשלעכער נשמה קומט פֿאַר ניט אַ דאַנק דער בעל־כּרחו'דיקער באַלייכטונג פֿון אינעווייניק, נאָר אַ דאַנק דער דערציאונג דורך אַנשטאַלטן דורך שולן, דורכן לעבן.

אין דעם, דאַכט זיך אונז, ליגט דער פֿאַרבאָרגענער גייסט פֿון דעם דאַנטאָנישן אין דער רעוואָלוציע. קיין שום פֿאַרענדיקטע, גאַנצע און פֿאַרטיקע זאַך גיט ער ניט פֿון זיין צד, ער לאָזט איבער וואָס מער פֿאַר דער שאַפֿונג פֿון אַנדערע — און דאָס דער עיקר. און בלי שום ספֿק האָט ער אויף אַזאַ אופֿן דערגרייכט אַ סך מעהר אין דעם אַלגעמיינעם סך־הכּל פֿון דער רעוואָלוציע. ראָבעספּיער האָט געזוכט דעם הייליקן און באַקומען האָט ער אַ דאַנק דעם טעראָר

אַ צעשראָקענעם אונטערטאַן; דאַנטאָן אָבער, וואָס איז צוגעגאַנגען צום מענטשן פּשוט, האָט געקאָנט געפֿינען אויך דעם בירגער *) **). ראָבעספּיער, וואָס האָט תּמיד געטרוימט וועגן דאָס שענסטע פֿון דער נשמה־וועזן, פֿאַרקערפּערט אין גוטע מדות, — איז אָבער געווען אַ סך טרוקענער און האַרטער פֿון דעם, וואָס האָט קיינמאָל וועגן זיי ניט גערעדט און האָט נאָר געשאַפֿן אַ גייסטיקע סביבה פֿאַר זיי. ראָבעספּיער, וואָס האָט מיט אַלע מעגלעכקייטן געזוכט דעם אינערלעכן באַווייז פֿון די גוטע מדות, האָט צום סוף געפֿונען נאָר זייער אויסערלעכן און צייטווייליקן פּרצוף. דאַנטאָן אָבער, וואָס איז געווען אַזוי פֿאָרזיכטיק אין די באַווירקונג־מיטלען, האָט זיך באַפֿרידיקט מיט אויסערלעכע און קליינע רעזולטאַטן, און דערפֿאַר טאַקע איז ער אפֿשר ריכטיקער געגאַנגען מיטן וועג צו דער אינערלעכער ווידערגעבורט פֿון מענטשן. ס'קען זיין, אַז ראָבעספּיער איז געווען ט י פֿ ע ר, דאַנטאָן איז דערפֿאַר געווען פּ ש ו ט ע ר און מענטשלעכער.

אין זייער מחלות וועגן טעראָר האָט זיך אפֿשר נאָך אַמאָל אַנטפּלעקט אַ טיפֿערע און אפֿשר אַן'אייביקע טעמע פֿון מענטשן: די פֿאַרהעלטניש צווישן צ י ל און מ י ט ל ע ן, וואָס ווערט אַזוי אָפֿט פֿאַרוואַנדלט אין אַ סתּירה צווישן זיי. פֿאַר איין צד, פֿאַר די ראָבעספּיערן, כּשר'ן די הויכע צילן אירע מיטלען, און ס'איז ניט שייך און ניט כּדאַי זיך צו פֿיל פֿונאַנדערקלייבן און גריבלען אין זיי. פֿאַר אַנדערע אָבער, פֿאַר די דאַנטאָנ'ס, איז אַזאַ פֿאָרשטעלונג נאַיוו, ווייל די שלעכטע וועגן קענען באַ זייער אָנווענדונג פֿאַרניכטן די ציל, דעם „רוח־הקודש“ אירן, ווייל נאָר דורך די מ י ט ל ע ן א ל י י ן ווערט די צ י ל ג ע כ ש ר'ט. דערפֿאַר איז זיכערער צו גיין מיטן לענגערן וועג, זאָל ער נאָר זיין ראוי פֿאַר איר. ס'קען זיין אַז באַ די דאַנטאָנס ווערן דערווייטערט אַף אַזאַ אופֿן די צילן פֿון זייער אַרבעט; באַ ראָבעספּיערס ווערן זיי אָבער זיכער חרוב. איבער דער אַרבעט פֿון די ערשטע שוועבט אום אַ אומעטיקער אין מרחק

*) זיין רעאַלער א י ד ע אַ ל י ז ם איז, ווי ס'האָט זיך אויסגעלאָזן, געווען פֿול פֿרוכטבאַר'ער פֿאַרן דאָגמאַטישן נאַיוון א ו ט אָ פּ י ז ם פֿון ראָבעספּיערן. נאָר ער, דער בלינדער אוטאָפּיסט האָט געקאָנט, פֿאַרברענענדיק אַפֿן יום־טוב פֿון „העכסטן־וועזן“ די פֿיגור פֿון „זעלבסט ליבע“, מיינען, אַז ער פֿאַרטיליגט די „חטאים'. מיר אָבער, די היינטיקע דורות, וויסן שוין אַף ווי ווייט עס איז געווען אומפֿרוכטבאַר זיין אַכזריות'דיקע עקשנות און די טעראָריסטישע דיקטאַטור. וואָס פֿאַר אַ מוסר־השכל דאָס איז פֿאַר אונז אַלעמען.

**) דאַנטאָן איז געווען באַגייסטערט צום קאַמף קעגן טעראָר ניט נאָר דורכן געפֿיל פֿון רחמנות, וואָס ער האָט אין זיך געטראָגן, נאָר אויך דורך דער קאַלטער א ו י ס ר ע כ נ ו נ ג. ווי אָפֿט עס ווערט פֿאַרגעסן דער צוזאַמענהאַנג צווישן גוטע געפֿילן און דעם „תּכלית“. נאָר גרויסע נשמות זיינען עס מסוגל צו פֿאַרשטיין.

אַוועקגייענדיקער שטראַל פֿון ניטדערענדיקטקייט. אַף דער פּראַצע פֿון די צווייטע איז אנגעלעגט אַ שווערע משא פֿון פֿאַרענדיקונג, וואָס שלײַדערט אָפּ אַף צוריק.

ס'איז שווער פֿאָרשטעלן זיך די פֿראַנצויזישע רעוואָליוציע אָן ראָבעספּיערן, שווער איז צו פֿאַרשטיין אָן אים. עס דאַכט זיך אונז, אַז עס זײַנען וויכטיק און נייטיק זײַן עקשנות און זײַן שטרענגקייט און די פֿאַרבאַהאַלטענע לײַדנשאַפֿט פֿון זײַן התמדות'דיקן זוכן. האַרב און דונקל איז אָבער זײַן גייסט, און נאָר אין דאַנטאָנען ליגט פֿאַרבאָרגן די ליכטיקע גאונות פֿון דער רעוואָליוציע. זאָל לייכטן אין ראָבעספּיערן דער אײַזקאַלטער פֿײַער פֿון דער א י ד ע ע; אין דאַנטאָנען שטראָמט דערפֿאַר די הייסע בלוט פֿון א י ב ע ר ל ע ב ו נ ג ע ן. בײַ ראָבעספּיערן זעהן מיר די אײַזערנע קאָנסעקווענטקייט פֿון געדאַנק, די לאָגיק, וואָס איז אומרחמנות'דיק, ווי אַ חלף, די טייוולאָנישע גערעכטיקייט, געזעצלעכקייט און די שטראָף פֿאַר זינד. בײַ דאַנטאָנען — די וואַרעמקייט פֿון האַרציקן מיט־געפֿיל, רחמנות'דיקע פֿאַרשטייעניש, די אומקאָסעקווענטקייט פֿון מענטשלעכ־קייט, גנאָד און גוטסקייט. אין איינער און דער זעלבער צײַט האָט ער אַנטקעגנ־געשטעלט זײַן ב א וו א ו ס ט ז י י ן און זײַן געוויסן סײַ קעגן דער מעכטיקער סטיכיע פֿון אונטן, סײַ קעגן דער עבֿודות פֿון דער אידייע פֿון אויבן. ער האָט זיך ניט געלאָזט פֿאַרפֿירן אין די אונטערמענטשלעכע אָפּגרונטן פֿון חיה'שקייט און איז ניט מיטגעריסן געוואָרן אין די איבערמענטשלעכע הייכן פֿון דער גרוי־זאַמער און בלינדער אידייע. ראָבעספּיערס איז ניט געוואָרן קיין הייליקער; דאַנ־טאָן איז אָבער געווען און געבליבן אַ מ ע נ ט ש.

די גרויסע שאָטנס פֿון דער געשיכטע זײַנען אָפּגעגאַנגען פֿון אונז; מיר פֿילן אָבער ניט, אַז זיי זײַנען שוין אַוועק אין עבר. ניט איבער די פֿאַרשאָטענע חורבות פֿון פּאָמפּייע זײַנען מיר אומגעגאַנגען, נאָר איבערן אייביקן־גרינעם גאָרטן פֿון דער געשיכטע. קיין איינע פֿון אירע שווערע באַלערונגען גייט ניט דורך פֿאַר אונז אומזיסט. און אויב פֿאַר די פֿאַרגאַנגענע מעשים, גבֿורות און מפּלות קענען מיר קיין אחריות ניט טראָגן, ווילן מיר אָבער מוזן אָפּגעבן אַ חשבון פֿאַרן ניט פֿאָלגן איר מוסר־השכּל, פֿאַרן איבערחזר'ן אירע טעות'ן. אָפּזאָגענדיק זיך פֿון די הזהרות פֿון דער ג ע ש י כ ט ע, באַגייען מיר נאָך גייע פֿאַרברעכנס, אַחוץ די יעניקע, וואָס זײַנען געדרונגען פֿון אונזערע אייגענע טעות'ן.

ניט קיין צופֿאַל־זאַך איז געווען דער קאַמף צווישן דאַנטאָנען און ראָבעס־פּיערן. זייער טויט־מחלוקת וועגן טעראָר האָט אָפּגעשפּיגלט אין זיך זייערע צוויי פֿאַרשיידענע נאַטורן. און הינטער די דאַנטאָנישע און ראָבעספּיערישע גע־דאַנקען, רעדעס און מעשים שטייען דאַנטאָן און ראָבעספּיער, ווי א י י ב י ק ע

געשטאַלטן פֿון דער רעוואָלוציע ווי צוויי פֿון אייביק־אַניקע טיפּן פֿון רעוואָלוציאָנערן, ווי אייביקע מוסטערס פֿון מענטשן בכלל. אַנדערע צילן פֿון קאַמף האָבן מיר היינט, און גאָר אַן אַנדערע איז די היסטאָרישע סביבה. נאָר דער פּאַטאָס פֿון זוכן, פֿון ליידן און קאַמף איז געבליבן דער זעלבער. און ס'איז ניט צו פֿאַרמיידן די צוויי וועגן, וואָס זיינען אָנגעמערקט געוואָרן דורך די ליעבנס פֿון יענע צוויי. איינעם פֿון זיי מוז אויסקלייבן דער, וואָס איז אין דער רעוואָלוציע, וואָס באַטייליקט זיך אין איר. ניט וועגן דער אָדער יענער זייט פֿון דער באַריקאַדע האַנדלט זיך, נאָר וועגן דער באַריקאַדע פֿון דאַנטאָנען, אָדער דער באַריקאַדע פֿון ראָבעספּיערן.

די זעלבע אידייען האָבן זיי ביידן באַלויכטן, אַנדערש האָבן אָבער געקלאַפּט די הערצער אינטער איטלעכער פֿון זיי.

מע דאַרף אויסקלייבן.

XXIX

מיר האָבן אויבן גענוי גערעדט וועגן דעם, ווי לייכט און אויסערלעך־איבערציינגדיק עס ווערט באַהאַנדלט די פֿראַגע וועגן טעראָר צווישן די טוער פֿון אונזער רעוואָלוציע. איינע פֿון די סיבות פֿון אַזאַ מין באַציאונג באַשטייט אין דעם, וואָס די פֿראַגע איז ניט אויפֿגעקלערט און בכלל ניט אויפֿגעשטעלט געווען פֿאַרן סאָציאַליסטישן געדאַנק אין עבר. מע קען זאָגן אַז פֿאַר סאָציאַלע רעוואָלוציאָנערן איז כּמעט גאָר ניט געווען בנמצא קיין פּראָבלעם פֿון געוואַלט (אַ חוץ די טעראָריסטן, וואָס האָבן כּסדר און ממשות'דיק געהאַט מיט איר צו טאָן). פֿאַר די סאָציאַליסטן פֿון מאַסן־אַקציע פֿלעגט זיך די דאָזיקע פּראָבלעם געפֿינען אין די פֿאַרנעפּלטע וויטן פֿון עתיד, אָדער פֿלעגט פֿאַר זייער באַוואוסטזיין זיך לגמרי ניט שטעלן די שאַרפֿקייט פֿון דער נאַטור פֿון געוואַלט, ווייל איר אַנווענדונג האָט זיך זיי פֿאָרגעשטעלט אינגאַנצן נאָר ווי אַ זעלבסטשוץ־מיטל. דאָרטן וואו די געוואַלט איז געווען הויפּטזאַכלעך אַ פֿאַרטיידיקונג־געווער, אַ שוץ־מיטל פֿון אונטערדריקטע קעגן דער דורות־לאַנג הערשנדיקער געוואַלט — זיינען שוין ממילא מטושטש געוואָרן די מאָראַלישע עלעמענטן פֿון דער טעמע און אַפֿן ערשטן פּלאַן פֿלעגט אויפֿטרעטן די העראָאישע, מסירת־נפֿש'דיקע, יושר'דיקע נאַטור פֿון דער אויסערלעכער אַנטפּלעקונג פֿון געוואַלט. אויך די פֿאַרגאַנגענע רעוואָלוציעס פֿון 48־טן און 71־טן יאָר זיינען פֿאַר די שפּעטערדיקע דורות געווען גראַנדיעזע ביישפּילן פֿון זעלבסטשוץ־געוואַלט און ניט פֿון הערשנדיקער געוואַלט, וואָס הערשט און רעגירט. און בעת די סאָציאַליסטישע טוער פֿלעגן זיך טרעפֿן פּנים אל פּנים מיט דער פּראָבלעם, פֿלעגן זיי געוויינטלעך יוצא זיין מיט אַ פֿראַזע, וואָס פֿלעגט איר כּלומערשט לגמרי

אַראָפּנעמען פון סדר־היום: „מיר זיינען ניט קיין פּאַציפיסטן, מיר זיינען ניט קיין טאָלסטאָווצעס“. די דאָזיקע פראַגע האָט געקאָנט צום ערשטן מאָל און רעאַל אַוועקגעשטעלט ווערן אין איר גאַנצער גרויס ערשט דאַן, בעת ס'איז באַשערט געווען די רעוואָלוציאָנערע געוואַלט זאָל טריומפירן און בעת ס'האָט זיך אויפגעדעקט איר שרעקלעכער און גרויזאַמער תוך. און איצט האָט זי געדאַרפט געשטעלט ווערן ניט נאָר פאַר די „איבערגאַנג־תקופות“, ווען די געוואַלט פיגורירט אין אַרסענאַל פון דער זיגערישער רעוואָלוציע, נאָר אויך פאַר די צוגרייטונג־תקופות, אין וועלכע די געוואַלט שטעלט מיט זיך פאָר אַ גענויער פון דער רעוואָלוציע, וואָס קעמפט פאַר איר קיום. פונקט ווי דער ליבעראַליזם, וואָס האָט בשעתו אין זיינע ערשטע טעג געהאַט אין זיך פאַרבאָרגן אַ גרויסן פּאַטאָס און האָט ערשט שפּעטער, באַ זיין פולער פאַרווירקלעכונג אַנטפּלעקט זיין גאַנצן שקר, — אַזוי האָט אויך דער סודות'דיקער באַגריף פון געוואַלט (אַלס געווער פון סאָציאַליזם) אויסגעשעפּט זיך אַליין ביז'ן סוף און אויפגעדעקט איר נאַטור ערשט אין דער תקופה פון אונזער רעוואָלוציע.

אין עבר אָבער, אין דער צווייטער העלפט פון 19־טן יאָרהונדערט, בעת ס'האָט זיך געבויט דער טעאָרעטישער און פּראַקטישער בנין פון מאָדערנעם סאָציאַליזם, האָט די פראַגע וועגן געוואַלט ניט געשפּילט קיין שום באַדייטנדיקע ראָלע אין זיין ליטעראַטור. ס'איז ניט שווער אָנצוווייזן די סיבה דערפון: דאָס איז — דער דאָמינירנדיקער מאַרקסיסטישער כאַראַקטער פון מאָדערנעם סאָציאַליזם. דער מאַרקסיזם, אַלס טעאָריע, האָט זיך געשטעלט די אויפגאַבע צו פאַרשטיין און צו דערקלערן „נאַטור־ווינסשאַפטלעך“ די מענטשלעכע געשיכטע. לויט זיין טעאָריע ליגן אין די טיפענישן פון סטיכייאישן היסטאָרישן פּראָצעס פעסטע און זיכערע אַנטוויקלונג־געזעצן, וואָס די סאָציאַלע ווינסשאַפט דאַרף זיי נאָר אַנטדעקן, פונקט אַזוי ווי די נאַטור־ווינסשאַפט אַנטדעקט אירע געזעצן. פּאָליטיק און סאָציאַלע מעשים דאַרפן באַ אַזעלכע באַדינגונגען זיין ניט מער ווי אַ פּראַקטישע צוגאָב־תורה. „וויסן, בכדי פאָראויסצוזעהן און קענען“ — די דאָזיקע ווינסשאַפטלעכע שטרעבונג פון קאָנט איז אויך די שטרעבונג פון מאַרקסיזם. דער סאָציאַליזם, אַלס נייע פאָרם פון געזעלשאַפטלעכן לעבן, איז אַזוי אַרום ניט קיין פרייוויליק־אַוועקגעשטעלטער אידעאַל, וואָס לשם אים קעמפן מענטשן און קלאַסן; ער איז ניט מער ווי דער לעצטער פועל־יוצא פון דער סטיכייאישער געזעלשאַפטלעכער אַנטוויקלונג, וואָס קומט על פּי הכרח צו דער דאָזיקער לעבנס־פאָרם. אמת, דער מענטשלעכער רצון און זיין איניציאַטיוו איז דער שליח, וואָס דורך אים אַנטפּלעקט זיך די סטיכייאישע געזעצמעסיקייט, זיי זיינען אָבער ניט מער ווי אַ שליח, ניט מער ווי אַ רינג פון אַ קייט, וואָס וויקלט זיך סיי ווי סיי פונאַנדער,

אומאָפּהענגיק פון זיי. אין אַזאַ מעכאַניסטישער לערע פון סאָציאַליזם האָט דער פּאַוואוסטזיניקער רצון פון מענטשן נאָר איין וועג פאַר זיך: געפינען דעם מעכאַניזם פון דער קייט און מיטהעלפן זיין אַנטוויקלונג. אין אַזאַ לערע איז ניטאָ קיין אָרט פאַר טעלעאָלאָגיע, פאַר דער אָפּשאַצונג פון וועזן און זייער אויסוואַל אין הסכּם מיט די פרייגעשטעלטע צילן, פאַר זייער מאָראַלישער אָפּשאַצונג (ד. ה. — אין הסכּם מיט מאָראַלישן אידעאַל). ס'איז קלאָר, און דאָס איז שוין לאַנג דערוויזן געוואָרן דורך די מעטאָדאָלאָגישע חקירות — אַז אַזאַ אָביעקטיוו־קאַלטע אַנטדעקונג פון סאָציאַלע געזעצן איז אין ערגיץ ניט בנמצא, אַז אומבאַוואוסט פאַר זיך „אַנטדעקט" דער סאָציאָלאָג דאָס רב אין דער געשיכטע זיינע אייגענע („ערפונדענע") געזעצן. און בלי שום ספק איז באַ דער וויגעלע פון „וויסנשאַפטלעכן" סאָציאַליזם געשטאַנען דער אייגענער סאָציאַלער וואָלונטאַריזם, וואָס איז געשטאַנען און וואָס שטייט הינטער איטלעכער סאָציאַלער סיסטעם. אָבער די איבערצייגונג און דער גלויבן*) אין דער עקזיסטענץ פון דער מעכאַניסטישער וועלט־אָרדנונג זיינען גורם געווען צו דעם וויכטיקן פאַקט, אַז דער וואָלונטאַריסטישער מאָמענט פון דער דאָזיקער וועלטאַנשויאונג איז פאַרטריבן געוואָרן אין אירע הינטער־קאַמערן, און האָט פון דאָרטן געווירקט נאָר צופעליק און ניט רעגולער. אַ דאַנק דער עקזיסטענץ פון דער דאָזיקער לומדישער איבערגלויבונג און דער אוממעגלעכקייט אויסצוראָטן דעם סוביעקטיוון מאָמענט אין די טעאָרעטישע סברות פון מענטשן, האָט דער מאַרקסיזם קיינמאָל ניט געהאַט קיין מוט צו שטעלן און צו באַהאַנדלען אָפן די פּראָבלעמען פון אידעאַל, אַלס גאַנצן, און פון זיינע איינצעלנע טיילן. דערפאַר פלעגט זיך דאָס אונטערדריקטע באַוואוסטזיין (אַ פאַרוואַנדלטע אין „אונטערבאַוואוסטזיין") נאָך פיל ערגער און פאַרקריפּלטער אַרויסווייזן אין דער צופּאַסונג פון דער וויסנשאַפט אָן זיך. אַ לאַנגע רייע מאַרקסיסטן פון קונאָוו, דאַוויד, לענטש (עקסטרעם־רעכטע) ביז אָ. באַוער, הילפערדינג, מאַרטאָוו (צענטער), פון לענין, ראַדעק, בוכאַרין (מעסיק־לינקע) ביז ר. לוקסעמבורג, האָרטער און פאַנעקאָק (עקסטרעם־לינקע), דער גאַנצער ברייטער דיאַפּאַזאָן פון געדאַנק און טאַט אָפן באָדן פון איינער און דער זעלבער מאַרקסיסטישער אידעאָלאָגיע זאָגט בעסער פון אַלץ עדות, ווי סוביעקטיוו עס שלאָגט זיך דורך דער וואָלונטאַריסטישער מאָמענט און ווי ער קאָמאַנדעוועט איבער די

*) אין דעם דאָזיקן גלויבן באַשטייט דער צווייטער סוביעקטיווער קערן פון דער טעאָריע. דער ערשטער קערן ווייזט זיך אַרויס שוין אין דעם עצם־אינהאַלט פון די מעכאַניסטישע חקירות. דער וויסנשאַפטס־סאָציאָלאָג איז סוביעקטיוו סיי אין דעם אויסוואַל פון אַזאַ טעאָריע סיי אין דעם אינהאַלט פון די באַווייזן.

אָביעקטיוו=וויסנשאַפטלעכע און קאַלטע סברות פון מאַרקסיזם. פונדעסטוועגן באַטראַכט זיך דער מאַרקסיזם אין אַלע זיינע אָפּצווייגונגען ווי אַ אויסשליסלעך קאַוזאַלע אויפבויאונג פון דער סאָציאַלער סיסטעם. שרעקלעכער און פאַטאַלער פון אַלץ אין אים איז אָבער ניט זיין טעאָרעטישע נאַטור, נאָר דאָס, וואָס זייענדיק אַ פּראַקטישע טעאָריע, איז ער געוואָרן די שטענדיקע אינערלעכע לעבנס=אַטמאָספער פאַר גאַנצע דורות טועֶר. די פּסיכאָלאָגיע, וואָס דער מאַרקסיזם האָט געשאַפן פאַר די סאָציאַליסטן אין זייערע פּראַקטישע מעשים, איז פיל וויכטיקער ווי זיין לאָגיק. זיי האָבן שוין מער ניט געשטעלט פאַר זיך קיין פרייע אויפגאַבן, וואָס לשם זיי דאַרף אויסגענוצט ווערן *) די גאַנצע זיך=סטיכייאיש אַנטוויקלענדיקעווירקלעכקייט· אומגעקערט — ניט נאָר בנוגע צום סאָציאַליזם אַלס גאַנצן, נאָר אויך בנוגע צו אַלע פראַגן, וואָס פלעגן זיך טרעפן אַפן וועג צו אים, פלעגט זיך דער מאַרקסיזם באַמיען הויפּטזאַכלעך אויסגעפינען זייער אומפאַרמיידלעכקייט, וואָס מוז פאָרקומען מיט אַ „אייזערנער נויטווענדיקייט“, די קייט סיבות, וואָס רופט זיי אַרויס. פאַר איטלעכן טאַט איז אים נויטיק אַ לכתחילה=סאַנקציע, אַ וויזע פון היסטאָרישער נויטווענדיקייט: די אינערלעך=געשטעלטע „אויפגאַבע“ פלעגט אויפטרעטן ניט אַנדערש ווי אין געשטאַלט פון אַ אויסערלעך=אומפאַרמיידלעכן „פאַקט“. אזוי האָט אויך די יונגע און אומזיכערע וויסנשאַפט פון שפעטן מיטלאַלטער באַמיט זיך צו פאַראייניקן די דערגרייכונגען פון פרייעם געדאַנק מיט דער איבערגעבנקייט צו דער קירכע, און דער אמת פון נעאָמעטרישע טעאָרעמעס פלעגט זיך אַרויסווייזן נאָר „מיט גאָט'ס הילף“ **). דעריבער, האָבן די מאַרקסיסטן אָפּגעוואָרפן די לייזונג פון פראַגן פון שטאַנדפונקט פון געוואונשנקייט און נויטיקייט.

אַף אַזאַ אופן איז פון קרייז פון די מאַרקסיסטישע אידעען אַ ר ו י ס ג ע פ אַ ל ן די פראַגע וועגן געוואַלט, וועגן דעם צי איז זי געוואונשן און צי דאַרף זי זיין. ווייל אין באַוואוסטזיין פון מאַרקסיסט איז ניט געווען קיין לאָגישער און פסיכאָלאָגישער באָדן בכדי איר אַוועקצושטעלן. גאַנץ אַנדערש איז ער געווען בא די אַלטע א ו ט אָ פּ י ס ט ן פון סאָציאַליזם. יענע האָבן געקאָנט שטעלן אַזעלכע פראַגן. „דער וויכטיקסטער באַוועגער פון זייערע לערעס איז געווען —

---

*) אויסגענוצט אַף צווייערליי אופנים: ערשטנס — אַלס מאַטעריאַל צו ערלערנען דאָס, וואָס איז פאַראַן, און צווייטנס — בכדי צו צופּאַסן צו די אויפגאַבן פון אידעאַל. מיט אַנדערע ווערטער — תחילת ווערט די ווירקלעכקייט שטודירט, איידער מע גייט צו צום אידעאַל, און דערנאָך ווערט זי ב אַ ו ו י ר ק ט לשם דעם אידעאַל און אין זיינע וועגן.

**) „אויב מע וועט אַרויפלייגן איינעם אַפן צווייטן צוויי דרייעקן מיט גלייכע ווינקלען וועלן זיי — מיט גאָט'ס הילף — צונויפפאַלן“.

דאָם געפיל״, — זאָגט רענאַר *). אין 1844־טן יאָר האָט קאַבע געשריבן: „מיין פּרינציפּ איז — ברידערליכקייט; מיין טעאָריע — ברידערליכקייט; מיין סיסטעם — ברידערליכקייט; מיין וויסנשאַפט — ברידערליכקייט״. פּונקט אַזוי האָבן געבויט זייערע טעאָריעס אויך לערו, לואי־בלאַן און קאָנסידעראַן. „זיי האַלטן אַז אין געוויסע מאָמענטן קאָן די ליבע זיין אַ מעכטיקער געווער פון דער רעוואָליוציע, אַז דורך רחמנות צו שוואַכע קאָן פאַרווירקלעכט ווערן דער יושר; נאָך מער — אַז די סימפּאַטיע צו די נאָענטע, וואָס גיסט זיך סוף־סוף צונויף מיט דער זאָרג פאַר דער גרעסטער צאָל פון זיי, איז אונפאַרמיידלעך בכדי צונויפצופאַסן די סאָציאַלע עלעמענטן״. אויך פרודאָן האָט געבויט זיינע טעאָריעס אַף די אידעען פון רעכט און יושר. די גרויסע צויבער־קראַפט פון סאָציאַליזם, די אומגעהויערע אויפבליאונג פון זיינע אידעען און עמאָציעס אין די 40־ער יאָרן אין פראַנקרייך האָבן אָפּגעהאַנגען דער עיקר פון דעם כח, מיט וועלכן ער האָט אַ קלאַפּ געטאָן איבער די סטרונעס פון דער מענטשלעכער נשמה. און די מענטשלעכע נשמה האָט דער סאָציאַליזם באַזיגט מיט די גראַנדיעזע בילדער פון זיינע א י ד ע אַ ל ן, מיטן גלאַנץ פון געדאַנק און פאַנטאַזיע, אַ דאַנק וועלכע עס פלעגן געגעבן ווערן די רעאַלע פאָרשטעלונגען וועגן פאַרווירקלעכטע מאָראַלישע אידעען פון דער מענטשהייט (רעכט, יושר, ברידערליכקייט). דער אוטאָפּישער סאָציאַליזם איז געווען אינגאַנצן דורכגעדרונגען מיט זוכענישן פון אמת, אַלס דעם ג ע װ א ו נ ש ע נ ע ם גליק פון מענטשן, מיטן ברען פון געוויסן און דורשט נאָך דעם, וואָס דאַרף זיין. אין דער ווייטערדיקער מאַרקסיסטישער אַנטוויקלונג פון סאָציאַליזם האָט מען די תקופה פון אוטאָפּישן סאָציאַליזם באַטראַכט ווי אַ צייט פון פוסטע חלומות, מע האָט פון איר אַראָפּגעריסן דעם גאַנצן כבוד. דער מאַרקסיזם האָט גע׳טענה׳ט, אַז די וועגן און מעטאָדן פון דערגרייכונג צום סאָציאַליזם זיינען באַ די אוטאָפּיסטן געווען ניט רעאַל און האָבן ניט געשטימט צו די היסטאָרישע און אָביעקטיווע פאַקטן. מיט דעם זיינען מיר אויך מסכים, דער סאָציאַליזם האָט אָבער צוגלייך מיט דעם אָפּגעוואָרפן אויך דעם טעלעאָלאָגישן געביי פון סאָציאַליזם. איינזעענדיק אין אוטאָפּיזם נאָר אַ קאָפּ אָן אַ גוף, איז ער מיט דער צייט אַליין פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ גוף אָן אַ קאָפּ. וועלנדיק באַשטימען וויסנשאַפטלעך און רעאַל די וועגן צום סאָציאַליזם, האָט ער זיך אַף אייביק אָפּגעזאָגט פון דער פּאָזיציע פון באַוואוסטזיניקער אָפּשאַצונג פון דער געשיכטע. ער האָט אָפּגענומען באַם מענטשן — דעם טוער דעם ברייטן פאַרנעם פון זעלבשטענדיק באַוואוסטזיין, ער האָט אָפּגעהאַקט די פליגלען באַ זיין שעפערישן שכל און פאַנטאַזיע, ער האָט פאַר זיך אַליין געשמידט אינערלעכע קייטן. דער שוואַכער

*) רענאַר. די רעפּובליק פון 48 יאָר (אין פראַנצויזיש).

אָרט פֿון אוטאָפּישן סאָציאַליזם איז אָבער באַשטאַנען ניט אין זיין באַגריף וועגן אידעאַלן, נייערט אין דער פֿאַרנאַכלעסיקונג פֿון דער אויסאַרבעטונג פֿון **וועגן** צו אים. ס׳פֿאַרשטייט זיך, אַז די לאָגיק און פּסיכאָלאָגיע פֿון זיינע טרעגער האָבן געגעבן די מעגלעכקייט ניט נאָר צו שטעלן פֿראַגן וועגן דעם, צי איז **געוואונשן** דער ענד-אידעאַל, נאָר אויך וועגן דעם, צי זיינען **דערלאָזבאַר** פֿאַרשיידענע מעשׂים, און צווישן זיי, הייסט עס, אויך די **געוואַלט**.

גאַנץ אַנדערש איז געווען מיט דעם שפּעטער געשאַפֿענעם „וויסנשאַפֿטלעכן" סאָציאַליזם. ער איז געווען אַ דירעקטער פּועל-יוצא פֿון צוויי סבות. ערשטנס, האָט דאָ געשפּילט אַ ראָלע דער אַלגעמיינער אינטערעס צו די ערפֿאָלגן און מעטאָדן פֿון **נאַטורוויסנשאַפֿט**, וואָס האָט צו יענער צייט (דער מיטן פֿון XIX יאָרהונדערט) געהאַט איר בליאונג-תּקופֿה. עס איז געווען יעמאָלט גאַנץ נאַטירלעך די שטרעבונג איבערצוטראָגן די דאָזיקע מעטאָדן אין דעם געביט פֿון סאָציאַלע באַציאונגען, דער ווילן צו שאַפֿן אַ „סאָציאַלע מאַטעמאַטיק". אין דעם זין פֿירט איין גראַדע ליניע פֿון אָ. קאָנטן צו מאַרקס׳ן און דאַרווינען. די צווייטע סיבה איז באַשטאַנען אין דער טיפֿער אַנטוישונג אין דער **רעוואָלוציע פֿון 48-טן יאָר**, אין וועלכע עס האָבן זיך אַרויסגעוויזן פֿאַר אָפֿהענטיק און אומבאַהאָלפֿן די גאַנצע מאַסע סאָציאַליסטישע סיסטעמען. אין געוויסע קרייזן (אַ. הערצען) האָט דער קראַך פֿון דער אַרבעטער-באַוועגונג אין דעם יאָר אַרויסגערופֿן אַ ביטערע אַנטוישונג אין אייראָפּייאישן מענטשן בכלל און האָט געבראַכט דערצו, אַז די רעוואָלוציאָנערע האָפֿנונגען זיינען איבערגעטראָגן געוואָרן אין אַן אַנדער אָרט, למשל אין רוסלאַנד. ער האָט אָבער אויך אַרויסגערופֿן אַן אַנדער גייסטיקע שטרעבונג: ניט אַנדערש זעהן פּאַרפּעסטיקן די פּרינציפּן פֿון סאָציאַליזם אַף נייע, פֿעסטע און אומפּאַרענדערלעכע יסודות. אַזוי וואַקסן אויף אויך בעת די קריזיסן פֿון רעליגיעזן באַוואוסטזיין מחנות „געלערנטע" רעליגיעזע דענקער, וואָס באַמיען זיך צו פֿאַרפֿעסטיקן דעם באַוואוסטזיין פֿון די גלויביקע אַף נייע יסודות צופּאַסנדיק די רעליגיעזע אמת׳ן צום וויסנשאַפֿטלעכן ניוואָ פֿון זייער דור. אַזוי איז עס געווען אויך נאָכ׳ן 48-טן יאָר. דער מאַרקסיזם איז געוואָרן געוואָרן אַלס **רעאַקציע** קעגן אוטאָפּישן סאָציאַליזם. דער סאָציאַליזם פֿון יענער תּקופֿה איז געווען דער עיקר אַ „סאָציאַליזם פֿון ציל". זיין מפּלה האָט אין יענער היסטאָרישער תּקופֿה געבראַכט דענקנדיקע מענטשן צו דער מחשבה, אַז מע דאַרף באַטראַכטן פֿונדאַסניי און וויסנשאַפֿטלעך דורכטראַכטן די רעאַלע וועגן און מיטלען צו דער ציל. ס׳איז נאָך ווייניק וואָס דער סאָציאַליזם ציט צו אידעאָלאָגיש, מע דאַרף אים אויך וויסנשאַפֿטלעך דערווייזן, עס דאַרף ווערן דערוויזן, אַז ער מוז אָנקומען אומפֿאַרמיידלעך. און אַזוי ווי דער מוסטער פֿון וויסנשאַפֿט איז געווען

די נאַטור=וויסנשאַפט, האָט דער סאָציאַליזם געדאַרפט דערוויזן ווערן אַלס פּועל=
יוצא פון אַ היסטאָרישער אַנטוויקלונג, וואָס קומט פאָר לויט די אייזערנע גע=
זעצן פון דער נאַטירלעכער נויטווענדיקייט*). דער „סאָציאַ=
ליזם פון ציל" איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ „סאָציאַליזם פון וועגן" צו אים.
זיין הויפּט=אינהאַלט איז געוואָרן — די אויספאָרשונג פון די וועגן: אינדוסטריאַ=
ליזירונג פון דער ווירטשאַפט, קאָנצענטראַציע פון דער אינדוסטריע, קלאַסן=קאַמף
פון פּראָלעטאַריאַט, און אַנדערע עקאָנאָמישע דערשיינונגען. אנשטאָט דעם,
ער זאָל נאָך דער אויספאָרשונג פון די סטיכייאיש=געגעבענע עלעמענטן (עקאָ=
נאָמישע און אַנדערע) פון סאָציאַלער אַנטוויקלונג זעהן אויסנוצן און ענדערן
זיי אין דער ליניע פון געשטעלטער ציל, האָט דער מאַרקסיזם געוואָלט די דאָזיקע
ציל גופא אויספירן אינגאַנצן פון דער סטיכייאישער עקאָנאָמישער אַנט=
וויקלונג. מיט דעם אַליין האָט ער זיך באַמיט אויסצומעקן פון גייסטיקן לעבן
פון מענטשן די ספערע פון געוואונשענעם און פאַרבייטן איר אַלץ מער און מער
מיט דער סטיכיע פון דער נויטווענדיקייט **). די שפּעטערדיקע פאָרמולירונג פון
בערנשטיינ'ען — „די ענדציל איז גאָרניט, די באַוועגונג — אַלץ" (מיר האָבן
דאָ ניט אין זינען זיין איינענע אָפּאָרטוניסטישע אויסטייטשונג) האָט אייגנטלעך
פון איצט אָן אויסגעדריקט די נשמה פון גאַנצן מאַרקסיסטישן סאָציאַליזם (אין
זיינע גרונד=שטריכן, און ניט אין די אויסנאַמעס). אָבער די דאָזיקע צו=גרויסע
רעאַקציע קעגן אוטאָפּיזם, דער צו=שטאַרקער געברויך פון נאַטור=וויסנשאַפט=
לעכן מעטאָד איז זיך שפּעטער נוקם געווען; ס'האָט זיך אָנגעהויבן אַרויסווייזן
אַז די „וויסנשאַפט" אַליין פאַרוואַנדלט זיך אין אַ נייע אוטאָפּיע. נאָר
אויך דאַן, אויך שפּעטער האָט זיך דער מאַרקסיזם כּסדר געפּוצט אין די בגדים
פון ריינער וויסנשאַפטליכקייט. „דאָס 48=ע יאָר — זאָגט דער זעלבער רענאַר —
איז אַ איבערברוך אין 19=טן יאָרהונדערט, אַ מאָמענט, וואָס עס קומט אין אים
פאָר אַ פולקומער שנוי פון דער גייסטיקער און סאָציאַלער עוואָלוציע. פּונקט
ווי אַ ריטם, וואָס הערשט איבערן לעבן פון פעלקער, ווי די כוואַליעס פון
אָקעאַן, — אַזוי טרעט די אידעאַליסטישע טענדענץ אָפּ איר אָרט דער ראַ=

*) ס'מאַכט ניט אויס, וואָס די מחברים=מאַרקסיסטן אַליין האָבן דערביי ניט
געפילט דעם סובייעקטיוון דראַנג צו דער שאַפונג פון אַ אָביעקטיוו=וויסנ=
שאַפטלעכער סיסטעם; זיי — סאָציאַליסטן מיטן אידעאַל — האָבן געמוזט
אויסזוכן אַזאַ סיסטעם.

**) דאָס איינענע וואָלט געווען, אויב אַן'אַנדער סאָציאַלע טעאָריע וואָלט
צוגעפּאַסט דעם גורל פון דער מענטשהייט צו אַן'אַנדער סוג דערשיינונגען (למשל,
ביאָלאָגישע אָדער געאָגראַפישע). וויכטיק איז דאָ אָנמערקן די צופּאַסונג צו
אַ סטיכיאישער אַנטוויקלונג פון די געשעהנישן און ניט צום שעפע=
רישן מענטשלעכן באַוואוסטזיין.

ל י ס ט י ש ע ר... די זעלבע דערשיינונג קומט פאָר אויך בײַ די סאָציאַליסטן... די השפעה גייט אַריבער צו דענקער, וואָס מאַכן דעם קלאַסן־קאַמף פאַר אַ פּרינציפּ, וואָס ברענגען אַראָפּ דעם סאָציאַליזם פון הימל אויף דר'ערד, וואָס האַלטן זיך מיט אַלץ מער און מער עקשנות נאָר אָן רעאַליטעטן, וואָס טרעטן אויף ווי די פאַרטיידיקער פון וויסנשאַפט און קאַמף, וואָס באַטראַכטן די באַפרייאונג פון פּראָלעטאַריאַט מער פון זיין מאַטעריעלער זייט ווי פון דער גייסטיקער, וואָס פאַרלאָזן זיך אין זיין פאַרווירקלעכונג אויף די סטיכייאישקייט פון דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג, מער ווי אויף די קראַפט פון געפילן און אידעען. אַנדערש גערעדט — דאָס איז דער זיג פון פּרודאָן'ען און בלאַנקי איבער לואי בלאַן, לערו, קאָנסידעראַן, און פון קאַרל מאַרקס — איבער פּרודאָנען אַליין". צום סוף איז דער מאַרקסיזם געוואָרן אַ פאַרענדיקטע אידייאישע סיסטעם, וואָס כאַראַקטעריזירט זיך מיט פיר שטריכן. ער האָט ערלערנט ניט די צילן פון סאָציאַליזם, נייערט זיינע וועגן. די דאָזיקע וועגן האָט ער זיך פאָרגעשטעלט ניט ווי טעלעאָלאָגיש־געשטעלטע אויפגאַבן, נייערט ווי רינגען פון אַ היסטאָריש־סטיכייאישער קייט, און דורך דעם אַליין — פאַרוואַנדלט די סאָציאַלע אידעאָלאָגיע אין אַ סאָציאַלער מעכאַניק. די דאָזיקע מעכאַניק איז געווען ריין־מאַטעריאַליסטיש, אין איר יסוד איז געלייגט געוואָרן אויסשליסלעך דער מאַטעריעלער קלאַסן־אינטערעס, און דער קלאַסן־קאַמף איז פאָרגעשטעלט געוואָרן אויסשליסלעך ווי אַ קאַמף פון מאַטעריעלע אינטערעסן *). עלעמענטן פון דער דאָזיקער מעכאַניק זיינען ג ע ז ע ל ש אַ פ ט ל ע כ ע מגושמ'דיקע מאַסן, און ניט קיין מענטשלעכע יחידים, סאָציאַלע קאָלעקטיוון־ק ל אַ ס ן און ניט קיין איינצעלנע פערזענלעכקייטן, און איר פּראָצעס באַשטייט נאָר אין דער קעגנזייטיקער ווירקונג פון קאָלעקטיוון. פון די אַ פיר עלעמענטן פון מאַרקסיזם איז שוין גערעדט געווען

*) עס קאָן געמאָלט זיין אַ טעאָריע פון סטיכייאיש־געזעצמעסיקער אַנטוויקלונג פון דער געשיכטע אויך אויף אַלטרואיסטישע יסודות: למשל, די ביאָלאָגיש־באַגרינדעטע תורה פון קראָפּאָטקין וועגן די „געזעצן" פון קעגנזייטיקער הילף. אויף אַזאַ אופן קאָן מען ניט זאָגן, אַז די סאָציאַלע מעכאַניק קאָן זיין נאָר מאַטעריאַליסטיש־עגאָאיסטיש. דאָ איז אויך ניטאָ קיין רייד פון אַ א י נ י צ י אַ ט י ו ו ן באַוואוסטזיין, פון אַ פרייעם א י ד ע אַ ל, וואָס שטייט פאַר'ן מענטשן. אין דער פּראַקטיק פון לעבן (בײַ דער פראַגע וועגן געוואַלט, אַ שטייגער) וואָלט אַזאַ טעאָריע, וואָס באַזירט זיך אויפן סטיכייאישן אַלטרואיזם — אין קעגנזאַץ צום מאַרקסיזם — געבראַכט זאָ ווי זאָ צו אַלטרואיסטישע החלטות. מיט אַזאַ טעאָריע קאָן מען נאָך, דעריבער, מושווה ווערן. (אמת, אין אַנדערע פראַגן, ווי, למשל, וועגן דער ר ע ל י ג י ע, וואָלט אַזאַ לערע געווען סיי טעאָרעטיש סיי פּראַקטיש ענלעך צום מאַרקסיזם). אַזוי אַרום איז דעם מאַרקסיזם פרעמד די פּראָבלעם פון מאָראַל, סיי ווייל ער איז מעכאַניסטיש לויט זיין פאָרם, און סיי דערפאַר, וואָס זיין מעכאַניק איז מאַטעריאַל־עגאָיסטיש לויט אינהאַלט.

אויך אַן אַנדער אידעאַל פון סאָציאַליזם, אַזוי ווי אַ איבערגעמאַכטער פון אוטאָפּישן אידעאַל. דער „אידעאַל" — דער פועל־יוצא האָט ז באַקומען ווי עפּעס אַף אַ פאַרקערטן, ניט־נאַטירלעכן אופן, ער איז ניט געווען אויפגעגעבן לכתחילה, נאָר איז אַנטשטאַנען בדיעבד פון דער געגעבענער לאַגע, ער איז געווען נאָר איר אָפּשפּיגלונג. ער האָט זיך פאָרגעשטעלט דער עיקר ווי אַ געזעלשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציע פון די פּראָדוקציע, און דערביי איז לגמרי פאַרטושט געוואָרן דער עלעמענט פון דער אַנטוויקלונג פון פרט און פון דער גייסטיקער אַנטוויקלונג פון דער געזעלשאַפט. ס'איז קלאָר, אַז נאָך דעם איז באַם מאַרקסיזם לגמרי פאַרלוירן געגאַנגען די אידעע פון פּערזענלעכקייט און פון מאָראַל (וואָס ווערט פאַרשטאַנען ווי אַ פרייע און זעלבשטענדיקע דענקען פון מענטשן וועגן גוטס, וועגן מענטשלעכע באַציאונגען, וואָס וואָלטן געדאַרפט זיין און וואָלטן זיך געפּאַסט צום אידעאַל). אין תוך איז דער מאַרקסיזם ניט אַנטימאָראַליש, נייערט אַמאָראַליש. פון אים פירט אָבער אַ גלייכער דרך צו דער אַנטימאָראַלישקייט *).

דערפאַר האָט מאַרקס אַזוי בייז קריטיקירט אַלע סאָציאַליסטישע טעאָריעס — ווייטלינג'ס, לאַסאַל'ס, פּרודאָנ'ס — וואָס האָבן זיך באַזירט אַף מאָראַלישע אידעען, אָדער האָבן זיי אַריינגענומען אין זייער חוג. און בעת מע האָט לויט דער פאָדערונג פון פאַרשיידענע טוער איינגעשלאָסן אין טעקסט פון סטאַטוט פון ערשטן אינטערנאַציאָנאַל די פראַגן וועגן „רעכט, פליכטן, אמת, מאָראַל און יושר", — האָט מאַרקס דערנאָך מחמת דער זעלבער סיבה געשריבן צו ענגעלס'ן, אַז ער האָט „אַזוי פונאַנדערגעשטעלט זיי, זיי זאָלן ניט קענען ברענגען קיין שאָדן **). ראָזא ליוקסעמבורג האָט געזאָגט, אַז די אידעע פון יושר איז אַן אַלטע קליאַטשע, אַף וועלכער ס'פלעגן זיך אין משך פון דורות זעצן אַלע וועלט־באַנייער, וואָס האָבן ניט קיין זיכערע מיטלען פון היסטאָרישע קאָמוניקאַציע, אַ צעקאַליעטשעטער ראָסינאַנט, אַף וועלכן ס'זיינען שוין געפאָרן זוכן אַ גרויסע וועלט־רעפאָרם אַזוי פיל דאָן־קיכאָטן פון דער געשיכטע, וואָס האָבן קיין זאַך ניט געבראַכט פון די נסיעות, אַחוץ אַ צעשלאָגענער אויג ***) ****).

*) ס'איז פאַראַן אַ מאָראַל פון מאַרקסיסטן, אָבער ניט פון מאַרקסיזם.

**) פ. מערינג Karl Marx

***) ציטירט לויט טשערנאָוו'ס Теоретики романского синдикализма

****) היינט פרעגן מיר: און צו וואָס האָט געבראַכט איר „געלערנטער" סוס? די לומדות פון דעם רוב מאַרקסיסטן האָט געבראַכט צו דער טאַקטיק פון 1914־טן יאָר, פון די קונאָוו'ס און לענש'ן וואָס ז' אַליין האָט פאַראורטיילט אַפן שאַרפסטן אופן. אמת, ז' אַליין האָט זיי אַנטקעגנגעשטעלט אירע איינענע לומדות, דאָס האָט אָבער נאָר דערוויזן ווי רעלאַטיוו עס איז איצט ניט נאָר די סאָציאַלע עטיק, נאָר אויך די סאָציאַלע וויסנשאַפט. שפּעטער האָט די

די ווייניקע מאַרקסיסטישע אויספּאָרשער פון עטיק — און צווישן זיי דער עיקר קאַוטסקי — האָבן אָפּגעגעבן זייער אויפמערקזאַמקייט דער „דערקלערונג“ פון מאָראַל, איר אויספיר אַף אַ גענעטישן מעטאָד פון פאַרשיידענע ווירטשאַפטלעכע קלאַסן=באַציאונגען *). זיי האָבן פאָרגעשטעלט די *קלאַסן*=מאָראַל און קלאַסן=סאָלידאַרישקייט ווי די איינציק=עקזיסטירנדיקע פאַקטן און ווי אַ ריכטיקע אָפּשפּיגלונג פון דער קלאַסן=סביבה, ווי רעפלעקסן פון קלאַסן=קאַמף. אין זייערע טעאָריעס האָבן אין פּרינציפּ ניט געקאָנט אַוועקגעשטעלט ווערן קיין מאָראַלישע פּראָבלעמען, אַלס פרייע אויפגאַבן און שעפערישע באַוועגונג פון באַוואוסטזיין און רצון. און שטעלן פּראָבלעמען פון *אַלגעמיין*=*מענטשלעכער מאָראַל*, פּראָבלעמען וועגן אידעאַלע מענטשלעכע באַציאונגען — דאָס וואָלט געווען אַ סתירה צום גאַנצן גייסט און אינהאַלט פון מאַרקסיזם. אמת, אַ סך אויסבעסערונגען האָט אַריינגעבראַכט אין די דאָזיקע פאַראיינפאַכטע סכעמעס די פּראַקטיק פון מענטשלעכן לעבן. דער זעלבער קאַוטסקי האָט געשריבן, אַז „מע קאָן לייקנען די סאָלידאַרישקייט באַ קלאַסן און אָנערקענען סאָלידאַרישקייט באַ מענטשן. גרויסע געזעלשאַפטלעכע אומגליקן, וואָס זיינען אַף אַ קורצע צייט גובר די קלאַסן=מחיצות (אַ עפּידעמיע, למשל) רופן אַרויס אַפילו אין באַוואוסטזיין פון דעם סאַמע פאַרהאַרטעוועטן בורזשואַ געפילן פון מענטשלעכער סאָלידאַרישקייט, דעם געפיל פון צוזאַמענהאַנג צווישן גליק פון יחיד און פון גאַנצן כלל“. ס'פאַרשטייט זיך, אַז אויך פון דער אַנדער זייט קאָן אַרויסגעוויזן ווערן אַזאַ מין מענטשלעכע סאָלידאַרישקייט — מצד דעם אַרבעטער בנוגע צום בורזשואַ אין אַ צייט פון נאַטירלעכע און סאָציאַלע ערד=ציטערנישן (רעוואָלוציעס). דער קיום פון אַזאַ סטיכייאישן פאַקט ווי „געפילן פון מענטשלעכער סאָלידאַרישקייט“ דערלייכטערט נאָר און שטיצט די מאָראַלישע זוכענישן און פאָדערונגען פון דער רעוואָלוציע. מאַרקסיסטן האָבן אָבער די דאָזיקע פאַקטן באַטראַכט ווי אַ יוצא מן הכלל: „אין געוויינלעכן לעבנס=לויף — איז מוסיף קאַוטסקי — ווערט דאָס באַוואוסטזיין פון סאָלידאַרישקייט פאַרשטומט דורכ'ן באַוואוסטזיין פון קלאַסן=ניגוד, דורך דער שטרעבונג צו עקספּלואַטירן די נאָענטע“. אין דער מענטשלעכער געזעלשאַפט הערשט נאָר אַ אָפּגעשפּיגלטע (פון קלאַסן=קאַמף) קלאַסן=מאָראַל, און עס איז ניט מעגלעך צו שאַפן מיטן אייגענעם ווילן וואָס פאַר אַ ניט איז אַלגעמיין=מענטשלעכע אָדער קלאַסן=מאָראַל. אויב מע קאָן יאָ „אַנטוויקלען“ אַ קלאַסן=סאָלידאַרישקייט קאָן

זעלביקע לומדות געבראַכט צום רוסישן באָלשעוויזם פון 1918 יאָר. די גאַנצע צרה איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס עס האָט געפעלט די „אַלטע קליאַטשע“.

*) זע דאָס נייע בוך פון קונאָוו: Die Markx'sche Geschichts-, Gesellschaft und Staatstheorie; Bd. II זעה אויך דאָס בוך פון בוכאַרין: Историч. Материализм

עס אפּנים נאָר געגליכן ווערן צו דער פלעגונג פון סטיכייאיש־וואַקסנדיקע בלומען.

פּרינציפּיעל צייכנט זיך פון דעם מיט קיין זאַך ניט אויס אויך די טעטיקייט פון די רוסישע באָלשעוויקעס אין דער רעוואָליוציע, הגם זי טראָגט אַף זיך אַ בולטן שטעמפּל פון אַ מאַקסימאַל־אָנגעשטרענגטן רצון. אפן ערשטן אויבערפלאַכלעכן קוק דאַכט זיך דאָס אויס, אַז דוקא זיי שטעלן פאַר זיך אויפגאַבן, ווי באַוווסטזיניקע אינדיווידיאומ׳ס, זוכן אויס פאַר זיך וועגן, זיינען גובר די שטערונגען, — בקיצור זיי ווייזן אַרויס די גרעסטע מאָס פון וואָלינטאַריזם. אין דער אמת׳ן איז עס אָבער ניט אַזוי: אין דער ספערע פון דער שעפערישער רעוואָליוציע בלייבן זיי טריי זייער טעאָרעטישער (אָדער פּסיכאָלאָגישער) נאַטור. זיי זיינען די „געזעץ־לייט" (לעגיסטן) אין דער רעוואָליוציע, זיי פּאַסן צו זייער רצון צו די כלומערשט־סטיכאַייאישע אַנטוויקלונגגעזעצן, זייער פרייהייט זעהן זיי איין אין דער הכנעה צו דער דאָזיקער היסטאָרישער נויטווענדיקייט, זייערע רעוואָליוציאָנערע שליחות — אין דער פאַרגיכערונג און פאַרטיפונג פון דעם „אומפאַרמיידלעכן" פּראָצעס, איינשליסנדיק אַזוי אַרום זיך אַליין אין דער אייזערנער מעכאַניק פון דער אַנטוויקלונג. זיי קוקן אויף זיך ווי אַף באַוואוסטזיניקע ג ע וו ע ר פון דער היסטאָרישער „השגחה" און מער נאָרניט. און דעם דאָזיקן „געזעצלעכן" וואָלונטאַריזם לאָזן זיי איבער נאָר פאַר זיך אַליין, פאַרן אַוואַנגאַרד און ניט פאַרן גאַנצן כלל פון די אַרבעטענדע, ווייל זיי האַלטן, אַז נאָר זיי אַליין פאַרשטייען די „היסטאָרישע געזעצן" און האַנדלען לויט זיי. ס׳איז דעריבער נאַטירלעך, אַז אויך די רוסישע באָלשעוויקעס שטעלן פאַר זיך ניט קיין פרייע, פון זיך געבוירענע אויפגאַבן, און בתוכם — קיין עטישע אויך ניט.

איצט איז שוין פאַרשטענדלעך, אַז די פּראָבלעם פון ג ע וו אַ ל ט און איר דערלאָזבאַרקייט האָט גאָר ניט געקאָנט האָבן קיין אָרט אין דער סיסטעם פון מאַרקסיזם. פּונקט ווי אַלע אַנדערע סאָציאַלע דערשיינונגען איז געוואַלט באַטראַכט געוואָרן אין מאַרקסיזם אַלס פונקציע, אַלס אָפּשפּיגלונג פון עקאָנאָמישע באַציאונגען און קאַמף. עס איז געווען ניט מעגלעך, מע זאָל אין וואָס פאַר אַ ניט איז שטופע פון געוואַלט צוגיין צו דער לייזונג פון איר פּראָבלעם פון שטאַנדפּונקט פון מאָראַלישן אידעאַל. די רעפאָרמיסטן, וואָס האָבן זיך פאַרפעסטיקט אפן באָדן פון דער מעכאַניסטישער טעאָריע האָבן נאָך אויסגעמידן די דאָזיקע טעמע, ווייל זיי האָבן אין זייערע רעאַלע אָנשויאונגען בכלל געזעהן צו פאַרמיידן דעם עלעמענט פון געוואַלט. אַף וויפיל עס עקזיסטירט אים מענטשן אומאָפּהענגיק פון דער אָנגענומענער טעאָריע אויך אַ סוביעקטיווע ריכטונג פון רצון, אַף אַזוי־

פּיל האָבן די רעפאָרמיסטן *ניט געוואַלט* קיין געוואַלט-מעשים און קיין קאַמף. און דוקא זיי זיינען דאָך געווען דער רב פון די מאַרקסיסטישע סאָציאַליסטן. אָבער אויך די ראַדיקאַלע סאָציאַליסטן האָבן ניט געהאַט באַרירט די פראַגע וויפיל ניט איז ערנסט. דער קלאַסישער זאַץ וועגן געוואַלט איז אָנגעשריבן פון מאַרקס'ן און איז אויסגעדריקט אין פאָלגנדיקע ווערטער: „די געוואַלט איז אַ הייבין פון איטלעכער אַלטער געזעלשאַפט, וואָס איז שוואַנגער מיט דער נייער. די געוואַלט גופא איז אַ עקאָנאָמישער פאַקטאָר" *). פון דער דאָזיקער פאָרמול האָט מען געמאַכט די מסקנה, אַז אין אַ תקופה פון געזעלשאַפטלעכע איבערקערענישן מוז תמיד און אומפאַרמיידלעך האָבן אַן אָרט דער עלעמענט פון געוואַלט. אַקצעפּטירנדיק דעם עצם-פּרינציפּ אינגאַנצן האָט מען אָבער לגמרי ניט געשטעלט פאַר זיך די פראַגע וועגן די גרעניצן פון געוואַלט און וועגן אירע מדרגות. דערביי האָט מען נאָר געהאַט פאַרגעסן, אַז אפילו בנוגע צום פיזיאָלאָגישן אָרגאַניזם שטייט פאַר דער וויסנשאַפט די אויפגאַבע צו פאַרקלענערן און אויך אינגאַנצן באַזייטיקן אין עתיד. די חבלי-לידה. אפן סמך פון דער דאָזיקער ציטאַט פון מאַרקס'ן שרייבט איינער פון זיינע לעצטע עפּיגאָנען, בוכאַרין, פאָלגנדיקעס: „די סאָציאַלע געוואַלט און אויפצווינגונג געפינען זיך אין אַ צווייערלייאיקער באַציאונג צו דער עקאָנאָמיק: ראשית — ווירקן זיי, ווי אירע אַ פונקציע, והשנית — זיינען זיי פון זייער צד משפיע דאָס עקאָנאָמישע לעבן. אין דער אַ צווייטער ראָליע קאָן די השפעה פון געוואַלט גיין אין צוויי ריכטונגען: זי קאָן גיין אין דער ריכטונג פון די זיך אָביעקטיוו-אַנטוויקלענדיקע עקאָנאָמישע באַציאונגען — יעמאָלט באַפרידיקט זי די רייף-געוואָרענע געזעלשאַפטלעכע באַדערפעניש, זי *פאַרגיכערט* די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג, זי איז איר פּראָגרעסיווע פאָרם; זי קאָן אָבער אויך שטיין אין אַ סתירה צו דער דאָזיקער אַנטוויקלונג, יעמאָלט *פאַרהאַלט* זי איר, זי פּענטעט איר, און דאַרף — על פּי הכלל — פאַרביטן ווערן דורך אַן'אַנדער פאָרם פון אויפצווינגונג **). פון דער דאָזיקער גאַנצער דרשה קאָן מען זעהן, אַז אומאָפּהענגיק פון די באַציאונגען צווישן דער עקאָנאָמיק און געוואַלט, וועט די צווייטע תמיד זיין ניט מער ווי אַ רינג אין דער אָביעקטיוו-נויטווענדיקער אַנטוויקלונג-קייט. דאָ איז לחלוטין קיין שום אָרט ניטאָ פאַר דער טעלעאָלאָגישער שטעלונג פון דער פראַגע. נאָך דעם אַלעמען ווערט שוין פאַרשטענדלעך דער אידעאָלאָגישער באָדן, אַף וועלכן עס איז געבוירן געוואָרן דאָס נאַיוו-באַרבאַרישע בוך פון טראָצקי'ן וועגן „טעראָריזם און קאָמוניזם".

*) ק. מאַרקס. Das Kapital Bd. I

**) נ. בוכאַרין. Экономика переходного периода

מיט אַזאַ אידייאישן באַגאַזש, מיט דער גענירונג פון טעלעאָלאָגיע בכלל און פון דער פראַגע וועגן געוואַלט בפרט, איז דער מאַרקסיזם אַריינגעטראָטן אין די יאָרן פון די לעצטע גרויסע געשעהענישן. דאָס 1914 יאָר און 1918 האָבן ביידע גלייך געזאָגט עדות וועגן דעם באַנקראָט פון דעם אידייאישן באַגאַזש, ניט קוקנדיק אַפ'ן חילוק צווישן דעם אינהאַלט און די טרעגער פון זיי ביידע. מיטן ערשטן שאָס פון דער אייראָפּייאישער מלחמה, דעם 4=טן אַווגוסט 1914, איז קלאָר געוואָרן, ווי ווייט אוטאָפּיש עס זיינען געווען די אַלע לומדישע מאַרקסיסטישע נביאות, וואָס מע האָט געהאַלטן פון זיי פריער שטאָל און אייזן. ניט קוקנדיק אַף דער פופציק=יאָריקער אָנפירונג מיטן אָרגאַניזירטן קלאַסן=קאַמף און די פאַראַנטוואָרטלעכע החלטות פון די סאָציאַליסטישע פאַרטייען קעגן דער מלחמה, איז זייער גאַנצער אינטערנאַציאָנאַלער פאַרבאַנד צעפלויגן אפן רויך לגבי די פאָדערונגען פון נאַציאָנאַלע מדינות. אין דעם אַנטשיידנדיקן מאָמענט האָט דער קלאַסן=קאַמף אָפּגעטראָטן זיין אָרט פאַרן נאַציאָנאַלן, די פראָלעטאַרישע פאַראיינען האָבן זיך געשטעלט צו דינסט פון קאַפּיטאַליזם און די מאַרקסיסטן, וואָס שטייען פון ביידע זייטן פון די טראַנשייען, האָבן אָנגעהויבן אפן זעלבן „וויסנשאַפטלעכן" אופן דערווייזן די נוצלעכקייט פון דער מלחמה פאַרן סאָציאַליזם (פלעכאַנאָוו, שיידעמאַן, געד). אין 1917=טן ברעכט אויס די רעוואָליוציע אין דעם איבערוויגנדיק=פויערישן לאַנד (רוסלאַנד און שפּעטער — אונגאַרן), און שטעלט אַף אַזאַ אופן מיטן קאָפּ אַראָפּ אַלע מאַרקסיסטישע נביאות וועגן דער הויפּט=ראָליע, וואָס פאַלט אויס אפן חלק פון די אינדוסטריעל=אַנטוויקלטע לענדער. בעת דער באָלשעוויזם פרובט זיך פון 1918=טן יאָר אָן צו פירן די פויערישע רעוואָליוציע לויט זיינע וויסנשאַפטלעכע סבעומעס אפן פראָלעטאַרישן נוסח, — האָט ער איין מפלה נאָך דער צווייטער. די וויסנשאַפט איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ אוטאָפּיע. דער זעלביקער באָלשעוויזם, וואָס איז געבליבן דער איינציקער הערשער אין דער מדינה=פּאָליטיק, האָט פון 1918=טן יאָר ניט געשטעלט די פראַגן פון געוואַלט און טעראָר, נאָר ער האָט זיי אַף אַ עלעמענטאַרן אופן געלייזט: ער האָט זיי נאָר אויסגעפירט „וויסנשאַפטלעך" פון די באַציאונגען צווישן קלאַסן און פון די באַדערפעניש פון דער רעוואָליוציע. אָבער די הפקרות פון דער נעוואַלט, וואָס איז „אָביעקטיוו=אויפגעצוואונגען דורך דער געשיכטע" האָט ניט נאָר ניט מיטגעהאָלפן דער רעוואָליוציע און דעם סאָציאַליזם — זי האָט נאָר אָפּגעשטויסן די אַרבעטס=מאַסן פון זיי. דער פּועל=יוצא פון דעם טעראָר — איז געווען די סאָציאַל=פסיכאָלאָגישע פאַרדאַרבונג פון דער מאַסע. ס'האָבן זיך אַרויסגעוויזן די רעזולטאַטן פון דער כסדר'דיקער אָפּלאַכעניש פון אוטאָפּיזם: עס איז ניט געווען קיין פאַרשטעלונג וועגן די צילן פון סאָציאַליזם, אָדער זי

איז געווען דורך אַ מאַטעריעל-ווירטשאַפטלעכע; און ס'איז ניט געווען קיין אָפּשאַצונג פון וועגן צו דער ציל פון שטאַנדפּונקט פון זייער מאָראַלישקייט (ד. ה. פון הסכם צווישן זיי און דעם אינערלעכן זין פון סאָציאַליזם). די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע איז דאָך אָבער אין דער ווירקלעכקייט געווען אַ פּראָבלעם פון דער מענטשלעכער באַפרייאונג, און וועלכער עס איז בכלל פון סאָציאַליזם קיין רייד ניט געווען. האָבן דעריבער ניט אין איין וויסנשאַפטלעכן באַוואוסטזיין געקאָנט קומען ספקות אין דער ריכטיקייט פון מאַרקסיסטישן באַראָמעטר. ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר פאַלש אַלץ, וואָס ער האָט פאַראויסגעזאָגט פאַר דער מלחמה און רעוואָליוציע, פאַר דער ראָליע פון קלאַסן-קאַמף אין דער ערשטער און פון געוואַלט — אין דער צווייטער. און דאָס געפיל פון אומרו און זכעניש, וואָס לעבט אפילו אין דעם כלומרשט וויסנשאַפטלעכן באַוואוסטזיין — מעג עס זיין אפילו אומבאַוואוסטזיניק, — האָט שטאַרקער אָנגעהויבן באַשטיין אף זיינע רעכט. האָבנדיק פאַר זיך אין דער נשמה פון די אַרבעטענדע די חורבות, וואָס זיינען געקומען פון דעם מלחמה-פּסיכאָז און רעוואָליוציאָנערן טעראָר, און די *אומזיניקע* ליידן פון אַזעלכע מלחמות און רעוואָליוציעס, — האָט דאָס אָביעקטיווע געפיל גענומען פאָדערן זיינע רעכט אף טעלעאָלאָגיע, אף די פרייע און איניציאַטיווע שטעלונג פון די פראַגן פון לעבן און עתיד*). פון איצט אָן וועט די אַנטוויקלונג פון סאָציאַל-רעוואָליוציאָנערן געדאַנק בלי ספק דאַרפן גיין אין דער אַ נייער ריכטונג.

די דאָזיקע אַנטוויקלונג דאַרף זיין אַ סינטעז פון געדאַנקען-גאַנג פון אוטאָפּישן סאָציאַליזם און אמת'דיקער וויסנשאַפטלעכקייט. דער ערשטער עטאַפּ פון סאָציאַליזם, דער אוטאָפּישער, איז געווען וויכטיק ניט נאָר אין *היסטאָרישן* זין אַליין, ווי עס האָבן ליב אָפּצומאָלן די מאַרקסיסטישע היסטאָריאָגראַפן. ער איז געווען וויכטיק אויך דערפאַר, וואָס ער האָט צום ערשטן מאָל קאָנצענטרירט די גאַנצע אויפמערקזאַמקייט פון די אַרבעטענדע און זייערע קעמפער אף די *צילן* פון דער מענטשלעכער באַפרייאונג, וואָס ער האָט איינמאָל פאַר אַלע מאָל קלאָר אָנגעוויזן די עטישע *אויסגאַנג*-פּאָזיציעס פון סאָציאַליזם. ס'איז אָבער אַ טעות, בעת מע מיינט אַז די דאָזיקע פּאָזיציעס האָבן אַ ווערט נאָר אף די אָנהויב-וועגן פון דער באַוועגונג און דאַרפן שפּע-

*) ווייל, הגם דער מעכאַניסטישער מאַרקסיזם האָט זיך ניט באַזירט אַפן זין פון דער געשיכטע, און איז מקבל געווען אין זיין וויסנשאַפטלעכער הכנעה איר איינגענעם אָביעקטיוון אַנטוויקלונגוועג, פונדעסטוועגן (און אין דעם באַשטייט דער ישועה'דיקער שקר פון איטלעכער סאָציאַל-מעכאַניסטישער טעאָריע) זעט ער איין (און אַ פשיטא שוין — זיינע פשוטע מאַסן-אָנהענגער) אַ פאַרבאַהאַלטענע „*גוטע*" כונה אין דער אַנטוויקלונג. די אויסערגעוויינלעכע מענטשלעכע ליידן האָבן באַוויזן, אַז אַזאַ מין כונה איז ניט בנמצא.

טער פאַרביטן ווערן דורך אַנדערע. זיי זיינען די ערשטע ניט כראָנאָלאָגיש, נאָר לאָגיש. ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן אַז שטאַרק אומגערעכט זיינען געווען די אַלע, וואָס האָבן געמיינט, אַז דער סאָציאַליזם, וואָס איז געוואָרן אַ רעאַלע געזעלשאַפטלעכע באַוועגונג און דערנענטערט זיך אַלץ מער און מער צו זיין *ענדעציל*, מעג זיך אינטערעסירן נאָר מיט די „ערפאָלגן פון דער באַוועגונג" און אַרויסלאָזן פון זינען אירע אויסגאַנג=פאָזיציעס. גראָד פאַרקערט: וואָס נאָענטער צו דער ציל (ובפרט אין דער איבערגאַנג=תקופה), — דאס גרעסער ווערט דער באַטייט פון אויסגאַנג=פונקט, אַלס די גאַראַנטיע און דער יסוד פון דער ציל. דער אינערלעכער גורל פון לעצטן מאָמענט פון סאָציאַליזם איז אינגאַנצן אָפהענגיק פון דעם כאַראַקטער און פון דער עקזיסטענץ פון דעם אויסגאַנג=מאָמענט. אַ לעבעדיקער עדות דערצו איז דער גורל פון דער רוסישער רעוואָליוציע. די עטישע אויסגאַנג=פאָזיציע פון סאָציאַליזם דאַרף אים דעריבער דורכדרינגען פון אָנהויב ביזן סוף, סיי אַלץ באַוועגונג אין גאַנצן, סיי אַלס אַ וועלטאנשויאונג און השפעה פון יחיד. און דאָס באַטייט, אַז דער מהות פון אוטאָפישן סאָציאַליזם האָט ניט נאָר אַ היסטאָרישן ווערט, נאָר ער דאַרף אויך איינגעשלאָסן ווערן אין דעם נייעם סאָציאַליסטישן סינטעז.

אויבן האָבן מיר אָבער געזאָגט, אַז דער אוטאָפישער סאָציאַליזם האָט געהאַט אַנ'אַנדער חסרון: ער האָט ניט געגעבן קיין סיסטעם פון *רעאַלע* וויסנשאַפטלעך=געפונענע וועגן צום אידעאַל, ניט איינגעטיפט זיך אין דער אויספאָרשונג און דעריבער אויך אין דער אויסנוצונג פון די סטיכייאיש=עקזיסטירנדיקע סבות און טרייב=כחות, וואָס פירן די באַוועגונג צו דער ציל. דער אוטאָפיזם האָט געהאַלטן פון די נאַיווע האָפענונגען אַף די גוטע מענטשלעכע נאַטור. ער האָט זיך פאַרלאָזן אויסשליסלעך אפן באַטייט פון גרויסן אויפשוואונג פון די נשמות, ער האָט ניט פאַרשטאַנען די אנטשיידנדיקע ראָליע פון קלאַסן=קאַמף, ער האָט ניט געזוכט קיין פעסטע אונטערשטיצונג פון באַשטימטע סאָציאַלע שיכטן און זייערע אָרגאַניזאַציעס. דעם מאַרקסיזם, וואָס האָט פאַרנומען דעם אָרט פון אוטאָפיזם, האָט ניט געפעלט קיין ווילן ניכטער און וויסנשאַפטלעך אָפגעבן זיך אַ דו"ח וועגן די באַוועגנדיקע כחות פון דער געשיכטע. די וויסנשאַפטלעכקייט פון מאַרקסיזם איז אָבער געווען אַף אַזוי ווייט איינזייטיק, אַז ער האָט דעם דאָזיקן כאַראַקטער לגמרי פאַרלוירן. אַזוי *פאַראיינפאַכט* זיינען געווען סכעמאַטיזירט די סאָציאַלעווירקלעכקייט און די וועגן פון איר אַנטוויקלונג און אַזוי פאַרבלאָז זיינען געמאַכט געוואָרן די פילגעשטאַלטיקייט פון מענטשלעכן לעבן און פון זיין אָביעקטיווער סביבה, — אַז די פאָרמולעס פון דער מאַרקסיסטישער וויסנשאַפט זיינען שוין אויסגעקומען טויט, און אירע פראָגנאָזן — פאַלש. דער סאָציאַלער פראָצעס פון לעבן

פלעגט כסדר אַרויסווייזן, ווי ווייט זיי טויגן ניט. ער איז געווען קאָמפּליצירטער און רייכער אין פאַרבן, ווי זיי. די פינקטלעכע אָביעקטיווע עמפּיריק און דער אַבסאָלוט=ריכטיקער פּראָגנאָז, צו וועלכע דער מאַרקסיזם האָט אַזוי שטאַרק געשטרעבט, זיינען מגולגל געוואָרן דוקא אין זייער היפּוך — אין ס ו ב י ע ק ט י ו ו י ז ם , און וויסנשאַפטלעכן אוטאָפּיזם. נאָך מער: די דאָזיקע תורה האָט אַוועקגעשטעלט אין געזעלשאַפטלעכן פּראָצעס אנשטאט שעפערישן יחיד ס אָ צ י אַ ל ע קערפּערס. אנשטאט דער אינדיווידועלער מענטשלעכער נשמה — עפּעס אַ קאָלעקטיוון „גייסט“ פון דער געזעלשאַפט און פון קלאַסן. און דערפאַר איז די כלומרשט=רעאַליסטישע טעאָריע געוואָרן דורך און דורך מיסטיש. און אויב דער מאַרקסיזם האָט מיט דער פשטות פון זיינע פאָרמולעס חרב געמאַכט זיינע וויסנשאַפטלעכע פלענער, געבנדיק אַ פאַרקריפּלטן וועלט=בילד — האָט ער, לייקענענדיק די טעלעאָלאָגיע, לגמרי באַזייטיקט פון זיין באַוואוסטזיין און פון באַוואוסטזיין פון זיינע נאָכפאָלגער יעדע פאַרשטעלונג און יעדן געדאַנק וועגן דעם אינהאַלט פון סאָציאַליזם גופא, וועגן זיין לעצטן רעזולטאַט. ער האָט פאַר זיך ניט געשטעלט קיין פראַגע וועגן דעם כאַראַקטער פון מ ע נ ט ש ן אין דעם סאָציאַליזם, וועגן די צווישן=באַציאונגען פון זיינע פאַרשיידענע הצטרכותן, פון זיינע שטרעבונגען צו דער פרייהייט און צו פאַרבינדונגען מיט אַנדערע, וועגן זיין רעכט אף אַ אויפשטאַנד וכד. ער האָט פאַר זיך ניט געשטעלט קיין פראַגע וועגן דער „מאָראַלישקייט“ פון די קאַמף=מיטלען, ד. ה. וועגן דעם, ווי ווייט זיי אַנטשפּרעכן דעם אינערלעכן מהות פון סאָציאַליזם (כדומה — וועגן ג ע ו ו אַ ל ט). אויב דער אוטאָפּישער סאָציאַליזם האָט צוליב דער ציל פאַרגעסן אן די מיטלען צו איר — האָט דער מאַרקסיזם ניט געזעהן די ציל צוליב די מיטלן.ביידע זיינען געווען גלייך אוטאָפּיש. און בעת דער מאַרקסיזם האָט זיך געשטעלט פנים אל פנים מיטן סאָציאַליזם, וואָס פאַרווירקלעכט זיך שוין, איז ער געבליבן אָפהענטיק פאַר דער קאָמפּליצירטקייט פון זיינע פּראָבלעמען.

די אמת׳ע וויסנשאַפטלעכקייט שטעלט אָבער אין סאָציאַליזם גאַנץ אַנדערע אויפגאַבן: זי פאָדערט, עס זאָל אויסגעפאָרשט און פאַראייניקט ווערן די ג אַ נ צ ע פילגעשטאַלטיקייט פון לעבן, פון דעם סטיכייאישן און שעפערישן=פרייעס. ניט פאַראיינפאַכט, נאָר קאָמפּליצירט (אינטעגרירט) דאַרפן ווערן די פאָרמולירונגען; ניט קיין מיסטישקייט, נאָר אַ ממשות׳דיקייט פון די מסכנות; ניט קיין מעכאַנישקייט, וואָס שלינגט אין זיך אַלץ אַריין, נאָר אויך די טעלעאָלאָגישקייט — אָט דאָס פאָדערט און אָנערקענט די סאָציאַלע וויסנשאַפט. אַזאַ וויסנשאַפט ו ו י י ס ט פון די סוביעקטיווע מקורות פון אירע אויספאָרשונגען, דאָס דאָזיקע וויסן אָבער און זייער רעגולירונג שוואַכט ניט

אָפּ די אָביעקטיווע אויספירן, נאָר אדרבא — עס מאַכט זיי קלאָרער און געזונטער. *אַזאַ* ווייסנשאַפט וועט מוזן אַריין ווי אַ באַשטאַנד־טייל אין דעם נייעם סאָציאַליסטישן סינטעז. אויספאָרשנדיק די סאָציאַלע ווירקלעכקייט, פאָרשט זי גלייכצייטיק אויס אויך די פאַזן פון איר סטיכייאישער אַנטוויקלונג, די גאַנצע גרויסע דערפאַרונג פון אַ אָביעקטיוו זיך אַנטוויקלנדיקער סביבה. אין דער דאָזיקער *ווייסנשאַפטלעכער* זוכעניש פון *וועגן* צום סאָציאַליזם באַשטייט דער חילוק צווישן סינטעז און אוטאָפּישן סאָציאַליזם (גלייכצייטיק איז אין דעם אויך דער חילוק צווישן אים און ווייסנשאַפטלעך־מאַרקסיסטישן סאָציאַליזם, אַף וויפיל דער סינטעז זעהט צו פאַרמיידן דעם פאַראיינפאַכטן „מאָניזם" פון די אויספאָרשונגען). דער עיקר, אָבער, אָנערקענט נאָך דער סינטעז די עקזיסטענץ פון דעם טעלעאָלאָגישן מאָמענט אין לעבן. ער שטעלט ברייט און אָפן, ווי אַ גרונט־פראַגע דעם מאָראַלישן אידעאַל און די פראַגע וועגן די מאָראַלישקייט פון די וועגן, ד. ה. וועגן הסכם צווישן זיי און אידעאַל (און קודם־כל — די פראַגע וועגן געוואַלט). די סטיכייאישקייט פון די פאַקטן אָדער פון דער אַנטוויקלונג באַפרייט ניט פון דער *אָפּשאַצונג*, זי רופט נאָר אַרויס דעם דאָזיקן מעטאָד. אַזעלכע דערשיינונגען, ווי „דער וואוקס פון פּראָדוקטיווע כחות" אָדער „די אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם" ווערן שוין יעמאָלט ניט קיין אַליין־הערשענדיקע באַלעבאַטים פון דער וועלטאַנשויאונג, זיי פאַרוואַנדלען זיך אין איינעם פון אירע באַשטאַנד־טיילן. די סאָציאַליסטישע טעאָריע גיט איר אָפּשאַצונג פאַר די אַלע דערשיינונגען און אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם נוצט זי אויס אין דער ריכטונג פון זייער אַנטוויקלונג, אָדער זי באַווירקט זיי אַף אַנ'אַנדער אופן (רעגולירנדיק אָדער שטעלנדיק זיך אַנטקעגן). אין דער אָ *ווייסנשאַפטלעכער* אָנערקענונג פון ציל און איר השפעה באַשטייט דער חילוק צווישן אונזער סינטעז און דעם מאַרקסיסטישן סאָציאַליזם. האָבן אַ חשבון פון *אַלע* סטיכייאישע כחות און אונטערגעבן זיי דעם מאָראַלישן אידעאַל — דאָס איז דער גאַנצער אינהאַלט פון סינטעטישן סאָציאַליזם. ס'פאַרשטייט זיך, אַז אַזאַ סינטעז קאָן ניט פּרעטענדירן אַף די שאַפונג פון „אַבסאָלוט־ריכטיקע" ווייסנשאַפטלעכע פּראָגנאָזן; ניט אין דעם, אָבער, ליגט זיין כח; די שעפערישע קראַפט פון אַזאַ סינטעטישן סאָציאַליזם ליגט ניט אין דער נאַיווער ווייסנשאַפט, נייערט אין דעם אידעאַל, אין זיין זיך שטענדיק באַנייענדיקער שיינקייט, אין זיין פּאַטאָס, וואָס נעמט שטענדיק אום דעם מענטשן. פון דער ספערע פון דער אויסערלעכער סטיכייאיש־אויפגעצוואונגענער נויטווענדיקייט גייט דער סאָציאַליזם אַריבער אין געביט פון דער אינערלעך־רצונ'דיקער מענטשלעכער נויטווענדיקייט. די ווייסנשאַפטלעכע זיכערקייט טרעט דאָן אָפּ איר אָרט פאַרן ווייסנשאַפטלעך-

מאראלישן גלויבן. און נאר אף אזא יסוד קאן זיך בויען דער סאציאליזם.

ס'פארשטייט זיך, אז מיט דער אנערקענונג פון מאראלישן אידעאל אלס העכסטע קאנטראלירנדיקע אינסטאנץ ווערט אויך אנערקענט דער פרימאט פון אוטאפישן עלעמענט פון סאציאליזם איבערן ווײסנשאפטלעכן. און מע דארף רעכנען, אז אין דער ריכטונג וועט טאקע גיין אצינד די אנטוויקלונג פון סאציאליסטישן געדאנק. דאס איז א פועל־יוצא פון דער גרויסער אנטוישונג אין דעם מארקסיסטישן, ווײסנשאפטלעכן סאציאליזם, וואס איז ארויסגערופן געווארן אין די יארן פון דער מלחמה און רעוואליוציע. דאס איז אבער אויך א רעזולטאט פון דער מפלה פון יענער אבערגלויבישער פארגעטערונג פון די גענויע ווײסנשאפטן, וואס איז אזוי כאראקטעריסטיש פארן סוף פון XIX־טן יארהונדערט, און פון דער אליץ וואקסנדיקער אנערקענונג פון דעם באטייט פון סאציאלער טעלעאלאגיע *). פונקט ווי דער קראך פון אוטאפיזם און די ווײסנשאפטלעכע שטרעבונגען האבן נאכ'ן 48־טן יאר ריין געמאכט דעם וועג פארן מארקסיזם, אזוי מאכן איצט ריין דעם וועג פארן נייעם, סינטעטישן סאציאליזם דער קראך פון ווײסנשאפטלעכן סאציאליזם און די ניכטערע אפשאצונג פון דער ווײסנשאפט.

עס איז כדאי צו באמערקן: דער שעפערישער איניציאטיווער מאמענט אין מענטשן איז אזוי שטארק, אז־ער האט זיך דורכגעשלאגן א דרך אפילו אין דער סביבה פון מארקסיזם (אין זיין טעאריע אדער צווישן זיינע טרעגער). איינער פון די בעסטע מאדערנע מארקסיסטן, גארטער, וואס שטייט נאך דערצו אפן עקסטרעם־לינקן פלאנג פון דער פראקטיק פון דער סאציאליסטישער רעוואליוציע **), זאגט ארויס אין זיין בוך וועגן „היסטארישן מאטעריאליזם“ אינטערעסאנטע געדאנקען וועגן דער מאראלישער פראבלעם. ער אליין אלס עקאנאמישער מאטעריאליסט, דערווייזט די עקזיסטענץ פון א קלאסן־מאראל באם בורזשוא און באם ארבעטער, ער דערווייזט איר היסטארישע אומפארמיידלעכקייט. מיטן נאמען „קלאסן־מאראל“ רופט ער אבער אומעטום אן נאר די פראקטיק פון די מעשים פון די קלאסן, אבער ניט די פרינציפן

*) מיר ווילן דא ברענגען נאר איין ביישפיל ווי די נאטורווײסנשאפט באקומט שוין איצט איר באשטימטן ארט אנשטאט דער פריערדיקער הערשאפט, וואס האט איר געהערט. מע האט שוין היינט אויפגעהערט צו „דערווייזן“ אדער „צעשטערן“ ווײסנשאפטלעך די רעליגיע, נאר מע ניט איר אפ א באזונדער ארט אין א גאנץ אנדער געביט פון מענטשלעכן גייסט.

**) גארטער און פאנעקאק בילדן די אזוי גערופענע האלענדישע שול פון מארקסיזם און פירן אידייאיש און מיט די דייטשע לינקע קאמוניסטן (ק. א. פ. ד.).

זייערע. אַנדערש גערעדט, — ער האַלט ניט, אַז יעדער קלאַס האָט זיינע באַזונדערע מאָראַלישע דברות, און אַז עס זיינען ניטאָ קיין אַלגעמיין־מענטשלעכע מאָראַלישע געבאָטן. פאַרקערט, — אַרויסגייענדיק פון דער עקזיסטענץ פון אַזאַ אַלגעמיינער מאָראַל, דערקלערט ער נאָר, אַז פאַרשיידענע קלאַסן זיינען איר מחלל צוליב זייערע קלאַסן־אינטערעסן. און אָט דעם חלול פון די הערשנדיקע אַלגעמיינע געבאָטן רופט ער אָן מיטן נאָמען — קלאַסן־מאָראַל. דער פראָלעטאַריאַט געברויכט און רעגולירט איר באַוואוסטזיניק און לויט זיין אייגענעם רצון. „אונזערע קעגנער מאַכן דעם אויספיר — זאָגט ער, — אַז מיר װעלן תמיד האַלטן, אַז בנוגע די קאַפּיטאַליסטן איז אַלץ מותר. דאָס איז ניט ריכטיק. דאָס האָט אַנ׳ארט נאָר מיטן תנאי, אויב דורך דעם װערט געשטיצט דאָס אמת׳דיקע גוטס פון אונזער קלאַס. ליגן, שקר און געוואַלט (ד. ק. א. מ.) זיינען אָפּטמאָלס שעדלעך פאַר אונזער קלאַס". „די מענטשלעכע געפילן — זאָגט ער װייטער — װערן ניט פאַרשטומט בכלל אין קלאַסן־קאַמף; דאָס טרעפט נאָר אין די פאַלן, װען דער קלאַס האַלט עס פאַר אומפאַרמיידלעך לשם די אינטערעסן פון זיין עקזיסטענץ... דער אַרבעטער װעט ניט גיין מיטן װעג פון שקרים, אויב ס׳איז פאַראַן װאָס פאַר אַ ניט איז אַנדער מעגלעכקייט; בעת די אינטערעסן פון זיין קלאַס פאָדערן אָבער, אַז די מאָראַלישע דברות זאָלן צעשטערט װערן — דאַן צעשטערט ער זיי *).

אין דעם דאָזיקן פאָרזיכטיקן צוגאַנג צו די פראַגן פון טאַט איז ניטאָ אָדער כמעט ניטאָ יענע פאַרגעטערונג פון פאַקטן פון דער סטיכיע, װאָס איז אַזוי כאַראַקטעריסטיש פאַרן מאַרקסיזם. די עטיק טרעט שוין דאָ מער ניט אויף, װי אַ רעפלעקס פון דער עקאָנאָמישער װירקלעכקייט, און דער מענטש פאַסט פריי צוזאַמען זיינע מעשים מיט די אַלגעמיין־מענטשלעכע „מאָראַלישע געבאָטן **) ***).

---

*) גאָרטער „Историч. Материализм" „מיר אָנערקענען די עקזיסטענץ פון אַ קלאַסן־מאָראַל; װעגן דעם פרעדיגט פון קלאַסן־מאָראַל קאָן אָבער קיין רייד ניט זיין".

**) גאָרטערס פּאָזיציע איז קלאָר: א) מע קאָן ניט באַטראַכטן די קלאַסן־מאָראַל, ד. ה. די צעשטערונג פון דער אַלגעמיינער מאָראַל װי אַ מאָראַלישן מוז; מע קאָן איר נאָר טאָלערירן, אַף װיפיל זי איז נוצלעך פאַר דער באַװעגונג ב) דעריבער, אַז מע דאַרף שוין יאָ אַמאָל אָנקומען צו דער קלאַסן־מאָראַל, דאַרף מען עס בכל אופן טאָן אין דעם קלענסטן פאַרנעם און תמיד דאַרף מען שטרעבן זיך אומצוקערן צוריק צו דער אמת׳דיקער אַלגעמיינער מאָראַל. האָרטער האַלט, אַז אַפילו אין דער תקופה פון דער בורזשואַזן אָרדנונג דאַרף מען אויסנוצן די קלאַסן־מאָראַל נאָר אַפן מינימאַלסטן אופן. על אחת כמה וכמה דאַרף מען שטרעבן צו אַזאַ מינימום אין דער איבערגאַנג־תקופה, בעת

נאָך קלאָרער און בולטער האָט זיך אַרויסגעוויזן די דאָזיקע ריכטונג פון רצון אין דעם זעלטן־שטאַרקן און ווירקנדיקן דאָקומענט, וואָס טראָגט אַף זיך דעם שטעמפּעל פון קאַרל ליבקנעכט׳ס און ראָזאַ לוקסעמבורג׳ס פּערזענלעכקייט.

עס הייבט אָן זיך צו פאַרווירקלעכן דער סאָציאַליזם, ד. ה. דער צוריקקער פון דער מענטשהייט צו דער אַלגעמיינער און ריינער מאָראַל.

***) ס׳איז טשיקאַווע צו פאַרגלייכן מיט דעם די ווערטער פון לעניןן, וואָס ער האָט געשריבן שוין לאַנג אין זיין פּאָלעמיק קעגן די רעפאָרמיסטן. „באַ די אַרבעטער — האָט ער יעמאָלט געשריבן („За 12 лет“ .1919) האָט נאָר ניט געקאָנט זיין קיין סאָציאַל־דעמאָקראַטישער באַוואוסטזיין. מע האָט אים געקאָנט אַריינברענגען צו זיי נאָר פון אויסנווייניק. די געשיכטע פון אַלע לענדער זאָגט עדות, אַז מיט זיינע כחות אַליין איז דער אַרבעטער ביכולת אויסצואַרבעטן ניט מער ווי אַ טרעד־יוניאָניסטישן באַוואוסטזיין, ד. ה. אַ איבערצייגונג, אַז עס נויטיק זיך צו פאַראייניקן אין יוניאָנ׳ס, פירן אַ קאַמף מיט די באַלעבאַטים, א. א. וו. די תורה פון סאָציאַליזם איז אָבער אויסגעוואַקסן פון יענע פילאָזאָפישע, היסטאָרישע, עקאָנאָמישע טעאָריעס, וואָס זיינען באַאַרבעט געוואָרן דורך די געבילדעטע פאָרשטייער פון די פאַרמעגלעכע קלאַסן, דורך דער אינטעליגענץ“. „די סטיכייאישע אַרבעטער־באַוועגונג, כשהיא לעצמה שאַפט נאָר דעם טרעד־יוניאָניזם, און דוקא די טרעד־יוניאָניסטישע פּאָליטיק פון אַרבעטער־קלאַס איז זיין בורזשואַזע פּאָליטיק. דער אָנטייל פון אַרבעטער־קלאַס אין פּאָליטישן קאַמף און אַפילו אין דער פּאָליטישער רעוואָליוציע מאַכט נאָך ניט זיין פּאָליטיק פאַר קיין סאָציאַל־דעמאָקראַטישע“. אין זעלבן בוך ברענגט לענין קאַוטסקי׳ס ווערטער מכח דעם פּראָעקט פון אַ נייער פּראָגראַם פון דער עסטרייכישער ס. ד. פּאַרטיי „דאָס סאָציאַליסטישע באַוואוסטזיין איז עפּעס אַזוינס, וואָס איז אַריינגעטראָגן געוואָרן פון אויסנווייניק אין קלאַסן־קאַמף פון פּראָלעטאַריאַט, און איז ניט געשאַפן געוואָרן אין אים „סטיכייאיש“. — דאָס, וואָס לענין רופט אָן מיטן נאָמען „סאָציאַל־דעמאָקראַטישע באַוואוסטזיין“ איז איינגנטלעך כלל ניט נאָר דאָס קלאַסן־באַוואוסטזיין (אין זין פון תופס זיין די סאָציאַלע מעכאַניק), נאָר אויך די עטישע אָנערקענונג פון סאָציאַליזם. ס׳איז כדאי צו באַמערקן, אַז די ביידע זיינען ניט געדרונגען פון דער מעכאַניק פון קלאַסן־קאַמף אן דעם אָנטייל פון מענטשלעכן רצון, נאָר זיי ווערן אַריינגעבראַכט פון אויסנווייניק. פון וואַנען זשע? פון דעם פרייעם באַשלוס פון רצון, וואָס האָט פאַר זיך אַ אידעאַל. אַזוי באַשטייט די זאַך מיט דער אינטעליגענץ פון די „פאַרמעגלעכע קלאַסן“, וואָס האָט, הייסט עס, אין דעם ניט קיין קלאַסן־אינטערעסן; אַזוי איז עס אויך מיטן אַרבעטער־קלאַס, וואָס קומט סטיכייאיש נאָר צום טרעד־יוניאָניזם. און נאָך מער: אַפילו קומענדיק צום סאָציאַליזם אונטער דער סטיכייאישער ווירקונג פון דער בורזשואַזער אָרדנונג, באַהערשט דער פּראָלעטאַריער דאָס רב נאָר די נעגאַטיווע זייטן פון אידעאַל: ער וואַרפט אָפּ די קנעכטשאַפט, ער שליידערט אַרונטער די בורזשואַזיע וכד. די פּאָזיטיווע זייטן פון דער נייער אָרדנונג (פאַראַכטונג צום אייגנטום, דרך־ארץ פאַר׳ן מענטשן, סאָלידאַרישע אַרבעט א. אַ. וו.) איז ער אָבער תופס נאָר אין רעזולטאַט פון באַוואוסטזיניקער און פרייער אַרבעט פון זיין גייסט.

מיר האָבן אין זינען דעם פּראָגראַם=מאַניפעסט פון די דייטשע קאָמוניסטן, וואָס איז אַרויס אין אָנהייב 1919=טן יאָר *). עס ווערן געשטעלט פאַרן סאָציאַליסטישן באַוואוסטזיין פראַגן פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע, און צווישן זיי — די פראַגע וואָס אינטערעסירט אונז באַזונדערס שטאַרק — וועגן דער אָנווענדונג פון *געוואַלט און טעראָר*. דער מאַניפעסט לייגט אָבער ניט פאר קיין שטומע הכנעה פאַרן פאַקט פון זייער „נאַטירלעך=אומפאַרמיידלעכער“ עקזיסטענץ; אומגעקערט — ער לייגט פאר וואס מער און באַוואוסטזיניקער זיי צו רעגולירן. באַזונדערס טיף ווערט דאָ אַרויסגעזאָגט דער אינערלעכער עקל צו געוואַלט=מעשים. „אין די בורזשואַזע רעוואָליוציעס זיינען שפיכת=דם, טעראָר און פּאָליטישע רציחות — אַ נויטווענדיקע געווער אין די הענט פון די אויפגעשטאַנענע קלאַסן **). די פראָלעטאַרישע רעוואָליוציע נויטיקט זיך אָבער ניט אין קיין שום טעראָר בכדי צו פאַרווירקלעכן אירע אויפגאַבן. זי פילט שנאה און עקל צום מענטשן=מאָרד. זי נויטיקט זיך ניט אין אַזעלכע קאַמף=מיטלען, ווייל זי קעמפט קעגן אינסטיטוציעס און ניט קעגן פערזאָנען, זי קומט ניט אַרויף אף דער אַרענע מיט קיין נאַיווע איליוזיעס, וואָס נאָך דער אַנטוישונג אין זיי וואָלט זי דאַרפן אָנקומען צו בלוטיקער נקמה. זי איז ניט קיין פאַרצווייפלטער פרוב פון אַ מיעוט איבערבויען מיט געוואַלט די וועלט לויט איר אידעאַל. זי איז — אַ אַרויסטרעטונג פון מיליאָניקע פאָלקס=מאַסן, וואָס זיינען באַרופן אויסצופירן אַ היסטאָרישע שליחות און פאַרוואַנדלען די נויטווענדיקייט אין אַ ווירקלעכקייט... דער קלאַס פון קאַפּיטאַליסטן וועט אָבער פאַרטיידיקן זיין קדשי=קדשים — די רווחים און פּריווילעגיעס פון דער עקספּלואַטאַציע — מיט די הענט און מיט די ציין, מיט אַלע מעטאָדן פון אַ קאַלטבלוטיקער שנאה... טראָט בײַ טראָט, מיט אַ אומרחמנות'דיקער ענערגיע דאַרף דער ווידערשטאַנד צעבראָכן ווערן מיט אַ אייזערנער האַנט. קעגן דער געוואַלט פון דער בורזשואַזער קאָנטר=רעוואָליוציע דאַרף אַוועקגעשטעלט ווערן די רעוואָליוציאָנערע קראַפט פון פּראָלעטאַריאַט“. בכדי דער זין פון דעם דאָזיקן דאָקומענט, וואָס איז געשריבן געוואָרן פון ראָזאַ ליוקסעמבורג, זאָל קלאָר ווערן ביזן סוף, וועלן מיר דאָ ברענגען אירע אַנדערע ווערטער, וואָס זי האָט געשריבן אייניקן נאָכדעם, ווי זי איז אַרויס פון טורמע אין דעם סאַמע ברען פון דער דייטשער רעוואָליוציע. „אין משך פון די פיר יאָר פון דער אימפּעריאַליסטישער פעלקער=שחיטה זיינען גערונען גאַנצע

---

*) „Чего хочет Союз Спартаковцев?“ „Правда“ 31 XII. 18.

**) דער דאָזיקער חילוק צווישן דער *בורזשואַזער* און פּראָלעטאַרישער רעוואָליוציע איז אַ קינסטלעכער. מיר האָבן אויבן געזעהן, אַז אויך דאַנטאָן האָט שוין געקעמפט קעגן טעראָר, אַלס סיסטעם.

שטראָמען און טייכן בלוט. אין קריסטאַלענע שאָלן דאַרף מען איצינד היטן מיט הדרת־קודש יעדן טראָפּן פון דעם טייערן זאַפט. די סאַמע אומרחמנות׳דיקע רעוואָלוציאָנערע אַקטיוויטעט, און די טיפסטע מענטשלעכקייט — נאָר דאָס אַליין איז דער אמת׳דיקער גייסט פון סאָציאַליזם. אַ גאַנצע וועלט מוז צעשטערט ווערן, נאָר יעדע טרער, וואָס איז פאַרגאָסן, הגם מע האָט איר געקאָנט אויסטריקנען — איז אַ באַשולדיקונג. און אַ מענטש, וואָס איילט זיך צוליב אַ וויכטיקן ענין און צעדריקט אַ וואָרים אַדאַנק זיין נאַכלעסיקייט, — באַגייט אַ פאַרברעכן *). די דאָזיקע ווערטער זיינען געווען געשריבן אין אָנהייב פון דעם פאַרביסנסטן בירגער־קריג, וואָס האָט געפלאַקערט אין דייטשלאַנד, און וואָס אין אים איז באַשערט געווען אומצוקומען אויך דעם מחבר פון די ווערטער. אין דער צעהיצטער אַטמאָספער פון יענע טעג פון דער דייטשער רעוואָלוציע, נאָך דעם נסיון פון רויטן טעראָר (1918) פון דער רוסישער רעוואָלוציע, זיינען די דאָזיקע ווערטער געשריבן געוואָרן מיטן גרעסטן אחריות־געפיל און מיט דער גרעסטער גרויסמוטיקייט. זיי האָבן אָפּגעוואָרפן דעם רוסישן ביישפיל און געגעבן אַ מוסטער פון אַ אַקטיווער און מענטשלעכער רעוואָלוציע. אומפאַרגעסלעכע ווערטער, פונקט ווי די ווערטער פון באַבעף אין אָנהייב פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע.

און פונדעסטוועגן איז ניט אין אַזעלכע ווערטער דער אמת״דיקער גייסט פון מאַרקסיזם. אין דער גרעסטער מערהייט פון אַלע זיינע רעאַלע און טעאָרעטישע אַנטפּלעקונגען בלייבט ער טריי זיין אייגענער נאַטור. און די נאַטור זיינע קען ניט קיין באַהאַנדלונג פון דער פראַגע וועגן געוואַלט פון שטאַנדפּונקט פון אידעאַל. אויסערגעוויינטלעך טייער איז אונז דער פאַקט, וואָס די שטימע פון ראָזאַ ליוקסעמבורג האָט זיך געלאָזט הערן אַזוי דייטלעך גראד אין דער תקופה פון דער זיך אָנגעהייבענער רעוואָלוציע, בעת די מענטשלעכע אַקטיוויטעט אַנטפּלעקט זיך מיט אַ באַזונדערע קראַפט, און זי האָט ניט דערלאָזן, די דאָזיקע אַקטיוויטעט זאָל פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ בלינדן שליח פון דעם רצון פון דער סאָציאַלער מעכאַנישקייט. דערפאַר האָבן מיר אָבער געזעהן עפּעס אַנדערש: פונקט אין אַזאַ רעוואָלוציע האָט זיך דער רוסישער באָלשעוויזם אָפּגעזאָגט פון דער פרייער אָפּשאַצונג פון אָנ־

*) אין דער „ראָטע פאַהנע“ פון סוף 1918 יאָר. זע אויך איר עטיוד וועגן דער רוסישער רעוואָלוציע, וואָס זי האָט אָנגעשריבן אין טורמע, און דעם פּרוב פון די באָלשעוויקעס צו געבן אים אַ געהעריקן פירוש. בנוגע דעם משל וועגן וואָרים — פאַרגלייך איר ליבע צו חיות (אין די „בריוו פון טורמע“).

ווענדונג פון געוואַלט און האָט זיך אינגאַנצן געשטיצט אַף די פאָדערונגען פון דער היסטאָרישער נויטווענדיגקייט. ער איז געווען נאָענטער צום גייסט פון זיין תורה, ווי ראָזאַ ליוקסעמבורג. און דאָס איז דער פסק־דין איבער די דאָזיקע תורה. אַלע פּרובן צו מאַכן איר עטיש מוזן שוין ממילא גיין לאבוד. אַלע טעאָרעטישע שטרעבונגען פון די דייטשע מאַרקסיסטן־קאַנטיאַנער (פאָרלענדער, שטאודינגער) צו מאַכן שלום צווישן זיך די ביידע לערעס — מאַרקס סאָציאָלאָגיע און קאַנט׳ס עטיק — זיינען אומזיסט. ווייל איטלעכעס מאָל בלייבט דערביי הערשן דער מאַרקסיסטישער מאָמענט, וואָס הרג׳עט לגמרי אַוועק די עטיק *). מיר האָבן שוין אויבן געזאָגט, אַז די בכורה דאַרף פון ווינשאַפטלעכן מאָמענט אַריבערגיין צום עטישן.

ניט נאָר אין דער ליטעראַטור פון מאַרקסיזם אַליין איז געווען שוואַך באַאַרבעט די פּראָבלעם פון געוואַלט. דאָס זעלבע איז געווען כמעט אין אַלע קרייזן פון רעוואָליוציאָנערן געדאַנק. דער טעאָרעטישער פירער פון סינדיקאַליזם סאָרעל האָט אָנגעשריבן אַ גאַנצן בוך „געדאַנקען וועגן געוואַלט“. ער באַשולדיקט זייער שטאַרק דעם טעראָר פון די פראַנצויזישע יאַקאָבינער, נביאיש רעדט ער וועגן די רעגירונג־מעטאָדן בעת דער „דיקטאַטאָר פון פּראָלעטאַריאַט“. ער באַמיט זיך אָפּצוטיילן דעם מעטאָד פון דער סינדיקאַליסטישער רעוואָליוציע פון דעם דאָזיקן עבר און עתיד. און פונדעסטוועגן קאָן ער זיך ניט אַריינטיפן אין דעם תוך פון דער פּראָבלעם און, ווי אַלע אַנדערע, לאָזט ער איר אָפן. „מיר זיינען — זאָגט ער — ניט בעסער און ניט באַרמהאַרציקער ווי די מענטשן פון 93־טן יאָר; ס׳איז באַ מיר אפילו רעכט, אַז אין מאָראַלישן זין שטייט דאָס לאַנד אַצינד נידריקער, ווי יעמאָלט. מיר געפינען זיך שוין אָבער ניט מער אין רשות פון דער לערע וועגן דער מדינה, וועגן דעם מולך, וועמען אונזערע אבות האָבן געבראַכט אַזוי פיל קרבנות. מע קאָן דערקלערן די אכזריות׳דיקייט פון די מיטגלידער פון קאָנוועגט מיט דער שעד־

*) „עס איז לחלוטין אומפאַרשטענדלעך — שרייבט אין זיין לעצטן ווערק דער פּראָפעסאָר פון דייטשן מאַרקסיזם קונאָוו — די שטרעבונג פון די קאַנטיאַנישע מאַרקסיסטן, אָדער ריכטיקער — מאַרקסיסטישע קאַנטיאַנער צוצוגעבן דער מאַרקסיסטישער פאָרשטעלונג וועגן מאָראַל די קאַנטיאַנישע עטיק, אָדער, ריכטיקער — די קאַנטישע זיטן־מעטאַפיזיק. באַ די אַלע פּרובן ווערט נאָר דורכגעבויערט דער מאַרקסיזם, און בפרט די מאַטעריאַליסטישע אויפפאַסונג פון דער געשיכטע און דער אַנטוויקלונג, און מעג מען דאָס ליבן ווי אַ הוספה צום מאַרקסיזם אָדער אַ אָרגאַנישע פאַראייניקונג פון דער קאַנטיאַנישער עטיק מיטן מאַרקסיזם — די לאַגע ווערט דורך דעם ניט געביטן“.

לעבער השפעה פון די אידעען, וואָס דער דריטער שטאַנד האָט באַקומען פון דער געמיינער פּראַקטיק פון דער אַלטער אָרדנונג". „עס איז קלאָר דער חילוק צווישן די געוואַלט־מעשים בעת אַ שטרייק פון די סינדיקאַליסטן, וואָס ווילן אַראָפּוואַרפן די מדינה, און צווישן די ווילדע חיישע טאַטן, וואָס די רעוואָלוציאָנערן פון 93־טן יאָר פלעגן באַגיין דווקא אַדאַנק זייער דרך־ארץ פאַר דער מדינה. מיר ווילן האָפן, אַז אַ סאָציאַלע רעוואָלוציע, וואָס וועט געמאַכט ווערן דורך ריינע סינדיקאַליסטן, וועט ניט ווערן באַפלעקט מיט יענע נידערטרעכטיקייטן, מיט וועלכע ס'האָבן זיך באַפלעקט די בורזשואַזע רעוואָלוציעס". איבערגייענדיק צו דער מאַרקסיסטישער פאָרשטעלונג וועגן דער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע שרייבט ער אַזוי: „אין דעם באַגריף „דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט" איז קודם־כל געבליבן לפליטה אַ בת־קול פון אַלטן רעזשים... ריידנדיק וועגן דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט, ווילן די סאָציאַליסטן, אַפּנים, זיך אָפּרעכנען מיט די קאַפּיטאַליסטן פונקט ווי די מלכים האָבן זיך בשעתם אָפּגערעכנט מיט די פעאָדאַלן... די פּראָלעטאַרישע מדינה וועט אָבער ניט פאַרלירן איר כח, די פּריווילעגירטע קלאַסן וועלן זיך בייטן מיט די ערטער און דאָס פאָלק וועט פּשוט באַקומען נייע באַלעבאַטים. ס'איז זייער מעגלעך, אַז די נייע באַלעבאַטים וועלן ניט זיין אַזוי געשיקט ווי די איצטיקע, זיי וועלן אפשר האַלטן בעסערע רעדעס ווי די קאַפּיטאַליסטן, ס'איז אָבער פאַראַן אַ סמך צו קלערן, אַז זיי וועלן זיין נאָך אחריות'דיקער און געוויסנלאָזער ווי די פריערדיקע. די נייע (סינדיקאַליסטישע) שול האַלט אַנדערש: זי קאָן ניט מושווה ווערן מיטן געדאַנק, אַז די היסטאָרישע שליחות פון פּראָלעטאַריאַט זאָל באַשטיין אין דעם קאָפּירונג פון דער בורזשואַזיע". און סאָרעל פּרובירט צו געבן די קאָנטורן פון דער סינדיקאַליסטישער רעוואָלוציע: „וואָס מער עס וועט זיך אַנטוויקלען דער סינדיקאַליזם, באַפרייענדיק זיך פון אַלטע פאַראורטיילן, וואָס שטאַמען פון אַלטן רעזשים און פון דער קאַטוילישער קירכע — אַלץ מער וועלן די סאָציאַלע קאָנפליקטן באַקומען דעם כאַראַקטער פון אַ ריינעם קאַמף, וואָס איז לגמרי אַנאַלאָגיש דעם קאַמף פון צוויי קעגנערישע אַרמעען. אַלץ, וואָס קומט פאָר אין דער מלחמה, האָט אָבער ניט קיין כאַראַקטער פון שנאה אָדער נקמה... דער באַגריף פון קלאַסן־קאַמף שטרעבט צו פאַרניכטן דעם עצם באַגריף פון געוואַלט".

ניט קוקנדיק אַף די קאַטעגאָרישקייט פון די לעצטע ווערטער, געפינען מיר ניט באַ סאָרעל'ן קיין פּאָזיטיווע פאָרשטעלונג וועגן דעם כאַראַקטער פון סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער געוואַלט. ער וואַרפט אָפּ שנאה און נקמה אַלס אירע מאָטיוון, ער האַלט, אַז עס איז פאַראַן אַ פּרינציפּיעלער חילוק צווישן דער

סינדיקאַליסטישער געוואַלט (בעת אַ שטרייק) און דער יאַקאָבינישער אָדער מאַרקסיסטישער. ער וויל אָבער ניט זעהן, אַז אויך אַ רעוואָליוציע דורך אַ שטרײַק קאָן ברענגען צו כּל־ערליי פאָרמען פון געוואַלט (און אויך צו רציחות) פונקט ווי יעדע רעוואָליוציע. צי מעג מען זיי דערלאָזן און אין וואָס פאַר אַ מאָס, וואו הייבן זיי אָן די „נידערטרעכטיקייטן“, וואָס באַפלעקן די רעוואָליוציעס — אויף די אַלע פראַגן גיט ער ניט קיין תשובה. ריכטן זיך אויף דעם, אַז די סינדיקאַליסטן, וואָס האַלטן ניט פון דער מדינה, וועלן זיך ניט יאָגן נאָך דער מאַכט און אַזוי אַרום ניט אָנקומען צום רעגירונג־טעראָר — דאָס איז שוין צו פיל טעאָרעטיש. די אמת׳דיקע טעאָריע פון דער רעוואָליוציע דאַרף אָבער שטעלן די דאָזיקע פראַגע גלייך, ביז׳ן סוף. דעריבער איז אפשר ניט קיין צופאַל, וואָס דער זעלבער סארעל, וואָס האָט געפונען אַזוי פיל שטעכנדיקע ווערטער קעגן מאַרקסיסטישן רעוואָליוציאָניזם און האָט אויף דעם סמך אויסגעלאַכט זשאָרעס׳ן און זיין פאַרטיידיקונג פון ראָבעספיערן — האָט לגמרי קאַפיטולירט פאַר דער ערשטער דערשיינונג פון דעם דאָזיקן רעוואָליוציאָניזם אויף דער וועלט־סצענע — פאַרן באָלשעוויזם. אין דער לעצטער, פערטער אויפלאַגע פון דעם זעלבן בוך שרייבט ער אין אַ ספעציעלן קאַפיטל „פאַר לענינען“: „לויט רענאַנען, איז דער דאַנק פון דער געשיכטע פאַר די רוימישע גבורות באַשטאַנען אין דעם, וואָס זי האָט געשאַפן פאַר רוים אַ אימפעריע אין דער ספערע פון ים־התיכון. ניט קוקנדיק אויף די גאַנצע מאַסע מיספרויכונגען פון די מלחמות, האָבן די לעגיאָנעס פונדעסטוועגן פאַרענדיקט דאָס, וואָס ער האָט אָנגערופן „גאָט׳ס אַרבעט“. אויב מיר זיינען דאַנקבאַר די רוימישע סאָלדאַטן, וואָס זיי האָבן די יונגע פאַרקריפלטע אָדער שוואַכע ציוויליזאַציעס פאַרביטן מיט אַזאַ ציוויליזאַציע, באַ וועלכער מיר לערנען זיך נאָך היינט אפן געביט פון געזעץ, ליטעראַטור און אַרכיטעקטור*) — טאָ ווי וועט שוין די צוקונפט דאַנקען די רוסישע סאָלדאַטן פון סאָציאַליזם**). ווי אומבאַהאָלפן עס וועלן אויסקומען פאַר דער געשיכטע די מליצות פון די אַלע, וועמען די דעמאָקראַטיע האָט באַפולמעכטיקט אויפצודעקן די עקסצעסן פון די באָלשעוויקעס! דער נייער קאַרטאַגאַ טאָר ניט מנצח זיין דאָס, וואָס איז היינט געוואָרן דער רוים פון פראָלעטאַריאַט. איז שוין סאָרעל, הייסט עס, מלמד זכות אויף די „עקסצעסן“ (ד. ה. „נידערטרעכטיקייטן“,

---

*) אפשר איז רענאַן דאַנקבאַר דערפאַר. פאַר דער מענטשהייט איז עס אַ קנאַפע שמחה.

**) הערט אַ משל! די סאָלדאַטן פון רוסישן סאָציאַליזם ווערן געגליכן צו די סאָלדאַטן פון רוימישן אימפעריאַליזם. אַז מע האַלט שוין אַזוי, קאָן מען באַלד אָנערקענען אויך די ליידן פון די רוסישע אַרבעטענדע, אַלס רוסישע אויסמיסטונג פאַר׳ן סאָציאַליזם.

„חיישע מעשים“, ווי ער פלעגט פריער זאָגן) פון שטאַנדפונקט פון דער געשיכטע, פונקט ווי דאָס האָט געטאָן זשאָרעס בנוגע צום 93=טן יאָר. „ווילדע חיישע מעשים“ — פלעגט ער פריער טענה'ן, — זיינען פאַרבונדן מיט דער מדינה, און די באָלשעוויקעס בויען דאָך דוקא אַ מדינא פונדאָסניי. פונדעסטוועגן, באַרעכטיקט ער זיי אָן שום תנאים. אַזוי שטאַרק איז אין אים דאָך די סימפּאַטיע צום באָלשעוויזם, די שמחה מיט דער מפּלה פון דער בורזשואַזיע, און אַזאַ קליינע אחיזה האָבן אין אים זיינע אייגענע אידעען וועגן געוואַלט.

נאָענט גייט צו צו דער דאָזיקער פראַגע דער באַגרינדער פון רוסישן פּאָלקיזם („נאַראָדניטשעסטוואָ“) לאַוורּאָוו. זייענדיק לויט זיין וועלטאַנשויאונג פריי פון דער מעכאַניזירונג פון דער געשיכטע, גיט ער זיין אָפּשאַצונג פון רעוואָליוציאָנערער געוואַלט פון שטאַנדפּונקט פון מאָראַלישן אידעאַל פון סאָציאַליזם, פון מענטשלעכן שטאַנדפּונקט. אין זיין בוך „דער מלוכה=עלעמענט אין דער צוקינפטיגער געזעלשאַפט“ אין דער אמת'דיקער ספר=תורה פון דער „נאַראָדניטשעסטוואָ“, זעהט לאַוורּאָוו פאָראויס צווייערליי סכנות פאַרן סאָציאַליזם: מצד זיינע אויסגעשפּראָכענע שונאים און מצד די קאָנסער=וואַטיוו=באַלעבאַטישע עלעמענטן פון דער געזעלשאַפט. ווי זאָל מען מיט זיי קעמפן? „פון ערשטן קוק קאָן זיך אויסדאַכטן, — זאָגט ער — אַז באַקוועמער פון אַלץ וואָלט געווען זיי צו באַזייטיקן מיט די רגילות'דיקע מיטלען פון דער אַלטער געזעלשאַפט, צונויפשטעלן אַ קאָדעקס פון סאָציאַליסטישע געזעצן — מיט אַ אַנטשפּרעכנדיקער אָפּטיילונג „וועגן שטראָפן“, אויסקלייבן פון די „נאמנים“ אַ קאָמיסאַר פאַר „געזעלשאַפטלעכער זיכערקייט“, וואָס זאָל משפּט'ן און שטראָפן, אָרגאַניזירן אַ פּאָליציי=קאָרפּוס פון שפּיאָנען, וואָס זאָל פונאַנדערשמעקן וואו ווער עס איז מחלל די געזעצן, און פון היטער פון סדר, וואָס זאָלן אַכטונג געבן אף די „אָרדנונג“; שטעלן די „בפּרוש געפערלעכע“ מענטשן אונטער אַ סאָציאַליסטישער פּאָליצייאישער השגחה; איינאָרדנען אַ גע=העריקע צאָל טורמעס און מסתמא אויך עשאַפאָטן מיט אַ אַנטשפּרעכנדיקן פערסאָנאַל סאָציאַליסטישע טורמע=היטער און הענקער; און דערנאָך אַוועק=לאָזן אָט די גאַנצע באַנייטע מאַשין פון אַלטע צייטן, בכדי צו פאַרווירקלעכן דעם סאָציאַליסטישן לעגאַלן יושר“. אין די דאָזיקע נביאיש=אַפּלאַכערישע ווערטער האָט אונז לאַוורּאָוו געגעבן אַ ריכטיקן בילד פון אונזער היינטיקער רעוואָליוציע. ער האַלט, אַז אַזאַ לייזונג פון דער פראַגע וועגן געוואַלט איז געפערלעך פאַר דער נייער געזעלשאַפט, געפערלעך אין צוויי הינזיכטן: „ראשית — ווייל זי פאַרדאַרבט דעם געדאַנק פון די מיטגלידער פון דער נייער געזעלשאַפט, זי פאַראייניקט אין אים דעם באַגריף פון יושר (ד. ק. א. מ.) (פון דער מאָראַלישער ציל פון דער נייער געזעלשאַפט) מיט

דערשיינונגען, וואָס האָבן אין זיך קיין שום שפּור ניט פון וואָס פאַר אַ ניט איז עטישע מאָטיוון; והשנית — ווייל זי געווינט איין, אַז גלייך פון אָנהייב פון דער נייאָרדנונג זאָל מען האַלטן פאַר צוועקמעסיג (ד. ק. א. מ.) אַזעלכע מיטלען, פון וועלכע עס איז אויסגעוואַקסן דאָס רב שעדלעכע עלעמענטן פון דער אַלטער געזעלשאַפט און פון וועלכע עס קאָן אויך אין דער נייער געזעלשאַפט אויסוואַקסן אַ שלעכטס, וואָס ס'וועט זיין ניט אויסצוראָטן". ווי זשע לייזט לאַווראָוו די דאָזיקע פראַגע? „די מענטשהייט — זאָגט ער — באַטייליקט זיך פונקט ווי אַלץ, וואָס עקזיסטירט, און דער מלחמת־הקיום (ד. ק. א. מ.) און אין די דאָזיקע מלחמה גייען אַריין אַלע (ד. ק. א. מ.) מיטלען פון שוץ פון בירגערלעכער זיכערקייט... אַלע מיטלען, וואָס ווערן געברויכט פון יחידים און פון כלל בכדי צו שיצן זייער זיכערקייט קענען זיך שטיצן נאָר אַף איין אַרגומענט פון נייטווענדיקייט. די אַלטע געזעלשאַפט האָט אָבער אָנגעטאָן אַף זיי אַ מאַסקע פון יושר און זיך איינגערעדט, אַז דווקא זיי זיינען די אויסדריקן פון יושר... אויב די נייע געזעלשאַפט וויל טאַקע באמת פאַרווירקלעכן די גערעכטיקייט אין אירע פאָרמען, מוז זי קודם כל באַזייטיקן די דאָזיקע צווייזייטיקייט און זיך אָפן מודה זיין, אַז דעם אָדער יענעם אַקט באַגייט זי לשם דעם שוץ פון פערזאָנען, גרופן און דעם גאַנצן כלל, אַז דערביי שטעלט זי פאַר זיך ניט קיין שום מאָראַלישע צילן, און זי טוט עס נאָר על פי הדחק, אַז דער איינציקער תנאי, וואָס באַשטימט די דאָזיקע אַקטן, איז די מאַקסימאַלע צוועקמעסיקייט וועלכע זי וואָלט זיי געוואָלט צוגעבן". נאָך דעם אַלעמען איז אונז שוין קלאָר לאַווראָוו'ס שטאַנדפונקט. ער לייקנט קאַטעגאָריש אָפּ וואָס פאַר אַ ניט איז מאָראַלישן אַוטאָריטעט באַ די אַקטן פון רעוואָלוציאָנערער געוואַלט. ער אָנערקענט זייער פולקומע אַמאָראַלישקייט און זינדיקייט, ווייל פאַר אים עקזיסטירט ניט קיין „הייליקע געוואַלט". דאָס איז — אַ גרויסע זאַך פאַר דעם רעוואָלוציאָנערן געדאַנק און סאָציאַליסטישן געוויסן. צו ווייניק זיינען אָבער די ווערטער איינגעדרונגען אין באַוואוסטזיין פון אונזערע לעצטע רעוואָלוציאָנערע דורות. דערפאַר דאַרף די דאָזיקע טיפע אָפשאַצונג פון געוואַלט (דער עמוד־התוך פון דער רעוואָלוציאָנערער אידעאָלאָגיע) אַנטוויקלט ווערן נאָך מיט מער קראַפט אין דער צייט ווען מיר „אנדעקן" לאַווראָוו'ן פונדאָסניי. אין דער אָ באַציאונג צו דער געוואַלט איז פאַראַן אַ פרינציפּיעלער חילוק צווישן לאַווראָוו'ן און דעם מאַרקסיזם, וואָס שטעלט גאָר פאַר זיך ניט אַזאַ פראָבלעם.

ס'איז אָבער דאָ אַ צד־השוה צווישן זיי. דער צד־השוה באַשטייט אין דעם, וואָס לאַווראָוו האַלט דעם געברויך פון געוואַלט פאַר אַ מין ביאָלאָגישע הכרח־זאַך, וואָס דער אָרגאַניזם פון דער רעוואָלוציאָנערער געזעלשאַפט פירט

איר אויס אַזוי ווי אויטאָמאַטיש, מיט דער גרעסטער צוועקמעסיקייט („טעכנישער צוועקמעסיקייט“ וועלן מיר זאָגן). ניט אײַנזעהעענדיק אין דעם קיין שום מאָראַלישע אויפגאַבע און האַלטנדיק עס פאַר אַ נאַטירלעכע רעאַקציע סתם, מיידט לאַוראָוו אויס וואָס פאַר אַ ניט איז רעגולירונג פון דער געוואַלט און פאַרלאָזט זיך אויף די „חכמה“ פון דער (סאָציאַלער) נאַטור אָדער אפֿן „ביאָלאָגישן אמת“. דאָס איז אַ געפעלעכער שטאַנדפּונקט ווייל ערשטנס איז נאָך די ביאָלאָגישע נאַטור אַליין גאָר ניט אַזוי קלוג (מיליאָנען נפשות וואָס קומען אום זיינען די בעסטע עדות דערצו) און ביז איצט האָט נאָך קיינער ניט באַוויזן אין איר קיין „פאַראויסגעזעהענע האַרמאָניע“. און צווייטנס קאָן די סאָציאַלע נאַטור קיינמאָל ניט געגליכן ווערן צו דער ביאָלאָגישער. דער סאָציאַלער „אָרגאַניזם“ באַשטייט פון מענטשן-אינדיווידיואומ'ס, וואָס איטלעכער פון זיי איז אַ גאַנצער אָרגאַניזם פאַר זיך (מיקראָקאָסם), מיט אייגענע אימפולסן, מיט אַ באַוואוסטזיין און רצון. איבערלאָזן די קאָנקרעטע לייזונג פון דער פראַגע פון געוואַלט דעם סאָציאַלן גוף — וואָלט דעריבער געהייסן איבערגעבן איר דעם רצון פון מיליאָנען אומבאַשטימטע רצונות, ד. ה. דער סאָציאַל-בלינדער סטיכיע. דאָס וואָלט געהייסן איבערגעבן דעם מענטשן — דעם קרבן אין רשות פון דעם גרעסטן ווילקיר (אפילו ניט לשם דער ממשות'דיקער טעכנישער צוועקמעסיקייט) ד. ה. באַגיין די גרעסטע מאָראַלישע אומגערעכטיקייט. און לאַוראָוו'ס טעאָריע, וואָס האָט ניט געוואָלט געבן דער געוואַלט קיין מאָראַלישע סאַנקציע קומט אויף אַזאַ אופן אַליין אָן צו אַ בפירוש אַמאָראַלישער לייזונג. די פאָדערונג פון מאַקסימום לייקנט דאָ אָפּ זיך אַליין.

די פראַגע דאַרף אָבער געשטעלט ווערן גאַנץ אַנדערש. עס איז ניטאָ קיין מאָראַלישער ווערט אין דער געוואַלט; די מאָראַלישע ציל פון סאָציאַליזם פאָדערט אָבער, זי זאָל לכל הפּחות רעגולירט ווערן, אַריינגעבראַכט ווערן אין געוויסע ראַמען, זי פאָדערט דאָס, וואָס איז לייכטער צו דערגרייכן: זי זאָל זיך געפינען אין אַ שטרענגער הכנעה פאַ דעם מאָראַלישן אידעאַל פון סאָציאַליזם. לאַוראָוו'ס אָפּזאָג פון דעם איז גורם, אַז ער שטעלט כמעט ניט — אין זיין רגילות'דיקער דורכדרינגענדיקער פאָרם — קיין פראַגע וועגן די גרעניצן און היקף פון דער געוואַלט *). דווקא דאָ ליגט אָבער פאַרבאָרגן דער תּוך פון איטלעכער טעאָריע פון דער רעוואָלוציע און פון סאָציאַליזם. די דאָזיקע פראַגן מוזן אַצינד געשטעלט ווערן. זאָלן זיין סודות'דיק די וועגן פון זייער לייזונג, מיט דער זוכעניש אַליין זיינען זיי שוין כמעט ווי געלייזט.

---

*) די קאָנקרעטע פאָרשלאַגן פון לאַוראָוו'ן — זע אין קומענדיקן קאַפּיטל.

מיר זײַנען שוין באַלד באַם סוף פֿון אונזער פֿראַגע. דעם עיקר האָבן מיר שוין געזאָגט. דער אויפֿמערקזאַמער לייענער האָט שוין געוויס באַמערקט דעם גרעניץ, צו וועלכן מיר האָבן די גאַנצע צייט געשטרעבט אין אונזער אָפּהאַנדלונג און אויך געזעהן, ווי שווער עס איז גענוי אָפּמאָלן אים מיט ווערטער. מיר וועלן דאָ נאָך אַ איבעריקן מאָל איבערחזר'ן אונזערע ווייניקע מסכּנות. ניט פֿיל זײַנען זיי, פֿאַרן האָרכנדיקן אויער איז אָבער אין זיי פֿאַרבאַהאַלטן אַ אחריות'דיקע פּראָגראַם.

פּנים אל פּנים שטייט די רעוואָליוציע מיט דער פֿראַגע וועגן געוואַלט. קיינער פֿון די באַוואוסטזיניקע אָנטייל־נעמער פֿון דער רעוואָליוציע קאָן ניט לייקענען, אַז די דאָזיקע פּראָבלעם זאָל אים ניט האָבן *געמאַטערט* אין דער אָדער יענער מאָס, אין דער אָדער יענער פֿאַזע פֿון דער רעוואָליוציע. די שוידערהאַפֿטע בילדער פֿון דער רעוואָליוציע פֿון אויסנווייניק און די מעכטיקע שטימען פֿון אינווייניק צווינגען כּסדר זײַן נשמה צו באַרירן די דאָזיקע ברענענדיקע פֿראַגע. ווי לייזן מיר איר פֿאַר זיך אַליין.

מיר *לייקענען* קאַטעגאָריש אָפּ דעם מאָראַלישן (סאָציאַליסטישן) ווערט פֿון איטלעכער רעוואָליוציאָנערער געוואַלט. די געוואַלט, וואָס הייבט — לויט איר מהות — תּמיד אַ האַנט אַפֿן *מענטשן*, שטייט אין ניגוד און איז פֿײַנדלעך דעם גייסט און זין פֿון סאָציאַליסטישן אידעאַל. דער פֿאַקט, אַז די געוואַלט־מעשׂים ווערן כּסדר אָנגעווענדעט קעגן אַ מענטשן פֿון פֿײַנדלעכן קלאַס איז לחלוטין ניט משנה דעם אמאָראַלישן מהות פֿון די דאָזיקע מעשׂים. ווײַל ניט קוקנדיק אַפֿן אויסערלעכן קלאַסן־פּרצוף פֿון דעם קעגנער, איז די געוואַלט תּמיד פּוגע אין האַרצן פֿון מענטשן אַלס אַזעלכן, זי איז פּוגע אין דער *מענטשלעכקייט* גופֿא. וואָלט דער סאָציאַליזם אין אידעאַל ניט געווען קיין געזעלשאַפֿט פֿון מענטשן, אַלס אַזעלכע, פֿון מענטשן, וואָס האָבן פֿון זיך אַראָפּגעוואָרפֿן די היסטאָריש־צעטיילנדיקע צודעקן — יעמאָלט וואָלט מען זיך דערמיט געמעגט ניט רעכענען. אַף וויפֿיל אָבער דער סאָציאַליזם שטרעבט צו פֿאַרניכטן דעם דאָזיקן קלאַסן־פֿעלער פֿון דער געזעלשאַפֿט און שטרעבט אַרײַנציען אין אים דעם מענטשן בכלל, און ניט באַשטימטע, אויסדערוויילטע, יחידי־סגולה'דיקע קרייזן פֿון מענטשן; אַף וויפֿיל דער סאָציאַליזם דאַרף באַזײַטיקן ניט נאָר דעם בורזשואַ אַליין, נאָר אויך דער *פּראָלעטאַריער* — אַף אַזוי פֿיל איז דעם סאָציאַליזם פֿײַנדלעך איטלעכער קלאַפּ, וואָס איז פּוגע דעם *מענטשן*, איטלעכער שמערץ, וואָס ווערט אים פֿאַרשאַפֿט, איטלעכער בזיון, וואָס אים קומט אויס אויסצושטיין. לויטן הייליקן כּלל פֿון „ערבים זה בזה“ רופֿט זיך אָפּ דער שמערץ און דער בזיון מיט אַ צעפּוילעניש ניט נאָר

אפן קרבן אַליין, נאָר אויך אפן פייניקער און אף דער גאַנצער אַרומיקער סביבה. זיי נעמען נקמה פאַר זיך ניט נאָר אין דער אַרומיקער סביבה אַליין, נאָר ווי אַ ניט-געזעהענער גיפט פון באַליידיקטער מענטשלעכקייט דרינגען זיי דורך אין די ווייטסטע ערטער און צייטן און פאַרדאַרבן דאָרטן אַנדערע נשמות. און אויך אין דעם, וואָס די געוואַלט ווערט געבויכט אין נאָמען פון די אינטערעסן און עינויים פון דער אַרבעטענדער און ליידנדער מ ע ר ה י י ט פון דער מענטשהייט — קאָן מען פאַר איר קיין צד-זכות ניט איינזעהן. ווייל די „מערהייט" נעמט דאָך ניט אַראָפ די עינויים פון דער מינדערהייט, וואָס ווערט באַזייטיקט, אפילו אין פאַל אויב די דאָזיקע מינדערהייט איז אַ בפרוש'ער „הייפל עקספּלואַטאַטאָרן", פאַקטיש איז זי דאָך אָבער כולל אין זיך אויך אַ מאַסע נייטראַלע, אומשולדיקע, פרעמדע. פון דעם כמות'דיקן פאַקטאָר פון „מערהייט" ווערט די געוואַלט ניט מאָראַליש (די כמות גייט דאָ ניט אַריבער אין קיין איכות); זי בלייבט א מ אָ ר אַ ל י ש, מע קאָן איר נאָר אין אַ ג ר ע ס ע ר ע ר מ אָ ס ט אָ ל ע ר י ר ן.

ניט באַרעכטיקנדיק די געוואַלט, אַ ק צ ע פ ט י ר ן מיר איר פונדעסטוועגן, אויב ניט — וואָלטן מיר אַרויסגעוויזן די גרעסטע מאָראַלישע פחדנות און צביעות. אָפלייקענען איר אָנווענדונג — דאָס וואָלט באַטייט שטיצן און פאַרפעסטיקן מיט די אייגענע הענט דעם באַרבאַרישן בנין פון עבר. די וועלט ליגט פון תמיד אָן אין שלעכטס, פון תמיד אָן ווערט די שיינע מענטשלעכע וועלט פאַרקריפּלט מיט עינויים, טויזנטער יאָרן דויערט דער דאָזיקער מצב, מוז מען מיט אים איינמאָל פאַר אַלע מאָל מאַכן אַ סוף. די רעוואָליוציע ברענגט אפשר אין צעשטערונג-עקסטאַז דעם רצון און קערפּער פון פאַרמשפּטן דור, די „פרידלעכע" תקופות פון דער געשיכטע ברעכן אָבער און קאַליעטשן טאָג-איין טאָג-אויס די ביינער, געפילן און באַוואוסטזיין פון אַלע לעבנס-פייאיקע דורות. אויב אין דער רעוואָליוציע זיינען פאַראַן רגעים פון פאַרצערנדיקן פייער, טאָ איז די „פרידנס-צייט" — יאָרהונדערטן פון אַליין פאַרניכטנדיקע פלאַמען. ווי אַ צונויפגעדרייטע שלאַנג, הרג'עט די געוואַלט פון פרידנס-צייט לאַנגזאַם און אומבאַמערקט די מענטשהייט, דעם מענטשן. ווער זשע האָט עס מוט לאָזן אַזוי גיין ווייטער? ווער האָט עס מוט זיך אָפּצוזאָגן פון רעוואָליוציאָנערן געוואַלט?

פון די ביידע פּאָזיציעס ווערן געמאַכט צוויי פאַרשיידענע מסקנות, ביידע איינזייטיקע. די ט אָ ל ס ט אָ א י ש ע תורה וואַרפט אינגאַנצן אָפּ די געוואַלט, דער ב אָ ל ש ע וו י ז ם אַקצעפּטירט איר אין אַלע אירע פאָרמען. ניט איינע פון די צוויי עקסטרעמען דערלאָזן מיר ניט. אויב די טאָלסטאָוועס זיינען גערעכט — וואָלט עס געהייסן, אַז דוקא בעת אַ רעוואָליוציע, בעת עס שלאָגן באַזונדערס הויך אַלע נשמה-מקורות און באַזונדער העראָאיש זיינען די מענטשן

— אַז דוקא דאַן זינדיקט די מענטשהייט מער ווי אַלעמאָל. איז דער אמת מיט די באָלשעוויקעס — וואָלט עס באַטייט, אַז אין גייעג נאָך לעבן און גליק מעג מען פאַרלירן דעם זין פון זיי ביידן. די אמת'דיקע רעוואָלוציע דאַרף דעריבער געפינען און אויסקלייבן איר וועג ערגיץ וואו צווישן זיי ביידן. די קאַנטיאַנישע אויפגאַבע פון דער פילאָזאָפיע איז בשעתו באַשטאַנען אין דער גלייכצייטיקער קריטיק פון נאַיוון רעאַליזם, וואָס האָט זיך געהאַלטן פאַרן וועלט־הערשער, און פון דעם פולקומענעם סקעפּטיציזם, וואָס האָט געהאַלטן, אַז ס'איז ניט מעגלעך צו באַנעמען די וועלט. די קאַנטיאַנישע טעאָריע פון ריינער דערקענטניש האָט אויסגענוצט די דערפאַרונג פון ביידע תורות און דורכגעלייגט אירע אייגענע וועגן. צי געפינט זיך ניט אויך די טעאָריע פון געוואַלט אין אַזאַ מין מצב? אפשר דאַרף אויך די „קריטיק פון ריינער געוואַלט" דורכלייגן אַ וועג צווישן דעם נאַיוון רעוואָלוציאָנערן רעאַליזם פון די באָלשעוויקעס, וואָס זיינען אַלץ מקבל, און דעם פולקום־אַנטירעוואָלוציאָנערן סקעפּטיציזם פון די טאָלסטאָוועס, וואָס וואַרפן אַלץ אָפּ? — מיר אַקצעפּטירן די געוואַלט, אָבער אין אַ געוויסער באַגרענעצטער מאָס. מיר שטעלן גרעניצן פאַר איר, און זוכן ווי זיי צו באַשטימען. מיר זוכן אַ קריטעריום, וואָס נאָר אין הסכם מיט אים בלייבט די געוואַלט דערלאָזבאַר, סאָציאַל־רעוואָלוציאָנער. די געוואַלט, וואָס טרעט אַריבער די גרעניצן פון דעם קריטעריום, ווערט פאַרוואַנדלט אין טעראָר. אין דער זוכעניש פון די גרעניצן פון געוואַלט, אין דער אויסמאָרשונג פון איר נאַטור און אירע וועגן אין, הסכם מיט סאָציאַליזם באַשטייט די ווייכטיקסטע מאָראַלישע פּראָבלעם פון דער איבערגאַנג־תקופה.

אונזער קריטעריום איז פאַרשטענדלעך. דאָס איז אַלץ די אייגענע העכסטע ציל פון סאָציאַליזם — דאָס גליק פון מענטשן. אַלע וועגן און מעשים פון דער רעוואָלוציע דאַרפן שטיין אין הסכם מיט דער אָ ציל, זיי דאַרפן זיך אַנטוויקלען אין איר ריכטונג, זיי דאַרפן שטימען מיט איר. די ציל פון דער רעוואָלוציע איז ניט דער נצחון סתם, ויהי מה, דער בלויזער פיזישער נצחון אין די ווייסטענישן פון גייסטיקע חורבות; דאָס איז אַ נצחון, „בּאַ וועלכן עס זאָל אָפּגעהיט ווערן דאָס געווער", עס זאָל געראַטעוועט ווערן די מענטשלעכע נשמה. דעריבער זאָגט אונז דאָס קאַטעגאָרישע געבאָט פון דער רעוואָלוציע: געברויך די געוואַלט נאָר דאַן, בעת דו האָסט אין דיין קאַמף־אַרסענאַל קיין אַנדערע מיטלען ניט; געברויך איר אָבער אַזוי, אַז זי זאָל ניט שטערן אויפבויען די געזעלשאַפט פון גלייכע און ריינע מענטשן. די רעוואָלוציאָנערע מעשים ווערן ניט מאָראַליש לויט זייער מהות דורך דעם, וואָס זיי ווערן באַגאַנגען לשם דער אינערלעכער מאָראַלישער ציל פון סאָציאַליזם,

זיי באַקומען אָבער אַ דאַנק דעם אַ מאָראַלישן באַטייט, זיי באַקומען אַ מאָראַלישן שיין, אַ אָפּשיין פון ציל *).

עס טאָר ניט געמאָלט זיין קיין שום רעוואָליוציאָנערער טאַט, וואָס זאָל ווערן אויסגערופן דורך מאָטיוון פון נקמה אָדער שנאה, פון מאָטיוון פון אָפּלאַכעניש אָדער באַליידיקונג פון מענטשן. גרויס און אויפרייסנדיק איז דער כח פון אונזערע מאָטיוון, זייער השפעה אף די גייסטיקע אַטמאָספער פון דער געזעלשאַפט. זייערע פאַרדאָרבנדיקע שפורן ווייזן זיך אַרויס ניט נאָר אין די קעגנזייטיק-צונויפגעבונדענע באַציאונגען פון דעם פייניקער און דעם קרבן, נאָר אויך אַרום זיך און נאָך זיך פאַרזייען זיי און געבוירן מענטשן-פיינדלעכע געפילן און געוואוינהייטן, אפילו בעת דאָס קומט פאָר פאַרבאָרגן בסודי-סודות. זיי פאַרדונקלען מיט אַ מאָל — און אפשר אף לאַנג — די טיפע מאָראַלישע געפילן, וואָס באַוועגן די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע; די רעוואָליוציע גייט דורך אונטערן צייכן פון געוואַלט, ווייל אַנדערש קאָן דאָס ניט זיין. זי קומט אָבער פאַר לשם דער ליבע צום מענטשן און ניט לשם דער פאַראַכטונג צו אים **). און איטלעכער קעמפער, איטלעכער אָנטיילנעמער אירער מוז דאָך פאַרשטיין, אַז ניט אין שנאה-געפיל פון אַוועקגייענדיקן עבר ליגט זיין כח, נאָר אויסשליסלעך אין דער פאָראויסזעאונג פון דער קומנדיקער מענטשלעכער ריינהייט און וואַרעמקייט. אפילו אַ קליינע געוואַלט וואַקסט זיך גלייך פונאַנדער אין אַ גרויסע און גרויזאַמע, בעת זי ווערט אומגענומען מיטן גיפטיקן נעפל פון שפּאָט-געפילן. געוואַלט — דאָס איז אַ זאַך פון רעוואָליוציאָנערער פליכט, די דאָזיקע פליכט בלייבט אָבער אף איר גייסטיקן הויך, קוים אַז זי האָט ניט דעם ווילן צו באַליידיקן דעם מענטשן — דעם קעגנער. דעריבער מעג די רעוואָליוציע אָפּנעמען בײַ דער בורזשואַזיע וואַל-רעכט און פּאָליטישע פרייהייט. אין דעם איז פאַראַן אַ באַזונדער זין פאַר די קעמפנדיקע צדדים; דאָ איז פאַראַן אַ געוויסע רעוואָליוציאָנערע נייטוועגדיקייט. דאָס איז אָבער לגמרי ניטאָ (מיר נעמען דעם ערשטן ביישפיל) אין יענער וואַרפעניש פון דירות און אַריינזעצונג פון שכנים,

---

*) פאַרגלייך עס מיטן געדאַנק פון טשערנאָוו'ן וועגן דעם, אַז די פּאָליטיק איז אַ „עטישער מינימום“.

**) מיר וועלן דאָ דערמאָנען אָן איינע פון די פילע אָנווייזונגען פון לאַווראָוו'ן: „די בוייער פון דער נייער אָרדנונג דאַרפן זיך היטן פון איבעריקער אכזריות בנוגע צו די אומבאַהאָלפענע רעשטן פון דער אַלטער וועלט, וואָס זיינען ניט מיט זייער שולד (ד. ק. א. מ.) געווען אין קעגנערישן לאַגער, און וואָס קענען אין דעם נייעם לעבן ווערן איבערגעאַרבעט און געמאַכט פאַר אַ נוציקן עלעמענט פון דער געזעלשאַפט“.

וואָס שטעלט מיט זיך פאַר אונזער רעוואָליוציאָנערע וואוינונג-פאָליטיק. אין איר יסוד ליגט שטראָף, וואָס איז אַרויסגערופן דורך מאָטיוון פון שנאה און נקמה, און ניט קיין יושרדיקע פונאַנדערטיילונג פון דירות. ניט דער קאַמף מיטן אָפשטאַרבנדיקן *קלאַס* ליגט אין גרונט פון די מעשים, נאָר די פאַראַכטונג צום איינצעלנעם בורזשואַ. דערפון שטאַמט די אַזוי אום-רחמנות׳דיקע, אכזריות׳דיקע באַציאונג צו אים, צו זיין משפחה, צו זיינע *קינדער*. און פונקט אַזוי דאַרף דאָך אָפגעשאַצט ווערן אויך דער אַזוי-גערופענער „קלאַסן-ראַציאָן" (פאַיאָק), וואָס זיין אידעע בלייבט פאַר אונז עד היום אומפאַרשטענדלעך. אויב ער האָט באַוווסטזיניק פאַר׳משפט צום טויט פאַרשטייער פון קעגנערישן קלאַס און זייערע קינדער, מענטשן, וואָס באַטייליקן זיך ניט אין קאַמף — קאָן דאָך קיין שום ספק ניט זיין מכח זיין אָפשאַצונג. מיר האָבן שוין לאַנג גערעדט וועגן דעם, ווי ווייט פרעמד עס איז דעם סאָציאַליזם דער טויט-שטראָף, דאָס הרג׳ען דעם באַזיגטן קעגנער. על אחת כמה וכמה איז עס גערעדט בנוגע צום הרג׳ען מענטשן, וואָס נעמען *ניט* קיין אָנטייל אין קאַמף, וואָס אין זייער רב מנין פאַרשטייען זיי אים גאָרניט! איז עס אָבער געמאַכט געוואָרן לויטן פרינציפ אַז „ווער עס אַרבעט ניט — עסט ניט" און אין דער זעלבער צייט האָט די רעוואָליוציאָנערע מאַכט גערעכנט, אַז די רייכע וועלן געפינען ברויט אויך אָן דעם „ראַציאָן" — יעמאָלט האָבן מיר פאַר זיך דעם ערגסטן מוסטער פון קאָלעקטיווער צביעות, וואָס ווערט אַרויסגערופן אויסשליסלעך מיטן *נקמה*-געפיל. אַזעלכע געוואַלט-אַקטן וואַרפן מיר לגמרי אָפ, ווי אַקטן פון *טעראָר*.

דאָס הייסט נאָך ניט, אַז מיר שטרעבן צו רעוואָליוציאָנערע מעשים, וואָס האָבן ניט *קיין שום* סוביעקטיווע באַפאַרבונג. דאָס הייסט ניט, אַז דער רעוואָליוציאָנער דאַרף זיך באַטראַכטן אויסשליסלעך ווי אַ געווער פון דער היסטאָרישער „השגחה", ווי אַטילאַ׳ס שווערד, אַז ער דאַרף זיך באַציען „נאַטירלעך" אָן שום ליידנשאַפטן און געפילן צו די אָנטיילנעמער פון זיין קאַמף און די אָביעקטן פון געוואַלט. אַזוי, למשל, שטעלט פאָר די זאַך סאָרעל. אָפטיילנדיק די סינדיקאַליסטישע געוואַלט פון דער געווינטלעך-טראַדיציאָנעלער, זאָגט ער פאָלגנדיקעס: „די געוואַלט-אַקטן פון פראָלעטאַריאַט האָבן ניט קיין שום שייכות צו די פראָסקריפציעס, זיי האָבן אַ באַטייט נאָר פאַר *מיליטערישע* מעשים (ד. ה. פאַרן בירגער-קריג? י. ש.). אַלץ, וואָס קומט פאָר אין דער מלחמה, טראָגט ניט קיין כאַראַקטער פון *שנאה* אָדער *נקמה*. אף דער מלחמה הרג׳עט מען ניט קיין באַזיגטע, מע פאַרשאַפט ניט דעם אומבאַשיצטן די אַלע צרות, וואָס פאַלן אויס אַפן חלק פון די קעמפענדיקע אַרמייען... וואָס מער עס וועט זיך אַנטוויקלען דער סינדיקאַליזם... אַלץ

מער וועלן די סאָציאַלע קאָנפליקטן טראָגן דעם כאַראַקטער פון ריינעם קאַמף, וואָס איז אינגאַנצן אַנאַלאָגיש דעם קאַמף צווישן צוויי אַרמייען. מיר וועלן זיך דאָ ניט אָפּשטעלן אָף דעם, ווי ווייט אַן אַרמיי און אַ מלחמה איז באמת'ן פרעמד דעם געפיל פון שנאה און נקמה *). מיר דאַרפן דאָ נאָר אָנמערקן, אַז מיר לייקענען אַזאַ מין „ריינעם קאַמף", וואָס וואָלט פאַרוואַנדלט — אויב ער וואָלט געווען בנמצא — דעם רעוואָלוציאָנער אין אַ פּאַסיוון געווער פון אַ קראַפט וואָס שטייט אויסער אים. ניט קיין בלינדע סאָלדאַטן פון נאַציאָנאַלע מלחמות, נאָר טיף־באַוואוסטזיניקע און פילנדיקע קעמפער פון בירגער־קריג דאַרפן באַוועגן פאָראויס די סאָציאַליסטישע רעוואָלוציע. די היינטיקע קעמפער זיינען דאָך די מאָרגנדיקע בויער פון דער נייער געזעלשאַפט; טאָ ווי זשע קענען זיי אַריין אין איר מיט פאַרבונדענע אויגן?

מיר ווילן ניט, די נשמה זאָל זיין שטום אַפן רעוואָלוציאָנערן שלאַכט־פעלד; מיר ווילן אָבער אויך ניט, זי זאָל פול זיין מיט חוצפה'דיקע געשרייען פון נקמה און האַס. מיר שטעלן אַרויס קעגן יענער פּאַסיווקייט און דער אָ שלעכטער אַקטיווקייט אַן אַנדערע, אַ בעסערע נשמה־אַקטיווקייט: אַ אַקטיווע איבערלעבונג פון די קאָמפּליצירטע געפילן פון געוואַלט, דעם באַוואוסטזיין פון דער משא פון געוואַלט, פון דער פערזענלעכער מסירות־נפש, פון דער אַלץ־אַרומנעמענדיקער מאָראַלישער אידעע. נאָר אַ קעמפער מיט אַ זעלכע געפילן איז ראוי דעם סאָציאַליזם. פירנדיק אַ בירגער־קריג, דאַרף מען כסדר אויסראָטן אירע רגילות'ן, און אויפהערן שטרעבן צו דער וועלט פון פרייער בירגער.

Gib acht auf die Gassen
und siehe nach den Sternen

אויבן האָבן מיר געזאָגט, אַז רעוואָלוציאָנערע מעשים, וואָס זיינען באַפאַרבן מיט חושך'דיקע שנאה־געפילן — צי ווערן זיי אַרויסגערופן דורך די באַדערפעניש פון דער רעוואָלוציע (למשל — טורמע), צי ניט (קלאַסן־ראַציאָן), — שטעלן מיט זיך פאָר אַקטן פון טעראָר. מיר ווייסן, אַז די פאַרשפרייטונג פון די אָ סוביעקטיווע געפילן מאַכט תמיד חרוב די אַטמאָספער פון מענטשלעכקייט. צום גליק פון דער רעוואָלוציע, קענען די געפילן אפילו ניט זיין אויך, און פון זייער אָפּוועזנהייט ליידט זי ניט און ווערט ניט אָפּגעשטעלט. עס זיינען אָבער אין דער רעוואָלוציע פאַראַן אויך אַ סך מעשים, וואָס אומ־אָפּהענגיק פון די מאָטיוון, וואָס רופן זיי אַרויס, ליגט אין זיי אָביעקטיוו דער קערן פון טעראָר. על פי רוב ווערן אַזעלכע מעשים אַרויסגערופן דורך די

*) זע אויבן — דעם קאַפּיטל וועגן מלחמה, אַלס באַרעכטיגונג פון טעראָר.

באַדערפעניש פון דער רעוואָליוציע. זיי זיינען טעראָריסטיש און שעדלעך, ווייל זיי נעמען אָפּ באַם רעוואָליוציאָנערן קאַמף יענעם באַזונדערן כאַראַקטער, אַ דאַנק וועלכן מע קאָן אים טאָלערירן פון מאָראַלישן שטאַנדפונקט. דער רעוואָליוציאָנערער קאַמף, וואָס ווערט פאַרווירקלעכט אין בירגער-קריג — הייבט אַ האַנט אויפן מענטשן אינגאַנצן, אין תוך איז ער אָבער הערלאַיש (אפילו בעת ער ווערט ניט פאַרשטאַנען אַלס אַזאַ). ער שטעלט דעם רעוואָליוציאָנערן קעמפער אין אַ *גלייכע* לאַגע מיט'ן שונא — ביידע שטייען זיי איינער קעגן צווייטן אָפן און קעגנזייטיק-גלייכבאַרעכטיקט. דאָ איז ניטאָ קיין מענטש, אַלס *אָביעקט* פון רעוואָליוציאָנערער באַוועגונג, דאָ זיינען פאַראַן צוויי גלייכע סוביעקטן פון קאַמף. אין אַזאַ קאַמף האָט דער רעוואָליוציאָנער ניט קיין באַוואוסטזיין פון אָנפאַלנדיקן באַזיגער, נאָר דעם באַוואוסטזיין פון נויטווענדיקן זעלבסטשוץ. דעריבער איז ער אין דערהייבענעם געשמד-מצב, ער איז פול מיט *מסירת-נפש*. *אינגאַנצן* גיט ער זיך אָפּ דער זאַך. באַ אַזעלכע תנאים האָט ער ניט קיין געפיל פון פאַראַכטונג, שנאה אָדער האַס צום קעגנער. און אויב ער האָט זיי ניט — זיינען זיי ניטאָ אויך אין דער אַרומיקער סביבה, אפשר אויך באַם קעגנער. עס איז אָבער פאַראַן אַ ערנסטע אָפּשאַצונג פון דעם קעגנער. ס'איז ניטאָ קיין שטרעבונג צו פאַרשאַפן צער. ס'איז אָבער דאָ דער ווילן צו דערפירן דעם קאַמף צו אַ נצחון. נאָך מער אפשר: אין אַזאַ קאַמף איז ניטאָ קיין קאַמף קעגן אַ באַשטימטן *מענטשן*, ס'איז פאַראַן נאָר אַ קאַמף פאַר דער אידעע. דער קעמפער נעמט דאָן אויף דעם קלאַפּ איבערן מענטשן נאָר ווי אַ רעפלעקס פון דעם אידעען-קאַמף. דאָ קעמפן אייגנטלעך ניט קיין מענטשן, נאָר „לעבעדיקע אידעען" (ארנו). און אין דעם געראַנגל בלייבט דער מענטש גאַנץ, ווי אַ הימלהויכער פאָן שוועבט זיין געשטאַלט איבער די קעפּ פון די קעמפער. אין אַזאַ באַריקאַדן-קאַמף רופט אַרויס די געוואַלט אין האַרצן פון קעמפער צער-איבערלעבונגען. זיי באַרעכטיקן ניט די געוואַלט, זיי מאַכן אָבער שוואַכער איר שלעכטס, צוגעבנדיק איר אַ מאָראַלישן באַטייט.

דאָס אַלץ איז אָבער לחלוטין ניטאָ אין טעראָר, אין דער צעקריפּלונג פון בירגער-קריג *). דאָ איז שוין ניטאָ קיין גלייכער קאַמף פון קעגנער, ס'איז פאַראַן אַ *אָפּרעכנונג* פון זיגער מיטן באַזיגטן, מיטן פעריזענלעך-אומשעדלעך-געמאַכטן שונא. און קודם כל שטויסן מיר זיך דאָ אָן אויפן גיפטיקן געוועב פון איטלעכן טעראָר—אויפן *טויט-שטראָף*. אין די לעצטע טעג

---

*) ס'פאַרשטייט זיך, אַז דאָס אַלץ ווערט גענומען ווי *טיפּישע* דערשיינונגען, וואָס האָבן אויסנאַמעס און שינויים, אַ דאַנק וועלכע פאַרשיידענע טיפּן דערנענטערן זיך צווישן זיך.

פון דער פרייהייט־צייט פון דער רעוואָלוציע, אפן 5־טן ראַטן־צוזאַמענפאָר אין 1918 האָבן צוויי רעוואָלוציאָנערע פּאַרטייען אַרויסגעזאָגט זייערע מיי־נונגען וועגן טויט־שטראָף. די לינקע ס. ר. האָבן אַרויסגעזאָגט זייער פּראָ־טעסט קעגן דער צעשיסונג פון אַדמיראַל שטשאַסני. לעניך האָט זיי דאַן געזאָגט: „איך וואָלט וועלן זעהן יענעם פאָלקס־געריכט, יענעם אַרבעטער־און פויערים־געריכט, וואָס זאָל ניט דערשיסן קראַסנאָוון, פונקט ווי יענער האָט צעשאָסן אַרבעטער און פויערים. ס׳איז נאָך ניט געווען ניט איין רעוואָלוציע און ניט איין תקופה פון בירגער־קריג אָן צעשיסונגען" *). בתשובה אַף דעם, האָט אים יעמאָלט וו. א. קארעלין געענטפערט: „אויב איר, חברים, וואָלט זיך דורכגעגאַנגען דורך די גאַסן, פלעצער און אַרבעטער־קוואַרטאַלן, אויב איר וואָלט אַריינגעקוקט אין דירות און אַרבעטער־ווינקלען, און איר וואָלט גע־נומען אין באַטראַכט דעם גוואַלטיקן רושם, וואָס עס האָט געמאַכט אַף די מוחות און שטימונגען פון די אַרבעטענדע די איצטיקע ווידעראויפשטעלונג פון טויט־שטראָף וואָלט איר פאַרשטאַנען, וואָס פאַר א קלאַפּ עס האָט באַ־קומען די רעטן־מאַכט און וואָס פאַר א בייז עס איז פאַרגעקומען אין דער רעוואָלוציע". מיר זעהן, וועגן וואָס עס איז דאָ געגאַנגען דער וכוח: וועגן דעם, וואָס פאַר אַ מאָראַלישע עמפינדונג (ד. ה. אַ אומטיטל־באַרן, פאַר־שכל׳דיקן אָפּקלאַנג) דער טויט־שטראָף רופט אַרויס אין דער נשמה פון די אַרבעטענדע. די רעוואָלוציאָנערע נאַראָדניטשעסטוואָ האָט גע־זאָגט, אַז דאָס זיינען געפילן פון צער און עקל. צי איז כדאי אַצינד ריידן מכח דעם? — שווער איז צו געפינען נייע ווערטער נאָך דעם, וואָס טאָלסטאָי האָט געזאָגט אין זיין „וידוי": „בעת איך האָב דערזעהן ווי דער קאָפּ האָט זיך אָפּגעטיילט פון קערפּער און ביידע האָבן — יעדערער באַזונדער — אָנגע־הויבן קלאַפּן אין קאַסטן, האָב איך פאַרשטאַנען — ניט מיטן שכל, נאָר מיט מיין גאַנצן וועזן, — אַז קיינע שום טעאָריעס פון דער שכל׳דיקייט פון עק־זיסטירנדיקן פּראָגרעס **) זיינען ניט בכח צו באַרעכטיקן דעם דאָזיקן אַקט; און ווען אַפילו אַלע מענטשן פון דער גאַנצער וועלט וואָלטן לויט וואָס פאַר אַ ניט איז טעאָריעס פון ששת ימי בראשית אָן געפונען, אַז דאָס איז נויטיק, — ווייס איך, אַז עס איז ניט נויטיק, און ניט די ווערטער און מעשים פון מענטשן אָדער דער פּראָגרעס זיינען דער שופט, וואָס פּסק׳נט בין טוב ורע, נאָר איך מיט מיין האַרצן".

אין אונזער געדאַנקען־גאַנג באַזירן מיר זיך אָבער ניט אַף מאָראַלישע עמפינדונגען, מיר ווילן, אַז אונזער באַציאונג צו געוואַלט און צו טעראָר

---

*) באַריכט וועגן 5־טן צוזאַמענפאָר פון די ראַטן.
**) אָדער פון סאָציאַליזם — קענען מיר מוסיף זיין.

זאָל זיין געבויט אף יסודות און ראיות פון שכל. מיר גייען אַצינד צו דעם אַריבער.

מיר נעמען אַן דעם בירגער־קריג און וואַרפן אָפּ דעם טויט־שטראָף. פאַר־וואָס זשע וואַרפן מיר אים אָפּ? — מיר האָבן שוין ניט איינמאָל געזאָגט, אַז העכער פון אַליץ שטעלן מיר פאַר'ן סאָציאַליזם דעם מענטשן. עס קומט אוים צו הייבן אַף אים אַ האַנט נאָר דאַן, בעת דאָס איז שוין אומפאַרמיידלעך „ביז צום טויט", און וואו עס זיינען לכתחילה קיין שום זיגער ניטאָ. הרג'ען אין בירגער־קריג — דאָס הייסט הרג'ען אין אַ צווייקאַמף. דער זיגער טאָר אָבער ניט הרג'ען דעם באַזיגטן, — מעג עס אים אויסקומען מי יודע ווי וויכטיק. וואו ס'איז ניטאָ קיין דירעקטער, ממשותדיקער, רעאַלער קאַמף — דאָרטן איז ניטאָ קיין העראָיזם, קיין נשמה־דערהייבונג, קיין באַוואוסטזיין פון רייניגנדן מסירת־נפש. וואו עס איז אָבער אָט די מסירת־נפש ניטאָ, וואו ס'איז ניטאָ קיין טיפע און קלאָרע זעאונג פון זיך אַליין, קיין לעצטע אָפּשאַצונג פון זיך — דאָרטן איז אויך ניטאָ קיין הייליקע אָפּשאַצונג פון מענטשן בכלל. אין טויט־שטראָף איז פאַראַן דאָס קאַלטע באַוואוסטזיין פון דער מער־דער'ס רו, וואָס שטייט זיך אַן געפאַר*) הויך איבער דעם קרבן. דאָ איז דער מענטש ניט מער ווי אַן אָביעקט, ער איז נאָר איין ציפער אין די ניכטערע חשבונות, אַ פאַסיווער געווער פון ציל. און געוויס איז שוין דאָ פאַראַן פאַראַכטונג צום מענטשן און עס ווערן אים פאַרשאַפן שמערצן, און דוקא אים, דעם קאָנקרעטן מענטשן, און ניט דער אידעע, וואָס שטייט הינטער אים. פון אַ באַריקאַדע שיסט מען אין דער אידעע, אין עינויים־קאַמער — אין האַרצן פון מענטשן. אין יענעם קאַמף איז פאַראַן אַ ברענענדיקע שטרעבונג זיך צו באַגרענצן, אין דעם זוכט מען ניט קיין סוף. אין טויט־שטראָף ווערט דער'הרג'עט דער ווערט פון מענטשן גופא, דאָס הייסט עס ווערט אונטערגעהאַקט דער שורש פון סאָציאַליזם. און אַ צוטראָטענע ליגט דאַן אויך די קאַמף־פאָן צווישן די אַלגעמיינע חורבות.

דער זעלבער קערן פון טעראָר ליגט פאַרבאָרגן אויך אין אַנדערע אַקטן פון רעוואָליוציאָנערע רעפרעסיעס, אומאָפּהענגיק פון די מאָטיוון, וואָס ליגן אין זייער גרונט. מיר וועלן דאָ דערמאָנען נאָר וועגן צוויי, וואָס האָבן שטאַרקער ווי אַנדערע געוואָרפן אַ שאָטן אַף אונזער רעוואָליוציע. ערבות, דאָס הייסט פייניקונג מיט דער דערוואַרטונג פון טויט און דער טויט אַליין, — דאָס איז דער בולט'ער סימבאָל פון טעראָר. דער ערב אַליין איז ניט קיין סוביעקט פון קאַמף; ער טראָגט נאָר די אחריות פאַר פרעמדע מעשים. ער איז אַרויסגענומען פון

*) דאָ רעדט זיך וועגן געפאַר מצד דעם דאָזקן מענטשן און ניט וועגן געפאַר בכלל.

קאַמף, און עפּטער פון אַלץ איז ער גאָר אין קאַמף בכלל ניט געווען. ער איז אָבער אַ שפּיל־ביינדל, מיט וועלכן עס שפּילן די אַקטיווע קעמפער, ער איז דער „קראָליק“ פון רעוואָליוציאָנערן פּאַרזוך. זיין גורל דאַרף איינשרעקן אַנדערע. זיין אייגן לעבן און זיינע עינויים זיינען קיינעם ניט נוגע. אין דעם רעוואָליוציאָנערן מנהג פון ערבות ווערט דער מענטש פאַרוואַנדלט אין אַ בלויזן, פּשוטן ג ע װ ע ר פון ציל. פאַראַכטונג צום מענטשן און די ביטערסטע דערנידערונג — דאָס זיינען די געפילן, וואָס ברענגען אַף ביידע זייטן פון דעם שענדלעכן אַקט. נאָר אין אוראַלטע צייטן, בעת מע האָט ניט געזעהן הינטער דער דיכטעניש פון דריקנדיקע קאָלעקטיוון דעם לעבעדיקן מענטשן, בעת די משפּחה, דער שבט, די קירכע און די מדינה האָבן צעשטויבט זיין פּערזענלעכקייט אין זייערע אינטערעסן — נאָר דאַן האָט געקאָנט זיין אַנ'אָרט פאַר דער „אידעע“ פון ערבות. דאָס איז אָבער געווען אין יענע צייט, ווען פאַר'ן מולך — דעם כלל זיינען געווען פאַראַנטוואָרטלעך ניט נאָר מענטשן, נאָר אויך חיות און קינדער, בעת עס האָט נאָך אין דעם פינסטערן באַוואוסטזיין פון תקופות ניט געלויכט די אידעע פון פּערזענלעכער אַקטיוויטעט און פּערזענלעכער אחריות. ווי זשע קאָן מען אָבער אָט די ירושה פון טונקעלע דורות אַריבערטראָגן אין אונזער תקופה, וואָס שטרעבט צום טריאומף פון מ ע נ ט ש ן?

די צווייטע פאָרם פון טעראָר, פּ ר אָ װ אָ ק אַ צ י ע, טראָגט אַף זיך אַנ'אַנדער שולד. אַלס סיסטעם פון פּאָליטישן קאַמף אַנטפּלעקט זי זיך ניט אין ממשותדיקן, נאָר אין א ו י ס ג ע ט ר אַ כ ט ן ק אַ מ ף. בכדי אַרויסצוגעפינען די פּאָליטישע שונאים, שאַפט די פּראָוואָקאַציע אַליין פון זיך אַ קאַמף־אַרענע און ציט אַריין די פאַרדעכטיקע אין שטראָם פון דער פיקציע. דאָ ווייזט זיך שוין קלאָר אַרויס די זיכערע, קאַלט־אויסגערעכנטע האַנט פון ז י ג ע ר, וואָס שפּילט ווי מיט שטיינדלעך מיט זיינע צוקונפטיקע קרבנות. ווידער אַ מאָל איז דער מענטש נאָר אַ מיטל צום ציל, ווידער אַ מאָל פאַראַכטונג צום מענטשן, אַלס סוביעקט, זיין דערנידערונג אָן אַ מאָס און אָן אַ שיעור.

גענוג ביישפּילן. אַ סך קאָן מען זיי געפינען אין דער רעוואָליוציע, ווען מע קוקט אין איר אָפן און דרייסט. מיר ווילן נאָר, דער לייענער זאָל אַ קלער טאָן וועגן דעם אַלעמען. און וואו מע דאַרף — זאָל ער קענען מאַכן מוטיקע מסקנות. שטאַרק דערנענטערט זיך דער טעראָר אין זיינע אויסערלעכע אַנטפּלעקונגען צום בירגערלעכן רעוואָליוציאָנערן קאַמף, און אַף דעם גליציקן גרעניץ צווישן זיי ביידן גייט די רעוואָליוציע צו איר ציל. דעם דאָזיקן גרעניץ ט אָ ר מ ע ן ניט אַריבערטרעטן, ווייל אויב זי טרעט אים אַריבער, — הייבט זי אָן צו פוילן פון אינווייניק, ניט קוקנדיק אַף די אויסערלעכע נצחונות. ניט איין איינציקן אַקט פון טעראָר קאָן זי ניט פאַרטראָגן, אויב זי טראַכט וועגן איר אינער־

לעכער ציל. — זי קאָן עס ניט פאַרטראָגן אַפילו דאַן, ווען דער אָפּזאָג פון טעראָר זאָל מיט זיך ברענגען אַ באַדרויאונג פאַר דער גאַנצער רעוואָליוציע. מעג זיך דעם צעפּלאַמטן גייסט פון רעוואָליוציאָנער אויסדאַכטן, אַז די טעראָר־אַקטן זיינען מיר יודע ווי וויכטיק (למשל, די מיתה פון מאָנאַרך, אָדער די סעפּטעמבער־טעג), אַז אָן זיי גייט אונטער דער בנין, וואָס ווערט מיט אַזוי פיל מאַטערניש אויפגעשטעלט, אַז אין עתיד שטייען נאָך פיל גרעסערע צרות — די רעוואָליוציע מוז זיי אָפּוואַרפן. ניט נאָר דערפאַר, וואָס עס איז שווער נאָר דער אָנהויב פון שלעכטס*), נייערט ווייל באַם טעראָר ווערט געטראָטן מיט די פיס דער ברעכיקער בליום פון מענטשלעכער סאָלידאַרישקייט. די גרויסע מאָראַלישע אויפגאַבע פון דער רעוואָליוציע באַשטייט אָבער דוקא אין דעם, אַז די אייביקע אידעע פון סאָלידאַרישקייט צווישן מענטשן, אַלס אַזעלכע, זאָל וואָס פאָרזיכטיקער דורכגעטראָגן ווערן דורך די דערנער און וואונדן פון בירגער־קריג און פון קלאַסן־קאַמף. אַז די רעוואָליוציע קומט שוין באמת'ן צו אַזאַ פאַטאַלן פרשת־דרכים, וואו ס'זיינען פאַראַן נאָר צוויי וועגן — טעראָר אָדער אָפּטרעטונג — יעמאָלט מוז זי אָפּטרעטן. יאָ, אָפּטרעטן צייטווייליק, אויסערלעך, אָבער דערפאַר אין אינערלעכן שיין, מיט שטראַלן פון מאָראַלישן נצחון אַפן פנים. יעמאָלט שטייט איר נאָך פאַר אויך דער אומפאַרמיידלעכער אינערלעכער נצחון. און דאַן וועט זיך אפשר אַרויסווייזן, אַז אויך די אָפּטרעטונג איז אַפילו אין דעם אַ פאַטאַלן עטאַפּ געווען אַ זיכערע באַוועגונג פאָראויס.

מיר ווייסן: אפילו אין אַ זיגנדיקער רעוואָליוציע איז די רעפּרעסיע אומפאַרמיידלעך. מיר דערלאָזן איר אָבער בנוגע צום כלל נאָר אין דער פאָרם פון אָפּנעמען פּאָליטישע רעכט, און בנוגע צום יחיד אין דריי מינים: תפיסה, בויקאָט און גלות. די תפיסה נעמט צו די מענטשן, וואָס באַטייליקן זיך אַקטיוו אין קאַמף. אמת, די רעוואָליוציאָנערע מאַכט, וואָס שטראָפט מיט טורמע, טרעט אַרויס אין דער ראָליע פון שטאַרקן זיגער. אָבער — להבדיל פון טויט־שטראָף — נעמט די מאַכט דערביי צו באַם קעגנער נאָר דעם מינימום פון זיין פּערזענלעכקייט. זיין גאַנצער עתיד, זיין גאַנצע לעבן וואַרטן נאָך אַף אים. אמת, בשעת דער רעוואָליוציע איז דער טורמע־שטראָף איינער פון די שווערסטע. טראָצקי האַלט אפילו, אַז אין דער תקופה פון בירגער־קריג שפּילט די טורמע ניט קיין ראָליע: „אַ פּאַרטיי, וואָס ווערט אין

*) באַם טויט־שטראָף פון מאָנאַרכן, ווערט כלומערשט מער פון אַלץ פאַרווירקלעכט דער קאַמף מיט דער אידעע און ניט מיטן מענטש, אָבער — שווער איז נאָר דער אָנהייב פון שלעכטס.

אַ רעוואָליוציאָנערע תקופה אָפּגעשטויסן פון דער מאַכט, וואָס וויל בשום אופן ניט מוסכם ווערן מיט דער מאַכט פון דער הערשנדיקער פּאַרטיי און דערווייט עכ בסדר מיט איר פאַרביסענעם קאַמף קעגן איר — אַזאַ פּאַרטיי לאָזט זיך ניט איינשרעקן מיט דער באַדרויאונג פון טורמע, ווייל זי גלייבט ניט, אַז די געפענגעניש וועט לאַנג דויערן. אין דעם דאָזיקן פּשוט׳ן און אַנטשיידנדיקן פאַקט ליגט דער תירוץ פון דער גרויסער צאָל צעשיסונגען בעת אַ בירגער-קריג״. פונדעסטוועגן איז טורמע — אַ געוואַלטיקע רעפּרעסיע, און נאָר די, וואָס פאַרגעסן צו אָפט די נשמה-שמערצן בײַ יעדן מענטשן, זעהן עס ניט. די שטורמישע כוואַליעס פון לעבן, וואָס ברעכט זיך אַרום און אַרום, פאַרפלייצן מיט ברענענדיקע געדאַנקען דעם געפאַנגענעם. אַרויסגעריסן פון מעכטיקן שטורם — לעבט ער איבער דעם שטורם הינטער די פאַרריגלטע טירן נאָך שטאַרקער און שאַרפער, ווי אין דער פרייהייט. און ווי זיין לעבן, וואָס טריפט טראָפּנס-ווייז, טראָפּנס-ווייז אַרויס פון זיין קערפער, — איז אויך זיין ענערגיע, וואָס ווערט טאָג-איין טאָג-אויס פאַטריקנט לאַבוד. שווער איז דער שטראָף פון געפענגעניש. נאָר איין טרייסט איז דאָ פאַראַן פאַר דער מאָראַלישער ציל פון דער רעוואָליוציע: כל זמן דער מענטש לעבט, קאָן ער דענקען און אַרבעטן אין עתיד, ווי ער פאַרשטייט, און ס׳איז מעגלעך אַ אויסגלייך מיט אים, אַ קעגנזייטיקע פאַרשטייעניש און פאַראייניקונג. בײַם טויט-שטראָף אָבער ווערט אַזאַ מעגלעכקייט אויסגעשלאָסן אַף אייביק. דערפאַר איז פאַר דער זיגנדיקער רעוואָליוציע די טורמע — דער איינציק „נויטיקער און גענוגנדיקער“ מיטל פון קאַמף.

מיר פילן, אַז די אַלע סברות זיינען ניט גענוגנדיק, אַז דער נסיון פון אונזער רעוואָליוציע קאָן און מוז זיי אָנפילן מיט אַ נייעם לעבעדיקן פלאַטער. מיר ווילן אָבער, אַז די פראַגן זאָלן געשטעלט ווערן רעאַל און אויפמערקזאַם ביז צום שמערץ. דאָס געשיט אָבער צו זעלטן אָדער ניט דורכגעטראַכט ביזן סוף. איין פּראַקטישן ביישפּיל גיט אונז צו דעם די פאַראַנטוואָרטלעכע מעלדונג פון דער דייטשער אומאָפּהענגיקער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, וואָס האָט פּרובירט זיך אָפּצוגרענצן פון דער טעראָריסטישער אידעע אין דער פראַגע וועגן געוואַלט. דער דאָזיקער פּרוב, וואָס שטעלט מיט זיך גלייכצייטיק פאַר דעם געדאַנק פון אַלוועלטליכן מעסיקן סאָציאַליזם, וואָס אָריענטירט זיך אָבער אַף דער מעגלעכקייט פון אַ רעוואָליוציע, איז אַרויסגעזאָגט אין דעם בריוו פון צ. ק. פון די אומאָפּהענגיקע צום קאָמינטערן, זומער אין יאָר 1920. „בײַ דער באַהאַנדלונג פון דער פּראָבלעם פון געוואַלט — ווערט געזאָגט אין בריוו, — דאַרף מען האָבן אין זינען, אַז עס איז נויטיק צו מאַכן אַ חילוק צווישן געוואַלט און טעראָר. אויב די דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט קאָן טאַקע באמת׳ן ניט אויסקומען אָן געוואַלט-מיטלען, פּונקט ווי יעדע

אַנדערע דיקטאַטור — אַפילו בעת זי פאַרשטעלט זיך אין דעמאָקראַטישע מלבושים — העננט אָבער אָפּ דער היקף פון די מיטלען פון דער מאָס פון קאָנטער-רעוואָליוציאָנערן ווידערשטאַנד (ד. ק. א. מ.). דער טעראָריזם, אַלס פּאָליטישע שיטה, באַטייט די הערשאַפט פון איינשרעקונג, די אָנווענדונג פון מדינ'ישע געוואַלט-מיטלען אויך קעגן אומשולדיקע (ד. ק. א. מ.) בכדי צו צעברעכן אַ דאַנק דער אָנשרעקונג און טעראָריזירונג יעדע האָפענונג אַף אַ ווידערשטאַנד. קעגן דעם מוז געזאָגט ווערן, אַז די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַל-דעמאָקראַטיע האָט אָפּגעוואָרפן דעם טעראָר ניט נאָר צוליב מענטשלעכקייט און גערעכטיקייט, נאָר אויך צוליב מאָטיוון פון צוועקמעסיקייט. אויב מע קאָן זאָגן וועגן דער געוואַלט, אַז זי איז נאָר אַ הייבין פון איטלעכער אַלטער געזעלשאַפט, וואָס איז שוואַנגער מיט דער נייער, און אַז זי איז ניט בכח צו שאַפן די נייע געזעלשאַפט פאַר דער צייט, קאָן מען זאָגן וועגן טעראָר — און הונדערט מאָל האָט עס שוין די געשיכטע באַוויזן, — אַז זיין אָנווענדונג זאָגט עדות וועגן דער אינערלעכער שוואַכקייט פון דער באַוועגונג און ניט וועגן איר שטאַרקייט. אונזער פּאַרטיי האַנדלט דעריבער אין פולן הסכם מיט דער מאַרקסיסטישער טעאָריע און דער היסטאָרישער דערפאַרונג, בעת זי זאָגט זיך אָפּ צו לויבן דעם טעראָר". הגם די דאָזיקע מעלדונג איז זייער קאַטעגאָריש, פונדעסטוועגן איז זי לגמרי ניט גענוגנדיק. ווייל ערשטנס ווערט דאָ דער באַגריף „טעראָר" אידענטיפיצירט מיטן אינסטיטוט פון ערבות, מיט רדיפות אַף „אומשולדיקע". צווייטנס — ווערט שוין פון דעם אָ גערונגען, אַז בנוגע די שולדיקע זיינען כשר אַלע מיטלען פון רעפּרעסיע. אַנדערש גערעדט — די געוואַלט (ד. ה. די באַשטראָפונג פון שולדיקע) ווערט דאָ לחלוטין מיט קיין זאַך ניט באַגרעניצט, אָדער, ווי עס זאָגט דער דאָקומענט „דער היקף פון די געוואַלט-מיטלען העננט אָפּ פון דער מאָס פון קאָנטער-רעוואָליוציאָנערן ווידערשטאַנד". מיר האַלטן, אַז פון שטאַנדפּונקט פון די מאָראַלישע צילן פון סאָציאַליזם קאָן מען זיך נאָך אַף דעם ניט באַרואיקן, און אויך פון זייער שטאַנדפּונקט אפילו איז דאָ קיין שום מניעה ניטאָ פאַר דעם גלגול פון געוואַלט אין טעראָר (וואָס איז לויט זיין נאַטור אין אַלע פאָרמען ענלעך צו דער ערבות). עס דאַרף געפונען ווערן אַזאַ קריטעריום, וואָס זאָל אויך דעם שולדיקן באַשיצן און אויך אין דער ברייטער געוואַלט-ספּערע.

באַזונדערס כדאי איז נאָכצוזעהן די באַהאַנדלונג פון דער פראַגע אין די טעאָרעטישע, פולע מיט טיפן לעבנסגעפיל ווערטער פון לאַווראָוו'ן. מיר ווייסן שוין, אַז לאַווראָוו לייקנט אינגאַנצן אָפּ יעדן מאָראַלישן ווערט פון דער רעוואָליוציאָנערער געוואַלט, און איז דעריבער אויך קעגן דער שאַפונג פון ספּעציעלע רעפּרעסיווע אָרגאַנען. ער איז קעגן „קאָדעקסן, שטראָף-סיסטעמען און

פּראָצעסואַלע פאָרמען, דעטעקטיוו־פּאָליציי און פּאָליציי פון אָרדנונג, טורמעס און הענקער׳ס, בקיצור — אַלע פאָרמען און אַנטוויקלונגען פון לעגאַלן שויך פון דער געזעלשאַפט קעגן אירע שונאים". „די איינפירונג — זאָגט ער — פון ספּעציעלע געריכטלעכע און פּאָליצייאישע פּראָצעסים שאַפט אומפאַרמיידלעך פון איין זייט אַ מיעוט, וואָס אַרבעט אין זיך אויס אַ באַזונדער נייגונג צום יורידישן פאָרמאַליזם און צו דער איינשרענקונג פון פרעמדן רצון; אַ מיעוט, וואָס איז סוף סוף קונה די דאָזיקע פונקציעס און ווערט דער צענטער פון דער רגילות׳דיקער מדינה׳ישער טעטיקייט... די דאָזיקע ספּעציאַליזירונג געוויינט צו פון דער אַנדער זייט די מערהייט פון די אינדיווידואומ׳ס צו באַטראַכטן דעם שויך פון דער געזעלשאַפטלעכער אָרדנונג פאַר אַ פרעמדן ענין, וועגן וועלכן עס זאָרגן זיך ספּעציעל־באַשטימטע מענטשן... פון דער ערשטער רגע אָן אָבער דאַרף אין די יחידים אויסגעאַרבעט און פאַרפעסטיקט ווערן דאָס געפיל פון געזעלשאַפטלעכער סאָלידאַרישקייט, מחמת וועלכן איטלעכער דאַרף באַטראַכטן די געזעלשאַפטלעכע זיכערקייט פאַר זיין פערזענלעכן, נאָענטן ענין". דעריבער דאַרף מען לויט לאַווראָוו׳ס מיינונג איבערגעבן „די זאָרג פאַר דער זיכערקייט פון דער געזעלשאַפט און פון יחידים... ניט קיין ספּעציעלן אַנשטאַלט, נאָר דער פרייער איניציאַטיוו פון גרופּן, וואָס גייען אַריין אין באַשטאַנד פון דער נייער אָרדנונג — דער דירעקטער פאָלקס־אָפּרעכנונג". וואָס וועלן טאָן אַזעלכע גרופּן? „זיי וועלן איינהאַלטן דעם אימפּעט פון ליידנשאַפטן און פון עגאָיסטישע באַשטרעבונגען, מיט פיזישן כח וועלן זיי איינהאַלטן די, וואָס לאָזן זיך צופיל פונאַנדער... און אַז ס׳וועט אָפּגעטאָן עפּעס אַזוינס, וואָס ס׳איז אומעגלעך ניט צו דערלאָזן און וואָס רודערט אויף קעגן זיך די געזעלשאַפט, — וועלן די זעלביקע גרופּן, ווידער אַמאָל לויט זייער אייגענער איניציאַטיוו אָנווענדן בנוגע צום געזעלשאַפטלעכן פאַרברעכער די מיטלען, וואָס זיי וועלן געפינען פאַר צוועקמעסיק אין געגעבענעם פאַל".

אָבער אַז עס ווערט אַזוי געשטעלט די פראַגע — צי ווערט ניט די רעוואָליוציע באַדרויט מיט דער גרעסטער סכנה פון ווילקיר? צי האַלט לאַווראָוו, אַז די רעוואָליוציאָנערע רעפּרעסיע דאַרף לחלוטין ניט באַגרעניצט ווערן? אין זיינע ווערטער קומט אפנים אַזוי אויס. מיר קענען נאָך אַ מאָל און זיכערער אורטיילן וועגן דעם לויט זיין פּאָזיציע בנוגע דער פּאַריזער קאָמונע, וואָס האָט פּראַקטיש געשטעלט פאַר זיך די פראַגע פון געוואַלט. אין לאַווראָוו׳ס מיינונגען וועגן דער קאָמונע זיינען באמת׳ן פאַראַן אייניקע פראַזן, וואָס גיבן די מעגלעכקייט צו באַשליסן וועגן זיין אומבאַגרענצטער באַרעכטיקונג פון געוואַלט און טעראָר. און טראָצקי האָט טאַקע געפונען פאַרמעגלעך זיך צו באַרופן אין

זיין פאַרטיידיקונג פון טעראָר אַף לאַווראָוו'ס אויטאָריטעט. „ניט אין שטרענגע אָדער מילדע מיטלען איז די זאַך — זאָגט לאַווראָוו, — ניט אין טעראָר אָדער ליבע צום שונא, דער עיקר איז — ווירקלעכע מיטלען... גאַנץ ריכטיק האָט געזאָגט אַרנו: „סיי די געוואַלט, סיי די מעסיקייט — זיינען ניט קיין פּרינציפּן... מע דאַרף טאָן וואָס עס איז נויטיק. און ווייטער גאָרניט. אין דער מינוט, בעת די היסטאָרישע קאָמבינאַציעס וועלן דערלויבן די אַרבעטער פון וואָס אַ ניט איז לאַנד, כאָטש צייטווייליק צו באַקעמפן די שונאים און באַהערשן דעם לויף פון די געשעהענישן, מוזן די אַרבעטער מאַכן מיט די מיטלען וואָס זיינען צוועקמעסיק — וואָס פאַר אַ מיטלען דאָס זאָלן ניט זיין — אַ עקאָנאָמישע איבערקערעניש און פאַרפעסטיקן איר, ווי ווייט עס לאָזט זיך. אַלץ דאָס איבעריקע מוז זיין אָפּהענגיק פון דער דאָזיקער הויפּט-אויפגאַבע". די דאָזיקע ווערטער קלינגען טעראָריסטיש, און אַף זייער סמך וואָלט מען אַפנים געדאַרפט אָנערקענען, אַז לאַווראָוו שטייט אין גאַנצן אַף דער פּאָזיציע פון רוסישן באָלשעוויזם?

צום גליק איז עס ניט אַזוי. אין דער זעלבער אָפּהאַנדלונג וועגן דער קאָמונע ברענגט ער אַריין מיט אַנדערע ווערטער גרינדלעכע אויסבעסערונגען צו זיינע שאַרפע פאָרמולעס. „אויב — זאָגט ער — די אומזיניקייט פון ליוליע און דער אומגליקליכער אנגריף פון 3-טן אַפּריל האָבן שוין, איינגעטלעך, באַשטימט פון די ערשטע טעג אָן דעם פאַקטישן גורל פון דער קאָמונע, — טאָ ווער איז עס ביכולת אָפּצושאַצן די קלעפּ וואָס איר מאָראַלישער באַטייט האָט געליטן פון דער אומפאָרזיכטיקער טעטיקייט פון ריגאָ און פעררע אָדער פון יענע אויסברוכן פון אַפעקט, וואָס זייער גרופּע האָט זיך דערלויבט אין די לעצטע טעג פון דער קאָמונע?". „די דאָזיקע מעשים פון אייניקע עקזאַלטירטע פּערזאָנען — זאָגט ער ווייטער — האָבן באַפלעקט די פּאָן פון די דעלעקליוז'ן און וואַרלען'ס". מיר ווייסן *), ווי וואַרלען און דעליוקלעז האָבן זיך באַצויגן צום טעראָר, און איצינד זעהן מיר, אַז לאַווראָוו שטעלט זיך דווקא אונטער זייער פאָן. ווי פאַרשטענדלעך איז דעריבער, אַז גראד ער האָט געקאָנט אָנשרייבן אין זעלבן בוך פאָלגנדיקעס: „בכדי די נייע געזעלשאַפט זאָלן קענען עקזיסטירן, קעמפן מיט די אויסערלעכע שונאים און זיך אַנטוויקלען אין דער ריכטונג פון אירע פּרינציפּן, מוז זי זיך פאַרזיכערן אַזוי אָדער אַנדערש קעגן די יעניקע, וואָס וואוינען אין דער זעלבער געגנט און זיינען געבליבן און געוועזן שונאים פון אירע פּרינציפּן. די רגילות'ן פון דער נייער צייט דערלאָזן ניט, אַז פאַרטייען, וואָס האַלטן זיך פאַר פּראָגרעסיווע, זאָל באַגייען מאַסן-שחיטות, אָדער אַרעסטירן צי אַרויסשיקן גאַנצע מחנות פון קעגנער. עס בלייבן פאַר

*) זע אויבן.

זיי פאַרשיידענע פאָרמען פון באַצווינגונג, השגחה
און אַנדערע אַנטפּלעקונגען פון דער מאַכט". מיט דעם
שליסט זיך לאַוראָוו לגמרי אויס פון לאַגער פון די טעראָריסטן.

די אַלע הערות צו דער פראַגע וועגן געוואַלט ברענגט לאַוראָוו אַריין אויך
אין זיין בוך וועגן דער מדינה. מיר האָבן שוין געזען, אַז ער וויל אַ „פאָלקס=
אָפּרעכנונג", נאָר ער שטעלט זיך אַליין אָפּ פאַר דער שווערער פראַגע. „געוויס
—זאָגט ער — קאָן מען פאַרויסזעהן אין אַ פיל גרעסערער מאָס אַ איבעריקע
אכזריות בנוגע צו די פיינדלעכע עלעמענטן, איידער אַ אומאויפמערקזאַמקייט
צו זיי... דאָס איז טאַקע איינע פון די גרעסטע סכנות פאַר איטלעכער באַ=
וועגונג"... ער האָפט אָבער, אַז „יעדער איינער, וואָס וויל ערנסט, אַז די
סאָציאַלע רעוואָליוציע זאָל וואָס גיכער פירן צו אַ פעסטער גרינדונג פון אַ
סאָלידאַרישן צוזאַמענלעבן, וועט זיך באַמיען מיט אַלע כחות, אַז גלייך אַף
מאָרגן נאָך'ן נצחון פון פראָלעטאַריאַט זאָלן אויפהערן אַלע אויסברוכן פון
פאָלקס=אָפּרעכנונג, וואָס קענען נאָר זיין אין דער עצם=רגע פון דער רעוואָליוציע.
יעדע ניט=נויטיקע אכזריות צום שונא אַף מאָרגן נאָך'ן נצחון וועט נאָר
אונטעררייסן דעם מאָראַלישן באַטייט פון דעם צוזאַמענלעבן, וואָס דאַרף ווערן
די פאַרקערפּערונג פון יושר און וואָס דאַרף דעריבער אָפּגעבן דער נויטווענדיקייט
דעם קלענסטן מעגלעכן חלק". די דאָזיקע אויפגאַבע — אָפּהיטן די
מאָס אין דער רעוואָליוציאָנער=סטיכייאישער רעפּרעסיע — לייגט לאַוראָוו אַרויף
אַף די מיטגלידער פון „סאָציאַל=רעוואָליוציאָנערן פאַרבאַנד", וואָס זיינען מאָ=
ראַליש מער פון אַלעמען צוגעגרייט צום סאָציאַליזם.

טראַכט מען זיך איין אין די דאָזיקע געדאַנקען, זעט מען אַז זיי זיינען
ניט גענוגנדיק פון שטאַנדפּונקט פון מאָראַלישן אידעאַל פון דער רעוואָליוציע.
ווער איז עס בכח צו זאָגן לכתחילה עפּעס ריכטיקס וועגן דער שכל'דיקייט און
די גרעניצן פון דער סטיכייאישער אָפּרעכנונג פון פאָלק? ווער איז עס בכח
אָפּצוהיטן די רעוואָליוציע פון „ניט=נויטיקע" און שענדלעכע לינטש=געריכטן?
אין דער פאָדערונג פון אַ קאָנטראָל מצד דעם „סאָציאַל=רעוואָליוציאָנערן פאַר=
באַנד" איז דאָך שוין פאַראַן אַ טיילווייזע אָנערקענונג פון דער וויכטיקייט פון
אַ פאָלקס=קאָנטראָל איבער דער הפקר'דיקער אָפּרעכנונג און סטיכייאישן
זעלבסט=געריכט, וואָס קענען באַפלעקן „די פאָן פון די דעלעקליוז'ן און וואַר=
לען'ס". און צום סוף שטעלן מיר אויך אונזער פראַגע (ניט פון לאַוראָוו'ס
שטאַנדפּונקט): עס טרעפט, אַז מע מוז זיך אָפּזאָגן אַפילו פון אַ נויטיגער רע=
פּרעסיע (ווען מע זאָל אַפילו פאַרלירן דערפאַר די רעוואָליוציע). צי וועט זיין
ביכולת אונזער גרויסער אַנאָנים צו לייזן אַזעלכע פראַגן? איבערלאָזנדיק אַלץ
דעם רצון פון דער סטיכיע, זוכט שוין לאַוראָוו מער קאָנקרעט ניט קיין קריטעריום

און קיין פֿאָרמען פֿון דער דערלאָזבאַרער געוואַלט. אָבער ניט קוקנדיק אַף זיינע האָפֿנונגען אַף די גיכקייט פֿון דער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער איבערקערעניש, קאָן זי פֿונדעסטוועגן דויערן זייער לאַנג. „די עצם רגע פֿון דער רעוואָלוציע" און „אַף מאָרגן נאָך דער רעוואָלוציע" קענען זיך פֿונאַנדערציען אַף זייער אַ לאַנגע צייט. מיר זעהן עס באַשיינפּערלעך אַף אונזער אייגענעם ביישפּיל.

מיר האַלטן אַנדערש. לאַווראָוו איז געווען גערעכט, בעת ער האָט אַראָפּגעריסן די מאַסקע פֿון מאָראַלישקייט פֿון די לעגאַלע בית־דין־אָרגאַנען, ער איז אָבער ניט גערעכט, בעת ער זאָגט זיך אָפּ מחמת דעם פֿון רעפּרעסיווע אָרגאַנען בכלל. אין דער לייזונג פֿון דער אַ כלומערשט־ריין־אָרגאַניזאַציאָנעלער פֿראַגע ליגט אָבער די גאַנצע מאָראַלישע פּראָבלעם פֿון רעוואָלוציאָנערער געוואַלט. דווקא לשם דער דאָזיקער מאָראַלישער אויפֿגאַבע זיינען נויטיק אַזעלכע אָרגאַנען. מיר זעהן איין זייערע שעדלעכע זייטן אין דעם, וואָס די טרעגער פֿון די רעפּרעסיעס ספּעציאַליזירן זיך אין איר אַף יאַזאַ אופֿן, וואָס זיי ווערן פֿייניקער־פּראָפֿעסיאָנאַלן, וואָס זיי פֿאַרוואַנדלען דאָס דאָזיקע שלעכטס אין אַ מין שטענדיקן אָרגאַן פֿון דער רעוואָלוציע און וואָס עס וועט דעריבער זיין דערנאָך שווער אים עוקר צו זיין. פּונקט אַזוי קלאָר זעהן מיר אָבער אויך די שעדלעכע זייטן פֿון דער סטיכייאישער רעפּרעסיע. דאָ איז אַ אָפֿענער פֿעלד פֿאַר אַלע נידעריקסטע לײדנשאַפֿטן, און אָפֿטמאָלס באַהאַלט זיך דאָ אונטער דער מאַסקע פֿון דער רעוואָלוציע דער עקלהאַפֿטער פּנים פֿון דער אַלטער וועלט, באַהאַלט זיך די באַליידיקונג און דער בטול פֿון אַלערליי קריטעריום'ס פֿון געוואַלט. ס'איז פֿאַראַן נאָר איין מין פֿון מאַסן־סטיכייאישער אַנטוויקלונג, וואָס שפּילט אַ אומגעהויערע פּאָזיטיווע ראָליע אין דער רעוואָלוציע, דאָס איז די סטיכיע פֿון אַלגעמיינער השגחה איבער די שונאים פֿון דער רעוואָלוציע, פֿון אַ השגחה, וואָס איז אינערלעך אויסגעבונדן מיטן וואוקס פֿון סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן באַוואוסטזיין. אַ פֿאָלק, וואָס וואַקסט פּאָליטיש, גיט לייכט אָן אַ שום אָנשטרענגונג אַכטונג אַף זיינע קעגנער, און מיידט אויס דורך דעם אַליין די נויטיקייט אָנצוקומען צו רעפּרעסיעס. אין דעם פּרט איז גערעכט לאַווראָוו: „די פּאָליציייאישע השגחה איבער די כלומערשטע אָדער אמת'דיקע פֿיינדלעכע עלעמענטן וועט זיין זייער ממשות'דיק, אויב עס וועט איר האָבן די זיגערישע באַפֿעלקערונג אַליין... אַלע ביישפּילן פֿון פּאָליטישע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונגען פֿירן צום געדאַנק, אַז די השגחה פֿון דער געזעלשאַפֿט וועט זיין פֿיל שטרענגער איידער די השגחה פֿון וואָס פֿאַר אַ ניט איז ספּעציעלע פּאָליציי". וועגן דעם זעלבן ענין האָט געשריבן אויך ספּירידאָנאָוואַ אין איר באַרימטן „בריוו" בעת זי האָט דערמאָנט אָן דער ערשטער צייט פֿון דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע: „דאָס איז באמת'ן געווען אַ רעוואָליו־

ציע פון די אַרבעטס=מאַסן, און די ראַטן=מאַכט האָט געוואָרצלט ממש אין זייערע
טיפסטע טיפעניש. זי איז געווען שטאָל און אייזן און קיין זאַך, קיינע שום
פאַרשווערונגען און אויפשטאַנדן, זיינען ניט בכח געווען איר אַ ריר טאָן פון
אָרט. ניט דורך די זעלטענע רעפּרעסיעס און דעם שעמעוודיקן דרוק זיינען
געווען צעקלאַפּט און צעשלאָגן די מענשעוויקעס און רעכטע ס. ר. נאָר אַ דאַנק
זייער אייגענער פריערדיקער פשרה=פּאָליטיק... זייערע גובערניאַלע און או=
יעזדנע צוזאַמענפאָרן פלעגן זיך צונויפקומען, ס'איז ניט געווען דאָרטן ניט
קיין צעטרייבונגען, ניט קיין אַרעסטן, ס'איז געווען אַ פרייער קאַמף פון מיינו=
נגען... און זיי זיינען אויסגעלאָשן געוואָרן אין דער
פוסטקייט, דער טעראָר קעגן זיי איז געווען איבע=
ריק, און אַזוי וואָלט עס געווען ביז'ן היינטיקן טאָג*).

יאָ, אַזוי איז עס טאַקע, אָבער נאָר כל זמן די רעוואָליוציאָנערע מאַסן גע=
פינען זיך אין דער סטאַדיע פון פּאַסיווער השגחה איבער'ן שונא. קוים אָבער
נייען זיי אַרויס פון דעם מצב פון וואַכנדיקער רו, קוים הייבט אָן גלאַנצן אין
זייערע הענט דער שווערד פון רעפּרעסיעס — דאָ נויטיקן זיי זיך שוין אַליין
אין אַ אָרגאַניזירטן קאָנטראָל איבער זיך. דער פּאָליטישער „סאָציאַל=
רעוואָליוציאָנערער=פאַרבאַנד", וואָס בויט זיך אַף אַנדערע יסודות, קאָן ניט
גאַראַנטירן אַזאַ מין קאָנטראָל. ער דאַרף אַרויס ניט פון דער באַוואוסטזיניקער
און מאָראַלישער בעסער פון אַנדערע צוגעגרייטער צו דער רעוואָליוציע גרופּע
מענטשן („ספּעציאַליסטן פון דער רעוואָליוציע" זיינען פונקט אַזוי שלעכט, ווי
ספּעציאַליסטן פון רעפּרעסיעס), נאָר פון דעם גאַנצן, זיך באַפרייענדיקן
אַרבעטס=פאָלק, וואָס טראָגט אין זיך דעם היסטאָרישן עטישן אמת. און
ממילא, קאָן דאָס פאָלק פיל בעסער און זיכערער גאַראַנטירן זיך אַזאַ קאָנטראָל
איבער די איינגעשטעלטע און אָפּן=פונקציאָנירנדיקע רעפּרעסיווע אָר=
גאַנען, איידער איבער זייער אייגענע סטיכייאישע אויסברוכן. דער דאָזיקער
אָרגאַן — דאָס געריכט (און זיינע צוגאַבן) — ווערט געוויילט פון
פאָלק. אַ דאַנק די אָפטע נייע וואַלן ווערט ער ניט פאַרהאַרטעוועט פּראָפעסיאָ=

*) אין זעלבן בריוו ווערט ווייטער געזאָגט: „בעת די ראַטן=מאַכט...
האָט גערוט אין די טיפעניש פון פאָלק, האָט דזערזשינסקי פאַר דער גאַנצער צייט
צעשאָסן נאָר איניקע רויבער און מערדער, און מיט וואָס פאַר אַ ליידנדיקן פּנים,
מיט וואָס פאַר אַ עינויים פון וואַקלעניש! בעת די ראַטן=מאַכט האָט אויפגע=
הערט צו זיין אַ סאָוועטישע און איז געוואָרן אַ ריין=באָלשעוויסטישע, בעת איר
סאָציאַלע באַזע און פּאָליטישע השפּעה האָבן גענומען ווערן אַלץ שמעלער און
שמעלער — יעמאָלט איז נויטיג געוואָרן אַרום לענינען אַ באַזונדער שמירה פון
לעטן, פונקט ווי פריער אַ שמירה פון קאָזאַקן אַרום צאַר, און פון יאַניטשאַרן —
אַרום סולטאַן, ד. ה. עס איז נויטיק געוואָרן דער רויטער טעראָר".

געל און שטייט כּסדר אונטער׳ן מאַסן־קאָנטראָל פון דער רעוואָליוציאָנערער געזעלשאַפטלעכער מיינונג. אַ דאַנק דעם קומט אויס דעם געריכט צו שפּילן אַ אומגעהויער־גרויסע ראָליע אין די רעוואָליוציאָנערע תּקופות. אַף וויפיל דאָס רעוואָליוציאָנערע געריכט דעמאָנסטרירט פאַר אַלעמען ביישפּילן פון רעוואָליוציאָנערע קאָנפליקטן און פון פאַרבונדענע מיט זיי פראַגן פון געוואַלט — ווערט עס פאַרוואַנדלט אין דעם שטאַרקסטן פאַקטאָר פון מאָראַליש־סאָציאַליסטישער דערציאונג. זאָל זיין אַפילו, אַז דער באַשטאַנד פון די שופטים האָט, פאַרנעמענדיק די ריכטער ערטער, צייטווייליק זיך אָפּגעטיילט פון דער סטיכייאישער מאַסע פון אַרבעטס־קלאַס; די פאָלקס־סטיכיע, וואָס האָט זיך אַרום די דאָזיקע ערטער צונויפגעפרעסט, לעבט אָבער דערפאַר איבער צוזאַמען מיט די שופטים די אַלע געפילן, וואָס ווערן אַרויסגערופן דורך דער געוואַלט און דורך דער מאַכט פון איין מענטשן איבער׳ן צווייטן. דער רעפּרעסיווער אָרגאַן פאַרמאָגט ניט קיין טראָפּן מ אָ ר אַ ל י ש ע ווערט (אַוטאָריטעט), — פּונקט ווי די רעפּרעסיע אַליין — עס איז אָבער פאַראַן אַ טיפער מאָראַלישער זין אין דעם, וואָס צוזאַמען און בפומבי פאַראורטיילן מענטשן פון דער רעוואָליוציע דעם עבר, לעבן איבער די פלענער פון עתיד און וועגן אָפּ — אין שיין פון די צילן פון סאָציאַליזם — די מאָס און די שטופע פון זייער באַווירקונג.

ניט צופעליק האָבן מיר איצט געזאָגט — „די מאָס און די שטופע פון באַווירקונג“. אויבן האָבן מיר זיך געפּרובט פעסטצושטעלן גרענצן פאַר דער אנווענדונג פון געוואַלט, מיר האָבן דאָך אָבער באַשטימט נאָר די גרונד־פאָרמען, די ט י פ ן פון רעאָווליוציאָנערער געוואַלט. די קאָנקרעטע רעפּרעסיע ווערט אָבער באַשטימט ניט דורך דעם טיפּ פון געוואַלט, נאָר דורך איר שטופע און מאָס. מיר זאָגן, למשל: טורמע און דער ד ו י ע ר פון דער תּפיסה. צי זיינען אין דער דאָזיקער ספערע פאַראַן וואָס פאַר אַ ניט איז באַזונדערע קריטעריום׳ס, און אויב יאָ — איז וועלכע?

געוויס, איז דאָ ניטאָ מער קיין קריטעריום׳ס, סיידן אַזעלכע, וואָס זאָלן פאַרפירן אין מאָראַלישן פּלפּול. די קריטעריום׳ס זיינען דאָ די איינענע, וואָס זיינען אָנגעוויזן געוואָרן אויבן. זיי (אָדער ער) זיינען גלייכצייטיק אי איינפאַך, אי קאָמפּליצירט: איינפאַך מיט דער טיפקייט פון זייער אינהאַלט, קאָמפּליצירט — אין דער פראַגע פון זייער אָנווענדונג. עס איז שווער אָנצוווייזן, ווען און וואָס פאַר אַ באַזונדערע שטראָף־מיטלען מע זאָל אָנווענדן. פּונקט אַזוי שווער איז דאָך אָבער אויך אָנצוווייזן, ווען און וואָס פאַר אַ טיפּן פון געוואַלט מע דאַרף אָנווענדן, נאָך מער: עס איז שווער צו באַשטימען לכתחילה, צי מעג מען זיך ב כ ל ל אין דעם אָדער יענעם פאַל שטעלן אַפּן וועג פון געוואַלט, פון בירגער־קריג און רעוואָליוציע. איטלעכס מאָל און בײַ יעדן איינ־

צעלנעם פֿאַל שטעלט זיך פֿאַר'ן קעמפֿער די *גאַנצע פּראָבלעם* אין איר גאַנצער הויך. איטלעכס מאָל דאַרף מען פֿונדאָסנײַ אויספֿאָרשן: צי מעג מען אָנקומען צו דער געוואַלט, און צי ווערט זי געברויכט לשם דעם גרונט־קריטעריום — לשם דער *מאָראַלישער אויפֿגאַבע* פֿון *סאָציאַליזם* (דעם מענטשן) *).

ניט איינמאָל האָבן מיר שוין אָנגעוויזן, אַז אַזאַ מין צעלאָזנקייט פֿון דער בייזער סטיכיע, ווי געוואַלט איבערן מענטשן, איז דערלאָזבאַר נאָר לשם דער דאָזיקער ציל, לשם דעם סאָציאַליזם. זי איז דערלאָזבאַר נאָר אין דעם שווערן צושטאַנד, ווען מע האָט מאָראַליש קיין שום אַנדערע וועגן ניט, נאָר באַם באַוואוסטזיין, אַז די רעוואָלוציאָנערע געוואַלט איז אַף אייביק עוקר מהשורש דעם מאָראַלישן גהינום אין מענטשן. זי איז דערלאָזבאַר נאָר ווי אַ זאַך פֿון אַ קורצן רעוואָלוציאָנערן *טערמין*, און ניט פֿון אַ דויערנדיקן *פּראָצעס*.

---

*) דאָ זיינען מעגלעך זייער פֿיל פֿראַגן; מיר וועלן אָנווייזן אַף איינע פֿון זיי. צי מעג מען אָנווענדן די געוואַלט אויך *בנוגע צו די אַרבעטענדע*? אונזער תשובה איז אַזוי. דעם טעראָר וואַרפֿן מיר אָפּ בנוגע צו *אַלעמען*, הייסט עס אויך בנוגע צו די פֿאָרשטייער פֿון די געוועזענע הערשנדיקע קלאַסן; די געוואַלט דערלאָזן מיר בנוגע צו *אַלעמען*, הייסט עס אויך בנוגע צו די אַרבעטענדע. ווייל ניט קיין אַריסטאָקראַטישע אידעע — צו באַפֿרייען איין מין מענטשן — די אַרבעטענדע, האָבן מיר פֿאַר זיך, נאָר די אידעע פֿון דער באַפֿרייאונג פֿון דער גאַנצער *מענטשהייט*. לשם דער דאָזיקער אידעע זיינען מיר מפֿקיר דעם *מענטשן*, דער עיקר — אַלס דעם פֿאַרטרעטער פֿון דער אַלטער וועלט. מיר ווענדן אָבער אָן געוואַלט־מיטלען אויך קעגן דעם אַרבעטס־מענטשן, אויב ער פֿאַרשטעלט אונז דעם וועג. — אַ צווייטע פֿראַגע פֿון דער קאַזואיסטיק מכּח דער אָנווענדונג פֿון געוואַלט: צי דאַרפֿן די געוואַלט־מעשׂים אין אונזער בירגער־קריג (וואָס איז כּולל אויך דעם אַלטן רעוואָלוציאָנערן טעראָר פֿון אַ גרשוני) זיין געווענדעט נאָר קעגן די מחבּרים און די אידייאישע שעפֿער פֿון שלעכטס פֿון דער אַלטער וועלט, אָדער אויך קעגן זיינע בלינדע טרעגער? אַף וויפֿיל מיר לייקענען בכלל די *מאָראַלישע* דערלאָזבאַרקייט פֿון געוואַלט אפֿילו קעגן די שעפֿער פֿון שלעכטס, און מאַכן איר אָפּהענגיק אויסשליסלעך פֿון דער *נויטווענדיקייט* — אַף אַזוי פֿיל קאָן זי פֿאַרשטייט זיך זיין אָנגעווענדעט אויך קעגן די אומבאַוואוסטזיניקע טרעגער פֿון שלעכטס, ווען דאָס איז נויטווענדיק. ס'איז אָבער קלאָר, אַז ווען מיר האָבן דעם אויסוואַל צווישן די אָביעקטן פֿון אונזער געוואַלט — יעמאָלט דאַרף זי זיין אָנגעווענדעט קעגן די מחבּרים פֿון סאָציאַלן שלעכטס און ניט קעגן זיינע אויספֿירער. ווייל פֿיל בולטער און טיפֿער אַנטשטייען די אַלע נשמה־צערודערונגען, וואָס זיינען פֿאַרבונדן מיט דער אָנווענדונג פֿון געוואַלט, אין קאַמף קעגן דעם פּערסאָניפֿיצירטן שלעכטס, קעגן זיין באַוואוסטזיניקן איניציאַטאָר, איידער דאַן, ווען מענטשן ווערן סתּם באַזייטיקט פֿון וועג, ווי בלינדע מניעות.

דעריבער איז פאַר אונז די געוואַלט דערלאָזבאַר נאָר אין דעם דירעקטן אנטשיידנדיקן קאַמף פאַר דער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע. אין אַ פאָליטישער רעוואָלוציע, צי אין אַן'אַנדערער, וואָס איז שוין לויט דעם היינטיקן צושטאַנד פון מענטשלעכן באַוואוסטזיין ניט מער בכח צו פאַרענטפערן די גרונטפראַגן פון לעבן, וואָס צעשטערט ניט ענדגילטיק די מניעות פאַר זייער האַרמאָנישן לעבן, — טאָר פון סאָציאַליסטיש-עטישן שטאַנדפונקט ניט אָנגעווענדעט ווערן קיין געוואַלט. דער איינציקער „צד-זכות" פון דער געוואַלט איבער'ן מענטשן, דאָס איינציקע, וואָס איז מכפּר אַף'ן בייז, — וואָס קאָן ניט באַרעכטיקט ווערן — איז אין דעם, אַז דאָס איז דאָס *לעצטע* אין דעם מאַרטירער-לעבן פון דער מענטשהייט. דווקא דעריבער קאָן מען איר אָבער טאָלערירן נאָר אין דעם „לעצטן און אַנטשיידנדיקן קאַמף". די דאָזיקע פאָזיציע איז, דאַכט זיך, קלאָר, און פונדעסטוועגן קאָן מען ניט פעסטשטעלן לכתחילה איינמאָל פאַר אַלעמאָל די לייזונג פון דער פראַגע. ווייל מיר ווייסן, אַז אויך די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע אַנטפלעקט זיך דאָך ניט גלייך פון אָנהייב, קלאָר און בולט אַלס אַזעלכע, נאָר זי האָט שמערצלעכע עטאַפן, פאַרבינדונג-רינגען פון כל'ערליי ערב-רעוואָליוציעס. און ס'קאָן זיין, אַז אין דער רייע פון אַזעלכע רינגען, וואָס פירן צוריק, פאַרייניקט זיך די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע מיט פאָליטישע רעוואָליוציעס און דערשיטערונגען (למשל — די איצטיקע דייטשע רעוואָליוציע). קאָן מען, הייסט עס, דאַן לשם דעם זעלביקן עטישן אידעאַל געברויכן געוואַלט אויך אין אַן'אַנדערער, ניט קיין בולט-סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע? דאָ ווערט די אויפגאַבע פון מאָראַלישער אויספאָרשונג נאָך מער קאָמפליצירט פאַר די קעמפער פון דער רעוואָליוציע: זיי מוזן האָבן פאַר זייער באַוואוסטזיין ניט נאָר דעם העכסטן עטישן קריטעריום פון דער רעוואָליוציע, נאָר זיי מוזן אויך באַשטימען, אין וואָס פאַר אַ מאָס די איצטיקע תקופה און די איצטיקע געשעהנישן זיינען פאַרבונדן *לויט די סיבות* מיט דער אַנטוויקלונג פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע. פונקט אַזאַ פראַגע ווערט געשטעלט, בעת די דאָזיקע סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע פאַרציט זיך אַף לאַנג, בעת דער בירגערקריג און די געוואַלט ווערן געמאָלט אין אַ אומבאַשטימט-דויערנדיקער פערספעקטיוו. אין די דאָזיקע פאַרבינדונג-רינגען, וואָס פירן פאָרויס, שטעלן זיך פאַר'ן באַוואוסטזיין פונקט ווי אין יענע, וואָס פירן צוריק, די זעלביקע צונויפגעבונדענע פראַגן: ווי לאַנג וועלן דויערן די דאָזיקע שמערצלעכע צייטן פון דער רעוואָליוציע, און צי מעג מען — פון שטאַנדפונקט פון קריטעריום — אָנווענדן אין זיי געוואַלט? — די זעלבע פראַגע וועגן קריטעריום, וואָס שטייט באַ דער לייזונג פון דער פראַגע וועגן דער רעוואָליוציע, אַלס גאַנצע, ד. ה. וועגן דער סיסטעם פון געוואַלט בכלל, שטייט אָבער אויך באַ דער לייזונג פון איינצעלנער

פראַגן פון געוואַלט — מכח דעם אָנווענדונג פון טיף אָדער מאָס פון געוואַלט. איטלעכס מאָל דאַרף דערביי געשטעלט ווערן די פראַגע וועגן איר הסכם מיט דער מאָראַלישער ציל פון סאָציאַליזם *).

וואָס זשע באַשטימט אין די מענטשן די דאָזיקע פראַגע? דער מאָראַלישער חוש. אָט דער, כלומערשט אומבאַשטימטער באַגריף ווערט איינגעשלאָסן אין די גאַנצע לכתחילה'דיקע אַרבעט פון באַוואוסטזיין בײַ דער אָנווענדונג פון געוואַלט, און באַקרוינט איר מיט זיך. די דאָזיקע אַרבעט האָט אין זיך צוויי מאָמענטן: די אָפּשאַצונג פון דער נויטווענדיקייט פון געוואַלט, און די אָפּשאַצונג פון איר הסכם מיט דער ציל פון סאָציאַליזם. די ערשטע אָפּשאַצונג איז אַ טעכנישע, די צווייטע — אַ מאָראַלישע. די ערשטע אָפּשאַצונג שטעלט מיט זיך פאַר דעם אָביעקט און דעם תכן פון דער גרויסער אַרבעט פון געדאַנק, וואָס קאָן אָנגערופן ווערן מיטן נאָמען „רעוואָלוציאָנערע סטראַטעגיע און טאַקטיק" (די אָפּשאַצונג פון דער תקופה גייט אַרײַן אין דער סטראַטעגיע, די אָפּשאַצונג פון די קאָנקרעטע געוואַלט-מיטלען — אין טאַקטיק). אָט די ערשטע, טעכנישע אָפּשאַצונג קומט נאָר צו הילף דער צווייטער, דער וויכטיקסטער, דער מאָראַלישער, און דער מאָראַלישער חוש, וואָס באַקרוינט די אַרבעט פון באַוואוסטזיין, שטעלט דעריבער פעסט די בכורה פון מאָראַלישן מאָמענט. דער מאָראַלישער חוש — דאָס איז די עטישע מוזיקאַלישקייט פון מענטשלעכן גייסט, די שטענדיק-אומרואיק קלינגענדיקע סטרונע פון דער מענטשלעכער נשמה. בײַ פאַרשיידענע מענטשן איז ער פאַרשיידן, ער איז אָבער בײַ זיי פאַראַן און פון אים הענגט אָפּ דער מאָראַלישער גאַנג פון דער רעוואָלוציע. דער מאָראַלישער חוש לאָזט ניט זיך נאָכיאָגן נאָך'ן „לעצטן" שונא, נאָך דעם דאָזיקן טייוולאָנישן יצר-הרע פון דער געוואַלט, פאַרקערט, דער מאָראַלישער חוש האָט מורא פאַר יעדן „איבעריקן" קרעכץ פון אַ מענטשן, פאַר יעדן איבעריקן טרער און איבעריקן טראָפּן בלוט. דער מאָראַלישער חוש גיט דעם רעוואָלוציאָנער — דעם מענטשן דעם שיינעם באַ=

*) מע דאַרף מאַכן א חילוק צווישן דעם מין געוואַלט, וואָס איז געווענדעט דירעקט קעגן דער קאָנטער-רעוואָלוציע (פאַר דער רעוואָלוציע) און דעם אַנדער מין (אין דער רעוואָלוציע): מיליטער-פליכט, אַרבעט-פליכט, שטייערן. אַף וויפיל אין דעם מין געוואַלט איז ניטאָ קיין אָרט פאַר נקמה אָדער פאַראַכטונג צו מענטשן (למשל — די פליכט פון דער בורזשואַזיע צו באַגראָבן טויטע, וכד.) — אַף אַזוי פיל האָט זי ניט קיין קאַמף-כאַראַקטער, נאָר דעם צוואַנג-כאַראַקטער פון אויפבוי. זי קאָן דעריבער פאַרקומען אויך אין די אָרגאַנישע תקופות, נאָכ'ן נצחון פון דער רעוואָלוציע. זי קאָן און וועט אויך אַרומנעמען די אַרבעטענדע עלעמענטן פון דער געזעלשאַפט. דער מין געוואַלט איז ניט שייך צו אונזער טעמע.

וואוסטזיין פון חטא און זינדיקייט פון זיין געוואַלט און אין דער זעלבער צייט פירט ער אים אַרויס פון דער הערשאַפט פון דעם אוראַלטן בייז. טאָ לאָמיר אַנטוויקלען אין זיך דעם מאָראַלישן חוש, אַלס אַ באַוואוסטזיניקע קראַפט. לאָמיר שטרעבן צו דעם, אַז ווי אַ אייביקע שטימע זאָל ער סטיכייאיש הילכן אין אונז מיט אַ איידעלער סטרונע *).

מיר ענדיקן, קיינער פילט, אפשר, ניט אַזוי קלאָר, ווי מיר, וויפיל אַרבעט עס שטייט נאָך פאר אין דער דאָזיקער ספערע פון פייניקע איבערלעבונגען. מיר ווייסן, אָפטמאָלס וועט זיך אויסדאַכטן, אַז עס איז פסיכאָלאָגיש ניט מעגלעך און אָביעקטיוו=שווער דורכצופירן די גרעניצן, וואָס מיר ווייזן אָן צווישן געוואַלט און טעראָר. אפשר איז מעגלעך, אַז די גאַנצע פראַגע זאָל אַנדערש געשטעלט ווערן. טאָ זאָל מע איר שטעלן אַנדערש. וויכטיק איז, אַז די דאָזיקע טעמע זאָל געשטעלט ווערן פאַר'ן באַוואוסטזיין פון דער רעוואָליוציע, וויכטיק איז, אַז ניט אַף איין רגע זאָל זי זיך אין דער רעוואָליוציע ניט אויסלעשן, אַז די רעוואָליוציע זאָל פסדר באַהערשן איר קאַמף.

מיר וואַרפן לגמרי אָפּ דעם טעראָר, מיר דערלאָזן נאָר און טאָלערירן די געוואַלט, דערפאַר אָבער — און דאָס מוז מען געדענקען — דערפאַר אָבער פאָדערן מיר דעם קאַמף. מיר פאָדערן אים, ווייל ער איז דער חיונה'דיקער מאָמענט פון דער מענטשלעכער אַנטוויקלונג ווייל נאָר אין אַטמאָספער פון קאַמף וואַקסט די קולטור פון גייסט. „אין קאַמף וועסטו דיין רעכט באַקומען!“.

ניט אין דער הכנעה פאַר אויסערלעכע רעאַלע אָדער צוגעטראַכטע כחות וואַקסט מעכטיק אויף די פערזענלעכקייט, נאָר אין קאַמף און אין זייער באַהערשונג. נאָר דאַן איז דער מענטש שטאַרק און פול מיט שמחה, בעת ער שטעלט אין שטורם פון לעבן און סטיכיעס זיך אַליין אַנטקעגן דעם לעבן און די סטיכיעס. ער אַליין שרייבט זיי פאָר אין קאַמף זיינע געזעצן. און לא די, וואָס ער קאָן ניט ווערן קיין געפאַנגענער פון געשפענסטיקע היסטאָרישע געזעצן, וואָס ער אַליין איז דער געזעצגעבער פון סאָציאַלן לעבן, ער וועט אַלץ מער און מער ווערן אויך דער געזעצגעבער פון סטיכייאישן וועזן, ער וועט זיין דער מו=

---

*) עס איז פאַראַן אַ גרויסע נפקה=מינה צווישן דעם חוש און דער מאָראַלישער עמפינדונג, וועלכע מיר האָבן אָפּגעוואָרפן גלייך אין אָנהויב. די עמפינדונג איז אומבאַשטימט און אָריענטירט זיך ניט אַף קיין אידעאַל. אונזער מאָראַלישער חוש איז אָבער אַ באַוואוסטזיניקע אַרבעט פון מענטשן, וואָס באַזירט זיך אַפן מאָראַלישן אידעאַל.

טיקער, זיך דערהויבנדיקער זיגערישער זשעני. נאָר קעמפנדיק לשם זיין לעבן מיט דער טויטער סטיכיע, היט דער פרייער מענטש אָפּ, ווי אַ צווייטן אוצר, דעם כּבוד, די פרייהייט און גליק פון זיין נאָענטן. און בנוגע צו אים שרייבט ער זיך אַליין פאר עטישע געזעצן. דער מענטש שטייט העכער ווי די נאַטור מיט אירע געזעצן, ער איז אָבער נידעריקער פון זיין אייגענער, זיך אַליין געגעבענער עטיק, פון זיין אייגענעם גייסטיקן לעבן. אָט דאָ, אין דער אָ טיפעניש באַשטייט זיין ציל ניט אַזוי אין נצחון איבער אַנדערע, ווי אין זיין מסירת־נפש פאַר די אַנדערע. קעמפנדיק מיט זיין אינערלעכער סטיכיע, גיט ער זיך אַליין דעם נצחון איבער איר. די רעוואָליוציע — דאָס איז די העכסטע פאַרקערפּערונג פון קאַמף. און אַראָפּשמעטערנדיק אַלע אויסערלעכע מחיצות, שרייבט זי זיך אַליין פאָר אירע מאָראַלישע געזעצן לשם דעם מענטשן. דעריבער נעמט זי אָן די געוואַלט, ווי אַ קרענקלעכע אומפאַרמיידלעכקייט, און וואַרפט אָפּ דעם טעראָר ווי אַ טויט־געפאַר.

בתשובה אַף אונזער עטישע גרונט־פראַגע מוז די רעוואָליוציע ענטפערן:

טעראָר — קיינמאָל ניט!

געוואַלט — אַ מאָל!

קאַמף — שטענדיק!

XXXI

די אַנטינאָמיעס פון סאָציאַליזם.

אַלע האַלטן, אַז דער סאָציאַליזם, אַלס טעאָרעטישע סיסטעם און אַלס לעבנס־באַוועגונג, לעבט איצט איבער דעם גרעסטן קריזיס. אָבער בלי שום ספק, פילט מען באַזונדערס שאַרף דעם דאָזיקן קריזיס אין רוסלאַנד, וואָס האָט זיך די ערשטע געשטעלט אַפן וועג פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָליוציע. ווייל אין מערב־אייראָפּע, וואָס האָט איבערגעטראָגן די אַלע שרעקן פון מלחמה און פון די וויטערדיקע רעוואָליוציעס, האָבן נאָך די העכסטע גייסטיקע ווערטן ניט געהאַט אויסצושטיין אַזאַ נסיון און אַזעלכע שווערע אַנטוישונגען, ווי אין רוסלאַנד. אמת, די דייטשע, עסטרייכישע, אונגאַרישע אַרבעטס־מענטשן האָבן אויך איבערגעלעבט אַ קראַך פון זייערע נאַציאָנאַלע, פּאַטריאָטישע ,מדינישע אידעאַלן און איליוזיעס. אָבער נאָך דער שמערצלעכער דערוואַכונג פון די חלומות, וואָס האָבן זיי געהאַט אַזוי טיף אומגענומען, פלעגן זיי פונדעסטוועגן זעהן פאַר זיך נייע וועגן צו נייע סאָציאַלע, אינטערנאַציאָנאַלע און קולטורעלע אידעאַלן און איליוזיעס. אָבער נאָך דער שמערצלעכער דערוואַכונג פון די האָט דער קריזיס פון פּאַטריאָטיזם און מדינישקייט נאָך קלאָרער געעפנט פאַר

זיי אַנדערע האָריזאָנטן פון סאָציאַליזם. אין רוסלאַנד אָבער זיינען די אַנטוישונג און שמערץ פוגע געווען דעם סאָציאַליזם גופא. און די שווערע ווירקונג פון דעם שמערץ איז געווען שטאַרקער ווי אומעטום דאָרטן, וואו די מענטשן זיינען שוין אָט-אָט דאַכט זיך דערגאַנגען צו די ווענט פון זייער עיר הקודש. אַריינטרעטנדיק אין דער תקופה פון קריזיס, פילט אים דער שטאָלצער בנין פון סאָציאַליזם אין אַלע זיינע אינערלעכע גייסטיקע באַנדן, פונקט ווי אַ מאַיעסטעטישער געביי מיט גרויסאַרטיקע טורעמס, וואָס באַדעקט זיך מיט אַמאָל פון אַ שטאַרקן קלאַפ מיט אַ גאַנצער נעץ שפאַלטן, וואָס שלענגלען זיך אין אַלע זייטן.

מיר האָבן זיך אויבן אָפגעשטעלט אַף דער שמערצלעכער פראָבלעם פון געוואַלט און טעראָר. דאָס איז אָבער נאָר איין פראָבלעם פון סאָציאַליזם, וואָס בלענדט מער פון אַנדערע די אויגן. עס זיינען פאַראַן אויך אַנדערע פראַגן, און אין אַנדערע תקופות פון דער רעוואָליוציע זיינען זיי ניט ווייניקער שמערצלעך; אַלס ביישפיל וועלן מיר דאָ פאַרבייגייענדיק אָנווייזן אַף דער פראָבלעם פון מאַכט. די ביידע פראַגן שטייען אין אַ קאָנצענטרישער באַציאונג איינע צו דער אַנדערער: די מאַכט איז כולל אין זיך עלעמענטן פון געוואַלט, זי איז אָבער ברייטער. ווייל איר מהות ווייזט זיך אַרויס אויך דאַן, ווען ס'איז ניטאָ קיין בולטע פיזישע אַנטפלעקונג פון געוואַלט, וואו זי איז משפיע אַפן פסיכישן און אינטימען אופן. אין דעם זין זיינען זיי ביידע געקנאָטן פון איינעם אום דעם זעלבן טייג. די מאַכט איז נאָר אַ פאַרפיינערטע געוואַלט. נאָר אויך די דאָזיקע טעמע דאַרף באַזונדער און ערנסט באַהאַנדלט ווערן, און אויך זי איז ווייניק דורכגעטראַכט געווען אין דער סאָציאַליסטישער טעאָריע פון שטאַנדפונקט פון איר גרונט-אידעאַל. צו לייכט האָט זיך דער סאָציאַליזם אָפגעשאָקלט פון זין און גייסט פון דער אַנאַרכיסטישער תורה און איז דוחה געווען די לייזונג פון דער מאַכט-פראָבלעם ביז „נאָך'ן סאָציאַליזם“. אָבער אין דעם נסיון פון אונזער רעוואָליוציע, בעת אַזוי פיל מיליאָנען מענטשן זיינען דורכגעגאַנגען דורך דער מאַכט-פראָבע, איז די דאָזיקע פראַגע ווידער געוואָרן אַ שמערצלעכער ענין פון היינטיקן טאָג.

מיר האָבן דאָ באַרירט די דאָזיקע טעמע נאָר בכדי צו ווייזן, וואָס פאַר אַ טיפע און פאַרוויקלטע רעטענישן זיינען פאַרבאָרגן אין דעם פאַרווירקלעכונג-פראָצעס פון סאָציאַליזם. אין וואָס באַשטייט זייער קאָמפליצירטקייט? — אין דעם, וואָס זיי לאָזן זיך ניט לייכט לייזן, וואָס זיי שטויסן זיך אָן אַף די שטאַרקסטע מניעות, וואָס ביידע זייערע עקסטרעמע, ענטקעגנגעזעצטע לייזונגען טרעפן אָן דעם זעלביקן גייסטיקן ווידערשטאַנד מצד דעם סאָציאַליסט. אַלע אַזעלכע פראַגן רופן מיר — די אַנטינאָמיעס פון סאָציאַליזם. איטלעכע

פון זיי שאַפט אַזעלכע פּרינציפּיעלע אַנטקעגנשטעלונגען, וואָס מע קאָן זיי ניט גובר זיין אין וואָס פאַר אַ ניט איז דיאַלעקטישן אָדער אַנדערן העכערן „סינטעז“, און וואָס פליסן בײַדע צוגלייך, זיך ניט צונויפגיסנדיק, ווי צוויי נויטיקע און אומפאַרמיידלעכע שטראָמען. די „גאָלדענע מיט“ איז אין איינער און דער זעלבער צייט אומפאַרמיידלעך און ניט דערלאָזבאַר. אין אַ גרויסער גייסטיקער אָנשטרענגונג קומען פאַר אָבער בײַדע עקסטרעמען גלייך, און דעריבער דאַרפן זיי זיך קעגנזייטיק באַגרענעצן. אין דעם צונויפשטויס פון ניגודים — איז די גאַנצע נאָגעניש פון סאָציאַליזם, אין דעם איז אָבער אויך די גאַראַנטיע פון זיין אינערלעכן מאָראַלישן מהות. די טעאָריע דאַרף זיי שאַרף אויפדעקן און שלייפן. ווייל דעם סכום פון די אַלע טעמעס איז דאָס, וואָס מיר רופן — די עטיק פון סאָציאַליזם. פאַרבאַהאַלטענערהייט זײַנען זיי שטענדיק געווען בנמצא אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, די געשעענישן פון דער מלחמה און רעוואָלוציע האָבן אָבער בלענדנדיק און אומפאַרמיידלעך געשטעלט זיי פאַר אונזער באַוואוסטזיין. מיר וועלן זיך אָפּשטעלן בקיצור נאָר אַף אייניקע פון זיי.

א) די פּראָפּאַגאַנדע פון געזעלשאַפטלעכער איבערקערעניש און דער פּרעדיקט פון פּערזענלעכער פאַרפולקומונג — די ערשטע פאַר באַגריפן. מיר ווייסן, אַז לויט זיין נאַטור און ציל איז דער סאָציאַליזם — אַ געזעלשאַפטלעכע לערע און טאַט. לויט איר גייסט איז די לערע געווען פיינדלעך צום רעליגיעזן אינדיווידואַליזם, אין קאַמף קעגן אים האָט זי זיך אויך טיילווייז אַנטוויקלט. מיר ווייסן, אַז אַריבערטראָגן אין אינערלעכן לעבן פון מענטשן דעם געוויכטס־צענטר פון דער רעטונג פון וועלט־שלעכטס — הייסט אייגנטלעך איבערלאָזן דאָס שלעכטס אַזוי ווי עס איז. דערפאַר ווילן מיר, אַז קודם כל זאָל פאַלן זיין חומת־יריחו. אין דער זעלבער צייט ווייסן מיר אָבער אויך אַנ׳אַנדער זאַך: אויב דער סאָציאַליזם איז די באַפרייאונג פון דער מענטשהייט — איז עס אָבער אויך זיין זעלבסטבאַפרייאונג ד. ה. די דערגרייכונג פון פרייהייט אין דעם מענטשן גופא. די באַפרייאונג פון אַרבעטער־קלאַס איז, פאַרשטייט זיך, די זאַך פון דעם קלאַס אַליין, אַלס כלל, מיר ווייסן אָבער, אַז דאָס איז אויך אַ זאַך פון איטלעכן אַרבעטער, אַלס פּרט. אַציגער, אין דעם שיין פון דער אייראָפּייאישער דערפאַרונג איז שוין קלאָר געוואָרן אויך פאַר די מאַרקסיסטן, די אָנהענגער פון דעם אויסשליסלעכן מאַסן־קאַמף פון קלאַסן, אַז דער סאָציאַליזם, אַלס באַוועגונג, וואָס פאָדערט פון דעם מענטשן די מאַקסימאַלע מסירת־נפש און נשמה־ברען, איז ניט מעגלעך אָן אַזאַ אינערלעכער פּערזענלעכער דורכדרינגונג מיטן אידעאַל, אָן אַ אָנגעשטרענגטן רעוואָלוציאָנערן פּערזענלעכן פּרעדיגט. פאַרוואָס איז עס געווען מעגלעך

דער שרעקלעכער מאָראַלישער קראַך פון דער אַלוועלטלעכער סאָציאַל=דעמאָקראַטיע גלייך אין אָנהייב פון דער וועלט=מלחמה ? ווי האָט עס געקענט טרעפן, אַז די מאָראַלישע תורה פון סאָציאַליזם, וואָס האָט אין משך פון אַ האַלבן יאָרהונדערט באַגייסטערט און פאַראייניקט מיליאָנען פראָלעטאַריער, זאָל ווערן פאַרגעסן און צעשלאָגן גראַד דאַן, בעת מע האָט געשטעלט פאַר דער געשיכטע אין דער גאַנצער שאַרפקייט די געבאָטן פון דער דאָזיקער תורה ? ווי האָט עס געקענט טרעפן, אַז שוין נאָך דער מלחמה, בעת ס'האָט אָנגעהייבן אומגיין איבער דער וועלט מיט אַזעלכע פעסטע טריט דער רויטער געשפענסט פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע און בעת עס זיינען שוין גרייט געווען אירע וויכטיקסטע עקאָנאָמישע, טעכנישע און סאָציאַל=אָרגאַניזאַציאָנעלע פאָראויסזעצונגען אין די אינדוסטריעלע לענדער, האָט זיך די רעוואָלוציע אָנגעשטויסן אַפן גרעסטן ווידערשטאַנד דוקא אין זיי, דוקא אין די מעכטיקע אַרבעטער=אָרגאַניזאַציעס ? ניט נאָר מיר, וואָס זיינען פריי פון מאַרקסיסטישן היפּנאָז, נאָר אַפילו די גרעסערע מבינים פון די מאַרקסיסטן גיבן אַף די פראַגן אַ גאַנץ באַשטימטע תשובה: דאָס באַוואוסטזיין פון די אַרבעטער איז ניט געשטאַנען אַף דער געהעריקער הויך. דערגייענדיק לויט דער ליניע פון דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג כמעט ביז די העכסטע פונקטן פון די אָביעקטיווע פאָראויסזעצונגען, זיינען די פראָלעטאַריער פון מערב אָבער אַריין אין די פעסטע הענט פון דער קולטורעלער ירושה פון עבר, אין שטייג פון בורזשואַזן לעבנס=שטייגער, פסיכאָלאָגיע און אידעאָלאָגיע. און היינט שטעלן זיי — אין געשטאַלט פון זייערע מעסיקע און עקסטרעמע ערלעכע זוכער — פאַר'ן אייראָפּייאישן קעמפנדיקן פראָלעטאַריאַט איין גרונט — אויפגאַבע: אויפוועקן, פאַרפעסטיקן און פאַרשטאַרקן דאָס אינדיווידועלע באַוואוסטזיין פון אַרבעטער *).

*) זע די ליטעראַטור פון די דייטשע לינקע קאָמוניסטן (K. A. P. D.) אין דער פראַגע. זיי האַלטן, אַז אַלע אָביעקטיווע פאָראויסזעצונגען פאַר דער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע זיינען שוין אין אַלגעמיין פאַראַן, און די הויפּט=אויפגאַבע פון זייער פאַרטיי איז דעריבער די „אַנטוויקלונג פון זעלבסט=באַוואוסטזיין" פון פראָלעטאַריאַט. אין דעם „אָפענעם בריוו צו לענין", וואָס לייגט דעם יסוד פון זייער פראָגראַם, דערווייזט גאָרטער, ווי ווייט דער מערב=אייראָפּייאישער פראָלעטאַריאַט (דייטשער, ענגלישער) געפינט זיך אין געפענקעניש בײַ דער בורזשואַזער אידעאָלאָגיע און אַף ווי ווייט וויכטיק עס איז פאַר דער אייראָפּייאישער רעוואָלוציע צו רעוואָלוציאָנירן דאָס באַוואוסטזיין פון אַרבעטער. „מיר האָבן פאַר זיך דעם שרעקלעכןווירטשאַפטלעכן קריזיס, און קיין רעוואָלוציע איז אַלץ ניטאָ. עס דאַרף זיין בנמצא אויך אַן אַנדער סיבה וואָס ברענגט צו דער רעוואָלוציע און וואָס אָן איר איז די לעצטע ניט מעגלעך. דאָס איז — דאָס באַוואוסטזיין פון די מאַסן. „אַזוי ווי דער דריטער אינטערנאַציאָנאַל האַלט ניט, אַז אפן ערשטן

דאָס הייסט — אויסטיילן פֿון די שווערע מאַסן פֿון פּראָלעטאַרישן קלאַס דעם איינצעלנעם *מענטש* און אָנווענדן דעם גאַנצן תּמצית פֿון דער סאָציאַליסטישער הערציאונג פּערזענלעך און דירעקט אַף אים. דאָס הייסט — פֿאַרבייטן די פּרימיטיווע באַאַרבעטונג פֿון די מאַסן מיט דער קולטורעלער אויפֿבויאונג פֿון דער מענטשלעכער נשמה. דער מאַרקסיסטישער פּרינציפּ אָבער, וואָס האָט זיך באַזירט נאָר אַפֿן פּרינציפּ פֿון קלאַסן-קאַמף, האָט ביז איצט ניט געזעהן אַזוי דייטליך אין זיין מעכטיקן שאָטן, ווי ווייט לעבנספּייאיק עס איז דער פּריערדיקער מענטש און ווי נויטיק עס איז איבערצואַנדערשן *אים אַליין* פֿאַרן נייעם לעבן. אַף דער אַרענע פֿון דער געשיכטע און אַף אירע וועגן האָבן פֿאַר'ן מאַרקסיזם פֿיגורירט, זיך באַוועגט און צוזאַמענגעשטויסן ניט קיין לעבעדיקע מענטשן, נאָר קאָלעקטיווע מענטשלעכע גופֿים, אַ מענטשלעכער המון וואָס פֿלעגט סטיכייאיש אויספֿירן די געבאָטן פֿון אירע אייזערנע געזעצן. דאָס זיינען געווען ניט קיין *מאַסן*, ניט קיין לעבעדיקע אָרגאַנישע פֿאַראייניקונגען פֿון איינצעלנע דענקענדיקע, ליידנדיקע און קעמפֿנדיקע מענטשן, נאָר המונות, מעכאַנישע צונויפֿבינדונגען פֿון מענטשן, וואָס זיינען נאָר אויסערלעך, ווי מיט אַ רייף אומגענומען מיטן קאָלעקטיוו-אומבאַוואוסטזיניקן באַוואוסטזיין. „דאָס קלאַסן באַוואוסטזיין" האָט מען טאַקע פֿאַרשטאַנען נאָר אַלס רעפֿלעקס פֿון מאַסן-לעבן פֿון קלאַס. און די אויפֿגאַבע פֿון קלאַס איז באַשטאַנען הויפּטזעכלעך אין דער אונטערשטיצונג פֿון די דאָזיקע *מאַסן*-באַוועגונגען פֿון גופֿים. אָבער אָן דער אַקטיווער און אינדיווידועלער איבערדערציאונג פֿון דעם מענטשן בלייבט ער פֿאַרשטייט זיך אין גאַנצן אין עבֿדות בײַ דער אַלטער טראַדיציאָנעלער דערציאונג. — דערפֿאַר טאַקע האָט דער מאָמענט פֿון דער מלחמה אַזוי בולט באַוויזן, ווי ווייט דער אַרבעטס-*מענטש* איז נאָך ניט צוגעגרייט צום סאָציאַליזם, ניט נאָר צו זיין דירעקטן אויפֿבוי, נאָר אַפֿילו צו די ערשטע העראָאישע סאָציאַליסטישע טריט*). ווייל עס איז געווען אַ גרויסע קלאַסן-באַוועגונג, ס'איז אָבער ניט געווען קיין רעוואָלוציאָנערע *פּערזענליכקייט***). דערפֿאַר זיינען טאַקע די אייראָפּייאישע רעוואָלוציעס ניט

פֿלאַן דאַרף אין מערב-אייראָפּע שטיין די *באַפֿרייאונג פֿון גייסט*... פֿאַרזאַמלט ער אַרום זיך מאַסן, ניט פֿרעגנדיק, צי זיינען זיי טאַקע קאָמוניסטן... אַבי עס זיינען נאָר מאַסן".

*) אנשטאָט דעם איז געווען די הערשאַפֿט פֿון דער בורזשואַזער, און אַפֿילו פֿון דער מיטלאַלטערישער אידעאָלאָגיע: מלחמה, בראַווירונג מיט בלוטיקע מעשׂים, פֿאַראַכטונג און שׂנאה צו „פֿרעמדע".

**) דער *מקור, די ציל און די מיטלען* פֿון סאָציאַליסטישן קאַמף ליגן אָבער דווקא אין דער פּערזענלעכקייט. ווייל דער סאָציאַליזם ווערט געבוירן אַפ'ן באָדן פֿון ליידן פֿון מענטשן; זיין ציל איז די אויפֿלעבונג

געווען בכח אַרויסצושטופּן דעם דורכשניט-מענטשן אין סאָציאַליזם פון זיינע איינגעשטעלטע טראַדיציעס, פון די קייטן פון זיין בורזשואַזער מדינישקייט, בירגערליכקייט און ווירטשאַפטליכקייט, פון זיין שטייגערדיקער מאָראַל. דערפאַר האָט זיך אַף אַזאַ שרעקליכן אופן אַרויסגעוויזן אין דער רוסישער רעוואָליוציע — אין טעראָר — ווי ווייט עס זיינען מאָראַליש ניט צוגעגרייט די מאַרקסיסטן, וואָס האָבן זי גליך געמאַכט מיט דער אַלטער, אוראַלטער מלחמה.

די סאָציאַליסטישע באַוועגונג איז ניט מעגלעך, אויב אירע טרעגער ווערן ניט איבערגעאַנדערשט פּערזענלעך — אין דעם איז דער אמת. קאַליאַיעוו פלעגט זאָגן: „קודם-כל אַ רעוואָליוציע אין אונזער גייסט און דערנאָך אַרום אונז“. און דער טרייער מיטגליד פון דער פּאַרטיי פון *געזעלשאַפטלעכער* איבערקערעניש, סאַזאָנאָוו, האָט אַזוי געשריבן צו זיין שוועסטער דעם 15-טן אַוגוסט 1909, מאַכנדיק אַ איבערבליק איבער זיין לעבן אַף קאַטאָרגע: „די ערשטע פאָדערונג, וואָס איך שטעל אַצינד פאַר איטלעכן, וואָס נעמט זיך פאַר דער אַרבעט, איז פאָלגנדיקע: פריער זאָלסטו איינאָרדנען זיך אַליין, אין זיך גופא, און דאַן ערשט נעם זיך פאַר דער איינאָרדנונג פון לעבן... איך האַלט, אַז די, וועמען מיר לערנען און רופן צו דער איינאָרדנונג פון לעבן, דאַרפן באַקומען פון אונז אַ *גאַנצע לעבנס-פילאָזאָפיע* און ניט קיין צעפליקטע שטיקלעך. בײַ אַזאַ נייער איינשטעלונג דאַרף אונזער אַרבעט ווערן קאָמפּליצירטער, שווערער און לאַנגזאַמער, דערפאַר אָבער ווערט זי גרינדלעכער...“. „ס'פאַרשטייט זיך“ — איז ער מוסיף — „אַז אַזאַ אַרבעט, וועגן וועלכער איך טרוים, קאָן געפירט ווערן נאָר אונטער דער רויטער פאָן, ווייל אַלץ דאָס איבעריקע גיט ניט די פולקייט, הגם עס איז נויטיק“ *). די „נאַראָדניטשעסטוואָ“ איז מיט דעם מסכים אויך איצט. הגם זי זעהט די אויפבליאונג פון דער פּערזענלעכקייט אין דער סביבה פון געזעלשאַפטלעכער סאָלידאַרישקייט, און זי האַלט, אַז די קעגנזייטיקע דורכדרינגונג פון מענטשן און פון דער געזעלשאַפט איז איינער פון די הויפּט תנאים פון מענטשליכן וואוקס — פונדעסטוועגן איז פאַר דער „נאַראָדניטשעסטוואָ“ די *פּערזענלעכקייט* — דאָס ערשטע און דאָס וויכטיקסטע. פאַר איר באַשטייט דער אמת ניט אין דעם, וואָס דער מענטש איז אַ געזעלשאַפטליכע חיה, נאָר אין דעם, אַז די געזעלשאַפט איז אַ פאַרבאַנד פון פּערזענליכקייטן און דעריבער איז זייער דערציאונג — אַ רעאַלע אויפגאַבע, וואָס שטייט *צוגלייך* מיטן געזעלשאַפטלעכן קאַמף.

פון אונטערדריקטן מענטשן; זיינע מיטלען — דער קאַמף פון דער זעלביקער פּערזענלעכקייט, וואָס ווערט אינדיווידועל איבערגעאַרבעט און קאָלעקטיוו פאַרבונדן.

*) „Материалы для биографии Сазонова“ 1919

מיר זאָגן — „צופֿעליק“; אָבער אין וואָס פֿאַר אַ מאָס, און וועלכע פֿון די צוויי אויפֿגאַבן שטייט פֿריער? און וועלכע פֿון די צוויי דאַרף אָפּטרעטן, בעת מע מוזן האָבן די ברירה? אפֿשר פֿאַרשטעלן די צוויי מעטאָדן ערגיץ וואו דעם וועג איינער דעם צווייטן? מיר פֿילן, אַז די פֿאַרווירקלעכונג פֿון נייע לעבנס־פֿאָרמען האָט קיין שום צוועק ניט, אויב זיי ווערן קודם ניט דורכגעלאָזן דורך׳ן מענטשן. עס באַקומען זיך עפּעס ווי אויסגעצייכנטע בנינים אָן איינוואוינער, אָדער גאָר אָן פֿענסטער. פּונקט אַזוי אומזיניק איז אָבער אויך די אַרבעט איבער׳ן יחיד, וואָס לאָזט איבער אַזוי ווי עס איז די געזעלשאַפֿטלעכע וועלט מיטן גאַנצן גלאַנץ פֿון אירע געוואַלט־מעשים. אַזאַ פּראָצעס פֿון דערציאונג קאָן דויערן זייער לאַנג און ס׳איז נאָך אַ גרויסע שאלה, צי איז ער בכּח אַרומצונעמען אַ גרויסע צאָל מענטשן דווקא בײַ די אַלטע געזעלשאַפֿטלעכע לעבנס־פֿאָרמען, אונטערן דרוק פֿון זיי און זייער „קולטור“. אויב די רעפֿאָרם פֿון דער געזעלשאַפֿטלעכער אָרדנונג אָן דעם מענטשן איז בלינד, איז די רעפֿאָרם פֿון מענטשן אָן דער געזעלשאַפֿטלעכקייט שטום. וואָס איז וויכטיקער? די רעוואָליוציאָניזירונג פֿון דעם מענטשן אָדער פֿון דער מענטשהייט, פֿון יחיד אָדער פֿון כּלל? וואָס קומט פֿריער: די פּערזענלעכע גרייטקייט פֿון יחיד אָדער דער קלאַסן־קאַמף פֿון די מאַסן?

דאָ איז אַ אַנטינאָמיע און ס׳איז פֿאַראַן נאָר איין תּשובֿה: בײדע זײַנען נויטיק. אין איינער און דער זעלבער צײַט דאַרף דער סאָציאַליזם פֿירן אַ צווייאיקע פּראָפּאַגאַנדע: די פּראָפּאַגאַנדע פֿון קלאַסן־קאַמף (מיט אַנדערע קלאַסן) און פֿון פּערזענלעכן קאַמף (פֿון מענטשן מיט זיך אַליין, מיט זײַן פֿריערדיקן אַלטן מהות) *). אָראָפּנעמענדיק פֿון דער היסטאָרישער סצענע די אַלטע דעקאָראַציעס און אַקטיאָרן, דאַרף דער סאָציאַליזם גלײַכצײַטיק אַרויסשטעלן אַנשטאָט זיי נײַע געזעלשאַפֿטלעכע דעקאָראַציעס און נײַע טוער — קינסטלער **). מיר זײַנען אָבער ניט בכּוח אָנצווײַזן די גענויטיקע פֿאַרהעלטנישן פֿון די צוויי קאַמף־פֿאָרמען, זייער גענויטיקע וויכטיקייט; הגם זיי האָבן בײדע סוף־סוף די זעלבע צילן. דאָס פֿעלן פֿון וואָס פֿאַר אַ ניט איז סינטעז צווישן זיי ווײַזט זיך אַרויס שוין אין דעם, וואָס סאָציאַליסטן קענען קיינמאָל זיך

---

*) מע דאַרף עס ניט צונויפֿמישן מיט דער אינדיווידועלער פּראָפּאַגאַנדע פֿון געזעלשאַפֿטלעכן קאַמף, וואָס איז נאָר אַ טעכנישער מיטל פֿון דער געזעלשאַפֿטלעכער פּראָפּאַגאַנדע, מיר ריידן דאָ אָבער וועגן דער ווידערדערציאונג פֿון דער פּערזענלעכקייט.

**) דער סאָציאַליזם איז אַ אומגעהייער קאָמפּליצירטע, און אין דער זעלבער צײַט אַ אויסערגעוויינטלעך פּשוטע תּורה; ער איז קאָמפּליצירט, ווײַל ער וויל איבערבויען אַ גראַנדיעזע וועלט, ער איז אָבער פּשוט, אַף וויפֿיל ער ווענדעט זיך צו דער נשמה פֿון מענטשן.

ניט אָפּזאָגן פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע, אַפילו אויב זי קומט אַ לאַנגע צייט *פאַר*[*] דער פערזענלעכער איבערדערציאונג פון מענטשן. יעמאָלט מוזן זיי דוחה זיין די דאָזיקע איבערדערציאונג צו דער תקופה, וואָס קומט *נאָך* דער געזעלשאַפטלעכער איבערקערעניש, הגם זיי ווייסן, אַז זי וואָלט גאָר געדאַרפט זיין אַ נויטווענדיקע פאָראויסזעצונג פון דער איבערקערעניש. אונזער רעוואָליוציע האָט שמערצלעך אויפגעדעקט די דאָזיקע פראָבלעם.

ב) דער *קלאַסן-קאַמף* אַלס מיטל פון קאַמף, און די *אַלגעמיין-מענטשלעכע* סאָלידאַרישקייט, אַלס איר ציל — דאָס איז אַ צווייטע פאָר אַנטינאָמע באַגריפן.

פון איין צד — איז פאַר'ן קאַמף פאַר'ן סאָציאַליזם אומבאַדינגט נויטיק די גרעסטע קאָנצענטרירונג פון די פיזישע באַמיאונגען (פערזענלעכע כחות) פון די אַרבעטנדע אין איין אָרגאַניזאַציע און אויך די גרעסטע קאָנצענטרירונג פון זייער באַוואוסטזיין און רצון אין איין ריכטונג. דער אַרבעטס-קלאַס קאָן ניט דערלאָזן קיין שום אויסגלייך מיט די קלאַסן-עקספלואַטאַטאָרן, קיין שום הסכם מיט זיי אַפילו אַ אומדירעקטן, ווייל אויב ניט — קאָן אָפּגעשוואַכט, פאַרטיליקט ווערן זייער גאַנצע טיטאַנישע זאַך. אַזוי שטאַרק איז די אינערלעכע הערשאַפט פון דער בורזשואַזער קולטור און פון די אוראַלטע-אַטאַוויסטישע רגילות'ן אין דער נשמה פון אַרבעטס-מענטשן און אַזוי טיף ליגן אין איר די תנאים ניט נאָר פון אויפשטאַנד נאָר אויך פון זיין קנעכטשאַפט — אַז ער *מוז* צוליב זיין באַפרייאונג זיך אָפּגרענעצן פון יענע קלאַסן אין זיינע זעלבשטענדיקע פאָליטישע, עקאָנאָמישע און קולטורעלע פאַריינען. ער מוז זיך אָפּגרענעצן, צערייסנדיק אַף אַזאַ אופן דעם „אייניקן" שטאָף פון דער באַלעבאַטיש-בורזשואַזער וועלט, און אַנשטאָט איר כלומרשטער האַרמאָניע אַנטפלעקן און פירן דעם רעאַלסטן *קאַמף* (זאָל זיין אַפילו אָן געוואַלט). די רעאַלע אַוועקשטעלונג פון קלאַסן-קאַמף — און בפרט נאָך אַז ער פאַרציט זיך אַף צענדליקער יאָרן און דורות — באַטייט אָבער פון דער אַנדער זייט עפּעס נאָך אַנדערש: די *איינקלעמונג* פון דער נשמה פון די אַרבעטענדע, די *פאַרטונקלונג* פון דער גאַנצקייט פון איר רעגנבויגן. דער קלאַסן-קאַמף פירט זיך ניט נאָר קעגן סאָציאַלע אינסטיטוטן און קלאַסן-קאָלעקטיוון, נאָר ער אַנטפלעקט זיך פאַקטיש אויך אין קאַמף קעגן לעבעדיקע *מענטשן* פון די קעגנערישע קלאַסן, ניט נאָר אומפערזענלעכע — אָרגאַניזאַציע-אויפגאַבן פון סאָציאַלן קאַמף שטעלט ער אַפן סדר-היום, נאָר ער דעקט אויף אויך געוואַלטיקע מקורות פון אינדיווידועלע נעגאַטיווע געדאַנקען און געפילן: קנאה, שנאה און האַס. די אַנטקעגנשטעלונג פון קלאַסן פאַרטיפט מיט אַ פסיכאָלאָגישער קראַפט די דרעמלענדיקע צעברעקלטקייט פון מענטשן; דער באַוואוסטזיניקער קלאַסן-קאַמף פאַרוואַנדלט די דאָזיקע

דרעמלענדיקע חיישע נאַטור אין אַ לאַגיש=באַגרינדעטן אמת. און אויב דער קלאַסן=קאַמף באַטייט אַ סאָציאַלן ריס אין דעם „אײניק" געזעלשאַפטלעכן אָרגאַניזם, ברענגען אָבער אַריין די איבערלעבונגען פון קלאַסן=קאַמף עפּעס אַ ריס אין דער נשמה פון זײַנע טרעגער. ווײַל פאַר זיי ווערט צעשפּאָלטן ניט נאָר די געזעלשאַפט, נאָר אויך דער עצם באַגריף פון *מענטש*. עס הייבן אָן אונטערצוגיין אין סאָציאַליזם אַכטונג און ליבע צום מענטשן. דער סאָציאַליזם איז דאָך אָבער דווקא דער קאַמף פאַר'ן מענטשן, די שטרעבונג צו פאַרבייטן די קלאַסן=געזעלשאַפט מיט דער אַלגעמיין=מענטשלעכער.

דער מאַרקסיזם האָט די דאָזיקע פּראָבלעם ניט געפילט. פאַר אים איז דער קלאַסן=קאַמף געווען ניט קיין פריי=אויסגעווײלטער קאַמף=מיטל, נאָר אַ אומפאַרמיידלעכער סטיכייאישער היסטאָרישער געזעץ. לויט זיין מיינונג, וועט דאָס סאָציאַלע פעלד, אַ געריייניקטע דורך דעם קאַמף, שאַפן נאָך דער דערגרייכונג פון סאָציאַליזם די גרונד=הנחות פאַרן נייעם אַלמענטשלעכן לעבן און פאַר דער נייער מאָראַל. אין דער תקופה פאַרן נצחון איז אָבער באַ איטלעכן פון די קעמפענדיקע צדדים מעגלעך נאָר אַ *קלאַסן=עטיק*. און אין לאַגער פון די אַרבעטענדע שאַפט דער געמיינזאַמער קאַמף געמיינזאַמע מאָראַלישע איבערלעבונגען און דערהייבענע נשמה=פאָדערונגען. אַז ס'וועט קומען די צייט, וועט אָבער די דאָזיקע קלאַסן=עטיק פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ מענטשלעכע. — מיט דעם קענען מיר ניט מסכים זיין. לויט זיין גרינטלעכן פּסיכאָלאָגישן אינהאַלט, האָט דער קלאַסן=קאַמף אין זיך עלעמענטן, וואָס זיינען פיינדליך צו דער עטיק ניט נאָר בנוגע צו די פרעמדע קלאַסן, נאָר אָפטמאָלס אויך בנוגע צום אייגענעם קלאַס. דער קלאַסן=קאַמף, כשהוא לעצמו, שאַפט אַפילו ניט קיין גאַנצע און טיפע קלאַסן=מאָראַל *). אַנדערש קאָן מען האַלטן נאָר אַז מע פאַרשטייט ריין מעכאַניש דאָס מענטשלעכע לעבן. אין דער אמתן אָבער איז דער קלאַסן=קאַמף ניט מער ווי אַ באָדן און אַ שטיין=פּונקט פאַר די קלאַסן=עטיק; אויך זי אָבער דאַרף אַקטיוו אַריינגעבראַכט ווערן אין אים פון *אויסנווייניק*, זי דאַרף אים שעפּריש פון אויסנווייניק באַגייסטערן. און אויך אַזאַ עטיק איז ניט סתם אַ רעפלעקס פון סאָציאַלן קאַמף אין באַוואוסטזיין, נאָר זי דאַרף ווערן סינטעזירט מיט אים עפּעס אין אַ אַקטיוון גייסטיקן פּראָצעס. זי פליסט ניט אַרויס נאַטירליך און אומבאַמערקט ווי אַ באַרג=שטראָם פון די פעלזן=שטיינער, נאָר זי דאַרף אויסגעשלאָגן ווערן מיט די באַמיאונגען פון רצון, ווי מיט משה'ס

*) איך האַלט פאַר מעגליך דעם באַגריף פון *קלאַסן=מאָראַל* נאָר בנוגע צו די עטישע באַציאונגען אין דעם קלאַס גופא; בנוגע צום קאַמף מיט אַ *נדערע* קלאַסן איז אָבער ניט שייך צו ריידן וועגן מאָראַל, עס קאָן זיין אַ רייד נאָר וועגן דער קלאַסן=צוועקמעסיקייט.

שטעקן, פון דעם שטייגן פון קלאַסן־קאַמף. און אויב דאָס איז גערעדט געוואָרן וועגן קלאַסן־עטיק, וואָס האָט אין זיך בערך עלעמענטאַרע גייסטיקע מאָטיוון — טאָ ווי זשע קאָן עס געמאָלט זיין, אַז זי וועט ווען ניט איז פון זיך אַליין פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ אַלגעמיין מענטשלעכע מאָראַל? ווי קאָן עס געמאָלט זיין, אַז אַ דור, וואָס וועט קומען צום סאָציאַליזם מיט דער שווערער משא פון דער ריינער קלאַסן־אידעאָלאָגיע, זאָל זיין בכח גיך צו אַנטוויקלען זיינע העכסטע מאָראַלישע יסודות? דעריבער דאַרף און מוז דער סאָציאַליזם שוין אין דער תקופה פון קאַמף כסדר אָנזאַפּן די סטיכיע פון קלאַסן־קאַמף מיט שטענדיקע עלעמענטן פון דער אַלמענטשלעכער מאָראַל. ווי שווער דאָס איז אָבער! — אין דעם איז די אַנטינאָמיע.

מיר מוזן טאָן אַליך, וואָס איז נאָר מעגלעך בכדי אָפּצוהיטן די אידעאַלן פון דער מענטשלעכקייט אין דער אַנטוויקלונג פון מעטאָד פון קלאַסן־קאַמף. ביידע פּאָליוסן פון דער אַנטינאָמיע דאַרפן גלייכצייטיק עקזיסטירן אין באַוואוסטזיין פון די טרעגער פון קאַמף. כסדר דאַרפן מיר דערמאָנען די קעמפער, אַז ניט צוליב׳ן קלאַס פירט זיך דער קאַמף, נאָר צוליב דער גאַנצער מענטשהייט, און ניט אַף איין רגע דאַרפן זיי ניט פאַרלירן די פאָרשטעלונג וועגן איר. זייענדיק געווענדעט קעגן די פאַרדאַסטע סאָציאַלע אינסטיטוטן און ירושות, שטרעבט דער קלאַסן־קאַמף אין דער זעלבער צייט צו שאַנעווען די מענטשן, די טרעגער פון די דאָזיקע אינסטיטוטן. נאָך מער: אין תוך גענומען ליגט אין דעם דאָזיקן קאַמף קעגן אינסטיטוטן די שטרעבונג צו ראַטעווען מענטשן פון קעגנערישן קלאַסן־לאַגער. אָט דאָ ליגט טאַקע דער טיפער זין פון קאַמף פון סאָציאַליזם „לשם דער מענטשהייט“. ווייטער: דער קאַמף ווערט געפירט לשם דעם ענדלעכן גרויסן געזעלשאַפטלעכן נצחון; די טיפערע פאַרשטייעניש פון קאַמף זאָגט אונז אָבער אַז פאַר יעדן איינצעלנעם קעמפער באַשטייט איר באַטייט, ניט אין דעם פאַקט פון צוקונפטיקן נצחון (אָדער פון איינצעלנע נצחונות אַפן וועג), נאָר אין פּראָצעס פון זיין מסירת־נפש לשם די אַנדערע. און נאָך מער: דער קלאַסן־קאַמף ווערט באַגייסטערט דוקא דורך דעם, וואָס ער שאַפט פאַר׳ן קעמפער באַוואוסטזיניק אַ גייסטיקע און נשמה־מחיצה פון דער גאַנצער אַלטער וועלט, וואָס ער שאַפט דעם אינערלעכן שטענדיקן און אינטימעם קריג מיט איר. — ער ווערט פאַראיידעלט אַ דאַנק דעם, וואָס אפילו אין די טיפענישן פון דער אַלטער וועלט איז אַף זיין באָדן מעגלעך דער אויפבוי פון דער נייער מענטשלעכער וועלט. די אויפגאַבע קאָן באַשטיין ניט אַזוי אין דעם, מע זאָל זיך אָפּשטייסן מיט שנאה פון די, וואָס גייען פון דער געשיכטע אַוועק, ווי פיל מער אין דעם, אַז מיט שמחה און ליבע זאָלן געשאַפן ווערן די נייע שפּראָצונגען צווישן די, וואָס קומען ערשט אין

דער געשיכטע. דער אַרבעטס=קלאַס איז פּאָטענציעל — די גאַנצע צוקונפטיקע געזעלשאַפט. שוין איצט אָבער קאָן ער טראָגן אויף זיך די אָפּשײַנען פון די קומענדיקע מאָרגן=שטראַלן. איבערדערציענדיק זיך און זײַנע קינדער, בויט ער שוין איצט לכתחילה אַ נײַע וועלט פון מענטשן, אַף וועלכע עס רוט שוין פון אָנהייב אָן די נײַע ברכה פון מענטשלעכקייט און ליבע. אין דעם וועט שוין באַשטיין דעמאָלט אויך דער פּאָזיטיווער זין פון די באַגריפן פון קלאַסן=באַוואוסטזיין און קלאַסן=סאָלידאַרישקייט. פונאַנדערשפּאַרן פון אינעווייניק די אַלטע וועלט פון געוואַלט און שלעכטס און אַרײַנציען אין איר אַלץ מער נײַע מענטשן — אַזוי ווערט געשטעלט די אויפגאַבע פון דעם נײַעם מ אָ ר אַ ל י ש ן אָ ר ד ע ן, וואָס קומט מיט דער בשורה פון עתיד.

אַזוי ווערט געשטעלט די אויפגאַבע! — אין דער זעלבער צייט אָבער גיבן די באַדערפענישן פון קאַמף גאַנץ אַנדערע שפּראָצונגען. אין דעם באַשטייט די צווייטע אַנטינאָמיע פון סאָציאַליזם, וואָס איז באַזונדערס בולט אויפגעדעקט געוואָרן דורך אונזער רעוואָלוציע.

ג) איינע פון די סאַמע אָפטע און טראַגישע אַנטינאָמיעס אין לעבן בכלל —דאָס איז דער ניגוד צווישן מ י ט ל ע ן א ו ן צ י ל, צווישן וועגן און אידעאַל. מיר האָבן שוין גענוי. באַהאַנדלט דעם באַזונדערן טראַגיזם פון דער דאָזיקער סתירה אויבן, בעת מיר זײַנען געווען געצוואונגען אַנטקעגנשטעלן די מענטשלעכע נאַטור פון סאָציאַליזם דעם קעגן=מענטשלעכן כאַראַקטער פון איטליכער ג ע װ אַ ל ט. אַף וויפיל דער מאַרקסיזם האָט באַטראַכט די עצם „מיטלען" פון דער רעוואָלוציע נאָר ווי היסטאָריש=אומפאַרמײַדלעכע און סטיכיישע רייען פון סיבות, אַף אַזוי פיל האָט ער פון דער דאָזיקער פּראָבלעם בכלל ניט געוואוסט. דערפאַר איז פאַר אים אויך קיינמאָל ניט געווען קיין פראַגע וועגן דער ט ר אַ ג ע ד י ע פון סאָציאַליזם, וועגן דעם מאָראַליש=קרענקלעכן כאַראַקטער פון דער רעוואָלוציע. די „נאַראָדניטשעסטוואָ" אָבער, וואָס באַזירט זיך אַף דער פרײַ=געשטעלטער מענטשלעכער ציל, וואָס פאַרקערפּערט דעם עצם קאַמף פאַר די צילן אין דעם פרײַ=האַנדלענדיקן מענטשן, — זעט נאַטירלעך די סתירה׳דיקע נאַטור פון דעם קאַמף. די גרעסטע באַרעכטיקונג פון דער דאָזיקער רעוואָלוציאָנערער וועלטאַנשויאונג באַשטייט טאַקע אין דעם ב אַ ו ו א ו ס ט ז י י ן פון חטא, וואָס איז אין איר פאַרבאָרגן. און אין דעם זין קאָן מען זאָגן (לויט מיכײַלאָווסקע׳ס טערמינאָלאָגיע), אַז דער מאַרקסיזם גיט אפשר די פאָרשטעלונג וועגן דער העכסטער (אין עקאָנאָמישן זין) מ ד ר ג ה פון דער געזעלשאַפט, פון דער מאָראַליש=אַלטער געזעלשאַפט, אָבער ניט וועגן דעם העכסטן ט י פּ פון אַ נײַער געזעלשאַפט מיט אַ נײַעם טיפּ מענטשן. — מיר האָבן שוין געזען אויבן, און מיר חזר׳ן דאָ נאָך אַמאָל איבער, אַז עס איז ניטאָ

קיין אויסוועג, וואָס זאָל ברענגען צו אַ הסכם צווישן דער ציל און די וועגן פון געוואַלט, עס איז נאָר פאַראַן די נויטיגקייט צו היטן אין רעוואָלוציאָנערן באַוואוסטזיין דעם געפיל פון זייער *גלייכצייטיקן* קיום. מיט דער גאַנצער באַוועגונג און מיט איטלעכן טראָט אירן באַזונדער דאַרף מיטגיין דאָס באַוואוסטזיין פון ציל און די אָריענטירונג אַף איר.

ס'איז אָבער פאַראַן נאָך אַ געגנזאַץ אין דער פאַרווירקלעכונג פון דער מענטשלעכער באַפרייאונג: דאָס איז די סתירה צווישן דער שטרעבונג פון מענטשן צו *פרייהייט*, צו אַבסאָליוטער פרייהייט פון זיין פערזענלעכקייט, און דער נויטיקייט צו אָרגאַניזירן אַ מענטשלעכע געזעלשאַפט, וואָס שאַפט די *מאַכט*. אין דער איבערגאַנג־תקופה צום סאָציאַליזם זעהן די אַרבעטנדע נאָר איין ציל פאַר זיך: אַראָפוואַרפן די הערשאַפט פון די עקאָנאָמישע און פאָליטישע עקספלואַטאַטאָרן. אין דער איבערגאַנג־תקופה דאַכט זיך אויס, אַז די שאַפונג פון פרייע פאָרמען פון דער פאָליטישער מאַכט און פון דער ווירטשאַפטלעכער אָרדנונג שטעלט מיט זיך פאַר דעם וויכטיקסטן וועג צו איינער פון די העכסטע מענטשלעכע צילן — צו זיין פרייהייט. אָבער שוין אין דער תקופה גופא, און פיל שטאַרקער נאָך איר, הייבן אָן די באַפרייטע מענטשן צו פאַרשטיין און צו פילן, אַז אַפילו אין די פרייסטע פאָרמען פון זייער געזעלשאַפטלעך־אָרגאַניזירטן לעבן איז פאַרבאָרגן אַ עלעמענט פון געוואַלט־מאַכט. דער סאָציאַליסטישער געדאַנק אַרבעט אויס די סאַמע יושר'דיקע און גערעכטע פאָרמען פון דער אָרגאַניזירונג פון דער מאַכט, ער שטרעבט זיי צו דערפירן צום מינימום, צו דערנענטערן אַף אַ מאַקסימאַלן אופן די מאַכט — די אַנטפלעקונג פון געזעלשאַפטלעכן רצון — צו אירע טרעגער, דעם מענטשן. די דעמאָקראַטיזירונג פון דער געזעלשאַפטלעכער אָרדנונג, די טעריטאָריאַלע דעצענטראַליזירונג פון אירע פונקציעס, די פאַרטיילונג פון די דאָזיקע פונקציעס צווישן זעלבשטענדיקע אָרגאַנען פון דער געזעלשאַפט („אויסלאַזונג פון דער מלוכה“) און צום סוף די איבערגעבונג פון אַלץ מער און מער פונקציעס צו די אַנאַרכיסטישע אָפמאַך־פאַראייניגן — דאָס אַלץ זיינען אַנטשיידנדיקע וועגן, בכדי אַרויסצורייסן די גיפטיקע ציין בײַ דער חיה פון הערשאַפט פון איין מענטשן איבערן צווייטן. ניט קוקנדיק אַף דעם אַלעמען, בלייבן אָבער די עלעמענטן פון מאַכט מיטן גאַנצן כח אין די נקבים פון דער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט און קעמפן קעגן איר אַנאַרכיזירונג. די דאָזיקע עלעמענטן וועלן ציען זייער יניקה פון *צוויי* מקורות: פון דער עצם אָרדנונג פון אונזער ציוויליזאַציע און פון די אינטימע פאָרמען פון מענטשלעכע קעגנזייטיקע באַציאונגען *). די

*) גענויער וועגן דעם — אין מיין אַרטיקל: „Место анархизма в левом народничестве“ אין זאַמלבוך צום אָנדענקן פון קראָפּאָטקין, מאָסקווע, 1922.

ציוויליזאציע פון דעם היינטיקן קולטורעלן מענטשן און זיין פארשטעלונג וועגן איר עתיד באזירן זיך אינגאנצן אף דער אידעע פון אויסנוצונג פון דער ג ר ו י ס ע ר מאשינען־פ א ב ר י ק־ווירטשאפט. גראד פאר אזא ווירטשאפט איז אבער נויטיק א גראנדיעזע, אומגעהויער ברייט פארצווייגטע סיסטעם פון פאלקס־ווירטשאפטלעכע, נאציאנעלע און אינטערנאציאנאלע קעגנזייטיקע אפהענגיקייטן. אפילו בא דער גרעסטער סאציאלער גלייכהייט שאפט דער טעכנישער פראצעס פון מאשינען־פראדוקציע א צוויינדיקע קאסטע אין דער פאבריק גופא, פון פארוואלטער און אונטערטעניקע. „אין א גרויסער פראדוקציע — זאגט קאוטסקי אין זיין לעצטער ארבעט *) — קאן דער ארבעטער זיין ניט מער ווי א רעדעלע אין א גרויסן מעכאניזם, אדער ריכטיקער — נאר א איינצעלנער ארגאן פון א גרויסן ארגאניזם". די פאבריק איז אין איר אינערלעכן לעבן א מין מ ל ו כ ה. און א פאבריק, וואס ווערט איינגעשלאסן אין דער פארוויקלטסטער נעץ פון גרויסע טעריטאריעס און דעם גרויסן סחורה־אומטויש, שאפט אויך מ ח ו ץ פון אירע ווענט א ביוראקראטיע מיט מאכט, א הערשערישע געזעלשאפט.

אחוץ דעם מקור איז פאראן נאך א צווייטער מקור. אין דער גרעסטער אפשר אפילו איבערוויגנדיקער צאל פון פערזענלעכע קעגנזייטיקע באציאונגען שטייען די מענטשן איינער צום צווייטן אין דער פארהעלטעניש פון מאכט און הכנעה. די באציאונגען, וואס זיינען פארבונדן מיט אנ׳ארצט, א גייסטלעכן, א שופט, מיט פריינדשאפט אדער ליבע, מיט אידייאישער הדרת־כבוד אדער גייסטיקער גרויסקייט זיינען אומגענומען ניט מיט דער ממשות׳דיקער און פיזישער מאכט פון אדמיניסטראטאר אדער באלעבאס, נאר מיט דער דינער אטמאספער פון פסיכאלאגישער הערשאפט און הכנעה. דארטן, וואו איינער פון צווייען קוקט פון אויבן אראפ און דער אנדערער פון אונטן ארויף — איז שוין פאראן מאכט. בעת די דאזיקע באציאונגען זיינען פארמאסקירט דורך איידעלע נשמה־באוועגונגען, ווערן זיי אף א לאנגע צייט אומבאמערקבאר פארן באוואוסטזיין און אפטמאלס זייער געוואונשן פאר די מענטשן **). פון די א אינטימע מאמענטן פון שטייגער לעבן און פון דער שטיצע פון אונזער ציוויליזאציע — דער פאבריק — ציט אבער איר הויפט יניקה די מ א כ ט, וואס נעמט ארום אפילו די סאמע פרייע (אין סאציאלן זין) מענטשלעכע געזעלשאפטן. להבדיל פון די פריערדיקע סתירות, האלטן מיר אבער, אז דעם א קעגנזאץ צווישן פרייהייט און מאכט קאן מען גובר זיין. וואס מער דער מענטש וועט אים באגרייפן,

---

*) Von der Demokratie zur Staatssklaverei. 1921

**) אזוי ווי קנעכט, וואס האבן ניט געוואלט קיין באפרייאונג, ווייל זיי האבן זיך צונויפגעוואקסן מיט „פאטריארכאלן" לעבן און האבן ניט געוואלט פארלירן די זיסקייט פון אלטן לעבנס־שטייגער.

וואָס מער ער וועט אַריינדרינגען אין זיינע חדרי־חדרים — אַלץ לייכטער וועט אים זיין די סתירה צו באַהערשן. אין זייער ריינער און טראַגישער פאָרם זייַנען די אַנטינאָמיעס כאַראַקטעריסטיש נאָר פאַר דער תקופה פון קאַמף פאַר׳ן סאָציאַליזם, בעת די הויכע ווענט פון געוואַלט און שלעכטס דריקן אַף די וועגן און מעטאָדן פון דער מענטשלעכער באַוועגונג צו פרייהייט. נאָכדעם, ווי די ווענט וועלן פאַלן, וועלן נאָך זיין סתירות, ס׳וועלן אָבער ניט זיין מער קיין אַנטינאָמיעס.

דורך דער פּראָבלעם פון מאַכט זייַנען מיר אַריין אין דער תקופה פון פאַרווירקלעכונג פון סאָציאַליזם. די עטיק פון סאָציאַליזם דאַרף ניט נאָר פאַרטיפן זיך אין זיינע אַנטינאָמיעס, — זי דאַרף נאָך אויפטאָן מער, זי דאַרף ממש שאַפן אַ נייע קאָפּערניקוס־יצירה. זי דאַרף דורכטראַכטן, פאָראויסזעהן און אָנמערקן פאַר דער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט אַ קאָנקרעטע מאָראַלישע סיסטעם פון אידעען און נאָרמען. אונזער דור דאַרף שוין פאַרויספילן ניט נאָר איר אַלגעמיינע ריין־פאָרמעלע פּרינציפּן, נאָר דווקא די מאַטעריעל־דורכגעאַרבעטע סיסטעם, וואָס איר גייסט וועט שוין דורך דעם אַליין אַריינדרינגען אין דער גאַנצער תקופה, פון פאַר דער פאַרווירקלעכונג פון אידעאַל. דאָ רעדט זיך שוין ניט נאָר וועגן דער שטראַלנדיקער אידעע פון פרייהייט, פון באַפרייאונג פון אויסערלעכער און אינערלעכער קנעכטשאַפט (אין וועלכע מיר זעהן איין די אידעלע אַנאַרכישע יסודות פון רעוואָליוציע און סאָציאַליזם). דאָ האַנדלט זיך וועגן דעם, אַז צוגלייך מיט דער דאָזיקער נעגאַטיווער אידעע זאָלן אויך אָנגעמערקט ווערן די פּאָזיטיווע מאָמענטן פון דער אויפפירונג פון מענטשן בנוגע צו זיך און צו אַנדערע. אויב דער מאַרקסיזם האָט געזוכט צו דערווייזן אַף זיין שטייגער די עקאָנאָמישע אָבליגאַטאָרישקייט פון סאָציאַליזם, מוז מען אַצינד זוכן און געפינען זיין מאָראַלישע איבערצייגנדיקייט *), ד. ה. ווייזן ניט נאָר דעם ווירטשאַפטלעכן, נאָר אויך דעם מאָראַלישן סדר־העולם, וואָס ער ברענגט מיט זיך. אָט די קאָנקרעטע עטיק דאַרף נעמען אין באַטראַכט אַלע סטרונעס פון מענטשלעכן וועזן, אַלע זיינע מעלות און חסרונות; איר אינהאַלט דאַרף באַשטיין אין דער אויספאָרשונג און פעסטשטעלונג פון די סאָציאַליסטישע גוטע און שלעכטע מדות. אַלע ספערן פון געזעלשאַפטלעכן און פערזענלעכן לעבן דאַרף זי טיף אַרומנעמען. מיר האָבן שוין געזאָגט, אַז אין אידעאַל פון סאָציאַליזם איז פאַר׳ן מענטשן פאַרקערפערט אַ צווייערלייאיקע טיפע שטרעבונג: די שטרעבונג צום אחור

*) ס׳פאַרשטייט זיך, אַז דאָס איז ניט שייך צו אַ מין מאַטעמאַטישער איבערצייגונג; מען קאָן דאָ איבערצייגן נאָר אַ אָפענע האַרץ און אַ פרייעם באַוואוסטזיין.

מיט מענטשן און צום יחוד פון זיי, (ד. ה. צום אחוד מיט זיך אַליין און מיט דער נאַטור). און וויפיל די דאָזיקע צוויי שטרעבונגען זאָלן זיך ניט איבערפלעכטן אין דער ווירקלעכקייט — פונדעסטוועגן לעבן זיי שטענדיק באַזונדער אין דעם מענטשלעכן גייסט. מיר האַלטן ניט, אַז זייער עקזיסטענץ איז אַנטינאָמיש, ווייל מיר ווייסן, אַז נאָכן חורבן פון די אַלטע וועלט איז דאָ מעגלעך אַ האַרמאָניע (דאָס רוב און אין די הויפּט=ליניען). ס'פאַרשטייט זיך, אַז דער אינהאַלט פון דער דאָזיקער האַרמאָניע (סיי אין דעם מענטשן'ס נשמה, סיי אין איר פּראָעקציע כּלפּי חוץ, אַף די געזעלשאַפטלעכע באַציאונגען) וועט ניט בלייבן איינער און דער זעלבער אין משך פון דורות. אויב די גאַנצע צוקונפטיקע קולטור פון מענטשן וועט זיין דינאַמיש, הייסט עס, אַז דאָס זעלבע וועט זיין אויך בנוגע צו דער נאַטור פון דער דאָזיקער האַרמאָניע. „איך" און „דו" וועלן כּסדר געבוירן אַנ'אַנדער „מיר"; פילפאַרביק און פאַרשיידנאַרטיק וועלן זיין די מקורות און פאָרמען פון דער געבורט; זי וועט אָבער זיין שטענדיק.

מיר חזר'ן נאָך אַמאָל איבער, אַז די סאָציאַליסטישע עטיק דאַרף געבן די תורה און דעם פּרעדיגט פון סאָציאַליסטישע גוטע מדות. זייער אָרט און קיום וועט זיין אָפּהענגיק פון די צוויי גרונט=שטיכיען פון פרייעם מענטשן — פון זיין רצון צום אחוד און צום יחוד. דאָס געפיל פון פּערזענלעכער ווירדע, פעסטקייט פון אייגענעם גייסט און קאַמף פאַר אים, פרייהייט פון נשמה=בליאונג, מוט און דרייסטקייט, ערלעכקייט בנוגע צו זיך אַליין, פאַרבינדונג מיט דער נאַטור און נאָך אַנדערע זייטן פון דער נשמה, נעמען, למשל, אַרום דעם צד פון מענטשלעכן „יחוד". רעכט אַף איינזאַמקייט, רעכט אַף זעלבסטשוץ און רעכט אַף'ן אויפשטאַנד, אין וועלכע עס אַנטפּלעקט זיך דאָס זיין פון דער פּערזענלעכקייט אַלס אַזעלכער (און איר אָפּגרענצונג פון דער געזעלשאַפט) — גייען אַריין אין דער דאָזיקער ספערע. געפילן פון פריינדשאַפט צו מענטשן, אויפריכטיקייט צו די אַלגעמיינע אינטערעסן, מסירת=נפש, דרך=ארץ צום כּבוד פון צווייטן און נאָך אַנדערע זייטן פון דער נשמה נעמען אום דעם צד פון מענטשלעכן „אחוד". און די סאָציאַליסטישע עטיק פאַרשטייט אויס און מערקט אָן די אַלע גוטע מדות אָדער אַנדערע (דאָס איז אַלץ איינס!) ניט ווי אַבסטראַקטע סכעמעס, ווייל דעמאָלט וואָלטן זיי געוואָרן געגליכן צו די אומפּערזענלעכע און טויטע קירכלעכע און פילאָזאָפישע סכעמעס. זי דאַרף זיי אָנמערקן דוקא אין דער פאַרבינדונג מיט די סאַמע קאָנקרעטע פלענער פון סאָציאַליסטישער ווירטשאַפט, געזעלשאַפט און לעבנסשטייגער. און פאַרויסזעענדיק די דינאַמישע נאַטור פון די פאָרמען, וועט זי אויך אירע עטישע נאָרמען פאַרשטעלן אין דינאַמישע קאָנטורן. — און יעמאָלט וועלן מיר אויך פאַר'ן סאָציאַליזם שוין זיין אין יענעם ליכטיקן נשמה=צו=

שטאַנד, וועלכן מיר וואָלטן פילן שטייענדיק אונטער די געוועלבן פון סאָציאַליס־טישן היכל, וואָס דערהויבן זיך הויך, צו די ווייטע בלויע הימלען.

ביז איצט איז די מאָראַלישע זייט פון דער רעוואָלוציע און פון סאָציאַליזם געווען אין שאָטן. אַצינד דאַרף עס אין שורש אומגעביטן ווערן. די רעוואָליוציע, די גרויסאַרטיקע דערשיינונג פון דער געשיכטע, דער שטורמישער וויכער פון מענטשלעכע ליידנשאַפטן (אַזוי ווי דער סאָציאַליזם) — דאַרף ווערן אַנ׳אָביעקט פון מאָראַלישער אויספאָרשונג און הסכמה. די רעוואָליוציע דאַרף ווערן פאַר׳ן רעוואָליוציאָנער אַ סדר פון געשעהנישן און איבערלעבונגען, וואָס גייען דורך דורך׳ן פייער פון עטישן באַוואוסטזיין. ווייל נאָר אַ מאָראַלישער פאַנציר קאָן פאַרבינדן און פאַרפעסטיקן די רעוואָליוציע אינגאַנצן.

אין דער אָ זובעניש פון מאָראַלישע סאַנקציעס איז קיין שום סתירה ניטאָ צום גייסט פון דער רעוואָליוציע בכלל. די פערזענליכקייט, דער רעוואָליו־ציאָנער, דער מענטש פון בונט גיט זיך ניט אונטער דער נאַטירלעכער נויטווענדיקייט: ער פאַסט איר צו זיך צו, אָדער ער באַזיגט איר. ער גיט זיך אָבער באַוואוסטזיניק אונטער דער עטישער נויטווענדיקייט. ער בונטעוועט שטענדיק קעגן די געזעצן פון דער געשיכטע און נאַטור, אָבער קיינמאָל ניט קעגן געזעצן פון מאָראַל. דאָרטן איז ער אַ האַר, בעת ער זיגט. דאָ אָבער — בעת ער גיט זיך אונטער זיין אייגענעם, פריי־אָנערקענטן מאָראַלישן געזעץ. דער סאָציאַליזם איז — מאָראַלישער אַקטיוויזם.

ווייל דער סאָציאַליזם וועט באַפרייען דעם מענטשן, נאָר אַלס מאָראַלישע באַוועגונג, אָדער ער וועט אים בכלל ניט באַפרייען.

נאָכוואָרט

מיט אַ גרויסן אחריות־געפיל גיב איך איצט אָפּ צום משפט פון די אַרבעטענדע דאָס בוך, וואָס כ'האָב געשריבן אין די סאַמע פאַרשיידנסטע און שווערסטע לעבנס־באַדינגונגען אין משך פון 3 יאָר פון אונזער רעוואָלוציע (פון 1919 יאָר אָן). די אחריות שטאַמט דערפון, וואָס די גאַנצע צייט זיינען פאַר מיר געשטאַנען צוויי פראַגן, וואָס איך האָב זיי פאַר זיך פערזענלעך מיט דער דאָזיקער אַרבעט פאַרענטפערט, וואָס וועלן זיך אָבער געוויס שטעלן פאַרן באַוואוסטזיין פון איטלעכן לייענער. די ערשטע פראַגע: צי האָט מען בכלל געדאַרפט שטעלן אַצינד פאַר אונז די דאָזיקע פראָבלעם? און די צווייטע: צי האָט מיין אַרט אַוועקשטעלונג פון דער פראַגע געגעבן וואָס פאַר אַ ניט איז פּרות?

צי האָט מען בכלל געדאַרפט שטעלן די טעמע פון געוואַלט אין דער תקופה פון דער נאָך ניט פאַרענדיקטער רעוואָלוציע? אפשר וועט די דאָזיקע איבערשאַצונג פון דעם וויכטיקסטן רעוואָלוציאָנערן ווערט אַריינברענגען אַ טומל אין די מוחות פון די אַרבעטענדע און קעמפער, אפשר וועט זי ווייך מאַכן דעם האַרטן מעטאַל פון רעוואָלוציאָנערער וועלטאַנשויאונג? אפשר קאָן פון אַזעלכע מחשבות וועגן געוואַלט פאַרזשאַווערט און אויסגעגעסן ווערן פון אינווייניק דער העלדישער כח פון אנגריף־דראַנג? — איך ענטפער אף דעם אן שום ספקות: כסדר מוז די פראָבלעם פון געוואַלט שטיין פאַרן באַוואוסטזיין פון רעוואָלוציאָנער. ערשט דאַן בעת ער שטעלט איר פאַר זיך און איז איר אין דער אָדער יענער פאָרם גובר, איז ער ווערט דעם נאָמען פון אַ רעוואָלוציאָנער. איינער פון די אָנגעזעהנסטע רוסישע רעוואָלוציאָנערן, וואָס האָט ניט איינמאָל שוין געהאַלטן אין זיין האַנט דעם שווערד פון געוואַלט און האָט ניט איין מאָל שוין געוואוסט ווי צו צאהלן מיט זיך פאַר אים, האָט ניט לאַנג געשריבן אין זיינעם אַ פריוואַטן בריוו: „ווען מע שטעלט זיך אף אַ רגע פאַר, אַז די גרעסטע מערהייט פון מענטשן איז קראַנק געוואָרן אף דער דאָ=

זיקער קראַנקייט, אפֿן שמערץ פֿון געוויסן, מחמת דער פּסדר'דיקער דירעקטער רציחה, יעמאָלט... וואָלטן געקומען אַ סוף צו דער מלחמה און רעוואָליוציע אין זייער היינטיקער פֿאָרם. די גאַנצע צרה איז אין דעם, וואָס די איניציאַטאָרן פֿון דער מלחמה קענען און ו ו י ל ן בשום אופֿן ניט קראַנק ווערן, אין דער צייט, וואָס דער אַנדער טייל פֿון מענטשהייט איז שוין לאַנג קראַנק. שוין פֿון לאַנג אָן קאַ ן די אַרבעטענדע פּערזענלעכקייט נ י ט זיין אחריות'דיק, זי קאָן ניט הרג'ען אָדער פֿאַרגוואַלטיקן. און הגם די רעוואָליוציע האָט זיך געענדיקט מחמת אַ סך סיבות, נאָר איינע פֿון זיי איז די דאָזיקע הייליקסטע און העכסטע קראַנקייט". „די טעמע פֿון געוואַלט דערפֿירט דאָס באַוואוסטזיין צו שמערצן — האָט ווייטער געשריבן דער דאָזיקער רעוואָליוציאָנער, וואָס איז באַוואוסט אין דער גאַנצער וועלט, — איך האָב זיך אָבער מיט געוואַלט געצוואונגען אויפֿצוהערן טראַכטן וועגן דעם, ווייל נאָך דעם הערט שוין אויף צו זיין אפֿילו אַ סימן פֿון אַ מעגלעכקייט פֿון וואָס פֿאַר אַ ניט איז קלאַסן־אידעאָלאָגיע, פֿון „קלאַסן־מאָראַל", פֿון אונזער גאַנצער פֿאַרקריפּלטער סאָפֿיסטיק, וואָס שטייט הינטערן גדר פֿון שכל און געוויסן, עס הערט אויף די מעגלעכקייט פֿון מ ע ש י ם. און אַזוי ווי דער טעמפּעראַמענט פֿון קעמפֿער ווערט פֿונדעסטוועגן ניט גע'הרג'עט, בלייבט די קאָליזיע אָן אַ פֿאַרענטפֿערונג... מיר, רעוואָליוציאָנערן, פֿאַרטיידיקן אַ קליין קינד, דעריבער האָבן מיר עפּעס אָן אומבאַרעכטיקט רעכט, אָבער פֿאָרט אַ ר ע כ ט אפֿן חטא פֿון געוואַלט". „מע דאַרף אָבער — איז ער גלייך מוסיף — באַטאָנען און קענען בכל שעה באַווייזן מיטן טאַט און מיטן לעבן און מיט דער לערע, וואָס פֿאַר אַ זינדיקע שלעכטס עס איז דערלאָזבאַר, און וואָס פֿאַר אַ שלעכטס עס טאָר בשום אופֿן ואופֿן ניט באַגאַנגען ווערן... מע דאַרף עס באַלייכטן מיטן שיין פֿון דער א י ד ע ע און פֿון דעם רעגולירנדיקן שכל... אַזוי אָדער אַנדערש מוז מ ע ן די פֿראַגע אַוועקשטעלן פֿאַרן ברייטן עולם, ע ס א י ז ש ו י ן צ י י ט".

איך האַלט ניט, „אַז די רעוואָליוציע האָט זיך פֿאַרענדיקט", זי איז נאָר פֿאַרטונקלט געוואָרן, זי גייט נאָר דורך איינעם פֿון אירע ירידה־קרייזן. אָבער ב כ ד י זי זאָל זיך ניט ענדיקן — טאָר זי פֿאַרשטייט זיך פֿון זיך אַליין ניט באַהאַלטן איר הייליקסטע און העכסטע קראַנקייט. די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע וועט זיך אינערלעך פֿאַרפֿעסטיקן און וועט זיגן, אויב זי וועט זיך ניט אונטערגעבן דעם בלינדן אינסטינקט פֿון בונט, דעם דרוק פֿון דער רעוואָליוציאָנערער טאָג־טעגלעכקייט, נאָר זי וועט פּסדר שטעלן און פֿאַרענטפֿערן די פֿראַגן פֿון געוואַלט באַם שיין פֿון דער א י ד ע ע. אויב ניט — וועט די אַף אינווייניק פֿאַרטריבענע קראַנקייט דורכרייסן זיך נאָר מיט קראַמפּיקע נשמה־שטויסן, און נאָר מענטשן מיט אויסגעבריגטע נשמות וועלן אַריבערטרעטן דעם שוועל פֿון דער

נייער וועלט. איטלעכער, וואָס וועט זיך אין די טעמעס פֿאַרטיפֿן, וועט מוזן אָנערקענען ווי וויכטיק און אומפֿאַרמיידלעך זיי זיינען.

דאָ קומט אָבער אונזער צווייטע פֿראַגע: צי האָבן מיר אין אונזער אַרבעט געגעבן די לייזונג פֿון דער טעמע? צי איז דערגרייכט געוואָרן אין אונזערע תשובות וואָס פֿאַר אַ ניט איז באַרואיקנדיקע קלאָרקייט? און צי איז דער רעוואָלוציאָנער בכח אַראָפּנעמען אַפֿן סמך פֿון דער קלאָרקייט די דאָזיקע פּראָבלעם פֿון דער אַרענע פֿון זיין שטורמישן גייסטיקן לעבן?

אַף דעם ענטפֿערן מיר: דאָ איז געגעבן געוואָרן נאָר די גאַנץ־אַלגעמיינע תשובה אַף די פֿראַגן פֿון געוואַלט. די תשובות זיינען דאָ נאָר אָנגעמערקט, און דערצו נאָך — פֿאַר דער גאַנצער רעוואָלוציע בכלל. די סאַמע פֿאַראַנטוואָרטלעכע אַרבעט אָבער — די אָנפֿילונג פֿון די דאָזיקע פֿאָרמולן מיט לעבן — גייט אַריבער אַפֿן געוויסן פֿון יעדן איינצעלנעם רעוואָלוציאָנער. מיר האָבן זיך באַמיט צו שטעלן אַ גדר צווישן טעראָר און געוואַלט, מיר ווייסן אָבער, ווי אָפֿט ער קאָן פֿאַרווישט ווערן. ניט איין איבעריקן טראָפּן טרערן אָדער בלוט — דאָס איז אַ סך מאָל איבערגע'חזרט געווען אין אונזער בוך. מיר ווייסן אָבער זייער גוט, ווי שווער עס איז צו באַמערקן אין דער אַטמאָספֿערע פֿון קאַמף, וואָס איז עס אַזוינס דער „איבעריקער טראָפּן", וואו ענדיקט זיך דאָס נויטווענדיקע און וואו הייבט זיך אָן דאָס איבעריקע? — נאָך מער: מיר וואַרפֿן אָפּ איבעריקע שלעכטס און דערלאָזן די געוואַלט. אָבער אויך די געוואַלט אפֿילו — די וויי־געשרייען, טרערן און בלוט — דערלאָזן מיר ניט מיטן גאַנצן האַרצן, נאָר מער ניט ווי אַ שלעכטס, אָן וועלכן ס'איז ניט מעגלעך אויסצוקומען, ווי אַ אומפֿאַרמיידלעכן אויסוועג וואו ס'איז שוין ניטאָ קיין שום וועג. הייסט עס, גיבן מיר ניט קיין „פּשוטע" און קלאָרע לייזונג פֿון דער פֿראַגע וועגן געוואַלט, נאָר מיר נעמען איר אָן מיטן לאַסט פֿון איר זינדיקייט.

דאָ זיינען ניט געגעבן געוואָרן קיין פּשוטע מאַטעמאַטישע קורצע און דייטלעכע תשובות. און אויך אין דעם איז טאַקע אונזער תשובה: די פֿראַגן פֿון געוואַלט זיינען לויט זייער נאַטור קאָמפּליצירט. אין דעם איז דער טראַגיזם פֿון איטלעכער רעוואָלוציע. דער רעוואָלוציאָנער איז מחויב צו באַגרייפֿן דעם טראַגיזם. ניט נאָר מיט אַ רויטער פֿאָן קומט מען אַריין אין דער רעוואָלוציע, נאָך אויך מיטן שוואַרצן שלייער פֿון טראַגעדיע, וואָס איז אומגעוויקלט אַרום דער פֿאָן. זאָלן מענטשן מיט שוואַכן גייסט ניט מיינען און ניט איינריידן זיך מיט פּחד, אַז פֿון דער דאָזיקער צווייאיק — איינער פֿאַרב פֿון דער רעוואָלוציאָנערער פֿאָן קומט אַ צווייענדיקייט אויך אין דער נשמה פֿון קעמפֿער. פּונקט פֿאַרקערט, דאָס באַוואוסטזיין פֿון דער זינדיקייט אָבער

אומפאַרמיידלעכקייט פון געוואַלט וועט נאָר דאָפּלט פאַרהיטן די נשמה פון קעמפער: ער וועט זיין גלייכצייטיק דער טרייער זון פון דער רעוואָליוציע און איר זיכערער אַנפירער.

ניט נאָר כשהיא לעצמה איז וויכטיק פאַרן מענטשן פון עתיד די פראַגע וועגן געוואַלט. זי איז וויכטיק אויך דערפאַר, וואָס קלאָרער ווי אומעטום שפּיגלט זיך אין איר אָפּ די גרונט־פראַגע פון אַ וועלטאַנשויאונג: וואָס פירט אָן מיטן עתיד פון דער געזעלשאַפט — אַ פרייער פון זיך אנטשטאַנענער מענטשלעכער רצון, אָדער די סטיכיאישע געזעצמעסיקייט פון דער וועלט? אף דער רוסישער אַרענע ווערט דער דאָזיקער וכוח פאַרקערפּערט איצט אין דעם קאַמף צווישן מאַרקסיזם און דער לינקער „נאַראָדניטשעסטוואָ“. ער האָט אָבער אַן אַלוועלטלעך־היסטאָרישן באַטייט, און אין דער אָדער יענער פאָרם וועט ער זיך אומעטום מוזן איבער׳חזרן. צי זאָל דער מענטש זיין דער שעפער און אָנפאַנגער פון דער געשיכטע אָדער נאָר איר געצנדינער, דער געפאַנגענער פון אירע געזעצן? — שאַרפער און ממשות׳דיקער פילט זיך די דאָזיקע דילעם אין דער פראַגע וועגן געוואַלט. די קאָמפּליצירטע לייזונג פון דער דאָזיקער פראַגע צווינגט דעם קעמפער אין דער רעוואָליוציע צו באַטייליקן זיך אין איר אַקטיוו מיטן באַוואוסטזיין און געוויסן, אָננעמען און אויך רעגולירן די שווערע נויטווענדיקייט. גראָד די קאָמפּליצירטע, און ניט די „פּשוטע“ לייזונגען גרייטן צו דעם צוקונפטיקן שטאָלצן מענטשן.

זאָלן אפילו מיינע לייזונגען ניט זיין באַפרידיקנדיק. זאָלן די געדאַנקען פון רעוואָליוציאָנערן פונאַנדערדרוקן די געשטעלטע גדרים און גיין ווייטער, מיט אַן׳אַנדער וועג; זאָל זיי אָבער קיינמאָל ניט פאַרלאָזן דאָס געפיל פון טראַגיזם, וואָס איז אַזוי ענג פאַרבונדן מיט דער רעוואָליוציע. אין דעם געפיל איז די גאַראַנטיע פון דער מענטשלעכער באַפרייאונג.

און צום סוף — נאָך איין פראַגע. אפשר וועלן געוויסע זייטן פון דעם בוך ברענגען שאָדן דעם פּרעסטיזש פון דער רעוואָליוציאָנערער רוסלאַנד, ווי אַ מין „גלוי נסתרות“? אפשר וועלן זיי געבן נייעם שטאָף פאַר רכילות־טרייבער און דם־שונאים פון דער אָקטאָבער־רעוואָליוציע?

איינמאָל פאַר אַלע מאָל מוז מען די דאָזיקע טענה אָפּוואַרפן. מיר מישן ניט צונויף דעם אויסערלעכן „פּרעסטיזש“ פון דער ראַטן־מדינה און איר גרויס־מדינישע לאַגע מיט דעם אינערלעכן כבוד און ווערט פון דער ראַטן־רעוואָליוציע. אונז אַרן ניט די שקרים און בלבולים פון די הערשענדיקע קלאַסן,

מיר זוכן אָבער די פֿאַרשטייעניש און אונטערשטיצונג פֿון די אַ ר ב ע ט ע נ ד ע פֿון גאָר דער וועלט. זייער אויפֿמערקזאַמקייט וועלן מיר אָבער געווינען נאָר דאַן, בעת מיר׳ן פֿאַר זיי אויפֿדעקן דעם גאַנצן א מ ת וועגן אונזער רעוואָליוציע. דער עינויים־באַרג פֿון דער רוסישער רעוואָליוציע איז ניט נאָר אַ אַרענע פֿאַר דער פּאַסיווער באַטראַכטונג מצד די שטילשווייגנדיקע פֿעלקער. דאָס איז אַ לייכט־טורם און אַ ברענענדיקער מוסר־השׂכּל פֿאַר אַלע פֿעלקער, וואָס גרייטן זיך צום סאָציאַלן אויפֿשטאַנד. און קודם כּל מוז די פּראָבלעם פֿון געוואַלט אויסגעפּאָרשט ווערן אפֿן בײַשפּיל פֿון דער צעמאַטערטער און צעפּייניקטער רוסלאַנד. ראַטן־רוסלאַנד שטעלט מיט זיך פֿאָר אַ בילד פֿון אַ פּיל־יאָריקן גראַנדיעזן פּאַרנעם פֿון געוואַלט, וואָס איז נאָך דערצו לגמרי אויפֿגעדעקט, וואָס באַהאַלט זיך כּמעט ניט הינטער די מאַסקעס פֿון אייראָפּייאישער צביעות. דאָס לאַנד פֿון רעוואָליוציאָנערער געוואַלט איז אָבער פֿון אַלע זייטן אַרומגערינגלט מיט אַ סך מדינות פֿון ב ו ר ז ש ו אַ ז ע ר געוואַלט, וואָס אונטער איר דרוק לעבן מיליאָניקע מאַסן פֿון מערב. די דאָזיקע מאַסן ווײַזן אַרויס אַ שטענדיקע וואַקלעניש אין דער רעוואָליוציאָנערער באַשטימונג פֿון זייער גורל: זיי ווערן אָפּגעשראָקן פֿאַר די געשפּענסטן פֿון דער בורזשואַזער און רעוואָליוציאָנערער געוואַלט. לגבי דעם דאָפּלטן רינג פֿון אייראָפּעאישער און רוסלענדישער געוואַלט מוזן די אַרבעטס־מאַסן אין דער טיפֿסטער און ערלעכסטער פֿאָרם שטעלן פֿאַר זיך, דורכטראַכטן און דורכלײַדן די אַלע פֿראַגן, בכדי זיי צו לייזן אין גײַסט פֿון דער רעוואָליוציע. אויב ניט, וועט דער רוסלענדישער בײַשפּיל אַף אַ לאַנגע צײַט אָפּשטויסן די מערבֿ׳דיקע מאַסן פֿון דער רעוואָליוציע בכלל, אָדער ער וועט זיי מיטשלעפּן אפֿן שרעקלעכן און שעדלעכן וועג פֿון קאָפּירונג פֿון זײַנע מוסטערן.

זאָל אונזער דור זאָגן און דערציילן אַלץ, וואָס ער האָט געזעהן און איבערגעלעבט. אין לעבן פֿון פֿעלקער זײַנען רעוואָליוציעס — טרויעריקע און לויטערנדיקע תּקופֿות. לאָמיר קוקן אַף זיי מיט אָפֿענע אויגן, און אָפּלערנען פֿון זיי צוויי געבאָטן. די סאָציאַליסטישע רעוואָליוציע דאַרף מען צוגרייטן, שטיצן און דורכפֿיהרן. מע דאַרף אָבער אויך אָנפֿירן מיט איר און איר ב אַ ה ע ר ש ן.

עס איז אונז טייער איר רויטע פֿאָן, טייער איז אונז אָבער אויך איר טרויער־שלייער.

אינהאַלט

I אַריינפיר ... 7

II עיגויים פון דער רעוואָליוציע ... 10

III מחמת דעם טעראָר ... 16

IV וואָס איז אַזוינס טעראָר? ... 19

V—VIII טעראָר אין ראַטן־רוסלאַנד ... 27

IX—X די אָפּשאַצונג פון שטאַנדפּונקט פון מאָראַלישער עמפּינדונג (טאָל־סטאָישע אָפּשאַצונג) ... 70

XI צוויי צוגאַנגען: דער טעכנישער און דער מאָראַלישער ... 83

XII דיזעלבע צוגאַנגען צו דער פּראָבלעם פון טעראָר ... 91

XIII גאָוועז און סימורדען ... 97

XIV די נוצן פון טעראָר (אין ראַטן־רוסלאַנד) ... 102

XV די נוצן פון טעראָר (אין פראַנקרייך פון 93־טן יאָר) ... 114

XVI דער אינערלעכער זין פון סאָציאַליזם ... 125

XVII—XVIII דער מענטש און דער קלאַסן־שונא ... 137

XIX געוואַלט און טעראָר ... 145

XX געוואַלט אָדער טעראָר? ... 149

XXI די ראיות פאַר׳ן טעראָר: דער רצון פון די אַרבעטער ... 159

XXII „וויסנשאַפטלעכע“ טעאָריעס ... 166

XXIII די „נוצן“ פון טעראָר; אינטערנאַציאָנאַלע סיבות ... 175

XXIV „צייטווייליק“; „לשם דעם עתיד“; „זיי זיינען ניט בעסער“; „מלחמה!“ ... 181

XXV דער טעראָר פון די קאַלאַיעוו׳ס ... 192

XXVI היסטאָרישע ביישפּילן. די פּאַריזער קאָמונע ... 202

XXVII—XXVIII דאַנטאָן און ראָבעספּיער ... 216

XXIX די געשיכטע פון דער פראַגע וועגן געוואַלט ... 280

XXX וואָס פאַר אַ געוואַלט איז דערלאָזבאַר ... 308

XXXI די אַנטינאָמיעס פון סאָציאַליזם ... 331

נאָכוואָרט ... 347